

CHARLOTTE BRONTË'NİN

-Gizli Günlükleri-

SYRIE JAMES

§ ROMAN

SYRIE JAMES

Syrie James, New York'da doğdu. Çocukluğunda Fransa'da geçirdiği iki yıllık süreyi saymazsak, hayatının büyük bir bölümü California'da geçti. Başarılı bir senaryo yazarı olarak Fox Family Films ve Tri-Star Pictures'ın yanı sıra ABC, CBC, NBC, FOX TV gibi televizyon kanalları ile çalıştıktan sonra ilk romanı olan *Jane Austen'ın Kayıp Anıları*'nı yazdı. Roman büyük bir başarı kazanarak çoksatarlar listelerine girdi ve *Library Journal* tarafından 2008 yılının En İyi İlk Roman Ödülü'nü kazandı. Yazar hakkında ayrıntılı bilgiye http://www.syriejames.com/ adresinden ulaşılabilir.

FİGEN BİNGÜL

1965'te doğdu. 1988'de İstanbul Teknik Üniversitesi Tekstil Mühendisliği bölümünü, 2003'te New York State University Purchase College Edebiyat bölümünü bitirdi. 1998'den beri New York'ta yaşıyor. Çevirileri: *Hatırat: Tuna Boyunca Anılarla Ezgiler* (Eugenia Popescu Judetz), "Rabia's Return" ("Rabia'nın Dönüşü"-Adalet Ağaoğlu), *Summer's End* (*Yazsonu*-Adalet Ağaoğlu), *Absürdistan* (Gary Shteyngart), *Ustaparmak* (Sarah Waters), *Gece Nöbeti* (Sarah Waters), *Beton Bahçe* (Ian McEwan), *Boşlukta Bir Kapı* (Lorrie Moore), *Süper Acıklı Gerçek Bir Aşk Hikâyesi* (Gary Shteyngart).

Syrie James

CHARLOTTE BRONTË'NİN GİZLİ GÜNLÜKLERİ

Türkçesi: Figen Bingül

§

Yayın No **1226**

Çağdaş Dünya Edebiyatı **165**

Charlotte Brontë'nin Gizli Günlükleri
Syrie James

Kitabın Özgün Adı:
The Secret Diaries of Charlotte Bronte

Bu kitap bir kurmacadır. Gerçek kişilere, olaylara, kurum ve kuruluşlara yapılan atıflar sadece kurgudaki gerçeklik duygusunu beslemek için kullanılmıştır. Diğer tüm karakterler, olaylar ve diyaloglar yazarın hayal ürünüdür, gerçekle ilişkilendirilmemelidir.

Yayına hazırlayan: Başak Güntekin
İspanyolcadan çeviren: Figen Bingül
Kapak tasarım: Utku Lomlu
Mizanpaj: Bahar Kuru Yerek

© 2009, Syrie James
© 2013; bu kitabın Türkçe yayın hakları
Kayı Telif Hakları Ajansı ve Tic. Ltd. Şti. aracılığıyla Everest Yayınları'na aittir.

1. Basım: Ağustos 2013

ISBN: 978 - 605 - 141 - 669 4
Sertifika No: 10905

EVEREST YAYINLARI
Ticarethane Sokak No: 53 Cağaloğlu/İSTANBUL
Tel: (212) 513 34 20 21 Faks: (212) 512 33 76
e-posta: info@everestyayinlari.com
www.everestyayinlari.com
www.twitter.com/everestkitap

Baskı ve Cilt: Melisa Matbaacılık
Matbaa Sertifika No: 12088
Çiftehavuzlar Yolu Acar Sanayi Sitesi No: 8 Bayrampaşa/İstanbul
Tel: (0212) 674 97 23 Faks: (0212) 674 97 29

Everest, Alfa Yayınları'nın tescilli markasıdır.

Eşim Bill ve oğullarımız Ryan ve Jeff'e,
hiç bitmeyen sevginiz ve desteğiniz için.

Ve her zaman kitap yazmam gerektiğini söyleyen
anlayışlı, akıllı ve cömert bir kadın olan annem
Joann Astrahan'ın sevgi dolu anısına.

Teşekkür

Katkıları bu romanı yazmamda benim için paha biçilmez olan şu kişilere teşekkür etmek istiyorum: İlk ve en önemlisi, eşim Bill'e, beni aralıksız, günlerce bilgisayarımın başında tutan ve sonunda yeniden gün ışığına çıktığımda saatlerce hâlâ yaratıcı bir sisle kaplı bırakan mesleğimi günlük olarak desteklediği için minnet borçluyum. Sabahın erken saatlerine kadar okuyup bana değerli geribildirim ve içgörülerini sunmak için uyanık kalan oğullarım Ryan ve Jeff'e takdir dolu bir teşekkür. (Ryan, Emily'nin ikinci adına dikkat çektiğin için teşekkürler!) Yvonne Yao'ya, ihtiyaç zamanında teklif ettiği, çok takdir ettiğim yardımı için teşekkürler. Temsilcim Tamar Rszinski'ye, tükenmez çabası ve her zaman hangi paragrafların çıkarılması gerektiğini bildiği için teşekkürler. Editörüm Lucia Macro'ya, Brontë olan her şeye dair paylaştığı sevgisi ve romana gereken odaklanmayı yapmamı hatırlattığı için ve Avon'un, her zaman kitaplarımla ilgili harika iş çıkaran bütün personeline teşekkürler. Kartal gözlü baskı editörlerim Sara ve Bob Schwager'a şevkli yorumları ve metindeki her sözcüğü, doğru olmalarını sağlamak için eşsiz araştırmalarıyla titizlikle kontrol ettikleri için teşekkürler. Haworth'taki Brontë Papaz Evi Müzesi'nin Koleksiyon Yöneticisi Ann Dinsdale'e, ziyaretim sırasında beni nezaketle karşıladığı ve Charlotte ve

bütün Brontë ailesi üyeleri tarafından yazılmış özgün mektupları, taslakları ve diğer belgeleri özel olarak incelememe izin verdiği için müzenin Kütüphane ve Danışma Görevlisi Sarah Laycock'a, Charlotte'un gelinliği, duvağı, yüzüğü, geceliği, balayı elbisesi ve diğer giysileri hakkında bütün o harika ayrıntıları paylaştığı ve ayrıca müze koleksiyonundaki çeşitli giysilerin etraflı tanımlamalarını sağladığı için teşekkürler. Hollybank Vakfi'nın Başkanı Steven Hughes'a, eşimle bana, yağmurlu bir öğleden sonra, West Yorkshire, Mirfield'daki Hollybank Okulu'nda -yerleşimi ve özgün yapısıyla hâlâ inanılmaz biçimde Charlotte'un zamanındakine çok benzeyen eski Roe Head Okulu- bodrum katından çatı katına unutulmaz bir tur yaptırdığı ve yerleşik hayaletlerinin hikâyelerini paylaştığı için teşekkür etmek istiyorum. Juliet Barker, Winifred Gerin, Christine Alexander ve Margaret Smith'in de içlerinde olduğu pek çok Brontë araştırmacısına ve Charlotte Brontë'nin mektuplarının düzeltilmiş baskıları için Smith ve Clement Shorter'a büyük ölçüde minnettarım, yoksa bu roman asla yazılamazdı. Brontë kız kardeşlerin dünyalarına pencere açan romanlarına ve şiirlerine çok şey borçluyum. Son olarak ve belki en önemlisi, olağanüstü ruhuna ve yeteneklerine sadık kalmaya çalıştığım Charlotte Brontë'nin kendisine minnettarım; bu çalışmamı onaylayacağını umuyorum.

Yazarın Önsözü

Sevgili Okur,

Edebiyat dünyasında çok büyük bir heyecan yaratan büyük bir keşif yapıldığını hayal edin lütfen: Britanya Adaları'nda uzak bir çiftlik evinin mahzeninde bir yüzyıldan fazla zamandır gömülü kalan bir dizi günlüğün, Charlotte Brontë'nin özel günlükleri olarak doğruluğu resmen kanıtlanmıştır. Bu günlükler neyi açığa çıkarırdı?

Herkesin sırları vardır. İngiliz dilindeki en romantik ve kalıcı kurgulardan bazılarını yazmış olan tutkulu bir kadın olan Charlotte Brontë de bu konuda istisna değildi. Charlotte hakkında, biyografileri ve günümüze ulaşmış yazışmalarından çok şey öğrenebiliriz; ama Brontë ailesinin bütün üyeleri gibi, Charlotte'un da en yakın arkadaşları ve akrabalarıyla bile paylaşmadığı derin bir kişisel tarafi vardı.

Charlotte Brontë ne gibi özel sırlar sakladı? En derindeki düşünceleri, duyguları ve en özel anıları neydi? Kendileri de yetenekli ve hırslı sanatçılar olan erkek kardeşi ve kız kardeşleriyle ilişkisi nasıldı? Neredeyse bütün hayatını uzak bir Yorkshire köyünün karanlığında geçiren, tanınmayan bir papazın kızı nasıl olup da dünyanın en sevilen romanlarından biri olan *Jane Eyre*'i yazmıştı? Belki de en önemlisi: Charlotte hiç kendi gerçek aşkını bulmuş muydu?

Bu soruların yanıtını ararken, Charlotte'un hayatına ilişkin titiz bir incelemeye başladım. İlgimi özellikle Brontë hikâyesinin

seyrek olarak incelenen çok önemli bir tarafı çekti: Charlotte'un, babasının papaz yardımcısı Arthur Bell Nicholls'la uzun ve fırtınalı ilişkisi. Charlotte Brontë'nin dört evlilik teklifi aldığı iyi bilinir ki, bunların içinde Bay Nicholls'ın teklifi de (en ünlüsü) vardır. Ancak Arthur Bell Nicholls, Brontë biyografilerinde, genellikle hikâyenin son kısmına kadar söz arasında ve fazla ayrıntı verilmeksizin geçiştirilen belirsiz ve gölgeli bir figür olarak kalır. Yine de, Bay Nicholls'ın sekiz yıl boyunca Brontë'lerin bitişiğindeki evde oturduğu, aile fertlerinin tümüyle neredeyse her gün temas halinde olduğu ve Charlotte'a, ona evlenme teklif edecek cesareti toplamasından çok uzun zaman önce derinden ve gizlice âşık olduğu bir gerçektir.

Charlotte, Bay Nicholls'ın sevgisine hiç karşılık vermiş miydi? Onunla evlendi mi? Ah -ama Charlotte'un kendisinin de söyleyebileceği gibi- bu, hikâyenin düğüm noktasıdır ve düşünmek isterim ki, Charlotte tam da bu ikileme dair duygularını irdelemek için bu ciltleri yazmıştır.

Okumak üzere olduğunuz hikâye gerçektir. Charlotte'un hayat öyküsü o kadar ilginçtir ki, hikâyeyi, sadece dramatik çelişkiyi güçlendirmek veya tarihteki boşlukları doldurmak için gerekli gördüğüm yerlerde varsayımlarda bulunarak ve netleştirme amaçlı bazı yorumlar ve dipnotlar ekleyerek, neredeyse tamamen gerçeğe dayandırarak örebildim. Bazı okurlar ortaya çıkan öykünün, geçmiş olayları oldukları anda kaydetmektense geriye dönüp baktığı için geleneksel bir günlükten daha çok Charlotte'un sevilen romanlarından birine benzediğini düşünebilir, ancak ben Charlotte'un bu şekilde yazacağına inanıyorum, çünkü bu onun kendini en rahat hissettiği üslup ve yapıdır.

Öyleyse bu kitaba esin veren kadına en büyük saygı ve hayranlıkla: *Charlotte Brontë'nin Gizli Günlükleri.*

Syrie James

BİRİNCİ CİLT

Bir

Bir evlilik teklifi aldım.

Günlük, birkaç ay önce gelen bu teklif bütün ev halkını -hayır, bütün köyü- karıştırdı. Kim bu benimle evlenmek istemeye cüret eden adam? Neden babam ona bu kadar şiddetle karşı? Neden Haworth sakinlerinin yarısı onu linç etmeye -ya da vurmaya- kararlı? Teklif anından beri, geceler boyunca, bu yangına yol açan çok sayıda olayı düşünmekten gözüme uyku girmedi. Nasıl olmuş da işler bu kadar kontrolden çıkmıştı?

Aşkın hazları hakkında yazmışımdır. Uzun zamandır, kalbimin kimseye göstermediğim bir köşesinde, bir erkekle yakın bir ilişkinin hayalini kurmuşumdur; her Jane'in kendi Rochester'ını hak ettiğine inanırım; hak etmez mi? Ancak kendi hayatımda böyle bir deneyim umudundan çoktan vazgeçmiştim. Bunun yerine kariyer arayışına girdim ve beklediğimi bulmuşken şimdi bırakacak mıyım; *bırakmalı mıyım*? Bir kadının kendini bir uğraşa ve bir kocaya tamamen vermesi mümkün müdür? Bir kadının aklı ve ruhunun bu iki kritik yarısı yan yana var olabilir mi? Öyle olmalı; çünkü bence gerçek mutluluk başka türlü elde edilemez.

Büyük sevinç veya duygusal sıkıntı zamanlarında hayal gücümün rahatlığına sığınmak uzun zamandır âdetim olmuştur. Orada, düzyazı veya şiirde, en içsel düşünce ve duygularımı,

kurgunun koruyucu perdesi arkasında açığa vurmuşumdur. Ancak bu sayfalarda tamamen farklı bir yöntem kullanacağım. Burada ruhumu yükten kurtarmak, şimdiye kadar sadece en yakınım olan birkaç kişiyle paylaştığım ve bazılarını yaşayan tek bir canlıya dahi söylemeye cesaret edemediğim belli gerçekleri açıklamak istiyorum; çünkü bugün kendimi bir kriz zamanında, en ciddi boyutta bir ikilemle karşı karşıya buluyorum.

Bu teklifi kabul ederek babama karşı çıkmaya ve tanıdığım herkesin gazabına maruz kalmaya cesaretim var mı? En önemlisi, kabul etmeyi istiyor muyum? Bu adamı gerçekten seviyor ve karısı olmayı istiyor muyum? İlk tanıştığımızda ondan hoşlanmamıştım bile; ama o zamandan beri çok fazla şey oldu.

Bana öyle geliyor ki, şimdiye kadar yaşamış olduğum her deneyim, düşünmüş, söylemiş veya yapmış olduğum her şey ve sevmiş olduğum her kişi bir şekilde bugün olduğum insana katkıda bulunmuştur. Fırçanın tek bir darbesi tuvale değişik biçimde değseydi ya da daha koyu veya açık bir renkte sıçrasaydı şimdi çok farklı biri olurdum. Böylece, yanıt arayışında kâğıda ve kaleme sığınıyorum; belki bu şekilde beni bu ana neyin getirdiğini anlamlandırmaya çabalayabilirim ve ne hissettiğimi ve Tanrı'nın, iyilik ve bilgeliğiyle, benim yapmamı istediğinin ne olduğunu anlayabilirim.

Ama şşt! Bir hikâye ortasından ya da sonundan başlayamaz. Hayır, doğru olarak anlatmak için, geri gitmeliyim, her şeyin başladığı yere: Yaklaşık sekiz yıl önce, papaz evinin kapısına beklenmedik bir ziyaretçinin geldiği o fırtınalı güne.

21 Nisan 1845, kasvetli, soğuğun kemiklere işlediği bir gündü.

Şafak vakti, büyük bir gök gürültüsüyle uyandım; hemen sonra, bulutlu gri gökyüzü sel gibi bir yağmurla açıldı. Bütün sabah yağmur papaz evinin pencere camlarına vurdu, damları

ve saçakları dövdü, yakındaki mezarlıktaki sık mezar taşlarını sırılsıklam etti ve bitişikteki yolun kaldırım taşlarında dans ederek kiliseyi geçip, köyün dik, parke taşlı anacaddesine doğru sürekli bir dere halinde akan dereciklerle karıştı.

Fakat papaz evinin mutfağı rahat, taze ekmek kokusu ve cömert bir ateşin sıcaklığıyla doluydu. Bir pazartesiydi -hamurişi günü- kız kardeşim Emily bunun iyi denk düştüğünü söyledi, çünkü aynı zamanda doğum günümdü. Böyle günleri her zaman olabildiğince sessiz sedasız kutlamayı tercih ederdim; ama Emily, yirmi dokuzuma bastığımdan, özel bir kutlama için zaman ayırmamız gerektiğinde ısrar etti.

"Önemli bir on yılın son yılındasın," dedi Emily, unlanmış masada bir hamur topağını maharetle yoğururken. Şimdiden fırında iki somun vardı, bir tane hamur kâsesi de bir örtü altında kabarıyordu ve ben bir pay ve turta için hazırlıklara girişmiştim. "En azından günün önemini bir pastayla göstermeliyiz."

"Bunda bir anlam görmüyorum," dedim turta hamuru için unu ölçerken. "Anne ve Branwell burada yokken pek parti gibi hissedilmeyecek."

"Onların yokluğunda kendi zevklerimizden vazgeçemeyiz, Charlotte," dedi Emily ciddiyetle. "Var olduğumuz sürece hayatın değerini bilmek ve zevk almak için yaratılmışız."

Emily benden iki yaş küçüktü ve ailemizde babamdan sonra en uzun kişiydi. Doğasının zıt, farklı yanlarıyla karmaşık bir kişiliği vardı: Derin düşünmek, yaşamla ölümün anlamına dair melankolik iç gözlemler ve dünyanın çeşitli zevklerini ve doğal güzelliklerini seyretmekten alınan neşeli keyif. Etrafı kırlarla çevrili evimizde yaşayabildiği sürece mutluydu ve hayatı olduğu gibi karşılardı; benim tersime o nadiren sıkıntılı olurdu. Düşüncelere ya da bir kitabın sayfalarına dalmayı hayatta herhangi başka bir uğraşa tercih ederdi (Benim de içtenlikle

katıldığım bir tercihti bu). Toplumun fikirlerini önemsemezdi ve modayla ilgilenmezdi; bel kıvırımını ortaya çıkaran elbiseler ve geniş jüponlar giymek uzun zamandır moda olsa da, o hâlâ eski moda, bacaklarına yapışan ve ince vücuduna pek uymayan şekilsiz elbiseler ve ince jüponlar giymeyi tercih ederdi. Kırlarda yürümek dışında pek az dışarı çıktığından, bu sorun olmazdı.

İnce fiziği, solgun cildi ve bir İspanyol tarağının altında özensizce bağlanmış siyah saçlarıyla Emily bana sağlam bir fidanı hatırlatırdı: İnce ve zarif, ancak geçit vermeyen; yalnızken dirençli; rüzgâr ve yağmurun etkilerine dayanıklı. Yabancıların yanında, Emily tamamen ağırbaşlı ve sessiz biri olup çıkar, ama aileyle birlikteyken, coşkun, hassas doğasını tam olarak dışavururdu. Onu hayatın kendisini sevdiğim kadar içtenlikle severdim.

"Doğum günün için en son ne zaman hepimiz bir araya gelmiştik?" diye devam etti Emily.

"Hatırlayamıyorum," dedim üzülerek.

Gerçekten de bütün kardeşlerimle, Noel ve yaz tatillerinde birkaç kısa haftanın dışında aynı zamanda tek bir yerde bulunuşumuzun üzerinden uzun zaman geçmişti. Son beş yıldır, en küçük kız kardeşimiz Anne, York civarında Thorp Green Hall'da Robinson ailesine mürebbiyelik yapıyordu. Benden on dört ay küçük olan erkek kardeşimiz Branwell üç yıl önce orada Anne'e katılmış, ailenin en büyük oğluna öğretmenlik yapıyordu. Ondan önceki yıllarda, ben çoğu zaman uzakta, okuldaydım; önce öğrenci, sonra öğretmen, en son da mürebbiye olarak. Sonra Belçika'daki iki yıl geldi: Varlığımın en güçlü, coşkulu, yaşam değiştirici -ve kalp kırıcı- deneyimi olan o geçici ikamet.

"Sana baharatlı pasta yapıyorum ve bu son sözümdür," dedi Emily. "Yemekten sonra ateşin başında oturacağız ve

birbirimize hikâyeler anlatacağız. Belki Tabby ile babam da bize katılır."

Tabby yaşlı hizmetçimizdi, çocukluğumuzdan beri bizimle olan, iyi, sadık, Yorkshire'lı bir kadın. Yıllar içinde, keyfi yerinde olduğu zaman Tabby ütü masasını yemek odası şöminesinin yanına çekip etrafına oturmamıza izin vermeye başlamıştı. Çarşafları ve gömlekleri düzelttiğinde veya gece başlığının kenarlarını kıvırırken, eski masallar ve baladlardan veya sonradan keşfettiğim gibi, *Pamela** gibi en sevdiği romanların sayfalarından aşk ve macera hikâyeleriyle sabırsız ilgimizi beslerdi. Diğer durumlarda, ateşin başındaki akşamlarımız babamın hayalet hikâyeleri ve kadim yerel efsaneleri heyecanlı bir şekilde canlandırmasıyla neşelenirdi.

Ancak bu akşam, babamın bize katılmayı seçip seçmeyeceği belirsizdi.

Mutfak penceresinden ötedeki kırlara baktım. Uzaktaki tepelerin üzerine bir sağanak indi, zirveleri bir bulutun alçak, dağınık bukleleriyle sakladı. "Doğum günü için ne harika bir hava. En azından ruh halime uygun: Karanlık ve kasvetli, çalkantılı, fırtınalı ve görünürde biteceği yok."

"Benim gibi konuştun," diye katıldı Emily, pastası için malzemeleri karıştırırken. "Umudunu kaybetme. Şimdi bugüne odaklanalım, zamanla her şey düzelebilir."

"Nasıl?" diye iç çektim. "Babamın görme yetisi her geçen gün azalıyor."

Babam azim ve eğitimle, yoksul, cahil ailesinin konumundan çok yukarı yükselen bir İrlanda göçmeniydi. Cambridge, St. John Üniversitesi'ndeki kayıt görevlisi babamın soyadını koyu İrlanda aksanı yüzünden anlayamayınca, kendisi yazıp, Brunty'den, Yunanca "şimşek" anlamındaki, daha ilginç bir

---

* Samuel Richardson'ın romanı *Pamela* veya *Ödüllendirilen Erdem* (1740), sonunda efendisiyle evlenen bir hizmetçi kızın öyküsüydü.

sözcük olan Brontë'ye değiştirmişti. İyi, nazik, canlı ve çok zeki bir adam olan babam çok okurdu; edebiyat, sanat, müzik ve bilime ilgisi, küçük bir Yorkshire cemaatinin papazı olarak sahasının çok ötesine ulaşmıştı. Yazmayı severdi ve çok sayıda makalenin yanı sıra birkaç şiirle dini hikâyesi yayımlanmıştı; toplum politikasıyla çokça ilgiliydi ve kendini işine derinden adamış bir dinadamıydı. Fakat sıkıntı içindeydi: Çünkü bugünlerde, altmış sekiz yaşında, kiliseye sadık bir ömür boyu hizmetten sonra, sevgili babamız kör oluyordu.

"Artık babamın bütün okuma ve yazma işini onun için ben yapmalıyım," dedim. "Yakında, korkarım bölgede en temel görevlerini yapamaz hale gelecek... Ya görme yetisini tamamen kaybederse ne yapacağız? Babam sadece hayattaki bütün kısıtlı zevklerini kaybedip tamamen bize bağımlı olmakla kalmayacak -ne kadar korktuğu bir durum, biliyorsun- şüphesiz, görevini bırakmaya zorlanacak. O zaman sadece bütün gelirini değil, evimizi de kaybedeceğiz."*

"Başka herhangi bir ailede, oğul finansal kurtarıcı olurdu," dedi Emily başını iki yana sallayarak, "ama bizim kardeşimiz hiçbir işte dikiş tutturamamıştır."

"Gerçekten de, Thorp Green'deki öğretmenlik görevi şimdiye kadar en uzun sürdürdüğü iş," diye ekledim, hamurumu açarken. "Orada ona epey değer veriliyor gibi görünüyor; ama geliri kendi masraflarını karşılamaya zor yetiyor. Kabul etmeliyiz Emily: Babamın sağlığı bozulursa, bütün evin geçimini karşılama yükü açıkça bizim omuzlarımıza binecek."

Sanırım bu sorumluluğun ağırlığını kardeşlerimden daha da şiddetli hissetmiştim, belki en büyük çocuk olduğum için; doğum sırasıyla değil, trajediyle ve hükmen kazanılmış bir

* Bir dinadamı emekli olduğunda, bütün "geçimini" ardından gelene devretmek zorundaydı ki buna hem geliri, hem de görevi sırasında kullanımına verilen konutu dahildi.

konumdu bu. Hatıralarımda belli belirsiz yeri olan annem, altı çocuğu neredeyse bir o kadar yılda doğurmuş ve ben beş yaşındayken ölmüştü. Sevgili ablalarım Maria ve Elizabeth çocukken öldü. Erkek kardeşim, küçük kız kardeşlerim ve ben babamız tarafından eğitilip, bizimle yaşamaya gelen, katı ve kuralcı bir teyzemiz tarafından yetiştirilip, kitaplar ve hayal dünyasından güzel bir dünyaya çekildik; kırlarda dolaştık; çizdik ve boyadık; saplantı derecesinde okuduk ve yazdık; hepimiz bir gün yayımlanacak yazarlar olmayı hayal ettik. Yazma hayalimiz her ne kadar asla solmasa da, gereklilikler yüzünden çok uzun zaman önce kenara konmuştu: Hayatlarımızı kazanmak zorundaydık.

Bana ve kız kardeşlerime uygun sadece iki meslek vardı: öğretmenlik veya mürebbiyelik. İki bağımlı hizmet uğraşını da küçümserdim. Bir süredir, en iyi seçeneğimizin kendi okulumuzu açmak olduğuna inanmıştım. Aklımızda bu hedefle (Fransızca ve Almanca'da başarı kazanmak, öğrenci çekmek konusunda şansımızı artırmak) Emily'yle ben üç yıl önce Brüksel'e gitmiştik ve ben orada tek başıma fazladan bir yıl kalmıştım. Dönüşümde, Haworth Papaz Evi'nde bir okul açma girişiminde bulunmuştum; ancak bütün yoğun çabalarıma karşın, tek bir ebeveyn dahi çocuğunu böyle ıssız bir yere yollamak istememişti.

Onları suçlayamazdım. Haworth, Kuzey Yorkshire'da, her yerden uzakta, küçük bir köydü sadece. Kırsal bölgenin tümünde bizden başka tek bir eğitimli aile yoktu. Köy kışın karla örtülür ve senenin üç mevsiminde soğuk ve acımasız bir rüzgâra tutulurdu. Demiryolu hizmeti yoktu; en yakın kasaba Keighley vadiden dört mil aşağıdaydı. Papaz evinin arkasında ve etrafında kırların sessiz, kapsamlı, sonsuz, rüzgârlı yamaçları uzanırdı. Kardeşlerimle benim o geniş, haşin ve kasvetli manzarada bulduğumuz güzelliği her göz seçemezdi. Bizim

için kırlar her zaman bir tür cennet olmuştu; kaçılacak, hayal gücümüzü özgür ve vahşi koşmaya bırakacağımız bir yer.

Engebeli ve dik bir tepenin zirvesinde yer alan papaz evi, iki katlı, simetrik, gri taştan, on sekizinci yüzyıl sonlarında inşa edilmiş bir evdi. Küçük, pürüzlü bir çimenlik karesine bakıyordu; bu çimenlik, alçak bir taş duvarın diğer tarafında, kalabalık, yabani otlarla sarılı bir mezarlığa ve onun ötesinde kiliseye bitişikti. Bahçe işine meraklı değildik; iklim ıslak taşlarımızı ve toprağımızı kaplayan yosundan başka bir şeyi yüreklendirmediğinden, sadece birkaç meyve ağaççığımız ile dağınık, dikenli çalımız ve yarım daire şeklinde çakıllı yürüme yolumuzun kenarındaki leylaklarımız vardı.

Bahçe ihmal edilmiş olsa da evimiz öyle değildi. Pırıl pırıl Georgian tarzında düşey sürme pencere camlarından, mutfağın dışından başlayıp bütün alt kat odalarına uzanan tertemiz kumtaşı yerlere kadar her şey severek, titizlikle temiz tutulmuştu. Kâğıtsız duvarlar güzel bir güvercinboynuna boyanmıştı; babamın ateşten (ve çocuk, mum ve perdenin tehlikeli kombinasyonundan) korkusu yüzünden her zaman perde yerine iç panjurlarımız ve yemek odasıyla salonda (babamın çalışma odası) sadece küçük halılarımız vardı. Üst ve alt kattaki bütün odalarımız küçük ama orantılı, mobilyalarımız kısıtlı ama sağlamdı: kıl oturaklı sandalyeler ve kanepe, maun masalar ve çocukluğumuzdan beri sevdiğimiz klasiklerle dolu birkaç kitap rafı. Papaz evi kesinlikle büyük bir ev değildi, ama Haworth'taki en büyük evdi ve bu haliyle biraz farklıydı; daha fazlasına ne gerek duyduk ne de istedik; evin her köşesini içtenlikle severdik.

"Bu, Haworth'ta babama destek olacak bir papaz yardımcısı olmadan yedinci ayımız," dedim, "eğer Oxenhope Pederi Joseph Grant'i saymazsan, o da herhangi gerçek bir yardımda bulunamayacak kadar yeni okuluyla meşgul."

"Babam yarın yardımcılık için gelecek bir adayla görüşmeyecek mi?"

"Evet." Birkaç aydır babamın yazışmalarını üstlendiğimden, söz konusu bey hakkında biraz bilgim vardı. "Bay Nicholls diye İrlandalı biri. Babamın *Kilise Gazetesi*'ndeki ilanına yanıt verdi."

"Belki uygundur."

"Umudu kesmemeliyiz. İyi bir yardımcı babama önemli ölçüde zaman kazandırır ve o zaman biz de ne yapmamız gerektiğini belirleyebiliriz."

"Artık iyi yardımcı diye bir şey olamaz," diye homurdandı Tabby, beyaz saçlı hizmetçimiz, yöresel Yorkshire aksanıyla sözcükleri uzata uzata, kilerden bir elma sepetiyle mutfağa aksayarak yürürken. "Şimdiki genç papaz yardımcıları öyle kibirli ve öyle tepeden bakıyor ki herkesi kendilerinden aşağı görüyorlar. Ben bu evde bir hizmetçiyim ve onların inceliğine layık değilim; hem her zaman Yorkshire halkına ve Yorkshire usullerine muhalefet ederler. Bir de papaz evinde çaya ya da yemeğe gökten zembille inmeleri yok mu, bunun hiçbir mazereti olamaz. Kadın kısmına eziyet etmekten başka bir şey değil."

"Ben o kadar önemsemezdim," diye sözünü kestim, "eğer onlara sunduklarımızla tatmin olsalardı; ama hep şikâyet ederler."

"Eski papazlar bütün bu üniversiteli gençlerin topuna bedel," dedi Tabby derin bir iç çekişle, masada bir sandalyeye çökerken. Ve elmaları soymaya başladı. "Görgülü olmak nedir bilirler ve zengin fakir herkese karşı iyidirler."

"Tabby," dedim birden, şömine rafındaki saate göz atıp, "posta geldi mi?"

"Evet, ama sana bir şey yok çocuğum."

"Emin misin?"

"İki gözüm var, değil mi? Kimin yazmasını bekliyorsun ki? Arkadaşın Ellen'dan daha yeni mektup almadın mı, iki gün bile olmadı?"

"Aldım."

Emily bana keskin bir bakış attı. "Sakın bana hâlâ Brüksel'den mektup beklediğini söyleme!"

Yüzümün ısındığını ve alnımın terlediğini hissettim; kendime bunun ateşin sıcaklığı olduğunu ve Emily'nin yorumuyla veya delici bakışlarındaki yoğunlukla hiçbir ilgisi olmadığını söyledim. "Hayır, tabii ki değil," diye yalan söyledim. Alnımı önlüğümün kenarına sildim. Böyle yapınca gözlüğüme un bulaştı. Gözlüğü çabucak çıkarıp hafifçe sildim.

Aslında, şifonyerimin alt çekmecesinde sakladığım, Brüksel'den gelen beş değerli mektup vardı: Bir erkekten gelen mektuplar; öyle sık tekrar tekrar okunmuşlardı ki, kat yerleri aşınıp parçalanma tehlikesindeydi. Bir tane daha mektup için can atıyordum, ama sonuncuyu aldığımdan bu yana tam bir yıl geçmişti ve istenen mektup hiç gelmedi. Emily'nin gözlerini üzerimde hissettim; ailedeki herkesin içinde beni en iyi o tanırdı ve gözünden hiçbir şey kaçmazdı. Ancak o daha fazla bir şey söyleyemeden kapı zilinin teli titreşmeye başladı ve zil çaldı.

"Bu berbat havada kim ola ki?" diye sordu Tabby.

Zilin sesiyle, ateşin yanında memnun yatan iki köpek ayağa fırladı. Tatlı yaradılışlı, ipek tüylü, siyah beyaz King Charles spanyelimiz Flossy sessiz bir ilgiyle sadece gözlerini kırptı. Emily'nin köpeği Keeper, iri, aslana benzer, siyah başlı bir mastı, yüksek sesle havlayıp mutfak kapısına fırladı; bir anda Emily pirinç tasmasını yakalayıp onu geride tuttu.

"Keeper, şşşt!" diye bağırdı Emily. "Umarım Bay Grant veya Bay Bradley çaya gelmemiştir. Bugün yerel papaz yardımcılarına hizmet edecek halim yok."

"Çay için çok erken," dedim.

Keeper öfkeyle havlamaya devam etti; Emily onu dizginlemek için bütün gücünü harcadı. "Onu odama kilitleyeceğim," dedi, mutfaktan fırlayıp yukarı çıkarken.

Emily'nin aynı aceleyle dönmeyeceğini tahmin edecek kadar bilirdim yabancılardan nefret ettiğini. Tabby yaşlı ve aksak olduğundan ve genellikle ev işlerimizin en ağır kısmını yürüten hizmetçi kız Martha Brown ağrıyan dizi yüzünden bir haftalığına evine gittiğinden, kapıyı açmak bana düşüyordu.

Mutfakta geçirdiğim bütün bir sabahın ardından sıcak basmıştı ve yorgundum, girişteki aynada kendime bir bakış atmak dışında görünüşümü düşünecek zamanım olmamıştı. Kendime bakmayı hiçbir zaman sevmedim; aşırı ufak tefek ve kısa boyluydum ve aynaya yansıyan düz, solgun yüzden her zaman hoşnutsuzluk duyardım. Şimdi, kısa bir bakış daha da dehşete düşmeme yol açarak, bana en eski ve üstümde en kötü duran elbisemi giymiş olduğumu hatırlattı; başımı bir mendil örtüyordu; önlüğüm pişmekte olan turta yüzünden un ve baharatlarla lekeliydi ve ellerimle alnım da unla kaplıydı. Alnımı çabucak önlüğümle silerek durumu sadece daha da beter ettim.

Zil tekrar çaldı. Flossy'nin tırnakları taş zeminde tıkırdıyordu, koridordan aceleyle ön kapıya gidip açtım.

Yağmur ve rüzgâr soğuk bir fırtınayla içeri girdi. Önümdeki basamaklarda yirmili yaşlarının sonlarında görünen, siyah bir palto ve şapka giymiş genç bir erkek duruyordu; tepesinde rahat vermeyen siyah bir şemsiye savrulan bir rüzgârla aniden ters dönerek onu afallattı. Artık şemsiyenin kısmi koruması da gitmiş olarak, ilk bakışta uzun boylu, ıslak, sıçan gibi bir şeye benziyordu. Şemsiyesini düzeltmek için gözleri kısık, öfkeli çabaları ve şiddetli yağmuru uzak tutmak için gözlerini kırpıştırması, yüz hatlarını tam olarak seçmeyi güçleştirdi; beni görür görmez hemen şapkasını çıkarınca daha da çok ıslanmasıyla bu güçlük iyice arttı.

"Efendiniz evde mi?" İlk başta derin, tok sesiyle İrlandalı aslını ele verdiğini düşündüren aksanı, İskoç lehçesinin araya giren Keltik kıvraklığıyla daha da karmaşıklaştı.

"Efendim mi?" diye tekrarladım, alınarak (Onurum kırılmıştı). Beni bir hizmetçiyle karıştırmıştı! "Kastettiğiniz Peder Patrick Bronte ise, bayım, kendisi evde ve benim babam olur. Lütfen görünüşümü mazur görün. Genelde ziyaretçileri baştan ayağa unla kaplı karşılamam. Bugün hamurişi günü."

Genç adamın bu gaftan dolayı kafası hiç de karışmamış gibiydi (belki dondurucu yağmur üzerine vurduğundan); sadece gözlerini kısarak, "Özür dilerim. Ben Arthur Bell Nicholls. Babanızla papaz yardımcılığı görevi için yazışıyorduk. Yarına kadar beklenmiyordum, ama Keighley'ye umulandan bir gün erken varınca uğrayabileceğimi düşündüm," dedi.

"Ah evet, Bay Nicholls. Lütfen içeri buyrun," diye nazikçe davet edip geri adım attım ve beni geçip girişe ilerlemesine izin verdim. Kapıyı uğuldayan rüzgâr ve yağmura karşı kapattığımda ona gülümsedim ve "Gerçekten korkutucu bir fırtına, değil mi? Yola ikişer ikişer düşen hayvanların yapacağı bir geçit görmeyi bekleyip duruyorum."

Gülümsemesini ya da benzer şekilde yanıt vermesini bekledim, ama bir heykel gibi, elinde şapka ve suları yere damlayan şemsiyeyle durup bana gözlerini dikti. Artık hava şartlarından uzakta, içerideyken, onun güçlü yapıda, çekici, geniş hatlı bir yüzü, göze çarpan ama güzel bir burnu, sıkı yerleşik bir ağzı ve bu durumda sırılsıklam, kafasına sicim gibi filizler halinde yapışmış, kalın ve çok siyah saçı olan, koyu tenli bir adam olduğunu fark edebildim. En az bir seksen boyunda -benden tam otuz santim uzun- duruyordu. Mektubunda yirmi yedi yaşında olduğunu yazıyordu -benden neredeyse iki yaş küçük-; sakalsız yüzünü çevreleyen uzun, düzgün biçimli siyah favoriler olmasa daha da genç görünürdü diye düşündüm.

Gözleri çekingen ve zekiydi; ancak şimdi o bakışını benden kopardı ve çekinerek koridorda gezdirdi, sanki benden başka her yere bakmaya kararlı gibi.

"Herhalde," diye tekrar denedim, "İrlanda'da böyle sağanaklara alışkınsınızdır?"

Yere bakarak başıyla onayladı ve yanıt vermedi; anlaşılan kapıda yaptığı açıklama konuşmak için tek girişimi olacaktı. Flossy yeni gelenin ayak ucunda durup, meraklı, beklentili gözlerle yukarı baktı. Bay Nicholls, ıslak ve açıkça çok üşümüş olmasına karşın, köpeğe gülümsedi ve eğilip yavaşça başını okşadı.

Unlu ellerimi önlüğüme olabildiğince iyi silerek, "Şapka ve paltonuzu alabilir miyim, sör?" dedim.

Kuşkulu göründü, ama sessizce damlayan şemsiyesini uzattı ve sonra söylenen giysileri çıkarıp bana verdi. Ayakkabılarının tamamen ıslanmış ve çamurla kaplı olduğunu gördüm. "Bana bu havada ta Keighley'den yürüdüğünüzü söylemeyin sakın, Bay Nicholls?"

Başıyla onayladı. "Döşemeler için özür dilerim. Zili çalmadan önce çamuru olabildiğince sıyırmaya çalıştım."

Konuşmuştu! Kısa da olsa iki tam cümle! Bunu minik bir zafer olarak düşündüm. "Bu taşlar içeri taşınan çamura çok alışıktır, sizi temin ederim. Ben size bir havlu getirirken, mutfak ateşinde ısınmak ister misiniz Bay Nicholls?"

Paniğe kapılmış göründü. "Mutfak mı? Hayır, teşekkür ederim."

"Mutfak" sözcüğünü söylediğinde tonundaki şaşkın küçümsemeye şaşırmıştım. Bu yerin özüne içten gelen bir iğrenme ima etmiş gibiydi: Sanki genellikle kadın milletiyle ilişkilendirilen bir oda, girmesi için ona çok alçak görünmüş gibiydi. Öfkem kabardı. "Kusura bakmayın, yemek odasında ateş yok," diye karşılık verdim ters bir şekilde, "yoksa size onu

önerirdim. Ama mutfak çok sıcak ve rahattır. Sizi babamın çalışma odasına götürmeden önce, orada, benden ve hizmetçimizden başka sizi rahatsız edecek kimse olmadan birkaç dakika kurulanabilirsiniz."

"Babanızı şimdi göreyim, eğer izin verirseniz," diye yanıtladı hemen. "Herhalde onun bir ateşi vardır. Bir havlu iyi olur."

Evet, diye düşündüm istenen malzemeyi getirmeye giderken: İşte çok gururlu, kibirli bir İrlandalı. Daha önceki papaz yardımcımız, küçümsenen Peder Smith bunun yanında bana gerçek bir değer gibi göründü. Biraz sonra bir havluyla döndüm. Bay Nicholls konuşmadan saçındaki ve yüzündeki fazla nemi sildi, sonra aynı havluyu ayakkabılarını temizlemek için kullandı; en sonunda o sırılsıklam ve pis şeyi bana uzattı.

Ondan kurtulmaya hevesli, babamın çalışma odasının kapısına geçtim ve şöyle dedim: "Son zamanlarda babamın yazışmalarıyla ben ilgilendiğimden, sanırım sizi uyarmıştım: Babamın görüşü çok bozuldu. Sizi görebilecektir, ama görüntü bulanıktır. Doktorlar sonunda tamamen kör olacağını söylüyor."

Bay Nicholls'ın tek yanıtı ciddi bir baş sallamanın yanı sıra, "Evet, hatırlıyorum," oldu.

Çalışma odasının kapısını çaldım, babamın yanıtını bekledim, sonra kapıyı açtım ve Bay Nicholls'ın geldiğini söyledim. Babam uzun boylu, ince, ama sağlam bir adamdı, eskiden yakışıklı olan yüzü zaman içinde kırışmıştı. Benimkine benzer tel çerçeveli bir gözlük takardı, siyah rahip giysisini haftada yedi gün giyerdi ve bembeyaz saç kümesi, her zaman boynuna, çenesi içinde tamamen kaybolacak kadar çok doladığı (üşütme ihtimalini önlemek için) boyun bağıyla aynı renkteydi.

Bay Nicholls odaya geçti ve babamın elini sıktı. Onları birlikte bırakıp, bir yabancıyı böyle dağınık halde karşılamış

olmanın utancıyla yukarı kendime çeki düzen vermeye koştum. Başımdaki mendili çıkardım ve kahverengi saçlarımın iyice düzeltildiğinden, yukarı toplanıp yerine tokalandığından emin oldum. Sonra temiz, gümüş rengi bir elbise -tabii ki ipek- giydim. (Haworth'a geldiğimizden beri babam, şömineye çok yakın olmaktan dolayı giysileri ateş alan pek çok çocuk için cenaze töreninde dua okumuştu ve bu yüzden pamukla ketenden kaçınır, bizim sadece daha zor tutuşan yün veya ipek giymemizde ısrar ederdi.) Quaker giysimle kuşanınca kendimi daha rahat ve huzurlu hissettim. Kişisel güzelliğin avantajlarından yoksun olabilirim, diye düşündüm, ama en azından ziyaretçimizin önünde giyinme biçimim yüzünden utanmayacaktım artık.

Döndüğümde Emily yeniden mutfakta çalışıyordu ve onunla Tabby için ön kapıda olan sahneyi yeniden canlandırdım. "'*Mutfak*?'" dedim, Bay Nicholls'ın ses ve küçümsemesini taklit etmeye çalışarak. "'Hayır, *teşekkür ederim*.' Sanki kendisi genellikle ***kadınlar*** tarafından kuşatılan bir yere ayak basmaya asla tenezzül etmezmiş gibi."

Emily güldü.

"Yabaninin teki herhalde," dedi Tabby.

"Umalım kısa bir görüşme olsun ve yakında onu son olarak görelim," dedim.

Çalışma odasına çay tepsisiyle yaklaştığımda, kısmen açık kapıdan içeride konuşmakta olan iki İrlandalı adamın derin tonlamalarını duyabiliyordum. Bay Nicholls'ın, o merak uyandırıcı İskoç dilinin izini taşıyan çeşnili İrlanda aksanı çok belirgindi. Babam üniversiteye başladığı günden beri her zaman kendi aksanını kaybetmeye çalışmıştı, ama her zaman bir İrlanda dili kıvraklığı konuşmasını damgalardı ve bu ben dahil bütün çocuklarına geçmişti. İki adam kendilerini konuşmaya tam hız kaptırmıştı; şimdi ani ve içten kahkaha patlaması oldu

(kendim Bay Nicholls'tan pek az hece çıkarabildiğim ve tek bir gülümseme elde edemediğim için beni şaşırtan bir durumdu bu).

İçeri girmek üzereydim ki babamın, "Onlara söyledim: İğneye sadık kalın. Gömlek dikmeyi, elbise dikmeyi, turta hamuru yapmayı öğrenin; böylece bir gün akıllı kadınlar olursunuz. Bu beni dinlediler demek değil, tabii," dediğini duydum.

Bay Nicholls buna şöyle yanıt verdi: "Katılıyorum. Kadınlar Tanrı'nın onlara verdiği uğraşlarda en iyidirler, Bay Brontë: Dikiş dikerken ya da mutfakta. Gerçekten de evinizi idare edecek iki evde kalmış kızınız olduğu için çok şanslısınız."

İçimde ani bir öfke ve içerleme dalgası oluştu; neredeyse tepsimi düşürüyordum. Babamın kadınlarla ilgili düşüncelerine zaten aşinaydım; kız kardeşlerimle ben bu konuda onunla tartışarak bir ömür geçirmiştik, onu kadınların da erkekler kadar entelektüel beceriye sahip olduğuna ve kanatlarını mutfak kapısının ötesine açmaya izin verilmeleri gerektiğine başarısızlıkla ikna etmeye çalışarak. En sonunda erkek kardeşimizin gibi bizim de tarih ve klasikleri çalışmamıza izin vererek (pratikte insafa gelmişti) ama teoride, Latince, Yunanca öğrenmemizin ve Virgilius ve Homeros okumamızın tam bir zaman kaybı olduğuna sıkı sıkı inanırdı.

Böyle bir dar kafalılığı babamda, her ne kadar hoş göremesem de mazur görebilirdim; altmış sekiz yaşındaydı, sadece bedeni değil aklı da kendi kuşağının erkeklerinin inançlarıyla körleşmiş sevgili bir yaşlı adam. Ama Bay Nicholls gibi, genç, üniversite eğitimli -toplumumuzda her cinsiyet ve yaştan insanlarla yakından çalışmasını gerektirecek bir görev için düşünülen- bir adamdan, insan daha açık görüşlü, özgür düşünceli bir bakış açısı beklerdi!

Köpürerek yaslandığım kapıyı sonuna kadar itip açarak odaya girdim. İki bey şöminenin önünde, birbirine yakın oturuyordu. Ateşin sıcaklığı harikalar yaratmıştı: Bay Nicholls sıcak ve kuru görünüyordu ve siyah saçları, şimdi geniş alnının üzerinde tek tarafa ayrılmış, sağlıklı bir parlaklıkla düzgün ve gürdü. Kucağında siyah tekirimiz Tom yatıyordu; Bay Nicholls geniş geniş gülümsüyordu ve memnuniyetle mırlayan hayvanı dalgın dalgın okşuyordu. Ancak ben yaklaşınca beyin yüzündeki parlak bakış soldu; daha dik oturarak kedinin kucağından sıçramasına sebep oldu. Belli ki bu adam benden hoşlanmamıştı. Umrumda değildi, çünkü son yorumuyla ona saygı duyma ihtimalimin son kırıntısını da yitirmiştim.

"Baba, çayınızı getirdim." Tepsiyi Bay Nicholls'ın yanındaki küçük masaya bıraktım. "Sizi rahatsız etmek istemem, bu yüzden sizi Bay Nicholls'ın becerikli ellerine bırakıyorum."

"Ah! Charlotte, kal ve çayı koy. Çayınızı nasıl alırsınız Bay Nicholls?"

"Bana nasıl sunulursa," diye yanıtladı Bay Nicholls. Babam güldü. Bay Nicholls birdenbire bana, "İki parça şeker lütfen ve tereyağlı bir dilim ekmek," dedi.

Dişi ruhum onun buyurgan tarzından iğrendi; içimden geldiği gibi davransaydım, ekmek dilimini kesip kibirli suratına fırlatırdım. Ancak kendimi dizginledim ve emredildiği gibi yaptım. Verdiklerimi aldığında teşekkür etme nezaketini gösterdi. Çay tepsisini bıraktım ve mutfağa geri kaçıp, bir sonraki saatin büyük kısmını Emily ve Tabby'yle dar kafalı erkeklerin aptallıkları üzerine öfkeyle konuşarak geçirdim.

"Kendini mutfağımıza adım atmak için çok kibirli gören bir adam tarafından -yirmi dokuz yaşında- *evde kalmış* olarak adlandırılmak!" diye bağırdım aşağılamayla. "Sonra da, aynı anda benim ona hizmet etmemi ve ekmeğine yağ sürmemi beklemesi... Bu kadarı da fazla ama!"

"*Bana da* evde kalmış demiş," dedi Emily omuz silkerek, "ve beni hiç görmedi. Umursamamalısın. Her zaman asla evlenmeyeceğini söylerdin."

"Evet, ama *seçim* olarak. İki teklif aldım. Onları geri çevirdim. *Evde kalmış* deyimi, kimse tarafından sevilmemiş ve istenmemiş, moruk bir kız kurusunu ima ediyor."

"Ya *şimdi* kim kibirli konuşuyor?" diye araya girdi dul Tabby, dilini şaklatarak. "*Postayla* yapılan iki teklifin böbürlenecek bir şey olduğunu sanmam."

"Bu, standartlarım olduğunu gösterir. Sadece karşılıklı sevgi olduğunda evlenirim, sadece beni sevip sayan değil, genel olarak kadınlığa saygı duyan bir erkekle." Çok kızgın bir halde, ateşin yanındaki sallanan sandalyeye çöktüm. "Erkekler her zaman, 'bizim cinsimizin' ne olması gerektiği konusunda Süleyman'ın erdemli kadınını alıntılar. Eh, *o* bir üreticiydi: İyi kalite keten giysiler ve kemerler yapıp satardı! Bir ziraatçi ve bir yöneticiydi: Mülkler alır, bağlar yetiştirirdi!* Ama bugün kadınların onun gibi olmasına izin veriliyor mu?"

"Verilmiyor," diye yanıtladı Emily.

"Ev işi ve dikiş dışında çalışmamıza izin verilmiyor, faydasız bir 'ziyaret' dışında dünyevi zevkimiz yok ve hayatlarımızın daha iyi bir şey olması umudu yok. Erkekler bizim bu sıkıcı ve boş kaderden düzenli olarak, yakınmadan, her gün, sanki başka bir becerimiz yokmuş gibi memnun olmamızı bekler. Size sorarım: Erkekler kendileri böyle yaşayabilir miydi? Çok bunalmazlar mıydı?"

"Erkekler kadınların hayatlarında göğüslediği zorlukları anlamaz," dedi Tabby kafasını bıkkınlıkla sallayarak.

"Anlasalardı bile," diye katıldı Emily, "bunun için bir şey yapmazlardı."

---

* Meseller kitabı 31: 10-31

En sonunda kapıyı Bay Nicholls'ın arkasından bir rahatlama iç çekişiyle kapadığımda babamın çalışma odasına yürüdüm ve "Umarım bu *o* beyi son görüşümüzdür," dedim.

"Tam tersi," dedi babam. "Onu işe aldım."

"Onu işe mi aldınız? Baba! Ciddi olamazsınız."

"Yıllardır görüştüğüm en iyi aday. Bana William Weightman'ı hatırlatıyor."

"Bunu nasıl söylersiniz? Hiç de William Weightman'a benzemiyor!" Bay Weightman, babamın ilk yardımcısı, bütün toplum tarafından ve özellikle kız kardeşim Anne tarafından sevilirdi. Yazık ki, hastaları ziyareti sırasında koleraya yakalanmış ve üç yıl önce ölmüştü. "Bay Weightman sevimli, çekici ve nazikti. Harika bir mizah anlayışı vardı."

"Bay Nicholls'ın mükemmel bir mizah anlayışı var."

"Ben bundan hiçbir iz görmedim (Kadınların sırtından olanlar hariç tabii). Dar kafalı, kaba ve kendini beğenmiş biri o, baba. Üstelik fazla çekingen."

"Çekingen mi? Deli misin? Ah, öyle çok konuştu ki. En son bir erkekle ne zaman bu kadar hoş ve merak uyandıran bir konuşma yaptım hatırlamıyorum."

"Benimle üç cümle zor konuştu."

"Belki yeni tanıştığı bir kadınla konuşmaktan rahatsızdır."

"Öyleyse toplumda bunu nasıl becerecek?"

"Gayet iyi becereceğini sanıyorum. Şiddetle tavsiye edildi, biliyorsun; bunun neden olduğunu anlayabiliyorum. Geçen sene Trinity Üniversitesi'nden mezun olmuş. Omzunun üzerinde mantıklı bir kafa taşıyan iyi bir adam. Ortak çok şeyimiz var, Charlotte. Hayal edebiliyor musun? Antrim İlçesi'nde doğmuş, İrlanda'nın kuzeyinde, benim büyüdüğüm yerin yetmiş kilometre kadar ötesinde. İkimiz de on çocuklu bir aileden geliyoruz; ikimizin babası da yoksul çiftçilerdi ve ikimize de üniversiteye gitmek için yerel dinadamları yardım etti."

"Bütün bu benzerlikler çok iyi, baba, ama bunlar onu iyi bir yardımcı yapacak mı? Çok genç."

"Genç mi? Elbette genç! Kızım, insan yılda 90 sterline tecrübeli bir yardımcı bulmayı bekleyemez. Daha papazlığa bile atanmamış, o yüzden göreve başlaması için bir ay kadar daha beklememiz gerek."

"Bir ay daha mı? Yapılacak çok şey var. Bu kadar beklemeyi göze alabilir misiniz, baba?"

Babam gülümsedi. "Bay Nicholls'ın beklemeye değeceğine inanıyorum."

İki

Mayısın son haftası, Bay Nicholls, kilise okuluna bitişik, alçak bir taş bina olan, papaz evinden ve küçük, duvar çevrili bahçesinden sadece bir taş atımı uzaktaki kilise hademesinin evinde kiracı oldu. Ona hoş geldiniz demek benim görevimdi ve bunu, gelişinin ertesi günü, her zamanki gibi ev yapımı malzemelerden bir sepet hazırlayarak yaptım.

Güzel bir bahar günüydü. Papaz evinin bahçe kapısından ikramımla çıkarken, yontma kulübesinde, orada yığılı büyük plakalardan birini keskisiyle yoğun bir şekilde yonta yonta yeni göçenlerin "anısına" yazılarını kazıyan taş kesiciye arkadaşça bir selam verdim.

"Bay Nicholls!" diye seslendim, onu evden çıkarken görünce. Dönüp, yoldan yukarı benimle buluşmaya geldi; gülümseyerek sepeti sundum. "Ailem ve ben size mahalleye hoş geldiniz demek istedik, bayım. Umarım kolaylıkla yerleşiyorsunuzdur."

"Evet," diye yanıtladı şaşırmış bir şekilde eğilerek. "Teşekkür ederim, Bayan Brontë. Çok naziksiniz."

"Çok bir şey değil, bayım; sadece bir somun ekmek, küçük bir kek ve altın çilek reçeli, ama hepsini kız kardeşimle ben kendi ellerimizle yaptık. Ayrıca keten peçeteyi de benim diktiğimi ekleyebilirim. Sizin, kadınların olsa olsa Tanrı'nın onlara

verdiği uğraşlarda -dikiş dikerken veya mutfakta- iyi olduğuna inandığınızı bildiğimden, bunu çok uygun bir ikram olarak bulacağınızı düşünüyorum."

Beni tatmin edecek şekilde yüzü kızardı ve sustu.

"Gitmeliyim," diye ekledim. "Evde yapacağım çok şey var. Kendimi, Macaulay'ın *Antik Roma Şiirleri*'ni ve Chateaubriand'ın *Etudes Historiques*'ini* okumaya verdim ve Homeros'un *İlyada*'sının Yunanca'dan çevirisini bitirmek üzereyim."

Bay Nicholls'ı, papaz yardımcısı olarak ilk görevine başladığı pazar kilise ayinine kadar bir daha görmedim. Yüksek sesle dualar okuduğunda, cemaat, tarzındaki ve tonundaki içten Keltik duygusunu çok takdir eder göründü. Ancak ayinden sonra, konuşmak için yanına gelen cemaat üyelerine sadece başını salladı ve ciddiyetle eğilip nadiren iki çift laf etti.

Eve döndükten sonra bu konuda Emily'ye yakındığımda, Emily, "Belki Bay Nicholls sadece çekingendir. Yabancılarla konuşmak konusunda bizim hoşnutsuzluğumuzu paylaşıyor olabilir; sonuçta daha yeni geldi. Ve çok güzel bir sesi *var*."

"Güzel bir ses bir konuşmacıyı güçlükle beğendirir," diye yanıtladım, "eğer konuşmak için fazla çekingense ve *konuştuğu* zaman da görüşleri kibirli ve dar kafalıysa. Eminim tanıdıkça daha iyi olmayacak."

Bay Nicholls'ın Haworth'a gelişinden birkaç hafta sonra, Anne'den onun ve Branwell'ın Thorp Green'deki yaz tatillerinden beklenenden bir hafta önce eve döneceklerini bildiren bir mektup aldım. Anne bu ani plan değişikliği için bir sebep belirtmemişti, ama mektubu trenlerinin varmasına sadece birkaç saat kala geldiğinden, Emily'yle hemen onları karşılamaya

* Tarihsel Çalışmalar. (ç.n.)

Keighley'ye doğru on kilometrelik bir yürüyüşe çıkmak zorunda kalmıştık.

Sıcak, güneşli, gökyüzünün masmavi olduğu bir haziran öğleden sonrasıydı; kız ve erkek kardeşlerimizi Noel'den beri görmemiştik ve ikimiz de ziyaretlerini iple çekiyorduk.

Keskin bir düdük dört treninin yaklaştığını duyurunca "İşte geliyor!" diye bağırdı Emily, Keighley istasyonunda sert ahşap banktan kalkarak. Lokomotif raylarda kükredi ve frenlerin keskin gıcırtısıyla, büyük bir buhar çıkararak durdu. Birkaç yolcu indi; en sonunda Anne'i seçtim ve yanına koştuk.

"Ne harika bir sürpriz," dedi Emily onu kucaklayarak, "eve erken gelmeniz."

Anne yirmi beş yaşındaydı, benim kadar kısa ve narindi ve tatlı, çekici bir yüz ve güzel, açık bir tenle kutsanmıştı. İnce ruhu menekşe mavisi gözlerinde parlıyordu; açık kahverengi saçlarını yukarı ve geriye toplamıştı; bukleler zarif kıvrımlar halinde boynuna düşüyordu. Çocukken Anne peltek konuşmadan dertliydi, neyse ki büyüdükçe geçti; fakat zayıflık onu içine kapalı ve çekingen kılmıştı. Aynı zamanda, ender olarak değişen, daha yüksek bir ruha dair derin ve daimi bağlılığı ve insanın özünde iyi olduğuna inancıyla desteklenen sakin bir yaradılışı vardı. Bu son fikre olan inancının son zamanlarda ne kadar değişmiş olduğunu çok geçmeden keşfedecektim.

Şimdi Anne'in çehresini incelediğimde, her zamankinden daha solgun görünüyordu; ona sarıldığımda, kollarımda incecik ve kuş gibiydi. "İyi misin?" diye sordum endişeyle.

"İyiyim. Yazlık elbiseni beğendim, Charlotte. Ne zaman diktin?"

"Geçen hafta bitirdim." Narin beyaz çiçeklerden bir deseni olan açık mavi ipekten diktiğim giysiden memnun olmakla birlikte, kıyafetim hakkında konuşma isteğim yoktu; bana öyle geldi ki, Anne buna sadece sorduğum sorudan beni uzaklaş-

tırmak için değinmişti. Ancak daha fazla soramadan erkek kardeşim vagondan aşağı atladı, sonra da eski, tanıdık bir bavulu perona indiren iki hamala emirler yağdırmaya başladı.

"Anne!" diye seslendim şaşırarak. "O senin bavulun mu?"

Anne başıyla doğruladı.

"Neden getirdin? Ah! Eve mi taşınıyorsun?" diye haykırdı Emily mutlulukla.

"Evet. İstifamı verdim. Asla Thorp Green'e dönmeyeceğim." Anne'in çehresinden bir rahatlama bakışı geçti, ama aynı zamanda gözleri söylenmemiş bir kaygıyla dolu göründü.

"Çok sevindim," dedi Emily, Anne'i tekrar kucaklayarak. "Bu kadar uzun nasıl dayandın bilmiyorum."

Bu haberle afallamıştım. Anne'in Robinsonların yanında bir mürebbiye olarak çalışmaya başladığı ilk günden beri mutsuz olduğunu biliyordum; okula başlama planlarımız suya düştüğünde içimizde en çok hayal kırıklığına uğrayan o olmuştu, çünkü o uğraş ona, kendi ifadesiyle "Thorp Green'den kaçış için meşru bir olasılık" vaat ediyordu. Anne, hoşnutsuzluğunun özel sebeplerini, mürebbiye pozisyonuna ilişkin genel tatminsizliğini itiraf etmek dışında bize hiç açmadı ve ben de burnumu sokmayı doğru bulmadım.

Bazılarına, yaşları bu kadar yakın, eğitimleri, zevkleri ve duyguları bu kadar benzer ve birbirine bu kadar düşkün kız kardeşlerin kendilerinden bir parçayı hâlâ tamamen mahrem tutabilmeleri tuhaf gelebilir; ama öyleydi. Çocukken, kız kardeşlerimiz Maria ve Elizabeth'in yıkıcı kayıplarının ızdırabını yaşadığımızda acımızı -ve böylece en derin düşünce ve duygularımızı- cesur ve neşeli yüzler arkasında saklamakta usta olmuştuk. Yıllar sonra ayrılıp farklı yönlere gittiğimizde, bu eğilim devam etti.

Gerçekten de, Brüksel'de ikinci yılımda o kadar sıkıntı çekmeme karşın, bundan kız kardeşlerimin hiçbirine tek kelime

etmemiştim. Anne'in benimle, benim onunla olduğumdan daha açık olmasını nasıl beklerdim? Ama şimdi artık evde olduğundan ve işler düğüm noktasına geldiğinden, neler olduğunu bilmem *gerekiyordu.*

"Anne," dedim, "eğer mutsuz idiysen Thorp Green'den ayrılma cesaretini alkışlıyorum; biliyorsun mürebbiye hayatından ne kadar nefret ederim. Ama öyle güvenli bir pozisyonu şimdi, mali geleceğimiz bu kadar belirsizken bırakmak... Bu çok şaşırtıcı. Seni bu ani ve kesin ayrılışa zorlayacak ne oldu? Bunu neden mektubunda belirtmedin?"

Anne kızardı ve bavul ve çantaları evimize götürmek için bekleyen bir atlı arabaya yüklenmesi işini ayarlayan Branwell'a gizemli bir bakış attı. "Önemli bir şey değil. Mürebbiye olmaktan bıktım, hepsi bu."

Emily ona baktı. "*Biliyorsun*, senin yüzünü bir kitap gibi okuyabilirim, Anne. Seni bir şey rahatsız ediyor, *yeni* bir şey. Nedir? Bize söylemediğin ne?"

"Bir şey değil," diye ısrar etti Anne. "Ah! Eve dönmek ne güzel! Yani neredeyse döndüm sayılır, çok az bir yol kaldı artık. Bugünü nasıl bekledim."

Branwell sürücüyle pazarlığı bitmiş, açık kollar ve geniş bir gülümsemeyle bize döndü. "Gelin, bana bir sarılın! Benim en sevdiğim *ablalarım* nasıl?"

Emily'yle gülümsedik ve onu kucakladık. "Sağlığımız gayet iyi, moralimiz daha da iyi," dedim, "şimdi gelip bizimle olacağın için."

Kardeşim, yirmi yedi yaşında, orta boylu ve yakışıklı, geniş omuzlu, ince, atletik yapılıydı; gözlüğü kemerli burnunun üzerinde dengede duruyordu ve şapkası çene hizasındaki havuç kırmızısı saçlarının üzerine şık bir açıyla yerleştirilmişti. Branwell zeki, tutkulu ve yetenekliydi; çekiciliğine büyük bir güven duyardı. Ayrıca son on yılda gelişen, içkiye ve -bizde

sürekli dehşet ve utanç uyandıran- arada bir kullansa da afyona talihsiz bir tutkusu vardı. Gözlerinin şimdi net, ayık ve neşe dolu olduğunu gördüğümde, rahatladım.

"Neden hiç yazmadın?" diye sordum, onu sevecen bir afacanlıkla dürterek. "Geçen altı ayda sana yarım düzine mektup yollamışımdır ve hiç yanıtlamadın."

"Son zamanlarda yazışmak için ne zamanım ne sabrım var. Neredeyse her dakika meşguldüm."

"O zaman dinlenmek için eve gelmen iyi olmuş," dedim.

"Babam ikinizi de görmeye can atıyor," diye araya girdi Emily, istasyondan ayrılırken Branwell'ın koluna girerek. "Eğer hızlı yürürsek tam çay saatinde evde oluruz."

"Şimdi eve yürümek için çok sıcak," diye yakındı Branwell. "Önce Devonshire Arms'ta duralım ve geri dönmeden önce havanın serinlemesini bekleyelim."

Kız kardeşlerimle birbirimize baktık. Branwell'ın bir handa bir şey içmeden asla durmayacağını ve içecek seçiminin çay olmayacağını çok iyi biliyorduk. Her zaman bir içkiyle başlar, sonra üçe ya da beşe çıkardı. Fakat eve dönüşünde kardeşimizi sarhoş görmek en son istediğimiz şeydi.

"Babama doğrudan eve geleceğimize özellikle söz verdim," dedim.

"Çok sıcak değil," diye ekledi Anne çabucak.

"Güzel bir gün, yürümek için mükemmel," diye ısrar etti Emily.

Branwell içini çekip gözlerini yuvarladı. "Peki. Anlaşılan *bu* grupta bir erkeğin oyu sayılmıyor."

Hareketli, nispeten yeni çarşısıyla ve etrafındaki bir dizi güzel binayla bayındır bir kasaba olan Keighley'nin anacaddesinden aşağı ilerledik. Kasabanın, yakındaki fabrikalardan gelen dumanla sık sık kararan gökyüzüyle, tepelerin boşluğundaki yeri hiç çekici değildi; ama yine de sık sık oraya giderdik,

çünkü Keighley'nin pek çok dükkânı bizim minik köyümüzde bulunmayan belli bazı malzeme ve hizmetler sağlardı.

"Babam nasıl?" diye sordu Anne.

"Hiç huysuz değil, sabırsız değil, sadece huzursuz ve keyifsiz," diye yanıtladı Emily.

"Onu çok merak ediyorum," dedi Anne. "Ona -ve bizene olacak, kör olursa? Sizce işini kaybeder mi?"

"Babam işini *kaybetmeyecek*," diye ısrar etti Branwell. "O, kilise bölgesinde çok sayılır. Hem Charlotte, sen son mektubunda yeni bir yardımcı tuttuğunu söylemedin mi?"

"Evet: Bay Nicholls. Fakat kendisinden hiç hoşlanmadım."

"Neden?"

"Çok çekingen ve dar görüşlü."

"Ama becerikli mi? İşini iyi yapıyor mu?"

"Bir şey söylemek için çok erken. Başlayalı sadece birkaç hafta oldu."

"Bu Bay Nicholls iyi bir adam olmalı, babam seçtiğine göre," dedi Anne.

"James Smith'i de babam seçti," diye yanıtladım, "kaba, kibirli ve çıkarcıydı."

"Babam *o* hatayı asla tekrar etmez," dedi Branwell. "Eğer bu Bay Nicholls babamın adına bölgenin görevlerinin yarısını bile yapabilirse ağırlığınca altın değerindedir."

Artık kasabanın dış mahallelerine varmıştık ve yan yana dizili gri taş evlerin arasında yol boyunca beliren fabrikaları geçip engebeli tepelerdeki güç, uzun tırmanışımıza başlamıştık. "Evde ne kadar kalacaksın Branwell?" diye sordum. "En az bir ay, umarım?"

"Haftaya dönmem gerek."

"Ya..." dedi Emily hayal kırıklığıyla. "Neden bu kadar kısa?"

"Thorp Green'de bana ihtiyaçları var, ama temmuzda yine evde olacağım. Robinsonlar tatil için Scarborough'ya gittiğinde ben de tatilimin kalanını kullanacağım."

"Seni bu kadar meşgul eden nedir ki düzgün bir tatil yapamıyorsun?" diye sordum.

Anne'in Branwell'a sessiz, yan gözle bir bakış fırlattığını gördüm. Branwell açıklanamaz bir şekilde kızardı ve çabucak ekledi: "Şey, genç Küçük Bey Robinson'a öğretmenliğe ek olarak, şimdi evdeki bütün kadınlara da resim dersi veriyorum."

"Resim dersi mi?" dedi Emily. "Bu nasıl oldu?"

"Hiç beklenmedik şekilde. Bir gün evin hanımına gençken resim üzerine çalıştığımdan ve kendimi bir portre ressamı olarak kabul ettirmek için Bradford'da bir sene geçirdiğimden bahsedince, *onun* portresini yapmamda ısrar etti. Bayan Robinson sonuçtan o kadar memnun kaldı ki, ona ve üç kızına da resim yapmayı öğretmemi istedi."

"Yeteneğin için ne güzel bir çıkış noktası," diye belirtti Emily.

"Meğer," diye devam etti Branwell şevkle, "Bayan Robinson'un kendisinin de sanata epey bir eğilimi varmış. Tatile çıkmadan önce çalışmasına devam etmek için çok hevesliydi ve hafta içinde dönmemi bu yüzden istedi."

Günlük: Branwell'ın bu en son sanatsal çabalarının betimlemesine az da olsa gıptayla baktığımı kabul ediyorum. Bu, iyi niyetten uzak olduğunu bildiğim duygulara sahip olduğum için beni affet; bunu aşmaya çalışacağım; ama kardeşimin sanatçı olma hırsını kaç uzun yıl boşuna paylaştım? Gençliğimizde kız kardeşlerim ve ben, Branwell'la aynı resim hocasıyla çalıştık; benim için bu tamamen sürükleyici bir tutku oldu. Resim kâğıdımın ve Bristol kartonumun üzerine tebeşir, mum boya ve boya kalıplarıyla kapanarak, hayalimden resimler yaratarak veya kitaplarda ve yıllıklarda kopyası çıkarılan ünlü eserlerin metal baskıları ve gravürlerini titizlikle kopya ederek sayısız saatler geçirdim. Hatta on sekiz yaşındayken, karakalem çizimlerimden ikisi, Leeds'te prestijli bir

resim sergisine konmak için seçilmişti; ama Branwell erkek olduğundan, babam çalışmaya devam edecek kişinin o olması gerektiğine karar vermişti. Bu fırsatı kardeşime fazla görmedim; ama ah! Ben de yağlıboya resim yapmayı öğrenebilmeyi ne çok isterdim! Bunun yerine, derslerim bitti ve zamanla bu uğraştan vazgeçtim.*

"Yeni bir şey yazdın mı, Charlotte?"

Kardeşimin sesi düşüncelerimi böldü; gözlerimi kırptım ve bakışımı yeniden, konuşmanın bir kısmını kaçırmış olduğumu fark ederek odakladım. Artık fabrikaların ötesine geçmiş ve sonsuz taş çitlerle dama tahtası gibi parsellere bölünmüş, ağaçsız, açık tarlaları geçiyorduk. Komik, diye düşündüm gülümseyerek, ben resim hakkında düşüncelere dalmışken Branwell'ın yazma hakkında sorması; ama bir bakıma iki uğraş el ele gider.

Ben yanıtlayamadan Emily konuştu: "Benim anladığım kadarıyla Charlotte bir yıldan uzun zamandır tek bir kelime yazmadı."

"Doğru mu?" diye sordu Branwell şaşırarak.

Yanıtımı düşündüm. Aslında, on sekiz ay önce Belçika'dan döndüğümden beri, kalbime ağırlık vermeye devam eden ızdırabı hafifletmek çabasıyla gizli gizli hem düzyazı hem şiir yazmıştım. Bu çalışmanın, artık Anne geldiğinden ve yatağımı benimle paylaşacak olmasından dolayı fark edilmeden süremeyeceğini anlamıştım. "Sözünü edecek bir şey yazmadım son zamanlarda," dedim gerçeğe isteyebileceğim kadar yakın bir şekilde.

"Neden?" diye sordu Branwell. "Yazmak senin kanına benimki kadar derinden işlemiştir, Charlotte. Bir keresinde

* Charlotte Bronte'ye ait, hepsi de kendine göre güzel, yaklaşık iki yüz bilinen çizim, eskiz ve resim günümüzde hâlâ mevcuttur. Sanatçının doğasındaki vaadi ve daha sonra yazısında sergileyeceği ayrıntılara özenli dikkati yansıtırlar.

bana, yazı ya da çizi olsun bir şekilde kalemi kâğıda değdirmeden geçen tek bir gün yaşamanın, ruhuna tam bir işkence olduğunu söylemiştin. Kabul et: En azından Angria ve Zamorna Dükü'n hakkında *düşünüyor* olmalısın."

Angria, Branwell'la benim çocukken icat ettiğimiz hayali bir krallıktı: Önce "Cam Kent Konfederasyonu" adında, zeki, varlıklı, takıntılı biçimde seven, savaşlar açan, büyük maceralar yaşayan ve bize hayatın kendisi kadar gerçek gelen karakterlerden bir listeyle nüfuslandırdığımız huzur verici bir Afrika doğası. Çocukluğumun kahramanı ünlü Wellington Dükü'ydü; büyüyünce ondan vazgeçip, ona hayali bir oğul yarattım: Zamorna Dükü (sırayla Arthur Augustus Adrian Wellesley, Douro Markisi ve Angria Kralı olarak da bilinir). Zamorna, sayısız öykü -yirmili yaşlarımın ortalarında, Belçika'ya gittiğim zaman hâlâ büyük zevkle yazdığım öyküler- boyunca aklımı ve kalbimi ele geçirmiş, şair, asker, devlet adamı ve tutkulu bir zamparaydı. O zamandan beri onun hakkında ya da Angria hakkında tek kelime yazmadım.

"Sanırım Brüksel'deki hocamız onun cesaretini kıracak bir şey söyledi," dedi Emily.

Yüzüme bir sıcaklık vurdu. "Doğru değil. Monsieur Heger yazmamı çok destekledi. Yeteneğim olduğunu söyledi ve sanatımı geliştirip mükemmelleştirmeme yardım etti. Ondan, herhangi başka bir öğretmenden olduğundan daha çok şey öğrendim; ama aynı zamanda beni yazma tarzımı ve bu uğraşın hayatımın ileri dönemindeki yerini yeniden değerlendirmeye zorladı."

"Hangi ileri dönemmiş o?" diye sordu Branwell.

"Yirmi dokuz yaşındayım. Artık gençliğimizde kaleme aldığımız o aptal, romantik hikâyeleri karalamanın bir anlamı yok. Benim yaşımda, hayal gücü budanmalı ve yontulmalı, yargı geliştirilmeli ve sayısız gençlik yanılsaması temizlenmeli."

Branwell güldü. "Aman Tanrım, Charlotte! Yirmi dokuz değil, yüz yirmi dokuz yaşında gibi konuşuyorsun."

"Şakası yapılacak bir şey değil bu. Artık ciddi olmalıyım. Gerçekçi ve ihtiyatlı olana odaklanmalıyım."

"Gerçekçi ve ihtiyatlı olabiliriz," diye araya girdi Anne, "yazmaktan vazgeçmeden."

"Biz?" Ona baktım. "Sen yazıyor musun, Anne?"

Anne ve Emily bakıştılar. Biraz duraksamadan sonra Anne, "Pek değil, en azından kayda değer bir şey değil," dedi.

Merakım uyanmıştı; belli ki Anne *yazıyormuş*, ama bunun hakkında konuşmaya benden daha istekli değildi. Yazılarının konusunda ise bir tahminde bulunabilirdim. Çocukluğunda, Emily ve Anne kendilerine hayali bir dünya yaratmışlar ve adına Gondal demişlerdi (kadınlar tarafından yönetilen, karanlık, dramatik, tutkulu bir Kuzey dünyası) ve sevgili karakterlerinin maceralarını düzyazı ve şiir olarak kaydetmişlerdi. Kız kardeşleriminin emeklerinin meyvelerini bizimle paylaşmalarından bu yana yıllar geçtiyse de, bugün hâlâ yalnız kaldıklarında Gondal hakkında sahneler oynamaktan, konuşmalar fısıldamaktan büyük zevk aldıklarını biliyordum.

"Sanırım yazmak bizim kanımızda var," dedim, "ve her zaman seveceğim yazı yazmayı; ama zamanımı harcayacak daha faydalı ve değecek bir şey bulmam gerektiğini hissediyorum. Bir gün kendi başımızın çaresine bakmamız gerekebilir ve yazmak gelir getirmiyor."

Şapkasını çıkarıp başını geri eğip, sıcak güneşin yüzünden tamamen parlamasına izin vererek, "Ama *getirebilir*," dedi Branwell, ani, gizemli bir gülümsemeyle.

"O gülümseme ne?" diye sordu Emily. "Bir şey mi sattın, Branwell?"

"Sattım. *Yorkshire Gazetesi*'nde dört sonem basıldı."

"Dört sone!" diye bağırdım, şaşkın ve heyecanlı. "Ne zaman oldu bu?"

"Geçen ay. İki yıl önce yazdığım *Blackcomb* ve *Çobana En Çok Yas Tutan*'ı ve ayrıca *Göçmen* adında yeni bir çifti bastılar." Branwell hemen tutkulu bir okumaya başlayıp, yeni dizelerini tarlalara ve gökyüzüne iletti. Temiz, güçlü sesini dinledikçe, bir zevk ve şefkat taşması hissetmeden edemedim. Branwell'ın canlı konuşma tarzı çocukluğundan beri sahip olduğu bir yetenekti; en sıradan bir şiiri bile bir başyapıt gibi gösterebilirdi. Gösterinin sonunda, kız kardeşlerimle alkışladık; Branwell bir reveransla bize teşekkür etti.

Şimdi Haworth'un dik, dar, virajlı bir caddesine varmıştık. Yenilenmiş bir zindelikle, ayaklarımız kaldırım taşlarına vurarak, her iki tarafta sık, kayağantaşı çatılı, gri taş evleri ve dükkânları geçip, yolun büyük kısmını kaplayan iki atlı arabaları ustaca sıyırarak yokuş yukarı tırmandık. Çok geçmeden, kilisenin önündeki tepede Haworth mezarlığına vardık. Çamaşır günüydü: Kadınlar ve çamaşırcı kadınlardan oluşan bir grup, kilisenin bahçesinde toplanmış, ıslak çarşaflarını ve çamaşırlarını kuruması için mezar taşlarının üzerine yaymış, neşeyle çene çalıyordu. Mezar taşlarının çoğunluğu, alçak kaideler üzerinde masa gibi yatay olarak yattığından, çok uygun bir kurutma alanı oluşturuyordu.

"Bu büyük saygısızlık," dedi monoton, derin bir İrlandalı ses, biz Kilise Yolu'na dönerken. Bay Nicholls'ın kilise hademesinin evinden, Oxenhope'un papaz yardımcısı, önceki yıl pek çok durumda babama bölgede yardım eden ve iyi tanıdığımız genç bir adam olan Bay Grant'le çıktığını gördüm. "Kilise bahçesi kutsal bir yerdir," diye devam etti Bay Nicholls. "Mezar taşlarının ıslak çarşaf, gömlek ve kombinezonlarla örtülü olduğunu görmek çok kötü bir örnek."

"Size karşı değilim," diye yanıtladı kırmızı ciltli, tiz, genizden gelen sesli, ince bir adam olan Bay Grant, "ama âdet âdettir ve sizi temin ederim ki Haworth'un tüm kadınlarına karşı gelmek istemezsiniz."

Bizi gören genç Leviler konuşmalarını kesti. Ona hoş geldiniz sepetini götürdüğümden bu yana üç haftadır konuşmadığım Bay Nicholls beni görünce kaskatı kesildi. İki adam da yolda bize doğru döndü. Bay Nicholls merakla Anne ve Branwell'a baktı, papaz yardımcıları aynı anda rahip şapkalarını eğdiler ve "İyi günler," dediler.

"İyi günler," diye yanıtladım. "Bay Nicholls, sizi kardeşim Branwell ve kız kardeşim Bayan Anne Brontë'yle tanıştırabilir miyim? Anne, bu Peder Arthur Bell Nicholls, Haworth'un yeni papaz yardımcısı."

Bay Nicholls, Branwell'ın elini sıktı ve Anne'e resmi bir reverans yaptı. "Bir ailevi benzerlik yakaladığımı düşünmüştüm. İkinizle de tanıştığıma memnun oldum."

"Sizinle tanışmak bir zevk, sör," ve "Sizinle de sör," oldu Branwell'la Anne'in yanıtı. Emily, tipik olarak, bir şey söylemedi.

"İkinizi de tekrar görmek ne güzel," dedi daha enerjik olan Bay Grant, el sıkma ve reverans arasında. Bay Grant'in, havada burnundan ve kalkık çenesinden rahip siyah tozluklarına ve kare burunlu ayakkabılarına kadar, kendini beğenmiş ve züppe halli bir adam olduğunu düşünmüştüm, ama çalışkan ve kendini işine adamış bir bölge papazına benziyordu. "Yazın evde misiniz?"

"Ne yazık ki hemen dönmeliyim," diye yanıtladı Branwell neşeli bir şekilde, "ama Anne temelli döndü. Belli ki mürebbiyelik görevinden bıkmış."

"Eh," dedi Bay Grant, "bu tamamen anlaşılır bir şey. Her yerden kilometrelerce uzak, yüksek sosyeteye hiçbir erişim ol-

madan, ücra bir taşra mülkünde kapalı kalmak... Bu gerçekten de feci derecede sıkıcı olur."

"Ben de önce böyle düşündüm," diye belirtti Branwell. "İlk üç ay o kadar sıkılmıştım ki saçlarımı yolacağımı sandım, ama orası gittikçe hoşuma gitti."

Anne kaşlarını çattı ve birden, "Eğer izin verirseniz, babamı görmek için çok sabırsızlanıyorum," dedi.

"Seninle geleyim," dedi Emily.

Kız kardeşlerim ok gibi fırlayıp gitti. Onlara katılmaya can atıyor ve veda etmeye hazırlanıyordum ki Branwell, "Siz beyler çayda bize katılmak ister misiniz?" dedi. "Eğer yanılmıyorsam, Tabby ve Martha bizi bekleyen bir ziyafet hazırlamıştır."

Bay Grant içtenlikle gülümsedi. "Teşekkür ederiz, çok memnun oluruz."

İçim sıkıldı. Sadece beşimizin bulunacağı, Anne ve Branwell'ın eve gelişini kutlamak için yapacağımız samimi bir aile toplantısını iple çekiyordum; babamın da öyle istediğini sanıyordum. Masamızı yerel papaz yardımcılarıyla her paylaştığımızda, onların çıkarcı, kendini beğenmiş ve boş bir soy olduğu kanısına varmıştım ve özellikle Bay Nicholls'la yemek yemek istemiyordum. Ama kardeşim her zaman sokulgan, arkadaş canlısı biri olmuştu ve artık iş işten geçmişti.

"Siz beylerle içeride görüşürüz," dedim zorlama bir gülümsemeyle. Sonra hızla yoldan papaz evine giden patikaya yönelip kız kardeşlerimin arkasından gittim.

Bahçe kapısından girdiğimde, rozbif ve Yorkshire pudinginin nefis kokusu burun deliklerimi doldurdu. Kız kardeşlerimin ikisi de mutfakta çömelmiş, her biri mutlulukla kendine ait köpeği öpüyordu. Çoban köpeğimiz Emily'ye aitti; Flossy, Anne'in öğrencileri Robinsonlardan hediyeydi; sevimli spanyele o kadar kötü davranmışlardı ki bu duruma canı sıkılan

kız kardeşim onu eve getirmek zorunda kalmış ve Emily'nin mükemmel bakımına bırakmıştı.

Tabby (ocağın üzerine eğilmiş, patates haşlıyordu) ve Martha (fırından pudingi çıkarıyordu), ikisi de Anne'i görünce sevinç çığlıkları attılar ve çok geçmeden birbirlerinin kollarındaydılar.

"Nasıl özledik seni, kız!" dedi Tabby, önlüğün ucuyla gözlerinden mutluluk yaşlarını silerek.

"Sizi görmek ne güzel, Bayan Anne!" diye bağırdı Martha. Martha Brown, yalnızca on yedi yaşında, neşeli, ince, yumuşak, siyah saçlı ve hoş yüzlü bir kızdı. Sadece birkaç kapı uzaktaki Hademe Evi'nden Mary'yle John Brown'ın ikinci en büyük kızları Martha, on üç gibi hassas bir yaşta bizimle yaşamaya gelmiş, ev işlerinin ağır kısmını yüklenmişti. "Rozbifle puding senle Küçük Bey Branwell'ın en sevdiği," dedi Martha Anne'e, "Eve dönüşünüz için güzel bir pazar yemeği yaptık, gerçi bugün salı ama."

"İkinize de teşekkürler," dedi Anne gülümseyerek.

"Umarım iki kişiye daha yetecek kadar yapmışsınızdır," dedim, "çünkü sizin 'iyi kalpli Küçük Beyiniz Branwell', Bay Nicholls ve Bay Grant'i bizimle yemeğe davet etti."

"Çok yemek var," dedi Tabby kaşını çatarak, "misafirleriniz o genç papaz yardımcıları gibi düşük tipler olsa bile."

"Yardımcılar mı?" diye tekrarladı Emily dehşet içinde, Keeper'dan ayrılırken. "Ne! Şimdi mi geliyorlar?" Yay gibi fırladı ve sanki kapamak ister gibi mutfak kapısına yöneldi, ama o anda erkeklerin ön kapıdan girerken geliş konuşmalarının sesini duydum. İki köpeğin de kulakları dikildi ve hemen Emily'yi geçip koridora fırladılar.

"Hayır!" diye bağırdı Emily arkalarından koşarak.

Bir koşuşma duydum; sonra köpekler olanca vahşilikleriyle koridorda peyda oldu ve boş alanda boğuk havlamaları korkunç şekilde yankılandı.

"Çök, sör! Çök!" diye bağırdı yüksek tonlu, buyurgan, Bay Grant'e ait olduğunu bildiğim bir ses.

Hemen arkamda Anne'le girişe koştum. Keeper yırtıcı bir şekilde bağırıp zavallı Bay Grant'in üzerine sıçrıyordu. "Çök, Keeper!" diye bağırdı Emily'yle Branwell bir ağızdan. Köpek aldırmadı.

Saldırı altındaki Bay Grant, yüzünü korumak için kollarını kaldırdı ve çılgınca sokak kapısını gözledi; ama Branwell, Bay Nicholls ve babam (çalışma odasından gruba henüz katılmıştı) koridorda arkasında durup o kaçış yolunu kapadılar. Bunun yerine, Bay Grant döndü ve ikişer basamak atlayarak merdiven yukarı fırladı. Keeper kaçan beyin arkasından atladı. Emily kendini kara canavarın önüne attı ve büyük pirinç tasmasını yakalamaya uğraşarak merdivenlere ulaşmasını engelledi. Köpek havladı, uludu ve Emily'nin üzerine fırladı; Emily kararlılıkla direndi, ama böyle bir saldırıya uzun süre dayanamadı.

Emily'nin yardımına koşmak üzereydim ki, birdenbire ikna edici, köpek çağıran cinsten bir ıslık çaldı. Keeper dondu; meraklı gözler ve seğiren kulaklarla etrafa baktı. Islık, koridorun ortasında sakince duran Bay Nicholls'ın dudaklarından çıkmıştı.

"Buraya, oğlum," dedi Bay Nicholls, dikkatle Keeper'ı gözleyip bacağını okşarken. "Hadi oğlum. Gel buraya. Aferin sana."

Üç

Günlük, köyün bütün sakinleri gayet iyi bilirdi ki papaz evinin çoban köpeği Keeper olağandışı bir hayvandı. Çoğunlukla huysuz, ilgisiz ve dünyanın kalanına kayıtsız, taptığı sahibesinin dışında bütün şefkat girişimlerine uzak dururdu. Zaman zaman belli bir kişiye öfkeli bir hoşnutsuzluk takınırdı; ama onun Emily'den başka birisi tarafından terbiye edildiğini hiç görmemiştim.

Keeper'ın inatçı gözlerindeki ateş beni şaşkınlığa düşürerek anında yok olmuştu; dört ayak üzerine çöktü ve sanki Fareli Köyün Kavalcısı'nın çağrısına yanıt veren bir çocuk gibi uysal, papaz yardımcısının ayaklarına gidip sakince sağrısının üstüne oturdu. Bay Nicholls çömeldi ve bütün toplananlar hayranlık ve şaşkınlık içinde bakarken, şefkatle hayvanı iki kulağının arkasından, ağzının altından ve başının üstünden okşayıp, cesaret verici, yumuşak sözler söyledi.

"Teşekkürler, Bay Nicholls," dedim, afallamış ve konuşamaz haldeki Emily kendine gelip eteklerini düzeltirken.

"Siz bir dâhisiniz, sör," diye belirtti Branwell. "O köpek daha önce başını okşamama bile izin vermedi."

"Ama genellikle zararsızdır," diye ekledim. "Onu ne ateşledi bilmiyorum."

"Belki Bay Grant onu tekmelemeye başlayınca oldu," dedi Bay Nicholls.

"Alı!" diye yanıtladım. "*Buna* katlanmaz. Trabzana doğru giderek yukarı seslendim, "Bay Grant! Aşağı gelebilirsiniz artık. Meydan boş!"

Yukarıdan bir oda kapısının açıldığını, ardından merdivenlerdeki ürkek ayak seslerini duydum. Merdivenin kıvrımında, Bay Grant'in korkuluğun üzerinde dikkatle etrafa göz gezdiren yüzü belirdi. "Köpek gitti mi?"

Keeper, ziyaretçinin yeniden çıktığını fark ederek kafasını o yöne dikip, havlamasından bile daha korkunç ve tehditkâr, alçak bir hırlama çıkardı.

"*Hayır*," dedi Bay Nicholls sessiz ama sertçe.

Hırlama başladığı kadar çabuk bitti; köpek, kocaman, küt, aptal kafasını okşanmak için uzattı ve çok geçmeden yine memnuniyetle soluyup salyalarını akıtmaya başladı. Bay Nicholls hakkında yanlış yargıya mı vardığımı düşünmeye başlamıştım; hayvanlara karşı bu kadar iyi ve yumuşak olan bir adamın başka gizli nitelikleri olabilirdi, değil mi?

"Korkmak için bir sebep yok," dedi Emily, Bay Grant'e bakarken kahkahasını bastırarak. "Keeper sizi incitmeyecek. Bütün yaptığı kuru gürültü, hiçbir şey demek değil ve artık çok sakin."

"O köpek kapatılana ya da dışarı çıkarılana kadar aşağıya gelmeyeceğim!" diye yanıtladı Bay Grant.

"Emily, çıkar onu," dedi bütün bu patırtının içinde Flossy'nin yanında sessizce duran babam.

"Peki efendim." Emily uysallıkla hayvanı Bay Nicholls'tan sessizce başıyla selam vererek aldı ve bahçeye götürdü.

Babam, rahatlamayı fırsat bilip Branwell ve Anne'i kucakladı ve onlara içtenlikle "Eve hoş geldiniz," dedi. Bu sırada

Bay Nicholls, dikkatini Keeper'ın gördüğü şefkatli davranışın aynısından zevk alan Flossy'ye çevirdi. "Bu arkadaşın adı ne?"

"Flossy," diye yanıtladım.

"Ne güzel şeysin sen!" dedi Bay Nicholls. "Gördüğüm en güzel King Charles spanyellerinden biri."

"O *diğer* köpek bir tehlike!" diye bağırdı Bay Grant, merdivenleri inip gruba yeniden katılırken. "Üstüme nasıl atladığını gördünüz mü? Neredeyse kafamı koparıyordu! Öleceğim sandım!"

"Bir dahaki sefere," dedi Branwell, "kapıdan önce Bay Nicholls'ın geçmesine izin vermelisiniz. Belli ki onda büyü var."

"Bir dahaki sefer olmayacak," diye iddia etti Bay Grant, hepimiz Martha'nın sofraya iki tabak daha eklediği yemek odasına süzülürken; "Bu eve, o hayvanın kapatılıp gözden uzak olduğundan emin olmadan bir daha ayak basmayacağım. Peder Brontë," Emily döndüğünde onunla bana sert bir bakış atarak, "kızlarınızın böyle tehlikeli bir yaratığı evde tutmasına izin vermenize hayret ettim doğrusu."

"Tehlikeli mi?" diye yanıtladı babam bir gülümsemeyle. "Ah, Keeper kediyi bile incitmez. At gibi yer ve bana da köpek vergisi için sekiz şiline mal olur, ama bence her peniye değer."

"Onu *tutuyoruz*, sör," diye ekledi Emily, "çünkü onu seviyoruz. Adını* da böyle edindi."

"Ciddi olamazsınız," dedi Bay Grant. O ve Bay Nicholls, masada kız kardeşlerim ve benim karşıma otururken, babamla Branwell masanın başında ve ucunda her zamanki yerlerini aldı. "Öyle çirkin bir canavarı seven bir hanım düşünemem. O bir arabacı köpeği, o kadar."

---

* Keeper: Elde tutulan, kalan (ç.n.)

"Arabacı köpeği mi?" diye yanıtladım eğlenerek. "Ben hiç öyle düşünmüyorum." Martha yemeği dağıtmaya başladı. Masada şarabın eksikliği göze çarpıyordu; Branwell evdeyken alkollü bir içecek sunmayı asla göze almazdık ve odadaki herkes sebebini bilirdi, belki yeni gelen Bay Nicholls dışında; ama o da ya fark etmedi ya da sözünü etmeyecek denli kibardı.

Yemek masasının karşısından Bay Nicholls'ın gözlerini üzerimde hissettim ve karşılık verdim. Hemen bakışlarını çevirdi. "Bay Nicholls, siz *çirkin canavarımızla* iyi anlaştınız. Lütfen sör, seçimimizi savunun."

"Bir çoban köpeği iyi bir hayvan ve soyunun en asil üyelerinden biridir," dedi Bay Nicholls bana kısaca bakarak. "Ancak bekçi köpeği ve saldırgan köpek olarak yetiştirilirler. Gerçekte, Bayan Brontë, sanırım onu bölgedeki çiftçilerden birine hayvanlarını koruması için verseniz ve onun yerine kadınlara daha uygun bir cins alsanız daha iyi edersiniz."

Emily bu ifadeye karşı kızdığını belirtecek şekilde soludu; ben sadece eğlenceli buldum. "Gerçekten mi?" dedim. "Siz bizim cinsiyetimize hangi cins köpeği daha *uygun* görürsünüz, Bay Nicholls?"

"Hanımlar, kural olarak, fino köpeklerini tercih ederler," diye yanıtladı Bay Nicholls.

"Küçük ve tatlı bir şey," diye katıldı Bay Grant başını sallayarak, "pug veya kaniş gibi."

Yüksek sesle güldüm. "Peki öyleyse, lütfen beni ve kız kardeşlerimi kurala istisna olarak kabul edin."

"Kız kardeşlerim *her* kurala istisnadır," dedi Branwell kıkırdayarak.

Ziyaretçilerimiz olduğunda Emily ender olarak konuşsa da, şimdi içtenlikle söyledi: "Şaşkınım. Neden siz beyler kadınları ve erkekleri onlara belli cins köpekler tahsis edecek kadar farklı görürsünüz birbirinden?"

"Kimseyi gücendirmek istemedim," diye yanıtladı Bay Nicholls. "Sadece fikrimi belirtiyordum, kendi köpek ve kadın gözlemlerime dayanarak."

"Gözlemleriniz mi?" diye yapıştırdı Emily. "Evet. Charlotte kadınlara dair *gözlemlerinizden* bazılarını anlattı, Bay Nicholls. Hatırladığım kadarıyla, kadın cinsi için yalnız iki uğraşı onaylıyorsunuz: yemek yapmak ve dikiş... Tanrı'nın da kadınları bu iki uğraşla görevlendirdiğini iddia ediyorsunuz."

Bay Nicholls bu bildiriyle şaşırmış göründü. Branwell yine güldü; ama diğer erkeklerin tümü ciddileşip kendilerini rozbif ve pudinglerine saldırmakla meşgul ettiler. Uzun bir süre, odada kuvvetli çiğneme sesleri, çatal bıçağın tabakta çınlaması ve pencerenin yanındaki kafeste öten kanaryamız Küçük Dick'in cıvıltısından başka ses duyulmadı. Bay Nicholls uzun uzun yanıtladı: "Sadece demek istedim ki Bayan Emily, kadınlar yapmak için doğdukları ve usta oldukları bütün o kadınsal görevleri yerine getirirken en iyidirler: Evi idare ederken, destekleyen eş, saygılı kız evlat ve müşfik anne olarak."

"Duyun, duyun," dedi Bay Grant.

"Daha doğru söylenemezdi," dedi babam.

"Şaka yapıyor olmalısınız," dedi Emily.

Göğsümde ani bir kızgınlık alevinin yükseldiğini hissettim. (Hangi kısa, yanlış kanı beni Bay Nicholls hakkında daha iyi düşünmeme değeceğini düşünmeye zorlamıştı?) "Şunu mu ima etmek istiyorsunuz, sör," dedim, "kadınlar yalnızca *yapmak için doğdukları kadınsal görevlerde* başarılı olabilir? Yani, kısaca, kadınlar çörek pişirmekten, bulaşık yıkamaktan, çorap örmekten, piyano çalmaktan ve çanta işlemekten daha yüksek bir şey yapmaya asla heveslenmemelidir? Ciddi olarak, bundan fazla herhangi bir şeyin bir kadının kavrayışının üzerinde olduğuna -kadınların erkeklerle aynı zekâ kapasitesine sahip olmadığına- mı inanıyorsunuz?"

"Cevabınızın sorumluluğu size aittir!" diye uyardı Branwell.

"Ben öyle söylemedim," diye başladı Bay Nicholls.

Sözü Bay Grant'le kesildi: "Bu aslında tartışmaya açık bir soru değil, öyle mi? Bu sadece bilimsel bir mesele: Cinsiyetler arasındaki fizyolojik farklar. Alexander Walker bunu en iyi şekilde ifade etmişti, sanırım, muhakeme becerisine, kas gücüne ve bunu kullanma cesaretine sahip olan erkeğin bir koruyucu olmaya yeterlilik kazandığını; kadının ise az muhakeme yeteneği, zayıf ve ürkek oluşuyla korunmaya ihtiyacı olduğunu belirtirken. Bu şartlarda, erkek doğal olarak yönetir: Kadın doğal olarak itaat eder."*

"Ya! Ya!" diye bağırdı Emily ve Anne beraber, afallamış bir halde.

"Erkeğin doğal olarak koruyucu olduğuna katılıyorum," diye araya girdi Bay Nicholls, "ve bir kadının en önemli özelliğinin yumuşaklık, şefkat ve zarafet olduğuna. Ama bugün toplumumuzun kafasını o kadar meşgul eden erkeklerle kadınlar sorunu, İncil'de ve en iyi, St. Paul'un Timothy'ye ilk Mektubu'nun ikinci bölümünde iletilen doktrinlerde bizim için gayet açık sergilenmiştir."

"Hangi doktrinlermiş onlar?" diye sordu Branwell (babamı üzüntü ve dehşete boğarak; yıllardır İncil'in kapağını açmamış ve kiliseye gitmemişti).

"Kadının sessizce öğrenmesine izin ver, tam itaatle," diye alıntıladı Bay Nicholls. "Bir kadının öğretmesine, erkek üzerinde zorla üstünlük sağlamasına değil, ama sessiz olmasına izin veririm. Çünkü Havva'dan önce Adem yaratıldı."

Emily yüksek sesle homurdandı ve peçetesini masaya attı. "Sör, İncil söz konusu olduğunda hem erkekler hem kadınlar için kişisel hüküm hakkına izin veriyor musunuz?"

---

* İskoçyalı Fizyolog Alexander Walker'ın *Kadın* üzerine üçlemesinden, 1840.

"Evet," diye yanıtladı Bay Nicholls.

"Katılmıyorum," dedi Bay Grant. "Kadınlar kocalarının fikrini kabul etmeli, hem politikada, hem dinde."

"Utanın, sör, böyle aptal bir gözlem için!" diye bağırdı Emily.

"Oldu olacak, erkeklerin de, hiç değerlendirmeden *rahiplerinin* fikirlerini kabul etmesi gerektiğini söyleyin."

"Evet, öyle olmalı," diye yanıtladı Bay Nicholls.

"Bu kadar kabullenilen bir dinin değeri ne olur?" diye bağırdım, dehşet içinde. "*Aklın*, teolojik yorumu ve yargıyı bilgilendirmesine izin verilmelidir; yoksa o sadece kör, sersem hurafedir! Siz acaba bir Puseyist misiniz, Bay Nicholls?"

"Evet, Peder Dr. Edward Pusey'in ve Oxford Hareketi'nin kurucularının prensiplerinin koyu bir savunucusuyum," diye yanıtladı Bay Nicholls gururla.

"Eh, ben serbest fikirlilik yanlısıyım,"* dedim, kızgınlığımı saklamaya uğraşarak, "ve Puseyizme ve *Çağ İçin Risaleler*'in her sözüne şiddetle karşıyım. Katı prensiplerini Romanizm'e tehlikeli biçimde yakın ve takipçilerinin çoğunu, muhalif olan Protestan mezheplerine karşı hoşgörüsüz ve taciz edici buluyorum. Ama bu bir yana, sizin altıntıladığınız İncil pasajını, sör, Yunanca aslından okudum ve sözlerin çoğunun yanlış tercüme edildiğini keşfettim."

"Yanlış tercüme mi?"

"Evet. En ufak bir değişiklikle, pasaj epey farklı bir anlamda yorumlanabilir: Şöyle ki, kadın ne zaman uygun görürse itirazda bulunmalı ve fikrini söylemelidir; kadının eğitmesine ve erkek üzerinde otorite göstermesine seberbestçe izin verilmelidir ve erkek sessiz kalmalıdır."

---

* Bir grup Anglikan Hristiyanlarınca benimsenen, İngiliz Kilisesi'nin dogmatik konumlarına karşı olarak, fikir ve yürütmede hoşgörüye izin veren bir inanç sistemi.

Masadaki bütün erkeklerden gürültülü bir kahkaha patladı. "Görüyorsunuz beyler," dedi babam, "kendi evimde neyle uğraşmak zorundayım! Çocukluktan beri, Charlotte ve Emily bana İncil'deki her benzer nokta üzerine meydan okumuştur. Yalnızca Anne, benim tatlı iyi Anne'im, talimatları zarafetle ve sorgulamadan kabul eder. Fakat kızlarımın tümü beni, onları erkeklere bırakılsa daha iyi olan konuları çalışmalarına izin vermem için ikna etmiştir. Ve işte tam bu masada oturup, büyüdükleri yıllar boyunca, kendilerini buradan York'a herhangi bir erkekten daha yüksek seviyede yukarıda eğitene kadar Grek ve Roma edebiyatının köhne sayfalarına gömülüp, eserlerin tamamını Latinceden tercüme ederek, zor matematik problemlerinin kıvrımları arasından ağır ağır ilerlediler."

"Bütün o bilgileri ne yapacaklarını düşünürler, hayatta hayal edemiyorum," dedi Bay Grant, "ekmek pişirirken ya da yatakları yaparken."

Erkeklerin hepsi yine güldü. İçimden alev püskürdüm. Martha şimdi meyveli bir turtayla içeri girmişti.

Emily ayağa kalktı ve şöyle dedi: "Ne bu konuşma için, ne de tatlı için iştahım var."

"İzninizle," dedi Anne de kalkarak. İkisi de çabucak odayı terk etti. Onlara katılmaya biraz eğilimliydim, ama akşamın egemen tonundan, kadın cinsinin, onu savunacak daha yüksek, kadınsı bir sesi olmadan sıkıntıya düşeceğinden korktum ve böylece kaldım. Martha kahve ve tatlı servisini yapıp çıktıktan sonra, neyse ki Branwell konuyu, gururla iki şiirinin yakında basıldığını duyurarak değiştirdi. Şiirin değeri üzerine, Branwell, babam ve benim savunduğum, Bay Nicholls ve Bay Grant'in karşı çıktığı bir tartışma doğdu.

"Şiir gayet faydasız bir gösteriştir," diye belirtti Bay Nicholls, "sadece etkilemesi istenen, ama yalnızca kafa karıştırıp sinirlendirmeye yarayan pek çok süslü sözcük."

"Nasıl böyle söyleyebilirsiniz!" diye bağırdım, yükselen bir tutkuyla. "Bu dünyada gereklilik yüzünden bize dayatılan uygulaması yeterince zor ve *faydalı* bilgi var. Kafalarımızı yumuşatıp arıtmak için güzel ve sanatsal bir şeye ihtiyacımız var. Şiir bu amaca bir araç. Şiir *faydalıdan* daha fazlasıdır, sör: Bir zevktir. Moralimizi yükseltir; bizi yükseltir; kaba bir şeyi alıp tanrısal yapabilir!"

Bay Nicholls sanki duygularımın gücüne şaşırmış gibi bana baktı; sonra gözlerini indirip şöyle dedi: "Böyle düşündüğünüze memnun oldum, Bayan Brontë. Belki ben hiç anlamadım. Şiir çalıştığım zaman hep zor buldum."

"Şiirden konuşuyorken," diye araya girdi Bay Grant, ağız dolusu meyveli turtanın arasından, "dün bir not aldım Nicholls, pek çok kafiyeli saçmalıkla dolu, bölgemdeki genç hanımlardan birinden, Bayan Stokes diye biri."

"Ondan hoşlanıyor musunuz?" diye sordu Bay Nicholls.

"Emin değilim." Bay Grant masanın karşısından bana şimdi boşalmış tabağını, doldurulmasını ima eden sessiz bir kaş kaldırmasıyla uzattı; görevi yerine getirdim ve yerime oturdum. "Ailesindeki kızların en *güzeli*," diye devam etti Bay Grant, "*beş* tane var, hepsi de bekâr ve hepsi de gözlerini bana çevirmiş. Size söylüyorum, Oxenhope'a geldiğim ilk günden beri bölgedeki her hanım benim peşimde. Bayan Filanca veya Bayan Falanca ile evleneceğime dair sürekli dedikodular dolaşıyor. Bu dedikodu neye dayanarak oluyor, Tanrı bilir. Ben kadın eşliğini Bay Nicholls kadar dikkatle ararım."

"Aşkı küçümsüyorsunuz," dedi Branwell kahvesini yudumlarken, "çünkü hiç hissetmemişsiniz."

Bu iddiaya şaşırarak Branwell'a baktım. Bildiğim kadarıyla o da daha önce hiç âşık olmamıştı.

"Hissettiysem bile kendimi bunun *etkisine* bırakmam," dedi Bay Grant.

"Çok mantıklısınız, sör," diye belirtti babam. "Bekâr kalmak kesinlikle en iyi plandır. Milyonlarca evlilik mutsuz; herkes doğruyu itiraf etse, belki hepsi az çok öyledir."

"Sen ve annem çok mutluydunuz, değil mi, baba?"

"Her kurala istisnalar vardır," diye yanıtladı babam. "Annen ender bulunan ve özel bir kadındı ve birbirimize hissettiklerimiz de eş derecede ender bulunurdu. Çoğu insan bir ayda birbirinden bıkar ve hayat arkadaşından öte bir şey olmaz."

"Bence evlilik avantajlı bir bağlantı olabilir," diye belirtti Bay Nicholls, "görüşlerin saygınlığı ve belli ilgilerin sürekliliğiyle uyumlu olarak kurulursa."

"Ya?" dedi Bay Grant, çatalıyla dişlerinden çilek çekirdeklerini çıkarırken. "Bir eş mi arıyorsunuz Bay Nicholls?"

Bay Nicholls kızardı. "Pek değil. Karşılayacak gücüm yok. Şu anda zihnim başka şeylerle meşgul."

"Ancak kadınlar bunu anlar gibi görünmüyor," dedi Mr. Grant kızgınlıkla. "Bütün konuşup düşünebildikleri kur yapmak ya da çeyiz."

Branwell güldü. "Para gerçekten de denkleme çok şey getirebilir."

Bunu dinlerken kalp atışlarım hızlandı ve başım ısındı; bütün yapabildiğim susmaktı. Bu kendini beğenmiş beylerin, basit bir cinsiyet tesadüfiyle, bütün dünya emirlerindeydi! Kadınlar, aşk ve evlilik hakkında neye dayanarak böyle küçültücü konuşabiliyorlardı?

"Benim gözlemlediğim, çoğu bekâr kadının tek amacı evlenmek," dedi Bay Grant. "Komplo kurar, tasarlarlar, giyinirler, havalar takınırlar, hepsi kapana koca düşürmek için, ama çoğu asla birini bulamaz."

"Bu bölgedeki evlilik pazarında fazla stok var anlaşılan!" diye güldü Bay Nicholls.

Kendimi daha fazla tutamadım. Öyle bir hızla ayağa fırladım ki, sandalyem yerde gümbürdedi. "Bu gün ve çağda bekar kadınların koca bulmazlarsa ne yapmasını bekliyorsunuz, beyler? Toplum onların başka bir uğraş edinmesine izin veriyor mu?"

Dört erkek çehresinin hepsinden afallamış bir bakış geçti. Hararetle devam ettim: "Belki rağbet görmeyen ve toplumun kolayca iyileştiremediği sorunlara ses vermeyi yersiz görüyorsunuz ama, sizin aşağılama ve küçük görmenizi göze alacağım, rahatınızı bozmaya cüret edeceğim, birkaç kesin gerçeğe dikkatinizi çekerek. Bu mahalledeki çok sayıda kız ailesine bakın: Bay Grant'in böyle mutlu bir şekilde kızlarını kötülediği Stokes'lara bakın. Erkek kardeşlerinin hepsinin işi veya mesleği var. Öte yandan kız kardeşlerinin onlara ve sizinkine eş yetenekte akılları var, ama yapacak hiçbir şeyleri yok! İşlerin bu durgun hali onların sağlıklarının gerilemesine sebep olur; aynı şekilde kafalarının ve fikirlerinin de olağanüstü daralmasına şaşmamalı. Hayatlarını kazanmak için bir yolları yokken, bilirler ki babalarına ve erkek kardeşlerine yükten başka bir şey olmamaya ve yetersiz, meteliksiz ve yalnız bir varlık sürdürmeye mahkûmdurlar. Eğer her birinin dileği -tek amacı- evlenmekse, bu toplumun onlara uygun gördüğü tek konumun değer verilen eş ve gururlu onur olması sebebiyledir; onları nasıl suçlayabilirsiniz?"

Nabzım hızlandı ve bedenimin tamamı bu nutuğu atma çabasından titredi; erkekler bana, donakalmış gibi şaşkınlıkla baktılar. Hemen sandalyemi düzelttim ve kapıya doğru yürüdüm, şöyle düşünerek: Bunu yaptığıma *memnunum*; söylenmesi gerekiyordu.

Ancak, kapı aralığına ulaştığımda Bay Nicholls'ın sessiz, İrlandalı kıvraklığıyla, "Çirkin bir kız kurusunun sözleri, beyler," dediğini duydum.

Bu ifade bir kahkaha patlamasıyla karşılandı. Yanaklarım alev alev, mutlak bir inanmazlıkla, doğru duyduğumdan emin olamadan, beni ezene bakmak için döndüm. Bir kalbi ve ruhu olan herhangi biri bu kadar duygusuz sözleri gerçekten söylemiş olabilir miydi? Bay Nicholls'la göz göze geldik; gülümsemesi kayboldu ve yüzü kıpkırmızı oldu.

Bu adamlara gözyaşlarına boğulduğumu görme zevkini tattırmamaya kararlı, kaçtım.

Yukarı koştuğumda Emily'yi artık Anne'le paylaşacağımız yatak odamda Anne'in bavulunu boşaltmasına yardım ederken buldum. Bir kez yüzüme baktıklarında, kız kardeşlerim yaptıkları işi bıraktılar ve ne olduğunu sordular.

Aceleyle, acımın aciz kanıtı gözyaşlarımı silerken, yatağın üzerine çöktüm. "Ah! Çok fena. Erkekler evlenmemiş kadınlar hakkında o kadar hissiz konuşuyorlardı ki çileden çıktım. Aklımdakileri söyledim ve hepsini afallattım."

"Ben de daha önce bir iki kez konuşmak istedim," dedi Anne, yanıma oturarak, "ama hiç cesaret edemedim."

"Eminim hak etmişlerdir," diye ekledi Emily, "ağlanacak bir şey yok."

"Ağlamıyorum," diye ısrar ettim, ağlıyorsam da "söylediğimden de pişman değilim. Sadece... Odadan ayrılırken Bay Nicholls dedi ki... Ah! Tekrar bile etmekte zorlanıyorum."

"Ne dedi?" diye sordu Emily, önümde yerde bir Türk gibi bağdaş kurmuş otururken.

"Bana..." Kendimi yatıştırmaya uğraşarak derin bir nefes aldım. "Bana 'çirkin bir kız kurusu' dedi."

"Dememiştir!" dedi Anne inanmayarak.

"Bunu söyleyenin Bay Nicholls olduğundan emin misin?" diye sordu Emily.

"Bay Nicholls'ın sesini ve aksanını karıştırmak mümkün değil."

"Bay Nicholls'ın bu kadar acımasız bir şey söyleyebileceğine inanamıyorum," diye ısrar etti Anne. "Bütün dar görüşlerine karşın hoş, nazik bir beye benziyor ve köpeklerle olağanüstüydü. Eminim yanlış duymuşsundur ya da başka birisini duymuşsundur."

"Ne duyduğumu biliyorum," dedim gözlerimi ve burnumu mendilimle silerek. "Bana kız kurusu demesine o kadar aldırmıyorum. Genel olarak bu deyişten nefret edebilirim, ama doğru olduğunu biliyorum ve Bay Nicholls'ın beni öyle gördüğünü zaten biliyordum: Tanıştığımız gün bana evde kalmış demişti. Ama *çirkin* denmek!"

Günlük, umarım kendini beğenmiş olma günahından acı çekmem; "güzelliğin bakanın gözünde olduğu" çok doğru. Böylece, insanın tek bir kişinin fikirlerinden gücenmemesi gerektiğinin farkındayım, ama kendimi avutamadım. Dünya, mükemmel cildi, pembe yanakları, düz bir burnu ve kiraz bir ağzı kutsar; uzun boylu ve gösterişli, güzel, gelişmiş vücutlu bir kadını beğenir. Ben bunların hiçbiri değildim.

"Ufak tefek ve sıradan olduğumu biliyorum," dedim iç çekerek, "ama *sıradan* ve *çirkin* arasında dünya kadar fark var. Sıradan bir kadın, her ne kadar başkaları ona bakmaktan zevk almasa da, en azından görüntüsünün rahatsızlık vermeyeceğini bilerek varlığını sürdürebilir. Oysa çirkin bir kadın, yaratının görünüşünde bir kara lekedir: Varoluşu bile rahatsızlık, fısıltılı kıkırdama ve başka yere çevrilen sessiz acıma bakışları doğuran, zavallı, sefil, aşağılık bir şey. Çirkin! Bence şimdiye dek icat edilmiş en kırıcı sözcük!"

"Charlotte, sen çirkin değilsin," dedi Anne yumuşakça. "Sen çok çekicisin. Sana bunu uzun zamandır söylüyorum."

"Bakmayı sevdiğimiz iyi, tatlı ve hoş bir yüzün var," dedi Emily.

"Sırf kardeşlerim olduğunuz için bunu söylüyorsunuz."

"Söylüyorum, çünkü doğru," diye belirtti Emily. "Bu ailede hiçbirimiz acı çektirecek kadar güzel değiliz, ama ne olmuş?"

"Bazen güzel olmayı dilemez misin?" diye sordum.

"Tanrı böyle yaratmış," dedi Emily omuz silkerek. "Farklı olmayı istemiyorum."

"O düşüncelere daldığımda," dedi Anne, "onları iterim ve içime odaklanırım: olabileceğim en iyi insan olmaya. Tanrı dış görünüşümüzün nasıl olduğuna bakmaz."

"*O* bakmayabilir, ama insanlar bakıyor. Bizi görünüşümüzle yargılıyorlar; nadiren değişen ilk fikirler oluşturuyorlar. Bay Nicholls konuştuktan sonra gözlerini yakaladığımda, kendinden utanmış göründü; ama bu sözlerini bağışlatmaz. Gerçekten iğrenç bir adam ve Bay Grant de daha iyi değil."

"O kadar kötü değiller," diye belirtti Anne, hepimiz kalkıp onun bavulunu boşaltma işine başlarken. "Kadınlar hakkında ifade ettikleri görüşler -en azından benim duyduklarım- aslında babamın ya da tanıştığım başka bir erkeğinkinden ya da gazetelerde okuduklarımızdan farklı değil. Sadece erkekler buna inanarak yetiştiriliyor."

"Erkeklerin genelde ahmak olması o ikisinin normun parçası olmasına mazeret değil," dedim.

"Belki değil," dedi Anne, "ama yine de, sanırım yanlış duydun Charlotte. Bay Nicholls'ın bu kadar duygusuz bir şey söylemiş olduğunu düşünemiyorum. Bence seni beğeniyor."

"Beni beğeniyor mu? Gülünç olma. Bay Nicholls ne beni ne başka bir kadını beğeniyor. Bütün cinsimizi bir tatarcık kadar aşağı ve zekâdan yoksun sanıyor. Bence bunu açıkça belirtti."

O akşam saat sekiz buçukta ev halkı dua etmek için babamın çalışma odasında toplandı. Bulunmayan tek kişi, uzun zamandır böyle dini uğraşlara katılmayı reddeden Branwell'di. Babam dokuzda (her zamanki gibi saniyesi saniyesine) ayini bitirdiğinde, Anne olağan bir şekilde Thorp Green'den ayrılış haberini verdi.

"Anlamıyorum," diye bağırdı babam endişeyle. "Robinsonların yanında mükemmel bir görevin vardı ve bir mürebbiyeye göre iyi para alıyordun. Orada sana kötü mü davranıldı?"

"Hayır, baba," dedi Anne sessizce.

"Öyleyse neden ayrıldın?"

"Sadece gitmek için doğru zaman olduğunu hissettim," diye ısrar etti Anne.

"Ya... Aptalca bir şey yapmışsın."

Anne'in çehresinden geçen kızarıklığı, babam bulanık görüşüyle ayırt edemese de ben edebildim. Babam kapıyı sürgüledi, merdivenlerin yarı yolunda duran maun sarkaçlı dolaplı saati kurdu (gecelik âdeti) ve odasına çıktı. Hepimiz yatmaya hazırlanırken ve Emily'yle hizmetçiler kendi odalarına çekilirken, ben Anne'e konuyu bir kez daha açmaya karar verdim.

Anne'le ben geceliklerimizi giydik; son zamanlarda çok uzamış olan saçlarımızı açıp örgülerini çözerken, birbirimizin buklelerini kıvırmak yerine fırçalamakta anlaştık. Yatakta Anne'in arkasına oturup işe koyuldum. Saç fırçalamak, Emily'nin sabrının olmadığı, ama Anne ve benim çocukluğumuzdan beri birbirimize büyük bir zevkle yapıp, ayrıyken çok özlediğimiz bir işti. Bir süre böyle meşgul olduktan sonra, "Eve gelmene çok sevindim, Anne. Thorp Green'i hiç görmedim ve sen oradaki hayatını bize çok az anlattın; ama oradan ayrılma isteğini tamamen anlayabiliyorum," dedim.

Anne şaşkınlıkla irkildi. "Öyle mi?"

"Evet. Hatırlarsan ben de mürebbiye olarak her iki görevimde de berbat haldeydim, özellikle ilkinde."

"Ah... Anladım," diye yanıtladı.

"Mürebbiye olmak köle olmaya benzer," dedim, fırçayı açık kahverengi buklelerinin arasından kuvvetle çekerek. "En güzel ormanlar, yeşil çimenler ve kıvrımlı beyaz yollarla çevrili devasa bir ev bile olsa, onların tadını çıkaracak tek bir özgür anın yokluğunu telafi edemez."

"Doğru."

"Sidgwick'lerin yanına çalışmaya gittiğimde yirmi üç yaşındaydım. Bayan Sidgwick beni tanımak için hiç ilgi göstermedi. Hayattaki tüm amacı benden olabilecek en fazla miktarda işi çıkarmak gibiydi. Bir yoksul maaşına, öğrenmeye hiç merakı olmayan çocuklara bir düzine konu öğretmem bekleniyordu. Uyandığım andan yatak saatlerine kadar çocuklar sürekli benimleydi; o zaman onlara yorgunluktan bayılıncaya kadar, mum ışığında dikiş -sadece mendil ve masa örtüsü kenarı bastırmak değil, bütün bir gardrop oyuncak bebek giysisi- dikmeyi öğretmem beklenirdi."

"Benim de," diye kabul etti Anne. "Dikiş ve bebek kıyafetleri yapmak yanında, elişi ve resim yapmak, müzikal besteler yazmak ve bunlar öğrencilerimin kendi çalışmasıymış gibi yapmak zorundaydım."

"Ah! Bu kanıma dokunur."

"Senin büyüklere katılmana hiç izin verilir miydi, Charlotte?"

"Katılmak mı? Hayır. Sidgwick'lerin konukları olduğunda çocukları onlardan uzak tutmak benim görevimdi. Nadiren, onları en iyi giysileri içinde sıralanmış halde sunmaya, hanımların kurum ve heyecan esrimesi içinde okşayıp hayranlık duymaları için salonda onlara geçit yaptırmaya zorlanırdım;

ama benim bir köşede -ihmal edilmiş ve istenmeyen bir halde- oturmam için talimat verilirdi."

"İstenmeyen, ama *fark edilmeyen* değil," diye ekledi Anne, benden fırçayı alıp yatakta pozisyonlarımızı değişirken.

"Kesinlikle. Sanki orda değilmişsin veya ne söylediklerini anlamak için çok cahilmişsin gibi senin hakkında konuştular mı hiç?"

"Her zaman."

İçimi çektim, Anne'in elindeki fırça kafatasımı karıncalandırıp hoş bir şekilde saçımı çekerken rahatlamaya çalışarak; ama canlandırdığımız hatıralar altı yıl önceki hayal kırıklığı ve dışlanma duygusunu geri getirdi. "İşverenlerim beni yaşayan ve akıllı bir yaratık olarak görmediler, yapmam gereken görevlerle bağlantısı olmadıkça. Hizmetçilerin de benimle ilgisi yoktu; eğitimli bir kadın olarak, sanırım beni kendi üzerlerinde gördüler; böylece hiçbir yere uymadım."

"Ben de. Evin tepesinde bir odaya mı sürüldün?"

"Evet."

"Öğrencilerin neye benziyordu?"

"İflah olmaz küçük canavarlar, çoğu zaman."

"Disipline zorlama iznin var mıydı?

"Asla, Benson Sidgwick bana bir İncil fırlattığı ya da yüzüme taş atıp neredeyse burnumu kırdığı zaman bile."

"Ah! Charlotte. Çok üzüldüm, ama anlıyorum. Bu benim için öyle bir dertti ki. Robinson'ların disiplin olmadan düzeni nasıl korumamı bekledikleri beni aşıyor. En küçük kız kaba, küfürcü, arsız bir kızdı ve ondan büyük iki kız, hiç umurlarında olmadığı halde gayet düzgün erkeklerle flört etmek için özel çaba harcarlardı ki, saygılarını kazanıp kalplerini kırabilsinler, sonra da pek çok zaferleriyle böbürlensinler. Yazık ki, yetişkinler çocuklardan daha iyi değildi! Onlar..." Anne

durdu, sonra hemen ekledi: "Böyle konuşmamalıyım. Hepsi geçti ve başkaları hakkında kötü konuşmak yanlış."

"Anne, Robinson'ların işini bıraktın. Elbette, bunca yıl sonra kendini onlar hakkında *artık* ceza almadan konuşmakta özgür hissedebilirsin. Hiç değilse benimle konuş. Paylaşmak sana iyi gelebilir ve biliyorsun kimseye söylemem."

"Hayır." Anne fırçayı bıraktı ve yatağa çıktı. "Robinson'lar beni kendilerine göre sevdiler ve onları öyle hatırlamayı umuyorum."

Kepenkleri kapadım ve yatakta yanına uzandım. "En azından bana bir şey söyle," dedim yastığıma sırt üstü yatarken. "Branwell nasıl oluyor da Thorp Green'deki görevinden bu kadar memnun? Eve her geldiğinde, oraya geri dönmeye çok hevesli görünüyor. O bizim yaşadığımız alçaltıcı durumu yaşamıyor mu? Ya da o mürebbiye değil de erkek ve öğretmen olduğu için farklı mı?"

Anne sustu; loş akşam ışığında bile yanaklarının kızardığını anlayabiliyordum. Bütün söylediği, "Orada ona çok değer veriliyor," oldu. Sonra gözlerini kapadı, bana sevgi dolu bir iyi geceler diledi ve sırtını döndü.

Belli ki, diye düşündüm, her şeyi söylemedi; ama o an için bu kadarıyla memnun olmam gerektiğini görebiliyordum.

O gece rüyamda Brüksel'deki Pensionnat'ın bahçesine geri gitmişim. Nisanda, ay ışıklı bir geceymiş; armut çiçeklerinin ve bir puronun dumanlı kokusunun birbirine karıştığı ağır havada, ben ve hocam tıpkı iki yıl önceki gibi beraber durmuşuz. Rüyamda bile, kalbim şiddetle çarptı ve titreyerek uyandım.

Orada sabahın erken karanlığında yatarken, kendimi, yanımdaki Anne heyecanlanmasın diye sakinleştirmeye çalıştım. Neden, diye düşündüm, eski hocamı her gece rüyamda görmeye devam ediyordum? Sıklıkla, onun hep bana sert, asık

suratlı ve kızgın olduğu ızdıraplı rüyalar görüyordum. Ancak bu rüyada, nazik, sevgi dolu ve yumuşaktı, tıpkı o uğursuz gecedeki gibi. Belki rüya bir alametti o zaman: Kötü değil iyi bir işaret. Belki bugün dileğimin gerçek olacağı anlamına geliyordu: En sonunda Brüksel'den bir mektup daha alacaktım.

O mektubun şeklini hayalimde canlandırabiliyordum: Mineli beyaz zarf, ortasında Cyclops'un kırmızı gözlü mührü. Umulan zarfı neredeyse hissedebiliyordum: İçinde en az bir kâğıt sayfası vaadiyle, sert, sağlam ve tatmin edici. Düşüncesiyle bile içimden küçük bir heyecan geçti. Kalkmaya alışık olduğumdan daha erkendi, ama sıcak yatağımı heyecanla bıraktım ve sessizce giyindim.

Çok geçmeden, aşağıda Fransız gazetelerimden birini okuyarak otururken, kilise çanları sabah erken saatte çaldı; biraz sonra yukarıda babamın tabancasının tanıdık, keskin patlama sesini duydum. Otuz yıl öncesinin Luddite ayaklanma günlerinden beri, babam başucunda dolu bir tabancayla yatardı ve sabah uyanınca ilk işi yatak odası penceresinden, genellikle kilise kulesine nişan alarak ateş etmek olurdu. Bu epey tuhaf günlük alışkanlık bütün ev halkı -ve şüphesiz bütün mahalle- için kalkma zamanının geldiğine dair kabul edilmiş bir işaret oldu. Yukarıdan beklenen hareketi duydum; çok geçmeden Martha görünüp, kendisinden önce kalktığımı görünce şaşırdığını belirtti.

Kahvaltıdan sonra, bir tür sis içinde, postacının yaklaşan ayak seslerinin ateşli beklentisiyle evle ilgili görevlerimi yaptım. En sonunda geldi. Onu karşılamaya ön kapıya koşup az miktardaki postasını aldım ve zarflara göz gezdirdim. Bir hayal kırıklığı dalgası her yerimi kapladı; mektup yoktu.

"Neler çeviriyorsun sen?" dedi Tabby, koridordan aşağı topallayıp postayı elimden kaparak. "Mektuplar benim işim ve bunu iyi biliyorsun. Çaydan sonra babana okursun."

Tabby babamın çalışma odasına ayak sürüdü; kapı açılınca koridora müzik sesi taştı. Emily evin piyanosunda çalışıyordu; açık kapı aralığından oturakta yanında oturan Anne'in sayfaları çevirdiğini göz ucuyla gördüm. Şömine paravanasının tozunu aldığım yemek odasına dönmem gerektiğini biliyordum, ama canım çok sıkkındı; hareket etmeye gücüm yoktu. Uzun zamandır beklenen mektup dualarıma yanıt, aylar süren yoksunluğumun yıkımından kurtuluşum olacaktı; ama gelmemişti.

Tabby mutfağa giderken yanımdan geçerken, silkelendim. "Budala gibi davranmayı bırak. Sadece bir mektup," diye bağırdı bir iç ses. "Bir gün yine yazacak; kesinlikle yazmalı." İlkinden çok daha tatlı ve ikna edici başka bir ses hemen izledi: "Eğer *yeni* bir mektubun tatminini bulamıyorsan, bir alternatif *var*." Kalbim daha hızlı çarptı; kararsızlık içindeydim. "Zamanı geldi," diye sessizce kendimi azarladım, "utanç verici zevkini bırakmanın." Ama kendimi tutamadım.

Çalışma odasına hızlı bir bakış, beni Emily'yle Anne'in en azından bir yarım saat daha piyanoda meşgul olacağına ikna etti. Çabucak yukarı, odama süzüldüm, cebimden anahtarlarımı çıkardım ve yazı masamın alt çekmecesinin kilidini açtım. Derinlerden, bir zamanlar anneme ait olan gül ağacından küçük bir kutu çıkardım. Kutunun kilidini açtım ve gümüş rengi kâğıda gizlenmiş bir demet çıkardım; kâğıdı açıp, kırmızı bir kurdeleyle bağlanmış küçük bir mektup paketini çıkardım. Sadece beş mektup: Hazinemin toplamı bunlardı. Yatağa oturdum, değerli demeti açtım ve yığındaki ilk mektuba gözümü diktim: Belçika'dan döndükten sadece birkaç hafta sonra geleni.

Ah! Onu aldığımda ve diğer dördü geldiğinde ne büyük zevk duymuştum. Her yeni mektup sanki kutsal bir gıda gibiydi: Bir devlet kuşu, tatlı, saf ve hayatı devam ettirici. Şimdi

bile, içeriklerinin her sözcüğünü uykumda tekrar edecek kadar yakından bilerek, her birinin, o temiz, kararlı ve tanıdık el yazısıyla, "Bayan Charlotte Bronte" adresi -arkasında üç sevgili baş harfin iyi kesilmiş damgasıyla mühürlü- olan zarfına sadece bir bakış, bütün damarlarımdan bir heyecanın geçmesine sebep olup beni özüme kadar ısıttı.

Brüksel'e kaç mektup yollamıştım, diye düşündüm, son on sekiz ayda? Sayamayacak kadar çok; ancak, bütün o sürede sadece bu beş değerli yanıtı almıştım. Bazılarını daha aldığım anda okumuştum; diğerlerini -birden tadılmak için fazla iyi, tam olgun bir şeftali gibi- tadının, meraklı gözlerden ve sorgulayan dillerden uzakta çıkarılabileceği sonraki bir çırpıda okuyuşa saklamıştım. Her birini büyük bir özenle, bir bıçağı yavaşça mührün altından, erimiş daireyi bütün kırmızı güzelliğinde el değmemiş bırakmak için kaydırarak açmıştım.

Şimdi, ilk zarfı aldım ve gevrek, beyaz sayfaları, kırıştırmamak ya da kenarlarını bozmamak için dikkatle çıkardım, hızla çarpan bir kalple açtım ve kendimi zevkime bıraktım. Mektuplar tabii ki Fransızca yazılmıştı. Belçika'dayken bu dilde belli bir maharet geliştirmiştim; o ülkeden ayrıldığımdan beri, becerimi canlı tutmak için kendimi her gün yarım sayfa bir Fransız gazetesi okumaya adamıştım. Şimdi acele etmeden, her sözcüğün tadını çıkararak, bir kerede bir mektup okuyarak, beşini de okudum. Bitirdiğimde hepsini eskisi gibi bağladım ve sardım, kutularına yerleştirdim ve barınaklarına geri koydum.

Günlük, sorabilirsin: O mektuplarda benim onları böyle yana yakıla beklememe ve tekrar tekrar böyle hevesle okumama sebep olan neydi? Yetenek ve ihtişamlarıyla Shakespearevari miydiler? Acı çeken, şiirsel bir ruhun dışa dökülmeleriyle Byron'a mı yakındılar? Pek değil. Sadece iyi tabiatlı, sevecen bir ruh haliyle yazılmış, ikimizin de tanıdığı insanların ha-

berlerini ileten ve bilgece öğütler veren mektuplardı. Ancak benim için, ilahi bir klasiğin iksiri gibiydiler; Hebe'nin sağlayabileceği ve tanrıların bizzat kendilerinin onaylayacağı bir içim. Ruhumu beslediler; bana yaşamsal rahatlık verdiler. O rahatlık geri çekildiğinde -aylar geçtikçe ve bir mevsim diğerini izledikçe, ondan gelen tek bir söz olmadan- artarak acı çekiyordum, çekmecemdeki mektuplar gibi, kaçışın olmadığı bir durma haline kilitlenmiş.

Bu sessizliği hak etmek için ne yapmıştım? Bahçedeki o geceden sonra -bütün söylediklerinden ve bütün olanlardan sonra- beni unutmuş olması olanaksız görünüyordu; ama benim onu unutmamı ister gibiydi.

Bir kayıp yaşayan insanlar genellikle bir araya gelip sevgili gidenlerinin yadigârlarını güvenli bir yere gizlerler; üzüntünün keskin canlanmasıyla her an kalbinden bıçaklanmak dayanılmazdır. Bunun gibi, ben de onun mektuplarını göz önünden kaldırdım ve okumayı bırakmaya çalıştım. Aylarca, kendime onun hakkında konuşma zevkini yasakladım, Emily'yle, evde onu tanıyan tek kişiyle bile.

Ah! İnsan kalbinin budalalığı! Keşke beğenimizin alıcısını sağduyu ve seziyle seçebilseydik. Bedensel acılar farklıydı, diye düşündüm, babamın çektiği körlük gibi; o durumlarda ne yazık ki, etrafımızdaki herkesi kendi ızdırabımıza ortak etmeye zorlanırdık. *Ruhun* sıkıntıları ise, saklı ***kalmalıdır***. Sırrımı kimseye anlatamadım, aileme bile. Hocama sadece arkadaşlık duyduğumu, ***duymuş*** olduğumu, ona sadece öğretmenim olarak en yüsek saygıyı duyduğumu sanmalılar, hepsi bu.

Çünkü Monsiuer Heger evliydi, Brüksel'de onu tanıdığım bütün zaman boyunca da.

Dört

Bir süredir, Haworth'tan başka bir manzara arzuluyordum, kısa bir aralık için bile olsa. Kız kardeşlerim beni, Anne'in dönüşüyle artık babama yardım edecek iki kişi olduklarına ve bu yüzden benim en eski ve en sevgili arkadaşım Ellen Nussey'in uzun zamandır bekleyen ziyaret davetinden faydalanmam gerektiğine ikna ettiler.

Ellen'ı on dört yaşından beri tanırdım. Sadık olarak yazışırdık, sık sık birbirimizi ziyaret ederdik ve birlikte birkaç güzel tatil yapmıştık. Ellen şu anda, otuz küsur kilometre uzakta, Birstall'da Brookroyd adında bir evde annesi ve evlenmemiş kardeşleriyle oturuyordu. Ancak şimdi yönlendirildiğim yer Brookroyd değil, Hatherstage'di: Sheffield yakınında Derbyshire Peak bölgesinde küçük bir köy, hiç görmediğim bir yer. Ellen son birkaç aydır Hathersage'de, yakın zamanda kendine bir eş bulmuş, ciddi bir dinadamı olan kardeşi Henry'ye iyilik olsun diye papaz evinin tadilatını denetliyordu.

Temmuzun ikisinde, bavulumu bağladım ve taşıyıcıyla tren istasyonuna yolladım. Ertesi sabah erkenden, kız kardeşlerim yolculuğumun ilk bacağı Leeds'e uğurlamak için benimle Keighley'ye yürüdüler. Büyük heyecanla trene bindiğimde pencere kenarı bir koltuk bulacak kadar şanslıydım. Kendi evim çok ücra ve her arazi, tepe ve vadi çok tanıdık olduğun-

dan, seyahat ederken her zaman dışarı, gözümün önünden geçen pek çok ve farklı görüntüye bakmaktan zevk alırdım: O eski ve hoş çiftlik evinde ya da o soluk, uzak dağın öteki tarafında ne gibi göz alıcı manzaralar olabileceğini düşünürdüm.

Ancak bu gezide, koltuğumda rahatlayıp, trenin hareketiyle dürtülüp yatıştıkça, önümde açılan manzaralara odaklanmak yerine kendimi penceredeki, puslu günün gölgeli fonundan tekrar bana yansıyan kendi çehreme bakarken buldum. Önümde, tümü, fazla pembe bir cilt üzerine oturan çok geniş bir ağız, çok büyük bir burun ve çok yüksek bir alın gördüm; tek kurtarıcı tarafı, eğer varsa, yumuşak kahverengi gözlerdi. Baktıkça Bay Nicholls'ın yakında ettiği kırıcı söz geri geldi:

Çirkin bir kız kurusunun sözleri, beyler.

İfade peşimi bırakmıyordu. Daha önce, uzun zaman önce, bana sadece bir kez çirkin denmişti; aslında Ellen Nussey'le (görmeye gittiğim arkadaşın ta kendisi) tanıştığım ilk gündü. Şimdi olaya gülebiliyordum; ama o zaman, gülünecek şey değildi. Koltuğuma geri yaslanırken düşüncelerim o yer ve zamana, on dört yıl kadar öncesine sürüklendi: Roe Head yatılı okuluna (hayatımı sayısız, beklenmedik şekillerde sonsuza kadar değiştirecek bir kurum) yeni gelen bir yalnız olduğum zamana.

Roe Head Okulu'na gönderileceğimi ilk öğrendiğimde, 1831'in Ocak başında sert, gri bir gündü. Okula gitmek fikrine şiddetle karşıydım ve boşuna değildi. Yıllardır evde kendi derslerimin sorumluluğunu almış ve kendi tempomda çalışmıştım; bu hoş özgürlükten vazgeçme ve sevdiklerimden ayrılma düşüncesi beni kedere boğdu. Ancak daha da kederli olanı, sekiz yaşındayken, son gittiğim okuldaki üzücü hatıralardı: Cowan Bridge'deki Dinadamı Kızları Okulu tam olarak dehşet verici bir yer, kalınan süre öyle devasa boyutlarda bir

trajediyle sonuçlandı ki ailemi bugüne kadar rahat bırakmamıştır. O felaket yüzünden kendini hiç bağışlamadığını sandığım babam, bu okulun değişik olacağında ısrar etti.

"Roe Head harika bir kuruluş," diye bana güvence verdi, çalışma odasında şöminenin yanında, kendini kaptırmış bir şekilde bir kazak ören teyzem Elizabeth Branwell'la otururken. "Mirfield'in dışında, Haworth'tan otuz kilometre bile uzak olmayan, yepyeni bir okul. Sadece on öğrenci alıyorlar, hepsi de sadece bu amaçla edinilmiş eski iyi bir evde kalıyor. Bir seferinde siz kızlardan yalnızca birini yollamaya gücüm yetiyor; en büyük olarak ilk sen gideceksin."

"Ama baba," dedim, bu beklenmedik haberle afallamış ve gözyaşlarıma hâkim olmaya çalışarak ekledim: "Ben evde geniş kapsamlı bir eğitim alıyorum. Neden gitmem gerek?"

"Neredeyse on beş yaşındasın, Charlotte. Seni yeterince uzun süre evde tuttum," diye ısrar etti babam.

"Evlenmeme durumunda hayatını bir öğretmen ya da mürebbiye olarak kazanmak için donanımın olmalı," diye ekledi Branwell Teyze. Çok ufak, demode bir hanım olan annemin kız kardeşi, annemin ölümünden sonra biz çocuklara bakmak için isteksizce ama görev duygusuyla Penzance'ten Haworth'a taşınmıştı. Her zamanki gibi, alnının üzerinde takma açık kumral bukleler vardı; bunları, zamanın modasına uygun başlıklardan yarım düzinesini tutabilecek kadar geniş, beyaz bir başlıkla yerine sabitlemişti. Kat kat kara ipek eteğinin altından, ayaklarını papaz evinin soğuk taş yerlerinden korumak için alt kattayken giydiği tahta takunyalar görünüyordu. Pratik ve disiplinli bir kadın olan Branwell Teyze yıllardır evimizi büyük şefkatle olmasa bile, beceri ve hassasiyetle idare ediyordu; derslerimizi ve ev işi görevlerimizi denetliyor, bize dikiş dikmeyi öğretirken, sık sık özlemle sevgili Cornwall'ının daha ılık iklimini ve orada zevk aldığı sosyal hayatını

anıyordu. Babam onunla, sık, canlı, entelektüel tartışmalarından hoşlanırdı; kız kardeşlerim ve ben ona saygı duyar, onu takdir ederdik; erkek kardeşim onu özlediğimiz ama olmayan annemiz gibi severdi.

"Genç bir hanımın sahip olması gereken beceriler vardır, Charlotte," diye devam etti Branwell Teyze, "dil, müzik ve davranışta daha ileri dersler örneğin... Sonra babanla benim öğretmek için yeterli olmadığımız, gelecekteki işverenin için önemli olacak diğer konular."

Artık, konuşamayacak kadar berbat halde gözyaşlarına boğulmuştum.

"Buna dünyanın sonuymuş gibi bakma, Charlotte," dedi Branwell Teyze. "Neredeyse hayatının yarısını bu evde geçirdin. Bu okul senin için iyi olacak."

"Göreceksin, yeni şeyler öğreneceksin," dedi babam, öne eğilip sevgiyle elimi sıkarak. "Yeni arkadaşlar edineceksin. Sevmeye bile başlayabilirsin onları."

İki hafta sonra, 17 Ocak'ta, o acı soğuk günde, Roe Head Okulu'na doğru uzun ve engebeli bir yolculuğa çıktığımda babamın öngörüsünün gerçekleşmesi için hiç olasılık görmedim. İki tekerlekli, tek atlı kiralık bir araba çok pahalı olduğundan, gideceğim yere, yavaş giden, pazar kurulan günlerde anacaddelere sebze götürmek için kullanılan türden kapalı bir arabanın arkasında götürüldüm. En sonunda, bacaklarım tutulmuş, midem bulanarak ve donmuş halde, o soğuk öğleden sonranın soluk ışığında vardığımda, yeni evimi görür görmez sevmemeye hazırdım; şaşırtıcı şekilde, etkilenmeden edemedim. Büyük, üç katlı, gri taştan evin güzel iki bombeli bir cephesi vardı; öne doğru geniş, meyilli çimenlikleri olan bir tepedeydi ve iki tarafı baharda hoş olacağını hayal ettiğim bahçelerle çevriliydi ve yüksek konumu, ormanların, nehir vadisinin ve uzak Huddersfield köyünün mükemmel görüntü-

sünü sunuyordu.

Ancak, meşe panelli giriş holüne kabul edildiğimde ve orada bekleyen bir hizmetçiye adımı ve pelerinimi verdiğimde, üç kızın (her biri *à la mode* giyinmiş ve şık yapılmış saçlı) yakındaki bir kapı aralığında benim hakkımda fısıldadığını duydum ve şüphelerimle korkularım hemen geri döndü.

"Çok yaşlı ve buruş buruş görünüyor, küçük ihtiyar bir kadın gibi," dedi ilk kız.

"Saçına bak, taraz taraz," diye fısıldadı öteki.

"Elbisesi çok demode!" diye bağırdı bir üçüncüsü ve hepsi güldü.

Yüzüm ısındı ve ince kollarımı kendi etrafıma sardım, sanki bu hareket bir şekilde eski, süfli, koyu yeşil kumaş elbisemi görünmekten koruyacaktı. Fakat beni dehşete düşüren görüntüm hakkındaki yorumlarıydı. O zaman, hâlâ bir çocuk kadar küçüktüm ve minik el ve ayaklarımla aşırı zayıftım. Gözlük takmak için fazla gururluydum (birkaç yıl boyunca aşamadığım bir yapmacıklık) ve o kadar miyoptum ki burnumun tam dibine konmayan her şeyi algılamak için gözlerimi kısardım. Saçım kuru ve sıkı bir kıvırcık kütle halinde ve berbattı; her ne kadar o zaman anlamasam da bu, geceleri saçımı çok sıkı toplama merakımın bir sonucuydu. Geriye bakınca fark ediyorum ki, öteki kızların yanında, dış görünüşe pek ya da hiç önem verilmeyen annesiz bir evden geldiğim için dezavantajlıydım.

Kalbim utançla çarparak, beni güzel bir meşe merdivenden galerili ilk kata götüren hizmetçiyi -belki on sekiz yaşında, temiz görünüşlü, sempatik gülüşlü bir kız- takip ettim. İki kızla paylaşacağım odaya girdiğimizde, zevkle nefesimi tuttum. Evdeki odamın üç katı büyüklüğündeydi, maun bir şifonyer, gardrop ve iki rahat görünüşlü yatakla döşenmişti. Bir dizi kışlık bahçeye bakan, yere kadar perdelerin asılı olduğu büyük pencereleri vardı. Babam bir şeyde haklıydı, diye düşündüm:

Bu, Dinadamları Kızları Okulu'nun geniş, kasvetli yatakhanelerine hiç benzemiyordu; buradaki diğer öğrencilerle uyum sağlayacak mıydım, *o* ayrı konuydu.

"Bir kız daha gelecek ve yatak arkadaşın olacak," diye açıkladı hizmetçi, "ama gelecek haftaya kadar beklenmiyor. Öteki yatak Bayan Amelia Walker'a ait, onun ailesi fazla ödedi ki kendine ait yatağı olsun."

Onunla hiç tanışmasam da Amelia Walker'ı biliyordum. Babama bu kuruluşu ilk öneren vaftiz annem Bayan Atkinson'un yeğeniydi. Hizmetçiye teşekkür ettim, yiyecek ve içecek teklifini reddettim ve çekildi. Bavulumu boşaltıp, eşyalarımı dolaba astıkça, kendi az, basit giysilerimi dolaptaki güzel, parlak renkli elbiseler ve zengin, koyu renk kadife pelerinle karşılaştırarak bozguna uğramış bir sızı duymama engel olamadım. İçimi çekerek, en iyi pazar giysimi giydim (o da aynı şekilde basit ve eşit derece eski olduğundan, eleştirenlerimin üzerinde ilkinden daha iyi bir etki bırakmayacağını gayet iyi bilerek) ve sonra aşağı, kendimi tanıtmamın söylendiği sınıfa indim.

Sınıf büyük, yüksek tavanlı ve tamamen meşe panellerle kaplıydı; bir tarafta kitaplıklar sıralanmıştı ve karşı tarafta geniş ön çimenliklere bakan bir cumba vardı. Odanın ortasında, etrafında dört öğretmenle sekiz öğrencinin çalışmaya daldığı kırmızı örtülü uzun bir masa duruyordu. Ben girince bütün gözler üzerime çevrildi ve kendimi onların incelemesinin sessiz, rahatsız hedefi olarak buldum.

Odanın başında, süslü bir yazı masasında, kısa boylu, toplu, belki kırk yaşlarında, krem renkli nakışlı bir elbise giymiş bir hanım oturuyordu. Babamın tarifinden, hemen onun Bayan Margaret Wooler, okulun sahibi ve müdiresi olduğunu tahmin ettim.

"İyi günler ve hoş geldiniz, Bayan Brontë," dedi, nazikçe sandalyesinden kalkıp kendini tanıtarak. Bayan Wooler'a

güzel diyemezdim; ama başının etrafında taç gibi örülmüş saçıyla ve omuzlarına düşen uzun bukleleriyle bir başrahibenin sessiz ve heybetli saygınlığını yansıtıyordu. Sonra bunu hepsi Bayan Wooler'ın kız kardeşleri olan diğer öğretmenlerin ve benim yaşımda ya da benden bir veya iki yaş küçük kızların tanıtılması izledi. Ben bütün bu yeni bilgiyi özümsemeye çalışırken, kızlar derslerine döndü ve Bayan Wooler onun masasına, karşısına oturmamı söyledi.

"Sizin okuldaki durumunuzu belirlemek benim işim, Bayan Brontë," dedi Bayan Wooler alçak bir tonda, "bir sözlü sınavla. Her soruyu yanıtlayamazsanız merak etmeyin. Bu sadece bana eğitiminizin derinliği hakkında bir fikir verecektir."

Sonra bana bir dizi, pek çok konuyu kapsayan, göz korkutucu ve bazen kafa karıştırıcı soru sordu. Sınav hiç bitmeyecekmiş gibi geldi ve bittiğinde Bayan Wooler şöyle dedi: "Evet, Bayan Brontë. Tarih ve edebiyat eserleri üzerine dikkate değer bir farkındalık ve anlayış, biraz Fransızca bilgisi ve matematikte mükemmel bir yetkinlik sergiliyorsunuz. Ancak birkaç diğer konuda yetersizsiniz -özellikle gramer teorisinde- ve coğrafya hakkında çok az bilginiz var gibi görünüyor. Yaşınız büyük kızlara uygun olsa da, korkarım sizi yaşıtlarınıza yetişene kadar küçükler masasına koymak zorunda kalacağım."

Zaten bunca kalp ağrısıyla belirlenen bir günde, gururumda açılan bu yaraya katlanmak bana çok ağır geldi; hemen gözyaşlarına boğuldum. Ben hıçkırıklarla sarsılırken, Bayan Wooler sessizleşti; beni gözlemlediğini sezdim.

"Alt sınıfla oturmak sizi bu kadar üzer mi, Bayan Brontë?"

"Üzer. Lütfen, *lütfen*, Bayan Wooler, kendi yaşımda kızlarla oturmama izin verin."

"Peki. Sizi üst sınıfa bir şartla kabul edeceğim: Boş zama-

nınızda özel bazı okuma ve ek çalışmaları tamamlarsanız."

"Ah! Teşekkür ederim, Bayan Wooler! Özel çalışmaya çok alışığım. Özenle kendimi vereceğim, söz veriyorum."

"Eminim yaparsınız," diye yanıtladı Bayan Wooler nazik bir gülümsemeyle.

O akşam daha sonra, yatmaya hazırlanmak için bitkin halde odama girdiğimde, oda arkadaşımla tanıştım. Uzun boylu, güzel ve sarışın Bayan Amelia Walker, geldiğimde benimle alay eden üç kızdan biriydi ve gördüğüm en hoş, en kar beyazı geceliği giyiyordu. Mumumu (her öğrenciye kendi mumu ve şamdanı veriliyordu; epey bir lüks) şifonyerin üzerinde onunkinin yanına koydum ve sessizlik içinde soyundum. Amelia zarif pembe ipek elbisesini dolaba astı ve kararlı bir ittirmeyle bütün giysilerini çubukta benimkilerden olabildiğince uzağa itti. "Benim eşyalarıma dokunma," diye uyardı buyurganca. "Hepsi yeni ve lekelenmelerini istemem. Ayrıca: Asla yatağıma oturma. Bu konuda özellikle titizim."

"Benimle ya da giysilerimle temas etmenin senin eşyalarını nasıl lekeleyeceğini anlamadım," diye yanıtladım elbisemi asarken.

Bana bir bakış attı. "Ne tuhaf bir konuşma şeklin var. İrlandalı mısın?"

"Hayır. Babam İrlandalı. Ben Haworth'lıyım. Teyzen Atkinson benim vaftiz annem."

"Ah! *Je comprends. Vous êtes* cette *Charlotte*,"* diye belirtti yapmacık bir tavırla, sanki Fransızca konuşmak dünyanın en yüksek başarısıymış gibi. Şifonyerden bir kutu bigudi kâğıdı çıkardı ve yatağına oturdu; her birimiz çabucak saçımızı sardık. "Benim babam bir *squire*** İrlandalıların çok düşük bir ırk

---

* Anladım. Sen *o* Charlotte'sun.

** Bir köyün veya kırsal bölgenin toprak sahibi ve yöneticisi.

olduğunu söyler. Çok yoksul olmalısınız," diye ekledi, kendi diktiğim ve pek çok kereler onardığım geceliğime acıyan bir bakış atarak. "Senin *vêtements** çok eski."

"Bölgemizdeki diğerleri kadar yoksul değiliz. Yeterli yemeğimiz, yakacağımız ve okuyacak bir dolu iyi kitabımız var."

"Kitaplar!" Amelia dudak büktü. "Kaç kitabınız olduğundan kime ne? Kitapları *giyemezsin*!" Şu anda, yorganının altında giriyordu ve şöyle dedi: "Işığı söndürebilirsin."

Mumlar onun yatağına benimkinden çok daha yakın olmasına karşın, görev bilinciyle onları söndürdüm ve zifiri karanlıkta kendi yatağıma yolumu el yordamıyla buldum. Ancak, yorgunluğuma karşın, orada bir sığınak bulmadım. Bir yatakta kendi başıma ilk yatışımdı; Emily kendimi bildim bileli yatak arkadaşım olmuştu ve soğuk çarşaflar arasındaki boşluk tuhaf ve ürkütücü göründü. Sonuç olarak, sabahın erken saatlerine kadar tamamen uyanık, sevgili ailemi görene kadar kaç uzun ay geçeceğini düşünmemeye çalışarak ve ertesi günün ne getireceğini merak ederek yattım.

Şaşırtıcı şekilde, Roe Head Okulu yönetimi çok iyi çıktı. Her öğrencinin yetenek ve yeterliliğine göre hazırlanmış bir eğitim uygulanıyordu. Dersimize hazır olduğumuzda, Bayan Wooler'a gidip okuyorduk. Her ne öğreneceksek ilgimizi ona yöneltmek konusunda dikkate değer bir ustalığı vardı; bize düşünmeyi, analiz etmeyi ve takdir etmeyi öğretti ve bende bilgi için daha önce sahip olduğumdan daha büyük bir susuzluk uyandırdı. Daha önceki okulumdan farklı olarak -orada yemek yetersiz ya da yenmeyecek kadar kötüydü- Roe Head'de yemekler iyi hazırlanmış ve bol miktardaydı. Bayan Wooler genel olarak, fiziksel sağlığımızı çok önemser, dinlenme ve oyuna yeterli zaman ayırır, günlük yürüyüşler ve açık hava oyunları-

* Giysiler.

nın sağlığımız için çok önemli olduğunda ısrar ederdi.

Ne yazık ki benim açık hava oyunlarında hiç deneyimim yoktu. Geldiğimin ertesi günü, soğuk bir öğleden sonra, diğer kızlar "Fransızca ve İngilizce"* adında bir oyuna dalmışken, ben donmuş çimenlikte büyük, yapraksız bir ağacın güvenliğine sığınıp Lindley Murray'in *İngilizce Gramer*'ini dikkatle okudum durdum. Böyle geçen bir süre sonunda, dirseğimin yanından bir ses duydum.

"Neden o kitabı burnuna o kadar yakın tutuyorsun? Gözlük mü gerekiyor?"

"Hayır," dedim öfkeyle, benimle konuşan kızı görmek için dönerek. "Gayet iyi görüyorum."

"Seni kızdırmak istemedim. Adın Charlotte, değil mi?"

"Evet. Sen Mary Taylor'sun ve burada Martha adında küçük bir kız kardeşin var."

"İyi hafızan var." Benden on ay küçük olduğunu keşfettiğim Mary, zeki gözler, mükemmel bir ten ve siyah, ipeksi saçlarıyla şaşılacak derecede güzeldi. Ancak, fark etmeden edemedim: Her ne kadar giysileri benim sahip olduğum her şeyden daha güzel olsa da, diğer öğrenciler kadar iyi giyimli değildi (Sonradan öğrendim ki bu, babasının bir ordu sözleşmesi yüzünden iflas etmesinin sonucuymuş). Mary'nin kırmızı elbisesinin kısa kolları ve açık bir yakası vardı, sadece daha küçük kızlar tarafından giyilen bir tarz; eldivenlerinin her yerine daha uzun dayansın diye dikiş atılmıştı, lacivert kumaş paltosu çok eski ve çok kısaydı. Giysileri ona epey çocuksu bir görüntü veriyordu; ama bu onu hiç rahatsız edermiş gibi görünmüyordu ve sadece *beni* rahatlatmaya yaradı.

"Gel bize katıl, top oynayacağız," dedi Mary.

---

* "Fransızca ve İngilizce", on dokuzuncu yüzyılın sevilen bir halatsız çekişme oyunuydu; iki sıra çocuk, birbirlerini bellerinden tutarak ters yöne doğru çekerdi.

"Teşekkür ederim, ama ben top oynamam."

"Nasıl yani? Herkes top oynar."

"Ben değil. Ben okumayı tercih ederim."

Daha fazla ayrıntıya giremeden, diğer kızlar yeni oyunlarına katılmamız için ısrarla çağırdılar. "Hadi," diye baskı yaptı Mary, eldivenli elini bana uzatarak. "Hannah üşüttüğü için çıkmadı ve bizim tarafta bir kıza ihtiyacımız var."

Görünüşe göre uymaktan başka çarem yoktu. Kitabımı bırakarak Mary'nin elini tuttum ve çimenlerden aşağı diğer altı kızın beklediği yere koştuk. Tercih ettikleri oyunu söylediler; ben hiç oynamadığımı söyledim; acele bir açıklama yapıldı; birden hareket başladı. Diğerlerinin yanı sıra koştum ve yer almaya uğraştım. Ancak, top benim tarafıma atıldığında, yakalamak için yaptığım beceriksiz girişimlerin hepsi boşunaydı.

"Neyin var senin, İrlandalı?" diye bağırdı, tombul, siyah saçlı, Leah Brooke adında, kadife pelerini ve siyah kunduz başlığı zengin bir aileden geldiğini duyuran bir kız. "Kör müsün yoksa sadece salak mı?"

"Size söyledim, oynamayı bilmiyorum."

"İrlanda'da top oynamazlar mı?" diye dalga geçti Amelia.

"Ben İrlandalı değilim," diye bağırdım.

"Gözlüğe ihtiyacı var," diye cüret etti Mary. "Sorun bu. Topu göremiyor."

"Çık o zaman, İrlandalı!" diye bağırdı Leah. "Sensiz daha iyi yaparız."

Kendi yetersizliğimden utanmış, ama kaçışımdan rahatlamış bir halde sahada koşup ağacın yanındaki sessiz yerime sığınıp saatin kalanı boyunca kitabımı okudum.

Bir daha kimse benden oyuna katılmamı istemedi. Haftanın kalanında, kendimi derslerime verdim. Öğretmenler nazik ve sabırlıydı, ama Leah ve Amelia tarafından yönetilen bir grup kız sınıfta benimle, aksanımla, görüntümle ve cahilli-

ğimle alay etmek için her fırsattan faydalandı. Bir tanımı veya ismi ayırt edemezsem veya Afrika'da ücra bir nehrin adını bilemezsem, sınıfta bir kıs kıs gülme uğultusu dolaşırdı. Ah! Onlara, dilbilgisi ya da dünya konusunda çok bilgili olmasam da en derin, karanlık Afrika'da kendi krallığımı kurduğumu ve çok sayıda öykü, deneme ve şiir yazdığımı söylemeyi ne kadar istiyordum; ama beni daha da fazla aşağılayacaklarından korktuğumdan bunu açığa çıkarmaya cesaret edemedim.

Bir öğleden sonra, oraya gidişimden sekiz gün sonra, işler son noktaya vardı. Kızlar girişte toplanmış, oyun saati için pelerinlerini ve başlıklarını takarken neşeyle sohbet ediyordu. Ben elimde bir kitapla, sınıfa giderken yanlarından geçiyordum ki Amelia gururlu bir gülümsemeyle seslendi, "Duydun mu Charlotte? Listede *sonuncusun*!"

"Ne listesi?"

"Okuldaki en güzel kızın kim olduğuna dair oy kullandık. Mary birinci. *Sen* de sonuncusun."

Acımasızlıklarının bu en son kanıtı karşısında şaşkın bir dehşet içinde dondum. Mary sakin bir şekilde ekledi: "Üzülme, Charlotte. Birinin sonuncu olması lazım. Bu kadar çok çirkin olmak senin suçun değil."

Çirkin? Ben gerçekten *çirkin* miydim? Hayatımda ilk kez birisi beni böyle tanımlamıştı; o kadar utanmıştım ki ölmek istedim. Odadan kaçarken, Mary'nin, sanki tepkime şaşırmış gibi gözlerinin açıldığını gördüm.

Sınıfa dalarken, öteki kızların kahkahaları beni izledi; orada cumbanın önünde kendimi yere attım ve ağladım. Hiç bu kadar yapayalnız, bu kadar derinden utanmış ve böyle büsbütün yetersiz hissetmemiştim kendimi. O yabancı yerde yalnızlığım artık tamdı; sanırım orada, ruhumun derinliklerinden ağlayarak bir yarım saat yattım.

Sonunda, birinin odaya girdiğini fark ettim. Gözlerimi

kuruladım ve ayağa kalkıp, ondan saklanabileceğimi umarak, ürkek ürkek pencereye geriledim. Gözümün kenarından, kitaplığın yanında duran, açık yeşil elbiseli, orta boylu bir kız gördüm, bir yeni gelen. Yatağımı paylaşacak öğrenci bu mu diye merak ettim.

"Ne oldu?" diye sordu kız nazikçe, pencerede yanıma gelince.

Sessizce başımı çevirdim, böyle özel bir anda keşfedilmekten utanarak.

"Niye ağlıyordun?" diye ısrar etti kız.

Belli ki gitmeyecekti. "Sadece evi özledim," diye yanıtladım istemeyerek.

"Ah! Ya, *ben* daha yeni geldim. Haftaya *beni* rahatlatma sırası sende olacak, çünkü o zamana kadar kesin evi çok özlerim."

Sesindeki tatlılık ve iyi niyet hemen etki etti; döndüm ve ona ilk kez tam olarak baktım. Açık teni, yumuşak kahverengi gözleri ve yumuşak bukleler halinde çenesinin hemen altına inen koyu kahverengi saçlarıyla çok güzeldi. Minderli pencere oturağına oturup yanına oturmamı işaret ederek, "Adım Ellen Nussey," dedi.

Kendimi tanıttım. Hemen Ellen'ın on iki çocuğun en küçüğü olduğunu; benden neredeyse tam bir yıl küçük olduğunu ve sadece birkaç kilometre ötede oturduğunu öğrendim. "Geçen yıl, evden bir buçuk kilometre uzakta Moravyalı Hanımlar Akademisi'ne gittim, ama Peder Grimes öldüğünden beri o okul aynı değil, bu yüzden annem beni buraya yolladı."

"Annen mi var?" dedim gıptayla.

"Tabii. Senin yok mu?" Başımı hayır anlamında sallayınca, Ellen ellerimi ellerine aldı ve yumuşakça şöyle söyledi: "Çok üzüldüm. Annesiz kalmayı düşünemiyorum, ama bir ebeveyni kaybetmek nasıldır biliyorum. Babam beş yıl önce öldü,

onu çok özlüyorum." Sessiz, titrek bir şekilde gülümsedik, Ellen'ın bakışı derin ve içten bir duygudaşlık yansıtıyordu. O sırada, hayatımdaki en önemli ve en uzun süren arkadaşlığın başlamış olduğunu (henüz) bilmiyordum.

İlk başta, pek çok önemli bakımdan farklı olduğumuzdan, Ellen'ı seveceğimden emin değildim. Ellen, benim Dinadamları Kızları Okulu'nda karşı olmayı öğrendiğim katı dini doktrinlere kendini adamış koyu bir Kalvenciydi ve hareketlerimin sosyal ve ahlaki kurallara uygunluğunu sorgulamıyordu. Bense, kendimi her gün her şeyi sorgularken buluyor ve bir dinadamının kızından beklenir görünen sınırlar içinde davranmaya çabalıyordum. Dahası, Ellen zeki ve çalışkan olmasına karşın entelektüel değildi; okurdu, ama bir eserde derin bir anlam bulmadığını ya da aramadığını kabul ederdi; benim içinse bu çok önemliydi. Yapı olarak sakindi, bense tutkulu ve romantik. Birkaç durumda, Shakespeare veya Wordsworth'ten pasajları, hiçbir tiyatro duygusu olmadan, duraksayarak okumaya giriştiğinde onu kitabından mahrum bırakmak zorunda kalmıştım.

Fakat Ellen gerçekten iyi ve sadık bir arkadaştı anlayışlı bir dinleyiciydi. Çok geçmeden, odamda hoş karşılanan, benimle Amelia'nın belirsiz ve yapmacık tavırları arasında tampon görevi gören bir varlık oldu. Bir filiz olarak başlayan sevgi bir fidan oldu, sonra bir ağaç; Ellen'la yatağımı paylaşarak -canım "Nell"im, demeye başlamıştım ona- her gece sakin bir uyku uyuyabiliyordum.

Birkaç hafta sonra, beklenmedik bir yerde başka bir arkadaşlık başladı. Alacakaranlıktı; okul arkadaşlarım sınıfta şöminenin etrafında neşeyle sohbet ederken, ben bir kitapla pencerenin yanına çömelmiş, çalışmama devam etmek için güneşin

son ışıklarından faydalanıyordum.

"İlk tanıştığımızda, iyi göremediğini sanmıştım," diye belirtti Mary Taylor, yerde yanıma oturarak, "ama yanılmışım. Sadece görmekle kalmıyorsun, Charlotte Brontë, karanlıkta da görebiliyorsun."

Ellen'ın geldiği günden beri Mary benden kaçıyordu; belki bana çirkin dediği ve kaba davrandığı için pişmanlık duyuyor diye düşünmüştüm. Şimdi döndüğümde onu parıldayan gözlerle bana bakarken buldum. "Hâlâ okumak için yeterince ışık var, ama zar zor," diye kabul ettim. İkimiz de güldük.

"Bütün gün çalıştık ve yemekten sonra devam edeceğiz. Sen de bizim gibi biraz ara veremez misin?"

"Vermemeyi tercih ederim. Burada olduğum her gün, evdekiler için masraf sebebiyim. Öğrenmek için, bir gün bana iş bulmamı sağlayacak bilgiyi kazanmak için her fırsatı kullanma konusunda sorumluluk duyuyorum."

"Babam, bütün kadınların kendi hayatlarını kazanacak bir yol bulmalarının önemli *olduğunu* söyler," diye katıldı Mary. Omzumun üzerinden, okuduğum kitaba göz attı. "O ezberleyeceğimiz şiir mi? Ah! O şiiri sevmem! Tek kelimesini anlamam."

Şiir, *Kadim Denizcinin Ezgisi*'ydi. "Bu parçanın tamamını çocukluğumdan beri ezbere bilirim. Bize öğrenmemiz için sadece küçük bir kısmı verilmiş. Sana anlatmamı ister misin?"

"İsterim."

Saatin kalanını şiiri Mary'ye anlatarak ve en dramatik ve dokunaklı dörtlüklerini okuyarak geçirdim. "Açıklayınca çok daha ilginç oldu. Sen çok şaşırtıcı birisin, Charlotte Brontë. Sende göze görünenden fazlası var."

"Bunun doğru olduğunu *umarım*, özellikle göze görünen bu kadar *sevimsiz* olunca."

Mary kızardı ve bir an sustu. "Çok özür dilerim, Charlotte,

haftalar önce söylediğim her şey için. Genellikle düşünmeden konuşurum; kız kardeşim Martha da aynı. Aklımızda ne varsa söylememiz öğretildi bize; ama kabalık etmek istemedim. Beni bağışlayacak mısın?"

Yorumunun doğru olmadığını ya da sadece şaka yaptığını belirtmemişti, ama içten özür dileyen tonu ve davranışı benim yaralanmış gururumu yatıştırmaya yetmişti. "Seni bağışlıyorum."

Mary gülümsedi. "Sevindim. Artık arkadaş olabiliriz."

O gece, kaderimi büyük ölçüde ve kalıcı olarak değiştiren önemli bir olay oldu. Güneş batarken bir fırtına kopmak üzereydi; uyku saati geldiğinde, pencerelerimizin dışında kar büyük rüzgârlarla dönüyordu ve uluyan rüzgâr evi inletiyordu. Amelia, Ellen ve ben henüz geceliklerimizi giymiş, *tuvaletimizi* tamamlamıştık ki daha da ürkütücü bir ses havayı yırttı: İnsan kaynaklı olduğunu saptadığımız tiz bir feryat.

"Birisi ağlıyor," dedim, feryadı dinleyerek, "ve sanki yandaki odadan geliyor."

Ağlama devam etti ve ona çok geçmeden anlayamadığımız bir diyalog eklendi. Ellen'la ben araştırmaya karar verdik. Ben bir mum kaptım; Amelia, yalnız kalmak istemediği için hemen bize katıldı. Yavaşça koridora yürüdük ve yandaki odanın kapısını çaldık. O anda, Hannah adında bir kız kapıyı açtı ve mumunu havada tutarak dışarı baktı. "Evet?" Hannah, son iki haftadır hasta olan ve daha yakın zamanda iyileşen, ciddi, zayıf bir kızdı.

"Birinin ağladığını duyduk," dedi Ellen. "Her şey yolunda mı?"

"Susan. Sanırım fırtınadan korkuyor."

"Belki onu sakinleştirebiliriz," dedim.

"Nasıl isterseniz," dedi Hannah, odaya geri dönerken ka-

pıyı aralık bırakarak. "Her şeyi denedik."

Üçümüz odaya girdik. Bizimkine benzeyen odada dört kız kalıyordu. Leah Brooke ve kız kardeşi Maria odanın bir tarafındaki yatağı işgal etmişti. Amelia, Ellen ve ben öbür yatağa, titrek mum ışığında yorganın altında insan ölçülerinde bir tümseği algıladığım yere geçtik. "Susan," diye seslendim yavaşça.

"Kim o?" dedi, küçük, bastırılmış bir ses.

"Charlotte Brontë. Ağladığını duyduk. Fırtınadan korkmamalısın. Sadece kar, saçaklar ve rüzgârın birbiriyle konuşması."

Yorgan birden geri atıldı ve güçlü, kızıl saçlı, on üç yaşındaki sahibi, gözyaşı izli yüzünde büyük sıkıntıyla oturdu. "*Korkmuyorum* ben. Annem, kar fırtınasının Tanrı'nın bir armağanı olduğunu, çünkü dünyayı bir kez daha pırıltılı beyazla kapladığını söyler." Bu sözle, Susan'ın yüzü yeniden buruştu ve yeni gözyaşlarına boğuldu.

"Korkmuyorsan, neyin var?" diye sordu Ellen.

"Ne zaman kar yağsa," diye açıkladı Susan gözü yaşlı, "pencereden annemle beraber seyrederdik. Ya da gece geç vakitte fırtına çok şiddetliyse, yatağımda oturur ve bana bir hikâye anlatırdı. Ah! Evden ne kadar uzağım! Annemi ne çok özlüyorum!"

"Hepimiz annelerimizi özlüyoruz," diye yanıtladı Leah Brooke sinirli bir şekilde yatağından, "ama böyle ağlamaya devam etmenin faydası yok."

"Sınıftan bir kitap alıp ona okumayı teklif ettim," dedi Hannah gücenmiş bir burun çekmeyle, "ama *o* fikri sevmedi."

"Taşa çıkan çivileri dinlemeyi tercih ederim," diye bağırdı Susan, "senin acınası hikâye okuma girişimini dinlemektense."

Hannah'nın bir derste yüksek sesle okumasını duymuştum ve Susan'ın onun becerisini değerlendirmesine katılmamazlık

edemezdim. Düşünmek için beklemeden, ağzımdan kaçırdım: "Sana ben bir hikâye anlatabilirim." Sözler ağzımdan çıkar çıkmaz onları geri alabilmeyi diledim. Herkes ani bir ilgiyle bana döndü; yanaklarım ısındı. Hemen ekledim, "Kız ve erkek kardeşlerim her zaman birbirimizi eğlendirmek için hikâyeler uydururduk."

"Öyle mi?" diye sordu Susan, yüzünden gözyaşlarını silerken. "İyi hikâyeler mi?"

"Buna sen karar vermelisin."

"Peki, hadi o zaman." Susan yatak başına doğru geriye gitti ve yorganı düzeltip yatağında bana yer açtı. "Anlat bir tane."

Otururken midem döndü. Diğerlerine baktım. "Anlatayım mı gerçekten?"

"Eğer sızlanmasını durduracaksa bence sakıncası yok," diye yanıtladı Leah, kız kardeşi de onaylar gibi başını salladı.

"Bu aptalca!" diye küçümsedi Amelia. "Uyku saati hikâyeleri için çok büyüdük."

"Dinlemek istemiyorsan gidebilirsin," dedi Ellen, yatakta Maria Brooke'un yanına kıvrılarak.

Amelia duraksadı, sonra isteksizce yakındaki bir sandalyeye çöktü. Birden, diğer üç okul arkadaşımız odaya girdi. "Ne oluyor?" diye sordu Mary Taylor, bir yorgana sarınmış, siyah saçları (çoğumuz gibi) gece için sarılmış.

"Charlotte bize bir hikâye anlatacak," diye yanıtladı Hannah.

"Ah! Ne güzel!" Mary yorganını yere serdi ve oturdu. Ona Cecilia Allison ve Mary'nin "Hikâyelere bayılırım!" diye bağıran, şamatacı, on iki yaşındaki kız kardeşi katıldı.

Kalbim sıkıntıyla çarpmaya başladı. Beni böyle düşünmeden konuşmaya ne itmişti? Kardeşlerimle benim kırlarda boş boş dolaşırken veya bir akşam ateşinin etrafında toplanınca

uydurduğumuz masallar, kendi eğlencemiz için düzenlenen özel öykülerdi; onları hiç kimseye anlatmamıştık. Fakat kızlar bana beklentiyle bakıyordu; eğer biraz ilgi çekecek bir masalla devam etmezsem bunu bir daha asla unutmayacağımı biliyordum. En iyisi, diye karar verdim, bu dinleyicinin zevkine göre yepyeni bir hikâye uydurmak. Sinirlerimi yatıştırmak için derin bir nefes alarak hafif, dramatik bir tonda başladım:

"Çok çok eskiden, uzak bir krallıkta, dul bir Dük tek kızıyla, deniz kenarında yüksek bir kayanın üzerine kurulu, büyük, kuleli bir şatoda yaşarmış. Genç kızın adı Emily'ymiş. On sekiz yaşındaymış ve ıssızda açan hiçbir yaban gülü, ormanın bu nazik çiçeğine güzellikte eş olamazmış."

Odaya bir sessizlik çöktü. Herkes ilgiyle dinliyordu; fark ettim ki Amelia dışında herkes. Devam ettim: "Emily sadece güzel değil, başarılıymış da. Arp çalar, üç farklı dili okuyup konuşurmuş; yetenekli bir ressammış, güzel şiir yazarmış ve ihtiyacı olan bir aileye yardım etmek için her türlü hava koşulunda kilometrelerce yol yürümekle tanınırmış."

"Yaşamak için fazla mükemmel," dedi Amelia aşağılayarak.

"Sessiz *ol*," diye bağırdı Susan. Bana döndü: "Lütfen devam et."

"Emily'nin iyiliği, zekâsı ve güzelliği komşu bir ilçeden genç yakışıklı bir bey olan William adlı Belvedere Markisi'nin ilgisini çekmiş. Tanışmışlar; âşık olmuşlar ve düğün günleri belirlenmiş. Düğünden bir gece önce, Emily mutluluk dolu bir beklenti içinde uyuyup rüyasında ertesi günün olayını ve sevgili William'ıyla bir ömrü görmüş. Şatonun kalanı ve düğüne katılacak bütün herkes de kendi yataklarına gömülmüş, derin uykudaymış. Hiçbir şey Emily'nin huzur veya güvenliğini veya mutlu çiftin yakındaki evliliğini bozamaz gibi görünüyormuş. Ama durum bu değilmiş. Çünkü gerçek -korkunç gerçek- oymuş ki Emily bir sairfilmenammış."

"Bir ne?" diye sordu Leah.

"Bir sairfilmenam," diye yanıtladım ve Mary sesinde bir heyecanla ekledi:

"Bir uyurgezer!"

"Yo, hayır!" diye bağırdı Susan büyülenmiş.

Artık hikâyemi anlatmaya tamamen ısınmıştım ve bundan çok zevk aldığımı fark ettim. "Emily'nin babası, bu tehlikeli eğilimin farkında olduğundan pek çok yıl boyunca Emily geceleri dışarı çıkamasın diye kapısının dışında bir hemşire görevlendirmiş. Fakat bir gece, Emily yalın ayak yatağından kalkmış ve derin uykuda odasının kapısından çıkmış; hemşiresi o akşam yemek davetinde çok fazla şarap içmiş olduğundan sandalyesinde derin uyuyormuş. Emily onu geçip uzun koridora kaymış, sonra şatonun, denize bakan yüksek bir kayanın kenarında yer alan en yüksek kulesine çıkan merdivenleri tırmanmış. Kulenin çatısına açılan bir kapıya uzanıp açmış kapıyı."

"Kule çatısı!" diye bağırdı Hannah telaşla, zaten soluk yüzünden kan iyice çekilmişti.

"Emily dışarı çıkınca," dedim, "soğuk bir okyanus rüzgârı vurmuş yüzüne; ama bu bile onu uyandırmamış. Kendisini en sevdiği çayırda bir yolda yürüyor sanmış ve yüzünde rüzgâr estikçe sanki baharın tazeleyici bir esintisiymiş gibi gülümsüyormuş. Emily, kule çatısını çevreleyen alçak, mazgallı duvara geçip ellerini üzerine koymuş. Parmak uçlarında taşın sertliğini hissetmiş, çayırda üzerinden kolaylıkla tırmanmaya alışık olduğu kayalıklardan farksızmış. Ama Emily bir çayırda durmuyormuş; bulutlar yüksekliğinde, kabaran denize bakan bir mazgallı siperin tepesinde duruyormuş. Duvarın ötesinde hiçlik varmış; sadece yıldızlı gece ve yüzlerce metre aşağıda kayalıklara çarpan dalgalara dimdik bir iniş."

Sustum; hoşnutlukla fark ettim ki dinleyicilerimin hepsi açık gözleriyle, nefes almadan beklentiyle öne eğilmiş, sonraki

sözlerimi bekliyordu.

"Sonra ne yaptı?" diye sordu Amelia istekle.

"Transta gibi," diye devam ettim, "Emily taş duvarın dar kenarına tırmanmış."

Toplanan kızlardan, korkmuş nefes tutulmalarından bir uğultu yükseldi.

"Emily siperin üzerinde uzun bir an hareketsiz durmuş, rüzgâr ince geceliğini ve uzun altın renkli saçlarını kamçılıyormuş. Aklının gözünde, sevgili William'ını on metre uzağında durmuş, uzanmış kollarıyla onu beklerken görmüş. 'William!' diye fısıldamış yumuşakça. 'Sana geleceğim!'"

Kalktım ve sahneyi canlandırdım: "Sonra Emily yürümeye başlamış, her seferinde ölçülü bir adım, her adım siperin dişleri üzerine mucizevi bir kesinlikle, bir yanlış hareketin, hafif bir duraksamanın kesin ölüme yol açabileceğinden habersiz inerek."

"Ah!" diye bağırdı Hannah korku içinde, eli ağzında.

"Tam Emily'nin bu tehlikeli yolculuğu yaptığı anda, şato avlusunun karşısında uzakta bir odada uyuyan William, Emily'nin onu çağırdığından emin, irkilip uyanmış. Sesi nereden geliyormuş? Açıklayamadığı bir içgüdüyü izleyerek pencereye gitmiş. Gördüğü manzara korkuyla nefesini tutmasına yol açmış. Emily, uçucu beyazlar içinde bir hayalet gibi giyinmiş, en yüksek kulenin dairesel siperi boyunca dolaşıyormuş. Daha da kötüsü, onun dosdoğru ilerisinde, taş pervaz sert deniz rüzgarlarıyla hasar görmüş olduğundan kırılmış ve dökülüyormuş."

Bu bildiriyi dinleyicilerimden yeni bir korkulu çığlıklar korosu karşıladı.

"Emily'nin ayağı yere değmiş," diye devam ettim kötü haberi işaret ederek. "Birden duvar titremiş; harç dağılmış. 'Emily!' diye bağırmış William. Genç kız sendelemiş, hiçliğin kıyısında ileri geri sallanmış, kolları bir tür destek için uzan-

mış, ama yokmuş!"

Birden acı bir çığlık havayı deldi; hikâyemin bu kadar uyarıcı bir etki yapabilmesinden memnun, gülümsedim. Ama sesin geldiği yöne bakınca gülümsemem kayboldu; çünkü dinleyenlerimin hepsi, yatağın üzerinde nefes nefese ve şiddetle titreyerek, gözleri kafasının arkasına yuvarlanmış, elleri kalbinde yatan Hannah'ya bakıyordu.

"Nöbet geçiriyor!" diye bağırdı Mary.

"Bayan Wooler'ı çağırın!" dedim büyük sıkıntıyla.

Bayan Wooler hemen geldi; bir doktor çağrıldı; Hannah'nın şiddetli çarpıntısı olduğu varsayıldı ve bir tür sakinleştirici verildi; bütün grubumuza geç saatte konuşmamız gerektiği üzerine sert bir şekilde ders verildi ve aceleyle yatağa gönderildik.

Hannah'nın nöbetine sebep olduğumdan ötürü o kadar pişmanlık doluydum ki, o gece neredeyse hiç uyumadım. Krizi ölümle sonuçlansaydı doğabilecek korkunç sonuçları düşünmeden edemedim. Kahvaltıda okul arkadaşlarımdan ve öğretmenlerimden bir dizi bunaltıcı azar işitmeye tamamen hazırdım. Ancak, ertesi sabah, bitkin bir halde yemek masasında yerimi aldığımda (Hannah hâlâ yatağa bağlıydı ve öğretmenler daha bize katılmamıştı), şaşkınlıkla tersi bir tepkiyle karşılaştım.

"Dün akşamki *ne* performansı," diye gülümsedi Mary yanıma otururken.

"Hiç bu kadar heyecan verici bir hikâye duymamıştım!" diye bağırdı Susan, gözleri ışıldayarak. "Ev özlemimi tamamen unuttum."

"Sadece dinlemekle bile korkudan öleceğimi sandım," diye bağırdı Martha Taylor şevkle.

"Hannah neredeyse korkudan *ölüyordu*," diye belirtti Amelia keskince.

"Bu Charlotte'un suçu değil," dedi Ellen.

"Bir dahaki sefere," dedi Leah, bana gülümseyerek (Leah'nın benim yönümde gülümsediği ilk kezdi ve bu epey onaylayıcı ve takdir dolu bir gülümsemeydi), "*Charlotte*'un odasında buluşalım, Hannah geride kalabilir."

"Bir dahaki sefer olmayacak," diye ısrar ettim. "Bayan Wooler çok kızgındı. Gece geç saatte konuştuğumuz için ceza almak istemeyiz."

"O zaman biz de konuşmamızı *daha erken* yaparız," dedi Martha.

"Ya da yakalanmamaya dikkat ederiz," diye ekledi Mary. Bu ifade, kahkahayla ve canlı bir anlaşmayla karşılandı.

Susan dikkatle kapı aralığına baktı; henüz öğretmenlerden iz yoktu. Komplocu bir tonda şöyle dedi: "Bize hikâyenin sonunu anlat."

"Charlotte," diye nefesini tuttu Ellen endişeli, "*sakın* cevap verme."

"Bayan Wooler *kahvaltıda* konuşmaya karşı bir şey söylemedi," diye ısrar etti Martha.

"Evet! Evet!" diye bağırdı Leah. "Nasıl bitiyor?"

Öyle istekli bir dizi soru geldi ki (Emily düştü mü?" "William kurtardı mı onu?" "Evlendi mi?") gülümsemeden edemedim. Yanıt vermenin güvenli olduğunu düşündüm.

"Şöyle olmuş: William, Emily'yi kulenin tepesinde görünce adını seslenmiş. Sesinin ona ulaşması için, özellikle uğuldayan rüzgârda, çok uzakta olsa da, bir şekilde Emily açıkça sesini duymuş ve irkilerek uyanmış. Nerede olduğunu görünce, tekrar dayanak noktasını bulmuş, güvenli bir şekilde duvardan inmiş ve ona kavuşmak için koşan William'a geri koşmuş. Ertesi gün evlenmişler ve birlikte uzun, mutlu bir ömür geçirmişler, beş çocukları olmuş, hepsi de mükemmel, güzel ve olağanüstü zekiymiş."

Susan mutlulukla iç çekti. "Mükemmel bir son."*

O günden sonra, Roe Head Okulu'nda kızlar arasındaki konumum ölçülemez şekilde ve kalıcı olarak düzeldi. Bir daha asla görünüşüm, giysilerim ya da aksanım yüzünden alaya alınmadım. Olduğum gibi kabul edildim, Amelia tarafından bile. Ellen ve Mary en yakın arkadaşlarım oldu ve bir zamanlar bana küçümseyerek bakan o kızlar şimdi yeni bulunmuş bir saygıyla bakar gibiydiler ve çalışmalarına yardım ve öğüt almak için sık sık bana geliyorlardı.

Dönem sürerken, pek çok durumda -kaderimize ve itibarımıza dönük tehlikeye karşın- geç saatlerde hikâye anlatmaya ikna edildim. Yakalanmayı engelleme çabasıyla, odamın uzak bir köşesinde, tek bir mumun ışığında toplanıyor ve alçak sesle konuşuyorduk. Hannah korkaklığını aşıp bize katıldı. Bazen yüksek sesle masallar uyduruyordum; diğer zamanlar sırlarımızı anlatıyor, değerli hatıralarımızı veya geleceğe dair ümit ve hayallerimizi paylaşıyorduk. "Geç saatlerde konuşmak" yüzünden ceza aldığımız bir keresinde, komplocularımla ben yakalanmaktan gocunmadığımızı gizlice itiraf ettik. Buna değmişti ve hayatımızda bir kere olsun, kurallara aykırı bir şey yapmış olmak heyecan vericiydi.

Roe Head'de kendimi derslerime öyle bir titizlikle verdim ki, ders programını sadece on sekiz ayda tamamladım. Sevdiğim halde başarılı olamadığım tek bir konu vardı: Müzik. O kadar küçük parmaklarım vardı ki piyanonun tuşlarına yetişemiyordum ve o kadar miyoptum ki nota okumakta büyük zorluk çekiyordum; bu yüzden bu konudan tamamen muaf tutuldum. Fakat diğer bütün konularda sınıfın önüne ge-

* Aşıklar arasındaki bu gizemli "çağrı ve yanıt" teması, Charlotte'un gençlik eserlerinde sık sık görünürdü ve Jane Eyre'de Jane ve Bay Rochester arasında önemli bir sahnede ünlü olarak kullanılmıştı.

çip Mary ve Ellen'la burs için yarıştım. Oradaki sürem 1832 Mayıs sonunda bittiğinde, her dönem sonunda en üst seviye onurla, Gümüş Başarı Madalyası ile ödüllendirilmiştim. Roe Head'den başarılarımdan gurur duyarak, kendi yaratıcı yeteneklerime yenilenmiş bir inançla ve üç kişiyle hayat boyu sürecek arkadaşlıklarla ayrıldım: Mary Taylor, Margaret Wooler ve Ellen Nussey.

Çok yıllar sonra, bir temmuz öğleden sonrasında Leeds'ten kalkan atlı yolcu arabası Sheffield'da durunca, yol kenarında bekleyen Ellen Nussey'i gördüm. Çok sevilen, tanıdık yüzüne ve bedenine bir göz atınca içimde bir sevgi akışı hissettim. Okul günlerimizden bu yana Ellen birkaç santim uzamış ve bedeni daha yuvarlakça gelişmiş olsa da hâlâ tanıştığımız günkü kadar soluk ve güzeldi, aşağı inip onu kucakladığımda bana yumuşak kahverengi gözlerinde aynı sevgiyle baktı.

"Canım Charlotte'um!"

"Nell! Seni görmek ne güzel!"

"Bütün sabah, gelişini hiçbir şeyin engellememesi için dua ettim. Yolculuğun nasıl geçti?"

"Olaysız. Her ne kadar önümden geçen taşra manzarası muhteşem olsa da, trenden, sonra da arabadan atlayıp dalgalanan yeşil çayırlara fırlamak istedim."

"Kendini tutmuş olmana sevindim; ama Derbyshire güzel bir yer, değil mi?" Ellen, güzel duran sarı ipekten, son modaya uygun, alçakgönüllü kesimli bir elbise giymişti; aynı renk bir kurdelenin süslediği başlığının altında yumuşak kahverengi saçları özenle düzenlenmişti.

"Seni çok özledim Nell ve iyi dedikoduya da hasret kaldım," diye bağırdım Ellen'ın tuttuğu arabaya tırmanırken ve ellerini tuttum.

"Ben de. Haworth'tan ne haber? Anne nasıl?"

"İyi herhalde ve evde olmaktan mutlu."

"Yeni papaz yardımcınız hakkında ne düşünüyorsun?"

"Ah! Bay Nicholls hakkında konuşup günü lekelemeyelim."

"Neden? Ondan hoşlanmıyor musun?"

"Hayır ve asla hoşlanmayacağım. Keşke babam onu işe hiç almasaydı."

"Böyle şiddetli bir hoşnutsuzluğu hak edecek ne yaptı Bay Nicholls?"

Bay Nicholls'ın benimle ilgili söylediği incitici sözleri Ellen'a tekrarlasam, tıpkı kız kardeşlerim gibi dış güzelliğe karşı iç güzelliğin önemli olduğuna dair bir uyarıyla karşılaşacağımı biliyordum. Bu nutuk için hiç de istekli olmadığımdan, sadece şöyle dedim: "Bay Nicholls bir Puseyist ve benim zevkim için çok dar kafalı. Ama onunla ilgili bu kadar yeter! Bana kendini anlat, Nell. Buraya geldiğinden beri olan her şeyi bilmek istiyorum!"

Beş

Saksağanlar gibi gevezelik ederek, Ellen'ın erkek kardeşinin birkaç kilometre uzaklıktaki evine doğru yol aldık. Hathersage, çiftliklerle çevrili ve yerel iğne fabrikalarının işçilerinin oturduğu minik bir köy çıktı. Haworth gibi, kiliseye ve papaz evine çıkan dik bir yol boyunca sıralanan bir grup taş evden oluşuyordu: Güzel, iki katlı, bizimkine benzeyen taş bir ev, benzer şekilde yüksek bir mevkide konumlanmıştı.

"Lütfen tozu ve dağınıklığı mazur gör," dedi Ellen, geniş, cumbalı bir salon ve yukarıda yeni bir yatak odası eklenerek çok büyük bir tadilat geçiren evi gezdirirken. "Her gün yeni bir aksaklık oluyor, sıvacıların yapacak çok işi var ve daha yeni mobilyalar gelecek; ama Henry, onlar için hazır olsak da olmasak da dört haftaya kadar karısıyla birlikte geleceklerini söylüyor."

"Hepsi muhteşem görünüyor. Eminim yeni evliler burayı çok beğenecek ve bu yükü üstlendiğin için sana minnettar olacaklar."

Çaydan sonra, Ellen dinlenmeyi önerdi, ama oturarak geçen uzun bir günden sonra bölgenin güzelliklerini keşfetmek için sabırsızlandığımı söyledim. Bir kez daha başlıklarımızı ve eldivenlerimizi takıp, erken akşam serinliğinde yürüyüşe çıktık. Evden ayrılınca, geniş yeşil bir alandan geçen bir yol

boyunca yavaş yavaş yürüdük; adeta şiir gibi dalgalanan alçak tepelerle ve çayır ve ormanlarla kaplı vadilerle daha yüksek, uzak kırların yamaçlarına fark edilebilir bir tezatlık oluşturan, Haworth'takinden çok daha muhteşem manzara karşısında hayranlık ve zevk içinde nefesimi tuttum.

"Burası ne kadar güzel!" diye haykırdım. "Henry'nin misyoner olma fikrinden vazgeçmesine sevindim. Hint ikliminde iki aydan fazla dayanamazdı. Burayı seçerek iyi yapmış."

"Öyle. Yalnız, gelin seçiminde de iyi yapmış olduğunu umarım."

"Mektuplarına bakılırsa, bu Bayan Prescott, yani *Bayan Nussey*," (birkaç hafta önce evlenmişlerdi) "iyi bir kadına benziyor. Eğer Henry'nin kriterlerine uymuşsa öyle olmalı, çünkü eş arayışında ne kadar müşkülpesent olduğunu biliyoruz."

Ellen dalga geçtiğimi anlayarak bana baktı ve ikimiz de güldük. Gerçekte Henry -sıkıcı, ağırbaşlı bir genç adam- geçen altı yılda pek çok kadına evlenme teklifinde bulunmuştu ve her seferinde hemen reddedilmişti; ilk yaklaştığı kişi bendim.

"Biliyorsun," dedi Ellen ani bir hüzünle, "Yıllar önce Henry'nin teklifini kabul etseydin nasıl olurdu diye sık sık düşünürüm. Şimdi kız kardeşler olurduk. Seni düzenli olarak görürdüm; birlikte bir evi bile paylaşabilirdik."

"Çok geçmeden benden bıkardın, Nell, o kadar yakın yaşasaydık."

"Senden asla bıkmam."

"Ben de senden," diye belirttim dürüstlükle, Ellen'ın elini sıkarken, "ama Henry'yle ben uyuşmuyorduk. Onu neredeyse hiç tanımıyordum. Onu sevemezdim. Ve postayla evlenme teklifi etmek! Mektubu sadece, herhangi bir kompliman veya yapmacıklık olmadan, oturduğu papaz evinin bir kişi için çok büyük olduğunu bildiriyor ve karısı olarak oraya bakmayı dü-

şünür müyüm diye soruyordu.* Bu, kabul etmelisin ki, bir kadının düşlediği evlilik tekliflerinden biraz farklı bir tarz. Bana iki kez olduğunu düşününce!"

"Doğru! Bir keresinde tam bir yabancıdan bir teklif almamış mıydın?"

"Aldım: Bay Pryce adında Irlandalı bir ziyaretçi dinadamından. Bir öğleden sonra çaya gelmişti ve ertesi gün evlilik teklif etmek için yazdı. İlk görüşte aşkı duymuştum, ama bu hepsini geçti! Kardeşininkinden sadece beş ay sonra gelen bu teklif kardeşlerime epey alay konusu oldu."

Güldük ve bir süre sessizlik içinde, Derbyshire taşrasının nefes kesici manzarasını içimize çekerek yürüdük. Böcekler vızıldadı; koyunlar meledi; kuşlar cıvıldadı; vahşi çiçekler bolluk ve ihtişamla açtı ve etrafımızdaki her şey, pembe ve kehribar rengi bir gökyüzünde batan yaz güneşinin altın pırıltısında yıkanmış, kokulu, yeşil ve gürdü.

Tekrar Ellen'a baktığımda, şaşırarak, mahzun göründüğünü fark ettim. "Bir şey mi oldu, Ellen?"

"Hayır. Evet." Ellen içini çekti. "Bay Vincent'ı düşünüyordum."

"Ya." Bay Vincent, bir zamanlar Ellen'ı derinden seven ve evlilik teklifini *Ellen'ın* reddettiği genç adamdı. "O konudaki seçiminden pişman değilsin, değil mi?"

"Bazen pişman oluyorum. Ailem onun tamamen uygun olduğunu düşünmüştü."

"Bana da öyle söylediler, pek çok yazışmamızda. Bay Vincent bir dinadamı ve önemli ve zengin bir cerrahın en büyük oğlu olduğundan, senin ideal eşin gibi görünüyordu."

---

* Charlotte, *Jane Eyre*'de Henry Nussey'nin karakteristiklerinden pek çoğunu, hiç romantik olmayan bir evlilik teklifi dahil, şevkli, derin düşüncelere dalan papaz St. John Rivers'a vermiştir.

"Teoride belki; ama gerçekte bana teklif etmesi *sonsuza kadar* sürdü. Ah! Charlotte, onu bir görebilseydin. Öyle tuhaf, o kadar utangaç ve beceriksizdi ki, benim yanımda tutarlı bir hece zor çıkarabiliyordu. Hayatımın kalanını onunla geçirdiğimi ve *yatağımı* onunla paylaştığımı hayal etmeye çalıştığımda midem bulanıyor ve huzursuz oluyordum.

"İyi öyleyse, doğru kararı vermişsin," dedim. "Eğer bir gün evlenirsem kocamı tutkuyla sevmeliyim. Ona hayranlık duymalı, hem karakterine hem zekâsına saygı duymalıyım. Bir şiirin ruhuna ve bir yargıcın algısına sahip olmalı; nazik ve düşünceli olmalı, onu tanıyan herkes tarafından sayılmalı; kadınları takdir eden ve kendini onlarla eşit gören bir adam ve benden büyük olmalı."

"Ne kadar büyük? Beyaz saçlı veya kel kafalı bir âşık mı istiyorsun?"

"Hayır teşekkür ederim, ama en az otuz beş olmalı, fakat kırk yaşın anlayışıyla."

"Tarif ettiğin bey gerçek olamaz. Onu yoktan mı var ettin, yoksa gerçek hayatta birine mi dayanıyor?"

Yüzümden bir kızarıklık geçtiğini hissettim; yeni fark etmiştim ki bilmeden -Ellen'ın hakkında pek az şey bildiği ve aramızda geçen ilişkiden hiç söz etmediğim- Belçikalı hocamı tarif etmiştim. "Tamamen bir hayal ürünü," dedim hemen.

"Belki şans ikimize de güler ve tanıdıklarımızın arasından uygun düşen bir rahip ya da yardımcısı buluruz."

"Ah! Ben asla bir *dinadamının* karısı olmayacağıma ikna oldum. Kalbim bir dinadamı için çok sıcak ve düşüncelerim çok çılgın, romantik ve serseri."

"Tanıdığımız uygun erkeklerin çoğu dinadamı. Onlardan biriyle evlenmeyeceksen, Charlotte, kiminle evleneceksin?"

"Belki hiç kimseyle. Dürüst olmak gerekirse, bizim yaşımızda, sanırım kusursuz bir erkek örneğinin çıkıp bize elini

uzatması epey uzak bir olasılık. Böyle bir adam var olsa bile ve ortaya *çıksa* bile, herhalde onu istememeliyim. Biz beraber kız kuruları olacağız, Nell... Ve kendi başımıza gayet mutlu yaşayacağız."

"Ama evlenmezsen ne yapacaksın? Eğer ben bekâr kalırsam, beni destekleyecek erkek kardeşlerim var, ama sen..." Ellen birden sustu.

"Benim erkek kardeşimse tamamen işe yaramazken," diye onun yerine bitirdim. "Söylemekten korkma Nell; bu sır değil. Branwell ayıkken sevimli bir adam; ama güvenilmez ve ekmeğini kazanmaktan aciz. Thorp Green'deki işini bu kadar uzun süre tutmayı nasıl başardığı benim için sır." İçimi çektim. "Babam, Tanrı onu korusun, sonsuza kadar yaşamayacak. Geleceğe baktığımda, kendime bakmalıyım. Mary Taylor yıllar önce bana her kadının kendi parasını kazanması ve kazanabilmesi gerektiğini söylemişti ve haklıydı."

İkimiz de biraz Mary Taylor'a hayrandık. Hâlâ okul günlerimizdeki gibi canlı ve bağımsız bir ruh olan Mary benimle aynı yıllarda, ama başka bir okulda, Belçika'da öğrenim görmüş ve Avrupa kıtasında epey bir seyahat etmişti. Evlenmeyeceği kesinleşince, Yeni Zelanda'daki erkek kardeşi Waring'e katılıp dükkânını idare etmesine yardım etmeye karar vermişti. Daha birkaç ay önce yelken açmıştı.

"Mary'den bir daha haber aldın mı?" diye sordu Ellen.

"Son mektubundan sonra hayır. Ekvatorun dört derece kuzeyinden yazmayı ve o kadar ay boyunca gemide bütün sıcak, hastalık, zorluk ve tehlikeyle yaşamayı düşünsene! Ama Mary'nin morali mükemmel görünüyordu."

"Yeni Zelanda. Düşünebiliyor musun? Yeni bir ülkeye gitmek..."

"...yeni bir *yarıküreye*! Ne büyük macera! Yepyeni ve hiç duyulmamış bir şeye kalkışmak... Heyecan verici olmaz mıydı?"

Ellen hayır anlamında başını salladı. "Hayır. Bence Mary çok cesur; ama İngiltere'yi tamamen bırakmak -insanın bütün hayatını yabancılar arasında, yabancı bir toprakta geçirmesi- ben asla istemezdim."

"Belki haklısın," diye belirttim, daha ciddiyetle. "Ama... Ah! Değişiklik *ihtimalini* çok istiyorum, Nell. Yirmi dokuz yaşındayım ve daha hayatımla ilgili hiçbir şey yapmadım. Bir uğraş bulmalıyım, olduğumdan daha iyi bir şey olmalıyım. Düzgün bir İngiliz kadınının evden ya da ülkeden ayrılmadan hayatını kazanması için bir yol olmalı! Bir gün bunu bulmaya, bulamasam da girişimimde yok olmaya kararlıyım."

Hathersage'de kaldığım sürede, Ellen (sokulgan bir mizacı vardır) günümüzü çeşitli ve ufak tefek maceralarla ve çevredeki bütün önemli ailelerle çay dahil pek çok sosyal davetle doldurdu. Bu davetlerden biri, bende derin ve kalıcı bir iz bırakan, North Lees Hall'a ziyaretti. Outseats'teki bu yer, Eyre ailesinin oturduğu, antik bir on beşinci yüzyıl malikânesiydi.

North Lees Hall üç kat yükseklikte, çatısında ona resimsi bir görüntü veren siperler ve kulelerle, devasa bir gri taş evdi. Daha ileride sessiz ve yalnız tepeler vardı; bunlar öyle bir inziva yanılsaması yaratıyordu ki, Hathersage köyünün bu kadar yakında olduğuna inanmak imkânsız görünüyordu. Ev, önde yeşil bir çimenliğin ve arkada karga yuvası bulunan ve sakinlerinin biz arabayla gelirken tepemizdeki gökte daireler çizdiği geniş bir alanda yer alıyordu.

"Harika bir eski ev, değil mi?" diye belirtti Ellen.

"Bana Rydings'i hatırlatıyor," diye yanıtladım.

Rydings, Ellen'ın çocukluk eviydi: Amcasına ait, benzer şekilde siperli çatısı ve karga yuvası olan, büyük, eski bir dönem eviydi; o da kestaneler ve bazı çift dikenler dahil, asırlık ağaçların olduğu geniş, peyzajlı bir park alanındaydı. Oraya

pek çok ziyaretim sırasında evi ve alanını çok beğenirdim.

Şimdi, North Lees Hall'un dışındaki arabadan inerken, buranın ihtişamlı, duvarlarının içinde büyük bir sır sakladığını işaret eder gibi görünen görüntüsüne çarpılmıştım. İçerisi, eski ön cephesinden bile daha etkileyiciydi. İçeri buyur edildiğimiz andan itibaren hayretle nefesimi tutup, ışıldayan meşe panellere, şaşaalı kadife perdelere, görkemli antik mobilyalara ve yukarıdaki galerilere çıkan masif meşe merdivene hayranlıkla baktım.

Salon özellikle şıktı; tavan kar gibi beyaz üzümler ve asma yaprakları kabartmalarıyla kaplı, mermer yerler beyaz, çiçek çelenkleriyle parlak dokunmuş Türk halılarıyla örtülmüştü. İhtişamlı bir şekilde siyah saten giyinmiş, beyaz saçlı bir dul olan heybetli Mary Eyre'in, yanında büyümüş, evlenmemiş üç kızıyla birlikte bizi çay ve pasta için nezaketle karşıladığı salon buydu. Çeşit çeşit kırmızı kanepeler ve puflara oturduk, görüntümüz pencerelerin arasındaki, geniş odayı iki katı büyüklükte gösteren büyük aynalardan bize geri yansıyordu.

"Eyre'ler çok eski bir ailedir," diye açıkladı Bayan Eyre çayını yudumlarken. "St. Michael Kilisesi'nde, on beşinci yüzyıla kadar giden pek çok Eyre mezarını süsleyen pirinç levhalar bulursunuz. Bu evdeki mobilyaların bazıları da çok eskidir."

Özellikle büyük, havari başları resmedilmiş, siyah bir dolaptan etkilenmiştim. Sorduğumda, Bayan Eyre gururla, "Ona Havariler Dolabı deriz. Neredeyse dört yüz yıldır ailemizdedir," dedi.*

Çaydan sonra, Bayan Eyre'in oğlu, on dokuz yaşlarında, kıvırcık saçlı bir delikanlı olan George, bize evde kapsamlı bir tur yaptırdı; turun sonunda dar bir merdivenden siperli çatıya çıkıp ilerideki tepelerin ve vadilerin geniş manzarasına bak-

* Charlotte'un *Jane Eyre*'de tanımladığı, Eyre'lerin benzersiz Havariler Dolabı şimdi Brontë Papaz Evi Müzesi'ndedir.

tık. Manzara o kadar hoşuma gitmişti ki, aşağı inmeye ikna edilmem için epey zaman geçti. Aşağı inerken, ağır tahta bir kapının yanından geçtik ve rehberimiz bu kapının üst kattaki hizmetçi odalarına açıldığını söyledi. "North Lees Hall'un ilk ev sahibesi, Agnes Ashurst adında birinin, o katta ses yalıtımlı bir odaya kapatıldığı söylenir."

"Niye kapatılmış?" diye sordum.

"Çünkü delirmiş. Deli kadının yangında öldüğü söylenir."

"Yangın mı?" diye tekrarladım, büyük merakla. "Yangını kendisi mi çıkarmış?"

"Kimse bilmiyor, çok eskiden olmuş. Ama kocasının kaçtığını ve evin büyük bölümünün yandığını ve yeniden yapılması gerektiğini söylüyorlar."

"Ne korkunç bir hikâye," dedi Ellen ürpererek.

Ne *olağanüstü hikâye*, diye düşündüm. Çatı katına kapatılan deli bir kadın hakkında bir hikâyeyi ilk kez duymuyordum; bu uygulama Yorkshire'da alışılmamış değildi; doğrusu, bir ailenin, sevilen bir kişi güçten düşürücü bir akıl hastalığına yakalanınca başka ne çaresi vardı?

Roe Head Okulu'nun da, evin boş üst katındaki bir sakini hakkında kendi efsanesi vardı. O durumda, bu sakin düğün gecesinde trajik bir şekilde merdivenlerden düşüp boynunu kıran bir kadının ruhuydu; binayı yapan ev sahibinin ilk karısı. Öğrenci arkadaşlarımla ben pek çok geceyi, ipek elbiselerinin gece geç saatte çatı katında hışırdadığı duyulabilen gizemli Roe Head Hayaleti hakkında teoriler fısıldayarak geçirmiştik.

Efsaneye göre, Roe Head Bayan Wooler'a bırakılmadan önce, son yaşayan sakini, genel olarak iyimser tavırlı olan yaşlı bir beymiş ve güçlü bir kahkaha duymuş, sonra ölü ruhu ilk kat galerisi üzerinde uçarken görmüş. Korkusundan delirmiş ve evi terk edip bir daha dönmemeye yemin etmiş. Ben Roe

Head Hayaleti'nin varlığına dair hiçbir kanıt görmesem de bu hikâyeyi aklımdan çıkaramamıştım ve yangınla ilgili efsanesiyle, antik North Lees Hall'un ürkütücü çevresinde geçen bu yeni hikâye hayal gücümü özellikle ele geçirmişti.

Bir gün, diye ant içtim, bunu yazacağım.

Hathersage'de kaldığım ikinci hafta, gecenin ortasında canlı, kötü sezili bir rüyadan korkudan titreyerek uyandım.

Uzun zamandır rüyalara, işaretlere ve önseziye inanırdım. Gençken Tabby bize sıklıkla, rüyada küçük çocuk görmenin ya kendisi ya da bir yakın için kesin bir sıkıntı işareti olduğunu söylerdi. Bu inanca kanıt olarak birkaç kişisel deneyimini paylaşmıştı; bunları öyle büyük ciddiyetle anlatmıştı ki unutamadım. Yıllar içinde, rüyalarımı başka herhangi birinden çok daha sık hatırladığımı fark ettim, belki Emily dışında. Sekiz yaşında, Dinadamları Kızları Okulu'na gidişimden önceki gece, kendimi hasta küçük bir kızın yatağı başında dururken bulduğum korkunç bir rüya görmüştüm. Babama söylediğimde, sadece saçlarımı karıştırmış ve kendim de küçük bir çocuk olduğumdan rüyalarımda çocuk görmemin doğal olduğunu ve batıl saçmalıklar üzerine endişelenmemem gerektiğini söylemişti. İkinci kez Belçika'ya yola çıkmadan önce yine rüyamda küçük bir çocuk görmüştüm; uyarıyı görmezden geldim; sonra, hararetle, keşke ciddiye alsaydım diye düşündüm.

Şimdi başka bir rüya görmüştüm ve beni korkunç bir öngörüye sürükledi. Günlük: 17 Temmuz 1845, bir perşembe günüydü; tarihi belirtiyorum, çünkü önemi kanıtlandı. Ellen ve ben o akşam erken yattık. Geleneksel olarak, pek çok ziyaretimizde aynı yatakta yatmıştık, böyle gerekmese de. Şimdi birlikte geçirdiğimiz bu süreden okul arkadaşlarıyken olduğu kadar zevk almıştık; normalde kısa bir süre konuşur ve sonra huzurlu bir uykuya dalardık.

Bu gece farklıydı. Yatağa yattıktan sonra bir süre uyuyamadım. Bir yaz gecesi olduğundan, bir süre hava kararmadı; karardığında da rüzgâr çıktı ve herhangi bir fırtınadan daha ürkütücü, alçak, kasvetli bir sesle esmeye başladı. Duvarlarda, ağaçların pencereye karşı hareketli, ay ışığıyla aydınlanan ağaç dallarının ortaya çıkardığı gölgeler belirdi. Bu etki, rüzgârın inleyen sesiyle birlikte olunca büyük, doğaüstü ve şeytani bir gücün kendini göstermesi gibi göründü. Yaklaşan bir lanete dair ani, açıklanamaz bir hisse kapıldım.

En sonunda uyuduğumda rüya gördüm. Kendimi, karanlık ve fırtınalı bir gecede endişeyle Haworth yolunun kıvrımlarında yaya giderken bulmuştum. Evde acilen ihtiyaç duyulduğumu ve gecikmeden varmam gerektiğini hissediyordum. Yokuş yukarı güçlükle tırmanırken bir şala sarınmış bir bebek taşıyordum; minik yaratık kollarımda kıvranıyor ve kulağımın dibinde yürek parçalayıcı şekilde ağlıyordu; onu avutmak için fısıldamaya, bir ninni mırıldanmaya çalışıyordum, ama acısı o kadar derindi ki sözlerim ona ulaşamadı. Kollarım yorulmuştu ve çocuğun ağırlığı ilerlememi zorlaştırıyordu. Benden başka herkesi ister gibiydi, ama onu hiçbir yere bırakamıyordum; onu güvende ve sıcak tutmak için elimden geleni yapmalıydım.

Büyük çabayla, tepenin zirvesine vardım. Dehşete düşerek gördüm ki papaz evi yoktu. Onun yerine evim yabancı bir yerdi, görüntü, büyüklük ve kapsam olarak North Lees Hall'a daha benzer, fakat artık North Lees Hall değildi: Hüzünlü bir kalıntıydı. Heybetli ön cepheden kala kala çatısız, kırılgan görünüşlü, bir zamanlar devasa kapının durduğu yerde açık bir delikle, kabuk gibi bir duvar kalmıştı. Ailem neredeydi? Dehşet içinde merak ettim. Ne olmuştu?

Rüzgâr inlemeye devam etti; birden, sesin rüzgârın olmadığını fark ettim; babamın sesiydi bu, sonra Anne'in, Emily'nin

ve Branwell'ın. Hepsi büyük bir ızdırap kakofonisi içinde ve yıkılan binadan geliyordu.

"Neredesiniz?" diye bağırdım, titreyerek. "Size geliyorum! Geliyorum!"

Elimde çocuk, içeri koştum. İç duvarlar hâlâ ayaktaydı, ama giriş, çatının dökülen kalıntıları, sıva ve saçaklarla çöp doluydu. Enkazın arasında çılgınca odadan odaya ilerledim, en sonunda onları buldum: Ailemin bütün üyeleri perişan bir tablo gibi toplanmış ağlıyordu, Branwell dışında hepsi; ama onun da acı çektiğini biliyordum. Onun bilinmeyen bir yerden gelen ağlaması hepsinden yüksekti ve kollarımdaki zavallı bebeğin ağlamalarıyla tam bir uyum içindeydi.

Kalbimde ani bir burkulma hissettim, sanki o organ Branwell'ınkine görünmez, canlı bir iplikle bağlıydı ve bu bağlantıyla onu saran acının şiddetini hissedebiliyordum.

"Ne oldu?" diye bağırmaya çalıştım, ama ağzımdan hiçbir söz çıkmadı. Birdenbire, etrafımızdaki duvarlar ufalanmaya başladı; çöktüler; üzerime büyük bir fırtına şeklinde gevşek taşlar ve sıva yağdı. Hücumdan korumak için çocuğu örterken dengemi kaybettim; düştüğümü hissediyordum; nefesimi tutarak uyandım.

"Charlotte, ne oldu?" dedi Ellen, yanımda hareket ederek.

Örtüleri kavrayıp çeneme çektim ve kalbimin deli atışını sakinleştirmeye çalışarak titredim. "Ah, Ellen! Çok korkunç bir rüya gördüm."

Ellen'a detayları anlatmayı bitirdiğimde, karanlıkta bana güven vererek elimi tuttu ve "Sadece bir rüyaydı, Charlotte, canım. Kendini bu kadar sıkma," dedi.

"Bir *çocuk* hakkında bir rüyaydı," diye ısrar ettim, hâlâ kaygı dolu. "Bu ne demek biliyorsun. Büyük bir felaket gelecek, ya benim ya sevdiklerimden birinin başına."

"Bu sadece bir kocakarı masalı. Eminim evin ve ailen iyidir."

"Ev hakkında endişelenmiyorum. Bu sadece başka bir şeyin simgesi: Yokluğumda olmak üzere veya olmuş olan yıkıcı bir olay. Branwell şimdiye kadar Thorp Green'den eve yaz tatili için gelmiştir. Ah! Dehşet içindeyim, Ellen. İlk ışıkta eve gitmeliyim."

"Eve gitmek mi? Ama iki haftan dolmadı ve bir hafta daha kalabileceğini söylemiştin."

"Fikrimi değiştirdim. Ailemin bana ihtiyacı var. Neden bilmiyorum, sadece öyle olduğunu biliyorum."

"Böyle itiraz edebileceğinden korkuyordum, Charlotte, senelik Pazar Okulu ayinlerinin yaklaşması dolayısıyla Emily'ye kalmana izin alması için yazdım. En azından karar vermeden önce ondan haber gelmesini bekle."

Emily'nin yanıtı ertesi sabah geldi:

Sevgili Bayan Ellen,

Eğer Charlotte'un bir hafta daha kalmasını çok istiyorsanız, bizim ortak iznimiz vardır; kendi hesabıma ben pazar günü her şeyi hafiften alacağım. Eğlenmesine sevindim; gelecek yedi günün tadını çıkarsın ve güçlü ve sağlıklı dönsün. Ona ve size Anne'den ve benden sevgiler ve ona söyleyin evde her şey iyi.

Saygılar,
EJ Bronte

"Gördün mü?" dedi Ellen, Emily'nin mektubunu okuduktan sonra. "Evde her şey iyi. Sana söyledim. Artık rüyan hakkında kaygılanıp durmayı bırak ve dediği gibi yap: Gelecek haftanın tadını çıkar."

Kuşkucuydum; hâlâ iliklerime kadar evde bir şeyin yanlış olduğunu hissediyordum, ama Emily'nin neşeli, güven verici tonu inkâr edilemezdi.

Kız kardeşime yanıt yazıp, Hathersage'de 28 Temmuz'a kadar kalma niyetimi bildirdim. Ellen ile eğleniyorduk, çeşitli ziyaretçileri kabul ediyor, Henry'nin yeni mobilyalarının kuruluşunu denetliyor ve North Lees Hall'a son bir gezi yapıyorduk; bu yerin hâlâ ayakta ve yarasalarla baykuşlara bir sığınak olmadığını görünce rahatladım.

Fakat sonunda, iç kuruntularımı görmezden gelemedim; 26 Temmuz Cumartesi günü, gecikmeden eve gitmem gerektiğine karar verdim.

Hathersage'i son dakikada ve beklendiğinden önce terk etmeye karar verince, aileme varışımı haber veremedim ve trenimi kimsenin karşılayamayacağını biliyordum.

Sheffield'den Leeds'e tren yolu arabasına bindiğimde, gözlerim karşımda oturan beye ilişince bir an için kaygılarımı unuttum. Küçük bir tanıdıklık şokuna girmiştim: Yüz hatları, bedensel oranları ve giyim tarzıyla (benim deneyimimde, bir Fransız terzisi tarafından yapılan bir ceketin kesim ve dikişinin eşi yoktur), pek çok açıdan Belçikalı hocam Monsieur Heger'e benziyordu.

Beyin bir Fransız olduğundan öyle emindim ki, ona, "*Monsieur est francais, niest-ce-pas?*" deme cüretini gösterdim.

Adam şaşkınlıkla irkildi ve hemen ana dilinde yanıtladı, "*Oui, mademoiselle. Parlez-vous francais?*"*

Omurgamdan bir heyecan dalgası geçti. Her gün biraz Fransızca okumaya çalışsam da, Brüksel'den döndüğümden beri o dilin konuşulduğunu bir kere bile duymamıştım; şimdi duymak onu ne kadar özlediğimi hatırlattı. Beyle birkaç dakikalığına hoş bir konuşmaya daldık, bu sırada ona -şaşkınlık ve kafa karışıklığına sebep olarak- hayatının büyük bir bölümünü

* "Monsieur Fransız, değil mi?" "Evet, Mademoiselle. Fransızca biliyor musunuz?"

Almanya'da mı geçirdiğini sordum. Tahminimin doğru olduğunu söyledi ve nasıl böyle bir sonuca vardığımı sordu. Ona Fransızcasında bir Alman aksanı izi bulduğumu söyleyince, gülümseyerek, "*Vous etes un magicien avec des langues, mademoiselle*," dedi.*

Hazırcevap konuşmamızdan zevk almıştım ve Leeds'de trenden ayrılırken ona *au revoir* demek zorunda kaldığım için üzgündüm. Yolculuğum süresince Brüksel hatıralarına dalmıştım.

Ancak Keighley'ye varınca, ailemin kaderi hakkındaki kaygılarım hemen geri döndü. Saat öyle geçti ve ben eve acele varmaya o kadar kararlıydım ki, beni oraya götürmesi için bir araba tuttum.

Açık bir yaz gecesiydi. Normalde, koltuğumda rahatça oturur ve güneşin son batışını bir ressamın perspektifinden seyrederdim ve tanıdık çalılık ve çayırların üzerindeki altın parıltısını görünce bir zevk dalgası duyardım, çünkü yeni manzaralar görmekten ne kadar hoşlansam da, eve dönmek her zaman beklediğim bir rahatlamaydı. Ancak bu akşam, kötü bir şey olacağından korkarak ve eve döndüğümde kederle karşılaşacağıma dair açıklanamaz bir önseziyle öylesine doluydum ki, güçlükle yerimde oturabiliyordum.

Araba Kilise Yolu'na dönüp, hademenin evini ve okulu geçip papaz evinin ön bahçesine giden alçak duvarın yanında durduğunda neredeyse karanlıktı. Sürücüye parasını ödedim, bavulumu parke taşa bıraktı ve gitti. Kapıya yönelmek üzereydim ki, gölgelerin içinden yaklaşan bir figür fark ettim: Bay Nicholls'tı (görmeyi dileyeceğim son kişi!), belli ki akşam yürüyüşüne çıkmıştı. Birkaç adım ötede durdu ve bana baktı, ifadesi çok ciddi ve endişeliydi.

---

* "Lisan üstüne bir sihirbazsınız, mademoiselle."

"Bayan Brontë."

"Bay Nicholls. Bir şey mi oldu?"

Hemen yanıtlamadı. Birden soğuk bir rüzgâr çıktı, o kadar şiddetliydi ki iyice bağlanmış olmasa başlığımı uçuracaktı. Rüzgârla ilgisi olmayan ürpertici bir soğuk her yerimi kaplamıştı.

"Duymadınız mı?" diye sordu.

"Neyi duymadım mı?" dedim gitgide artan bir telaşla. Eve baktım. Alt kat pencerelerinde loş ışıklar tireşiyordu, demek ki biri hâlâ ayaktaydı. Papaz evinden bağırışlar duymuştum. Kalbim telaş ve korkuyla çarpmaya başladı, çünkü sesi tanıdım: Branwell'dı, ama tanıdığım ve sevdiğim Branwell değil; bu, çok fazla içmiş Branwell'di. "Yo, hayır."

"Bir haftadan fazladır böyle." Bavulumu alan, Bay Nicholls, "Size yardım edeyim," dedi. Ben karşı çıkamadan, eve doğru yürümeye başladı.

Ondan önce ön kapıya koştum. Kilitli bulunca çaldım; eşikte, Bay Nicholls'ın varlığının farkında olarak, içeriden umursamaz öfke patlamaları yayılırken birkaç gergin an geçti. En sonunda kapı açıldı ve gözlerim Anne'inkilerle karşılaştı; yüzü perişandı; kısa, sözsüz bakışmamız ortak kederimizi doğruladı.

"O aptal meleze benden uzak durmasını söyle!" diye kardeşimin ötedeki yemek odasından kızgın bir gevelemeyle bağırdığını duydum. Bay Nicholls'ın kardeşimin rezil davranışına bu kadar yakından tanık olduğunu düşününce yanaklarım yanıyordu.

"Başka bir şeyde yardım edebilir miyim, Bayan Brontë? Onunla konuşmamı ister misiniz?"

"Hayır! Hayır, teşekkür ederim, Bay Nicholls. Eminim halledebiliriz. Tekrar teşekkür ederim. İyi geceler, sör."

İsteksiz bir kaş çatışla Bay Nicholls gitti. Anne kapıyı kilitledi. Girişin sonunda temkinli bir şekilde merdivenlerden

inen, geceliği içindeki babama baktım. Anne'le hemen yemek odasına koştuk. Şöminede sadece birkaç parlak kor vardı, ama günün solan son ışıklarının yanı sıra tek bir mumum pırıltısı dehşet dolu sahneyi görmeme yetti.

Branwell, arkası kapıya dönük, siyah at kılı kanepenin yanında sallanarak duruyordu. Kızıl saçları ve giysileri dağınıktı ve kararsız ve perişan haldeki, Flossy'nin eteklerinin arkasında sindiği Emily'ye bir yumruk sallıyordu. "İnsan burada kestiremiyor bile," diye bağırıyordu Branwell sarhoş bir tonla, "o kahrolası, uyuz it üzerinde zıplayıp lanet olası yüzüne salyalarını akıtmadan!"

"Branwell, sakin ol," dedi Emily sessizce, gözleri kısaca benimkine sıçrayarak ve telaşını itiraf ederek. "Flossy zarar vermek istemedi. Sadece sevgi gösteriyordu."

"Sevgisi batsın!" diye homurdandı Branwell, yemek masasından bir kitabı kapıp köpeğin kafasına fırlattığı gibi. Flossy, zamanında geri çekilip darbeyi yanına sektirdi, ama acıklı bir şekilde bağırıp yanımdan seğirterek kapıdan dışarı girişe fırladı.

"Branwell!" diye bağırdık Anne'le dehşetle. Aynı anda babam içeri girdi; kısmi körlüğünün odanın loşluğuyla daha artacağını biliyordum.

"Yeter!" dedi babam sertçe. "Kendine gel, oğlum."

"Kapa çeneni, moruk!" Branwell, Emily'ye doğru sendeleyen bir adım attı, dengesini korumaya çalışarak masaya tutundu. "Bu benimle kardeşim ve o lanet olası aptal köpek arasında!"

"Branwell, lütfen yapma," dedim, ona doğru dikkatle yaklaşırken, kalbim çarparak. Tam olarak ne yapacağımdan emin değildim, çünkü benden hem daha uzun hem daha güçlüydü ve daha önceki deneyimlerden sarhoşken gücünün daha da arttığını biliyordum.

Branwell döndü, kan çanağı gözlerinde yanıp sönen şaşkınlıkla bana baktı. "Charlotte. Nerdeydin?"

"Hathersage'de, Ellen'ı ziyaret ediyordum." Sakin konuşarak onun dikkatini dağıtıp yatıştırabileceğimi umdum.

"Bir an, Belçika'ya geri gittin sandım," diye geveledi, aptal bir görüntü ateşli yüzünü aydınlatırken öfkesi dağılarak. "Komik, daha geçen gün Anne'e bundan söz ediyordum. Neydi? Ah, evet. Dedim ki, 'Charlotte'un Belçika'dan döndüğünden beri ne kadar mutsuz olduğunu fark ettin mi?' Anne bunu hayal ettiğimi söyledi. Ama ben dedim ki, 'Hayır, hayır, Charlotte'umuz bal gibi mutsuz. Sözlerimi unutma: O vakur, uysal yüzünün arkasında bir şey saklıyor.' "

"Mutsuz değilim ve bir şey saklamıyorum," diye ısrar ettim, ama yanaklarım ısındı ve Emily'nin sorgulayan gözlerini üzerimde hissettim.

"*Mutsuzsun*," dedi sarhoş sarhoş. "Gözlerinde gördüm. Bilirim. Mutsuzluk hakkında her şeyi bilirim." Beni hayrete düşürerek, Branwell'ın yüzü buruştu ve gözyaşlarına boğuldu. "Ah, Tanrım! Ne yapacağım? Dert, ızdırap, umutsuzluk!" Dizlerinin üstüne yere çöktü ve bağırmaya başladı: "Hayatım olmadan nasıl yaşarım? Nasıl dayanacağım?"

Kardeşimin değişken davranışı karşısında o kadar şaşırmıştım ki dehşetten kıpırdayamaz halde duruyordum. Emily ona gitti; çok geçmeden onu ağlayarak ayağa kalkmaya ikna etti ve odadan çıkardı. Onu, geçmişte pek çok böyle durumda yaptığı gibi yukarı çıkarıp yatağa yatıracağını biliyordum. İzleyen ölümcül sessizlikte babam küçük bir hıçkırık çıkardı. Onu kapı aralığından görebiliyordum, zayıf yüzü keder ve hayal kırıklığıyla harap olmuştu. Zayıf bedenini kucakladım ve ne yapacağımı bilmez halde onu sıkı sıkı tuttum. "Şimdi burdayım, baba," söyleyebildiğim tek şeydi.

"Memnun oldum, çocuğum," diye kırık bir yanıt verdi.

"Yatağa gitmene yardım edeyim," diye önerdim, ama elini sert bir şekilde sallayarak beni reddetti ve odadan dışarı ayağını sürüdü.

Babamın gittiği an, Anne gözyaşlarına boğuldu. Neredeyse bir haftadır bastırılan kendi acım şimdi göğsümde akkor gibi kabarıp gözlerimden bir sel halinde döküldü.

Branwell'ın sarhoş olduğu daha önceki durumlarda, kız kardeşlerimle ben güçlü, birleşik bir cephe oluşturmayı denemiştik, en kötüsü geçince her şey iyi gibi yaparak, açıkça öyle olmasa bile. Fakat bu kez, cesaretim kırılmıştı, çok endişeliydim; Anne'in yanıtlayan bakışında onun da benim gibi görevini yerine getiremeyecek halde olduğunu gördüm. Aynı anda, birbirimizin kollarına atıldık, birbirimizi sıkıca tuttuk ve birkaç dakika ağladık. En sonunda, gözlerimizi kurulayıp kanepeye çöktük ve yeniden dengemi buldum.

"Ne oldu?" diye sordum, eldivenlerimi ve başlığımı çıkarırken. "Neden Branwell bu kadar çılgına döndü?"

"İşinden kovulmuş."

"Kovulmuş mu? Ama neden? Bayan Robinson'ın ona çok değer verdiğini söylemiştin!"

"Öyleydi. Ah, Charlotte! Kendimi çok saf hissediyorum, çok aptal. Branwell'ın Thorp Green'e daha ilk geldiği gün bütün ev halkının sevgilisi olduğunu görmüştüm. Onunla gurur duyuyordum ve mutluydum. Bayan Robinson her zaman onun ne kadar sıradışı bir genç adam olduğunu söylüyordu. Onu, bir öğretmen ve sanatçı olarak yeteneklerinden dolayı beğendiğini sanıyordum. Ta ki geçen ay, hiç düşünmezdim, hiç aklıma gelmezdi ki *o* ve *o* böyle bir şey, böyle..." Anne'in sesi titredi, gözyaşları yanaklarına döküldü.

"Ne? Branwell ne yaptı?"

"Üç yıldır Bayan Robinson'la aşk ilişkisi varmış!"

Altı

Afallamış ve şaşkına dönmüş bir halde Anne'e baktım. "Aşk ilişkisi mi? Ciddi olamazsın. O evli bir kadın ve Branwell'den çok büyük. Herhalde şey yapmadılar..."

"*Yapmışlar*. Olabilecek en kötü ve en iğrenç davranışı düşün, Charlotte, işte ondan suçlular. Bir hafta önce perşembe günü, Branwell, Peder Edmund Robinson'dan, öfkesini ifade eden ve sert bir biçimde Branwell'ın yaptıklarını keşfettiğini bildiren bir mektup aldı. Branwell'ı açığa çıkarma tehdidiyle, ondan derhal ve sonsuza kadar ailesinin bütün üyeleriyle bütün iletişimi kesmesini istedi!"

"Bir hafta önce perşembe mi dedin... Yani ayın on yedisi?"

"Evet."

Günlük: Benim korkunç rüyayı gördüğüm aynı perşembe akşamıydı. Üzerime büyük bir uyuşma yayıldı; bir süre konuşamayacak veya düşünemeyecek kadar afallamıştım. "Bay Robinson'ın yanılmış olması mümkün mü? Suçlamanın doğru olduğundan emin misin?"

"Keşke olmasaydı. Hepsi doğru, Charlotte. Branwell her şeyi kabul etti. Bayan Robinson'ın başından beri ilişkiyi kontrol ettiğini iddia ediyor."

"Ona inanıyor musun?"

"Evet. İkimiz de Branwell'ı baştan çıkarılmış olduğu konusunda yalan söyleyeceğini düşünemeyecek kadar iyi tanıyoruz, bütün o Northangerland fantezileriyle."

Northangerland, Branwell'ın kurgusunda merkezi karakterdi -Buonaparte, Şeytan ve tam Byronsal bir kahraman- kardeşimin çok yakından özdeşleştiği, yayımlanan şiirlerinin çoğunda takma ad olarak kullandığı, hovarda bir figür.

"Herhalde haklısın. Onun gözünde bu, eğer evin hanımının ayaklarını yerden kesip yatağına sürüklediği için böbürlenebilseydi, övünülecek çok büyük bir başarı olurdu."

"Thorp Green'e varışından sadece birkaç ay sonra Bayan Robinson'ın onu aradığını söyledi. Branwell ona hayrandı ve kocasının birkaç durumda ona karşı katı tutumuna üzülmüştü. Bilirsin, kardeşimiz duygularını saklayan biri hiç olmamıştır."

"Hayır, değildir."

"Bir gün ona olan duygularını açıkça ve düşünmeden ifade edince, şaşkınlık içinde, Bayan Robinson'ın da ona kendi duygularını bildirmiş. O ilk yazın sonunda, Bayan Robinson onu şeye -şey yapmaya- ileri gitmeye yüreklendirmiş. Evde gizlice veya Bay Robinson uzaktayken buluşuyorlarmış. Branwell ona derinden âşık olduğunu söylüyor. Öyle bir konuşuyor ki... Sanki Bayan Robinson hayattaki tek önemli şeyi olmuş gibi."

"Ah! Bu çok korkunç. Ama Branwell'ın son birkaç yıldır tuhaf, hırçın davranışlarını açıklıyor. Tatillerde eve gelmekten nefret eder gibiydi ve burada olduğu zaman da, en yüksek moralden en karanlık depresyona kadar öyle çılgın bir duygu yelpazesi sergiliyordu ki anlayamıyordum. Birden fazla durumda, gözlerinde gizli bir suçluluk ifadesi yakaladığımı sandım, ama bunu her zaman inkâr etti."

"Ben de aynını düşündüm."

"Yatakta bayıldı," diye bildirdi Emily, odaya girip yanımızdaki koltuğa bitkin halde çökerken. "Eğer şansımız varsa, sabaha kadar gıkı çıkmaz."

"Anne," dedim, "sen bütün bunları ne zaman ve nasıl öğrendin?"

"Geçen ay bir öğleden sonra, Thorp Green'in arkasındaki ormanda yürüyordum ki bir ağacın altına oturmuş, bir deftere yazan Branwell'la karşılaştım. Ne yazdığını sorduğumda kızardı. Israr etmeyecektim, ama defteri bana fırlattı ve okumamı söyledi. Kendi yazdığı şiirlerle doluydu; da çoğu Bayan Robinson hakkında ateşli aşk şiirleriydi. Şoka girmiş ve dehşete düşmüştüm. Sadece güldü ve "Bu kadar iffetlilik taslama," dedi. Sonra bana bütün hikâyeyi anlattı. Utançtan ölmek istedim. O evde bir an daha kalamayacağımı biliyordum."

"Ayrıldığın için seni suçlayamam," dedim. "Ben de olsam aynını yapardım."

"Ah, Charlotte! Suçlayamam söz ediyorsun. Bazen, olanlar için kendimi suçlamadan edemiyorum."

"Ne demek istiyorsun?"

Anne duraksadı. Zaten geçen on dakikada, son beş yılda yaptığımız herhangi bir konuşmadan daha uzun konuşmuş ve daha fazla duygu ifade etmişti; tekrar sessiz kabuğuna çekilmesinden korktum, ama yapmadı.

"Thorp Green Hall'da uzun süredir mutsuzdum, ama sadece mürebbiyelik görevimden duyduğum tatminsizlikten değil. İnsan doğasının daha pek çok başka, sevimsiz ve hayal edilmemiş, beni... Beni çok üzen deneyimini yaşamıştım. Bildiklerimi bilerek... -hatta şüphe ederek bile- o evde Branwell'ı bir iş için asla önermemeliydim."

Emily sandalyesinde doğrulup gözlerini Anne'e dikti. "Hangi deneyimler, Anne? Bize ne söylüyorsun?"

Anne bakışlarını çevirdi ve yanaklarından bir kızartı geçti. "Konuşmaktan bile çekiniyorum, ama zaten ikiniz de hemen her şeyi bildiğinize göre..." Bir nefes alıp devam etti, "Bayan Robinson'ın başka beylerle -gelen ziyaretçiler ve evdeki konuklar- açıkça flört ettiğini görmüştüm. Pek çoğuyla *aşırı arkadaşça* olduğunu düşündüm ve böyle davranan sadece benim hanımım değildi. Branwell'ın geldiği yıllardan beri, evli (ama birbirleriyle evli olmayan) yetişkinler arasında çok sayıda ahlakdışı örnek gözlemlemiştim; bütün bu süre boyunca kendi eşleri evde veya evin alanında oluyordu; bazen bitişik odada. Böyle ahlaksız davranışlara tanık olmak ve bunları durdurmaya gücümün olmaması beni çok üzüyor ve iğrendiriyordu; çünkü şüphelerimle nasıl ortaya çıkabilirdim? Şüphesiz, hemen işten çıkarılırdım. Onların yersiz davranışlarına, sadece sessiz kalarak, isteksiz bir suç ortağı olduğumu düşününce utançtan kızarıyorum. Ve geçen yıl, erkek konuklarından birinin, çok fazla içki içtikten sonra benimle aşırı samimi olmaya kalkıştığı bir olayı hatırlayınca daha da çok."

"Ah, Anne!" diye bağırdı Emily. "Ne yaptın?"

"Def ettim. Bununla ilgili bir daha konuşmadı; sanırım ne olduğunu hatırlamayacak kadar sarhoştu."

"Anne, çok üzüldüm." Ellerini ellerime alınca yaşlar gözlerimi yaktı. Birden, mürebbiye olarak, bir zamanlar çok bunaltıcı olduğunu sandığım kendi deneyimimin aslında Anne'inkiyle karşılaştırınca gayet terbiyeli ve önemsiz olduğunu fark ettim. "Bunca zamandır, senin neler çektiğin hakkında hiçbir fikrim yoktu. Ah keşke bana söyleseydin. Thorp Green'den yıllar önce ayrılman için ısrar ederdim."

"Tam da bu yüzden söylemedim. Size sadece gereksiz acı getirirdi. Ayrılsaydım, başka bir yerde şartların farklı olacağından nasıl emin olabilirdim?" Anne derin bir iç çekti. "Şimdi bütün bunlar olurken, Bayan Robinson'ın *Branwell*'la samimi

olduğunu düşünmek beni utandırıyor ve hiç kuşkulanmamıştım! Herhalde, kırk beş yaşında, iyi görünüşlü, kendinden on yedi yaş küçük, genç bir erkeği baştan çıkarabiliyor olması gururunu okşamıştır, özellikle evde üç güzel kızı varken."

"Bu kadar uzun süre nasıl yakalanmamışlar acaba?" diye sordum.

"Belli ki, Bayan Robinson'ın hem oda hizmetçisi hem de aile doktoru onunla anlaşma halindeymiş," diye yanıtladı Emily.

"Kabul etmeliyim ki," diye ekledi Anne, "Bayan Robinson bu konuda çok ustaymış. Kocasının yüzüne, her zaman tamamen sadık görünüyordu. Arkasındansa sürekli olarak yaşlı ve hasta olduğundan, onun şey yapamadığından... İhtiyaçlarına yeterince cevap veremediğinden yakınırdı."

"Bu doğru muydu sence?" diye sordum.

"Bilmiyorum. Yakın zamana kadar hasta değildi ve çok yaşlı değil; Bay ve Bayan Robinson aslında tam aynı yaşta. Sert ve dik kafalı bir adam, ama bütün kusurlarına karşın, onun karısından çok daha iyi ve saygın biri olduğunu düşünüyorum."

"Karısının ihanetini nasıl keşfetti?"

"Onu ancak dün öğrendik," diye yanıtladı Emily, "Branwell, arkadaş olduğu Robinson'ların doktorundan bir mektup alınca. Sanki Branwell'ın daha önceki davranışları yeterince ahlaksız değilmiş gibi, başka bir akıl almaz aptallık yapmış. Tatillerinin birkaç haftasında bile o kadından ayrı olmaya dayanamayıp gizlice peşlerinden Scarborough'ya gitmiş."

"Olamaz!"

"Robinson'ların bahçıvanı, seyise atlar ve bavullarda yardım etmek için seyahatlerinde onlara eşlik ediyormuş," diye devam etti Emily. "Branwell ve Bayan Robinson'ın, The Cliff'teki konaklama yerlerinin tam altında bir kayıkhanede beraber olduğunu görmüş. Belli ki adı geçen bahçıvan, efendisine hanımına

olduğundan daha büyük bir sadakat duyuyormuş, çünkü Bay Robinson eve dönünce ona yazıp her şeyi anlatmış."

"Ve şimdi Bay Robinson yazıp, Branwell'ı bir daha Thorp Green Hall'a ayak basmaya cüret ederse vurmakla tehdit ediyor!" dedi Anne. "Branwell tamamen yıkıldı. Perşembeden beri içmekten ve evde kederden çıldırmış halde öfkelenip köpürmekten başka bir şey yapmıyor. Bir an huzur bulmadık, barda olduğu veya bayıldığı zamanlar dışında."

"Hiç bu kadar deli saçmalığı duymadım," dedi Emily. "O, cehennemde bir ruh gibi."

"Ah," dedim, "ben bir haftadan uzun süredir Hathersage'de hoşça zaman geçirirken sizin böyle acı çektiğinizi düşünmek. Bir hafta önce perşembe eve gelmek istedim, gelmem gerektiğini *biliyordum*."

"Biraz daha kalmana sevindim, eğer eğlendiysen," dedi Emily. "Tanrı bilir, *burada* uzun süre bir eğlence olmayacak."

"Charlotte, ne yapacağız?" dedi Anne.

"Bilmiyorum."

Bir noktada Branwell'a içinde bulunduğu zor durum için şefkat ve anlayış duyuyordum: Evli birinden hoşlanmış ve ona büyük aşk duymuş olduğu gerçeğiyle. Benim geçmiş, utanç verici deneyimimde olduğu gibi, ızdırapla, kalp ağrısıyla ve eziyetle dolu (sadece kalbimin ve aklımın en derin yerlerinde kabul ettiğim), umutsuz bir durumdu.

"Son derece üzgünüm," dedim sonunda, sözlerimin anlamına dikkat ederek. "Sevgimizin hedefini, anne babamızı seçebildiğimizden daha fazla seçemeyiz. Fakat bir tür talihsizlikle, duygularımız bizi Tanrı'nın ya da toplumun hoş gördüğünden farklı bir yöne götürüyorsa, *özdenetim uygulayabiliriz, uygulamalıyız*; o kanunsuz arzulara göre *davranmamalıyız*. Branwell'ın yaptığı... Bayan Robinson'la şeytana uyması gerçekten ahlaksızlık."

Emily bu açıklamayla keskin bir şekilde bana baktı; gözlerindeki kurnaz ifade, bana bunun arkasında kişisel bir gerçeğin yattığını anladığını söyledi. Fakat sadece, "Sana katılıyorum. Branwell bütün suçu Bayan Robinson'ın üzerine yıkmayı denedi; ama o kadın kendini teklifsizce Branwell'ın kollarına atmış olsa da, bunda aynı derecede rolü vardı. Hareketlerini haklı gösteremez."

Sonraki on gün boyunca, Branwell, dönüşümlü olarak bunalımını alkolle boğarak veya afyonla sersemleterek evdeki herkesi işkencesine tutsak etti. Betty Hardacre'in eczanesinde hazır bulunan, altı peni ederinde afyonu almak için sadece Haworth Kilisesi'nden caddenin karşısına geçmesi yetiyordu ve yaptığımız ya da söylediğimiz hiçbir şey onu bundan vazgeçirmeyince umutsuzluğa kapıldık. Daha fazla dayanamayınca, kız kardeşlerimle ben onu bir haftalığına arkadaşı John Brown'la Liverpool'a gönderdik. Orada Kuzey Galler kıyısında bir gezi gemisine bindiler. Kısa aranın ona iyi geldiğine inanıyorum.

"Hakkımda ne düşündüğünü biliyorum, Charlotte," dedi Branwell, ılık bir ağustos akşamı, dönüşünün üzerinden çok geçmeden. "Bütün ızdıraplarımı başıma kendim getirdim biliyorum, ama kendimi düzeltmeye kararlıyım."

Papaz evinin arkasında, yazın parlak mor tonuyla örtülmüş kırlara bakan bir çayırda, bir çit basamağında oturuyordum. Branwell göründüğünde, günün solan ışığında okumak için biraz serin bir esinti bulmaya dışarı çıkmıştım. Şimdi kitabımı kapayarak, "Kararlılığını alkışlıyorum. Yeni ve gelişmiş Branwell'la tanışmak için sabırsızlanıyorum," dedim.

"Yüzündeki o kuşkucu bakışı hemen silebilirsin. Kaydettiğim ilerlemeye bak: Burada durmuş, altı bardak viskinin teşviği olmadan seninle neşeyle konuşuyorum!"

"Takdire değer bir başarı; ama ikimizin de bildiği gibi, bu sadece araçların mutlak yokluğu, babamın sana para vermeyi kesinlikle reddetmesi yüzünden oldu."

"İnan bana Charlotte, değişeceğim." Çit basamağında yanıma oturdu ve kırların ötesine dalgın dalgın baktı. "Hiçbir şey beni, yıllar önce Luddendon Foot'taki eski günlerimin kâbusu kadar aşağı çekemez. Oradaki davranışımı çok sık belirleyen zararlı ayyaşlık ve rezil kayıtsızlığı tekrar yaşamaktansa kendi elimi kesmeyi tercih ederim."

"Neden Branwell? Neden öyle davrandın? Her zaman o işi sevdiğini söylerdin."

"Severdim. Demiryolları heyecanlı yeni bir girişim ve geçimimi kazanmamı sağladı. Ama *bilmelisin* ki, Virgil ve Byron üzerine yetiştirilince, ilkel küçük bir kulübede yer alan minik, sapa bir demiryolu istasyonunun 'sorumlu kâtip'liğinden daha önemli şeyler yapmayı arzuluyordum. Orada yapacak hiçbir şey yoktu! Tek arkadaşlarım Halifax'taydı ve oraya istediğim kadar sık gidemiyordum. İçmek dışında ne çarem vardı?"

"Bunu bir yanıtla onurlandıracağımı düşünmüyorsun herhalde?"

"En azından oradayken tamamen *her şeyi* kaybetmedim. Pek çok şiir yazdım ya da yeniden yazdım."

"Hatırlıyorum." İç çektim. "Seni biraz kıskanıyorum, biliyorsun."

"*Beni* kıskanıyor musun? Neden?"

"Çünkü şiirlerin yayımlandı. Ben de uzun zamandır yayımlanmayı hayal ediyorum."

"Ya, *hayal etmekle* olmaz, sevgili kardeşim. Yeteneklisin ve bunu biliyorsun, ama dedikleri gibi: Risk yoksa kazanç da yok. Yayımlanmak için önce *yayımlanmaya* değer bir şey yazmalısın ve sonra onu önerecek kadar cesur olmalısın."

"Doğru." Göz göze geldik. Gözlerindeki sevgi o kadar içtendi ve o kadar sevimli ve güzel bakıyordu ki, orada batan güneşin ışınları havuç saçlarını altına parlatırken gözüme, bir an eski Branwell gibi göründü. Çocukken, ayrılmaz, birbiriyle tam uyumlu ruh ikizleriydik; birbirimizin cümlelerini tamamlar ve birbirimizin her düşüncesi ve hareketini önceden sezerdik; ikimiz de neredeyse yirmi yıl süren sürekli bir yaratıcılık ve yazma yarışından zevk alırdık. Arkadaşlığımızın bir ölçüsünü geri kazanmamız mümkün müydü? Branwell gerçekten kendini 'düzeltmeye' çalışacak mıydı? "Son zamanlarda seni çok özledim," dedim.

"Artık beni özlemek için sebebin olmayacak. Buradayım ve burada kalacağım, ta ki Lydia Robinson serbest kalana kadar. Sonra benimle evlenecek, mülkünün sahibi olacağım ve hayatımın sonuna kadar onunla soylu bir ihtişam içinde yaşayacağım."

Kalbim sıkıştı. "Branwell, lütfen bana ciddi olmadığını söyle."

"Ne hakkında?"

"Bayan Robinson'la *evlenmeyi* gerçekten bekliyor olamazsın!"

"Elbette bekliyorum. Kocası çok hasta. Ölmesi çok sürmez."

"Söylediğin ne kadar hastalıklı ve ürkütücü bir şey; gözlerinde ümitle söyleyince daha da hastalıklı."

"Bunu uman ve arzulayan tek kişi ben değilim. Lydia kocasını sevmiyor. Beni seviyor."

"Ah, Branwell. Bu doğru bile olsa onun mevki ve servetine sahip bir kadının kendinden on yedi yaş küçük, skandallı bir ilişki yaşadığı biriyle evleneceğini gerçekten düşünüyor musun?"

"Evleneceğini biliyorum. Bana sonsuza kadar beraber olacağımızı söyledi. Sadece beklemem gerekiyor. Ve beklerken

boş oturmayacağım. Bir uğraş bulmaya niyetim var ve sana söz veriyorum, tamamen ayık kalacağım."

Bu sözü tutmanın Branwell'ın gücünün ötesinde olduğu doğrulandı. Hemen ertesi gün, öğleden sonra, babam yanında Anne ile kilise işleri için dışarıdayken ve Emily odasında bilmiyorum ne yaparken, ben yemek odasında okuyordum ki dışarıdan bağırışlar ve arkasından ön kapıda bir tıklama duydum.

Dehşet içinde, sarhoş kardeşimi kapı eşiğinde, uygunsuz sözler savurup, Bay Nicholls tarafından fiziksel olarak dizginlenip desteklenirken buldum.

Hathersage seyahatimden dönüşümden beri, Bay Nicholls'ın babamla buluşmak için yoldan yukarı gelişini her gördüğümde ya üst kata çıkmış veya yemek odasında kapalı bir kapının arkasına çekilmiştim. Şimdi ondan kaçmanın yolu yoktu.

"Black Bull'ın oradan geçiyordum ki," diye bildirdi Bay Nicholls, karşı koymaya çalışan kardeşimi kontrol etmeye zorlanırken, "o ve bir başka bey küfredip birbirlerine yumruklar atarak kapıdan fırladılar. Derhal bir patırtı çıkacağını sezdim ve onu eve getirmenin en iyisi olduğunu düşündüm."

"Bırak beni, seni kahrolası rezil öküz!" diye gürledi vahşi bir şiddetle Branwell, gayretle ve yararsızca kurtulmaya çalışırken, "yoksa köpekleri üstüne salarım, yemin ederim yaparım!" Her ne kadar kardeşim gençliğinde birkaç yıl kasabanın zorlularıyla boks yaptıysa da çoktandır antrenmansızdı ve içkiyle beslenen öfkesine karşın, ölçü ve yapı olarak çok daha uzun, çok daha dayanıklı, yapılı Bay Nicholls'a denk değildi.

"Köpeklerden korkum yok," diye yanıtladı o bey, "aslında, onları özellikle severim." Bana, biraz özür diler bir tonda, "Onu nereye bırakmamı istersiniz?" diye ekledi.

"Yemek odasına," dedim, yanaklarım utançtan ısınmış, onu içeri kabul etmek için geri adım atarken. Köyde tanı-

dığım herkes, kardeşimin işinden kovuluşunu bir gün içinde haber almıştı. Branwell'ın barda kalbini ve ruhunu sarhoş bir şekilde tekrar tekrar ortaya dökmesi sonucu, şimdi onun oradaki utanç verici davranışının her türlü rezil ayrıntısına ve geleceğiyle ilgili saçma beklentilerine de eşit derecede aşinaydılar. Main Street'teki dükkân sahiplerinin gözlerindeki acımayı gördüğümde korkuyla sinmiştim; babam kürsüde yerini alınca, pazar cemaatinin bakışlarını çevirdiğini gözlemledikçe içim sızladı; ama yeni papaz yardımcımızın Branwell'ın düşüşünün bu kadar yakın bir gözlemcisi olduğunu düşününce daha bile büyük bir utanç duydum.

Bay Nicholls'ın beni kurumuş, gücenik, bakılmayacak kadar çirkin bir kız kurusu olarak gördüğünü zaten biliyordum. Babam neredeyse kör bir yaşlı adamdı, ona bir de günün ortasında kavgalar başlatan sarhoş bir erkek kardeş ekleyince, bana ve bütün ev halkına nasıl acımış olmalıydı! Arkamızdan bize nasıl gülüyor olmalıydı! Yine de, diye düşündüm, yaralı gururumun iyi tarafımı ele geçirmesine izin vermemeliyim. Papaz yardımcısı, hâlâ kıvranıp küfürler eden Branwell'ı yemek odasına sürüklerken, omuzlarımı dikleştirdim ve Bay Nicholls'ın o akşam çaydaki kaba yorumunun beni ne kadar incittiğini asla bilmemesi konusunda kararlı, onu izledim; aslında, eğer becerebilirsem, bende tek bir zayıflık anı asla görmeyecekti.

Bay Nicholls kardeşimi bir koltuğa bırakıp, sıkı kavrayışını sürdürerek, tutsağından, onu serbest bırakmadan önce, sakin ve sessizce oturması için söz almakta ısrar etti. Branwell bir yemin daha etti ve sonra isteksizce kabul etti.

"Hain!" diye tükürdü Branwell, Bay Nicholls onu bırakırken. "Buna nasıl *cüret* edersin! Ben Tanrı tarafından papazın oğluyum! Seni uyarıyorum, Nicholls, eğer bir daha bana böyle dokunursan, seni vurdururum ya da İrlanda'ya geri gönderirim!"

"O zaman, dua edelim ki bir daha asla benzer bir durum olmasın," diye yanıtladı papaz yardımcısı, siyah ceketini düzeltip yakasını ayarlarken.

"Branwell, lütfen Bay Nicholls'a böyle küstah şekilde hitap etme," dedim.

"Ona istediğim gibi hitap ederim," diye homurdandı Branwell. "Şimdi defol git, Nicholls! Hristiyanlık görevini yaptın. Merhametli İnsan'ı oynadın ve asi oğulu eve getirdin. Şimdi ait olduğun kilisene dön."

Emily birden, yüzünde endişeli bir bakışla odaya girdi. Martha, onun hemen peşinde, kapı eşiğinin hemen içinde durup kollarını kavuşturdu ve başını salladı. "Bak, bak, burda ne var, Branwell Efendi? Saat öğleden sonra iki ve şimdiden kör kütük sarhoşsunuz?"

"Martha," dedi Branwell, ani bir gülümsemeyle ve sevimlilik yayan bir sesle, "iyi bir kız ol ve bana o kilitli dolapta sakladığını bildiğim şaraptan biraz getir."

"Getirmeyeceğim, sör."

"Emily? Herhalde kardeşinden ihtiyacı olduğu zaman bir damlayı esirgemezsin?"

"Sanırım yeterince içmişssin," dedi Emily sessizce.

Branwell asık bir suratla koltuğuna daha da gömüldü. "Parazitsiniz hepiniz! Benden hayatı emmeye kararlı parazitler."

Bay Nicholls'a dönerek, soğuk bir resmiyetle, "Kardeşimi eve getirdiğiniz için size minnettarım, sör," dedim. Gözlerimi onunkilere kaldırınca, şaşırarak, beklediğim acıma ve hor görmeyle karşılaşmadım; onun yerine alçakgönüllülük sağduyu ile yoğrulmuş şefkat ve ilgi buldum.

"İdare edebilecek misiniz, Bayan Brontë?" diye sordu Bay Nicholls sessizce.

Bir tür karmaşa içinde yanıtladım: "Ederim, sağolun. Martha ve Emily burada."

Başıyla doğruladı ve kapıya baktı. O zaman gideceğini umdum, ama gitmedi; bir süre odanın ortasında, derin düşünceler içinde, sanki bir şey sormak için cesaret toplamaya çalışır gibi durdu. Kafam karışmıştı ve biraz sinir olmuştum; neden daha biraz önce, tek eliyle dik başlı kardeşimi yatıştırıp eve sürüklemiş bu uzun, güçlü adam, önümde ürkek bir heykel gibi duruyordu?

Odayı ani bir horlama sesi doldurdu; rahatlayarak, Branwell'ın koltuğunda uyuyakaldığını gördüm. Ses bu kadar dramatik olaya komik ama uygun bir son gibi göründü ve kısa, genizden solumalardan sert, titreşimli homurtulara doğru değişirken öyle komiktiki, gülümsememi bastırmakta zorlandım. Ses Bay Nicholls'a tekrar hayat üflemiş gibi göründü, çünkü o da gülümsedi; sonra bir kahkaha patlattı. Emily ve Martha da eşit derecede etkilenmişti; çok geçmeden kahkahaya ben de katılmadan edemedim. Bir süre hepimiz, hataya düşmüş uyuyanı uyandırmamak için olabildiğince sessiz gülmeye zorlanarak eğlendik.

Emily şimdi dönüp masaya çarparak, kazayla bir şamdanı gürültüyle yere devirdi. Telaşla nefesini tuttu; bütün gözler koltuğa çevrildi; ama içindeki kesintisiz horlamaya devam ederek yeni bir kahkaha patlamasına sebep oldu.

Martha, kıkırdamaya devam ederek odadan çıktı. Bay Nicholls boğazını temizledi. Bana, sonra Emily'ye baktı ve şöyle dedi: "Bayan Brontë, Bayan Emily: Size sormayı istediğim bir şey var. Acaba köpeklerinizden birini ya da ikisini de arada bir kırlara yürüyüşe çıkarmama izin verir misiniz? Günlük yürüyüşleri severim ve eşliklerine minnettar olurum."

Rica beni şaşırttı. Emily'ye bir bakış atarak "Bunu söylemek bana düşmez, sör," diye yanıtladım.

Biraz duraksadıktan sonra, Emily konuştu: "Eminim Flossy size eşlik etmekten hoşlanır, sör, ama önce Anne'e sor-

malıyım. Ben sadece bakıcısıyım; o Anne'in köpeği aslında. Keeper'a gelince: Benim rızam olur, ama son kararı ona bırakacağım."

"O zaman sabah uğrarım," diye yanıtladı Bay Nicholls, memnun görünerek. Eğildi ve gitmeden Branwell'a son kez bakıp ekledi, "Daha fazla yardıma ihtiyacınız olursa, Bayan Brontë, bugün veya başka zaman, lütfen beni çağırmakta tereddüt etmeyin."

"Tekrar teşekkür ederim, Bay Nicholls," dedim.

Başıyla selam vererek ayrıldı.

Yaz geçti. Babam, kız kardeşlerim ve ben çaresiz bir dehşetle Branwell'ın istikrarlı bir şekilde daha güçsüz ve sinirleri bozuk birine dönüşmesini seyrettik. Bayan Robinson, Branwell'a para gönderdi ve hatta sanırım bir veya iki kez Harrogate'teki handa gizlice onunla buluştu; Branwell ondan oda hizmetçisi ve doktorundan gelen mektuplar aracılığıyla haber almaya devam etti ve kendini ona bağlayan bağları koparmaya hiç kalkışmadı.

"Sevgili Lydia'sından" para geldiğinde veya Branwell ne zaman babamdan ya da arkadaşı John Brown'dan birkaç şilin elde etmeyi başarsa, ya dosdoğru Betty Hardacre'a bir doz unutkanlık almaya gidiyordu ya da sessizce Black Bull'a uğruyordu. Birkaç saat sert içkiden sonra, deli gibi şarkı söyleyerek ya da gülerek, sendeleyerek eve geliyordu veya (hatırlamak istediğimden daha fazla durumda) her zaman sabırlı Bay Nicholls tarafından kızgın ve hiddetli bir halde eve getiriliyordu.

Branwell'ın alışkanlıklarını sürdürmesi için parası olmayınca, evde gece gündüz ümitleri suya düşmüş birinin öfkesiyle, hiç yoktan bize bağırıp, hepimizi gözyaşlarına boğarak aylaklık ediyordu. Ona iş arayacağına söz verdiğini hatırlattığımda,

arkadaşı Francis Grundy'ye yazıp onu demiryolunda bir iş için rahatsız etti, ama hiç teşvik görmedi. Kiliseye gitmeyi reddediyordu; ev işlerine yardım etmeyi reddediyordu; herhangi bir şey yapmayı reddediyordu, hepimizi perişan etmekten başka.

Kız kardeşlerimle ben akşam dikişi, örgüsü ya da ütüsüyle meşgulken, Branwell dertli bir suratla, kafese konmuş bir hayvan gibi şöminenin önünde bir aşağı bir yukarı gidip gelerek, "İşkence çeken bir ruhum. Cehennemdeyim!" diye bağırırdı. "Lydia! Lydia! Ah! Kalbimin sevgilisi!" Onu tekrar kollarıma alacağım! Ruhum olmadan yaşayamam!"

"Eğer bu gerçekten aşksa," dedi Emily kaşlarını çatıp, "o zaman umarım ve *dilerim* ki ben asla yaşamayayım."

Ancak Branwell'ın düşüşüne dair çaresizliğimiz, çok geçmeden, kaderlerimizi yeni ve ümitli bir yöne çevirecek, şaşırtıcı ve korkutucu bir olayla gölgelendi.

9 Ekim 1845'ti. O sabah, Emily'nin merdivenlerin tepesindeki odasına, yatağına temiz bir takım çarşaf sermek niyetiyle girdiğimde portatif yazı masasını yatağın üzerinde açık dururken buldum. Bu olağandışıydı. Emily her zaman masasını kapalı ve kilitli tutardı. Geçmişte birkaç kez (kapısını açık bıraktığı ender durumlarda) onun odasında, ayağının dibinde Keeper ve masası kucağında yazdığını görmüştüm. Emily'nin nadiren mektup yazdığını biliyordum; yazışacağı arkadaşı yoktu; ama öyle sert bir kapalılığı vardı ki, ona ne üzerine çalıştığını sormaya cesaret edememiştim.

Bugün, sadece masası yatağın üzerinde açık durmuyor, ayrıca eğik yazı yüzeyinde bir de açık defter duruyordu. Emily'nin kalemi yanındaydı ve üstteki küçük bölmede mürekkep şişesinin kapağı açıktı, sanki tam da yazarken kesintiye uğramış gibi. Yatak, açık pencerenin tam önünde duruyordu; ilerideki gökyüzü yağmuru haber veren bulutlu bir griydi, içe-

ri dolan rüzgâr defterin sayfalarını karıştırdı. Hemen onlara bir zarar geleceğinden korktum.

Çabucak katlı çarşafları bıraktım ve mürekkep şişesini kapadım. Defteri kapatıp küçük çekmeceye kaldıracaktım ki sayfanın üzerindeki şiirsel satırlar (çünkü bir şiirdi ve anlaşıldı ki uzun bir tane; bu satırlar son sayfadandı) dikkatimi çekti:

Böylece merhamet ve bencil sevginin işbirliği
Parçaladı karşı koymayı ve sevmeyi henüz öğrenen yüreği;
Eğer kırarsam zinciri, hissettim gideceğini kuşumun;
Ama ya kırmalıyım zinciri ya da mühürlemeliyim elemini mahpusun.

Savaştan başka ne yatıştırabilir beni, hangi barış gelebilir bana
O yatarken orada, özlem duyarak Ölüm'ün onu özgür bırakacağı an'a?
"Rochelle, zindanlar kaynıyor nefretimizi yutacak düşmanlarla...
Sen çok gençsin ölmek için böyle acı bir yazgıyla!"

Kalbim, bilmediğim bir sebepten çarpmaya başladı. Okumayı bırakmam gerektiğini biliyordum; Emily devam etmemi istemezdi. Ama o iki küçük dörtlük ilgimi çekti. Öyle harika bir canlılık ve müzikallik içeriyorlardı ki, şiirin ne hakkında olduğunu merak etmeden edemedim. Rochelle kimdi? Neden ve nerede tutsaktı? Konuşan kimdi? Şiirin kalanı da o birkaç dize kadar iyi miydi?

Defteri aldım. Benimkilerden bir veya ikisine benzeyen, çamaşır defterinden daha şık bir şey olmayan, esnek sırtlı, şarap renkli bir ciltti; kapağında, "Emily Jane Brontë. GONDAL ŞİİRLERİ" yazıyordu. Yapraklarını karıştırdım. Soluk

çizgili sayfalar, Emily'nin ufacık, okunaksız el yazısıyla çok sayıda şiirle -belli ki başka yerde müsveddesini yazdığı ve saklanmak için buraya son halleriyle kaydettiği şiirlerle- doluydu. Her ne kadar Emily'nin minik el yazısını okumak bazıları için zor olsa da, ben aşinaydım. Şiirlerin çoğunun yazıldığı tarih vardı; çoğu başlıksızdı, ama bazılarının başında bir ya da iki kişinin adı ya da sadece ilk harfleri görünüyordu ve bu şiirlerde anlatılan *dramatis persona*'yı temsil ediyor olmalıydı (diye düşündüm).

Demek Emily'nin kendisini her odaya kapadığında yaptığı *buydu*! Gondal'ın kurgu dünyası hakkında yazıyormuş!

Bu keşifle tamamen şaşırmamıştım; Emily'nin şiir yazabildiğini ve yazdığını bilirdim. Çocukken yazdığımız her şeyi paylaşır ve birbirimizin öneri ve düşüncelerini alırdık. Son yıllarda, uzun süreler ayrı kaldığımızdan ve gitgide artan mahremiyet arzumuzdan, bu alışkanlık sürmedi. Şimdi, Emily'nin kaydettiği ilerlemeden tamamen habersiz olduğumu fark ettim.

Emily'yle Anne'in köpeklerle uzun bir yürüyüşe henüz çıktıklarını biliyordum. Branwell, bardan çok geç döndükten sonra hâlâ yatıyordu; Tabby de uyuyordu; babam aşağıda çalışma odasındaydı; Martha mutfaktaydı. Vicdanım bana kendi işime bakmam, Emily'nin yatağını yapıp çıkmam gerektiğini söyledi, ama Vicdan, Merak'la kısa, sessiz bir savaş verdi.

Merak kazandı.

Pencereyi kapadım, yatağa oturdum ve okumaya başladım. Defterdeki son şiirle -ilk başta dikkatimi çekenle- başladım. Tam da o gün tarihliydi; belli ki Emily onu o sabah, kalkınca deftere temize çekmişti. Sadelikle "Julian M. Ve A.G. Rochelle" başlığıyla, bir savaş (daha sonra Gondal'ın büyük, şiddetli Cumhuriyetçi-Kralcı Savaşı olduğunu öğreneceğim) sırasında hapisteki genç bir kadınla, onu serbest bırakıp bırakmamakla ilgili görev ve aşk arasında bölünmüş bir adam hakkında dra-

matik bir baladdı. Çalışma hem şiirsel, hem heyecan vericiydi; nefesimi kesti.*

Sayfaları defterin başına çevirdim ve içindekileri okuyup bitirdim. Okudukça heyecanım arttı. Bunlar sıradan iç dökmeler değildi, kadınların genellikle yazdığı şiirler gibi hiç değildiler. Emily'nin dizeleri coşkulu ve içtendi; lirik sesinde ve öyküsel baladlarında daha önce hiç rastlamadığım bir tür aciliyet vardı. Konusu da sıradışıydı. Uydurduğu karakterler ve durumlar (bu defterde, hepsi Gondal'ın sakinlerinden esinlenilmişti) onun aklını meşgul eden temaları tekrar tekrar incelemesine olanak vermişti: Doğanın devirli devamı ve değişebilirliği, zamanın belirsizliği ve soyutlanma, sürgün ve ölümün uç noktaları.

Kanım damarlarımda hızlandı; çok değerli bir şey keşfettiğimi biliyordum. O kadar dalmıştım ki, cildi okurken merdivenlerde yaklaşan ayak seslerini duymadım; Emily odaya girdiğinde, kırmızı bir yüzle, elde defter, sadece ayağa sıçrayabildim.

"Affedersin. Ben..."

Emily ileri fırladı ve defteri elimden kaptı. "Bu benim. Bunu benden başka kimse göremez. Bunu biliyordun." Emily ketum doğasından ötürü çok konuşmazdı; ciddi korkular veya coşkularla derinden etkilenince, o duygunun, gözü veya dili kesintili ve kaçamak bir fethinden fazlasına nadiren izin verirdi. Ama şu anda yüzünü öfke bürümüştü ve sesi tiz, sert ve

---

* Uzun balad, Emily'nin en ünlülerinden biridir; konuşanın mevcut durumunun daha önceki dramatik bir olayı çerçevelediği kompleks bir anlatım yapısı vardır; bu, Emily'nin daha sonra *Uğultulu Tepeler*'de ustalaşacağı bir teknikti. Konusu o eseri de önden haber verir: Güzel tutsağın tekrarlanan hayal görme deneyimleri, ona ölüm ve ahiretin açığa çıkmasıyla ilgili bir ön tat sunar: "Bana her gece bir Umut elçisi gelir/ Ve kısa ömür için sonsuz özgürlük sunar."

cırlayarak yükseldi. "Ne yaptın? Masamın anahtarını mı çaldın? Yoksa zorlayıp mı açtın?"

"Hayır! Masan yatağın üzerinde açık duruyordu. Defterin ve mürekkep şişen de, her şey açıktı." Emily'nin gözlerinin bir an kısıldığını gördüm, sanki bu bilmeden yapılan ihmali kaydeder gibi. Hemen devam ettim, "Çarşafları değiştirmeye gelince fark ettim. Pencere açıktı. Rüzgâr esiyordu. Sadece mürekkebi kapayıp kitabı kapamak istemiş..."

"O zaman neden yapmadın?" Emily'nin gözleri bana bakarken yanıp söndü; onu hiç bu kadar kızgın görmemiştim. "Okudun mu bunu?"

"Ben... evet, ben..."

"Hakkın yoktu! Ne kadarını okudun?"

"Hemen hepsini."

"Hemen *hepsini* mi? Nasıl cüret edersin!" Elini şiddetle savurarak yanağıma bir tokat indirdi.

Bu şok edici darbe gözlerimi yaşarttı ve beni sendeleterek bir adım geri, yatağa attı. Hayatımda Emily'nin, yaramazlık ettiğinde sevgili Keeper'ından başka birine tokat attığını görmemiştim. Onu nadiren kızgın görmüştüm ve gördüğümde de o kızgınlığın hedefi ben değildim; ama bunu hak ettiğimi biliyordum. Yatağın üzerinde oturarak, elim yaşlardan ıslandığı halde alev alev yanan yanağımda, kendimi toparladım.

"Çok özür dilerim, Emily. Kızacağından korktum, ama ah beni bağışlamanı nasıl umuyorum! Yazın çok güzel... Harika... İnanılmaz! Okurken, kendimi bir armağan verilmişim gibi hissettim."

Başımı kaldırıp, Emily'nin gözlerinde bir af izi bulmayı umdum, ama sadece öfke gördüm. Açık kapıdan, Anne'in koridorda durup sessiz bir şaşkınlıkla bize baktığını gördüm.

"Odamdan çık," diye bağırdı Emily, sesi öyle kızgın ve kasıtlı bir tondaydı ki, omurgamdan yukarı bir ürperme hissettim.

Hareket etmedim; eğer çıksaydım, kapıyı kapayıp günün sonuna, haftanın sonuna kadar benimle konuşmayacağını biliyordum. Vazgeçmeyecektim; aklımdakini söylemek için gazabını ve hatta yeniden gelirse şiddetini göze alacaktım. "Lütfen, Emily: Dinle beni. Sadece defteri zarardan korumak istedim, daha fazlası değil. Ama bir iki satır gözüme ilişti ve okumaya bir başlayınca duramadım."

"Yalancı! Durabilirdin. Durmamayı seçtin!"

"Durmak gücümün ötesindeydi. Şiirin o kadar iyi, o kadar özgün ki... Sanki sıkışmış enerji gibi, duygulandırma yeteneği dolu, vahşi ve acayip bir müziği var; melankolik, teşvik edici..."

"Senin övgülerin umrumda değil; ayıbını örtmeye çalışıyorsun. Nasıl hissetiğimi *biliyordun*, yine de mahremiyetimi ihlal ettin. Hainsin sen ve bu odadan çıkmanı istiyorum, şimdi."

Yedi

Emily arkamdan kapıyı çarptı ve iki saat ortalarda görünmedi, ta ki aşağı gelip yemeği hazırlamaya yardım etmesi gerekinceye kadar.

Mutfakta yan yana çalışırken kendimi daha da savunmayı denedim, ama Emily beni tek bir sert azarla susturdu: "Bir şiiri okuman zaten yeterince kötüydü, Charlotte. Ama hepsini okumak... *Hepsini*? Bu bağışlanmaz."

Emily sofrada benimle tek kelime konuşmadı. Gergin ve rahatsız bir yemekti. Babam şöyle dedi: "Bu akşam çok sessizsiniz, kızlar," ve "Lütfen tabağı masaya çarpma; o ses çok şiddetli ve kulak tırmalayıcı."

O sıkıntının hemen peşinden, Emily'yi ön basamaklarda, ayağında yatan Keeper'ı dalgın dalgın okşarken gördüm. Şalımı alıp yanına gittim.

Güneş, güne getirdiği azıcık sıcaklığı da alarak henüz batmıştı ve rüzgâr hâlâ esiyordu; soğuk taş basamaklarda kardeşimin yanına otururken ürperdim. Işık hızla soluyordu; sonbaharın akşam gökyüzünde tek bir bulut vardı ve direkten direğe perdelenip önümüzdeki kiliseyi gri pusla örtüyordu. Bir süre, ben düşüncelerimi toparlarken sessizlik içinde oturduk. En sonunda şöyle dedim:

"Aynı evde yaşıyoruz, Emily. Aynı mutfakta çalışıyoruz. Aynı masada yiyoruz. Yatak odam seninkinden sadece birkaç adım ötede. Sonsuza kadar bana kızgın kalamazsın."

"Seyret bak."

Üzerine basarak söylediği sözler ok gibi battı. Geri kaçtım, ama yaralanmayı reddettim. "Düşünmen için sana bir senaryo sunmama izin ver."

"Zahmet etme."

"Bir an için, benim gizli gizli çizdiğim resimlerden bir portfolyom varmış gibi yap, benim özel mülküm saydığım ve kimseyle paylaşmak istemediğimi açıkça belirttiğim resimler."

"Lütfen bu gülünç konuşmayı bırak."

"Odama girmiş ve pencereyi açık, portfolyomu yatağın üzerinde açık ve resimleri yerde saçılmış halde gördüğünü düşün. Onları orada bırakıp çıkar mıydın yoksa toplar mıydın?"

Emily gözlerini yuvarladı. En sonunda, isteksizce, "Rüzgâr esiyor mu?" dedi.

"Evet."

"Yağmur tehdidi var mı?"

"Burası Yorkshire."

"Flossy ve Keeper evde mi?"

"Her an fırlayabilirler."

"O zaman *herhalde* onları toplarım."

"Ben herkese onlara dokunmayı ***kesin olarak yasaklamış*** olsam da mı?"

"Öyle bile olsa. Kirleneceklerinden endişe ederim. Ama ***mahrem*** resimler olduğunu bilerek, onlara ***bakmamaya çok dikkat ederim***."

"Takdir edilecek bir plan. Ama gözünün kazara -tüm iyi niyetine karşın- birine ilişmesi mümkün olmaz mı?"

"Bir bakış, daha fazlası değil."

"Ya o kısa bakışta, daha önce hiç görmediğin kadar ihtişamlı ve üstün bir güzelliğe sahip bir resim görürsen? Bakışlarını çevirir misin? Gözlerini sıkarak kapatır mısın? Ya da ona tam olarak bakmaya, kısacası, bu resme ve kalan hepsine, verdikleri zevk için, arkalarındaki dâhiye hayranlık duyma fırsatı için minnet duyarak, doya doya bakmaya mı zorlanırsın?"

Emily içini çekti ve ellerini havaya kaldırdı. "Tamam! Tamam! Sen takdir edilecek bir satıcı olurdun, Charlotte! *Seni bağışlıyorum.* İşte! Şimdi kendini iyi hissediyor musun?"

Yanıtlar şekilde iç çektim. "Evet." Rüzgâr yenilenmiş bir kuvvetle esti. Basamakta aramızdaki mesafeyi kapayıp kolumu boynuna attım ve şalımızı ikimizin üzerine sararak onu yakına çektim. "Şalını almadan çıkmak olacak şey mi?"

Başını benimkine yasladı. "Sana vurduğum için özür dilerim."

"Şiirlerini senden izin almadan okuduğum için özür dilerim."

Böylece birkaç dakika, birbirimizin kollarında titreyerek oturup, örtülü, aysız, yıldızsız gökyüzünün griden siyaha dönmesini seyrettik. Artık uyum yeniden sağlanınca, aklıma, o sayfaların keşfinden beri bütün gün vicdanımın etrafında dolanan başka bir konuya geçmesine izin verdim. Çok mu erkendi acaba? Söylemeye cesaret etse miydim?

Ettim: "Yayımlanmalılar."

"Ne?"

"Şiirlerin. Yayımlanmaya değerler."

Emily beni kenara itti ve iğrenmeyle ayağa kalktı. "Sen aşağılık ve sinir bozucu bir insansın, Charlotte Brontë. Eğer şiirlerim *senin* gözlerin için çok mahremse, onları başkalarının görmesini neden isteyeyim?"

"Herhalde içinde bir heves kıvılcımı olmalı," dedim ayağa sıçrayıp onu ve Keeper'ı eve izleyerek, "eserlerini basılmış görmek için."

"Yok."

"Yoksa neden onları o kadar özenle defterine kopyaladın?"

"Kendi incelemem için korumak üzere, başka kimsenin değil!"

"Yayımlanmayı hak ediyorlar, yayımlanmak için haykırıyorlar!"

"Asla!" diye bağırdı Emily, Keeper ayaklarının dibinde merdivenlerden yukarı koşarken. Saniyeler sonra kapının çarptığını duydum.

Ertesi sabah, bir çekmecenin çekilip açılma sesiyle uyandım. Gözlerimi, beyazlar örtünmüş, çekmeceden bir şey alan küçük bir kadın şeklinin bulanık görüntüsüne açtım. Yatakta oturdum, gözlüğümü aldım ve dolanan figürü odaklayıp Anne olduğunu doğruladım. Beni uyanık görünce, Anne yatağa geldi ve göğsüne bir şey bastırarak, kararsızlıkla yanıma oturdu.

"Ne o, Anne?"

"Emily'nin dizeleri sana bu kadar zevk verdiğinden," dedi sessizce, "belki bunlara bakmak istersin diye düşündüm." İki defter uzattı, boyut ve görüntüde Emily'ninkine benzer.

Sunulan hazineyi şaşkınlıkla aldım ve içine baktım. "Sen ne zamandır şiir yazıyorsun?"

"Yıllardır: Thorp Green'de olduğum bütün zaman ve ondan uzun zaman önce. Üç defter daha doldurdum."

"Niye hiç söylemedin?"

"Eskiden ben de Emily gibi bunların yalnız benim gözlerim için, benim özel esinlerim olduğunu düşünürdüm. Ama onunkilerin yayımlanması gerektiğini söylediğini duyduğumda, merak etmeden edemedim -sanırım her zaman merak ettim- benim şiirlerimin hiçbir değeri var mı diye. Onları okuyup bana söylemek ister misin?"

Mütevazılığından etkilenip, paylaşma isteğiyle sevinerek şiirlerini hemen okudum. Bununla bütün günü geçirdim ve bulduklarımla şaşırıp etkilendim. Anne'i bu kadar çok sevdiğimden, tarafsız bir jüri olamazdım; ama onun dizelerinin de kendine özgü bir tatlılık, duygulandırma yeteneğine sahip olduğunu düşündüm. Emily'ninkiler kadar parlak olmasalar da eşit derecede yayımlanmaya değerlerdi.

Kardeşlerimin ne yaptığını düşününce (bu mükemmellikte gizli şiirler yazıyorlarmış) biraz utançla karışık ani bir heyecan dalgası hissettim. Ben de bir zamanlar şiir yazmıştım; sayısız hikâye ve kısa romanın yanı sıra, yazı masamda gömülü bir dizi yırtık pırtık kutunun içinde yatıyorlardı. Neredeyse bütün hayatım boyunca, yazmak en büyük rahatlık ve sevincim olmuştu: En mutlu duygularımı ifade ettiğim bir yer ve acılı zamanlarımda avuntum. Uzun zamandır çalışmalarımı basılı olarak görmek için yanıp tutuşsam da, bu hayali nasıl gerçekleştireceğim konusunda hiç fikrim yoktu ve haziranda Anne eve geldiğinden beri tek bir kelime yazmamıştım.

Şimdi, içimde ani, yenilenmiş bir heves yandı: Görmezden gelemediğim gözü kara bir arzu. Konuyu açmak için, kız kardeşlerimle yemek masasında yalnız olduğumuz o akşama kadar bekledim. Bir çift çorap örüyordum; Anne, Keighley'de yeni boyanan gri desenli ipek elbisesini dikiyor, Emily ütü yapıyordu.

"Gözlerim örgümde, Anne bana yazdığı bazı şiirleri gösterdi," dedim soğukkanlılıkla. "Çok iyiler."

"Biliyorum," diye yanıtladı Emily, bir geceliğin üzerinde sıcak demir ütüyle ustalıkla çalışırken.

"Birkaç yıl önce ben de şiir yazmıştım," diye ekledim.

"Charlotte'un şiirlerini okudum," diye araya girdi Anne. "Çok hoş."

"Çalışmamın herhangi bir şekilde seninkiyle kıyaslanabileceğini düşünemem," diye devam ettim, "ama üçümüz küçük bir koleksiyon yayımlayabiliriz."

Emily aşağılayıcı bir nefes savurdu. "Bunun sonu gelmeyecek mi *hiç*?"

"Çocukluğumuzda, ta başından beri, hepimiz bir gün yayımlanmış yazarlar olmaya değer vermedik mi?"

"Ben verdim," diye kabul etti Anne.

Emily'nin yüzünden, saklayamadığını ele veren bir kırmızılık geçti, ama dudaklarını sıkı sıkı bastırdı. "Hayır."

"Geçim sağlama gerekliliği araya girince bu hayalden yıllar önce vazgeçtik. Şimdi artık hepimiz evde beraber olduğumuza göre, belki de hayal ve gerekliliğin birleşmesi -eğer bunu aklımıza koyarsak- mümkün olur. Her birimiz en iyi çalışmamızı seçersek, iyi bir paraya satabileceğimiz önemli bir şiir cildi oluşturacağına inanıyorum."

"Gülünç bir fikir," diye sertçe yanıtladı Emily. "Benim en iyi şiirlerim Gondal hakkındakiler. Halka hiçbir şey ifade etmez."

"Katılmıyorum. Tema ve yorum olarak evrensel eserler. Onları herkese ulaşılabilir kılmak için sadece başlık koyman ve metni çok az -belki orada burada birkaç adı- değiştirmen yeter."

"Doğru," dedi Anne; Emily'yi Gondal defterini okumasına izin vermesi için ikna etmiş ve eşit derecede etkilenmişti.

"Bir şiir kitabından para kazanacağımızdan şüpheliyim," diye iddia etti Emily. "Bu sadece senin kibrini beslemek için bir uğraş olur. Neden ikiniz de, her zaman olduğumuz gibi, kendi zevkimiz için yazmaktan memnun olamazsınız? Şöhret için birden bu hırs niye?"

"Ben şöhret aramıyorum," diye yanıtladım. "Aslında *adımı* basılı olmak görmek umrumda değil. Paylaşmak istediğim *çalışmanın kendisi*. Sadece benim değil, hepimizinkini."

"Niye?" diye sordu Emily.

Bu soruyu kendime hiç sormamış olduğumu fark ettim. "Sanırım, bütün hayatım boyunca hep başkalarının eserlerini okuyup beğendikten sonra ve pek çok yıldır kendi çabamı üretmeye zorlandığımı hissederek, bir değerleri var mı keşfetmek istiyorum, Anne'in bu sabah söylediği gibi."

"Öyleyse bir tür onay almak istiyorsun," diye yanıtladı Emily, "bütün dünyadan? Başkalarının, *yabancıların*, yazdıklarımızın iyi olduğunu düşünüp düşünmediğini bilmek mi istiyorsun?"

"Evet."

Anne de aynı arzuyu paylaştığını kabul etti.

"Çok heyecan verici olur," diye ekledim, "hiç tanışmadığımız insanların hayalimizden çıkan eserleri okuduğunu; bir sayfanın üzerindeki minik işaretlerle, kendi buluşumuz olan düşünce ve imgelerin bizim aklımızdan onlarınkine iletildiğini düşünmek. Eğer, okuyarak, benim yazarken aldığım zevkin küçük bir kısmını hissederlerse bu büyük bir ödül olur."

Emily'nin gözlerinde bir fikir birliği pırıltısı gördüm; her ne kadar kabul etmese de, içinden, onun da aynen benim gibi hissettiğini biliyordum. Ah, o kıvılcımı aleve bir döndürebilsem! diye düşündüm.

"Ya başkaları çalışmanı beğenmezse? Bunu düşündün mü?" diye sordu Emily. "Ya senin en iyi çabalarını küçümserler ve sana bıdala derlerse? O zaman ne hissedeceksin?"

"Onların değerlendirmesine katılırsam," diye yanıtladı Anne, "yumuşarım, eğitilirim ve kendimi geliştirmek için uğraşırım. Eğer katılmazsam, yazdıklarımı anlamadıklarını bilirim ve ne dediklerini önemsemem."

"Bunu söylemek yapmaktan kolay," diye yanıtladı Emily kaşını çatıp. "Eleştirmenler hem sert hem acımasız olabilir.

Birden fazla değerli yazar, kötü haberin utancı altına gömülmüştür, sanıyorum. Bana öyle geliyor ki, bu özellikle kadınlar için zor; okuduklarımdan anladığım, kadın yazarlara büyük önyargıyla bakılıyor."

"Ben de fark ettim," dedim. "Eleştirmenler bazen, eleştirilerinde cinsiyet veya kişilik silahını, cezalandırmak için ya da gerçek övgü olmayan bir komplimanla ödüllendirmek için kullanıyorlar."

"Eh, ben o incelemeye kendimi maruz bırakmayı reddediyorum," diye belirtti Emily.

"Eğer Emily katılmak istemezse, senle ben hâlâ bir şiir kitabı yayımlayabiliriz, Charlotte. Üstüne isimlerini koymamız gerekmez."

Bu fikirle nabzım hızlandı. "İyi fikir. İmzasız birinin gölgesine sığınmaya minnettar olurum."

"Cinsiyetimizi bile açık etmemiz gerekmez," diye ekledi Anne. "Her birimiz bir *nom de plume* uydururuz. Yani, sence yazdıklarımız çok kesin kadınsı değilse."

"Birisi yazdıklarımızın tarzı veya içeriğinden cinsiyetimizi nasıl ayırt eder göremiyorum. Erkekler sıklıkla kadın olarak yazar ve kadınlar da erkek olarak."

"Ne ad seçerdin?" diye sordu Anne.

"Hiç fikrim yok," dedim, artan heyecanla, "ama..."

"Şimdi de *takma ad* mı seçiyorsunuz?" diye araya girdi Emily, öfkeyle. "Siz ikiniz kitap yayımlamak hakkında ne biliyorsunuz? Hiçbir şey! Nasıl başlarız?"

Aklım Emily'nin son cümlesindeki *biz* sözcüğünü yakaladı ve gülümsedim. "Bilmiyorum. Herhalde fikir danışacağım."

Her ne kadar Emily birkaç gün daha şiir kitabı projemize açıkça razı olmasa da, Anne'le konu üzerindeki konuşmalarımızı istekle dinledi ve arada bir iki yorum kattı. En sonunda,

soğuk ve ıslak bir ekim akşamı, bütün ev halkı yattıktan sonra, Anne'le ben yemek masasında şiirlerimizi okuyarak oturuyorduk ki Emily odaya girdi.

"Peki," dedi, bir sandalye çekip masaya iki defteri çarparak, "bu deliliğe katılacağım, ama tek bir şartla."

"Ah, Emily!" diye bağırdı Anne, gözleri ışıl ışıl. "Çok sevindim."

"Ne şartı?" diye sordum temkinle.

"Bütün girişimi sır olarak tutacağız. Babam o kadar sıkıntı içindeyken onu ne daha da fazla kaygılandırmak ne de bu risk başarısızlıkla sonuçlanırsa umutlandırmak isterim. Kitabın başarılı olması halindeyse, gerçek ismimizi saklamamız için gizlilik çok önemli."

"Katılıyorum," diye yanıtladım.

"Ya Branwell?" dedi Anne. "En azından ona söyleyebilir miyiz? Yıllardır harika şiirler yazdı. Bir katkıda bulunmak isteyebilir."

"Kardeşimizin böyle bir konuda sessiz kalabileceğini gerçekten düşünebiliyor musun?" diye yanıtladım kızarak. "Hem ona ne zaman söyleriz? Evde kimse ona tek şilin vermiyor diye öfkeyle köpürürken mi? Kızarmış gözlerle, koltukta konuşamayacak kadar hasta yatarken mi? Ya da dizleri üzerinde, üç yaşında bir çocuk gibi sevgili Bayan Robinson'ı için hıçkırırken mi?"

"Son zamanlarda rezil halde, şüphe yok," diye katıldı Anne iç çekerek, "ama içimizde *yayımlanmış* olan tek o."

"Evet," dedim, "ama bu kitap çok çalışma gerektirecek. Şiirlerimizi gözden geçirip kopyaladıktan sonra yazacağımız çok mektup olacak; eğer bir yayımcı bulacak kadar şanslıysak, verecek kararlar ve okuyacak deneme baskıları olacak. Branwell'ın bu süreçte faydalı olabilecek kadar uzun ayık kalabileceğinden emin değilim."

"Kalsa bile," diye ekledi Emily, "Branwell'ı tanıyorsam, her şeyin en iyi nasıl yapılacağını bildiğinde ısrar edip projeyi bizden uzaklaştırmaya çalışabilir çünkü o *patrondur*."

"Şu anki ruh haliyle de bu felaket olur," dedim. "Bu sefer, sadece *bizim* olan bir şey yapmak istiyorum; üç kadının, işin içinde bir erkek olmadan, birlikte çalışarak, değerli ve harika bir şey başarabileceğini kanıtlayarak. Ne diyorsunuz?"

"Ben evet diyorum," diye bağırdı Anne ve Emily birlikte.

Büyük heyecanla, küçük kitabımızı hazırlamaya başladık. Benim on dokuz ve Emily'yle Anne'in yirmi birer şiirini seçtik. Başından beri, taslağı takma adlı üç yazarın eseri olarak sunmakta anlaştık ve takma ad seçimi üzerinde çok düşündük.

"Eğer Bronte olamıyorsak, en azından *B* ile *başlayan* bir ismimiz olsun," dedi Anne.

"Baker"ı çok taşralı, "Byron"ı çok ihtişamlı, "Bennett"i çok Gallerli, "Buchanan"ı İskoç ve "Brown"u çok sıkıcı bularak reddettik. Anne, "Bewley"i önerdi, ama Emily, bunu yaralı bir hayvanın melemesine çok benzer buldu ve "Bolster", "Bigler" ve "Blenkishop" isimleri sadece bizi kahkaha gözyaşlarına boğdu.

Vaftiz adlarımızı da ciddi olarak düşündük. Kendimizi kadın olarak duyurmak istemiyorduk, ama aynı zamanda, çok kesin biçimde erkek isimleri de kullanmak istemiyorduk, çünkü bu düpedüz yalan olurdu.

"Cinsiyete özgü olmayan pek çok isim var," dedim.

"Ben vaftiz adımla aynı harfle başlayan bir isim seçmek istiyorum," diye belirtti Anne.

"Hepimiz öyle yapalım," dedim. "Eksiksizce, zekice aliterasyonlu olalım."

Düşünebildiğimiz, kulağa belirsiz gelen *C*, *E* ve *A* ile başlayan her adı incelemeye aldık. Zaman içinde herhangi bir

noktada, "Cameron, Elliott ve Aubrey Brook", "Cassidy, Eustace ve Ashton Beech" veya "Chase, Emery ve Adrian Bristol" olabilirdik.

Sonunda, vaftiz adlarımız için Currer, Ellis ve Acton'da karar kıldık. Ekim sonunda, cemaatimizin en önemli üyeleri yeni çanlar grubunun kurulması için toplandığında, hâlâ soyadımız konusunda ağır bir tartışma içindeydik.

Kilise kulemizdeki ilk çanlar, ilki 1664 tarihli, diğer ikisi 1740'larda eklenmiş, eski ve nispeten küçüktüler. Babam, seslerini ve durumlarını iyileştirmek ve Haworth'un çancı grubunun yeni moda zil değiştirme yarıştırmalarına dâhil olabilmesini sağlamak isteğiyle, o ilkbaharda üç eski çanın altılı bir grupla değiştirilmesi için bir bağış toplama komitesi kurmuştu. İki ay içinde para toplanmış ve babam Londra'daki Bay Mears'e çanların dökümünün yapılması için sipariş vermişti. Yeni çanlar kuleye henüz kurulmuştu ve katkıda bulunan herkes Black Bull'da erken bir akşam yemeğine, arkasından da zil çalma törenine davet edilmişti.

Neyse ki kardeşim yemeğe ayık geldi ve eve taşınması gerekmeden önce en az bir saat ayık kaldı. Babam toplanan kalabalığa kısa bir hoş geldiniz konuşması yapıp destekleri için teşekkür etti. Onu, kilise hademesi John Brown (kırklarında toplu bir adam) babamın cemaate katkılarını, bu en son başarısını özel bir takdirle öven bir ahitler dizisiyle izledi. Kız kardeşlerimle ben, soğuk jambon, maydanozlu patates ve çeşitli sebzelerden oluşan doyurucu yemeğin tadını çıkarırken, komşularımızın coşkulu yorumlarını gururla dinledik.

"Harika bir iş yaptınız, Bay Brontë," diye belirtti Bay Malone, köydeki dört birahaneden birini işleten İrlandalı adam, yan masadan babamın elini sıkmaya yanımıza gelince. "Artık başımızı Keighley ve Bradford'daki halka karşı dik tutabiliriz, çünkü bütün Yorkshire'daki en iyi çan takımlarına sahibiz."

"Aynen öyle, Bay Malone," diye yanıtladı babam gururla.

Bayan Malone bana doğru eğilip mırıldandı, "Şaşılacak şey, babanızın hasta haliyle bile cemaat için yorulmadan çalışmaya devam etmesi."

"Babam olağanüstü bir adamdır," diye katıldım.

"Yeni papaz yardımcımız da iyi bir adam," dedi kızları Sylvia; tombul, kızıl lüleli ve çilli, yirmi beş yaşında, neşeli bir kız. Yıllar içinde, senelik kilise çaylarında Sylvia'yla bir konuşma başlatmaya yeltenmiştim, ama hiç okula gitmemişti, okumaya ilgisi yoktu ve çoğunlukla cemaatteki bütün uygun bekârlara ilgisi ve hoşnutsuzluğundan konuşmayı severdi. Aramızda hiçbir zaman çok ortak nokta bulmamıştım. Şimdi gözleri odanın diğer tarafında, Bay Nicholls'ın, arkadaşları Bay Grant ve yakındaki Oakworth'ün papaz yardımcısı Bay Bradley'le canlı bir konuşmaya daldığı bir masaya sıçradı. "Arada sırada Bay Nicholls'ı sizin köpeklerinizi kırda yürütürken görüyorum," diye devam etti Sylvia geniş bir gülümsemeyle. "Çok uzun boylu ve yakışıklı."

"Bay Nicholls kilisede iyi okumalar yapıyor," diye belirtti Bayan Malone.

"Gündüz okulunda ve pazar okulundaki çocuklar onu çok seviyor gibiler," dedi Bay Malone.

"Bay Nicholls bölgede papazın görevlerini en yetkin şekilde devralmış görünüyor," diye ekledi Bayan Malone. "Şimdi pazar vaazını vermek dışında hemen her şeyi üstlendiği doğru mu?"

"Evet," diye yanıtladım serinkanlılıkla. Bay Nicholls'ın her sabah Milli Okul'da din dersi verdiğini; her öğleden sonra hasta ve yoksulları ziyaret ettiğini biliyordum. Artık cemaatte evliliklerin, vaftizlerin ve cenazelerin çoğunluğunu yürütüyordu; üç pazar ayininin hepsini yönetiyordu ve babamın haftalık vaazını (babam her zaman konuşma uygulamasını, tam

otuz dakika sonra bitirmesini sağlayan olağanüstü zamanlama algısıyla doğaçlama yaptığından, kısmi körlüğünün engellenmediği birkaç görevden biriydi bu) vermesi için yüksek kürsüye merdivenlerden çıkmasına yardım ediyordu. "Bay Nicholls görevlerini iyi yapıyor," diye ekledim.

"Bay Brontë'nin böyle tam olarak güvenebileceği birisi olması büyük rahatlık olmalı," dedi Sylvia.

"Gerçekten de," dedim. Malone'ler yemeklerine dönünce, içimi çekip alçak sesle kız kardeşlerime, "Keşke insanlar durmadan Bay Nicholls'ın erdemleri üzerine konuşmasa," dedim.

"Bütün söyledikleri doğru," diye ısrar etti Anne. "Branwell'in tavrı ve babamın kısıtlılığıyla, Bay Nicholls olmasa nasıl geçiniriz bilmem. O olduğu için şanslıyız."

"Biliyorum ve kabul ediyorum ki onun hakkında öncekinden daha iyi düşünmeye başlıyorum. İhtiyacımız olduğunda bize yardımcı oldu; bunun için minnettarım; ama aynı zamanda, öyle bir erkeğe minnettar olmak *zorunda* olmak üzücü."

"Nasıl öyle bir erkek?" diye sordu Anne. "Bana karşı her zaman çok nazik."

"Geçen pazar, o zavallı Quaker'a sırf kilisede şapka takıyor diye nasıl öfkelendiğini görmedin mi? Bay Nicholls o cemaat üyesine öyle siyah, karanlık bir bakış attı ve öyle sert konuştu ki, o adam bir daha asla ayinlere gelmeyebilir bence."

"Ayinlerden sonra," diye araya girdi Emily, "Bay Nicholls'ın Muhaliflerle çok aşağılayıcı şekilde konuştuğunu duydum. Onun Yüce Kilise görüşlerini izlemeyen kimseye sabrı veya saygısı yok."

"Bay Nicholls o konuda çok mantıksız," diye kabul etti Anne, "ve bazen çok sert ve duyarsız olabiliyor, ama yine de onu beğeniyorum ve eminim o seni beğeniyor, Charlotte."

"Neden böyle söyleyip duruyorsun? O akşam çayda benim hakkımda ne düşündüğünü çok açık belirtti."

"O aylar önceydi, Charlotte," dedi Anne yumuşakça. "Kalbinde onu bağışlamaya yer bulmalısın. Branwell'ı eve her getirdiğinde Bay Nicholls'ın gözlerindeki bakışı fark etmedin mi? Ve yemek boyunca sana bakış şeklini?"

Odanın karşısına göz attım; şaşırarak Bay Nicholls'ın benim tarafıma *baktığını* gördüm. Açıklanamaz şekilde kızardım ve bakışlarımı çevirdim. "Bana bakmıyor; hepimize bakıyor."

Pasta ve turtalar servis edildikten sonra ve çok miktarda çayla kahve tüketilince, babam, çanların çalınması için kilise bahçesinde toplanmamız gerektiğini duyurdu. Heyecanla çene çalarak, kalabalıktakiler şapkalarını takıp paltolarını, şallarını ve eldivenlerini giydiler, sonra handan dışarı süzülüp bitişikteki kiliseyi sardılar. Geç öğleden sonranın canlı soğuğunda, gözlerimiz kulede, saat yaklaştıkça bir beklenti heyesiyle durduk.

Sonra yukarıda çalan altı çanın ani ve coşkulu gümbürtüsü işitildi. Çanlar dört kez art arda hızla çalınca kalabalığın üzerine bir huşu geldi; sonra günün özel ikramı olarak, zangoçlar bütün hafta çalıştıkları programı başlattı: Tam bir çeyrek saat süren heyecan verici bir müzik performansı, güçlü ve çeşitli notaları havada hoşnut edici bir müzikallikle yankılanarak. Bittiğinde, kalabalık tezahürat ve alkışa boğuldu.

"Muhteşem değiller mi!" diye bağırdım.

"Daha önceki çanlardan çok daha etkililer," dedi Emily gülümseyerek.

"Geçen saati düzenli haber vermelerini duymak ne rahatlık ve zevk olacak," dedi Anne.

Artık insanlar dağılmaya başlamıştı. Kalabalık azaldıkça, Bay Nicholls'ın bahçede biraz ötede durduğunu fark ettim. Gözlerimiz buluştu; şapkasını eğdi. Ben de karşılığında başımla selam verdim. Duraksadı, sanki yanıma gelmeyi düşü-

nüyormuş gibi; sonra belli ki fikrini değiştirdi ve evine doğru yöneldi.

Kız kardeşlerimle ben evin yarı yolundaydık ki Emily birden, "Peki ya Bell?"* dedi.

"Bell mi?"

"Edebi soyadımız olarak," diye açıkladı Emily. "Bay Nicholls'ın göbek adı sanırım annesinin kızlık soyadı. Şimdi onu görünce ve çanları duyunca aklıma bu geldi. Isimsiz 'Bell erkek kardeşler' olabiliriz."

"Ah!" diye yanıtladı Anne. "Beğendim ben. Hoş, basit bir isim ve hatırlaması, telaffuz etmesi ve yazması kolay."

"Bay Nicholls'la özdeşleşmiş herhangi bir ismi kullanmamayı tercih ederim," dedim şüpheyle.

"Neden?" diye sordu Emily.

"Adını çaldığımızı anlarsa, bunu bir tür kişisel övgü olarak görebilir, ki böyle bir niyetimiz yok."

"Eğer *yayımlanırsak*, isimsiz olacağız," diye ısrar etti Emily. "Bay Nicholls asla bir şey bilmeyecek."

Kısa bir sessizlik oldu. "Eh," dedim sessizce, eve girerken, "sanırım 'Bell'in hoş bir *çınlaması* var." Hepimiz kahkaya boğulduk.

Yayımlanma yolunda ilk hafif adımı atmaya başlayabilmemizden önce, hem şiirlerimizi kopyalamak hem de gerekli yazışmalar için çok daha fazla miktarda mürekkep ve yazı kâğıdına ihtiyacımız vardı. Yazı kâğıdı pahalıydı, ama her birimizin Branwell Teyze'den 300 sterlinlik mirasımız vardı (erkek kardeşimize, onun bir erkek olarak kendine bakabileceğini düşündüğünden hiçbir şey bırakmamıştı) ve o yatırımların geliri bize kendi birkaç ilgi alanımızı sürdürmek için fi-

* Çan (ç.n.)

nansal araçları vermişti. Yerel kırtasiyeci ve kitapçımızdan son şişe mürekkeple son paket kâğıdı da alınca daha fazlası için Keighley'ye gitmemiz gerekti.

Çan çalma töreninden birkaç gün sonra, Emily'yi babama yardım etmesi için ve Branwell'ı tipik biçimde yatakta baygın bırakarak, Anne'le Keighley'ye yola çıktık. Enerjik bir yürüyüşten sonra, kasabaya tam zamanında, Keighley Kilisesi'nin çanları saat biri vururken vardık.

"Bizim kilisemizin çanları daha güzel çalıyor," dedim mutlu bir gülümsemeyle, kırtasiye dükkânının kapısını, orada asılı *bir başka* takım minik çanın eşlik eden çınlamasına açarken. Dükkân müşteriden yoksundu. Mülk sahibi, minik, gözlüklü, bıyıklı, al yanaklı adam, son yirmi yıldır birkaç durumda yazı malzemeleri için başvurduğumuz biri olarak bize tanıdıktı.

"Ah, Bayan Bronte'ler gelmiş!" diye bağırdı, tezgâhın arkasından başını kaldırıp. Gülümsemesinin arkasında endişe sezdim ve Branwell'ın tavrına dair duymuş olabileceği bir haberden mi olduğunu merak ettim; çok geçmeden anlayacağım gibi konu bu değildi. "Siz iki hanım bizim eşiğimizden geçeli çok zaman oldu! Ah, neredeyse sizi tanımadım! Nasılsınız?"

"Çok iyiyiz, teşekkürler, sör," diye yanıtladım.

"Ya! İkinizi görmek de ne zevk. Ah, Bayan Anne, sizin bir çekirgeden daha büyük olmadığınız zamanı hatırlıyorum. Kız kardeşiniz nasıl... Adı neydi?"

"Emily."

"Evet, Emily. Emily'yi son gördüğüm zamanı hatırlayamıyorum bile. O utangaç olan, değil mi?"

"Emily bir ev kuşudur," dedim, "ama arı gibi meşgul ve çok memnun."

"Pek çok yıldır, arkada özel bir rafa bir paket kâğıt koyardım ki olur da Bronte ailesinin bir üyesi aniden, beklenmedik bir şekilde gelirse diye. Karım bana derdi ki: 'O genç insanlar

kime yazıyor olabilir, bütün o mürekkep ve kâğıdı gerektirecek kadar? Çok fazla arkadaşları olsa gerek!'" Dükkânın çanları çaldı ve mülk sahibi kısaca o yöne bakıp kahkahayla devam etti: "Evet! Bugün size nasıl yardım edebilirim?"

"Tam olarak aynı şekilde, sör," diye yanıtladım. "En iyi Hint mürekkebinizden iki şişe, yarım düzine yeni çelik uç ve üç büyük paket yazı kâğıdı."

"Ah! Bundan korkuyordum. Size mürekkep ve uçları hemen sağlayabilirim, hanımlar, ama şu anda yazı kâğıdımın hiç kalmadığını bildirmekten çok üzgünüm."

"Yazı kâğıdı kalmadı mı?" dedi Anne dehşet içinde.

"Affedersiniz; ama haftaya yeni bir yükleme bekliyorum."

"Bu gerçekten de sıkıntılı," dedim, gerekli malzemeyi sağlayabileceğimiz uzaklıkta başka bir yer olmadığını bilerek. "Onsuz biraz daha devam edecek bir yol bulmalıyız. Bari mürekkeple uçları alalım ve kâğıt gelince tekrar gelelim."

"Pekâla." Dükkân sahibi adı geçen malzemeleri toplayıp fatura yazarken, derin, İrlandalı kıvraklığıyla tanıdık bir ses arkamdan konuştu:

"Bayan Brontë, Bayan Anne?"

Döndüm ve şaşkınlıkla arkamızda duran Bay Nicholls'la karşılaştım.

"Sizi görmek ne güzel, Bay Nicholls," dedi Anne, onun başıyla verdiği reveransa diz bükerek reveransla karşılık vererek.

"Sizi Keighley'ye ne getirdi, sör?" diye sordum.

"Kilise işi, babanızın adına. Şimdi Keighley papaz vekiliyle görüştüm. Siz iki hanımın bu dükkâna girdiğini gördüm ve gelip merhaba demeyi düşündüm."

"Buna memnun oldum," dedim nazikçe.

"Karışmak istemem," dedi Bay Nicholls, "ama zor durumunuzu duydum. Üç paket, çok miktarda yazı kâğıdı. Ne için olduğunu sorabilir miyim?"

Yanaklarım ısındı; gözlerim Anne'inkine uçtu; o da eşit derecede rahatsız görünüyordu. "Özel bir konu, Bay Nicholls," dedim, "gizliliği için yemin ettim. Bunun hakkında size en ufak bir ipucu bile vererek sözümü bozmamı istemezsiniz, biliyorum."

"Anlıyorum. Özür dilerim, Bayan Brontë. Daha fazla sormayacağım."

Anne ve ben işlemimizi tamamladık ve dükkândan çıktık. Bay Nicholls bize caddeye kadar eşlik ederken, "Keighley'de başka işiniz var mı?" dedi.

"Doğru eve yürüyoruz, sör," dedim.

"Bana size eşlik etme onurunu verir misiniz?"

Teklifini reddetmek için nazik bir yol bulamadım; ama ben daha kendisini yanıtlamadan önce gelişen bir olay bu fırsatı tamamen elimden aldı.

Anne koluma dokundu ve şöyle dedi: "O Bayan Malone değil mi?"

Bakışını izleyerek, caddede kol kola bize doğru karşıya geçen iki genç kadını gördüm. İlkini tanıdım: Birkaç akşam önce, çan çalma yemeğinde Bay Nicholls'a övgülerinde çok istekli olan genç kadın, Sylvia Malone'du. Arkadaşı, hoş yüzlü, hem beden hem yüz hatlarında Sylvia'ya benzeyen, ama kıyafet olarak onu gölgede bırakan, yirmili yaşlarının başında, kızıl saçlı bir kızdı. Sylvia monoton bir merinos pançoyla ev başlığı giymişken, diğer genç hanım iyi dikilmiş yün bir pelerin ve güzel ipekli bir elbiseyle aynı renk kurdeleli başlık giymişti.

"Bayan Brontë! Bayan Anne!" diye bağırdı Sylvia, kolunda arkadaşıyla bize koşarken. Çekingence ekledi: "Merhaba, Bay Nicholls."

Genç hanımlar önümüzde durunca, yeni gelenle Bay Nicholls şok olmuş bir tanıdıklıkla irkildi, kızardı ve bakışlarını kaçırdı.

"Size kuzenim Bayan Bridget Malone'u tanıştırabilir miyim, Dublin'den birkaç haftalığına ziyarete geldi," dedi Sylvia gülümseyerek, o genç hanımın rahatsızlığının ya da huzurumuzdaki beyle daha önceden ve belli ki mutlu olmayan bir şekilde tanışıyor olduğu (benim için belirgin) gerçeğinin farkında olmadan. "Bridget, bu Charlotte ve Anne Brontë, papazımızın kızları ve bu da bizim Haworth'un papaz yardımcısı, Bay Nicholls."

Hepimiz selamlaştık ve reverans yaptık. Bridget sessiz kaldı.

"Sizi burada Keighley'de bulmak ne sürpriz!" diye bağırdı Sylvia.

"Gerçekten de hiç beklenmedik bir durum," diye mırıldandı Bay Nicholls, birden ekleyerek: "Özür dilerim, ama ben gitmeliyim. Hemen Haworth'a bekleniyorum. Size iyi günler, hanımlar. Öğleden sonranızın hoş geçmesi dileğiyle." Şapkasını eğerek döndü ve caddeden yukarı gitti.

"Ne de acelesi varmış," dedi Sylvia kaşını çatıp, Bay Nicholls'ın geri çekilen figürüne bakarak. "Onunla konuşma fırsatı umuyordum. Yakışıklı bir adam, değil mi? Çok uzun boylu, sağlam yapılı ve çok hoş gözleri var."

"Gözleri güzel olabilir," diye belirtti Bridget keskin İrlandalı sesinde sertlikle, "ama seni kandırmalarına izin verme. O adamın granitten bir kalbi var."

"Neden öyle diyorsun, Bridget?" diye sordu Sylvia şaşırarak.

"Bay Nicholls'ı tanıyor musunuz?" diye sordum.

"Evet," diye yanıtladı Bridget. "Birkaç yıl önce Dublin'de tanıştık. O... Ah! Uzun hikâye." Yüzü birden buruştu ve ağlamaya başladı.

"Bridget! Aman Tanrım!" diye bağırdı Sylvia telaşla. "Onu tanıdığına dair hiç fikrim yoktu. Bana her şeyi anlatmalısın."

Bize döndü ve ekledi: "Yolun hemen yukarısında Devonshire Arms var. Bize bira veya çay için katılır mısınız?"

Anne'le ben bakıştık; ifadesinden olayların gidişini benim kadar merak ettiğini anladım. "Size çay için katılmaktan memnun oluruz," dedim ve çabucak Devonshire Arms'a geçtik.

İKİNCİ CİLT

Sekiz

Devonshire Arms, pek çok durumda sık gittiğimiz, eski moda bir cazibesi olan, işlek bir yolcu hanıydı. Şöminenin yanında bir masaya, dumanı tüten bir demlik çay ve bir tabak çörek ve reçelle rahatça yerleşince Bayan Malone bize hikâyesini anlattı.

Çayını yudumlarken, "Ben Dublin'de doğdum," dedi Bridget keskin İrlanda aksanıyla. "Bütün hayatım boyunca orada yaşadım. Babam bir işadamıdır. Birkaç dükkânı var ve çok güzel bir evde otururuz."

"Ben hiç görmedim," diye araya sokuşturdu Sylvia, "ama babam gördü ve gerçekten de çok güzel olduğunu söylüyor."

"On altı yaşıma bastığım günden beri," diye devam etti Bridget, "pek çok talibim oldu, hepsi de annemle babamın evlenmem için heves ettiği varlıklı ve uygun erkekler, ama ben hayır dedim, para için evlenmem. Tek Gerçek Aşk'ımı bulmayı bekleyeceğim. Sonra bir gün, erkek kardeşim eve genç bir adam getirdi: Sizin Arthur Bell Nicholls'ınızın ta kendisi. O ve erkek kardeşim okul arkadaşıydı, Trinity College'da. Neredeyse altı ay boyunca Bay Nicholls hemen her hafta sonu eve geldi. Benim gözlerimde, ay o beyin üzerinde doğup batıyordu ve o da eşit derece bana âşıktı; ama aşkımızı gizli tutmamız gerekiyordu, çünkü Bay Nicholls, biliyorsunuz, çok yoksul bir aileden geliyor. Sanırım on çocuktan biri."

"Bunu duymuştum," dedim.

Bridget bir çöreğe tereyağ ve reçel sürmek için durdu ve çöreğinden narin bir ısırık aldı. "Sonunda, Bay Nicholls evlenme teklifi etti. Tek kuruşu olmadığını ve mezun olup atanmasına kadar daha yıllarca üniversiteye gitmesi gerektiğinden, uzun bir nişanlılık olacağını söyledi; ama onu bekler miydim? Evet dedim, beklerdim! Mutluluktan öleceğimi sandım! Ama Bay Nicholls izin almak için babama gittiğinde, babam gülerek odadan çıkarttı. Kimle istersem evlenmekte serbest olduğumu, ama yoksul bir çiftçinin yoksul bir papaz yardımcısı olmaktan öte şansı olmayan oğluyla evlenecek bir kıza tek metelik çeyiz parası vermeyeceğini söyledi."

"Ne soğuk ve duygusuz biri!" diye bağırdım, Bridget için üzülerek.

"Ne yaptınız?" diye sordu Anne.

"Tabii, eğer birbirinizi seviyorsanız," dedi Sylvia, "babanın izni ya da parası olmasa bile evlenebilirdiniz."

"Ben de Bay Nicholls'a öyle söyledim," dedi Bridget. "Her şeyden vazgeçmeye ve onu beklemeye tamamen hazırdım. Ama ertesi gün gelmedi, ertesi hafta da. Bir daha ondan hiç haber almadım."

"Ah!" diye bağırdım, elim öyle bir dehşetle titredi ki çay fincanımın içindekilerin yarısı tabağıma döküldü. "Sizi öyle terk etmek... Sevgisini böyle soğuk bir şekilde, tek kelime etmeden geri çekmek... Bu bağışlanamaz."

"Kalbim kırıldı," dedi Bridget, gözlerine yaşlar dolarken. "Onu sevmiş olabileceğimi düşünmekten çok utanıyordum. Erkek kardeşim bana Bay Nicholls'ın İngiltere'ye gittiğini ancak yıllar sonra söyledi. En kötüsünden bir soysuz o, benim düşünceme göre, çünkü belli ki paramın peşindeydi."

Sylvia'nın dudaklarından da benzer şekilde bir kınama yağmuru dökülürken, Anne sessiz bir şaşkınlık içinde oturdu.

Çok geçmeden çayımızı bitirdik ve oradan çıkıp Haworth'a geri yürürken konuşmamıza devam ettik. İlk birkaç kilometre boyunca Sylvia bize daha önceki ve çok sayıdaki kendi kalp kırıklıklarını açtı; yolculuğun sonuna doğru Bridget, Bay Nicholls'ın ihanetinden sonraki yıllarda nasıl dayandığını ve boşuna onu kazanmaya çalışan taliplerini anlattı.

"Sanırım kalbim kırık," dedi Bridget iç çekerek. "Bir erkeği beğenmeye çalışıyorum, ama ne kadar nazik ve terbiyeli görünürse görünsün korku doluyum. Artık sadece hainlik ve aldatma görüyorum."

Haworth köyünün kıyısında Malone'ların birahanesine vardığımızda, Anne'le arkadaşlarımızı kucaklayıp vedalaştık ve ben onları herhangi bir öğleden sonra çay için papaz evine davet ettim. Bridget nazikçe reddetti, ziyareti sırasında tekrar *o beyle* karşılaşma olasılığını göze almak istemediği için evde kalacağını vurguladı.

"Ah!" dedim, Anne'le Main Street'ten yukarı dik yokuşu çıkmaya başlarken. "Bay Nicholls'tan daha önce hoşlanmıyordum, ama şimdi ona saygım yeni derinliklere çakıldı."

"Ben olsam Bay Nicholls'ı yargılamakta bu kadar acele etmezdim," dedi Anne. "Bütün bunların başka bir açıklaması olabilir, onunla Bayan Malone arasında bir yanlış anlama."

"Ne gibi bir yanlış anlama?"

"Bilmem. Ama Bay Nicholls'ın bilerek böyle soğuk ve duygusuz bir şekilde davranmış olmasına inanmak zor geliyor. Özünde iyi bir adam o."

"Onun sahip olduğunu sandığın iyiliğin kaynağını göremiyorum, Anne. Bence, Bay Nicholls sokakta kanlar içinde yatan genç bir kadın ve sıradan bir köpek görse, daha insana yardım etmeyi düşünmeden köpeğin yardımına koşar. *Kendi* adıma, onu tekrar hiç görmesem mutlu olurum."

Iki gece sonra, Emily, Anne ve ben kapalı bir kapının ardında yemek odasında, çeşitli şiir koleksiyonumuzun tamamı önümüzdeki masaya yayılmış halde toplanmıştık ki kapı çaldı. Martha'nın açacağını bildiğimden, önemsemedim.

"Bence en iyi şiirin, *Toprağın içinde soğuk, senin üzerinde derin kar yığılı*," dedim Emily'ye, o parçanın ilk dizesini yineleyerek. "Anlatıcının sevgilisi olmadan on beş yıl yaşamak zorunda olduğunu düşünmek kalbimi sızlatıyor. Ama hâlâ bir başlık bulamadık."

"Ona 'Yadigâr' demeye karar verdim," diye yanıtladı Emily. "Hepsi için başlık buldum ve düzeltilerimi bitirdim, ama daha kâğıt olmadan ilerleyemiyorum."

Birden odamızın kapısı çalındı. Biraz açtım ve Martha'nın durduğu koridora göz attım. "Evet?"

"Bay Nicholls burada, madam." (Martha yıllardır bana *bayan* yerine *madam* derdi; evin en büyük kızı olduğumdan bunun bir saygı işareti olduğunu düşünürdüm.)

"Lütfen Bay Nicholls'ı babamın çalışma odasına al," diye yanıtladım kısaca. Kapıyı kapamak üzereydim ki, Martha araya girdi:

"Sizi görmeye geldiğini söylüyor, madam."

"Beni mi? Eh, benim onu görme isteğim yok. Evde olmadığımı söyle."

"Zaten içeri girmesini söyledim, madam," diye fısıldadı Martha sessiz bir telaşla gözleri girişe doğru dönerek. "Burada olduğunuzu söyledim. Sizin için bir şeyi olduğunu söylüyor."

"Bana verecek neyi olabilir?"

"Bilmem, ama kendisi vermekte ısrar ediyor. Orada bekliyor, girişte."

"Of... Tamam. Beklemesini söyle. Hemen geliyorum." Kapıyı kapadım ve derin bir nefes alıp, sakin kalmaya kararlı bir şekilde, kendimi karşılaşma için hazırladım.

"Kim o?" diye sordu Anne, yemek masasındaki işinden başını kaldırıp.

"Bay Nicholls. Bana bir şey getirmiş."

"Ne güzel," dedi Anne.

"Dünyadaki her şeyin ve herkesin *güzel* olduğunu düşünürsün," diye belirtti Emily. Bana döndü ve ekledi: "Her şeyi kaldıralım mı?"

"Hayır. Onu savarım."

Koridora çıkıp kapıyı arkamdan sıkıca kapadım. Bay Nicholls girişte, sarılmış ve iple bağlanmış, çok büyük bir kitap ölçülerinde ve şeklinde bir paket tutarak duruyordu. Yürüyüp önünde durduğumda gözlerimiz buluştu.

"Bayan Bronte. Geçen gün, Keighley'deki kırtasiyecide kâğıt olmadığında sıkıntınızı sezdim. Dün Bradford'a gittim ve biraz alma cüretini gösterdim. Umarım siz ve kız kardeşleriniz kullanırsınız." Bana paketi uzattı.

İrkilerek nefesimi tuttum. Demek söz konusu gizemli "bir şey" buydu: Yazı kâğıdı! O çok ihtiyaç duyduğumuz kâğıt! Kısa, karmaşık bir andan sonra kararlılığım beni terk etti. Bay Nicholls bana bir hediye sunuyordu. Bradford yirmi kilometre uzakta olduğundan, belli ki elde etmek için büyük çaba gösterdiği bir hediye. Belki aylarca önce yaptığı yorum için bir tür barışma hediyesi miydi? Ama sonra düşündüm: Hayır! *Hayır!* Bu adam bir zamanlar arkamdan beni acımasızca aşağılamış ve özür dilememişti. Daha da kötüsü, yıllar önce masum bir İrlandalı kızı en duygusuz ve kalpsiz şekilde incitmişti. Ondan herhangi bir barışma hediyesinin hiçbir parçasını istemiyordum.

"Özür dilerim, ama kabul edemem."

Bay Nicholls'ın teni soldu; gözlerini karmaşa kapladı. "Affedersiniz?"

"Kâğıdı kabul edemem."

"Ama neden?"

"Sanırım nedenini biliyorsunuz."

"Bay Nicholls!" diye duyuldu Anne'in sesi arkadan, koridordan koşup yanımda durunca. "Kulaklarım beni aldatıyor mu? O pakette yazı kâğıdı mı var?"

"Evet," dedi Bay Nicholls, yüzü şimdi kıpkırmızı.

"Nerede buldunuz, sör?"

"Bradford'da."

"Bizi düşünmeniz ne incelik, sör. Kız kardeşim adına özür dilerim; o çok gururlu ve kimseden yardım kabul edemez. Emily ve ben onun adına kâğıdı kabul etmekten onur duyarız ve elbette karşılığını ödeyeceğiz."

"Bu bir hediye," dedi Bay Nicholls, hâlâ utanmış görünerek paketi Anne'e verirken.

"Teşekkür ederiz, sör," dedi Anne, "inceliğiniz ve cömertliğiniz için. Çok minnettarız."

Bay Nicholls bana kısa, belirsiz bir bakış attı ve orada karşılık bulamayınca reverans yapıp çabucak uzaklaştı.

"Ne yaptın öyle sen?" diye bağırdı Anne, o gidince. "Herhalde ta Bradford'a sadece bizim için gitti ve bu kâğıda acil ihtiyacımız var!"

"Onu kabul etmek beni ona borçlu kılardı ve herhangi bir şekilde Bay Nicholls'a borçlu olmak benim için aşağılık bir durumdur."

"Ah! Seni anlamıyorum!" Anne paketle yemek odasına geri gitti ve Emily tarafından büyük coşkuyla karşılandı.

Emin bir şekilde Bay Nicholls'ın kâğıdından tek bir sayfa kullanmayı reddedip, kendi şiirlerimi kopyalamadan ve olası yayıncılara teklif mektubu yazmadan önce yerel kırtasiyemize yeni bir yüklemenin gelmesini bekledim.

Branwell o sonbahar kendini düzeltmek için bir toparlanma çabası gösterdi; bu çabası onun öngöremediği değerli ve

geniş kapsamlı sonuçlar ortaya çıkaracaktı. Kasım sonunda fırtınalı bir öğleden sonra, yemek odasında şöminenin yanında yoksullar için bir giysi dikiyordum ki, Branwell içeri girdi ve beklenmedik bir duyuru yaptı.

Kendini kanepeye atarken, "Yeni bir projeye başladığımı duymaktan mutlu olacaksın," diye duyurdu.

"Öyle mi? Ne projesiymiş bu?"

"Bir roman yazıyorum."

"Roman mı?" diye yanıtladım şüpheyle.

"Evet ve bu roman daha önce yazdığım her şeyden farklı ve daha iyi olacak. Bunu dünyanın görmesini istiyorum. Yayımlanmayı hedefliyorum."

"Yayımlanmak mı?" Şimdi dikişimden yukarı ilgiyle baktım.

Branwell'ın gözleri hevesle parlaktı. "Eskiden bir kitap, gerçek, tam uzunlukta bir roman yayımlatmanın ulaşılmaz bir hedef olduğunu sanırdım; çalışmalarımı basılı görmek için tek umudum gazete ve dergilere verdiğim şiirlerde yatardı. Ama şimdi farklı olduğunu biliyorum. Biraz araştırma yaptım. Görünüşe göre, şu anki yayın ve okuma dünyasında, roman en çok satabilecek tür."

"Öyle mi, gerçekten?"

"Evet! Eğer uzun yıllar alacak ve zeki bir adamın zekâsının en üst yeterliğini gerektiren çok önemli bir bilimsel eser yazsam, karşılığında on sterlin verilse şanslı sayılırım. Ama bir roman için, yazarken sadece bir puro içimi ve bir ezgi mırıldanma gereken üç hafif cilt bir *roman* için, iki yüz sterlin teklif edilebilir ve o kadar kolaylıkla da reddedilebilir!"

Kalbim daha hızlı atmaya başladı. "Romanlar gerçekten o kadar popüler ve aranıyor mu?"

"Öyle. Şimdiye kadar yazdıklarımı okumak ister misin?"

İstediğimi söyledim. Branwell odadan fırladı ve hemen geri döndü, *Ve Yorgunlar Dinleniyor* adlı romanının, ilk kırk

kadar sayfasını getirdi. Marisa Thurston adında erdemli bir genç kadının, aşkı özleyen ihmal edilmiş bir eş olarak, istemeden, âşığı Northangerland Kontu Alexander Percy'nin kollarına sürüklenişinin hikâyesiydi.

"İlginç ve dramatik," dedim Branwell'a, o akşam taslağı geri verirken. "Her zaman, yıllar önce yazdığın o eski Angria hikâyesini sevmişimdir. Görüyorum ki onu, seninle Bayan Robinson hakkında olacak şekilde, biraz farklı bir sonla değiştirmişsin."

Sayfaları benden alırken yüzü kızardı. "Yaptıysam ne olmuş?"

"İltifat olarak söyledim. Bence hikâye şimdi daha da iyi olacak, biraz hayat tecrübesiyle. Chateaubriand, 'Büyük yazarlar eserlerinde sadece *kendi* hikâyelerini anlatır' ve 'İnsan kendi kalbini sadece bir başkasına atfedince gerçekten tanımlar' dememiş miydi?"

Branwell başıyla onayladı. "Şöyle demişti: 'Dehanın büyük kısmı anılardan oluşur.'"

"Aynen. Çocukken yazdığımızda bunu anlamamıştım; sen de öyle. Hayallerimiz bizi nereye götürürse onu yazardık. Artık daha bilgiliyim. Her sanat eserinde -şiir, düzyazı, resim veya heykel- her zaman en iyisinin gerçek hayattan örnek almak olduğuna inanmaya başladım."

"Belki de haklısın."

"Eğer bitirebilirsen, Branwell... Eğer kalp kırıklığını kurguya aktarabilirsen, gerçekten yayımlanmaya değer bir şey yazabileceğine inanıyorum."

Hiç gerçekleşmeyecek bir ümitti. Her ne kadar Branwell, *Halifax Guardian*'da iki şiir daha yayımlamayı başardıysa da, ilk ciltten sonra kitabını bıraktı.

Fakat girişimi, iddialarıyla birlikte, bende bir ateş yaktı.

Son iki ayda, bütün boş zamanım kız kardeşlerimle derlediğimiz şiir kitabıyla dolu geçmişti, şimdi artık o bitmişti ve bir yayıncıdan ilgi görürsem sunulmaya hazırdı. Ancak, Branwell'la konuşmamızın ertesi gecesi yatakta tamamen uyanık yatarken, her yerimi, bütün sinirlerimi ürperten ani, şaşırtıcı bir kavrayış sardı. Şiir kitabı sadece bir alıştırmaydı, sonuca giden bir araç. Olabilecek herhangi bir şekilde yayımlanmak için bir girişimdi. Ama *gerçekten* istediğim, kendimi bildim bileli, dünyadaki her şeyden çok *istemiş* olduğum, sadece yayımlanmak değildi; yayımlanmış bir *yazar* olmaktı.

Bir roman yazmayı arzuluyordum.

Branwell haklı olabilir miydi? Artan bir heyecanla düşündüm. Bir roman, yeni ve tanınmayan bir yazardan bile olsa, aranan bir ürün olabilir miydi? Eğer öyleyse, belki benim gibi ücra bir tepe köyünde yaşayan, edebi dünyayla hiçbir bağlantısı olmayan, bir rahibin kızının da, bir nebze başarıda, her ne kadar alçakgönüllü olursa olsun, şansı olabilirdi. Bütün gece, önümdeki olasılıkları düşünerek uyuyamadım. Daha önceki edebi girişimlerimi, herhangi birinin değeri var mı diye gözden geçirmek için telaşlıydım. Daha önce tam bir roman bitirmemiştim. Bugüne kadar en uzun çalışmalarım Angria hikâyelerimdi; ama ayrıca yazmakta olduğum, kimseye göstermediğim yeni bir çalışmam vardı. Branwell'ın yaptığı gibi o eserlerden birini alıp, gözden geçirip genişletebilirim diye düşündüm.

Ertesi sabah gökyüzü gri ve soğuk, ama bulutsuzdu. Kahvaltıdan sonra Anne ve Emily her zamanki yürüyüşümüz için çıkarken, ben mektup yazmak için evde kalacağımı söyledim. Onlar binadan çıkar çıkmaz yukarı odama koştum ve yazı masamın alt çekmecesinin kilidini açtım: Monsieur Heger'den gelen mektupların olduğu gül ağacı kutunun durduğu çekmece. Orada ayrıca farklı şekil ve ölçülerde, kasıtlı olarak kısa ve tek kullanımlık hayatlarına, çeşitli ufak tefek eşyaların ta-

şınmasından başka bir amaçla başlamayan bir dizi kutu vardı; şimdi benim geçmiş çalışmalarımın sağlam mahzenleri olarak görevliydiler.

Bir kutuyu çıkarıp açtım. İçinde minik, elle dikilmiş, bazıları çocukken oynadığımız oyuncak askerler taburu ölçülerinde, eni üç santim, derinliği beş santimden fazla olmayan kitapçıklardan bir dağ vardı. Onları yavaş yavaş incelerken her yerimi bir nostalji dalgası sardı. Evde kâğıt o kadar azdı ki, Branwell'la ben minik kitapları çizim kâğıdı, reklam, şeker torbası ve benzeri artıklardan yapmıştık. Her sayfaya maksimum sayıda sözcük sığdırmak için kitap baskısı gibi görünecek, son derece küçük bir el yazısı geliştirmiştik. Okuduklarımı taklit ederek hepsi de erkek cinsinden hayali tarihçiler, şairler ve politikacılar olarak (ben genellikle Lord Charles Wellesley olurdum) oyunlar, öyküler, dergiler ve gazetelerin yanı sıra birbirimizin eserleri için ağzı bozuk eleştiriler yazardık. Sayfaları karıştırırken, hâlâ gözlüğümün tam önüne koyarak da olsa mikroskobik yazıyı okuyabilmeme şaşırdım.

O kutuyu bırakıp başka birini karıştırdım. İçinde sayısız, kurdele ya da iple bağlanmış, daha büyük kâğıt sayfaları vardı: Hepsi de aynı minyatür el yazısıyla yazılmış, bazıları günlük sayfasıydı; diğerleri ergenlik yıllarımın son zamanları ve yirmili yaşlarımın başlarından "kısa romanlar"dı. Şimdi onlara göz gezdirirken, *Zamorna Dükü*, *Henry Hastings*, *Caroline Vernon*, *Mina Laury*, *Albion ve Maria*, *Stancliffe Oteli*, *Sır*, *Rakipler*, *Büyü* gibi başlıklara şefkatle gülümsedim.

Bazı hikâyeleri daha dün yazmışım gibi net hatırladım; diğerleri bilmece gibiydi. Her birinden, bir daha bakmaya değer olup olamayacaklarını saptamak için istekle parçalar okudum. Dehşet içinde, çoğunun budalaca, süslü ve gereksiz olduğunu gördüm. Ah! Daldığım konular ne kadar donuktu! Nasıl da yazım hatalarıyla doluydular ve noktalama işaretlerinin eksik-

liği nasıl da hissediliyordu! Sansasyonel, düşüncesiz ve yasak aşk ilişkilerine ve gayrimeşru çocuklara neden bu kadar odaklanmıştım? Ama bu hikâyelerin bana yazdığım saatler boyunca katıksız zevk verdiğini asla unutmamıştım. Gülümseyerek, onların genç benliğimin tutkulu, hayalci ifadesi -geçmişimin kalıntıları- olarak orada kalmaları gerektiğine karar verdikten sonra kutuya sıkı sıkı yerleştirdim.

Üçüncü bir kutudan önce, nabzım ani bir çılgınlıkla atarak duraksadım. Orada Brüksel'deki iki yıllık eğitimimden alıştırma defterlerim duruyordu: Fransızca yazdığım, kenarlarında Monsieur'nün bol, önemli ve eğitici notları olan sayısız deneme. Geçen iki yılda bu belgeleri okurken, Hocamın ellerinin bir zamanlar her sayfaya değmiş olduğunu unutamayarak kaç kez gözlerim yaşlarla dolmuştu?

Hayır, dedim: Bu böyle düşünceler için uygun zaman değildi; bana sadece acı verirlerdi.

Kutuyu açmadan kenara koydum ve onun yerine son kutuya geçtim. En son edebi çalışmamdan oluşan, kurşunkalemle yazılmış temiz bir kâğıt yığınıydı: Geçici olarak *Efendi* adını verdiğim on iki bölümlük bir çalışma. Brüksel'deyken hikâye için bir plan tasarlamıştım, ama döndükten sonraki sonbahara kadar yazmaya başlamamıştım. Hikâye üzerinde Anne ve Branwell eve taşınıncaya kadar düzensiz olarak çalışmış, sonra kutuyu kilitlemiştim.

O anda, köpeklerin havlamasını ve mutfak kapısının çarpıldığını duydum; kız kardeşlerim yürüyüşten dönmüştü. Hemen sayfalarımı gizli yerlerine koydum ve aşağı indim. Günün kalanını öyle dikkatim dağınık bir halde geçirdim ki, gayet iyi bir toz bezini ateşe düşürdüm ve demliğe çay yerine kahve koydum. Emily beni erken bunamakla suçladı; Anne yeni bir gözlüğe ihtiyacım olduğunu söyledi; ama benim bütün düşünebildiğim hikâyemdi.

Brüksel'de geçen bölümleri (tamamladığım birkaç tane) yazmak özellikle doyurucu olmuştu ve çalışmayı bıraktığım için üzülmüştüm. Anılarımı sayfaya dökmek, bildiğim ve sevdiğim veya nefret ettiğim insanları ve yerleri tanımlamak eylemi, kurgunun ince örtüsü altında bile olsa, hem canlandırıcı hem rahatlatıcı olmuştu. Beni düşüncelerimden uzaklaştıramadığını kişiye daha yakın hissettirmişti; ev halkı yattıktan sonra ve uykum gelmediğinde uzun, yalnız geceleri geçirmeme yardım etmişti.

O zaman, projeyi saklama kutusuna mahkûm sayısız hikâyelerden biri olarak görmüştüm; şimdi yazıyı farklı bir ışıkta gözden geçirdim. Onu bitirmek, tek bir cilt bile olsa, çok fazla çalışma gerektiriyordu; ama eğer *bitirirsem*, ilginç ve satılabilir bir roman olur muydu? Bu düşünce beni hem heyecan hem korkuyla doldurdu. Eğer tekrar o hikâye üzerinde çalışacaksam, Anne ve Emily şüphesiz farkına varacaktı; aslında öneri ve öğütlerini almak isterdim. Fakat hikâyenin geçtiği yer Belçika'daki okulumdu; her ne kadar idealize edilse de kahramanı Monsieur Heger'den türetilmişti. Elbette kız kardeşlerim bunu anlardı. Bu anlayışla, sözlerimin arkasında yatan özlemi de görürler miydi? Bu öyküyü paylaşarak, bu kadar özenle saklamaya çalıştığım ve tutarlı olarak yadsıdığım kalbimin gizlerini de paylaşmayacak mıydım?

O gece herkes uyuduğunda sessizce yemek odasına girip, o ana kadar yazdığım taslağı tekrar okudum. Çok hamdı; ancak, artan bir şevkle, çalışmanın *bir* değeri var gibi göründüğünü düşündüm. Daha önemlisi, kahramanıma dair hiçbir duyguyu açıkça ifade etmemiştim. Kalbim çarparak sessizce yukarı geri çıktım, sayfalarımı yazı masama koydum ve yatağa, Anne'in yanına girdim. Sırrım güvende, diye karar verdim, karanlığa bakarken; bu kitap üzerinde, kız kardeşlerimin bilgisi dahi-

linde bile *çalışabilirdim*. Bu kararla onlara niyetimi açıklamak için sabırsızlandım.

Bütün sabah yağmur yağdı. Erken öğleden sonra fırtına durdu ve üçümüz ıslak, ıssız kırlara (ayakkabılarımız büyük risk altında) yanımızda Flossy ve Keeper mutlulukla zıplarken yola çıktık. Güneş ümit vererek yer yer görünse ve puslu ufkun ucunda beyaz bir gökyüzü parlasa da, başımızın üzerinde hâlâ kalın, gri bir bulut gölgesi asılıydı.

"Branwell dün bana çok ilginç bir şey söyledi," dedim dolaşırken.

"Branwell mi?" dedi Emily, yapmacık bir şaşkınlıkla. "Anlaşılır bir şey mi söyledi gerçekten?"

"Evet." Durdum ve derin derin, sert, nem yüklü kasım havasını soluyarak, taze rüzgârın yanaklarıma dokunuşunun tadını çıkarıp görüntüye hayran oldum: Kilometreler boyunca gri-yeşil fundalıklar, orada burada alçak taş duvarlarla parçalara ayrılmıştı, yabani koyunlar dışında hiçbir canlı görünmüyordu ve onların sık sık melemesi, rüzgârın uğultusu ve vahşi kuşların çığlıkları dışında hiçbir ses yoktu.

"Ee?" dedi Emily geriye bakarak, çünkü o ve Anne zaten benden on adım öndeydi, "bize söyleyecek misin yoksa tahmin mi edelim?"

Güldüm ve onlara katılmak için acele ettim. "Branwell, şu anki yayın ve okuma dünyasında en çok satılabilir ürünün roman olduğunu savunuyor."

"Roman mı?" diye yanıtladı Anne, yüzünde garip bir bakışla.

"Bir yazara böyle bir eser için iki yüz sterlin teklif edilebileceğini söyledi."

"Branwell'ın söylediği *herhangi bir* şeye kim güvenebilir," dedi Emily şüpheyle. "Artık çok sık yalan söylüyor. Korkarım

onun ağzından çıkan her sözcük bir suçu saklamak veya gururunu kabartmak için bir icat."

"Bu konuda haklı olabilir," dedim. "Katılıyorum, yayın işi hakkında hiçbir şey bilmiyorum, ama roman okumanın hem saygınlığı hem popülerliği artıyor gibi *görünüyor*. Bunu duyduğuma özellikle sevindim, çünkü..." duraksadım, sonra ileri atıldım: "Şimdi şiir kitabımız teslime hazır olduğuna göre, bir roman yazmayı deneyebilirim diye düşündüm."

"Aa?" dedi Emily. "O tür yazmayı *gerçekçi ve ihtiyatlı* olana odaklanmak için bıraktığını sanıyordum. 'Hayal gücü budanmalı ve yontulmalı,' demiştin. 'Erken gençliğin sayısız yanılsaması temizlenmeli.' Sanırım bunlar senin sözlerindi."

"Bunları söyledim ve ciddiydim. Bir aşk ya da macera yerine gerçek, düz, doğru ve sade bir şey yazmak istiyorum. Kahramanım Zamorna Dükü değil, ama bir öğretmen olacak; hayatını çalışarak, gerçek adamların kendilerininkini kazandığını gördüğüm gibi kazanan bir adam."

"Bu ümit verici duruyor," dedi Anne.

"*Sıkıcı* duruyor," diye yanıtladı Emily, "feci sıkıcı. Ama yazmak istediğin buysa Charlotte, düşünme veya konuşma; *yap*."

"Yaptım!" diye ağzımdan kaçırdım birden. "Geçen sonbahar hikâye üzerinde çalışmaya başladım. Çaba göstererek, tek ciltli bir romana dönüştürebileceğimi sanıyorum."

"İyi," dedi Emily. Küçük bir sessizlik oldu yürürken.

Sonra Anne sessizce ve basit bir şekilde mırıldandı: "Ben de bir roman yazıyorum."

"Öyle mi? Ne zamandan beri?" diye sordum.

Anne'in cesareti kaybolmuş göründü; yanakları kırmızılaşıp bakışlarını çevirdi ve yavaşça, "Birkaç yıl önce Thorp Green'de başlamıştım. Arada sırada üzerinde çalışıyordum, zamanım oldukça. Size söylemek istedim, ama bana güleceğinizden korktum; o tür yazmanın anlamsız olduğunu söylemiştiniz."

"Eminim sen anlamsız bir şey yazmazsın, Anne. Kitabın ne hakkında?"

"Ona *Bir Bireyin Hayatından Bölümler* adını verdim. Genç bir kadının bir mürebbiye olarak sıkıntı ve dertleri ve uzaktan sevdiği genç papaz yardımcısı."

Bu bilgiyi işlemek için bir anım bile olmadan Emily şöyle dedi: "Ben de bir roman yazıyorum."

Kız kardeşlerime büyük bir şaşkınlık içinde baktım: Utangaç alçakgönüllülüğü ve sessiz zarafetiyle Anne ve uğraşını sanki yeteneklerin en sıradanıymış gibi sakin bir şekilde söyleyen Emily. "*İkiniz* de roman mı yazıyorsunuz?"

"Benimki Gondal öykülerimin birkaçını yeniden yazarak başladı," diye açıkladı Emily, "ama bir roman şeklini almışa benziyor."

"Ne kadar yazdın?" diye sordum.

"Söylemesi zor; belki üçte ikisini. Şimdiye kadar yirmi bölüm yazdım."

"Yirmi bölüm!" diye bağırdım hayretler içinde. "Emily, bu harika! Ya sen Anne?"

"Ben ilk girişimimi tamamladım," diye kabul etti Anne, "ama hiç tatmin olmadım. Taslak üzerinde kapsamlı olarak yeniden çalışacağım."

Kahkahalarla güldüm. Tek edebi tutkularının şiir olduğunu sandığım kız kardeşlerimin bu konuda beni bu kadar geride bıraktıklarını keşfetmemle kendimi küçük düşmüş gibi hissettim; aynı zamanda, saf, heyecanlı bir zevk duymuştum. Sanki karşı konulmaz bir meydan okumayla karşı karşıyaydım.

Geniş çalılıklarla dolu bir araziye ve ötesindeki, kasvetli bir pus içinde dalgalanır görünen uzak tepelere bakan bir tepenin zirvesinde durduk. Ani bir gök gürlemesi duyuldu, ardından şimşek çaktı; önümüzdeki belirsiz geleceğe uygun işaretler, diye düşündüm; çünkü o anda, sanki tehditkâr bir fırtına gibi

vahşi, çalkantılı ve öngörülemez bir maceranın tam kıyısında duruyor gibi görünüyorduk.

"Belki birlikte yayımlanan yazarlar olabiliriz," dedim, heyecan ve azimle dolu. "Ama bu olmadan önce, görüyorum ki yapacak çok işim var, eğer ikinize yetişeceksem."

Artık gerçek ortada olduğundan, kız kardeşlerimle ben gizli yazmaya gerek duymadık, en azından birbirimizin yanında. Şiir kitabımızın oluşmasında girdiğimiz rutine devam ettik: Ev işlerini hızla yaptık ve günlük yürüyüşlerimizi kısıtladık; sabah veya öğleden sonraları bir iki saatlik bir sessizlik olduğunda kendimizi yemek odasına veya yatak odalarımıza kapayıp enerjimizi özenle ve gayretle hikâyelerimizi yazmaya verdik. Her akşam, dualardan hemen sonra, herkes uyurken, yemek odasında yeniden toplanıp gece yarısına kadar çalışmamıza devam ettik.

Etkinliklerimizin ev halkının yersiz dikkatini çekmesinden endişe etmedik. Tabby ve Martha zaten eksantrik olduğumuzu düşünüyorlardı; babamla Branwell ise, çocukluğumuzdan beri benzer şekilde öyküler karaladığımızdan bununla ilgili hiçbir şey düşünmezdi. Emily ve Anne kitaplarının kurşunkalem taslaklarında çok ilerlemişti; benim yapacak çok daha fazla işim vardı; ama hepimiz geri dönüp en baştan düzelti yapmaya karar verdik ki, böylece birbirimizin çalışmasını eşit derecede tanıyabilelim.

Haftada bir veya iki kez, kendi anlatılarımız belli noktalara ulaştıkça, yazmayı bırakıp yüksek sesle bölümler okuyorduk, hepimiz için büyük ve heyecan uyandıran bir etkinlikti bu. Sonra bunu bir tartışma izlerdi: Düşüncelerimizi paylaşır, mutlak eşitlik ve dürüstlük ruhuyla, bütün süre boyunca eleştiriden kaçınmadan ve sık sık biçim ve içerik konusunda ateşli tartışmalar patlak vererek devam eden çalışmalarımızı tartışır

ve değerlendirirdik. Oturmaktan yorulup, sıklıkla bu söz savaşını ayakta, yemek masasının etrafında tek sıra halinde döne döne sürdürürdük (Roe Head Okulu'ndaki, Bayan Wooler'ın biz kızları içeride, "dolaşımı iyileştirdiği ve zihinsel yeteneği artırdığını" iddia ederek benzer bir şekilde yürüttüğü günlerimde edindiğim bir alışkanlıkla).

"Senin Bay Weston'a bayılıyorum," dedim bir akşam Anne'e, benim önerimle *Agnes Grey* olarak yeniden adlandırdığı, bir mürebbiyenin sessiz ve dürüst hikâyesini okuduktan sonra. "Çok duyarlı, içten bir adam, yoksullara çok dostça ve nazik; gerçekten kendini işine adamış bir papaz yardımcısı, o görevde tanıdığımız genç erkeklerin çoğundan çok farklı."

"William Weightman'a çok benziyor," dedi Emily, birkaç yıl önce genç ve trajik şekilde koleradan ölen çok sevilen papaz yardımcımızı kastederek.

"İlk yazdığımda Bay Weightman'ı düşündüm," diye itiraf etti Anne, masanın etrafında yürürken, "ama şimdi karakter bana daha çok Bay Nicholls'ı hatırlatıyor."

"Bay Nicholls mu?" dedim. "Saçmalama. Bay Nicholls'ta senin Bay Weston'un takdire değer özelliklerinin hiçbiri yok."

"Evet var," diye yanıtladı Anne.

"Martha, annesinin Bay Nicholls'a çok minnettar olduğunu söyledi," dedi Emily. "İyi ve düşünceli bir kiracıymış ve Bay Brown hastayken evde ona çok yardımcı olmuş."

"Köydeki herkes Bay Nicholls'ı seviyor," dedi Anne.

"Malone'lar *dışında* köydeki herkes," diye iddia ettim, "ve bu kadar ketum olmasalardı ve o beyin *geçmişini* başkalarıyla paylaşsalardı, bütün köy onun hakkında çok farklı düşünebilirdi."

"Ben hâlâ Bayan Malone'un hikâyesinde duyduğumuzdan daha fazlası olduğuna inanıyorum," dedi Anne.

"Ben de Bay Nicholls'tan duymak isteyeceğim her şeyi *duydum*!" diye bağırdım öfkeyle. "Kitaplarımız hakkında konuşmamız *gerekiyordu*."

"Diyecektim ki Anne," dedi Emily, bizi tekrar konuya döndürerek, "Bay Weston benim için fazlasıyla melek ruhlu olsa da, karakterlerini seviyorum. Agnes'in öğrencileri ve işverenlerinin hepsi harika bir biçimde bencil ve gösterdikleri zalimlikler hayli ilginç."

"Onlar benim özellikle *beğenmediğim* bölümler," dedim. "Bence okur, küçük oğlanın kuşlara işkence edip öldürdüğü olaydan hoşlanmayabilir. Bu rahatsız edici. Altı yaşında birinin böyle bir şey yapabileceğini düşünemiyorum."

"Ama *yaptı*," diye ısrar etti Anne. "Cuncliffe Ingham benim sorumluluğum altında o eylemleri aynen yaptı. Aslında, yazdığım her olay doğrudan tecrübeden alınmıştır, sadece..." (burada yüzü kızardı) "sadece sonu hariç, henüz okumadığınız."

Ertesi akşam Emily'nin bizim Yorkshire kırlarında geçen karmaşık romanını tartıştık. Adını, hikâyede önemli bir yeri olan evden alarak fırtınalı zamanlarda konumunun maruz kaldığı havadaki gürültüden türetmiş ve *Uğultulu Tepeler* koymuştu.

"İlk başta çatını beğendiğimden emin değildim," dedim Emily özellikle karanlık ama büyüleyici bir bölümü okumayı bitirince. "Zamanda ileri geri hareket edişin ve hiçbiri pek güvenilir olmayan farklı anlatıcılar kullanışın... Ama şimdi çok zekice olduğunu düşünüyorum."

"Katılıyorum," dedi Anne. "Bakış açısını değiştirmek bize tamamen yeni bir perspektif veriyor. Sanırım sonraki kitabımda bunu ben de deneyeceğim."

"Bunu yazarken *Rob Roy*'u düşünüyor muydun Emily?" diye sordum. "Kitabın bana bazı yönlerden Scott'ın tema ve karakterlerini hatırlatıyor."

"Belki biraz," diye düşündü Emily. "O her zaman en sevdiğim romanlardandır."

"Cathy pek çok bakımdan Diana Vernon'a *benziyor*," diye belirtti Anne. "İkisi de hoyrat bir ailede uyumsuz."

"Heathcliff de, Earnshaw'lar ve Linton'ların miraslarını ele geçirerek onları yıkma konusunda şeytani azmiyle bana Scott'un Rashleigh Osbaldistone'unu hatırlatıyor," dedim. "Ama Emily, senin hikâyen çok daha ateşli ve karanlık. Heathcliff'ten gerçekten *nefret* ediyorum. Çok vahşi, azap içinde ve acımasız. Onu tamamen ıslah olmaz buluyorum."

"Öyle mi?" dedi Emily, kaşları sorgular bir şekilde kalkarak. "Yoksa Catherine'e olan şiddetli tutkusu kefareti mi oluyor?"

"Tutkusu, Hindley Earnshaw ve Linton'lardan sistematik olarak öç alışını mazur gösteremez," diye ısrar ettim, "ya da Isabella Linton ve Hareton'a gaddarca davranmasını ve onları aşağılamasını. O nefret dolu!"

"Nefret dolu olması beni rahatsız etmiyor," dedi Anne. "Her hikâyede bir kötü adama gerek vardır."

"Ama kötü adam o *mu*?" diye sordu Emily. "Yoksa o Byron'ın Manfred'ine, Mary Shelley'nin Castruccio'suna veya Milton'ın Şeytan'ına mı yakın; Gotik bir kahraman, kötülük prensibiyle işleyen bir karakter mi?"

Hayır anlamında başımı salladım. "O bir cadı; bir iblis; bir İfrit. Heathcliff gibi canlılar yaratmanın doğru ya da makul olduğundan emin değilim."

"Heathcliff'in ızdıraplı zırvalarının her birinde Branwell'ın sesini duyuyorum," dedi Anne.

"Evet!" diye bağırdım. "Sevgili Cathy'si hakkında durmadan konuşması... 'Ah! Kalbimin sevgilisi! Ruhum olmadan yaşayamam!' ve nasıl onu mezara kadar izleyeceği... Bu, tepeden tırnağa Branwell. Ama Branwell hepimizi perişan etti, Emily. Bunu kim okumak ister? Neden bu kadar acımasızca kasvetli bir kitap yazmayı seçtin?"

"Anlatmak istediğim hikâye bu," dedi Emily sadece.

"Geçen hafta okuduğun bölümler öyle şiddet dolu ve etkileyiciydi ki, gözümü kırpmadım," diye ekledim ürpererek. "Aklımda uyandırdığı imgeler bütün ertesi gün zihinsel huzurumu bozdu."

"Çok gülünç," diye küçümsedi Emily. "Sana inanmıyorum."

"Karakterlerinin *bazılarına* birkaç mutluluk anı veremez misin?" dedi Anne.

"Buna niyetim var," dedi Emily. "Sadece sonuna kadar beklemeniz gerekecek."

Emily de benim romanımı değerlendirirken, benim ona olduğum kadar samimiydi. Başlığı beğenmedi ("*Efendi,* kulağa bir mülk sahibiyle hizmetçisi hakkında bir hikâye gibi geliyor!"); ben de bunun üzerine *Profesör* olarak değiştirdim. Sonra hikâyemin başının yavaş olduğunu, genelde heyecandan yoksun olduğunu ve erkek kahramanımın özellikle yavan olduğunu vurguladı. Ona katılmadım. Hikâyemi ve karakterlerini olduğu gibi seviyordum (o zamandan beri daha iyisini öğrendim); ama o zaman, kusurlarını göremiyordum; tekrar yazmaktan ve günlük olarak, zihnimin derinliklerindeki işleyişi paylaşabildiğim diğer iki coşkulu, ilgili, zeki, benzer ruhla özgür ve canlı bir iletişim içinde olmaktan heyecanlıydım.

Her yeni günü heyecanlı bir beklentiyle, kalemimi alıp çalışmaya başlamak, karakterlerimin bir sonra ne söyleyip yapacağını keşfetmek için istekle karşılıyordum. Mutluydum; kendimi yeniden canlı hissediyordum; sanki beş yıldır uyuyordum da yeni uyanmıştım; sanki yıllardır açlığın kıyısında var olmuştum da sonunda bir ziyafete oturmuştum.

Biz yazdıkça aylar hızlandı. Noel geldi ve geçti; 1846 oldu; kırlar karla kaplandı. Ocağın sonunda şiir kitabımız adına tek-

lif mektuplarıma tek bir yanıt almamıştık. Fakat, en sevdiğim dergilerden biri olan *Chambers Edinburgh* dergisi yayıncıları William ve Robert Chambers'tan çok mantıklı bazı öğütler aldım. Tanınmayan bir yazar ya da yazarların şiir kitabının geniş bir okur kitlesine büyük olasılıkla ulaşmayacağını; bu yüzden herhangi bir yayınevinin böyle bir çabaya girmesinin adı geçen yazar yayın ücretini kendisi ödemeye razı olmadıkça ender olacağını açıkladılar.

Kız kardeşlerimle önce umutsuzluğa kapıldık; ama düşündükçe toparlandık. "Branwell Teyze'den mirasımızın küçük bir bölümünü kullanabiliriz," diye önerdim, "eğer çok kıymetli değilse."

"Ben ödemekten kaçınmam," dedi Emily, "ama umalım ki kitap iyi eleştiriler alsın ve yatırımımızdan *biraz* geri kazanım görebilelim."

"Eğer romanlarımızın yayımlanmasını kolaylaştıracaksa değer," diye katıldı Anne.

Bir dizi daha mektup yazıp çeşitli yayıncılara yolladım.

28 Ocak 1846

Beyler,

Kısa Şiirler Koleksiyonu, 1 cilt oktavo olarak yayımlanmasını üstlenip üstlenemeyeceğinizi bildirmenizi rica ederim...
Eğer eseri kendi riskinizle yayımlamaya karşı iseniz, yazarın hesabına yayımlamayı üstlenir misiniz?

Saygılarımla
C. Brontë

Bizi sevindirerek, Londra'da küçük bir yayınevi olan Aylott&Jones, çok geçmeden kitabı "yazarın hesabına" bas-

ma işlemini üstlenmeyi kabul etti. Büyük heyecanla, bitmiş taslağımızı iki paket halinde bağladık ve onlara yolladık. Yazarların "Bell'ler" olduğunu, "üç akraba" olduklarını ve gelecek yazışmaların, temsilcileri "Bayan C. Brontë" adına yazılması gerektiğini ekleyerek açıkladım.

Kısa ve iş nitelikli bir konuşmadan sonra, şiir kitabımızı basmak için gerekli tutarın beklenenden çok daha yüksek olacağını öğrendiğimizde çok şaşırdık.

"Otuz bir sterlin!" diye bağırdım haberi aldığımda. "Brüksel'de bir yılda kazandığımın iki katı!"

"Benim Thorp Green'deki yıllık maaşımın dörtte üçünden fazla," dedi Anne.

"Belki yeniden düşünmeliyiz," dedi Emily.

Koltuğuma çöktüm ve hayır anlamında başımı salladım. "Hayır. Bu proje üzerinde, şimdi vazgeçemeyecek kadar çok çalıştık. Aylardır bu kitabı hayal ediyorum. Onu basılı görmek istiyorum ve ellerimde tutmak. Sadece bir miktar paranın yolumuzda durmasına izin veremeyiz. Aylott&Jones'a istenen tutarda bir banka poliçesi göndereceğim."

***

Şiir kitabımızın basına ulaşmasını beklerken ve kız kardeşlerimle ben romanlarımız üzerinde titizlikle çalışırken, babamın hastalığı kalbime ve aklıma ağırlık yapıyordu. Yerel doktorumuzun babamın durumunu teşhisinden tatmin olmayarak, Brookroyd'a Ellen'ı ziyaret amaçlı kısa bir sefer yapmaya karar verdim ve orada, Gomersal'da çalışan bir cerrah olan kuzeninin kocasına danıştım. Ziyaretim çok aydınlatıcı oldu.

"Katarakt için gerçekten de ameliyat gerekir," diye açıkladı nazik yüzlü, pragmatik doktor Bay Carr.

"Neredeyse altmış dokuz yaşında bir adama bu ameliyatı önerir misiniz?"

"Evet. Biraz riski olsa da -bu işlemin ardından hastaların küçük bir yüzdesi kör olmuştur- eğer babanız zaten kör olacaksa, risk ihmal edilebilir. Çoğu hasta mükemmel sonuç alır: Görüşleri tamamen düzelir."

"Böyle bir işlem için nereye gidelim Bay Carr?"

"Manchester'da, göz hastalıkları konusunda uzmanlaşmış bir kurum var. Eminim orada adamınızı bulabilirsiniz. Ama bir süre beklemeniz gerekebilir. Katarakt yeterince sertleşinceye kadar ameliyat edemezler ve anlattıklarınızdan babanızın hazır olup olmadığına tam olarak karar vermem mümkün değil."

2 Mart'ta Haworth'a yeni bir umutla döndüm. Belki babamın körlüğü tedavi edilebilecekti! Kız kardeşlerim beni tren istasyonunda karşılayacaklarını yazmıştı, ama onlardan hiçbir iz bulmadan eve kadar yürüdüm.

"Keighley'ye yeni yoldan gitmiş olmalılar," dedi çalışma odasında Bay Nicholls'la bulduğum babam. "Şüphesiz, birbirinizi kaybetmişsiniz."

Bay Nicholls'la soğuk ama medeni bir şekilde selamlaştık. Babamla bölgedeki etkinlikleri görüşmek için her gün papaz evine gelse ve düzenli olarak kilisede ve onun yönetiminde ders verdiğim pazar okulunda karşılaşsak da, onunla son üç aydır, o yazı kâğıdı paketini getirdiği günden beri herhangi bir yersiz konuşmadan sakınmıştım. Geri çekilmek üzereydim, ama babam Bay Carr'dan öğrendiklerimi duymak için sabırsızlanıyordu. Böylece kısa bir özetle ileri atıldım.

"Çok cesaret verici bir haber," dedi Bay Nicholls coşkuyla. "Eğer Manchester'da ne yaptığını bilen bir cerrah bulabilirseniz, Bay Brontë, bence denemeye değer."

Babam buna katıldı ve büyük ölçüde neşelenmiş göründü. Öğrendiklerimi anlatmaya istekli, erkek kardeşimi aramaya gittim. Üzülerek, Branwell'ı yemek odasının yerinde, kanepe-

nin yanında, saçı ve giysileri aşırı dağınık, gözleri kapalı, kendi kendine abuk sabuk mırıldanırken buldum.

"Branwell!" diye bağırdım kuvvetle, üzerine eğilip omuzlarından sarsarken. "Uyan! Sana söyleyeceğim bir şey var!" Umursamadı. "Branwell! Beni duyuyor musun? Bir cerrahla konuştum. Babamın durumuyla ilgili çok cesaret verici bir şey öğrendim."

Hiç boşuna uğraşamasaymışım. Branwell sadece kıkırdadı, odada olduğumdan bile habersiz. Nasıl, diye merak ettim, içki parası bulmayı becermiş? Babam ona aylardır hiçbir şekilde para vermiyordu.

Sokak kapısının açıldığını ve ani bir yağmura tutulmuş Emily ve Anne'in aceleyle içeri girerkenki kahkaha ve konuşmalarını duydum. Koridorda kucaklaşıp, yolda birbirimizi kaçırmış olmamıza hayıflandık. Onlara Branwell'ın o anki durumunu anlattım ve ne olduğunu sordum.

"Branwell bu sabah babamdan, acil bir borcunu ödeme numarasıyla bir altın koparmayı başardı," dedi Emily iğrenerek, Anne'le sırılsıklam pelerinlerini ve başlıklarını çıkarırken. "Hemen gidip bir birahanede bozdurdu ve beklendiği şekilde kullandı."

İç çektim. "Gidersem bunun gibi bir şey olacağından korkuyordum."

"Sen bunu güçlükle önleyebilirdin Charlotte," dedi Anne.

Emily hemfikir oldu. "Babam 'oğlunun' düzeleceğini umuyor, ama Branwell düzenbaz ve entrikacı. Babamı en zayıf noktasından vurdu; bir borcu ödenmemiş bırakmak konusunda ne hisseder biliyorsunuz."

"Çok, çok korkunç," dedim.

Emily üzüntüyle başını salladı. "Branwell tamamen umutsuz bir varlık haline geldi."

O anda arkamda bir gürültü duydum; irkilerek döndüm ve Branwell'ı yemek odasının kapı aralığında, sanki yeniden dirilmiş gibi, kan çanağı gözlerini kırpıştırarak hayretle bana bakarken buldum. "Bak, bak, kim eve gelmiş," dedi ağzında geveleyerek. "Orospu Charlotte."

Dondum, bu beklenmedik ve küçük düşürücü ünvanla afallamış halde. Branwell sarhoşken korkunç şeyler söyleyip yapmayı alışkanlık haline getirmişti, ama daha önce hiç bana bu şekilde hitap etmemişti.

"Sen yokken çok ilginç bir haber duydum," diye devam etti. "Görünüşe göre bu evde, olmayan bir aşk için yanıp tutuşan tek kişi ben değilim."

Bu açıklama karşısında tamamen dilim tutuldu. Anne'in dehşet içinde nefesi kesildi.

"Branwell, yapma," dedi Emily.

"Neyi yapma? Charlotte'un büyük sırrı hakkında konuşma mı?" Bana, "Emily bana her şeyi anlattı. Brüksel'deki hocana mektuplar yazdığını ve gizli gizli ağladığını."

"Branwell," dedi Emily, bana özür dileyen bir bakış fırlatarak, "söylemeye çalıştığım şeyi yanlış anladın."

"Ah, gayet iyi anladım," diye uzata uzata konuştu Branwell. "Anlamadığım, *Charlotte canım*, neden beni evli Lydia Robinson'la ilişkimden dolayı bu kadar sert yargıladığın, senin de Belçikada'yken *evli bir adamla* aynı şekilde ilişkin varken?"

Yanaklarım ısındı; nabzım kulaklarımda attı. "Bu tam bir yalan!"

"Emily Jane bana öyle söylemedi," dedi Branwell, beni itip geçerek ve sokak kapısını açıp rüzgârla yağmuru içeri sokarak. "Orospu Charlotte!" diye bağırdı cırlak bir kahkahayla, ceketi olmadan dışarı, sağanağa çıkarken. "Ne demişler: Boyundan büyük işe kalkışma!" Bununla kapıyı çarptı ve gitti.

Koridorda yıkıcı bir sessizlik oldu. Şoka uğramıştık, kendimize gelmeye çalışarak öylece durduk. Sesim titreyerek sordum: "Ona ne söyledin Emily?"

"Biriyle *ilişkin olduğunu* hiç söylemedim," diye yanıtladı Emily, kızgınlıkla kafasını sallayarak. "Sadece hocamıza *ilgin* olduğunu ve şey, işlerin kontrolden çıkmış olabileceğini söyledim."

"Kontrolden çıkmak mı?" diye bağırdım. "Bu tam olarak ne demek oluyor?"

"Bu kadar gururlu olma Charlotte! Ona sadece doğru olduğuna inandığım şeyi söyledim. Onu rahatlatmaya çalışıyordum; çok bunalmıştı, Bayan Robinson'ı ne kadar özlediği hakkında ağlayıp konuşup duruyordu. Ona senin örneğini izlemesi gerektiğini söyledim ve perişanlığına daha çok metanetle dayanmayı öğrenmesini."

"Benim durumumu onunkiyle karşılaştırmayı *düşünmeye* bile nasıl cüret edersin?" Artan öfkeyle karşı ateş açtım. "Branwell aşk ilişkisini *üç yıl* sürdürdü! Ahlak ve namus kurallarının her birini ihlal etti! Ben hiç öyle bir şey yapmadım!"

"Belki yapmadın," dedi Emily, "ama aklın başından gitmiş, tutulmuştun; karasevdalıydın. Biliyorum!"

Ona dik dik baktım. "Benim ne hissettiğimi nasıl bilebilirsin ya da ne olduğunu? Brüksel'deki ilk yıldan sonra eve döndün Emily! Orada değildin!"

"Charlotte, beni aptal ve kör mü sanıyorsun? Yoksa kendi kalbinden tamamen habersiz misin? Şiirlerini okudum: '*Sevilmeden seviyorum; ağlanmadan ağlıyorum.*' Ve *Gilbert'in Bahcesi*! Özlemin kâğıt üzerinde apaçık! Eve geldikten sonra tam *bir yıl* boyunca Monsieur Heger'den başka bir şey konuşmadın. Şimdi bile her gün postaya bakıyorsun, ondan hiç gelmeyen bir mektup için çaresizlikle!"

Sıcak yaşlar gözlerime doldu. Daha fazla dinleyemedim. Döndüm ve utanç ve dehşetle babamın bir metre uzakta ol-

mayan çalışma odasının kapısının açık olduğunu gördüm. Içeride Bay Nicholls oturuyordu; onunla göz göze geldim; ifadesinden, ortaya çıkan çatışmanın her kelimesini duyduğu açıktı.

Utançtan nefesim kesilerek yukarı koştum. Emily durmaksızın beni izledi. Odama dalıp kendimi yatağıma attığımda, arkamdan geldi ve kapıyı çarptı.

"Şimdi fark ettim," diye bağırdı Emily bana yaklaşırken, sesi yeni bulunmuş bir şaşkınlıkla dolu, "kitabının neden bu kadar tutkusuz, bu kadar ruhsuz *olduğunu*. Şimdi yazdığın karakterlerin neden tahta çubuklar gibi olduğunu!"

"Ne?" İçerleyerek ağladım, gözyaşlarımın arasından ona bakarak. "*Kitabımın* bunlarla ne ilgisi var?"

"Her türlü ilgisi var. Brüksel'deki zamanını yazıyorsun, ama sadece yüzeysel bir imge, hiç derinliği olmadan. William'ın Belçika'ya geliş sahnesini tanımlamanda, onunla Frances arasındaki tek bir sahneden daha çok duygu var. Hocan ve donuk küçük hanımı hakkında hiçbir şey hissetmiyoruz, çünkü *bizim hissetmemize izin vermeye korkuyorsun*. Kabul et Charlotte: Belçika'da bir şey oldu, bize söylemediğin bir şey! *Onun* ya da başka bir şeyin hakkında duygu gücüyle yazamayacak kadar bunun etkisindesin hâlâ. *Kendine* bile hissetmeye izin vermiyorsun! Kalbinin etrafını duvarla çevirmişsin!"

Gözyaşlarına boğuldum. Kafamı kollarıma gömüp, ağladım. "Çık dışarı! Beni yalnız bırak!"

Emily gitti. Ben ağladım. Büyük bir sağanak halinde, ruhuma işleyen bütün öfke ve utancı salıverdim. Branwell bana orospu demişti. *Orospu!* Beni evli bir adamla ilişkiye girmekle suçlamıştı ve Emily onaylamıştı, hepsi de babamla Bay Nicholls'ın kulak eriminde! Ah, ızdırap! Ah, elem! Benim hakkımda ne düşüneceklerdi, karakterime dair böyle iğrenç ve aşağılık suçlamalar duyduktan sonra? Ağladıkça, erkek kar-

deşimle kız kardeşimin söylediği her korkunç şeyi hatırlayarak kendime işkence ettim:

Görünüşe göre bu evde, olmayan bir aşk için yanıp tutuşan tek kişi ben değilim.

İşler kontrolden çıkmış olabilir.

Belçika'da bir şey oldu, bize söylemediğin bir şey!

Ona ilgin oldu. Aklın başından gitmiş, tutulmuştun; karasevdalıydın.

Suçlamalar doğruydu, her kelimesi. Odaya karanlık çökerken, anılar geri sökün etti: Zihnimde yasaklamaya çalıştığım, dört yıl önce çok fazla vaatle başlamış olan, evden uzak bir ülkeye, Belçika'ya yolculuğun anıları.

Dokuz

Belçika! O tek kelimenin sesiyle göğsümden ne çok sayıda karmaşık duygu yükseliyor! Bu isim aklımda, ikisi de üzerimde, hayatımı geri dönülmez biçimde değiştirecek, çok derin bir etki bırakmak üzere birleşen bir kişiyle ve bir yerle özdeşleşmişti.

13 Şubat 1842'de soğuk, ıslak bir sabahtı; Emily'yle, kendi okulumuzu yönetmek için Fransızca ve Almanca'da yeterlilik kazanmak amacıyla, altı aylığına tekrar okullu kızlar olmaya kararlı, o yirmi üç ve ben yirmi beş yaşında, Belçika taşrasını ilk kez görmüştük. O zaman Anne'in Thorp Green'de ikinci yılıydı; Branwell hâlâ demiryolunda çalışıyordu ve bizim eğitim girişimimiz için parayı cömertçe sağlayan Branwell Teyze hayattaydı, papaz evinin halkını verimli bir şekilde idare ediyordu.

Yolculuğumuzda babam bize eşlik etmişti ve rehberlerimiz, her ikisi de Londra'dan geçişi birkaç kez yapmış olan arkadaşım Mary Taylor'la erkek kardeşi Joe'ydu. Ostend Limanı'yla Brüksel arasındaki yeni demiryolu hattı henüz tam açılmadığından, atlı arabaya binmek zorunda kalmıştık ve yaklaşık yüz küsur kilometrelik yolculuk bütün bir gün sürmüştü.

"Ne kasvetli bir manzara!" diye yakındı Joe Taylor (ailesinin yünlü kumaş üretim işini yönetmeye yardım eden, pratik

ve çok gezmiş, genç bir adam) araba ilerlerken: "Yalnızca sıkıcı, düz bir hiçlik."

"Hiç de sıkıcı değil," diye karşı çıktım, arabanın penceresinden gülümseyerek dışarı bakıp. "Kış haliyle hoş." Aslında, bütün yol boyunca gözümüze tek bir resimsi nesne ilişmemişti, ama benim için (yabancı topraklarda olmaktan çok mutluydum) her şey güzeldi, her şey resimsiden öteydi. Güneş batarken, şiddetli bir yağmur bastırdı ve sicim gibi yağmurun ve yıldızsız gökyüzünün arasından gözlerim Brüksel'in ışıklarının ilk pırıltısını gördü.

Geceyi rahat bir otelde geçirdik. Ertesi sabah, Mary ve Joe Taylor bizden ayrıldı, çünkü Mary seçkin bir Alman okulu olan Château de Koekleberg'de kız kardeşi Martha'ya katılacaktı.

Bir "Maison d'education pur les Jeunes Demoiselles"* olan Heger Pensionnat şehrin antik mahallesinde, Rue d'Isabelle denen, İspanyol işgali zamanından kalan dar bir caddede yer alıyordu. Cadde, merkezi parkın girişine çıkan bir kat basamağın dibinde, kuleleri gökyüzünü doldurur görünen ve büyük, ahenkli çanları kutsal ve rahatlatıcı biçimde saati vuran Saint Michael ve Saint Gudule kiliselerine yakın uzanıyordu.

"Rue d'Isabelle" diye açıkladı Bay Jenkins (Brüksel'deki İngiliz Elçiliği'nin İngiliz papazı, eşiyle birlikte babam, Emily ve beni otelden okula kadar arabasıyla götürmüştü) "şehrin aşağı, ortaçağdan kalma kısmıyla yukarıdaki şık, on sekizinci yüzyıl bölgesi arasında orta noktayı oluşturur."

"Burada güzel bir park ve sarayımız var," diye ekledi Bayan Jenkins, "ve pek çok görkemli, aristokratik ev ve oteller."

Fakat Emily'yle ben, yaşamaya geldiğimiz bu büyüleyici şehri gezmeye epey zaman sonra fırsat bulabildik. O gri şubat

---

* Genç Hanımlar Okulu.

sabahında Pensionnat'a ilk kez dikkatle baktığımda, çıplak ve zevksiz bir yapı olduğunu düşünmüştüm. Sadece kırk yıllık, iki kat yüksekliğiyle, etrafındakilerden çok daha büyük ve bir kat yüksek olan binanın caddeye bakan bir dizi büyük, parmaklıklı, dikdörtgen penceresi vardı. Fakat dışının sevimsizliği, içinin çekiciliğini maskeliyordu.

Bayan bir kapıcı bizi içeri aldı ve beş kişilik küçük grubumuzu siyah beyaz mermerle kaplanmış bir giriş koridorundan geçirdi. Uzun koridor da sahte mermerle döşenmişti ve pelerinler, başlıklar ve çantaların asılı olduğu ahşap kancalar sıralanmıştı.

"Bak!" diye bağırdı Emily, şaşkınlık içinde ve biraz da gülümseyerek. "Bir bahçe!" Koridorun uzak ucunda bir cam kapıya işaret etti, oradan sarkan sarmaşık ve diğer kışlık çalılar gözüme ilişti; ama soldaki bir odaya götürülüp beklenmemiz söylendiğinden fazla incelemeye zamanım olmadı.

Kendimizi, çok cilalı bir yer, renkli döşemeli sandalye ve kanepeler, yaldız çerçeveli resimler ve yaldızlı süs eşyaları, şık bir orta sehpası ve yeşil porselen bir sobanın olduğu parlak bir salonda bulduk. İleride çok aşina olacağım bu tip soba bir şöminenin Belçikalı dengiydi; her ne kadar alevli bir tabanı olmasa da, ısıyı çok verimli ve etkin biçimde yayıyordu.

"*Monsieur Bronte, n'est-ce pas?*"* dedi arkamızda bir ses, çok belirgin bir Brüksel aksanıyla.

Neredeyse sıçradım, çünkü içeri birinin girdiğini ne duymuş ne görmüştüm. Döndüm ve biraz şaşırarak, müdiremizle karşılaştım, çünkü farkında olmadan daha yaşlı ve evde kalmış birisini -eski müdirem Bayan Wooler'a daha benzer birini bekliyordum. Oysa önümdeki kadın otuzundan büyük görünmüyordu (aslında otuz sekiz yaşındaydı). Kısa boylu

* Bay Bronte, değil mi?

ve biraz tombuldu, ama havasında zarafet vardı. Yüz hatları düzensizdi. Güzel değildi, ama sıradan da değildi; mavi gözlerinde bir dinginlik, duru beyaz cildinde bir tazelik ve gür, bakması bir zevk olan fındık rengi (ciddi bukleler halinde kıvrılmış) saçlarında bir parlaklık vardı. Siyah ipek elbisesi üzerine öyle bir kesinlikle oturuyordu ki, onu diken Fransız terzi hanımın yeteneklerinin kanıtını taşıyor, müdirenin en güzel hatlarını tatlı ve anaç bir şekilde vurguluyordu; çünkü o zaman yedi aylık hamileydi.

"*Je m'apelle Madam Heger*," dedi, kısa bir gülümseme ve resmi bir karşılama tonuyla, elini önce babama, sonra Bay Jenkins'e, Bayan Jenkins'e, Emily'ye ve bana uzatarak. İyi giyimli Avrupalı bir kadın örneğiydi. Elbisesinin eteklerinin altından görünen hafif terlikleri, fark ettim ki arkamızdaki küçük kapıdan sessizce girmesini sağlamıştı. Daha sonra, kurumunun yönetiminde sessizce dolaşma yönteminin paha biçilmez bir değer olduğunu keşfettim.

Babam neredeyse hiç Fransızca konuşmadığını iletince ve müdire de, "Benim *İngilişçe* iyi yok," diye itiraf edince, onunla Jenkins'ler arasında pek azını anladığım hızlı bir konuşma başladı. Biraz panikle, buraya gelmeden önce en azından hoşgörülebilir derece yeterli olduğunu varsaydığım Fransızca'ya hâkimiyetimin aslında yetersiz olduğunu fark ettim; bir İngiliz sınıfında yabancı bir dil konuşmak, yabancılarla kendi dillerinde konuşmanın yaşayan, nefes alan deneyimine pek az benziyordu.

Jenkins'ler çevirmen olarak görev yaptılar ve bize yerleşmemize izin verileceğini ve o akşam Monsieur Heger'le -çünkü o anda bitişikteki Brüksel'in başlıca erkek okulu, Athénée Royal'da ders veriyordu- tanışacağımızı bildirdiler. Neyse ki ertesi güne kadar derslere başlanmamız beklenmiyordu.

Ana bina iki farklı bölümden oluşuyordu: Solda Heger'lerin özel odaları ve sağda okul binası. Okulda kısa bir tura çıkarıldık ve görevleri başında genç hanımlarla dolu, iki büyük ve güzel sınıfa ve Madame Heger'in yemek yiyeceğimiz ve akşam derslerimizi hazırlayacağımız yer olduğunu söylediği *réfectoire*'a göz atmamıza izin verildi.

"Evet," dedi babam tur bitince memnun bir ifadeyle, "düzenlemelerden tatmin oldum. Sanırım burada rahat edeceksiniz, kızlar."

Jenkins'lere rehberlik ve yardımları için teşekkür ettik, babamla kucaklaşıp vedalaştık ve babamızı en az yarım yıl görmeyeceğimizi bilerek ve yolculuğunda sağlığı ve güvenliği için endişelenerek araba uzaklaşırken gözümüz yaşlı seyrettik. Bir hafta sonra attığı mektubu alınca rahatladık, bize Calais'den vapurla eve dönmeden önce Brüksel, Lille ve Dunkirk'ü gezmekten ne kadar hoşlandığını anlatıyordu.

Büyüklerimiz ayrılır ayrılmaz bahçede madeni sesli bir çan çaldı. Aynı zamanda, bir yerde bir saat öğleni vurdu. Koridor birden, sınıflardan kargaşa içinde çıkan bir öğrenci kalabalığıyla (toplamda neredeyse yüz kişi) doldu. On ikiden on sekiz yaşına kadar kızlar iyi giyinmişler ve neşeyle sohbet ediyorlardı; yarısından fazlası pelerin, başlık ve çantalarını alıp arka bahçeye çıktı. Bunlar, diye düşündüm, kendi yiyecek içeceklerini getiren gündüzlü öğrenciler olmalı. İki *maitress** göründü, cırlak sesleri kalan *pensionnaire* ya da yatılı öğrencilere bir tür düzen vermeye boşuna uğraştı, ama bütün uyarılar ve emirlerin hiç etkisi olmadı. Burası Brüksel'in en iyi yönetilen okullarından biri olsa da, disiplin olanaksız görünüyordu.

Bu hak edilmiş ünün kaynağını keşfetmek için çok beklemem gerekmedi.

* Kadın öğretmen.

Düzgün alnıyla ve durgun tarzıyla (salonunun kapı aralığında gölgede duran) Madame Heger kararlılıkla koridora yürüdü ve sakin ve kuvvetli bir şekilde tek bir sözcük söyledi: "*Susun!*"

Anında topluluk sustu, düzen yerine geldi; genç hanımlar topluca *salle-a-manger*'ye* girmeye başladı. Madame Heger onların davranışlarını, kendinden memnun ama eleştiren bir bakışla, bir generalin askerlerinin hareketini izleyeceği gibi izledi. Etrafındakilerin tepkilerinden, hem öğrecilerin, hem öğretmenlerin ona şefkat değilse bile saygıyla baktığı belliydi.

Madame Heger hemen öğretmenlerden biriyle (sonradan Mademoiselle Blanche olduğunu öğreneceğim, kurumuş gibi görünen, orta yaşlı bir kadın) konuştu ve sonra çıktı. Mademoiselle Blanche, Emily'yle beni yemeğe götürdü, mahiyeti bilinmeyen, tuhaf ama güzel bir sosla sunulan bir tür et, ne olduğunu bilmediğim bir şeyle lezzetlendirilmiş doğranmış patates, "tartine" ya da bir dilim ekmekle tereyağı ve pişmiş armuttan oluşan leziz yemeği yedik. Diğer kızlar bizi umursamadan gevezelik ediyordu.

Öteki öğrenciler sınıflarına dönünce, Emily'yle ben yukarıdaki, kapılar kadar büyük beş devasa kanatlı pencereyle aydınlık, uzun bir odadan oluşan yatakhaneye çıkarıldık. Odanın her bir tarafında on dar yatak duruyordu; her yatak tavandan sarkan beyaz bir perdeyle örtülüydü. Her yatağın altında uzun bir çekmece vardı. Madame Blanche bunun gardrop olarak görev gördüğünü söyledi; her yatağın arasında ek çekmeceleri olan şifoniyerler ve üzerlerinde şahsi bir leğen, ibrik ve ayna vardı. Onaylayarak fark ettim ki her şey düzgün, temiz ve düzenliydi.

---

* Yemek salonu.

"Madame Heger köşeyi size ayırdı," dedi Mademoiselle Blanche Fransızca, bizi odanın en ucundaki, diğer yataklardan perdeyle ayrılmış yatakları gösterirken. "Bu perdeleri özellikle astırdı, yaşınıza saygıyla, biraz mahremiyet isteyeceğinizi düşünerek."

"Ne kadar düşünceli," diye yanıtladım onun dilinde, odamıza gülümseyerek bakarken. Burada çok mutlu olacağımızı sezdim. Neredeyse yirmi altı yaşında, kendimi tekrar bir okullu kız olarak bulmak ve yıllarca mürebbiyelik ve öğretmenlikten sonra emir vermek yerine uymak zorunda olmak garip olabilirdi, ama işlerin o halini seveceğime inandım. Benim için, bilgi edinmek söz konusu olduğunda, emretmektense boyun eğmek her zaman daha doğal olmuştu.

Emily'yle öğleden sonranın kalanını bavul açıp yerleşerek geçirdik. O akşam, aile oturma odasında Heger'lere katılmak için davet edildik.

Madame ve Monsieur Heger'in altı yıldır evli olduklarını ve bizim gittiğimiz zaman, bir yaşla dört yaş arasında üç kızları olduğunu biliyordum. Yine de girdiğimizde Emily'yle benim karşılaştığımız sahne için hazırlıksızdım: Madame, porselen sobanın yanındaki kanepede yarı uzanmış, bir şişman kol göğsünde en küçük kızını tutuyordu; diğer elinde bir kitap tutup, yüksek sesle bir hikâye okuyordu; en büyük kızı yanında dikkatle dinleyerek oturuyordu ve ortanca çocuğu ayağının dibinde halıda sessizce oynuyordu. Bir mürebbiye olarak hiç rastlamadığım, çok gündelik ve tam bir anne mutluluğu resmiydi.

Bu okulu bu kadar sıradışı yapan şeyin ne olduğunu o zaman anladım: Ailesi aynı yerde yaşayan evli bir çift tarafından yönetilince ev havasıyla dolmuştu ve bu haliyle, daha önce bildiğim herhangi bir eğitim kurumundan çarpıcı biçimde farklıydı. Bu fark çok geçmeden daha da belirginleşecekti.

Madame Heger girdiğimizde gülümsedi ve odanın diğer tarafındaki kanepeye doğru başıyla işaret etti. "*Bon soir. Asseyez-vous, s'il vous plaît. Monsieur approche dans un instant.*"*

Oturduk. Vaat edildiği gibi, yaklaşan ayak sesleri çok geçmeden koridorda duyuldu, ama hafif bir sesten uzak bir gök gürültüsünün hızlı, yankılı gümbürtüsüne benziyordu, yaklaşan bir öfke alameti. Kalbim, daha kapı, sürgü ve panelin şiddetli patlamasıyla hızla açılmadan önce çarpmaya başladı. Haşin bir hayalet gibi, küçük esmer bir adam, buram buram puro dumanının peşinden içeri daldı. Şekilsiz, is karası bir *paletôt* giymiş, kısa kırpılmış siyah kafasında gelişigüzel bir açıyla dengelenmiş püsküllü bir *bonnet-grec* takmıştı.** Korkunç bir öfke içinde kanepedeki kadının yanına yürüdü. Purosunu hiddetle sallayıp pek azını yakalayabildiğim bir Fransızca nutuk atıyordu, gerçi "*etudiant*" ve "*Athenee*" sözcüklerinin sık geçmesinden yandaki erkek okulunda bir öğrenci hakkında olduğunu varsaydım.

Kim bu korkunç küçük adam, diye merak ettim. Emily'yle ben telaşlı bir şekilde birbirimize bakarken, onun her şeye rağmen Monsieur Heger olmamasını umduk. Madame sakin, sessiz ve sabırla dinledi; çocuklar hemen hiç şaşırmadılar.

"*Mon cher*," dedi Madame, kocası (çünkü gerçekten de Monsieur Heger'di) purosundan derin bir nefes çekmek için bir an saldırısına ara verince, "*les pupilles Anglaises sont arrivees.*"*** Bizim yönümüze başıyla işaret etti.

Küçük adam dönüp bize baktı. Odayı aydınlatan hafif titrek mum ışığında formunu ve hatlarını seçebildim. Ortalamadan daha kısa boyluydu, hâlâ genç görünse de (otuz üç yaşındaydı; karısından beş yaş küçük, benden yedi yaş büyük), pek

---

* İyi akşamlar. Lütfen oturun. Monsieur biraz sonra burada olacak.

** Paletôt: Uzun bir ceket veya gevşek palto. Bonnet-grec: Köylü şapkası.

*** Canım, İngiliz öğrenciler geldi.

güzel bir adam değildi. Cildi, çehresini ilk bozguna uğratan ifade kadar karanlıktı (her ne kadar yavaş yavaş açılıyorsa da) ve yüzünü ve çenesini çevreleyen kalın, siyah bıyıklar, öfkeli bir kedininki gibi kıvrılmıştı.

"*Ainsi je vois*,"* diye söylendi, bizi *lunette*'lerinin** arkasından inceleyerek.

Sanki büyü yapılmış gibi, kızgın tavrı kayboldu; o yumuşak, melodik ve en duru Fransızca'yla söylenen üç sözcükte şaşkınlık, sıcaklık, konukseverlik ve arkadaşlık vardı. Bu yeni ton sadece saniyeler önce tanık olduğumuz tonun öyle tamamen tersiydi ki, bambaşka bir insandan çıkıyormuş gibi göründü. Karısına geri döndü ve ona sevgi dolu bir öpücük verip ardından her bir çocuğunu sıcak bir şekilde kucakladı. Ancak o zaman odayı geçip elini Emily'ye ve bana uzattı. Fransızca konuştu; aslında Pensionnat'da kaldığımız süre içinde *bütün* konuşmalar Fransızca'ydı; ama bu günlüğün hatırına ve kaydetme kolaylığı için çoğunluğunu İngilizce yazacağım.

"Belçika'ya ve naçizane kurumumuza hoş geldiniz," dedi Monsieur Heger, biz ayağa kalkıp elini sıktığımızda mavi gözleri parıldayarak. "Oturun! Oturun! Mademoiselle Charlotte ve Mademoiselle Emily, değil mi? Umarım yolculuğunuz iyi geçmiştir?"

Emily sessizce başıyla onaylarken yerlerimize oturduk. Ben yanıtladım: "*Oui, monsieur*," onu anlamamdan memnun, ama memnuniyet orada bitti.

Monsieu Heger kendini arkamızdaki geniş, rahat koltuğa attı ve anadilinde hızla konuşmaya başladı. Bu noktada, demek istedikleri hem kardeşim hem benim için pek az anlaşılırdı ve birkaç ay sonra tercüme edinceye kadar tam olarak anlaşılmadı:

---

* Oh, görüyorum.

** Gözlük.

"Bize yazdığınız zaman, Mademoiselle Charlotte, karımla ben tutkularınızı ve parasal kısıtlarınızı anlattığınız mektubunuzun yalın, samimi tonundan o kadar etkilendik ki şöyle dedik: İşte bir İngiliz papazının orta halli koşullarda, öğrenmeye hevesli, diğerlerini eğitme fikrindeki kızları. Onları hemen kabul edelim ve avantajlı şartlar verelim." Ara verirken gülümsedi, belli ki minnettar bir yanıt bekliyordu. Bunu alamayınca, kara kaşları dikleşti. "Finansal şartlarımızı uygun bulduğunuzu sanıyorum, burda olduğunuza göre?"

Emily'yle ben sessiz ve emin olamadan durunca, kızgın bir tonla "Bana Fransızca yazdınız. En azından dile orta düzeyde hâkimiyetiniz olduğunu varsaydım. Başka nasıl devam etmeyi düşünüyorsunuz? İkinizden birinin ne dediğim hakkında en ufak bir fikri var mı?"

Sözlü yaylım ateşi beni öyle afallatmıştı ki, tam anlamını anlamış bile olsam, akıllı bir yanıt çıkaramazdım. O bize ters ters bakarken, aklımdan hızlıca geçen bir düşünce daha oldu: Bu Emily'ye ne kadar daha kötü görünmüş olmalıydı! Çünkü Roe Head Okulu'nda, benim orada öğretmen olarak görev yaptığım sürenin bir kısmında geçirdiği kısa sürede, aldığı altı aylık Fransızca ders dışında Emily'nin bu dille tek deneyimi evde ona öğrettiğimden ve kendi okuyarak öğrendiklerinden ibaretti.

"*Monsieur*," diye duraksadım, yanaklarım yanarak, "*je suis désolé, mais vous parlez trop rapidement*."

"*Nous ne comprenons pas*," diye ekledi Emily basit, sert bir tonla.*

Açıkça irkildi; bizim Fransız aksanına Kuzey Yorkshire girişimimizin kulaklarına berbat geldiğini anladım. "Pöh!" diye bağırdı, sandalyesinden sinirli sinirli bakıp şimşek hızıyla ka-

* Monsieur, affedersiniz, ama çok hızlı konuşuyorsunuz... Anlamıyoruz.

rısına yürüdü. "Bu kızlar dilimizi hiç bilmiyor! Genel nüfusla birlikte sınıfta batacaklar. Eğer bir şansları olacaksa, onlara benim özel ders vermem gerek!" Kara kafasını sallayarak, kapıyı açtı ve odadan fırladı.

O gece, Emily'yle özel köşemizde yatmaya hazırlanırken, başımızı nasıl bir işe soktuğumuzu düşündük. Gerçekten de derslerin ilk birkaç haftası çoğu zaman şaşkındık. Üç yerli kadın öğretmen ve yedi ziyaretçi hoca farklı eğitim dallarının -Fransızca, resim, müzik, şan, yazma, aritmetik ve Almancayanı sıra Kutsal Kitap ve "iyi yetişmiş bir hanımın bilmesi gereken bütün dikişler" konusunda ders veriyordu. Biz, beklendiği gibi, bütün gün, her gün Fransızca konuşmaya, okumaya ve yazmaya zorlanıyorduk; bütün dersler (tabii Almanca dışında) yalnızca Fransızca öğretiliyordu ve bizim için bir ayrıcalık tanınmıyordu. Her ne kadar bu şartı, dil yeteneklerimin gelişmesi için araç olarak (gerçekten de bir işi öğrenmenin en iyi yolu ona balıklama dalmaktır) istekle beklemişsem de, genel konulardaki derslerimizi izlemekte gerekli çabayı göstermek beklediğimden zor oldu. Belçika'ya sefere çıkmadan önce daha iyi hazırlanmış olmayı ne kadar çok isterdim!

Ancak kendimizi titizlikle çalışmalarımıza verdik ve çok geçmeden, büyük oranda, bitişikteki Athenee'deki dersleri arasına sıkıştırıp bize haftalık özel Fransızca dersi veren, hem sakin hem sert mizaçlı Monsieur Heger'in sayesinde ilerledik. Emily'yle ben, kitaplığında gergin bir bekleyişle, ruh halini işaret edecek yaklaşma sesini bekleyerek otururduk.

Eğer ayak sesi hafif ve sakinse, çok iyi moralli olacağı, keyifle ilerlememizi takdir edeceği ve beğenecek çok şey bulacağı anlamına gelirdi. Öte yandan koridorda gürleyen ayak sesleri duymuşsak titrerdik, çünkü kötü bir gün geçirmiş olduğu anlamına gelirdi. Emily'yle ben o zaman, sıkıntısına karşılık, hem

külfeti hem acımasız bir dersle şamar oğlanı olarak iş görürdük. Fransızca konuşurken dilimizi kullanış şeklimiz hakkında nutuk çeker, bizi sözcükleri sanki ağzımızı açmaya korkuyormuşuz gibi dişlerimizin arasında ezmekle suçlardı. Çoğu zaman gözyaşlarına boğulurdum. Emily asla ağlamazdı; ama Monsieur Heger'in hakkını vermeliyim, eğer gözyaşı varsa, hemen özür dileyerek ve tonunu yumuşatarak devam ederdi.

Emily'yle ben Pensionnat Heger'e tam uygun değildik. Sınıf arkadaşlarımızdan çok daha büyüktük ve evdekilerin hepsi Fransızca konuşan Katoliklerdi, bir başka öğrenci ve Madame'ın çocuklarının mürebbiyesi, hem hanımın hizmetçisi hem bebek bakıcısı olarak görev yapan İngiliz bir kadın dışında. Bu yaş, ülke, dil ve din farkı bizimle diğerlerinin arasında aşılması zor bir sınır çiziyordu, Monsieur Heger'in bize verdiği, diğer öğrenciler arasında nefret ve kıskançlık uyandıran özel derslerle büyüyen bir uçurum. Kendimizi grup içinde tamamen dışlanmış hissettik.

Emily, yakın ailenin dışında herhangi birinin varlığında her zaman sessiz ve içine kapanık, önce bütün bu zorlukların altında batmış gibi göründü, ama sonra toparlandı. "Bu şüphe ve korkuları alt edeceğim," dedi bir akşam kararlılıkla. "Kaybetmemeye azimliyim." Aylar geçtikçe, Emily, benden başka kimseyle, onunla konuşulmadıkça konuşmadı; özel grubumuzdan güç aldı ve çalıştı; köpek gibi çalıştı.

Kız kardeşimin tersine ben başından beri mutluydum. Yeni hayatımı zevkli ve doğama, mürebbiye olarak dayandığımdan çok daha uygun buldum. Öğrenmeye, uzun zamandır kuru samanla beslenip taze çimene dönen bir inek kadar iştahla döndüm. Sürekli meşguldüm, zamanım hızla geçti.

Jenkins'lere birkaç pazar ziyaretinde bulunduk, ama Emily'yle benim gevezelik etmeye pek az yeteneğimiz ol-

duğundan, sohbet girişimlerinde açıkça hayal kırıklığına uğradılar ve bu etkinliklerden hemen vazgeçildi. Brüksel'in kuzeybatısında taşrada bulunan, kızlar için pahalı bir yatılı okul olan Château de Koekelberg'deki arkadaşlarımız Mary ve Martha Taylor ile geçirdiğimiz canlı, neşeli günlerden çok zevk aldık. Bir süredir yabancılar arasında yaşadığımızdan kısa bir zaman için de olsa arkadaşlarımızla olmak kanımızı ve kalbimizi ısıtmıştı.

Château de Koekelberg'e o martta ilk ziyaretimiz zırasında Mary, "Tıpkı siz ikiniz gibi ben de buraya Fransızca öğrenmeye geldim," dedi, etkileyici okul arazisinde yürürken, "ama buradaki öğrencilerin çoğu İngiliz ve Alman ve konuşulan az miktarda Fransızca da çok kötü."

"Bu kadar mızmız olma!" diye yapıştırdı Martha, ablasının siyah, kıvırcık saçını şakayla çekerek. Martha, Roe Head Okulu'nda hepimizi çok eğlendiren tatlı şen çocuk, eşit derecede hayat dolu ve eğlence seven bir genç kız olmuştu. "Yeni Fransız müdiremiz yarından sonra geliyor ve biz de istediğin bütün ilerlemeyi kaydedeceğiz."

"Şehirdeki yürüyüşlerimizde tuhaf bir şey fark ettik," dedim. "Bizim hayal gücümüz mü yoksa burada bazı beyler kendilerini boyuyor mu?"*

"Evet boyuyorlar!" diye bağırdı Mary, bir kahkahayla.

"Çok moda!" diye ekledi Martha. "Komik değil mi? Ellen'a erkek kardeşi George için biraz boya yollayacağım geliyor. Ah! Bugünlerde moda olan bir şey daha var: Yabancı bir ülkedeki arkadaşlara tonlarca boş kâğıt göndermek, mektup yerine! Ellen'a şaka olarak böyle bir şey yollayalım mı?"

Mary'yle ben fikre güldük, ama Emily kaşlarını çatıp, "Bu hem kâğıt hem pul ziyanlığı olur," dedi ve sonunda hepimiz

---

* Yüz kozmetikleri kullanmak.

ona katıldık. Keyifle, kitaplığa gidip Mary'nin zaten Ellen'a yazmakta olduğu mektuba yorumlarımızı ekledik.

Brüksel'de, giysilerimi küçük bedenime nasıl uyarlayacağımı öğrendim. Branwell Teyze cömertçe Emily'yle bana küçük harcamalar için az bir miktar para vermişti. Belçikalı terzilerin hassas becerilerine tanık olmuş ve makul ücretlerini öğrenmiş olarak, harçlığımın bir kısmını yeni bir elbiseye harcadım. Elbise geldiğinde çok heyecanlanmıştım! Açık gri bir ipek seçmiştim ve temiz, sade, üste oturan tarzda bir gövdeyle, büzgülü etek, dar kollar ve beyaz işli yaka yaptırmıştım. Ayrıca yeni, daha bol bir jüpon ısmarlamıştım. Sadece bir elbiseydi ve çamaşır günü dışında her gün, gerektiğinde onararak, giymek zorundaydım; ama böyle giyinince artık o kadar belirgin şekilde göze batmıyordum.

Diğer yandan Emily çocukluğundan beri tercih ettiği eski moda elbiseleri ve ince jüponları giymekte ısrar etti. Diğer kızlar Emily'nin acayip giyim tarzıyla alay ettiğinde, soğuk bir şekilde, "Tanrı'nın beni yarattığı gibi olmak isterim," derdi (İnanmaz bakışlarla karşılanan ve sadece onları daha da uzak tutmaya yarayan bir yanıttı bu).

Varışımızdan altı hafta sonra, Madame Heger ilk oğlu Prospère'i doğurdu. Bu yüzden Pensionnat'daki ilk aylarımızda onu az gördük; genellikle dinleniyor veya bebek bakımı görevlerini yapıyordu. O dönem daha sonra, onunla daha çok temasım oldukça, onun saygın bir kadın ve yetenekli bir müdire olduğunu düşündüm. Bu iyi yapılanmış evin bağrında, yüz sağlıklı, coşkulu, iyi giyimli kız gelişiyor, acı veren zahmet veya yararsız moral bozukluğu olmadan bilgi ediniyorlardı. Dersler iyi dağıtılmıştı ve anlaması kolaydı, eğlence özgürlüğü ve sağlıklı egzersiz şartları vardı, yemek bol ve çok iyiydi. Pek çok ciddi İngiliz müdiresi, diye düşündüm, Madame Heger'in yöntemlerini kopya etse iyi olur.

En azından, bunlar onun hakkındaki ilk izlenimlerimdi ve epey sonraki bir zamana kadar değişmedi.

Buna karşılık, Emily ve ben Monsieur Heger'i başından itibaren, her gün yazma dersimizde ve özel dersimiz için ayrıca haftada bir görüyorduk. Titiz ama mükemmel bir öğretmendi ve huy ve ruh hali olarak karısının tam tersiydi: Sinirli, fırtınalı, değişken ve çoğu zaman mantıksız. Fakat arada bir, kişiliğinin şaşırtıcı bir şekilde farklı bir yanını açığa çıkarırdı: Daha hafif, daha şakacı tarafını. Bazı akşamlar çalışma saatlerinde, habersiz içeri dalmak Monsieur Heger'in âdetiydi. Yemekhaneye her daldığında o sessiz, rahibe kampını taşkın bir *affaire dramatique*'e döndürürdü.

"Mademoiselles!" diye bağırırdı, ellerini çırpıp odanın idaresini küçük bir Napolyon gibi ele alırken, "kitaplarınızı, kalemlerinizi ve kâğıtlarınızı kaldırın ve elişi torbalarınızı çıkarın. Biraz eğlence zamanı."

Hepsi merkezi lambalar altında, iki uzun çalışma masasında oturan öğretmenler ve öğrenciler, benzer şekilde coşkuyla yanıt verirdi. Monsieur Heger odanın önünde durarak güzel bir cilt veya bir dizi broşür çıkarır ve bizi etkileyici bir hikâye veya esprili bir diziden parçalarla eğlendirirdi. Keyif ve beceriyle, genç hanımlar için uygunsuz görülebilecek parçaları çıkarmaya özen gösterip, genellikle onların yerine eğlenceli, doğaçlama sözler ve diyaloglar koyarak gösterisini yapardı. Bu pek seyrek akşamlar bütün toplananların moralini yükseltirdi ve böyle akşamları büyük bir beklentiyle iple çekerdim.

Fakat küçük adam, aydınlıkla karanlık arasında, öngörmesi olanaksız kalıplarında gidip gelerek bir çelişki olmaya devam etti. Sanırım, her zaman değişen mimikleri ve inanılmaz düşünce ve huy değişimleriyle, ifade ettiği duyguları seyretmeyi seviyordu. Bir öğrenciyi hafif bir dudak ve burun deliği hareketiyle utandırabiliyor ya da göz kapağının küçük bir titreme-

siyle gururlandırabiliyordu. Pensionnat'da iki aydan biraz fazla kalmıştık ki özel derslerimizden birinde Monsieur Heger, İngilizce bir kompozisyonu Fransızca'ya çevirişimi beğenmeyerek defterimi bana doğru fırlattı.

"Fransızca'yı küçük bir robot gibi yazıyorsun!" diye hırladı. "Her sözcük sözlüğün ve gramer kurallarının fazla endişeli bir incelemesinin ürünü gibi görünüyor, ama gerçek konuşma kalıplarına hiç benzemiyor! Sizden daha az deneyimi olan küçük kız kardeşiniz çok daha iyi ve özlü çeviriler yapıyor!"

"Özür dilerim Monsieur," dedim, derin bir utançla.

"Bundan sonra, Mademoiselle, size çevirilerinizde sözlük ya da gramer kitabı kullanmayı yasaklıyorum."

"Ama Monsieur! Sözlük ya da gramer kitabım olmadan nasıl çevirebilirim?"

"Beyninizi kullanın!" diye bağırdı, kendi başına vurarak ve gözlüğünün arkasından bana şimşek gibi bakarak. "Etrafınızda olanları dinleyin! Fransızca'nın konuşulma şeklini duyun! Ve duyduklarınızın yazarken parmak uçlarınızın arasından çıkmasına izin verin!"

"Denerim Monsieur." O adamın öfkesinde, gözyaşlarını çeken bir şey -ateşli bir tutku- vardı. Mutsuz değildim, çok korkmuş değildim, ama kendimi tutamadım, ağladım.

Emily sertçe, "Monsieur, çok ileri gidiyorsunuz. Ablam ve ben çok çalışıyoruz. Onu ağlatmak kabalık," dedi.

Monsieur Heger bana baktı, belli ki çekilen keskin acıyı gördü ve uzun bir iç çekti. "*Allons, allons*," dedi hemen, sesi şimdi yumuşakça tevazu gösterdi. "Kesinlikle ben bir canavar ve zorbayım. Lütfen özrümü kabul edin ve cep mendilimi alın." Eşyayı *paletot*'undan çıkarıp bana doğru uzattı; nezaketle aldım ve gözlerimi sildim.

"Bu bilmeceye bir çözümüm var, sanırım," diye düşündü. Kitaplığındaki başlıklara, kütüphane raflarını yerden tavana

dolduran dev koleksiyona göz gezdirdi. "Siz o sıkıcı çevirilerden ve sözcük çalışmalarından daha fazlasına yetkinsiniz." Bir cilt seçti. "Size her hafta Fransız edebiyatının en iyilerinden seçme bir bölümü yüksek sesle okuyacağım. Her parçayı birlikte analiz edeceğiz; sonra siz kendi özgün denemenizi benzer bir yazı biçiminde yazacaksınız."

Emily kaşlarını çattı. "Bunun ne faydası var, Monsieur? Eğer başkalarını taklit edeceksek, düşünce ve ifade özgünlüğünü yitiririz."

"Ben 'taklit' demedim!" diye karşı çıktı Monsieur Heger hararetle. "Benzer bir biçimde yazmalısınız dedim ama tamamen farklı bir konuda ve yeterince farklı bir karakteri, böylece akılsızca taklit etmek de imkânsız olur. Böyle yapınca, sonunda kendi tarzınızı geliştireceksiniz. Ben bu yöntemi daha önce en ileri ve yetenekli öğrencilerimle denedim ve sizi temin ederim, her zaman mükemmel sonuçlar verdi."

"Hangi konuda yazacağız, Monsieur?" diye sordum.

"Kendi seçtiğiniz bir konuda. Bir konuda yazmaya oturmadan önce, onun hakkında düşünce ve duyguların olması gerekir. Kalbiniz ve aklınızın hangi konuyla heyecanlanacağını bilemem. Bunu size bırakmalıyım."

***

O ilk kompozisyon üzerinde uzun zaman harcadım ve gerçek yeteneğimin düzyazıda yattığına inanarak ve böyle bir çabanın -kusurlu bir Fransızca'yla ifade edilse bile- sonunda Monsieur Heger'den övgü alacağını umarak metni gururla teslim ettim. Üzülerek söylemeliyim ki, çalışmam tam tersi bir etki yarattı.

"Deneme dediğiniz bu yavan saçmalıklar parçası nedir?" diye gürledi Monsieur Heger bir öğleden sonra yazma dersini bitirip, can sıkıcı makaleyi masamın üstüne attığında. "Bir

duygu seli! Gereksiz metaforlar ve sıfatlar yağmuru! Hayal gücünüzün sizi ele geçirmesine izin vermişsiniz, Mademoiselle, sanki yazmanın amacı en fazla sayıda sözcüğü bir araya toplamakmış gibi."

Onun bu katı eleştirisiyle yanaklarım yandı; utancım, odadan henüz çıkmamış olan birkaç diğer kızın eğlenerek kıkırdamasına sebep olunca daha da arttı. "Çalışmamı bu kadar sıkıcı ve rahatsız edici bulduğunuz için üzgünüm, Monsieur. Sadece elimden gelenin en iyisini deniyorum."

"Bu sizin elinizden gelenin en iyisi değil." Sıramın üzerinden yüzüme baktı, *bonnet-grec*'inin püskülü sert bir şekilde sol şakağını gölgeliyordu. "Görüyorum ki iyi bir hayal gücünüz var, Mademoiselle Charlotte. Vizyonunuz var! Yeteneğiniz var! Ama bununla birlikte üslubu tamamen göz ardı ediyorsunuz. Bunun üzerinde çalışmamız gerek, hem de titizlikle."

"Gelişmek için istekliyim, Monsieur. Sadece söyleyin: Ne yapmamı istiyorsunuz?"

"Yorumlarımı okuyun, Mademoiselle. Onları dikkate alın." Bununla, odadan çıktı.

Defterimi açıp en son çalışmamı bularak, Monsieur Heger'in kenara yazdığı yorumlara baktım. Küçük zavallı denemem saldırıya uğramış gibi görünüyordu! Monsieur yorum yapmaktan ve teknik hataları düzeltmekten fazlasını yapmıştı. Uygun olmayan sözcüklerin altı, "*Ne soyez pas paresseux! Trouvez le mot juste!*"* eleştirisiyle acımasızca çizilmişti. Cümleler insafsızca kısaltılmıştı. "Boş konuşuyorsunuz!" demişti burada ve "Neden bu ifade?" diyordu orada. Süslü bir metafora izin vermek üzere konumdan uzaklaştığım yerlerde pasajı kesip, "Konuya girdiniz, doğru sona gidiniz," yazmıştı.

İlk önce dehşete kapıldım; ama sonra durup küçük alıştırmamın üzerinde ne kadar zaman harcadığını düşününce

---

* Tembel olmayın! Doğru sözcüğü bulun!

kalbim minnetle doldu. Daha önce kimse yazımı böyle eleştirmemişti. Monsieur Heger'in öğretimiyle, fark ettim ki, tamamen yeni ve katı -ama kabul edilmeden geçilemeyecek- bir disipline maruz kalacaktım.

Diğerlerinin kompozisyonlarında, fark ettim ki, sadece burada bir yorum veya orada bir düzeltmeyle yetiniyordu ve belki bir veya iki bilgece söz ekliyordu; ama benim hiçbir ihmalime ya da kusuruma katlanmıyordu. "Konunuzda ilerlerken, netlik ve doğruluğa katkısı olmayan her şeyi acımadan feda etmelisiniz," dedi. "Düzyazıya biçim veren budur, tıpkı resme birlik, perspektif ve etki verdiği gibi." Sözleri benim için paha biçilmez ve eşit derecede derin öğütlerdi; onları her zaman daha fazlasını isteyerek içtim.

Temmuz ortasında bir akşam, arka bahçede bir bankta okuyordum. Bu hoş sığınak, okul binasının hemen arkasında, uzun bir bakımlı toprak şeridiydi ve etrafı tamamen çevriliydi. Bir tür çimen, iyi budanmış gül ağaçlarıyla ve tam açmış çiçek bordürleriyle bir çiçek bahçesi ve ortada kocaman meyve ağaçlarıyla çevrelenen bir patika vardı. Bir tarafta sık ekili leylak, sarısalkım ve akasya korusuyla çevrilmişti; diğer tarafta bir duvarla çalılık, kurumu Royal Athenee'den ayırıyordu. Athenee'nin yatakhanesinde tek bir yüksek pencere bahçeye baktığından, altındaki ağaç gölgeli yürüme yolu kız öğrenciler için "yasak bölge" ilan edilmişti: "*l'allee défendue.*"*

Belki şehrin ortasında bir okul için ender bir şey olan bahçe, okul hayatının gürültülü telaşından kaçılan bir sığınak olmuştu. Bir veya iki saat geçirmek için, özellikle bunun gibi

* "Yasak geçit." *Profesör*'de o tek pencereden, William Crimsworth, Mademoiselle Reuter'in bahçesini gözetler ve *Villette*'de bir hayranı, aşağıya Ginevra Fanshawe'a aşk mektupları atar.

hoş bir yaz akşamında, güzel bir yerdi. Bir kitaba dalmıştım ki puro kokusu aldım ve derin bir ses omzumun üzerinden tınladı: "Ne okuyorsunuz, Mademoiselle?"

Monsieur Heger'e kitabımı gösterdim: Fransızca okul metinlerimden biriydi.

"Harika bir eser, ama çok sürükleyici değil. Belki bunu ödünç almak istersiniz?" *Paletot*'unun katlarının altından bir kitap çıkarıp bana verdi. Güzel bir ciltti, yaşla olgunlaşmış ve tatlı: Chateubriand'ın yazdığı *Genie du Christianisme.*

"Monsieur! Çok teşekkür ederim."

"Genç Victor Hugo bir zamanlar, 'Chateubriand olmak ya da hiçbir şey olmamak' demişti. Eserlerini hiç okudunuz mu?"

"Hayır, Monsieur. Ama bu kitabı kitaplığınızda gördüm. Başlığı ilgimi çekmişti."

"Sanırım eseri de ilginç bulacaksınız. Chateuabriand bunu Fransız Devrimi'nin sebeplerini anlama girişimiyle ve Hıristiyan dininin bilgelik ve güzelliğinin bir savunması olarak yazmış."

"Okumak için sabırsızlanıyorum."

"Bitirdiğinizde tartışırız, olur mu?"

"Evet."

Bankta yanıma oturdu. Yakınlığı kalbimi titretti; ona yer açmak için yana kaydım. "Benden ürküyor musunuz, Mademoiselle?" dedi, gücenmiş bir halde.

"Hayır, Monsieur. Sadece size yer vermek istedim."

"Yer mi? Bu yeri istemiyorum. Aramızda bir uçurum, bir okyanus bıraktınız. Bana parya gibi davranıyorsunuz."

"Hiç öyle bir şey yapmıyorum, Monsieur. Bir iki adım kenara kaydım. Daha önceki konumumu çok ortada buldum. Bankta hakkım olandan daha çok yer tuttuğumu düşünmenizden korktum."

"Ah. O zaman, bankı benimle paylaşmaktan hoşlanmamaktan çok benim rahatımı düşündüğünüzü savunuyorsunuz?"

"Tam olarak öyle, Monsieur."

"Eh, o zaman bu düşünceyi kabul ediyorum, ancak onaylamıyorum. Daha önce gayet rahattım. Ben küçük bir adamım, siz küçük bir kadınsınız ve bu büyük bir bank. İleri çekilmenize de gerek yok."

"Bunu hatırlamaya çalışacağım, Monsieur."

Susup purosundan bir nefes çekti; dikkati yakındaki bir armut ağacının etrafında hoplayan bir kuşa odaklanmıştı. Sonra, "Sizi kutlamam gerektiğini düşünüyorum, Mademoiselle," dedi.

"Kutlamak mı? Ne için, Monsieur?"

"Yazım tarzınızda büyük gelişme kaydettiniz. Sanıyorum, her şeye rağmen sizde potansiyel var."

Tonu samimiydi, ama mavi gözlerindeki pırıltı küçümseme amaçlıydı; etkisi hissedildi. İçime bir sevinç yayıldı; gülümsememi saklamak için başımı eğdim. "Teşekkür ederim, Monsieur."

"Sanırım yazmak için büyük hırsınız var, değil mi? Bir gün tanınmayı istiyorsunuz? Yayımlanmayı?"

"Ah, hayır, Monsieur! Size bu izlenimi ne vermiş olabilir?"

"Sözcüklerinizde, sayfada görüyorum. Gözlerinizde görüyorum, başkalarının eserlerini tartışırken, eserin niteliğine ve sizin ruh halinize göre, ya mutlulukla yanan tutkulu bir ateş, ya öfke veya kıskançlık beliriyor gözlerinizde."

Yüzümde bir sıcaklık hissettim; kendimi çıplak hissettim; sanki hiç göstermek istemediğim duygularımı görmüştü. "Yazmayı seviyorum, Monsieur. Her zaman sevdim, çocukluğumdan beri. Ama bir okul açmayı istiyorum. Bunun için burdayım: Kendimi eğitmek, daha iyi ve daha değerli bir öğretmen olabilmek için."

"Değerli bir amaç. Ama öğretmenlik yazmayı engellemez."

"Bir yazarlık kariyeri için herhangi bir hırsım yok artık."

"Peki neden?"

"Fikirlerini beğendiğim beylerden bu konuda öğüt aldım."

"Bu kadar beğendiğiniz ve öğütlerine bu kadar güvendiğiniz bu beyler kim?"

"İlki babam."

"Eh, tabii ki babanızın sözlerini kabul etmelisiniz. Babalar *her zaman* çocukları için en iyisini bilirler, değil mi?" Bana bakarken dudaklarının seğirmesi sözlerini yalancı çıkardı.

"Babam çok iyi ve akıllı bir adamdır, diğerleri de... Onlar büyük İngiliz yazar ve şairleridir: Robert Southey ve Hartley Coleridge."

"Onları duydum. Bu beyleri tanıyor musunuz?"

"Hayır. Ama onlara yazdım. Çalışmalarımdan örnekler yolladım. İkisi de aynı yanıtı verdi: Çalışmam bir tür yetenek ve değer gösterse de, yayımlanmaya değer değildi ve cinsiyetimi açıkladığım Southey'ye göre yazmak bir kadın için uygun bir uğraş değildi ve vazgeçmeliydim."

Güldü. "Bu beylere gönderdiğiniz çalışma ilk Fransızca kompozisyonlarınızdaki kadar abartılı ve berbat bir üslupla yazıldıysa, onları suçlayamam."

Şimdi kızmıştım. "Beni yaralıyorsunuz, Monsieur. Eğer yazdıklarımın bu kadar korkunç olduğunu düşünüyorsanız, neden beni kutlamaya zahmet ettiniz?"

"Sizi kutluyorum, çünkü ilerlediniz! Başlangıçta, sadece yönlendirme ve eğitim gerektiren bir yeteneğiniz -büyük yetenek- olduğunu gördüm. Tam da umduğum gibi karşılık verdiniz. Büyüdünüz. Daha güvenle yazıyorsunuz. Kaleminize disiplin yüklemeyi öğrendiniz. Artık doğru yolda olduğunuz için memnunum: Daha sade ve zarif yazmanın yolu."

Ne kadar çabuk, diye düşündüm, hain eleştiriden övgü sözlerine geçebiliyordu! Yaralanmış gururum da aynı hızla iyileşti. "O kadar ilerledim mi, Monsieur?"

"Evet. Sizin Bay Southey ve Bay Coleridge'e gelince, size ne düşündüğümü söyleyeyim. Bence yazarlığınız söz konusu olduğunda başkalarından, özellikle hiç tanımadığınız erkeklerden öğüt almakta çok dikkatli olmalısınız. Bu yabancılar içinizde ne tutkular yandığını nasıl bilebilir? O yangını, uzaktan verdikleri öğütlerle söndürmeye ne hakları var? Onları önemsemeyin, Mademoiselle... Hatta beni de, eğer söylediğim bir şeye şiddetle karşıysanız. Ben sadece sizin öğretmeninizim; size sadece bildiğim konuyu öğretebilirim. Sonunda, içinizdeki sesi dinlemelisiniz. O ses en güçlü rehberiniz olacaktır. Benim öğretebileceğimin çok ötesinde büyümenize yardım edecektir."

Temmuz biterken, Brüksel'de öngörülen altı aylık süremizin sonu hızla yaklaşıyordu. Emily'yle bir akşam yatmak için hazırlanırken, "Buradan ayrılmak çok yazık olacak, değil mi, öğrenecek bu kadar çok şey varken?" dedim.

Emily bana şaşkınlıkla baktı. "Kalmaya nasıl gücümüz yeter? Branwell Teyze'nin verdiği para bitti. Daha fazlasını istemek istemem."

"Ben de, ama kendi paramızı *kazanabiliriz*. İngilizce dersleri veririz ve boş zamanlarımızda çalışmalarımıza devam ederiz."

"Öğretmenlik benim uzmanlık alanım değil," diye yanıtladı Emily. Gerçekten de, Halifax'taki Law Hill okulunda öğretmenlik yaptığı kısa, altı aylık süreden nefret etmişti. "Ama kabul ediyorum, Fransızca ve Almanca'da ilerlemek isterim ve sanırım bu fırsat bir daha karşıma çıkmayabilir."

Göğsümde heyecan kabardı. "Heger'lere Noel'e kadar kalıp kalamayacağımızı sorayım mı? Eğer evet derlerse, ister misin?"

"Sanırım. Ama *les grandes vacances* süresince ne yapacağız?"*

"Bir şey düşüneceğim." Gülümsedim ve onu kucakladım.

Madame Heger'e başvurdum, o da kocasıyla konuştu. Onlara daha önce birkaç yıl ders verdiğim konusunda güvence verdim. Aslında kırk kızdan oluşan bir sınıf mevcudu, daha önce baş etmek zorunda kaldığımdan çok fazlaydı. Sonunda teklifimi kabul ettiler. Madame, son zamanlarda güvenilmez olan İngilizce hocasını İlk Bölüm'e gönderdi ve yerine beni aldı. Emily, Belçika'daki en iyi müzik öğretmeniyle çalışıyor olmasından dolayı belli bir sayıdaki öğrenciye piyano dersi verecekti. Bu hizmetler karşılığında Fransızca ve Almanca çalışmalarımıza devam etmemize ve orada ücretsiz kalmamıza izin verilecekti. Maaş önerilmedi; ama düzenlemenin adil olduğunu düşündük ve şevkle kabul ettik.

15 Ağustos'ta okul yaz tatiline girdi. Heger'ler, yıllık deniz tatilleri için Blankenerg'e gittiler ve bütün öğretmenler şehirden ayrıldı. Ben ve Emily'den başka, neredeyse bir düzine yatılı öğrenci Pensionnat'da kaldı. O harika ağustos ve eylül günlerinde, ilk kez, Asya'ya özgü sıcaklar yaşadık ve en sonunda Brüksel'i derinlemesine gezebilmek için zamanımız oldu. sevimli parkı, geniş, etkileyici Place Royale'i ve temiz, ferah caddeleri sevdim. Şehrin sanat galerilerini, kiliselerini ve müzelerini zevkle gezdik.

Yaz çabucak bitti, ev tekrar doldu ve okul başladı. İngilizce öğretmeni olarak, hem en iyi hem en kötü deneyimlerimi

* Beş ila sekiz hafta uzunluğunda "büyük tatil" veya yaz tatili.

yaşadım. Eskiden İngiliz kız okullarında öğretmenlik yapmanın zor olduğunu düşünürdüm, ama İngiltere'nin en kötüsü burada az kalırdı. Belçikalı kızlar bir tür başlarına buyruklukla yetişmiş, büyüklerine yeteri kadar saygıları olmayan, tam olarak zorlu, küstah asilerdi. İlk Bölüm beni olduğum gibi tanıdı: Geçimini sağlamak için öğretmen olmuş daha büyük bir öğrenci ve şimdi "Mademoiselle Charlotte" diye hitap etmek zorunda oldukları biri. Görevimin ilk aylarında, beni pek çok kez denediler; ama onlara ve Heger'lere dayanabileceğimi kanıtlamak için her zorluğa direndim. Ortamı merak uyandırıcı, heyecan verici buldum ve gelişmeye devam ettim.

Günlük: Şimdiye kadar, çiçeklerden toplanmış bal gibi tatlı, pek çok iyi anı yazdım; ama artık bu hoş düşüncelerden uzaklaşmalıyım. Meğer, hayat Belçika'da tutarlı, ağırbaşlı bir hızda ilerlerken Haworth'ta işler o kadar tozpembe değilmiş. Eylülde babamdan gelen bir mektuptan, köyde kolera salgınının olduğunu öğrendik. Pek çok kişi hastalığa kurban düşmüştü. Bunlar arasında genç papaz yardımcısı William Weightman da vardı; bir hasta ve yoksulu ziyaretinin ardından hastalanıp ölmüştü.

Kötü haberin genellikle üçer üçer geldiğini öğrendim. Ekim sonunda Martha Taylor öldü (o da koleradan). Martha'nın, Château de Koekelberg gibi çok üstün bir eğitim kurumunda ölmüş olabilmesi düşünülemezdi! Ondan daha tasasız bir arkadaş tanımamıştım; ailesinin sevgilisiydi ve kız kardeşi Mary için değerli bir arkadaştı. Şimdi onun yirmi üç yaşında, henüz gerçekten başlamamış olan hayatından koparılması beni keder ve şaşkınlığa boğmuştu.

Üçüncü darbe sadece birkaç gün sonra geldi. Babam, Bradwell Teyze'nin bağırsak düğümlenmesi teşhisi konduktan sonra öldüğünü yazdı. Bu hazin olayların hızla birbirini izleme-

siyle şaşkına dönerek, Emily'yle hemen eşyalarımızı topladık. Cenaze için eve yetişememiş olsak da, bir an önce İngiltere'ye dönmemiz gerektiğini biliyorduk. Branwell ve babam yalnızdı; evi idare edecek bir kadın olmadan yapamazlardı.

Yola çıkmadan önceki akşam, yatakhanede bavulumu topluyordum. Çalışırken gözyaşlarımdan önümü göremiyordum; sadece teyzemin, Martha'nın ve William Weightman'ın ölümüne yas tutmuyordum, ama beni sevdiğim bir hayattan aniden koparan ayrılışımızın vahşiliğine de kederleniyordum. Yatakhanenin uzak ucunda kapının açıldığını duydum. Ayak sesleri yaklaştı; beyaz perdenin dışında duran, tanıdık erkeksi ayak seslerini Monsieur Heger'in sesi izledi: "Mademoiselle Charlotte? Girebilir miyim?"

Gözüm yaşlı bir halde onayladım.

Perdeyi kenara çekti ve banan yaklaştı. "Kaybınız için çok üzüldüm," dedi son derece yumuşak ve samimi bir tonda.

Teşekkür ettim. Bir adım daha yaklaştı ve ellerime bir kitap koydu. Gözyaşlarımın arasından, güzel ciltli bir Almanca metin olduğunu gördüm. "Bu nedir?"

Cep mendilini çıkardı -geçen dokuz ayda aramızdaki sınıf tartışmalarında sayısız kez tekrarlanmış bir ritüeldi bu- ve her zamanki gibi onu gözlerimi kurulamakta kullandım. "Kitap bir hediye. Umarım çalışmalarınıza devam etmenizi sağlar, bence daha yeni kavramaya başladığınız bir dilde."

"Teşekkür ederim," dedim tekrar, bunu düşünmüş olmasına duygulanarak. Mendilini geri verdim. Alırken, elimi kısaca ve nazikçe sıktı; bu değerli insan temasının sıcaklığı beni titretti.

"Çok sevdiğiniz birini kaybetmek nedir anlıyorum."

Sessizce başımı salladım, boğazım konuşamayacak kadar duygu doluydu; babasının ya da annesinin anısını kastettiğini varsaydım. Ama değildi. Yumuşakça devam etti:

"Daha önce bir kez evlenmiştim. Biliyor muydunuz?"

Şaşkınlık sesime vurdu. "Bilmiyordum, Monsieur."

"Adı Marie-Josephine Noyer'di." İsmi saygıyla telaffuz etti; mavi gözlerini parlatan nemi, gözünü kırparak kovaladı. "1830'da daha henüz evlenmiştik ki devrim oldu. Ben barikatlarda Milliyetçilere katıldım. Karımın küçük erkek kardeşi yanımda öldürüldü, Belçika'nın bağımsızlığı uğruna düşen pek çok şehitten biri olarak. Üç yıl sonra, aynı sabah, karımla çocuğum hastalandı. İkisi de koleradan öldü."

Gözlerimden yeni yaşlar döküldü. "Çok üzüldüm, Monsieur." Bu, diye düşündüm, neden bu kadar sık kasvetli bir dış görünüşe büründüğünü ve bastırılmış bir fırtına gibi burnundan soluduğunu açıklıyor. Kimse böyle bir acıdan değişmeden çıkamazdı.

"Çok zaman önceydi. Size söylüyorum ki anlayın: Yalnız değilsiniz. Sizi anlıyorum."

"Kaybımı sizinkiyle karşılaştıramam, Monsieur. İki arkadaşımı ve sevgili teyzemi kaybettim; ama eşimle çocuğumu değil."

"Yine de kaybınız büyük. Hissettiğiniz her şeyi derinden hissedin, Mademoiselle; ama içiniz rahat olsun: Acı zamanla azalacak. Bir gün geriye bakacaksınız ve üzüntü yerine kalbiniz güzel anılarla ısınacak." Gözü yaşlı baş sallamama, tekrar mendilini uzattı. "Sizde kalsın, Mademoiselle. Benden daha çok ihtiyacınız var." Ekledi: "Lütfen bilin ki siz ve kız kardeşinizin her zaman başımızın üstünde yeri var. Madame ve ben bu ayrılıktan üzgünüz. Sizi kendi ailemizin bir parçası olarak görüyoruz. Evde her şey düzene girince ve teyzenize son görevinizi yapınca, isterseniz geri gelebilirsiniz."

"Öyle mi?" Olaylar öyle hızla gelişmişti ki, gelecekte olabilecekleri durup düşünememiştim. "Yokluğumda başka bir İngilizce öğretmeni tutmayacak mısınız?"

"Noel'e kadar geçici birini bulabiliriz. Göreviniz, isterseniz, sizi dönünceye kadar bekleyebilir. Brüksel'e ve bize dönmek ister misiniz, Mademoiselle?"

Gözlerine baktım, gözlerim bu kez ona duyduğum minnetle yaşararak. "*Oui, monsieur*. Bunu çok isterim."

Ayaklarım evin toprağına değdiği andan itibaren, Belçika'ya dönmeyi özledim. Babama Monsieur Heger'den, Pensionnat'daki ilerlememizin parlak bir anlatısını ve Emily'yle benim son sınıf eğitimi için -bu kez öğretmenlik hizmetlerimiz için maaşlı- dönmemize izin veren etkili bir rica içeren değerli bir mektubunu getirmiştim. Ancak, babamın dönüşümüze izin vermesinden önce iki önemli konunun çözülmesi gerekiyordu: Artık Branwell Teyze olmadığına göre evi kim idare edecekti? Ve erkek kardeşim hakkında ne yapılacaktı? Branwell, o yıl daha önce, kayıp fonlar yüzünden bir çatışma sonrasında demiryollarındaki işinden kovulmuştu; hâlâ işsizdi ve Black Bull Barı'nda oyalanıyordu. Teyzemizin ve William Weightman'ın ölümü onu çok etkilemişti.

"Willie kendini hiç düşünmezdi," dedi Branwell, gözleri nemli ve içkiden donuk, bir fırtınalı kasım öğleden sonrasında papaz evinde ateşin başında otururken. "Tek endişesi yoksul, hasta ve zayıflardı. 'Onlara kim bakacak?' diye merak ederdi. 'Benim yerimi kim alacak?' Daha iyi bir adam hiç yaşamadı, inanın! Ve teyzem... Tanrım! Gece gündüz başucunda oturdum. En kötü düşmanıma dilemeyeceğim kadar ızdırap veren bir çileye tanık oldum. Yirmi yıldır, annem, rehberim ve çocukluğumun bütün mutlu günlerinin yöneticisiydi ve şimdi onu kaybettim. Nasıl devam edeceğim? Ne yapacağız?"

Elimi sevgiyle elinin üstüne koydum. "Yapabileceğimiz tek şeyi: Onun anısını onurlandırmalıyız, kalplerimizde, akıl-

larımızda ve hayatı seçtiğimiz yaşama şeklinde. Onun bizimle gurur duymasına çalışmalıyız." Bana boş boş baktı, ne dediğimi anlayamadan. "Bu kadar çok içmemelisin, Branwell. Bu durmalı!"

"Ya başka ne yapacağım? Bu kahrolası köyde yapacak bir şey yok."

O aralık ayında Anne, Thorp Green'den sorunun çözümünün ne olacağını yazdı: Robinson'lar Branwell'ı oğulları Edmund Junior'a öğretmen olarak işe almayı teklif etmişti. Evle ilgili sorunumuz da, Emily evde kalıp babama ev idaresinde yardımcı olma isteğini açıklayınca çözülmüştü. Bu beni şaşırtmadı; onun kırlarımızı ne kadar özlediğini biliyordum. Birkaç gün sonra Madame Heger'den, kocasının mektubundaki teklifi yineleyen bir mektup aldım.

"Brüksel'e dönmek istediğinden emin misin?" diye sordu Emily bana, babam rızasını açıkladıktan sonra.

"Başka hiçbir şey düşünemiyorum. Burada kendimi boş ve yararsız hissediyorum."

"Boş olmamız gerekmiyor. Brüksel'de aradığımız başarıya ulaştık. Fransızca'mız artık çoğu İngiliz öğretmeninkiyle eşit ya da daha iyi, sanırım. Planlandığı gibi okulumuzu açmak için adım atabiliriz."

"Okul açmaya henüz hazır değilim. Daha iyi hazırlanmak istiyorum."

Emily bana baktı. "Bunlar geri gitmek için gerçek nedenlerin mi?"

"Ne demek istiyorsun?" Yüzümün ısındığını hissettim. "Evet nedenlerim bunlar! Ama sadece bunlar değil. Brüksel'i sevdim. Büyük bir şehirde yaşamak heyecan vericiydi, dünyanın bu sessiz köşesinden uzakta yaşamak. Ve Heger'lerin ikisi de içtenlikle dönmemi istiyorlar. Onları hayal kırıklığına uğratmak istemem."

Bir neden daha vardı, ama onu o zamanlar ne anlayabilmiş ne de açıklayabilmiştim: Karşı konulmaz bir kuvvet beni Brüksel'e geri çekiyordu. Vicdanım, gizli köşelerinden kısık sesli uyarılar gönderse de, bütün düşüncelerimi tek bir şey üzerinde yoğunlaştırarak onu yok saydım: *Geri dönmeliyim, dönmeliyim.*

On

Branwell Teyze hayatta olup 1843 Temmuz'unda İngiltere'den Belçika'ya yalnız seyahat ettiğimi bilseydi beni sert biçimde kınardı; ama eşlik edecek birini bulamayınca yolculuğu tek başıma yapmak zorunda kaldım. Trenim o kadar gecikti ki, gece saat ona kadar Londra'ya varamadım. Daha önceki yolculuğumda şehri gezmiş olduğumdan dosdoğru limana gittim, burada arabacı beni aniden, bavulumla benim için çekişen küfürbaz bir denizci kalabalığının ortasında indirdi. Gemi önce o geç saatte binmeme izin vermedi; en sonunda biri bana acıdı. Ertesi sabah yola çıktık. Bu kez, Avrupa'ya vardıktan sonra, ertesi günkü Brüksel'e öğlen trenine binebildim.

Sevinç ve rahatlamayla, o akşam Pensionnat'a vardım. Kara kıştı: Ağaçlar çıplaktı ve akşam çok soğuktu; ama o tanıdık, kemerli kapı aralığından geçirilip o hoş, siyah-beyaz mermer girişe getirilmek ne kadar iyi geldi! Benim için bu kadar değerli bir ortama girmek ne harikaydı! Kapıdan girip, bavulum ayaklarımın dibinde, pelerinimi çıkarır çıkarmaz, Monsieur Heger salondan *surtout*'unu* giyerek çıktı. Beni gördüğünde yüzü aydınlandı.

* Palto.

"Mademoiselle Charlotte! Döndünüz!"

"Döndüm, Monsieur." Onu görünce zevkle yüzüm kızardı. Sesi kulaklarıma müzik gibiydi; uzaktayken bu sesi ne kadar özlediğimi fark etmemiştim.

"Arkadaşlarınız nerede? Herhalde yalnız seyahat etmediniz?"

"Ettim, Monsieur. Babam, yardımcısı olmadığından, bölgedeki bütün görevleri kendisi üstlendi. Ayrılamadı ve soracak başka kimse yoktu."

"Ya! Neyse ki sağ salim geldiniz." Kısaca salona geri adım attı, Madame'a seslendi, sonra bana döndü. "Gitmem gerek; yanda ders veriyorum. İyi akşamlar, Mademoiselle ve eve hoş geldiniz." Reveransla kapıdan çıktı.

Madame beni nezaketle karşıladı. "*Le maître Anglais qui nous avons employe pendant votre absence etait absolument incompetent, et les jeunes filles ne cessent pas demander de vos nouvelles. J'espere que vous resterez longtemps.*"*

Ona uzun süre kalmak istediğim konusunda güvence verdim, beni kabul ettikleri sürece.

"Siz kendi kızımız gibisiniz," diye ekledi Madame, farklı bir gülümsemeyle. "Lütfen oturma odamızı kendinizinmiş gibi düşünün ve bize herhangi bir saatte katılmaktan veya okul görevleriniz tamamlandığında orada dinlenmekten çekinmeyin."

Eve bitişik bahçede yeni bir sınıfta görev aldım. İngilizce öğretmek, yazarlık ve Fransızca'da çalışmalarıma devam etmenin yanı sıra, şimdi bütün saatlerde İlk Sınıf'a *surveillante*"

---

* Yokluğunuzda tuttuğumuz İngilizce hocası kesinlikle yetersizdi ve genç kızlar sizi sormaktan vazgeçmedi. Umarım çok uzun süre kalacaksınız.

** Gözetmen.

olarak görev yaptım. Yıllık 16 sterlinlik maaşım düşüktü ve pek yükselmedi, ama çok geçmeden programıma yeni bir görev eklendi. Monsieur Heger kendisine ve ölmüş karısının eniştesi Monsieur Chapelle'e İngilizce dersi vermeyi düşünür müyüm diye sordu. Memnuniyetle kabul ettim.

Haftada iki akşam sınıfımda buluşuyorduk. Monsieur Chapelle, efendi ve zekiydi ve iki adam da öğrenmek için samimi bir istek gösterdi. Monsieur Heger'le aramda rolleri tersine çeviren bu seanslar, bir yandan da onun doğal coşkunluğunu öne çıkardı; artık bütün gün taktığı ciddi maskeyi çıkarıp sevimli olabiliyordu.

Bu dersler en sevdiğim görevlerden biri oldu. Kendimi, bütün hafta boyunca, o gün ve geç saatte Monsieur Heger'in (genellikle Monsieur Chapelle'in birkaç dakika arkasından) sınıfıma girdiği ve boş bir sıraya çöküp, "Geldim! İngilizce konuşmaya başlayalım!" diye gürlediği anı iple çekerken buldum. Son aylarda, öğretmenliğin bir oda dolusu zor öğrenciyle baş etme sanatı olduğunu öğrendiğimde sınıfa girişime tam bir enerji, hayal gücü ve güven getirebiliyordum.

"Zaman sekiz," derdi Monsieur Heger, elimdeki saate bakarak.

"*Saat* sekiz," diye düzeltirdim.

"Kaç yılınız var?" diye sorardı.

"Kaç *yaşındasınız*?" diye öğretirdim.

"Annemle babam iki tanesi Brükselli," derdi Monsieur Chapelle.

"'İki tanesi' yerine 'ikisi de' deyin, Monsieur," derdim.

Temel bilgilerle başladık, ama Monsieur Heger dile doğal bir yatkınlığı olduğunu kanıtladı ve harika bir hızla ilerledi. Bir ay içinde gayet düzgün bir İngilizce konuşmaya başladı. Çok geçmeden, derslerimizi onun daha seçkin zevk ve eğilimlerine uyacak şekilde yapılandırdım. Ancak telaffuzlarını

Ingiliz erkeklerininkine yaklaştırmalarını istediğimde, beni taklit etme girişimleri herkes için eğlenceli bir manzara oldu. Monsieur Heger'in "Vellyams Şakspayr"dan (*"le faux dieu de ces païens ridicule, les Anglais,"** diye takılırdı) kısa bir pasajı telaffuzu kahkahadan gözlerimi yaşarttı.

Bazen, Monsieur Heger'in yazılı ödevi oracıkta düzeltmem gerektiğinde, ona şaka yollu sırasından kalkmasını işaret ederdim ve yerine kendim geçerdim, onun sınıfında sık sık bana yaptığı gibi.

"Bir kalem, lütfen," derdim, buyurgan bir gülümsemeyle, elimi ona uzatıp bana sık sık yönelttiği isteği taklit ederek. Kalemi verirdi; ama alıştırmasındaki hataların altını çizerken, yanımda, benim yapmamın beklendiği gibi saygılı bir şekilde durmaktan memnun olmazdı. Bunun yerine, etrafimda dolanır, kolu omzumun üzerine uzanır, eli sıraya dayanır, başı benimkine yakın dururken ilerlememi seyreder ve notlarımı yüksek sesle, sanki her sözcüğü ezberlemeye kararlı gibi okurdu.

Her sözünde yanağımda nefesinin sıcaklığını hissettikçe, kalbim çarpar ve düşünmek zorlaşırdı. Kendime bendeki bu fiziksel tepkilerin sadece saatin geçliğine ve fazla yanan bir soba yüzünden odanın sıcaklığına bağlı olduğunu söylerdim; ama kalbimde, gerçeği bildiğime inanıyorum: Bu tepkiler onun yakınlığıyla ve elinin benimkine bu kadar yakın olmasıyla ortaya çıkıyordu.

Bir sabah erken, dönüşümün ilk haftasında bir şoka uğradım. Hâlâ boş olan sınıftaki sıramı açtığımda, beklenmedik bir koku burun deliklerimi doldurdu: Bu; Monsieur Heger'in Hintli sevgililerinin soluk mavi nefesiydi, bir puronun kokusu. Bu kokulu sürprizin yanı sıra, görüntüde de bir değişim vardı: Birisi sıramı yeniden düzenlemişti. Dağıtılmamıştı, her

* O gülünç pagan İngilizlerin sahte Tanrısı.

şey yerindeydi; ama öncekinden farklı bir düzenle, sanki görülmez, Tanrısal bir el hafifçe bir karıştırmak için inmişti.

Dahası, iki yeni ek vardı. Hâlâ hatalarla dolu, bitmemiş bir komposizyon, kâğıtlarımın üzerinde, şimdi dikkatle notlar eklenip düzeltilmiş olarak duruyordu. Bunun da üzerine, eskimiş gramer kitabının ve solgun sözlüğün üzerinde, daha önce okumak istediğimi açıkladığım bir Fransız yazarın yepyeni bir kitabı vardı. Yanındaki bir not şöyle diyordu: "Bir borç. Tadını çıkarın."

Kalbim çarptı. Günlerini ve gecelerini dolduran onca sorumlulukla, Monsieur'nün beni düşünmeye bir an ayırdığını düşünmek! Dahası: Ben uyurken onun bu odaya süzülüp sıramı bulduğunu; nazik elinin kapağı kaldırmış olduğunu; orada burnu kitaplarımın ve kâğıtlarımın arasına gömülü oturup, her nesneyi inceleyip dikkatle, entrikalarını gizlemeye bile kalkışmadan geri koyduğunu düşünmek. Bazı insanlar, diye düşündüm, bu hareketi mahremiyeti ihlal olarak görebilir; ama ben niyetini anlamıştım. Sadece ilgilendiğini göstermek değildi amacı, ayrıca bana iyilik yapmak istemişti.

Ancak o kokudan hiçbir iyilik gelemezdi. Sıramın kapağını kaldırdım, en yakın pencereyi açtım ve kitabı erken sabah esintisinde arındırmak amacıyla dışarıya salladım. Eyvah! Sınıfın kapısı hızla açıldı ve Monsieur göründü; hareketimi görüp nedenini anlayınca kaşları çatıldı. Odanın karşısından bana doğru sıçradı. "Görüyorum ki ikramım size itici gelmiş."

Hemen kitabı pencereden içeri aldım. "Hayır, Monsieur..."

Daha fazla konuşamadan, şaşkın elimden cildi kaptı. "Artık bununla rahatsız olmayacaksınız." Dosdoğru yanan sobaya gidip kapağını açtı; kitabı içine atmaya niyetlendiğini dehşetle fark ettim.

"Hayır!" diye bağırdım. İleri koşarak kitabı yakaladım; biraz çekişme oldu; eğer gerçekten kazanmak isteseydi, rekabet et-

memizin bir anlamı olmazdı, çünkü hiddetten bile olsa gücüm onunkiyle karşılaştırılamazdı. En sonunda bıraktı ve ganimeti ellerinden güçlükle aldım. Rahatlamış bir kalple, "Çok güzel yeni bir kitap! Onu yok etmeyi nasıl düşünebilirsiniz?" dedim.

"Sizin narin hassasiyetiniz için fazla kirli, fazla kokulu. Onunla ne yapacaksınız?"

"Okumak istiyorum! Ve," diye ekledim, yarı gizli bir gülümsemeyle, "düzeltilmiş okul ödevimin yanı sıra onu bana veren cine minnettarım."

Monsieur'nün gözlerinde karşılık veren bir gülümseme gördüm. "O zaman duman kokusundan alınmadınız?"

"Kokuyu sevmediğimi kabul ediyorum. Ne kitap için iyi, ne de sizin için. Ama iyinin yanında kötüyü de alacağım, Monsieur ve şükran duyacağım."

Sonra dönüp odadan çıkarken gülümsedi; daha doğrusu güldü.

İzleyen haftalarda böyle definler bulmaya devam ettim. Ancak ne kadar izlesem de puro sever hayaleti iş başında yakalayamadım. Kâğıtlarımın üzerinde beliren, çoğu zaman klasik bir eserdi; bir ya da iki kez okumak için önerilen bir aşk romanı. Büyü gibiydi. Zamanla, kitapları bulunca burun deliklerime götürüp keskin kokularını içime çekmeye başladım. Monsieur Heger'in sıramla yakın ilişkide olmasını düşünmek beni tarifsizce memnun ediyordu.

O ilk aylar; şubat ve mart başında acı soğuklar devam etse de halimden memnundum. Her pazar, şehrin ötesindeki Protestan şapellerinden birine yalnız yürürken pelerinimin altında titrerdim. Mary Taylor kız kardeşinin ölümünden sonra gittiğinden beri Brüksel'de hiç arkadaşım yoktu ve diğer öğretmenleri sevmiyordum; hepsi, hayattaki acımasız kaderlerinden yakınmaktan başka bir şey yapmayan, samimiyetsiz, gü-

cenik kız kurularıydı. Madame'ın, akşamları oturma odasını benimle paylaşmak konusundaki nazik teklifini değerlendirmeye çalışmıştım, ama pratik değildi bu. Madame ve Monsieur her zaman çocuklarıyla meşgul veya benim kulaklarım için mahrem görünen bir konuşmaya dalmış olurlardı. Böylece kendimi okul saatleri dışında çoğu zaman yalnız bulurdum. Emily'nin varlığını çok özlüyordum, Brüksel'deki tek yılımın o kadar zevkli geçmesinin ardındaki gerçeğin Emily'nin varlığı olduğunu fark ettim.

11 Mart Monsieur Heger'in koruyucu günüydü: Aziz Constantin şöleni.* Böyle bir bayram gününde öğrencilerin hocalarına çiçek getirmesi âdetti. Ancak ben bir buket vermedim; bunun yerine daha kişisel ve kalıcı bir hediye planladım. O akşam İngilizce dersimizden sonra, Monsieur Chapelle sınıftan çıkınca küçük hediyemi sunma zamanımın geldiğini düşündüm. Ancak ben bunu yapamadan, Monsieur, sırasında otururken, küçük bir iç çekti ve "Bugün bana çiçek getirmediniz, Mademoiselle," dedi.

"Hayır, Monsieur."

"Ne de sıranızda gizli bir buket var; eğer olsaydı kokusunu çoktan alırdım."

Gülümsememi gizledim. "Haklısınız, Monsieur. Çiçek yok."

"Neden peki? Benim şölen günüm. Siz hâlâ benim öğrencim değil misiniz?"

"Herhalde benden gelecek bir buketin eksikliğinden yakınamazsınız, Monsieur, onlardan pek çok aldınız bugün."

"Anlamı olan miktar değil, taşıyanın kimliği ve arkasındaki düşünce. Ama durun, sanırım hatırladım: Siz geçen yıl da bana çiçek hediye etmediniz!"

---

* Katolik inancına göre, koruyucu bir azizi onurlandıran bir gün ve M. Heger tarafından 11 Mart'ta kutlanırdı, çünkü ilk adı Constantin idi.

"Etmedim."

"Beni yeterince önemli görmüyorsunuz, ondan mı? Böyle bir hediyeye layık değil miyim?"

Şimdi gülmek istedim; onun için yaptığım şeyi saklayasım geldi. "Çok layıksınız, Monsieur ve bunu iyi biliyorsunuz. Ama geçen yıl, şölen gününüzde kız kardeşimle ben Brüksel'e geleli sadece birkaç kısa hafta olmuştu. Bu âdetten haberimiz yoktu. Olsaydı bile size çiçek getiremezdim."

"Ah!" Kalkmış kaşlarıyla başını salladı. "Anladım... Masraf yüzünden. Çiçekler epey *pahalıdır* ve senenin bu zamanında pek az bulunurlar."

"Masrafı değil, Monsieur. Tamamen başka bir şey. Çiçeklerin büyüdüğünü görmek hoşuma gitse de, topraktan sökülduklerinde onlardan zevk almam. O zaman bana fazla ölümlü görünürler; hayata benzemeleri ve kısa ölümlülüklerine bu saldırı beni üzer. Sevdiklerime asla çiçek vermem ve almayı da istemem."

"İlginç bir felsefe. Merak ettim: Yemek hakkında da aynı şeyi mi düşünüyorsunuz? Bir havuç veya patates de topraktan sökülür, kökleriyle filan. Her sebze ve meyve sapından veya dalından koparılır. Ya besin için hayatını veren kuzu? Yerken ürperir misiniz, Mademoiselle?"

"Hayır. Bir armut, bir patates ve yeşil yaprağı herkes kadar severim. Bazen, kabul edeyim, kuzu veya inek için üzülürüm. Ama doğanın şekli bu, Monsieur: Yemeli ya da ölmeliyiz. Ancak, var olmak için masalarımızı süsleyecek çiçeklere ihtiyacımız yok."

Kıkırdadı ve başını salladı. "Mükemmel bir savunma ve kompozisyonlarınızda sunduğunuz aynı düşünce netliği ve inanç sağlamlığıyla iletildi. Kabul ediyorum. Beni yendiniz."

"İyi. Aslında, Monsieur, size bir hediyem var, fakat sadece toprakta büyüyen türden değil."

"Öyle mi?" sırasından kalkmaya yeltenmişti, ama hemen geri oturdu. Yüzündeki beklenti ifadesi, hoşnutluğu neredeyse çocukçaydı.

"Ama belki çiçekler üzerine tartışmamıza devam etmek istersiniz?"

Tevazu dolu ve çekici gözlerle, "O konu kapandı. Daha fazla suçlamada bulunmayacağım," dedi.

Çabucak sıramdan küçük bir kutu çıkardım ve ona uzattım. "Sizin için, Monsieur." Kutu özel olarak; bir tür tropik deniz kabuğundan yapılmıştı ve parlak mavi taşlardan küçük bir halkayla bezenmişti.

"Çok güzel." Açtı. Kapağın içine, makasımın ucuyla dikkatle C.G.R.H. harflerini kazımıştım, tam adını temsilen: Constantin Georges Romain Heger. Yüzü gülümsemeyle aydınlandı. "Bütün adlarımın baş harflerini nasıl bildiniz?"

"Ben pek çok şeyi bilirim, Monsieur."

Kutunun içinde örgü bir zincir duruyordu; parlak renkli ipekten yapmış ve parlak boncuklarla süslemiştim; kopça için tek kolyemdeki altın kilidi çıkarıp oraya takmıştım. "Son birkaç akşamdır sizi etüt saatinde bunu yaparken gördüm. Benim için olduğundan hiç kuşkulanmadım. Bu bir... Saat zinciri, sanırım?"

"Evet, Monsieur."

"Güzel! Çok beğendim. Teşekkür ederim." Pırıldayarak ayağa kalktı, *paletot*'unu açtı ve saat zincirini, göğsünün üzerine yerleştirmeye özel bir dikkat göstererek iliştirdi. "Tam etkili biçimde gösterebildim mi? Bu kadar dekoratif bir şeyi saklamak istemem."

Yüzündeki dostça sevgi kalbimi tutuşturdu. "Çok güzel görünüyor, Monsieur."

"Kutu mükemmel bir şekerlik olacak," dedi ve bu beni çok sevindirdi, çünkü şeker sevdiğini ve başkarıyla paylaşmak iste-

diğini biliyordum. "Tekrar teşekkür ederim. Hediyeniz, *mon amie*, çok hoş bir güne mükemmel bir son oldu."

Gülümsedim. Geçmişte sıklıkla, bana boş bir ifade, kızgın bir dik bakış veya kibirli bir bakış sunmuştu. Şimdi ise İngilizce *arkadaş* sözcüğünden çok daha yakın bir sevgi duygusu taşıdığını anladığım bir deyişle, *mon amie* diye hitap etmişti. O anda kendimi tamamen mutlulukla dolu ve gökyüzüne uçabilecek bir balon kadar hafif hissettim.

Birkaç hafta sonra, Monsieur'nün kitaplığına çağrıldım. Girdiğimde, masasında oturmuş, ödevleri düzeltiyordu.

"Ah! Mademoiselle Charlotte. Burdasınız. Lütfen kapıyı kapatıp oturun."

Söyleneni yapıp, masasının karşısındaki sandalyeye oturdum. Ona yaptığım, siyah *paletôt*'sunun altından görünen saat zincirini gözetledim ve gülümsedim.

"Size bir şey vereceğim. Bunları okuma fırsatım oldu." Bir çekmeceden, üç küçük, bağlı taslak çıkardı ve masasına koydu. Onları tanıdım ve boğazımı panik sardı. Benim taslaklarımdı: Evden getirdiğim ve önceki hafta Monsieur Heger'e verdiğim ilk yazılarımdan birkaç örnek. Artık İngilizce'si yeterince ilerlediğinden, gençliğimde üzerine fazla düşünmeden yazdıklarımı onunla paylaşmak istemiştim. Fakat, yüzündeki tek bir ifadeden, keşke vermeseydim, diye düşündüm.

"Beğenmediniz, değil mi? Salakça ve aptal buldunuz."

"Hiç değil. İngilizcem henüz o kadar ileri değil, bu yüzden her şeyi anlamadım. Ama bana gayet sevimli, gençlik dolu ve canlı geldi. *Büyü* özellikle korkusuz ve olağanüstü; ama aynı zamanda çıldırtıcı biçimde ulaşılmaz ve çok eğlenceli."*

* Charlotte'un bilmediği, Monsieur Heger, onun gençlik dönemi eserlerinin bu örneklerini (Lord Charles Florian Wellesley *takma adıyla* yazdığı *Büyü*,

"Ulaşılmaz? Eğlenceli?" İçim sıkıldı; o hikâyenin heyecan verici ve dramatik olması istenmişti, komik değil. "Ve gençlik dolu?"

"Evet. Ama bu beklenen bir şey. Bunları yazdığınızda gençtiniz, değil mi? Yönlendireniniz, rehberiniz yoktu. Sadece yazma dürtünüz ve sözcüklere sevginiz vardı. O zaman aklınızdakini ve kalbinizdekini yazdınız." Burada bir sessizlik oldu, masasındaki bir kutudan bir puro çıkardı. "İçmemden rahatsız olur musunuz, Mademoiselle?"

Mutsuzluğa batmış halde, hayır anlamında başımı salladım.

Puroyu yaktı, dudaklarına yerleştirdi ve içine çekti, sonra dumanlı bir tütsüyü odaya üfledi. "Beni aydınlatın: Şu anda aklınızda ve kalbinizde ne var, Mademoiselle? Benim için yazdığınız kompozisyonlardan başka, şiirde ve düzyazıda hangi konuları işlemek istiyorsunuz? Hangi hikâyeleri anlatmak için yanıp tutuşuyorsunuz?"

"Hiçbir şey, Monsieur."

"Buna inanmıyorum. Gençlikte coşan bu yazma tutkusu kendiliğinden kuruyup bitmez."

"Bu bir hobiydi, Monsieur; arkamda bıraktığım bir hobi."

"O zaman onları neden bana gösterdiniz?"

"Bilmiyorum."

Sabırsız bir ses çıkardı. "Bana ya da kendinize dürüst değilsiniz, Mademoiselle. Fikrimi sordunuz ve şimdi söylediğimde özünden hoşlanmıyorsunuz, yüzünüz kızarıyor ve niyetinizden utançla geri kaçıyorsunuz, bir farenin deliğine kaçtığı gibi."

Verdopolis'te Lüks Hayat ve *Koleksiyon Defteri*) saklamıştı ve sonra "Manuscrits de Miss Charlotte Bronte (Currer Bell)" başlıklı bir kitapta ciltlemişti. Taslaklar, Heger'in ölümünden sonra Brüksel'de bir ikinci el kitapçıda bir üniversite hocası tarafından bulunup, British Museum'a satılmıştır.

Doğru söylüyordu; ama kabul edemedim. "Benim niyetim bir okul idare etmek. Bana açık olan tek ve en iyi uğraş."

"Duyduğum kadarıyla iyi bir öğretmensiniz; ama dediğim gibi, öğretmek yazmayı engellemez, engellememeli de. İyi organize olan birisi ikisini de yapabilir." Koltuğunda geri yaslandı ve bana baktı. "Gençliğimde ne olmak isterdim biliyor musunuz, Mademoiselle?"

"Hayır, Monsieur."

"Avukat olmak isterdim."

"Avukat mı? Gerçekten mi?" Şaşırmıştım.

"Refah ve bolluk içinde, tozpembe beklentilerle, istediğim üniversiteye gidebileceğimi ve ne istersem olabileceğimi bilerek büyüdüm. Sonra bir gün babam (kuyumcuydu ve çok müşfik ve cömertti) sıkıntıdaki bir arkadaşına büyük miktarda borç verdi ve hepsini kaybetti."

"*Hepsini* mi, Monsieur?"

"Hepsini. Bir gecede beklentilerim tersine döndü. Ergenlik yaşlarımda kendimi mesleksiz ve hayat karşısında donanımsız buldum. Babam kaderimi aramam için beni Paris'e yolladı. İlk işim, bir savcının sekreterliğiydi; beni çok çeken hukuk dünyasına bir girişti bu. Ama öyle bir meslek için ne zamanım, ne param vardı. Böylece ders vermeye başladım. O zamanlar tek zevkim, kiralanmış bir alkışçı olarak Comedie Française'e gitmekti. Mahkeme salonu ve sahne sevgimi, sınıfa ve etüt salonuna sevk etmem gerekti."

Anlayışlı bir yanıt vereceğimi sandım, ama ağzımdan şöyle çıktı: "Belki bu bencillik olacak, Monsieur; ama kaybınız için üzülemem, çünkü benim kazancım oldu."

Güldü. "Demek benim kederli hikâyeme yanıtınız bu?"

"Affedersiniz. Sizin için üzüldüm. Pişman mısınız Monsieur? Hayalinizden vazgeçtiğiniz için?"

"Hayır. Bütün sahip olduklarımla çok mutluyum. Geriye bakıp ne olabilirdi diye düşünmenin faydası ne? Ama benim için doğru olanın sizin için doğru olması gerekmez, Mademoiselle. Siz daha kariyerinize başlamadınız. Kendiniz için gerçekten istediğiniz bu mu? Öğreterek bir hayat?"

"Ben... Ben bilmiyorum, Monsieur."

Ayağa kalktı ve masasının önüne dolaştı, orada hemen önümde masaya yarı yaslanarak, ayakkabıları neredeyse benimkilere değerek, uzun *paletot*'sunun karanlık katları siyah elbisemin eteklerine sürtünüp karışarak durdu. Orada, puro içip düşünerek, sadece santimlerle uzağımda durdu. Bir süre odadaki tek ses, şömine rafındaki saatin kalbimin hızlı atışına yetişemeyen düzenli tik taklarıydı. Sonunda şöyle dedi: "İlk yazılarınızı okudum. Bugünkü çalışmalarınıza gayet aşinayım. Sizinle açık konuşabilir miyim, Mademoiselle? Size gerçek izlenimlerimi söyleyebilir miyim?"

"Lütfen, Monsieur."

"Yazılarınızı olağanüstü buluyorum. Bence içinizde deha unsurları var."

Nefesim boğazımda takıldı. "Deha mı, Monsieur?"

"Evet; bence, daha fazla çalışmayla deha çok değerli bir şeye dönebilir."

Aklım o tek sözcüğün tadını çıkardı: *Deha*. Bütün hayatım boyunca, bir tür yeteneğim olduğuna inanmıştım, ailemin diğer üyeleriyle paylaşılan, ama şimdiye kadar tanınmamış ve onaylanmamış bir yetenek. Hırsın güçlü nabzı tam gücüyle geri döndü ve sahip olduğum her damarda vurdu; ama bir şey de içime dert oldu. "Eğer gerçekten bende bir deha varsa, Monsieur -*eğer* öyleyse- o zaman bütün bu eğitim ve çalışma gerçekten gerekli mi? Neden bu, başka yazarların üslubunu taklit etmeye zorlandığım sonsuz kompozisyonlar? Neden sadece yazmak istediğimi yazamam?"

"Uslup çalışmak zorunludur. Üslup olmadan şair olmazsınız; onunla eserleriniz daha güçlü olacaktır."

"Ama şiir, ruhta olan ya da olmuş olan bir şeyin sadık ifadesi değil midir?"

"Öyle denebilir, evet."

"Hem deha bize Tanrı tarafından verilen bir armağan, doğuştan gelen bir şey değil midir?"

"İnsan bu armağanı Tanrı'dan alır, tartışmasız."

"O zaman bence o deha, doğası gereği sabırsız ve cüretkâr olmalı," dedim, "ve içgüdüyle işlemeli, çalışarak ya da yansıtma için duraksayarak değil."

"Çalışma olmadan deha, kaldıraçsız bir kuvvet gibidir, Mademoiselle. Kaba ve boğuk bir ses dışında iç şarkısını ifade edemeyen ruhtur. Akortsuz bir piyanoyla, içinde duyduğu tatlı ezgileri dünyaya sunamayan müzisyendir. Gençliğinizin bu çalışmaları gibidir, Mademoiselle." Öne eğildi, yüzünü bana doğru eğdi ve dosdoğru gözlerimin içine baktı. "Doğa size bir ses vermiş, Mademoiselle; ama o sesi nasıl kullanacağınızı, sanata nasıl döndüreceğinizi ancak öğreniyorsunuz. Bir sanatçı olacaksınız. Çalışın, sebat edin ve gerçekten önemli olacaksınız. Eserleriniz yaşayacak."

Kalbim onun yakınlığından, ama sanırım ondan da çok sözlerinin etkisinden çarptı; sanki bana yepyeni bir dünya açılmıştı. Sevinçli bir sıcaklığın içime yayıldığını, göğsüme nüfuz ettiğini ve güneşin sıcaklığı gibi yüzüme yükseldiğini hissettim.

O anda kitaplığın kapısı açıldı ve Madame Heger içeri girdi. Bakışları bu şekilde duran kocasıyla bana döndü ve donup kaldı.

Monsieur Heger doğruldu ve soğukkanlılıkla purosundan bir nefes aldı. "Madame?"

Bakışları buluştu. "Ders yaptığınızı fark etmedim," dedi soğukça.

"Mademoiselle Charlotte'a sadece gelecek ve yazarlık hakkında biraz bilgece öğüt veriyordum." Bana dönüp ekledi, "Bu kadar, Mademoiselle. Gidebilirsiniz."

Monsieur Heger'in kitaplığından heyecandan titreyerek çıktım. Uzaklaşmaya, bütün söylediklerinin tadını çıkarmaya ihtiyacım vardı. Yukarı koştum, pelerinimi kaptım ve bahçeye fırladım.

Karanlık çoktan inmişti; her şey serin ve durgundu. Çimenlikte durup soğuk gece havasını içime çektim; bütün gün yağan nisan yağmuruyla toprak taze ve temiz kokuyordu. Yukarıda, yansıması meyve ağaçlarının karanlık dallarını benekleyen minik, beyaz, yeni çıkan çiçeklerin üzerinde parlayan akkor bir ayın yanı sıra bir yıldız gökkubbesi ışıldıyordu. Orta yolda dolaşırken, kalbim, cırcırböceklerinin neşeli, cıvıldayan tempolarıyla ve uzak bir okyanusun hafif mırıltısı gibi etrafı saran kentin karmakarışık sesleriyle memnundu.

Bir kapı sürgüsünün kalktığını duydum ve Pensionnat'ın arka kapısının sessiz menteşeleri üzerinde açıldığını gördüm. Bir figür dışarı çıktı, durdu ve sonra yaklaştı. O olduğunu biliyordum. Bana yetişip ayak uydurdu. "Güzel bir akşam, değil mi?"

"Evet, Monsieur." Yürüdük. Giysilerinden dumanlı bir koku yayıldı. "Puronuz nerede, Monsieur?"

"Söndürdüm. Bahar çiçeklerinin kokusuna hiçbir şeyin karışmasını istemedim." Derin bir nefes aldı ve gülümsedi. "Şimdi sizin yürüyüş arkadaşım olacağınızı görünce, bunu yaptığıma daha da memnun oldum, çünkü sevmediğinizi biliyorum."

"Puronuza alıştım, Monsieur. Hatta kokusunu beğenmeye bile başladım, çünkü bana sizi hatırlatıyor."

"O zaman size verdiğim kitapları artık pencereden sallamıyorsunuz?"

"Buna cesaret edemem, Monsieur, bir intikam meleği gibi üzerime çullanıp ödülümü kapmaya çalışmanızdan korkarım."

"Ödülünüz mü? Ödünç verdiğim küçük şeyleri böyle gördüğünüzü duyduğuma sevindim."

"Paylaştığınız kitaplar benim için dünyaya değer. Beni, sadece okulunuzda bir öğrenci ve işe aldığınız bir öğretmeni düşünüp zaman ayırdığınızı düşünmek bana şeref veriyor, Monsieur."

"Sadece okulumda bir öğrenci ve işe aldığım bir öğretmen mi?" diye bağırdı, şaşkınlıkla başını sallayarak. Sonra dönüp, yüzünü göreceğim şekilde önümde durdu ve sevgiyle bana baktı. "Birbirimize hem öğretmen hem öğrenci olduk Mademoiselle. Ama bilmelisiniz ki benim için bundan çok daha fazlasısınız. Siz benim arkadaşımsınız, Mademoiselle, hayat boyu arkadaşım."

Kalbim daha önce hiç hissetmediğim bir zevkle kabardı; sözleri kulağımda yankılandı. *Hayat boyu arkadaşım*. Bunu gözlerinde dizginsiz bir ilgiyle bildirmişti. Ani, her yerimi saran bir telaşla, bu adama derin duygular duyduğumu anladım. Bir zamanlar ondan korkmuştum; zamanla, ona hürmet duyup saymıştım; sonra bir arkadaş olarak değer vermiştim. Şimdi, fark ettim ki, duygularım çoğalmış ve çok daha derin bir şeye dönmüştü: Onu seviyordum. *Onu seviyordum*.

Ah! diye düşündüm, gözlerimi kaçırıp, karmaşa üzerimden akarken donarak. Bu nasıl olabilirdi? Monsieur Heger'i nasıl sevebilirdim? Karısı, olması gibi gerektiği gibi bağlı olduğu bir ailesi, asla bir parçası olamayacağım bir ev hayatı vardı. Monsieur Heger'i sevmek yanlıştı, *yanlış*; uygun, ahlaklı ve dürüst olan her şeyin ihlali! Duygularımın beni böyle sürüklemesine nasıl izin verebilmiştim?

Çarpan kalbimle, çılgın gibi, bu birdenbire içime işleyen gerçeği anlamaya çalıştım. Eğer Monsieur Heger'i seviyorsam, bunu haklı çıkarmak için tek sebep vardı: Onu bir gelinin damadı ya da bir kadının kocasını sevdiği gibi sevmiyordum; *hayır*! Monsieur'yü sadece bir öğrencinin hocasını sevdiği gibi seviyordum. Ondan bir idol yaratmıştım; düşük bir yaratığın bir idole tapması gibi, sevgime aynen karşılık verilmesine ihtiyacım yoktu. Bana verebileceğiyle tamamen hoşnut olurdum, olmalıydım: Bana bu kadar serbestçe sunduğu duru ve yalın arkadaşlık. Bu sessiz değerlendirme bana güven verdi ve vicdanımı rahatlattı, ta ki aynı şekilde birdenbire başka bir gerçeğin farkına varana kadar; bununla öyle ağır bir keder geldi ki, gözlerim yaşlarla doldu.

"Neden ağlıyorsunuz, Mademoiselle? Sadece hayat boyu arkadaşım olduğunuzu söyledim."

"Siz de benim, Monsieur," dedim yumuşakça, kırıklıkla.

"Bu sizi üzüyor mu?"

"Hayır, Monsieur. Beni kederlendiren başka bir şey."

"Nedir?"

"Bir gün Brüksel'den ayrılmam gerektiği bilgisi, Monsieur."

"Ama İngiltere sizin eviniz. Aileniz orada. Elbette onlara dönmekle mutlu olursunuz."

"Evet. Ama Brüksel, Pensionnat bir yıldan fazla süredir artık benim evim oldu. Burada güzel bir hayatım oldu. Burada, yüz yüze, saygı duyduğum ve zevk aldığım şeyle, özgün, coşkulu, büyük bir beyinle konuştum. *Sizi* tanıdım, Monsieur ve bir gün sizi bırakmak zorunda olduğumu düşünmek beni üzüntüye boğuyor, sizinle artık bu şekilde konuşamayacak olmamız."

"Ayrılsak bile, Mademoiselle, birbirimizle hâlâ iletişimde bulunabiliriz."

"Nasıl, Monsieur? Bir mektup en değerli şey olabilir; sık sık arkadaşlarım ve ailemden gelen mektupları tekrar tekrar okurum ve benim için çok değerlidirler. Ancak size her gün yazsam ve siz de aynı sıklıkla yanıtlasanız bile, yüz yüze bir konuşmanın binde biri kadar zevk vermez."

"Öyleyse, bağlantıyı sürdürmek için mektuplara ve postaya bağlı olmamamız bir şans, değil mi?"

Gözlerindeki açık sevgi beni yatıştırdı. "Ne demek istiyorsunuz, Monsieur?"

"Ayrı iki ikişi arasında başka bir temas şekli olabilir, ama gerçekten birbirini seven kişiler... Uzak kalpler arasında anında iletişim aracı." Göğsüne dokundu, sonra uzandı ve parmaklarını yumuşakça benim göğsüme koydu. "Kâğıt, kalem veya söz veya elçi gerektirmeyen bir birlik şekli."

Yakın dokunuşu beni heyecanlandırdı. Güçlükle düşünebiliyordum. "Bu büyülü iletişim aracı neymiş, Monsieur?" diye sordum, sesim şimdi sadece bir fısıltı.

Elini çekti. "Olağanüstü değil. Siz kendiniz yüz kez deneyimlemişsiniz, ama belki fark etmemişsinizdir. Sadece özel, sessiz bir an ayırıp oturmalı ve gözlerinizi kapamalısınız; sonra öbür kişiyi düşünün. Zihninizde görünecektir, tıpkı tanıdığınız şekliyle. Sesini duyacaksınız, o zaman onunla gönlünüzce konuşabilirsiniz."

"Böyle sessiz düşüncelerle yetinmek zorunda kalabiliriz, Monsieur; ama asla benim gönlümü memnun etmeye yetmez."

"Hatıra iyi bir şey olabilir. Uzaktakileri olduğundan daha bile iyi gösterebilir." Elini şimdi yanağıma yükseltti, gözyaşlarımı sildi, sonra yumuşak bir okşamayla durdu. "Eğer aramıza deniz girerse şöyle yapacağım: Günün sonunda, görevlerim bittiğinde, ışık söndüğünde, kitaplığımda oturacağım ve gözlerimi kapayacağım. Sizin imgenizi canlandıracağım ve bana

geleceksiniz, istemeseniz bile. Sanki burada önümdesiniz gibi olacak ve tekrar buluşacağız düşüncemizde."

Sesinin derin tınısı içimde çınlıyor gibiydi; nabzım kulaklarımda atıyordu; konuşamadım. Ay dolunaydı ve o kör değildi; yüzümün saklayamadığı duygunun ne kadar derin olduğunu elbette okuyabilmişti.

Ve sonra o oldu: Eli, yüzümü onun yüzüne eğdi, başını benimkine eğdi ve Fransızların âdeti olduğu üzere önce bir yanağı, sonra diğerini öptü. Sonra dudaklarının yumuşak dokunuşunu benimkilerin üzerinde hissettim. Öpüşü kısa ve nazikti, ancak teması, varlığımın en özüne kadar heyecanlandırarak bedenimi sarstı.

Hafifçe geri çekildi, eli hâlâ çenemde, yüzü sadece santimler uzaklığında, gözleri benimkini delerek. Sıcağa boğulmuştum; kendimi sanki eriyip toprağa karışacakmış gibi hissettim; nefes alamıyordum; bakışlarımı kaçırdım. Gözlerim, Pensionnat'ın cam kapısından yayılan minik, uzak bir pırıltıyı yakaladı. Pencerede bir mum parladı. Binaya arkası dönük olan Monsieur Heger göremedi. Birisi bizi mi gözetliyordu? Öyleyse, kim? Ani bir soğukluk hissettim ve titredim.

"Üşüdünüz, Mademoiselle. Gece havasında çok kaldınız. İçeri girmelisiniz."

Konuşamadan, onaylayarak başımı salladım ve yanaklarım hâlâ yanarak binaya geri koştum. Kapıyı itip açtığımda ve arka girişe gittiğimde orada ne herhangi biri, ne de mum vardı.

Gün ağarıncaya kadar, hareketli ama sessiz bir denizin üzerinde uyanık yattım. Bahçedeki sahneyi zihnimde tekrar tekrar canlandırdım, Monsieur'nün söylediği her sözü, bana bakışını ve dudaklarının dokunuşunu hatırlayarak. Kendimi ne benim, ne onun yanlış hiçbir şey yapmadığına ikna etmeye çabaladım. Monsieur lekesiz üne sahip, büyük doğruluk ve prensip

sahibi bir adamdı. Ayrıca, şamatacı, sevecen bir adamdı; onun başka arkadaşlarını ve öğrencilerini benzer şekilde öptüğünü görmüş ve hiçbir şey düşünmemiştim; bu bir Fransız âdetiydi. Öpüşü sadece ilgisinin bir işaretiydi: Zararsız ve önemsiz. Şimdiye kadar, unutmuş olmalıydı, benim de öyle yapmam gerekiyordu. Her şey önceden olduğu gibi devam edecekti; önceki gibi arkadaş olacaktık; hiçbir şey olmamış gibi.

Fakat ertesi sabah odama Madame'dan bir not iletildi:

10 Nisan 1843

Mademoiselle Charlotte:

Eşim ve Monsieur Chapelle üzülerek size, artarak yoğunlaşan programları yüzünden artık İngilizce öğretmeni olarak hizmetinizden yararlanamayacaklarını bildirmemi istediler. İkisi de faydalandıkları geçmiş emekleriniz için size teşekkür ediyorlar. Ayrıca, eşim size özel olarak Fransızca dersi vermeye artık zamanı olmadığını düşünüyor, ancak elbette yazma dersiniz ve bütün öğretmenlik görevlerinize devam edebilirsiniz.

Saygılarımla,
Mme. Claire Zoë Heger

Şoka uğramış ve üzülmüştüm. Gerçekten de bu, iki taraf için de bu kadar zevkli ve tatmin edici olan İngilizce derslerinin ani bitişi mi olacaktı? Bunun Monsieur'nün isteği olduğuna inanamadım; dün akşam söyleyip yaptığı her şeyden sonra, özel derslerimizi bırakmak için neden bu zamanı seçsindi? Bu kesinlikle Madame'ın işiydi; pencerede bizi gözleyen o olmalıydı. Belki, daha ben bile sezmeden o, kocasına olan duygularımın doğruluğunu sezmişti; belki kıskanmıştı. Kıskanmak, *beni!* Bu gülünçtü!

O günden sonra Monsieur Heger'le nadiren yalnız karşılaştım. Eğer dersin sonundaysa, koridorda yaklaşan ayak seslerini duyuyor, onu karşılamak için dışarı koşuyordum ve o sanki bir sigara dumanı gibi büyülü şekilde kayboluyordu; bahçede yürürken, o keskin kokunun dumanını yakalayıp kaynağını bulmaya çalıştığımda yine havaya karışıyordu; eğer etüt saatinde yemek odasına girdiğinde ve ben ona beklentiyle baktığımda her zaman iki adım arkasında *Madame* görünüyordu ve onu kaçırıyordu.

Ondan uzaklaştırıldığımda, onun herhangi bir görüntüsü benim için daha da değerli oldu. Artık Monsieur Heger'le tek temasım masamda bulduğum düzeltilmiş kompozisyonlar ve geceleri hâlâ nazikçe benim için, fakat artık yanlarında hiçbir not olmadan bıraktığı kitaplardı. Bu kitaplar tek zevk ya da eğlence kaynaklarımdı. Bir daha, o kadar özenerek yaptığım saat zincirini görmedim. Ona verdiğim deniz kabuğu kutu da gitmişti; öğrencilerine dağıttığı şekerler eski şekerliğindeydiler.

Bir kere, sınıfta Monsieur Heger'le yalnız karşılaştığımda, kaşlarını çattı ve dik kara kaşlarının altından büyük kızgınlıkla, "Görüyorum ki içinize kapandınız, Mademoiselle. Madame sizin başka öğretmenlerle arkadaşlık etmeniz gerektiğini düşünüyor. Biraz evrensel yardımseverlik ve iyi niyet sizin için çok faydalı olur, sanırım," dedi ve böylece gitti.

Başka öğretmenlerle arkadaşlık etme isteğim yoktu. Denemiş, başaramamıştım. Monsieur'nün asabi davranışı durumumu aydınlatmak konusunda hiçbir işe yaramadı. Bahçede beni öptüğü zaman, bana sevgisini ifade ediyordu, hissettim! Gördüm! Sadece arkadaşça bile olsa. Öyleyse o sevgi nereye gitmişti? Monsieur beni öptüğü için suçluluk mu duyuyordu, bundan dolayı mı kızgındı ve benden kaçınıyordu? Tek bir kısa öpücükle, sınırlarını aşmış ya da duygularına dair bana

yanlış bir izlenim vermiş olmaktan mı korkuyordu? *Benim* duygularımı anlamış ve en ufak bir temas halinde bu ateşin daha da körükleneceğinden mi korkuyordu? Yoksa sadece karısının artık benimle ilgilenmemesine dair emrine mi uyuyordu?

Madame, okuldaki bütün İngilizce derslerini, maaşımda ufak bir artışla, benim sorumluluğuma vererek görevlerimi iki katına çıkardı; böylelikle bana başka bir şey için pek az zaman bıraktı. Bütün gün boyunca kendimi Belçikalı kızların zihinlerine İngiliz dilinin tohumlarını ekmekle tükettiğim sınıfın boğucu havasını solumaya mahkûm edilmiştim; akşamları okuyup düzeltecek kâğıtların ağırlığı altında gömülüyordum.

Sorumluluklarımdaki bu artış Madame'ın iddia ettiği gibi bir "ödül" müydü yoksa ceza mı? Söylenene göre, Madame çalışmamı başkalarına çok övüyordu. Bana nazik davranmaya devam etti, ama onu sık sık koridorda ya da yemekhanede masanın karşısından, kanımı donduran gölgeli mavi gözlerinde sanki sessizce ruhumu okumaya çalışır gibi bir ifadeyle bana bakarken yakalıyordum. O ortalıkta yokken, her hareketimi yakından gözler gibi görünen Mademoiselle Blanche tarafından incelenme hedefi olduğumu hayal ediyordum.

Bir öğleden sonra, bir baş ağrısı yüzünden, sınıfıma erken izin verip dinlenmek için yatakhaneye döndüğümde özel odamın perdesinin ötesinde bir gölge gözüme ilişti. Dikkatle çekilen bir çekmecenin sesi kulağıma çarptı. Telaşla, sessiz adımlarla yaklaştım; bir tarafta durarak, perdede bir aralıktan gözetleyebiliyordum.

Ziyaretçinin, ya da *casus* mu demeliyim, Madame Heger olduğunu gördüm. Küçük çekmeceli dolabımın önünde duruyor, soğukkanlılıkla üst çekmecemin ve çalışma kutumun içindekileri inceliyordu. Çekmeceler açıldıkça büyülenmiş ve donakalmış halde durdum. Tüm kitapların ilk boş sayfasına

baktı; her bir küçük kutuyu açtı; her not ve mektuba özel ilgi gösterip, tekrar dikkatle katlayıp yerine koydu. Her yerimi öfke ve hiddet sardı; ama varlığımı göstermeye cesaret edemedim. Sonuç bir rezalet, ani, şiddetli bir çatışmadan öte bir şey olamazdı, pişman olacağım şeyler söylerdim ve her şey görevime son verilmesine varırdı.

Bir sonraki hareketi beni gerçekten dehşete düşürdü: Cebinden bir anahtar takımı çıkardı ve yatağımın altındaki uzun gardrop çekmecesinin kilidini açmaya başladı! Oradan bir elbise çıkarıp, büsbütün ters yüz ederek cebine baktı. Anladım: Uyuduğum bir gece, Madame içeri girip balmumu kopyasını yapmak için benim anahtarlarımı almıştı. Ne kadar zamandır, diye merak ettim, bu gözetleme devam ediyordu?

Elbiseyi geri koydu ve diğer giysilerime bakmaya başladı. Parmakları, Monsieur Heger'in bir zamanlar bana verdiği mendili, özenle ütüleyip katladığım hazineyi kavradı. Artık bu kadarı fazlaydı! Buna bir son vermeliydim! Boğazımı temizledim; ona kendini toplaması için bir an tanıdım, sonra perdeyi çektim. İnanılmaz kadın! Çekmece kapanmıştı; çalışma kutusu kapalı ve yerindeydi; Madame beni soğuk ve sakin bir şekilde başıyla selamladı.

"İbrik ve leğeninizi yeni bir takımla değiştirdim, Mademoiselle. Çatladığını görmüştüm. İyi günler." Böylece beni geçip odadan çıktı.

Günlük: Ellen'a ve aileme yazdığımda, çektiğim sıkıntı ve dışlanmışlığımı hissettirdim ve Madame'ın artık beni sevmiyor göründüğünü itiraf ettim. Beni o kadar nazik bir ilgiyle Brüksel'e dönmeye davet eden kadının iyi niyetinin neden birden anlaşılmaz bir şekilde değiştiğini anlayamadığımı söyledim. Başka ne diyebilirdim? Kesinlikle *onlara* Madame'ın tavrındaki değişikliğin gerçek nedenini itiraf edemezdim; ancak, bunu aynı kesinlikle kendimden saklayamıyordum. Bili-

yordum. *Biliyordum!* Işverenim, benden ve belki kocasından, sadakatsiz, ahlaksız ve ruh kirletici nitelikte davranış ve duygulardan şüpheleniyordu, tamamen asılsız şüpheler.

Monsieur Heger'i *seviyordum*; bunu inkâr edemezdim. Ancak, onunla ilgili herhangi bir hayal kurduğum yoktu; benim olmasını düşlemiyordum. Sadece zihinlerimiz arasındaki bağın yenilenmiş zevkini istiyordum. Ona saygım, basit ve gösterişsiz olduğundan, Madame'a zarar veremezdi! Kesinlikle, diye düşündüm, sadece biraz daha bekleyebilseydim, onun için bir tehdit oluşturmadığımı kanıtlayabilseydim, yanıldığını anlardı kendiliğinden eski haline dönerdi.

Fakat zaman, hiçbir gelişme olmadan geçti. Ağustos geldi. Sınavlar yapıldı, ödüller dağıtıldı, ayın on yedisinde okul bitti, öğrenciler eve gitti ve uzun tatil başladı.

Gittikleri akşam Monsieur Heger (sanırım karısının bilgisi ve onayı olmadan) bana başka bir kitap, Bernardin de Saint-Pierre'in eserlerinin iki ciltlik bir baskısını, "ilerideki yalnız günleri doldurmaya yardım edeceğini" umarak hediye etti. Bu nadide hediyeyi minnetle kabul ettim; ama o sözlerde nasıl da kehanet vardı!

Ah! O korkunç, uzun tatili hatırladıkça nasıl titrerim.

O yıl okulda hiçbir öğrenci kalmadı; binada benimle aşçıdan başka kimse yoktu. Eve gitmeyi çılgınca istiyordum, ama o kadar kısa bir ziyaret için o kadar uzun ve pahalı bir yolculuk yapmak mantıksızdı. Fakat, beş haftada hiç bu kadar uzun gelmemişti.

O yaz, Emily'yle birlikte bütün boş zamanımızın her anının tadını çıkardığımız bir öncekinden çok farklıydı. Bu kez okul binasının koridorları yankılanıyordu, sessiz ve ıssız; yatakhanedeki iki sıra örtülü beyaz yatak, boşluklarıyla, sanki alay eden hayaletler gibi benimle dalga geçtiler. Nisandan beri

yavaş yavaş bozulan moralim şimdi dibe vurmuştu. Tüm uğraşlarım ve arkadaşlarımdan uzakta, sanki kalbim içimde öldü. Yalnız yedim. Okumaya ya da yazmaya çalıştım, ama yalnızlığı çok bunaltıcı buldum. Müzeleri gezdiğimde resimler bana ilginç gelmedi.

İlk haftalar hava sıcak ve kuruydu; sonra değişti. Sonra bir hafta boyunca süren bir fırtına. O devasa, boş evde, pencereler sallanırken ve fırtına gürlerken hapis kaldım. Bir gece geç, artık öfkeli seslere daha fazla dayanamadığımda, yatağımın yanındaki kanatlı pencereyi sonuna kadar açıp çatıya tırmandım. Oradan, sırılsıklam ve rüzgârda, manzarayı bütün görkemiyle hissedip seyrettim. Gökyüzü siyah, vahşi ve gök gürültüsü doluydu ve ara ara beyaz ve göz kamaştırıcı şimşeklerle deliniyordu.

Seyrederken, Tanrı'ya beni o anki ızdırabımdan ve yalnızlığımdan kurtarması ya da hiç değilse bana bir yön göstermesi, O'nun dileğini göstermesi için dua ettim. Ama hiçbir şey olmadı. Tanrı'nın dev eli aşağı inmedi; kulağıma değerli bir rehber söz fısıldanmadı. Islak ve titreyerek, odama geri döndüm ve yattım. En sonunda uyuduğumda bir rüya gördüm.

Rüyamda, yüksek bir şatonun kulesinde, zalim ve entrikacı bir cadı tarafından tutsak alınmıştım. Dışarıda bir fırtına kopuyordu. İçeride ben, aç ve unutulmuş, aşkımın beni kurtarmasını bekleyerek çürüyordum. Gücüm neredeyse tükenmişti. O kesinlikle önemsiyordu; kesinlikle çok geç olmadan gelecekti! Pencerede bir tıkırtı oldu; oraya koştum ve açtım. Karanlık ve gösterişli, zengin giysili bir figür aralıktan içeri atladı, beni kucağına aldı ve sıkı sıkı öptü. Oydu! Sevgili Zamorna Dükü'mdü! Ama geri çekilirken ve beni aşk dolu bakışıyla ödüllendirirken, dehşetten nefesim kesildi. Bu Dük değildi. *Monsieur Héger'di.*

Rüya en fazla bir veya iki dakika sürmüştü, ama uyandığımda bütün bedenimi dehşetle sarsmaya yetmişti. Kendimi

hocamı romantik bir biçimde düşünmediğime, ona sevgimin masum ve tamamen saygın olduğuna ikna etmek için çok çabalamıştım. Ah, çaresiz, çaresiz Charlotte! Kabul edilemez bu duygu ve imgelerle ne yapacaktım?

Ertesi sabah aşçı yatağıma çay getirdi. Perişan yüzümü görünce, endişeyle, "*Vous avez besoin d'un docteur, mademoiselle. J'appelle un,*"* dedi.

"*Non, merci,*" diye yanıtladım; hiçbir doktorun beni iyileştiremeyeceğini biliyordum.

Fırtına sonunda dindi, hava güzelleşti; giyindim ve zihnimi temizlemeye çıktım. Uzun saatler boyunca, Brüksel'in bulvar ve caddelerinde yürüdüm. Mezarlığa ve ötesindeki tepe ve çayırlara kadar gittim. Yürürken düşüncelerim eve yöneldi. O anda Emily'nin ne yapıyor olabileceğini düşünmeye çalıştım: Şüphesiz, mutfakta patates doğruyordu, o sırada Tabby patatesleri bir tür sebze bulamacında kaynatmak için ateşi üflüyordu. Babam çalışma odasında, *Leeds Intelligencer*'a bölgesel önemi olan bir konuda şikâyet mektubu yazıyor olmalıydı. Herhalde Anne, Thorp Green'de, Robinson'ların çocuklarıyla oynarken, Branwell öğrencisine klasik bir şiir okuyordu. Bu hayaller benim için ne kadar kutsaldı! Hepsini ne kadar özlemiştim!

Başımı kaldırdığımda kendimi şehrin merkezinde, Saint Gudule'un dışında buldum. Babam tarafından hiçe sayılan ve benim doğama yabancı, ama Pensionnat'da takipçilerinin arasında yaşaya yaşaya bana tanıdık gelmeye başlayan Katolik inancına ait bir kiliseydi.

Çanlar akşam *salut*'u için çalmaya başladı, sanki beni içeri çağırıyorlardı. Bütün geleneklere karşın içeri girdim. İçeride birkaç yaşlı kadın dua ediyordu. Akşam duaları bitene kadar katedralin arkasında dolaştım. Günah çıkarma odası olarak

---

* Bir doktora ihtiyacınız var, Mademoiselle. Birini çağırayım.

görev yapan açık oyuklarda taş basamaklara diz çöken altı yedi kişi gördüm. Adlandıramadığım bir kuvvet tarafından oraya doğru çekilerek yaklaştım. Günahlar, bir kafesten diğer taraftaki bir papaza fısıldanıyordu. Yanda diz çökmüş bir hanım nazik bir sesle bana öne geçmemi, kendisinin hazır olmadığını söyledi.

Duraksadım; ama o anda, benim için Tanrı'ya danışma fırsatı, kavrulup ölmekteki birine suyun olduğu kadar çekiciydi. Bir oyuğa gidip diz çöktüm. Biraz sonra, kafesin içindeki küçük tahta kapı açıldı ve papazın kulağını bana doğru dayadığını gördüm. Birden, günah çıkarma kuralını bilmediğimi fark ettim. Ne söylemeliyim? Nasıl başlanır?

Doğruya başvurdum. "*Mon pere, je suis Protestante.*"*

Papaz şaşkınlıkla bana döndü. Yüzü gizli olsa da, yaşlı bir adam olduğunu gördüm. "*Une Protestante? En ce cas, porquoi avez-vous approche moi?*"**

Ona epeyce bir zamandır yalnız çürüdüğümü ve rahatlamaya ihtiyacım olduğunu söyledim. Yumuşak bir sesle, bir Protestan olarak günah çıkarmanın gerçek lütfundan faydalanamayacağımı, ama beni dinlemekten memnun olacağını ve yapabilirse tavsiyede bulunacağını söyledi.

Konuşmaya başladım. İlk önce sözler duraksayarak çıktı; sonra hız ve tutku çoğaldı, ta ki bir sel olana kadar (kalbimi parçalayan, uzun zamandır bastırılmış acının hayati ölçüde boşalması) ve hitabemi, kafamı derinden kemiren soruyla bitirdim: "Peder, eğer düşünce ve niyetlerimiz asil ve lekesizse, uykumuzu işgal eden günahkâr rüyalardan Tanrı'ya karşı sorumlu muyuz?"

Papazın siması, ya da kafesin arkasından görebildiğim şey, karışmış göründü. Sonunda şefkatle, "Kızım, eğer bizim

---

* Peder, ben Protestanım.

** Protestan mı? Öyleyse neden bana geldiniz?

inancımızdan olsaydın sana nasıl daha iyi rehberlik edeceğimi bilirdim; ama inanıyorum ki kalbinde hangi yolu izleyeceğini zaten biliyorsun. Ayrıca, bu duyguların ve çektiğin ızdırabın, seni gerçek Kilise'ye döndürmek için Tanrı'dan gelen elçiler olduğuna inanıyorum. Sana yardım etmek isterdim; ama sana burada verebileceğimden daha çok zamana ihtiyacım var. Evime gelmelisin ve tekrar konuşmalıyız." Bana adresini verdi ve ertesi sabah onda oraya gitmemi söyledi.

Papaza teşekkür ettim, kalktım; nezaketi için minnettar, ama onu tekrar ziyaret etmeye niyetim olmadığını bilerek uzaklaştım. Değerli bir adam gibi görünüyordu; ama bu güçsüz ruh halimle ona gidersem ikna gücünün çok yüksek olabileceğinden ve çok geçmeden bir Karmelit manastırının bir hücresinde tespih çekiyor olabileceğimden korktum.

Pensionnat'a dönüp, sadık bir şekilde bu olayı Emily'ye yazdığım bir mektupta kaydettim (sevgili günlük, bunu daha sonra *Geçmişin Gölgesinde-Villette*'de Lucy Snowe'a verdim); ancak, itirafımın içeriğini dikkatlice hariç bıraktım. Fakat ızdırabımı papaz gibi zeki, değerli ve kutsal bir insana olduğu kadar kız kardeşime de iletmek bana iyi geldi. Şimdiden biraz avuntu ve rahatlama buldum.

"İnanıyorum ki, kalbinde hangi yolu izleyeceğini zaten biliyorsun." Bunlar papazın sözleriydi; bana verdiği tek gerçek öğüt. O akşam yatakta yatarken, karanlık bir girdap olup beni içine çekti ve düşünceler bir akıntı gibi karanlık ve karmaşık geldi. Karanlık boşluğa yüksek sesle bağırdım: "Ne yapmalıyım?"

Yanıt hemen aklımda yankılandı ve söylediği sözler -"Belçika'dan gitmelisin!- o kadar korkunçtu ki kulaklarımı tıkadım. Eve, hiçbir şeye gitmekten (orada beni bekleyen bir uğraş yoktu) nefret ediyordum ve Monsieur Heger'i, karar-

lılıkla, tamamen, büyük olasılıkla bir daha asla görmeyeceğimi bilerek bırakmaktan daha da nefret ediyordum. Ancak, kalma düşüncesi de aynı derecede ızdırap vericiydi. O evde, günbegün sadece bir anlık bir görüşme umudundan başka tutunacağım hiçbir şey olmadan nasıl kalabilirdim? Ona olan ilgimi asla açıkça ifade edemeyeceğimi bile bile nasıl devam edebilirdim?

"Gitmem gerekiyorsa, o zaman koparılayım!" diye bağırdım. "Bir başkası benim için karar versin!"

"Hayır!" diye bağırdı Bilinç acımasızca. "Sana kimse yardım etmeyecek, Charlotte. Kendini koparmalısın. Kendi kalbini kesip çıkarmalısın."

"Hayır!" diye bağırdı Tutku. "Evde, bir mektup ya da söze aç, onunla bütün temasının sadece hatıra ve düşünceye indirgendiği, seni bekleyen uzun, yalnız günleri düşün!"

Haftalarca, işkence dolu bir kararsızlık ızdırabıyla sarılmıştım. Kalmaya isteğim yoktu; gitmeye gücüm yoktu. Sonunda içimde bir ses harekete geçmem gerektiğini söyledi: Duygu'yu bırakmalı ve Bilinç'i izlemeliyim. İçimde tutuşan gizli, karşılıksız ve bilinmeyen aşk sadece onu besleyen hayatı yutabilirdi. Dayanılmaz yükümlülüğüm tek bir kasvetli sözcükten oluşuyordu: "Git!"

Okul başladıktan sonra çok geçmeden, cesaretimi topladım. Madame Heger'in salonunda yalnız olduğu bir anı bekledim ve özür dileyerek haberi verdim. Bir an, Madame'ın normalde pasif yüzünü şaşkınlık ve rahatlama sardı; sonra maske tekrar yerine geldi. "Bizim adımıza endişelenmeyin, Mademoiselle," dedi çok soğuk bir tonla. "Biz devam ederiz. İsterseniz hemen ayrılabilirsiniz."

Ertesi gün Monsieur Heger beni çağırttı. Kitaplığına gidip gösterdiği koltuğa oturduğumda, gözyaşlarımı bastırmak için özen gösterdim ve geleceğini düşündüğüm şeye karşı kendi-

mi hazırladım: Sakin, ölçülü veda sözleri. Ama bunun yerine, beni şaşırtarak, kalkmış kaşlar ve havada ellerle, gözleri acı ve karmaşayla sızlayarak bana baktı.

"Nedir bu delilik? Gidiyor musunuz? Sizi ne ele geçirdi? Burada mutlu değil misiniz?"

"Monsieur, mutlu *oldum*; burayı ve sizi bırakmak beni kederlendiriyor. Ama gitmeliyim."

"Neden? Başka bir iş teklifi mi aldınız?"

"Hayır."

"O zaman ne için dönüyorsunuz?"

"Önemli bir şey değil, Monsieur; ama dönmeliyim."

"Tekrarlıyorum: Neden?"

Ona nasıl söyleyebilirdim? Kendi karısı bile, belli ki, gerçeği açıklamaya cesaret edememişti. "Ben... Ben çok uzun uzak kaldım, Monsieur. Evimi ve ailemi özledim."

"Eğer ev özlemi çekiyorsanız anlarım, Mademoiselle. Uzun tatil için eve gitmeliydiniz, size söylemiştim. Ama şimdi gitmek, bu şekilde... Okul yılı henüz başladı! İyi bir İngilizce öğretmeni bulmak o kadar kolay değil. Ne yapacağız?"

"Başka bir öğretmen bulursunuz, Monsieur. Ben sizi unutmadan çok önce siz beni unutursunuz."

"Bunu nasıl söyleyebilirsiniz, Mademoiselle? Bunca zamandan, aramızda geçen bunca diyalogdan sonra, sizi asla unutamam. Şimdiye kadar gördüğüm en parlak öğrencilerimden birisiniz." Sesindeki yumuşaklık beni kederle yıktı ve aynı zamanda dehşetle üşüttü, çünkü bu durgun ses uyanmakta olan bir aslanın solumasıydı. "Biz iyi arkadaş değil miyiz, Mademoiselle?"

Bir hıçkırığı bastırdım. Dili bana işkenceydi. "İyi arkadaşız, Monsieur."

"İlk geldiğinizde benden korkuyordunuz, sanırım. Bakın ne kadar ilerledik. Artık beni anladığınıza inanıyorum, ruh

halimi okuyabiliyorsunuz ve ben de sizi anlayabildiğime inanıyorum." (Günlük: Anlamıyordu.)

"Monsieur," dedim, gözyaşlarımı kovalarken sesimi dengede tutmaya çalışarak, "buraya geldiğimde aradığım başarıya ulaştım. Artık gitme zamanı."

Gözlerindeki ve sesindeki acı içimi yaktı. Ah! Neden bunu zaten olduğundan daha zorlaştırması gerekiyordu? Kendi tarzında, beni hâlâ önemsediği, ayrılışımızın onu üzeceği, beni onu hayal kırıklığına uğratan bir arkadaş olarak gördüğü açıktı. Bilinç ve Akıl bana ihanet etmişti. O anda niyetimde direnmek, yüksek bir kayalıktan atlamakla eşti; ama teslim olmak da eşit derecede korkunç sonlanırdı, biliyordum.

Aralık sonuna kadar kaldım. Her gün bir işkenceydi. En sonunda son kararımı bildirdiğimde, öğrencilerimin ifade ettiği üzüntünün derecesinden duygulandım. Monsieur Heger üzülerek zarafetle kabullendi. Ayrıldığım sabah, Heger'lerin oturma odasına çağrıldım ve Monsieur, bir okul işletmek için niteliklerime tanıklık eden bir diplomanın yanı sıra ellerime bir veda hediyesi -bir Fransız şiir antolojisi- koydu.

"Okulunuz kurulduğu zaman bize haber vereceksiniz, değil mi?" dedi Monsieur Heger büyük duygusallıkla, bana veda ederken, vefayla yazacağına söz vererek. "Kızlarımızdan birini sizin yanınıza eğitime göndereceğiz."

Madame, o 1 Ocak 1844 gününde, sanki fikrimi değiştirme şansım olmamasını garanti etmek ister gibi Ostend'e gemiye bana eşlik etmekte ısrar etti. Buruk gözyaşları dökerek Belçika'ya veda ettim, kalbimde, o zaman bile, bir gün döneceğime inanarak.

Hiç dönmedim.

On Bir

İki yıl sonra, papaz evinde odamın karanlığında yatarken, göğsümü dağlayan acı ve kalp ağrısı hâlâ Belçika'dan döndüğümdeki kadar taze ve ızdıraplıydı. İki yıl sonra, denizin öteki tarafında yaşayan bir adama hâlâ gizlice âşıktım; ulaşılmaz olduğunu her zaman bildiğim bir adam; bir yıldır mektuplarının bitmesiyle (ya kendi rızası ya da karsının ısrarıyla) uzak bir arkadaşlığı bile yürütme olasılığı olmadığını kanıtlayan bir adam. Ne kadar sürer, diye düşündüm, bir insanı sevmekten vazgeçmek? İnsanın onu bilerek tamamen kalbinden atması mümkün müydü? Öyleyse, insan bunu nasıl başarırdı?

Yatak odamın kapısı açıldı ve elinde bir mum taşıyan Emily içeri girdi. Doğruldum, kız kardeşim yatağın kenarında yanıma oturduğunda gözlerimi kuruladım ve duygularımı kontrol etmeye çalıştım.

"Charlotte, Branwell'a Monsieur Heger hakkında söylediklerim için özür dilerim. Niyetim iyiydi; ama şimdi görüyorum ki onu rahatlatma girişimim senin mahremiyetini ciddi olarak ele vermek olmuş. Ve sana söylediğim her şey için çok, çok özür dilerim. Düşünmeden konuştum. Seni çok seviyorum; benim en sevgili kız kardeşimsin. Sözlerimin seni ne kadar incittiğini görmekten derin üzüntü duyuyorum. Sana hiç acı vermek istemedim."

"Biliyorum." Titrek karanlıkta Emily'nin uzanmış eline uzandım. Yanaklarının gözyaşlarıyla yol yol olduğunu gördüm. Kollarını bana sardı ve bir süre birbirimizin sarılışından rahatlık alarak kenetlenip durduk.

Sarılma bittiğinde, Emily yavaşça sordu: "Charlotte, artık bana söyler misin? Seninle Monsieur Heger arasında ne olduğunu söyler misin?"

Hayır anlamında başımı salladım. "Daha değil. Bir gün, belki, söylerim."

Ertesi sabah babam kız kardeşlerimle bana kahvaltıda katıldığında, dehşet içinde, onun ve Bay Nicholls'ın, önceki gece Branwell ve Emily'nin sözlü saldırısı sırasında orada olduklarını hatırladım.

Babam yulaf ezmesini bitirip neredeyse hiç konuşmadan çalışma odasına aceleyle giderken sordum: "Babam veya Bay Nicholls dün... Dün gece duydukları hakkında bir şey söyledi mi?"

"Konuşamayacak kadar şok olmuşlardı," dedi Anne, anlayışlı bir bakışla.

"Ah!" diye bağırdım, yeni bir utançla.

"Merak etme," dedi Emily. "Onlara her şeyin büyük bir yanlış anlama olduğunu, Branwell'ın sözlerimi çarpıttığını ve hepsinin gerçekten çok uzak olduğunu söyledim. Eminim hepsini unutacaklar."

Açıklaması bana fazla iyimser geldi. Benim deneyimimde, insanlar, Branwell'ın yaptığı türden suçlamaları, gerçek olmadıkları kanıtlansa bile hemen unutmazdı. Yanan yanaklarla, Bay Nicholls'ın benim hakkında ne düşündüğünü merak ettim. Birkaç gün boyunca onun gözlerine bakamayacak kadar utanmıştım. Sonra bir gün tavrım değişti. Pazar okulu dersimi henüz bitirmiş ve genç öğrencilerimi evlerine gülümsemeyle yollamıştım ki, kapı aralığında Bay Nicholls ve John Brown'la neredeyse çarpışıyorduk.

"Yarın akşam kilisedeki konuşmaya gidecek misiniz?" diye soruyordu John Brown. "Ünlü tenor Thomas Parker'ın Halifax'lı Bayan Sunderland'le düetini ve koroyu dinleyeceğiz."

"Asla bir *Baptist'in* şarkı söylemesini dinlemem," diye küçümseyerek güldü Bay Nicholls kaba bir şekilde, benim geçmeme izin vermek için yana çekilerek.

Buna sadece başımı sallayabildim. Aslında, bütün Puseyist papaz yardımcıları, kiliseyi tıklım tıklım doldurup senenin önde gelen etkinliklerinden biri olan o konsere katılmayı reddetmişti. O gece kilisede çınlayan şanlı müziği dinlerken, kendime Bay Nicholls'ın dar kafalı bir yobaz olduğunu hatırlattım. Neden onun benim hakkımda ne düşündüğünü önemsemiştim ki? Ben gerçek bir yanlış yapmamıştım ve suçsuzdum; o değildi. Bridget Malone'u hatırla, dedim kendime. Kafasını dik tutmaya utanması gereken Bay Nicholls, sen değilsin!

Bu fikirle kendimi rahatlattım. Eğer Bay Nicholls artık bana saygı duymuyorsa benim suçum değildi, umursamıyordum; çünkü gerçekte ben asla ondan hoşlanmamış ve ona saygı duymamıştım.

Fakat Bay Nicholls'tan kaçınmak bunu söylemekten zordu. Bitişikte oturuyordu; her gün babamla buluşuyor, her üç pazar ayinini yönetiyor ve okulları denetliyordu; her yerdeydi. Aslında, Bay Nicholls'ın papaz evine yaptığı ve giderek sıklaşan ziyaretler, ilk kez Ellen'dan bir mektupta duyduğum korkunç bir dedikoduya sebep olmuştu. Ellen bana, birinin ona büyük ciddiyet ve merakla Bay Nicholls'la benim gizlice nişanlandığımın doğru olup olmadığını sorduğunu bildiriyordu! Hemen olumsuz bir yanıt verdim, ama mektubu beni haftalarca huzursuz etti.

Bay Nicholls hakkında kötü düşünmekte kararlılığım, mart orasında bir öğleden sonra feci şekilde denendi. Kuru ve so-

ğuk bir gündü: Artık kış değildi, ama tam bahar da değildi. Anne'le ben, önceki aylarda ihtiyacı olanlar için diktiğimiz çocuk giysilerini dağıtmak için yoksulları ziyaret ediyorduk.

İlk duraklarımız köyde Main Street boyunca kümelenmiş kalabalık küçük evlerdi; hoşlanmadığımız bir görevdi, çünkü her ne kadar ev sahipleri yeterince nazik olsa da, evleri genellikle pis olurdu ve o kadar kötü kokardı ki bir dakikadan fazla kalamazdık. Daha zevkli ziyaretlerimiz, çok uzaklarda yaşayan cemaat üyelerine (vadilerdeki fabrika işçileri ve topraktan az bir geçim elde eden yoksul çiftçiler) olanlardı.

Anne'le birlikte görkemli, pırıl pırıl mavi bir gökkubbenin altında o yöne doğru giderken, rüzgâr oraya buraya dağılmış görünen birkaç ağacın yapraksız dallarında esiyor ve tepelerin ve vadilerin oyuklarında hâlâ duran kar birikintileri güneşin altında hızla eriyordu. Çok geçmeden Ainley'lerin, yolun hemen gerisinde kurulu, saz çatılı ve beyaz badanalı minik evine vardık.

Sekiz Ainley çocuğundan okul için çok küçük olan üçü, eski ve üstlerine uymayan, yırtık pırtık giysilerle dışarıda oynuyordu. Anne'le ben ön kapıya yaklaşırken küçükler gürültü patırtıyla eteklerimizi ve sepetlerimizi çekiştirerek ve onlara ne getirdiğimizi sorarak etrafımızı sardı. Kıvırcık kafalarını yavaşça karıştırarak sabırlı olmaları, getirdiklerimizin önce annelerinin eline ulaşması gerektiğini söyledim.

"Ah! Siz meleksiniz, çocuklarıma giyecek getirdiniz," dedi Bayan Ainley bizi kapıda karşılayıp içeri alırken, kalçasında bir yaşında bir bebek taşıyarak. Uzun boylu, sütlü kaverengi elbiseli, sevecen ama yorgun görünüşlü kadın kırk yaşındaydı, ama on yaş daha yaşlı duruyordu. "Tanrı biliyor, iki elimden başka bir şeyim yok ve sekiz çocuğu doyurup, giydirmeye yetecek dikişi az çok dikmek bu soğuk havada iyice zor ve parmaklarımdaki romatizmayla iyice imkânsız."

Çocuklar içeri doğru bizi izlemeye çalıştı, ama anneleri onları dışarı kovaladı. "Çıkın dışarıda oynayın, hepiniz! Bu evde o kadar çok insana yer yok ve ziyaretçilerimizle biraz büyük insan konuşması istiyorum."

Küçük eve girerken titredim; karanlık, kapalı ve soğuktu ve duman kokuyordu, ama Bayan Ainley'nin elinden geldiği kadarıyla toplu ve temizdi. Bize bira ikram etti, ama içeceği paylaşmaya zar zor gücü yettiğini bilerek reddettik. Hâlâ bebeği (güzel, gülümseyen, sarı lülelerle dolu kafası olan bir kız) tutarak, Bayan Ainley hemen şöminenin yanındaki en iyi iki sandalyenin tozunu bizim için silkeledi; onlardan birinin onun en sevdiği olduğunu bildiğimden, pencerenin yanında bir köşede duran sert küçük bir tabureye oturmayı tercih ettiğimi söyledim.

"Kusura bakmayın, burası bu kadar soğuk," diye özür diledi Bayan Ainley içinde, birkaç kırmızı kor ve küçük bir tahta parçasından başka bir şey olmayan şöminenin cılız ateşini karıştırarak. "Kömür ve tezek stokumuz bitti ve daha alamıyoruz. Fabrikada ücretleri düşürdüklerinden beri çok zor şartlardayız. Ekmekle patates bu kadar pahalıyken kocam bizi geçindirmeye zor yetecek kadar kazanıyor, şafaktan karanlığa kadar çalışsa da. En büyük kızım hizmetçi ve bize arada bir bir şeyler gönderiyor, ama çok az."

Anne'le, kasabadaki, pek çok kişi için sefalet ve mahrumiyet kaynağı olduğunu bildiğimiz sıkıntılı çalışma şartlarından dolayı içten üzüntümüzü ifade ettik.

"Ah neyse, yapılacak bir şey yok, hep ticaretin zayıflamasından oluyor bunlar, ya da bana öyle söylendi." Bayan Ainley iyi huylu bebeği ayaklarının dibine yere koydu ve orada sessizce parmağını emdi. Kadın sonra önümüzde bir koltuğa oturdu ve sunduğumuz her yeni giysiye hevesle tezahürat edip bol bol teşekkür etti.

"Siz hanımların sanatı az rastlanır ustalıkta. Ah! Keşke sizin gibi dikebilseydim. Tanrıya şükür, hâlâ örgü örebiliyorum zaman bulunca, ama parmaklarım bugünlerde iğneyi güçlükle tutabiliyor. Oğlum John'a son dört aydır bir pazar gömleği dikmeye çalışıyorum; çok ihtiyacı var, ama Tanrı bilir bitirebilir miyim."

"Ben memnuniyetle sizin için bitiririm," diye teklif ettim.

"Ben de yardım ederim," dedi Anne. "İsterseniz buradayken başlayabiliriz."

"Ah! İkiniz de çok iyisiniz; böyle bir iyiliği asla ödeyemem."

"Ödeyecek bir şey yok, Bayan Ainley," dedim. "Eğer yükünüzü hafifletecek bir şey yapabilirsek bize büyük zevk verir."

Bayan Ainley minnetle dikiş kutusunu ve bitmemiş giysinin parçalarını bize getirdi. İçinde iki pirinç yüksük buldum ve Anne'le minik parmaklarımıza kâğıt dolayarak uydurduk. Çok geçmeden gömleği dikmeye başlamıştık. Bu sırada Bayan Ainley bir çift çorap örüyordu. Bir süre sonra, büyük, benekli bir kedi yan odadan ağır ağır geldi ve şöminenin önünde yatıp, gözleri yarı kapalı, tembel tembel kadife patilerini yalarken yamuk paravanadan biten korlara baktı.

"O kedi neredeyse on iki yaşında," dedi Bayan Ainley, hayvana şefkatle bakarken. "Aileden biri gibi. Onsuz n'apardık bilmiyorum. Şanslı da. Ya, geçen gün, Bay Nicholls hayatını kurtardı."

"Bay Nicholls mu?" dedim şaşırarak.

"Evet. Bir hafta kadar önce kedi kaybolmuştu. Dört gün boyunca ne tüyünü ne postunu gördük. Çocuklar endişeden çılgına döndü, yarın yok gibi ağladılar. Ben de biraz ağladım, bir daha o kedi yaratığı hiç görmeyeceğimizden emin. Son-

ra Bay Nicholls kollarında kediyle çıkageldi. Pazar okulunda bir dolapta kapalı kalmış, dedi. Miyavladığını duymuş. Yoksa Tanrı bilir ölürdü. Bay Nicholls'a minnet borcumuz var. Hem tek ondan değil. O beyin buralara geldiği güne şükrederim, inanın."

"Ya?" dedi Anne. "Neden, Bayan Ainley?"

"Bay Nicholls bize çok iyilik etti. O son yardımcı Bay Smith'ten çok farklı, o bizi kilise dışında pek görmezdi ve kendinden başkasını umursamazdı. Ama Bay Nicholls düzenli olarak uğrar, bana İncil'den sevdiğim parçaları okur; çünkü biliyorsunuz ben kendim okuyamam ve hep Tanrı, hayat filan hakkında sohbet ederiz. Bana çok kibar konuşur ve yanımda tıpkı bir oğul ya da kardeş gibi oturur. Onun ziyaretleri beni çok rahatlatır."

Bu konuşmayı dinlerken, diktiğim dikişe güçlükle tutabildiğim bir kızgınlıkla saldırdım. Bay Nicholls'a düzülen övgüleri duymayacağım bir yere gidemeyecek miyim, diye düşündüm. Kızgınlığım, birkaç dakika sonra, evin dışında tıkırdayan bir atlı arabanın durması ve ardından kapının çalınmasıyla telaşa dönüştü. Bayan Ainley açınca adı geçen beyi, elinde şapkasıyla dururken buldu.

"İyi günler, Bayan Ainley," dedi Bay Nicholls, yanındaki kıkırdayan Ainley çocukları kafalarını içeri sokmaya uğraşırken, başlarını okşayarak. "Geçen gün kömür stokunuzun çok az olduğunu fark etmeden edemedim. Daha edinmeniz biraz zaman alır diye düşündüm. Böylece cemaat üyelerimizden küçük bir bağış topladım ve size yaza kadar yeteceğini umduğum miktarda kömür getirdim."

Bay Nicholls'ın aniden ortaya çıkması beni öyle irkiltti ki yanlışlıkla iğneyi elime batırdım. Bir çığlığı bastırıp, ziyaretimizin kötü zamanlamasını lanetleyip beni görmemesini umarak köşeye geri sindim.

"Bay Nicholls, siz iyiliğin ta kendisisiniz!" diye bağırdı Bayan Ainley, sevinçten ağlayacak gibi görünerek. "Bu ne büyük lütuf!"

"Bir el arabanız var mı, kömürlüğe koyalım?" diye sordu; sonra, içeri göz atıp Anne'le beni görünce şaşkınlıktan dondu.

"El arabası arkada, sör," diye yanıtladı Bayan Ainley. "Size göstereyim."

Bay Nicholls arabacının kömürü kömürlüğe taşımasına yardım etti ve bundan sonra atlı araba ayrıldı. Bayan Ainley'le Bay Nicholls sokak kapısına gelince, onun, "Gitmeden kömür kovanızı doldurabilir miyim, madam? Soğuk bir gün ve ateşiniz noksan gibi görünüyor," dediğini duydum.

"Tanrı sizi korusun, sör," diye bağırdı minnettar kadın, Bay Nicholls onu eve izlerken. Beni ve Anne'i geçerken, ilgisiz, gülümsemeyen bir baş eğmeyle varlığımızı onayladı, ben de eşit derecede soğuk şekilde başımla selamladım. Sonra kömür kovasını aldı, doldurdu ve içeri getirdi. Uyuyan çocukla kedinin etrafından dikkatle adım atarak, ateşe birkaç parça kömür attı. Ben başımı işime eğdim. Bay Nicholls'ın gözlerini üzerimde hissettiğim kısa bir suskunluktan sonra, "Siz hanımlar dikiş camiası mı oluşturdunuz?" dedi.

"Hayır," diye yanıtladı Bayan Ainley. "Brontë'ler çocuklarım için yaptıkları güzel yeni giysileri getirdi. Bana arkadaşlık etmek ve oğlum John'a bir gömlek dikmek için kaldılar."

"Öyle mi?" dedi, daha öncekinden de nazik bir tonla. Memnun bir mırıltı çıkaran kediyi sevmek için eğilirken, Bay Nicholls ekledi: "Eh, ben ziyaretinizi bölmeyeyim, hanımlar. Size iyi günler, Bayan Brontë, Bayan Anne."

Kardeşimle birlikte aynen karşılık verdik.

"Sizi pazar günü kilisede görürüm, Bayan Ainley."

"Görürsünüz elbette, Bay Nicholls. Biliyorsunuz pazar ayinini hiç kaçırmayız."

"Isterseniz, pazartesi size okumaya gelirim. Geleyim mi?"

"Ah! Yaparsanız, sör, sabırsızlıkla beklerim. Tekrar teşekkürler, çok düşünceli ve cömert hediyeniz için."

Bay Nicholls bir reveransla ayrıldı. Pencereden, çocuklardan birini kucağına aldığını gördüm. Kızla konuşup güldü, diğer çocuklar mutlulukla yanında zıplarken uzaklaştı.

Yarım saat sonra, John'un gömleğinin parçalarını evde tamamlamak üzere sepetimizde taşıyarak oradan ayrılınca Anne şöyle dedi: "Gördün mü? Sana Bay Nicholls'ın iyi ve hoş bir adam olduğunu söylemiştim. Şimdi bana inanıyor musun?"

"Ne düşüneceğimi bilmiyorum. Adam karakterinin öyle çılgınca farklı yönlerini gösteriyor ki! Bir gün en hoşgörüsüz fikirleri püskürtüyor ya da bir zavallı kilise üyesini bir kurala uymadığı için haşlıyor, sonra onlara İncil okuyor ve kömür getiriyor! Bay Nicholls geçen hafta konsere katılmayı reddettiği zaman seni deli etmedi mi?"

"Birisi konsere katılmayı seçmiş seçmemiş bizi ne ilgilendirir?"

"O seçimin *arkasındaki sebep*; bu bize adam hakkında bir şey söylüyor. Önyargısının bir yansıması."

"Doğru; ama hepimizin önyargıları var. Bunlar, bizim insan olarak karmaşıklığımızın bir ölçüsü ve tanıdığım en iyi insanlardan bazıları en karmaşık olanları," dedi Anne, benim yönüme bir bakışla.

Hayal kırıklığıyla iç çektim. "Bayan Ainley'nin şimdi bu kadar saygıyla tarif ettiği adamla birkaç yıl önce Bridget Malone'a o kadar zalim davranan adamı nasıl bağdaştırırsın?"

"Bay Nicholls o zaman çok gençti. Onu bugün olduğu adam olarak yargılamalıyız, geçmişteki suçlarıyla değil."

"Onu daha iyi bir ışıkta düşünmeye *çalışacağım*. Ama doğrusu Bay Nicholls kasabadaki her yoksul aileye kömür

getirmiş bile olsa benim için, her zaman bana çirkin bir kız kurusu diyen adam olacak."

1846 baharı yoğun -gizli de olsa- yaratıcı üretimler zamanıydı, kız kardeşlerimle ben kendi romanlarımız üzerinde çalışıyorduk. Emily'nin katı eleştirisine karşın *Profesör*'ü değiştirmeye ya da yeniden düşünmeye niyetim yoktu. Ne ise oydu; eğer hatalı olacaksa sadece kendimi suçlayabilirdim.

Mayıs başlarında, basılan ilk şiir kitabımızın üç kopyası papaz evine büyük bir heyecanla birlikte geldi. Saygılı biçimde, "Bayan Bronte'ye" hitaben yollanan paketi gördüğüm anda, içinde ne olduğunu tahmin ettim. Başım dönerek, Emily ve Anne'i piyano çalışmalarından aldım ve yukarı koşup, benim yatak odamın gizliliğinde paketi açtık.

"Ah!" diye bağırdık bir ağızdan, kitaba ilk kez gözlerimiz değince. Kabartmalı koyu yeşil kumaş bir kapla, yaldızlı harflerle belirgin olarak sunulan başlığı ve yazar adıyla -*Şiirler, Currer, Ellis ve Acton Bell*- çok şık bir şekilde ciltlenmişti. Küçük kitabı ellerimde tutarken hissettiğim zevk tanımlanamaz.

"Çok güzel," diye bağırdı Anne.

"*Yayımlandı!*" diye bağırdım.

"Haklıydın, Charlotte," dedi Emily. "Eserimizi basılı görmekte, bu kadar iyi ciltlenmiş bir kitap olarak görmekte çok tatmin edici bir şey var."

Zevkten gülerek, tekrar tekrar birbirimize sarıldık. Bu bir rüyanın gerçekleşmesiydi. Fakat küçük kitabımızın eleştirmenlerden herhangi bir bildirim alması iki uzun ay sürecekti. Bu sırada, evimiz öyle büyük ölçüde bir felakete sürüklendi ki, edebi başarıyla ilgili herhangi bir düşünce aklımızdan çıktı.

Peder Edmund Robinson öldü. Olayı haziranın ilk haftası, Paskalya'dan sonraki yedinci pazardan hemen sonra, Bran-

well, Robinson evindeki muhbirlerinden bir mektup alınca öğrendik.

"Sonunda!" diye bağırdı, sevinçten çılgına dönmüş, mektubu göğsüne bastırarak, benimle kız kardeşlerimin taslaklarımızı mürekkeple temize çektiğimiz yemek odasına dalarken. Hemen çalışmamızı sakladık, ama Branwell neyle uğraştığımızın farkına varamayacak kadar kendi duygusal çılgınlığına kapılmıştı.

"Yaşlı adam gitmiş!" diye devam etti neşeyle. "Ölmüş ve gömülmüş! Lydia'm özgür! Artık sadece zaman meselesi. Çok geçmeden umutlarım ve hayallerimin hepsi gerçek olacak. Dünyada en çok sevdiğim kadının kocası olacağım. Artık küçük ve sayısız sıkıntıların hiçbiriyle rahatsız olmayacağım, gündelik zahmetler dünyasında bizi sokan sivrisinekler gibi. Boş zamanı olan bir beyefendi gibi yaşayacağım ve refah dünyasında isim yapmama izin verilecek!"

Nasıl cevap vereceğimizi bilemedik. Ne söylesek pek az etki edecekti. Branwell öyle bir beklenti ateşiyle sarılmıştı ki, sonraki üç gün, dört gece, duygularının durumuyla etrafındaki her şeyi velvele ve karmaşaya vererek, Lydia'sından bir haber bekleyerek, ne yedi, ne uyudu.

Gelen haber, Branwell'ın değer verdiği her bir umudunu kırdı. Bayan Robinson, meselenin aslını açıklamak için arabacısı Bay Allison'ı göndermişti: Bay Robinson yakında vasiyetini değiştirmişti; yeni maddeye göre, dulu Branwell'la daha ileri herhangi bir iletişimden menedilmişti, yoksa mülkündeki bütün haklarını kaybedecekti. Dahası, ölmüş kocasına karşı davranışlarından pişmanlık ve onu kaybetmenin kederiyle, Bayan Robinson'ın sağlığı bozulmuştu ve adı geçen Bay Allison'a göre, bir manastıra çekilmeyi düşünüyordu.

Bunun ne kadarının doğru olduğundan emin olamadık, özellikle vasiyetle ilgili kısmının. Bize, Bayan Robinson gibi

parayı tatildeyken anlamsız şeylere su gibi harcayan (Anne onu öyle tanımlamıştı), varlıklı, şımartılmış bir kadının, rahat yaşam tarzını tehlikeye atacağı ve Branwell gibi parasız, işsiz bir eski özel öğretmenle evlenerek toplumun küçümsemesine maruz kalacağı hiçbir zaman olası görünmemişti. Ancak, o hanım kardeşimin üzerinde öyle bir büyü yapmıştı ki, böyle bir şeyi asla aklına getirmemişti.*

Darbe geldiğinde Branwell zaten duygusal ve fiziksel olarak öyle yıkılmıştı ki deliliğin sınırına dayandı. Daha önceki halinden daha aşağıya batamayacağını düşünen biz hemen haksız çıkmıştık. Günün kalanında, evin yerinde bezgin, yeni doğmuş bir buzağı gibi saatlerce meleyerek, kalbinin onarılmaz biçimde kırıldığını haykırarak yattı. O akşam, ev halkı akşam duası için babamın çalışma odasında toplanınca, Branwell çılgın gözlerle ve "Bana para ver, moruk, şimdi ver!" diye bağırarak odaya daldı.

Elinde babamın tabancası vardı. Martha, Tabby ve kız kardeşlerim dehşet içinde bağırdı.

"Branwell!" diye bağırdım, kalbim korkuyla gürlerken, "Ne yapıyorsun? Tabancayı bırak!"

Babamın yüzü kül gibi oldu. "Oğlum, benim tabancamı mı aldın?"

"Aldım, dolu ve tam senin kalbini hedefliyor. Bana altı şilin ver yoksa beynini dağıtırım, kız kardeşleriminkini de."

"Charlotte," dedi babam sessizce, "para kesem nerede biliyorsun. Parayı ver."

---

* Gerçekte, Bay Robinson vasiyetini değiştirmemişti. Mülkünü, karısını mütevelli ve vasi atayarak güven içinde oğluna bırakmıştı; Bayan Robinson tekrar evlenmediği sürece mülkten bir gelir elde ediyordu. Bu o zaman standart bir koşuldu. Branwell'ın adı vasiyette anılmamıştı. Lydia Robinson'ı onunla yeniden iletişime geçmekten hiçbir şey alıkoymuyordu; manastıra girdiği de yoktu; doğrusu, iki yıl sonra, Sör Edward Scott adında zengin bir adamla evlendi.

"Evet, baba." Yavaşça, gözlerimi Branwell'inkilerden ayırmadan, kalktım. "İğrenç paranı getireceğim Branwell, ama o silahı indirmeden değil."

Tabancayı indirdi; odadan onu geçerek çıktığımda, Martha ve Anne gözyaşlarına boğuldu. İstenen parayla dönene kadar, Branwell silahı ve silahın durduğu babamın masa çekmecesinden çaldığı anahtarları bana bırakmadı. Sonra şapkasını alıp evden çıktı. Giriş koridorunun taş zemine çöktüm, daha önce hiç hissetmediğim bir korkuyla, parmaklarımdaki soğuk, çelik, yok etme unsurına dehşet ve iğrenmeyle bakarak. Sonunda Emily koridora çıktı, yavaşça silahı ve anahtarları elimden aldı ve doğru yerlerine koydu.

Ertesi sabah Branwell babamın ayakları önünde diz çöktü ve acı dolu gözyaşları seli içinde affını diledi. Babam kalkıp şefkatle onu kollarına aldığında, yüzüne yayılan utanç, acıma ve çaresizlik bakışını gördüğümde, kalbim içimde ağlıyor gibi geldi.

O gece uykunun kıyısında yatarken bir çocukluk anısı bana döndü.

On beş yaşındaydım; Roe Head Okulu'nda öğrenci olarak ilk dönemimdi. Mayısta bir hafta sonu sabahıydı ve evden ayrılalı ya da ailemin üyelerini göreli dört uzun hafta olmuştu. Bayan Wooler'ın odasına çağrıldığımda şaşırmıştım ve orada, en iyi koltuklarından birinde beni bekleyen Branwell'ı bulmuştum.

"Branni?" diye bağırmıştım şaşkın sevinçle. "Gerçekten sen misin?"

Elinde şapkası, yoğun bir gülümsemeyle ayağa kalkmıştı. "Merhaba, Charlotte."

O zaman sadece bir delikanlıydı, on dört yaşından bir hafta küçük; ama yakışıklı Romalı burnu ve güzel kıvrımlı çenesiyle

yüzü yirmi beş yaşında bir adamın yüzüydü. Hatırladığımdan daha uzundu; en iyi gömleği terden leke olmuş ve çene hizasındaki kızıl saçları başının yanlarında iki açık el gibi dışa dönüyordu; gerçekte çok kızarmış ve yorgun görünüyordu; ama hayatımda bundan daha hoş bir manzara görmemiştim.

"Ah! Seni ne kadar özledim, anlatamam!" Kollarına koştum ve sıkı sarılışının sıcaklığının tadını çıkardım. "Nasıl oldu da buraya geldin?" dedim hayretle, daha önce evden nadiren ayrıldığını bilerek.

"Yürüdüm."

"*O kadar yolu* yürüdün mü?"

"Yol uzun, ama gittiğinden beri haritayı inceliyorum. Çayırlardan ve tepelerden kestirme geldim, tıpkı bir kuşun uçacağı gibi. Beni taşrayı katederken görmeliydin, Charlotte, otlakları ve ekilmemiş arazileri ve patikaları, bütün yol boyunca çalıları, hendekleri ve çitleri sakınarak. Eminim mesafenin yarısını indirdim ya da en azından üçte birini, her ne kadar yirmi mil gibi gelse de." Bir adım geri attı ve baştan aşağı, alaycı bir sırıtmayla beni inceledi. "Şimdi burda olduğuma ve ve hiç değişmediğini görüp tatmin olduğuma göre hoşça kal deyip geri döneceğim."

"Öyle bir şey yapmayacaksın!" Güldüm ve omzuna vurdum. "Ah! Bu kadar uzun yürüyüş! Tükenmiş olmalısın!"

"Hiç değil," dedi cesurca.

Karanlıktan önce dönmesi gerektiğini bilerek ve birlikte süremizin kısa olması gerektiğinden, her andan en iyi şekilde faydalanmaya kararlıydım. Onu önce mutfağa götürdüm, orada aşçı ona bir içecek verdi; sonra kurumun etrafını, içini dışını gösterdim; sonra ön bahçede en sevdiğim ağacın gölgesinde uzanıp iki değerli saat boyunca hoşça sohbet ettik.

En son edebi çalışmasındaki ilerlemesinden söz etti; ben ona Glasstown'ı düşünecek bir dakika bulamayacak kadar

okulla meşgul olduğumu anlattım; ben dönünceye kadar destanı sürdüreceğine söz verdi. Bana evle ve özlediğim ve değer verdiğim herkesle ilgili her küçük haberi verdi ve farkına bile varmadan gitme zamanı geldi.

"Yakında eve geleceksin, değil mi?" diye sordu ön yolda vedalaşırken.

"Evet. Dönem beş haftaya bitiyor." Yanaklarımdan yaşlar süzüldü ve onun bakışında da karşılık veren yaşlar gördüm. Sıkı sıkı sarıldık. "Geldiğin için çok teşekkür ederim," diye fısıldadım kardeşimin kulağına. "Bana dünyaları verdin."

Şimdi, on beş yıl sonra o mayıstaki çok değerli günün anısı bana yeniden acı verdi ve katılarak hıçkırdım. O masum, keyifli günler bir daha gelmeyecekti. Sevgili kardeşim, bir zamanlar gururumuz ve sevincimiz olan, o kadar güzel ve umut verici olan oğlan bizim için sonsuza kadar yitmişti.

Neyse ki kız kardeşlerimle beni, o evi kaplayan kasvetli ortamdan uzaklaştıracak yazma çabalarımız vardı. 4 Temmuz 1846'da, en sonunda kitabımız *Şiirler*'in iki eleştirisi basında çıktı. Fakat, ilki "Bell'ler"in gizemli kimliğine çok fazla yer ayırmakla bizi afallattı.

"Currer, Ellis ve Acton Bell kim?" diye yüksek sesle *Critic*'deki eleştiriyi kız kardeşlerime okudum, hepimiz evin arkasındaki çayırda, hışırdayan yeşil bir ağacın altına uzandığımızda. Bir batı rüzgârı esiyordu ve parlak, beyaz bulutlar yukarıda hızla geçiyordu. Uzakta kırlar uzanıyor, soğuk, gölgeli vadilerle kesiliyordu; ama bütün etrafımızda uzun çimen kabartıları rüzgârda dalgalanıyor ve her taraftan tarlakuşları, ardıçkuşları, karatavuklar, ispinozlar ve guguk kuşları görkemli bir şenlik halinde müzik yayıyordu. "Şairler geçmişten mi şimdiki zamandan mı, yaşıyor mu ölü mü, İngiliz mi Amerikalı mı, nerede doğmuş ya da nerede yaşıyor, yaşları ve

konumları nedir; yayıncılar onların Hıristiyan adlarından başka bir şeyi meraklı okura açıklamayı uygun görmemiş." Biraz canım sıkılarak gazeteyi indirdim. "Belli ki, cinsiyetimizi saklama çabamızla bilmeden bir gizem yaratmışız."

"Şiirin niteliği hakkında bir şey söylemiyor mu?" diye sordu Emily.

"Söylüyor, daha aşağıda." Okumaya devam ettim: "Bunun kadar içten bir şiir kitabının tadına varalı çok uzun zaman olmuştu. Edebi gazetecinin masasını dolduran dize şeklindeki saçmalık ve süprüntü yığıntılarının arasında, bu yüz yetmiş sayfalık küçük kitap, gözü mevcut görkemle ve kalbi bekleyen parlak saatlerin vaadiyle sevindirerek, ancak bir gün ışığı gibi gelmiştir. Burada iyi, sağlıklı, tazeleyici ve coşkulu şiir görüyoruz..."

Emily gazeteyi ellerimden kaptı ve hevesle okumaya devam etti: "Kalplerinde dünyada güzel ve doğru olanla etkileşmek için doğal bir bağ bulunanlar, Currer, Ellis ve Acton Bell'in eserlerinde bu faydacı çağın, zekânın daha yüksek kullanımına ayırdığı sanılan dehadan daha fazlasını fark edeceklerdir." Hayret dolu bir ifadeyle, en çok dikkatini çeken tek sözcüğü tekrarladı: "*Deha*."

"İkinci eleştiri de aynı derecede iyi mi?" diye sordu Anne sessizce.

"Pek değil," diye yanıtladım, daha önce okuduğum *Athanaeum*'a dönerek. "Acton ve Currer'i 'şefkat düşkünleri' olarak suçluyor, ama Ellis'i çok övüyor, 'burada denenmeyen yüksekliklere ulaşabilecek belirgin bir kanat gücüne' sahip diyerek."

"Eh," dedi Emily, tatmin olmuş bir gülümsemeyle çimene geri yatarak, "*bu* önemli."

"Kesinlikle," diye katıldım zaferle. "Görünüşe göre, kitabı yayımlatmak için yaptığımız harcamaya değmiş."

Ancak görünüşler yanıltabilir, çok geçmeden keşfettiğimiz gibi. Ekimde başka bir olumlu bildirinin çıkmasına ve reklam için 10 sterlin daha harcamamıza karşın, kafiyeler kitabımız istenmedi. Yayımlanmasından bir yıl sonra, sadece iki kopya satılmıştı! Fakat 1846'nın o sıcak temmuz gününde, kız kardeşlerimle ben küçük kitabın kaderi hakkında hiçbir şey bilemezdik. Bir falcı bizi ilk yayımlanma atılımımızın tam bir yenilgi olacağına dair bilgece uyarsaydı bile, sanırım bunun ruhumuzu ezmesine izin vermeyi reddederdik; çünkü daha büyük ve cesur bir şeye geçmiştik: Her birimizin bir romanı vardı, şimdi tamamlanmış ve temize çekilmiş, yayımlanmak için sunulmaya hazır.

On İki

Bu kez, kitaplarımızı kendi hesabımıza yayımlamaya niyetimiz yoktu. Temmuz başında, taslaklarımızı toparladım ve derlediğim Londra yayıncıları listesindeki ilk isme, yazarların daha önce toplum önüne çıktıklarını açıklayarak yolladım. Bir kurgu eserini pazarlamak için üç ciltlik set standard metot olduğundan, eserleri "her biri bir cilt oluşturan, önereceğiniz en uygun biçimde birlikte ya da ayrı yayımlanabilecek üç hikâye" olarak tanımladım.

Romanlarımızla ilgili haber beklerken, dikkatim zorunlu olarak babama odaklandı. Uzun süredir, babam günlük hayattaki en temel etkinliklerin hepsi için yardıma ihtiyaç duyuyordu ve görüşü artık tamamen kapanmıştı.

1846 Ağustos'unda, babam Manchester'a gittiğinde, o ay daha önce Emily'yle danıştığımız, biraz ünü olan bir göz uzmanı olan Bay Wilson'a göz ameliyatı olması için ona eşlik ettim. Kiralık odalara taşındık ve 25 Ağustos'ta Bay Wilson, iki yardımcı cerrah eşliğinde ameliyatı gerçekleştirdi. Enfeksiyon olursa diye sadece bir göz üzerinde cerrahi müdahaleye karar verdi. Babam, bu büyük sıkıntıya olağanüstü sabır ve direnç gösterdi. Sonra, karanlık bir odada gözlerinin üzerinde bandajlarla ve yanında tutulmuş bir hemşireyle yatağına bağlandı, inflamasyonu engellemek için şakaklarına yerleşti-

rilen sekiz sülükle bir kerede kanının emilmesinin sağlanması talimatını verildi. Dört gün boyunca hareket etmeyecek veya beş hafta pansiyondan ayrılmayacaktı ve onunla olabildiğince az konuşulacaktı.

Uzun bekleyiş şimdi başlamıştı.

Aynı sabah erken saatlerde Emily'den bir mektup geldi; soğukkanlılıkla, üç taslağımızın, gönderdiğimiz ilk yayıncı Henry Colburn'den birkaç kısa red sözcüğüyle geri gönderildiğini söylüyordu. Ümidim kırılsa da, tamamen babamın ihtiyacı olan rahatlık ve desteği sağlamaya odaklandığımdan, o gün Emily'nin mektubunu pek düşünmedim. Fakat ameliyat bitip ağustos akşamının sıcağında Manchester'da havasız, dar, kırmızı tuğladan, teraslı evde yapayalnız kalınca, geleceğimizi düşünmeden edemedim.

Yenilgiyi kabul edemezdim, *etmeyecektim*. Bavulumdan, seyahat ederken hep yanımda taşıdığım portatif yazı masasını çıkardım ve açıp, pencerenin yanındaki çizik dolu küçük masanın üzerine koydum. Emily'ye kısa bir mektup yazıp, eserlerimizi tekrar yollamasını söyledim. Huzursuzdum, sonra kalktım ve küçük oturma odasında ileri geri gidip geldim.

Yabancı bir yerde, böyle zorunlu bir inzivada yaşamak ne kadar tuhaftı! Önümdeki beş haftada ne yapacaktım, merak ettim. Babamı konuşarak neşelendirmeme bile izin verilmeyince hayal kırıklığına uğramıştım. Günlerimin uzun, kaygı dolu ve uğraşsız geçeceğini biliyordum. İşin kötüsü fena bir diş ağrısı çekiyordum; içe işleyen yalnızlığım kadar ızdıraplı bir fiziksel acıydı bu.

Çıkmazıma çözüm, öyle beklenmedik keskinlikte ve öyle belirgin bir iç ses biçiminde geldi ki olduğum yerde kaldım.

"Bir yer var," dedi kafamdaki ses, "ihtiyaç zamanlarında her zaman avuntu ve sığınak bulduğun: Hayal gücün."

"Evet! Bunda gerçeklik payı var," diye yanıtladım. Kafamda, kendi kendime daha da ileri konuştum: "*İşte* yanıtım bu.

Bitirdiğimiz taslaklara, başarıya giden tek yol olarak güvenmek yetersiz. Kız kardeşlerim istediklerini yapmalı; ama eğer ben bir gün gerçekten yayımlanmayı istiyorsam, *yazmaya devam etmeliyim*. Başka bir kitaba başlamalıyım, ne kadar erken o kadar iyi ve şu andan daha iyi bir yer ve zaman var mı?"

Ne hakkında yazmalıyım, diye düşündüm.

Emily, romanım *Profesör*'ün olaydan yoksun, derinliksiz bir yüzey imgesi olduğunu söylemişti. Erkek anlatıcı kullandığım için beni eleştirmiş, yazıya tutkusuz ve ruhsuz demişti. Belki Emily haklıydı. Belki Brüksel'den ayrıldığımdan beri sağlamaya çok kararlı olduğum özdenetim yazım için zararlı *olmuştu*. Belki yayıncılar ve okuyan halk, yazdığım sade hikâyeden biraz daha vahşi, daha tutkulu, harika ve heyecanlı bir şey istiyordu.

Odada, derin düşünceler içinde, yeni bir kitap için taze bir konu bulmaya çalışarak ileri geri gittim geldim, ama beni çeken hiçbir şey aklıma gelmedi. Sonunda güneş battı, bu uğraştan vazgeçtim. Mutfağa gittim, bir mum yaktım ve biraz yemek yemeye çalıştım, ama dişimdeki ağrı o kadar şiddetliydi ki, geldiğimizde aldığım ekmekle soğuk etten sadece birkaç ürkek ısırık koparabildim. Babama kısa bir ziyaret yaptım, hemşire uyuduğunu söyledi; sonra yalnız düşüncelerime döndüm.

Neredeyse geceyarısıydı. Aç, yalnız ve keyifsiz, durdum ve oturma odasının penceresinden dışarı, parlak aya ve yıldızların pırıltısına baktım. Birden üzerime ürkütücü bir duygu geldi ve nefesimi tuttum. Sanki daha önce aynı pencereden dışarıya bakmıştım; sanki şimdi beni ele geçiren duyguların aynılarını gemişte bir zaman hissetmiştim. Bunun olanaksız olduğunu biliyordum; daha önce bu pansiyona hiç girmemiştim. O zaman, bu tuhaf duygu nereden gelmişti? Şu anki hoşnutsuz şartlarımda, bu kadar esrarengiz şekilde tanıdık hissedilen neydi?

Birden yanıt geldi. Gerçekten de bir zamanlar benzer şekilde tuhaf ve yalnız bir yerde, eşit derecede aç ve sefil bulunmuştum. Bir pencerenin önünde tıpkı şimdi durduğum gibi durmuş ve çaresiz, özlemle gece gökyüzüne bakıp, ayın beni ışınlarından biri üzerinde Haworth'a gönderebilmesini dilemiştim. Dün gibi hatırladım:

Sekiz yaşındaydım ve Dinadamları Kızları Okulu'nda hapsolmuştum.

Babam, 1824 Ağustos'unda bana Cowan Bridge'de Dinadamları Kızları Okulu'na eşlik ettiğinde, orada beni ve kız kardeşlerimi bekleyen korkuları ya da orada yaşamanın bütün ailem üzerinde yaratacağı yıkıcı etkileri bilemezdi. Aslında, en sonunda uygun bir fiyata bütün kızlarını eğitebileceği bir kurum bulduğu için şanslı hissediyordu kendini; çünkü Protestan dinadamlarının kızları için kurulan yeni okula ülkedeki en önemli insanlardan bazıları maddi destek vermişti ve ücretler kayıt karşılığı düşük tutulmuştu.

Kız kardeşim Maria o zaman on yaşındaydı -benden sadece iki yaş büyük- ama güzel soluk yüzü, uzun siyah saç kümesiyle, derslere ve ailesine düşkünlüğüyle ve parlak aklıyla (günün bütün önde gelen konuları hakkında babamla tartışabilirdi), Maria bana her zaman çok büyük ve akıllı görünürdü ve kalanımıza bir iyi davranış modeli olarak hizmet ederdi. Annemiz öldüğünde beni kollarında tutan, yedi yaşındaki Maria'ydı; gelecek hakkında şüphelerim varken beni rahatlatan Maria'ydı. Branwell Teyze'miz her ne kadar yanımıza taşınıp bize bakmak için fedakârlık ederek kendi memleketi Cornwall'ı bıraktıysa da, katı ve titiz bir kadındı. Duygularımızda anne yerini alan, kız kardeşim Maria olurdu ve ben ona bayılırdım.

Benden bir yaş büyük olan Elizabeth de tatlı bir kardeş ve sorumluluk sahibi, hem sevip hem hayran olduğum bir ço-

cuktu. Maria'dan farklı olarak, Elizabeth daha dışadönüktü: Hareketli oyunları sever, mutfakta yardım etmekten hoşlanırdı ve o zamanlar en büyük hayali güzel bir elbiseye sahip olmaktı.

O baharda, altımız da kızamık ve boğmacaya yakalandık. Maria ve Elizabeth ilk iyileşenler olduğundan, okula ilk yazılanlar oldular. Bir ay sonra babam beni onlara katılmaya götürdü. O zaman okullar hakkında iyi ya da kötü hiçbir şey bilmiyordum; henüz sekiz yaşındaydım, ancak nihayetinde kendi mahallem dışında bir şey göreceğimi biliyordum ve bu beklenti beni heyecanlandırmıştı!

Dinadamları Kızları Okulu, Haworth'tan yetmiş kilometre uzakta, minik, izole Cowan Bridge köyündeydi. Bir köprünün yanında konumlanan, bir dere ve sonsuz bir alçak, ormanlık tepeler manzarasına bakan, taş ve tuğladan, büyük, iki katlı bina, eski bir bobin fabrikasından okula dönüştürülmüştü. Giriş katındaki soğuk, çirkin alan, şimdi geniş, yüksek tavanlı bir sınıfla, yukarıda, elli öğrencinin sıkışık düzenlenmiş dar karyolalarda, bir yatakta ikişer kişi yattığı bir yatakhane olmuştu.

Okulun kurucusu ve müdürü, ünlü Peder Carus Wilson, gür kaşlarının altındaki delici gözleriyle yüksek, siyah bir mermer bloktu. Sınıfta haber vermeden görünür, öğrenci ve öğretmenleri benzer şekilde sessiz itaatleriyle ayağa sıçratır, haşmetle hem öğretmenlerin, hem öğrencilerin ya performansı ya da görünüşü üzerine bir dizi eleştiri sıralardı. Oraya gidişimden birkaç hafta sonra beni dehşete, kız kardeşlerimi acıya ve sıkıntıya boğarak, bir berber çağırtmış ve onların uzun, güzel saçlarını kestirmişti. Ancak ziyaretlerinin esas sebebi, o gün için uygun gördüğü dini ve ahlaki ne ders varsa şiddetle onu bildirmekti.

"Bu kurumun amacı," diye sert biçimde bildirdi Bay Wilson bir öğleden sonra, "bedeni şımartmak ya da sizi lüks ve

zevk dolu alışkanlara teslim etmek değildir; burası tamamen sizin manevi terbiyenize adanmıştır, çünkü ölümsüz ruhunuzun kurtuluşunun yolu budur."

Daha önce cennet ya da cehenneme fazla kafa yormamıştım; ama Bay Wilson'un korkunç lanetlenme tehditleriyle şiddetli yaklaşımı bende onun amacına ters bir etki yapmıştı: Tutkulu ve hayat boyu sürecek, özgürlüğü ve kişisel düşünceyi engelleyen herhangi bir dini doktrine karşı kızgınlık.

Okulda günlük rutinimiz katı bir disiplin altına alınmıştı. Her sabah karanlıkta bir çanın yüsek sesle çalışıyla uyanırdık; bir mumun loş, titrek ışığında, tıpatıp aynı, hem rahatsız, hem yakışıksız, dik yakalı elbiseler ve kahverengi keten önlüklerimizi giyerdik. Bir buçuk saatlik yorucu sabah duasından sonra, yiyemediğimiz bir kahvaltı gelir ve ardından dersler başlardı. Öğretim yöntemleri ilkeldi: Öğrenciler yaş gruplarına göre bir öğretmenin etrafında toplanırdı; öğretmen sözlü olarak bir konuyu anlatır, bizim de onu ezberleyip papağan gibi tekrar etmemiz beklenirdi. Ezber konusunda pek deneyimli olmadığım için önceleri bunu zor buldum ve yankı yapan koca sınıfta başka sınıfların tekrar eden mırıltılı kakofonisi çok dikkat dağıtıcıydı. Fakat sonunda benden beklenen görevlerde ustalaştım; okul ödevleri konusunda iyi olduğumu keşfettim; dertlerimin en azı bu oldu.

Yazık, diye düşünürdüm çoğu zaman, babam beni ya da kız kardeşlerimi okula götürdüğünde, sıkıntılı yaşama koşullarını, katı disiplin uygulamalarını ve günlük olarak maruz kaldığımız yemekle ilgili pek çok kusuru tam olarak anlamak için yeterince uzun kalmamıştı.

Gerçekten de, yemek çok kötüydü ve azdı; neredeyse sürekli bir açlık halinde bırakılıyorduk. Aşçı aşırı pisti; tencereleri yeniden kullanmadan önce her zaman temizlemezdi. Tipik bir günlük yemek, güveç denen, haşlanmış patates ve bozuk,

yağsız et parçalarından oluşan sulu bir yahniydi; öyle kötü bir tadı ve kokusu vardı ki yiyemezdim ve bundan seneler sonra bile midem et kaldırmamıştı. Kahvaltıda yulaf lapası sadece genellikle yanık değil, üstüne bir de tanımlanamaz, yağlı birtakım maddelerle dolu gelirdi. Süt genelde kesik olurdu ve çayda her birimize sadece küçük bir fincan kahveyle yarım dilim ekmek pay edilirdi (Genellikle daha büyük, pisboğaz kızlardan biri tarafından çalınan bir ikramdı bu). Bize verilenler, akşam duasından önce bir bardak suyla korkunç bir parça yulaflı kekten ibaretti.

Dualara gelince... Her ne kadar dinin bütün varoluşun can damarı olduğuna ve bütün eğitimin temeli olması gerektiğine sıkı sıkı inansam da, Dinadamları Kızları Okulu'nda fedakârlık, vaaz ve din dersi nutuklarına anlamsızca ayrılan uzun saatler, özellikle boş mideyle, ölümsüz ruhların kurtuluşunu teşvikten çok engellemeye yarıyordu.

Okuldaki ikinci haftamda, diğer kızların gün ortası oyun saatinde manastır gibi bahçede koşmalarını seyrediyordum ki, kız kardeşim Maria'nın güneşten, üstü kapalı verandanın altında sessiz bir köşeye sığındığını gördüm. Kucağında bir kitap açıktı ama ona bakmıyordu; bunun yerine, etrafı kuşatan yüksek, sivri uçlarla korunan duvarların ötesinde boşluğa dalmıştı. Yanındaki taş banka güm diye oturup, "Ne düşünüyorsun?" dedim.

Maria, irkilmiş ve utanmış bir gülümsemeyle başını kaldırdı. "Evi düşünüyordum."

"Ah! Şu anda evde olmayı çok isterdim. Burayı seveceğimi umuyordum, ama şimdi hiç sanmıyorum."

"Sevip sevmememiz fark etmiyor, Charlotte. Sadece başarılı olmamız ve iyi bir eğitim almamız önemli, çünkü babamın masrafını karşılayabildiği tek okul bu. Seninle benim mürebbiye olarak eğitilmemiz için ek ücret ödediğini biliyor muydun?"

"Mürebbiye mi?" Yüzümü buruşturdum. "Ya Elizabeth? O da mı mürebbiye olacak?"

"Hayır. Babam, Elizabeth'in büyüyünce evin hanımı olmaya daha uygun olduğunu söyledi. Senle ben şanslıyız, Charlotte. Diğer kızlardan çok daha fazla şey öğreneceğiz. Olabildiğimiz kadar iyi olup, verilen her şeyi öğrenip, her zaman temiz, düzenli ve dakik olmalıyız ve Bayan Pilcher'i kızdırmamaya dikkat etmeliyiz."

Bayan Pilcher, üçüncü sınıfa tarih ve gramer öğreten, yanık yüzü ve yıpranmış ifadesi onu yirmi altı yaşından on yıl daha yaşlı gösteren, kısa, ince bir kadındı. Yatakhaneye bitişik bir odada uyurdu; hepimizin sabah duasına uygun şekilde giyinmiş ve zamanında geldiğimizi görmek onun sorumluluğuydu, pek gücüne gider gibi görünen bir görevdi bu. Ayrıca Maria'dan özellikle hoşlanmıyor gibiydi; ona en küçük kusurlar yüzünden düzenli olarak sıkıntı verdiğini gördüğümde üzülürdüm.

Maria'nın aklı sınıfta dağılırsa, Bayan Pilcher onu bütün bir gün boyunca sınıfın ortasında bir sandalyenin üzerinde ayakta durdururdu; düzensiz bir çekmece için, elbisesine birkaç iç çamaşırı iğneler ve alnının etrafına "Pasaklı" sözcüğünü kazıdığı bir karton tuttururdu. Bu haksızlıklar karşısında kalbim acı ve öfkeyle yanardı; ama daha kötüsü sonra gelecekti. İki kez Maria'nın "değnek"le dövüldüğünü gördüm: Bir demet dalın tek bir uçtan bağlanmasıyla yapılan korkunç bir araç. O aracın acısının korkusu, her öğrencide uysal davranışlar için büyük motivasyondu; ancak Bayan Pilcher onu en üstünkörü suçta bile kullanmaktan hoşlanır gibiydi. Aciz dehşetle, on iki keskin kamçının her birinin Maria'nın boynuna vuruşunu seyretmiştim; ama Maria bütün işkence sırasında sakin ve sabırlı durmuş, ta ki nefret edilen değneği dolaptaki yerine sessizce kaldırdıktan sonrasına kadar gözyaşlarına teslim olmamıştı.

Her gün, babamın gelip bizi hapishanemizden kurtarması için dua ediyordum; ama bunun yerine babam kasım sonunda geldiğinde bize katılması için altı yaşındaki Emily'yi getirmişti. Kısa kalmıştı ve sadece birkaç dakika görüşmemize izin verilmişti. Ona söylemek istediğim çok şey vardı, ama Maria bana tek kelime etmemem için söz verdirmişti.

Şimdi, Bay Wilson okulu yönetmek için yeni bir idareci işe almıştı. Bayan Ann Evans otuz yaşında, uzun ve hoştu ve her zaman kusursuz giyinirdi; ayrıca duyarlı bir yapısı vardı. Ondan Emily'ye daha yakından göz kulak olabilmem için yatak arkadaşım olmasına izin vermesini istediğim zaman, dileğim yerine getirildi.

Aralık geldi. Hava sertleşip soğudu; yataklarımızda titriyorduk ve ibriklerdeki su donmuş, yıkanmayı olanaksız hale getirmişti. Erken ve derin bir kar yolu geçilmez kıldı, ama her gün hâlâ donuk bahçede açık havada bir saat geçirmemiz ve her pazar kiliseye karlı, korunmasız bir yolun şiddetli iniş çıkışları boyunca iki milden fazla yürümemiz isteniyordu. Eldivensiz, soğuktan donmuş, ellerimiz uyuşmuş ve kızarık ve şiş varırdık kiliseye; botlarımız olmadığından, ayakkabılarımıza kar girip orada erir ve ayaklarımız da ellerimizden farksız olurdu.

Bütün gün süren ayin boyunca donuk, ıslak ayaklarla otururduk. Öğleden sonra geç saatte, kız kardeşlerimle ben, süngüsü düşük kızlar ve öğretmenler uzun sırasında, mor pelerinlerimizi etrafımıza sıkıca sarıp, giysilerimizden giren ve yanaklarımızı kırbaçlayan acı kış rüzgârına karşı gözlerimizi kısarak, güçlükle okula geri yürürdük. Döndüğümüzde, daha da İncil çalışmaya ve Bayan Pilcher tarafından uzun bir vaaza maruz kalır, bu sırada Emily'yle ben ve pek çok diğer küçük kız sık sık yorgunluktan sıralarımızdan yere düşerdik.

Maria o sonbahar hafif bir öksürüğe tutulmuş ve bunun boğmacanın bir kalıntısı olduğunda ısrar etmişti. Fakat ocak sonlarında öksürüğü kötüleşti ve gitgide zayıflayıp rengi soldu. Sonra pazar yürüyüşlerimizden birinde Elizabeth kötü üşüttü ve o da öksürüğe yakalandı. Başka bazı öğrenciler de aynı şekilde hastalandılar ve öğretmenler bunu tipik kış soğuk algınlığı olarak atfettiler. Bir öğleden sonra, Maria bir öksürük krizine tutulduktan sonra mendilinin kanla lekelendiğini görünce telaşlandım. Olayı Bayan Evans'a haber verdim; Dr. Batty'yi çağırdı ve o da kardeşimi muayene etti.

Birkaç gün sonra, ilk sabah çanıyla giyinmek için kalktığımda Maria'nın yatağında olmadığını fark ettim. Bayan Pilcher'a başvurdum ve bana Maria'nın gece Bayan Evans'ın odasına taşındığını söyledi.

"Neden?" diye sordum, dehşetten dilim tutulmuş halde.

"Verem olduğunu sanıyoruz," dedi, kapıyı suratıma kaparken.

Veremi hiç duymamıştım. Bayan Pilcher'ın yüzündeki kaygı, bunun kolayca iyileşilecek basit bir çocukluk hastalığı olmadığını ima etti. Hayatımda ilk kez, kardeşimin ölebileceği duygusuna kapılıp korku ve acı hissiyle donakaldım.

"Maria'yı *görmeliyim*," dedim kız kardeşlerime, o sabah yemek salonuna giderken.

"Nasıl görebilirsin?" dedi Emily. "Bayan Evans'la."

"O zaman onu orada bulurum."

Öğretmenler başka tarafa bakarken, sıradan sıvışıp kapıdan çıktım; çarpan bir kalple, çakıllı yol boyunca Bayan Evans'a ait olduğunu bildiğim eve koştum. Beni pek bir şey söylemeden içeri alıp kardeşimi onun yatak odasında bulacağımı açıkladı. Yandaki odaya geçtim ve büyük olan yatağın yanında, dar bir karyolada yatan yumak olmuş bir şekil gördüm. Korku içinde yaklaştım. Maria mıydı? Yaşıyor muydu, ölü müydü?

"Charlotte," dedi Maria yumuşak sesiyle, ben yaklaşırken, "Neden burdasın? Kahvaltıda olman gerekmiyor mu?"

Rahatlayarak Maria'nın yanındaki tabureye oturdum. Solgun olmasına ve gözlerinin ateşli görünmesine karşın, önceki günden beri çok değişmemişti. "Hasta olduğunu söylediler. Seni merak ettim."

"Üzülme, Charlotte. Bayan Evans babama gelip beni eve götürmesini yazdı."

"Sevindim. Seni özleyeceğim, ama kırların temiz havası seni iyileştirir." Bir öksürük krizi onu ele geçirdi; onun uzun spazmlara dayanmak için göstermesi gereken çaba beni irkiltti. "Keşke acını hafifletebilmek için yapabileceğim bir şey olsaydı."

"Var. Bana söz verebilirsin."

"Ne sözü?"

"Eğer öldüğümü duyarsan, söz ver bana yas tutmayacaksın."

Sıcak bir sancı göğsümü ve boğazımı dağladı. "Maria, sen ölmeyeceksin."

"Bunu istemiyorum. Ama eğer Tanrı'nın dileği ölmemse, bunu kabul etmeli ve dünyadaki zamanım için minnettar olmalıyım."

"Nasıl minnettar olabilirsin? Ölmek için çok gençsin!"

"Hepimiz bir gün ölmeliyiz. Tek üzüntüm, babamla, senle ve bütün ailemle geçirecek daha çok zamanım olmaması."

Gözlerimde yaşlar birikti. "Çok korkuyor musun?" diye fısıldadım.

Maria'nın gözleri cesaretle ve zekice parlarken, yumuşakça, "Hayır, korkmuyorum. Eğer ölürsem Tanrı'ya gideceğim. Bana cennette görünecek. O babamız ve arkadaşımız ve ben O'nu seviyorum," dedi.

Birkaç gün sonra babam Maria'yı okuldan aldı. Sonraki üç ayda, Maria'nın evde mutlu ve iyileştiği inancına sarılırken,

okuldaki şartlar daha da kötüye gitti. Baharla birlikte Cowan Bridge'e yeni bir korku geldi. Bina bir nehrin yanında alçak bir orman vadisinde bulunduğundan, zaman zaman yoğun sisle çevriliyor, bu da kalabalık sınıf ve yatakhaneye nem getiriyor ve tifo için bir üreme yuvası oluşturuyordu. Nisan başında, öğrencilerin neredeyse üçte biri, açlıktan güçsüz düşüp hasta olmuştu. Bir doktor çağrıldı. Doktor yiyeceklerin hazırlanışını kınadı ve aşçı kovuldu. On kız daha bozulan sağlıkları yüzünden okuldan ayrıldı; altısının eve vardıktan kısa süre sonra öldüğünü öğrendim.

Emily'yle ben nasılsa tifo ateşinin yıkımından kaçtık, ama Elizabet kaçamadı. Kız okulundaki kalabalık hasta koğuşuna yollandı ve her fırsatta onu ziyaret ettim.

Mayısın ikinci haftası, Emily'yle ben Bayan Evans'la çalışma odasında özel bir toplantıya çağrıldık. O gün ne giydiğini hâlâ hatırlıyorum: Koyu mor ipekten, siyah dantel yakalı ve boğazının etrafında siyah bir kurdele olan güzel bir elbise.

"Kızlar," dedi Bayan Evans, ciddi bir sesle, "bugün babanızdan bir mektup aldım. Bunu size söylediğim için üzgünüm, ama kardeşiniz Maria vefat etmiş."

Emily'yle ben o gece birbirimizin kollarında ağlayarak uyuduk. Tatlı Maria'mızın sesini gerçekten bir daha duymayacak mıydık? Onun nazik gülümsemesini bir daha görmeyecek veya anaç sarılışının sıcaklığını hissetmeyecek miydik? Tabii cenazeye gidemedik; ev çok uzaktı.

İki hafta sonra, doktor Elizabeth'i muayene edince, onun aslında hiç tifoya yakalanmadığını, gerçekte veremin son aşamasında olduğunu söyledi: Maria'yı öldüren aynı hastalık. Emily'yle çaresizlik içinde, bir hizmetçinin Elizabeth'i Keighley'ye giden bir arabaya bindirişini ve arabanın çabucak uzaklaşmasını seyrettik. Babam, içinde Elizabeth'in bulunduğu özel bir arabanın Haworth papaz evine yanaşmasıyla şok

olmuştu. Onun, sadece haftalar önce Maria'da gördüğü gibi, heba olmuş yüzüne bir bakış atmış ve onu Branwell Teyze'nin bakımına teslim edip hemen gelmiş, Emily'yle beni kurtarmıştı.

"O okula asla dönmeyeceksiniz," diye bildirdi, gözü yaşlı babam eve dönerken, "işte bu kadar."

Emily'yle benim Dinadamları Kızları Okulu'nun zorluklarını sonsuza kadar geride bırakıp sevgili evimize dönerken hissettiğimiz rahatlamayı nasıl tanımlayabilirim? Fakat bu, muazzam bir üzüntüyle değişen bir rahatlamaydı: Maria'sız bir evdi ve yakında Elizabeth'siz. Elizabeth, hastalığı çok ilerlemiş olduğundan, Haworth'a varışından iki hafta sonra öldü.

***

Yaşlar gözlerimi yaktı. Yirmi bir yıl sonra Manchester'daki pansiyonumuzun penceresinde durup iki sevgili kız kardeşimin kaybını düşündüm. Kederim ve küskünlüğüm bugün, bütün bu acı olaylar henüz olmuş gibi taze ve derindi. Eğer o anda bir cin gelip en büyük dileğimi gerçekleştireceğini söylese, ondan beni kız kardeşlerimin yaşadığı zamana geri göndermesini isterdim ki onlara bir kez daha sarılabileyim; kendi genç halimle özel bir an da isterdim ki ona umut, avuntu ve rahatlama sunabileyim.

Bu düşünce ve anıları üzüntüyle düşünürken, bir farkına varışla çarpıldım; aniden ensemdeki saçların dikilmesine neden olan bir ürpertiye kapıldım; bunun ardından bir sıcaklık dalgası ve hızlı bir kalp çarpışı geldi.

Birdenbire, bir sonra ne yazmam gerektiğini bildim.

O kederli, yalnız, küçük, okullu kız, o kadar sefil, aç ve yoksun -her düşünce ve duygusunu hâlâ varlığımın en derinlerinde canlı olarak hatırladığım- *onun hakkında yazabilirdim.*

Kendi deneyimimden yola çıkarak, o küçük kıza istediğim bütün duyguyu korkusuzca verebilir ve geçmişte yazmayı çok sevdiğim türden tutkulu hikâyeyi iletebilirdim. Fikir her yerimde bir heyecan uyandırdı ve zihnim çalışmaya devam etti, hepsi bir patırtı içinde. Ana karakterim annesiz olmalı diye karar verdim -*bu* bildiğim bir şeydi- ve onu yetiştiren aile tarafından istenmeyen biri. Belki büyüyüp bir mürebbiye olabilirdi; bu da bildiğim bir şeydi.

Elbette bir de aşk olmalıydı; gençliğimde kaleme aldığım öykülere benzer şekilde, tuhaf, ürkütücü ve rahatsız edici unsurlar ekleyebilirdim. Ama bu çok güzel bir genç kız hakkında tipik bir roman olmayacak, diye karar verdim, hayır! Bu kez, yazdığım hikâyelerden ve okuduğum kitaplardan çok farklı bir şey deneyecektim: Küçük, düz bir kahraman yaratacaktım, kendim gibi. Ona kız kardeşlerimden birinin adını verebilirdim; ama hayır, bu çok belli olurdu; bunun yerine Emily'nin göbek adını kullanacaktım: Jane.

Böyle bir hikâye bir yayıncıdan veya okurdan onay alır mıydı, emin olamadım; sadece başlamam gerektiğini biliyordum. Bir sonra yazmam gereken kitap *buydu.*

Masama oturdum. Bir kâğıt aldım. Tek bir mumun titrek ışığında, kalemimi mürekkep şişesine daldırdım.

Ve *Jane Eyre*'i yazmaya başladım.

On Üç

Jane Eyre'in ilk bölümleri yazılırken, sanki coşkun bir nehir taşıp yazıya döküldü. Sonraki beş haftada, babamın ameliyatından iyileşmesini beklerken, bütün gün, her gün, çoğu geceler yazdım. Bir kadının bakış açısından ilk kez yazıyordum ve bu bana inanılmaz *doğru* gelmişti.

Bir mürebbiye olarak dayandığım aşırı dışlanma ve yalnızlık duygusunu, Jane'i Gateshead'de, Reed'ler tarafından sevilmeyen ve istenmeyen bir çocuk olarak tanımlamakta kullandım. Dinadamları Kızları Okulu'ndaki hayatımı yeniden yarattım ve nazik, sabırlı kardeşim Maria'nın anısını Jane'in melek gibi ama kötü kaderli arkadaşı Helen Burns'te canlandırdım. Belki bu anıların yoğun kişisel doğası, kız kardeşlerimin ölümlerinin yarattığı korkunç kızgınlık ve kederimle bağlantılı olarak, *Jane Eyre*'ı daha önceki edebi çalışmalarımın hiçbirinde duymadığım bir istekle yazmama sebep olmuştu. Heyecanın doruğunda yazdım; hayatım buna bağlıymış gibi yazdım; ruhumda yıllardır mayalanan bütün bastırılmış duyguların ateşli bir şekilde dile gelişiyle yazdım. Kaleme aldığım her sözcük öyle gerçek ve doğru geliyordu ki (gerçekten olmuş gibi, çünkü gerçeklerden esinlenilmişti) sanki başka bir dünyadan, büyülü bir kaynak bana dikte ediyordu.

Yazarken, babamın sağlığı ve görüşü, beni sevindirip rahatlatarak günden güne iyileşti. Cerrah, operasyonun başarısıyla ilgili memnuniyetini ifade etmeye devam etti ve babamın görüşünün bir gözde tamamen düzeleceğine bizi ikna etti; çok geçmeden, hem okuyup hem yazabilecekti.

Eylül sonunda büyük umutlarla eve döndük. İki ay sonra babam görevinin başına dönebilecek kadar iyileşti. Bu sırada ben saplantılı şekilde yazmaya devam ettim. Kendi hayatımdan, geçmiş ve şimdiden diğer anılar ve olaylar akarak romanıma giden yollarını buldu. Thornfield Hall, North Lees Hall ve Ellen'ın çocukluk evi The Rydings'in bir birleşimi oldu. Tavan aralarına ve gizemli sakinlerine olan merakım merkezi bir tema haline geldi; bunu Dinadamları Kızları Okulu'ndaki arkadaşım Mellany Hane'den duyduğum o egzotik toprakların hikâyeleriyle süslüyordum. (Batı Hint Adaları'nda yaşamıştı.)

Kız kardeşlerimle sevdiğimiz sessiz, alçakgönüllü hayat, Moor House'ta Diana ve Mary Rivers ve Jane'de yansıyordu; Rivers'ların iyi hizmetçisi Hannah, Tabby'nin kişileştirilmiş haliydi. Gençliğimin kadın kahramanlarının keşfettiği iç çatışmalar Jane Eyre'in öyküsünde yeni bir ev buldu. Tam da yazıldığı sonbaharda evde olan korkutucu bir kaza, Jane'in Bay Rochester'ı ciddi tehlikeden korumasına izin veren benzer bir aksiliğe esin verdi.

Aksilik, kasım başında bir öğleden sonra geldi başımıza. Babam dışarıdaydı. Kız kardeşlerimle ben, kırlarda köpeklerle bir yürüyüşten sonra eve henüz girmiştik. Anne yukarı çıktıktan hemen sonra bir çığlık ve bir çarpma sesi duyduk. Çok korkarak, Emily'yle arkasından koştuğumuzda, güçlü bir yanık kokusunun farkına vardık. Üst sahanlığa eriştiğimizde, Branwell'ın odasından çıkan mavi duman halkaları gördüm.

"Branwell'ın yatak örtüleri yanıyor!" diye bağırdı Anne çılgına dönmüş halde, onun kapısının aralığından. "Uyanmıyor!"

Bir anda havasız ve karanlık odanın içindeydik. Büyük alev parçaları Branwell'ın yatağının etrafında sallanan perdelere sıçramış ve yatak örtüsüyle çarşafları yakmaya başlamıştı. Sıcak ve alevin ortasında, Branwell uzanmış ve hareketsiz, tipik gündüz sarhoşluğunda yatıyordu. Su sürahisi yerde paramparçaydı, Anne'in içindekileri yangına boşuna attığını tahmin ettim.

"Branwell! Branwell! Uyan! Uyan!" diye bağırdım, onu sarsarak, ama uykusunda mırıldandı ve habersiz, döndü.

"Daha su getir!" diye bağırdı Emily. Anne dışarı koştu. Emily, Branwell'ı yataktan sürüklerken ve kabaca onu köşeye atınca (orada uyandı ve korku ve karmaşa içinde bağırarak duvara geri büzüldü), ben alevli yatak örtülerini odanın ortasına yığdım ve bir battaniyeyle onları dövmeye başladım. Emily kardeşimin paltosunu bir koltuktan aldı ve perdeleri saran alevlere saldırdı. Anne'le Martha mutfaktan tenekelerle suyla döndü; cehenneme karşı savaşa onlar da katıldı ve sonunda söndürmeyi başardık. Sönen parçaların tıslaması, hepimiz küçük odada öksürüp dumanı savurarak dururken etrafımızı sardı. Pencereyi açtım. Branwell köşede bir budala gibi bağırmaya devam etti.

"Seni aptal sersem!" diye bağırdı Emily, üzerine yürüyerek. "Yanan bir mumla uyunmayacağını bilecek kadar aklın yok mu! Bütün evi yakabilirdin!"

Pisliği temizlemek bütün öğleden sonranın kalanı ve akşamı, zarar gören yatak örtüsü ve perdeleri değiştirmeyi başarabilmemiz de birkaç ayı aldı. O günden sonra, Branwell'ın yalnız kaldığında ışığı olması yasaklandı ve bütün mumları, o bulamasın diye düzenli olarak yerlerini değiştirip sakladık. Dahası, babam -her zaman yangın tehlikesinden derin kaygı duyardı- Branwell'ın gelecekte onun odasında uyumasında, böylece olabilecek daha fazla zarardan onu koruyabileceğinde

ısrar etti. İki erkek ondan sonra her gece bir yatağı paylaştı, Branwell'ın ömrünün sonuna kadar.

***

Ben yazarken bir sene hızla geçti. Bu sürede, diğer üç taslağımızın olduğu ümitsiz küçük paket bir dizi yayıncıyı dolaşıp her defasında reddedildi. Emily'nin, eserlerimize yönelik bu ilgi eksikliğinden morali bozulmuş gibi görünüyordu, ama Anne'in değil; o kendi kitabına başladı. Daha önceki gibi, ne üzerinde çalıştığımızı birbirimizle paylaşmak için her akşam buluşuyorduk.

1847'nin kış ortasında bir akşam, yarı bitmiş taslağımın son bölümünü yüksek sesle okuduğumda, Emily ona hiç uymayan bir coşkuyla "Çok iyi, Charlotte. Bence bu şimdiye kadar yazdığın en iyi şey. Gizem o kadar ilgi uyandırıcı ki sonraki bölümü duymak için sabırsızlanıyorum," dedi.

"Ben de çok beğendim," dedi Anne sessizce. "Jane çok gerçek; onu hissediyorum. Fakat, romanda dini tanımlama şeklin hakkında biraz endişeliyim. Bazen sanki ahlakı yok etmek istiyorsun gibi görünüyor."

"Burada ahlakla ilgili bir tavrım yok. Sadece bir hikâye."

"Ama Bay Rochester'ı kahramanın yaparak," diye ısrar etti Anne, "bazı çok düşük nitelikleri yüceltiyor gibisin. O çok zorba bir adam, geçmişte pek çok metresi olmuş ve gayrimeşru bir çocuğu var."

"Bu kadar ukala olma Anne," diye karşı çıktı Emily. "Bay Rochester'a bayıldım ben. Onun her biçimde, Charlotte'un sevgili Zamorna Dükü'nün ta kendisi olduğunu göremiyor musun? Daha önce Dük'ü o kadar canlı ve ilginç yapan aynı *düşük* niteliklerdi ve bugün okuması da daha az etkileyici değil." Bana dönüp, ekledi: "Fakat Bay Rochester'ı küçük, esmer, sinirli ve yakışıklılıktan çok uzak yapmayı seçmenle eğ-

lendim. Bu ve puro içme tutkusu, senin Dük'ten daha çok Monsieur Heger'e benziyor."

Bu gözlem yüzümü kızarttı. "Sanırım, Bay Rochester'ın *fiziksel* görüntüsünü biraz Monsieur Heger'den örnek aldım."

Gençliğimde yazdığım bütün hikâyeler bir şekilde yeni uğraşıma katkıda bulunmuştu ve kız kardeşlerim her bir referansı coşkuyla tanıdı.

Bertha Mason hakkındaki gerçeği açıkladığımda Anne coşkuyla şöyle dedi: "Bana *Peri Hediyesi*'ni hatırlattı, ama ondan çok daha heyecanlı!" On üç yaşında yazdığım, dört dilek verilen bir kahraman hakkındaki o masalı çoktan unutmuştum. Güzel biriyle evlenmeyi dilemişti, ama yerine, büyük bir malikânenin koridorlarında ve merdivenlerinde dolaşıp onu boğmaya çalışan, korkunç çirkin ve hainee güçlü bir kadın verilmişti.

Bay Rochester'ın Jane'in aşkını bahçede sınadığı sahneyi okuduğumda Emily şöyle dedi: "Bu çok iyi yazılmış. Ona aşkını açmadan önce adım adım işkence edişi tıpkı Zamorna Dükü'nün Mina Laury'yi kıskanç sınaması ve ayrıca yazdığın Sör William Percy'nin Elizabeth Hastings'e hanımı olması için yalvardığı o diğer hikâyedeki gibi."*

"Evet," diye katıldım, "ve Anne, her zamanki gibi, sonuçtan memnun olmalı; çünkü Jane, Elizabeth Hastings gibi ahlaki yolu seçer ve şeytana uymaktan kaçar."

Jane Eyre'i 1847 yazının başında tamamlayıp temize çekmeye başlamıştım ki, Ellen bizi birkaç haftalığına ziyarete gelince kenara koymak zorunda kaldım. Kız kardeşlerimle her zaman Ellen'ın ziyaretlerini iple çekerdik. Onunla okulda ilk

* Emily, Charlotte'un, *Mina Laury*, 1838 ve *Henry Hastings*, 1839 adlı kısa romanlarındaki sahnelerden söz ediyor.

tanıştığımızdan bu yana geçen on altı senede, onunla Emily ve Anne arasında sıcak bir sevgi gelişmişti ve şimdi neredeyse aileden biri gibi görülüyordu.

"Nell'e neden kitaptan söz edemem anlamıyorum," dedim Emily'ye Ellen gelmeden önce. "Nell buradayken çalışmalarımıza devam etsek hepimiz için daha kolay olur."

"Hayır," diye ısrar etti Emily. "Onun ya da başkasının yazdığımızı bilmesini istemiyorum. Kitaplarımız gönderdiğin her yayıncı tarafından reddedildi ve şiir kitabım çok kötü iş yaptı, bu çok utanç verici!"

"Romanlarımızı *satacağız*," dedim Emily'ye, her yeni retle birlikte beni kemiren büyüyen bir endişeye karşın. "Sadece sebat etmeliyiz."

Babam çoktan sağlığını kazanmıştı ve görüşü o kadar tamdı ki, bölgedeki bütün görevlerini yeniden yerine getirmeye başlayabilmişti. Babamın unvanını değilse de bütün yükünü bu kadar uzun süredir taşıyan Bay Nicholls tekrar yardımcı olarak daha az önemli rolüne döndürülmüş, övgüyü hak edecek bir tutumla, bu rütbe indirimini, babamın iyileşmesinden dolayı devam eden sevinç ve rahatlamasını bildirerek alçakgönüllülük ve zarafetle karşılamıştı. Ancak her gün Bay Nicholls'ın başka bir yerden, kendi bölgesinin sorumluluğunu alacağı yeni bir görev kabul etmesini bekledik. Onunla ilgili kişisel kuşkularıma karşın, kabul etmeliydim ki bu kesinlikle hak ettiği bir terfiydi. Böyle bir şeyin olmaması beni şaşırttı.

"Bay Nicholls'ın niye gitmediğini biliyorum," dedi Ellen temmuz başındaki ziyareti sırasında.

Kız kardeşlerim, Ellen ve ben en sevdiğimiz dört noktadan birinde, Sladen Beck boyunca bir kıyıda saklı, uzaktaki mor benekli çalılıkta, "Suların Buluşması" dediğimiz bir yerde tembel tembel uzanmıştık. Bu zümrüt yeşili çimden ıssız vahada, derede birleşen küçük, berrak çaylar serpiliydi ve bu

mevsimde, parlak renkli çiçek kümeleriyle bezenmişti. Çocukluktan beri, bu cennette, bütün dünyadan uzak, arkadaşlığın duru sevincinin tadını çıkararak, bulutsuz mavinin görkemli kubbesi altında oyalanarak sayısız yaz günü geçirmiştik.

Dördümüz de şimdi, gölcüklerin yanında ve içinde, sanki dev bir el tarafından atılmış gibi, orada burada serpilmiş, büyük düzgün gri kayaların birinde şapkasız oturuyor veya uzanıyorduk; eteklerimizi yakışıksız biçimde dizlerimize kadar çekmiştik ve çıplak ayaklarımız parlak, soğuk suya sarkıtmıştık.

"Bu sabah evde gözüme, babanı görmeye gelen Bay Nicholls ilişti," diye devam etti Ellen. "Sanırım kariyerinin ilerleme eksikliğine karşın Haworth'ta oturuyor, çünkü *senden* hoşlanıyor, Charlotte."

"Saçma," dedim.

"Değil," diye yanıtladı Ellen.

"Bunu Charlotte'a hep söylüyorum ben," dedi Anne, ayaklarını mutlulukla suda çırparak, "ama dinlemiyor."

"Eve geldiğinde sana nasıl baktığını gördün mü?" diye sordu Ellen.

"Görmedim."

"Yüzünde, Bay Vincent'ın yüzünde bana kur yapmaya geldiğinde gördüğüm ifadenin aynısı vardı: Sıkıntılı utangaçlık ve gizli hayranlık, hepsi ihtiyat ve korkuyla karışık. Senden bir söz ya da bakış umuyordu; ama sen onun tarafına bakmadın bile."

Ellen'ın hayal gördüğünü düşündüm ve ona da bunu söyledim.

"Onun koridorda oyalanıp gizlice sana baktığını *fark ettim*," diye araya girdi Emily, büyük bir kayanın üstüne yüzükoyun uzanmış, elini berrak, sığ suda gezdirip kurbağaları etrafta sıçratırken.

"Bay Nicholls bana her zaman hoş davranır," diye gözlemledi Ellen. "Babana iyilik etti ve bölgede çok iyi bir yardımcı. Neden ondan hoşlanmıyorsun?"

Kısaca kız kardeşlerime göz attım, onlar da benimle göz göze geldiler, ama sessiz kaldılar. Ellen'a Bridget Malone hikâyesinden, Bay Nicholls'ın kariyerine zararlı olabilecek kötü dedikodu yaymanın yanlış olacağına inandığım için, ne bir söz etmiş, ne de Bay Nicholls'ın iki yıl önce Haworth'a ilk geldiğinde arkamdan yaptığı zalim ruhlu yorumu söylemiştim.

"Korkarım Bay Nicholls sandığın kusursuzluk ideali değil, Nell," dedim ve kayaya geri yatıp yüzümü kaldırarak güneşin sıcaklığında mest oldum. "Neden olduğunu söylersem boşboğazlık etmiş olurum, ama Haworth'ta herkes onu senin sevdiğin kadar sevmiyor."

Bir hafta sonra Ellen'ın Mr. Nicholls'ın sevimsiz hareketlerinin bir örneğini doğrudan görme fırsatı oldu. Bay Nicholls, Haworth'a ilk gelişinden beri, çamaşırcı kadınların ıslak çamaşırlarını her hafta Haworth kilise mezarlığında masa şeklindeki mezar taşlarında kurutmalarına karşı konuşuyordu. İki yıl sonra hâlâ bundan yakınıyordu.

"Bir kilise mezarlığı, ölenlerin anısına saygı duyulan, ıssızlık ve hürmet yeri olmalıdır," dediğini duymuştum babama birkaç ay önce, onlara çay servisi yaptığımda. "Bu görüntü çok gülünç, kutsal alanda haftalık piknik yapmaya benzer."

"Bence çok sevimli," diye araya girmiştim. "Bütün kadınların çamaşır sepetleriyle kilise mezarlığında toplanıp esintide neşeyle gevezelik etmesi. Mezarlığı faydalı bir kullanıma açıyor ve daha az kasvetli gösteriyor. Haftada bir buluştukları bir yer."

"Onları arka bahçelerinden çıkarıyor," diye katıldı babam. "Bunu hevesle beklediklerini duydum."

"İşte, ben de buna bir son vermek istiyorum," demişti Bay Nicholls.

Öyle de yaptı. Kilisenin yöneticileriyle uzun bir savaş başlattı ve sonunda amacına ulaştı. Temmuzda bir pazar ayininde Bay Nicholls ürkütücü bir açıklama yaptı:

Cemaat üyeleri arasında, kadın erkek aynı şekilde, bir protesto dalgası yükseldi. Bay Nicholls yuhalamalar ve ıslıklar arasında kürsüyü terk etti. Ayinden sonra insanlar mezarlıkta ve patikada gruplar halinde toplanıp yüksek sesle şikâyetlerini dile getirdiler. Kız kardeşlerim, Ellen ve ben eve geri dönmek üzereydik ki Sylvia Malone yüzünde kızgın bir ifadeyle yanımıza geldi.

"Ah! Bu Bay Nicholls!" diye bağırdı Sylvia. "Kesinlikle ve mutlaka bugün onu görmekten nefret ederdim, daha önce etmiyor olsaydım!"

"Bay Nicholls'ın çamaşırla ilgili düşüncesini anlıyorum," dedi Anne. "Bu alışkanlık bana her zaman saygısızca görünmüştür."

"Birstall kilise mezarlığında kurutacak çamaşır asla görmezsin," diye katıldı Ellen.

"Birstall'da ağaç var mı?" diye sordu Sylvia.

"Var," diye yanıtladı Ellen.

"Eh, bu kasabada ağaçtan söz etmek güç," dedi Sylvia hararetle, "Bu yüzden bir çamaşır ipi pek asamıyoruz, değil mi? Islak giysilerimizi nerede kurutacağız, size sorarım. Ah! Bay Nicholls'ın ait olduğu yere, İrlanda'ya dönmesini ve asla geri gelmemesini nasıl isterdim!"

Pek çok cemaat üyesi, Bay Nicholls bir ay uzunluğundaki yıllık tatili için İrlanda'ya gidince, Manş Denizi'ni tekrar geçmeye zahmet etmemesi gerektiğini ifade ederek bu görüşü tekrarladı.

"Bu, çobanla sürü arasında var olması gereken bir duygu değil," dedim Anne'e hoşnutsuz bir iç çekişle, Bay Nicholls'ın ayrılışından sonra.

"Hepsi zamanla unutulur," diye yanıtladı Anne sessiz güvenceyle.

Anne'in sözleri doğru çıktı. Cemaatin kadınları çok geçmeden çamaşırlarını taş duvarlara veya eşit derecede iyi bir buluşma yeri olan Kilise Yolu duvarına asmaya başladılar.

O aynı yaz, en sonunda yayın cephesinden iyi haber geldi. Küçük bir Londra firmasının yöneticisi olan Thomas Newby, Anne'in *Agnes Grey*'ini ve Emily'nin *Uğultulu Tepeler*'ini birlikte, üç ciltlik bir set olarak (*Uğultulu Tepeler* çok uzun bir eser olduğundan, kendi başına iki cilt olması gerektiğini söylediler) basmak istediğini belirtti. Beni hayal kırıklığına uğratacak biçimde, romanım *Profesör* ilgi görmemiş, "şaşırtıcı bir olaydan ve heyecandan yoksun" ilan edilmişti.

Kız kardeşlerim sevinçten kendini kaybetti. Onlar için sevinmiştim, ama aynı zamanda temkinliydim; çünkü teklif, yazarların toplam 50 sterlin avansla baskı masrafını kendileri karşılaması koşuluyla geldi. Kendi karşıladığımız bir baskıdan zaten düş kırıklığı yaşamıştık ve bu girişimden artık iyi bir sonuç gelmeyeceğinden kaygılanıyordum, özellikle kardeşlerimi neredeyse yoksullaştıracak bir ücret karşılığında sadece 350 kopya basılacağından. Fakat, bu kadar çok reddedildikten sonra, Emily ve Anne herhangi türden bir teklif aldıkları için o kadar rahatlamışlardı ki hemen razı oldular.

Profesör'ün ret için ayrılması tam bir darbeydi. Sevgiyle andığım hüzünlü taslağı alt çekemeceme tıkmak üzereydim ki, listemde daha başvurmadığım son bir yayınevi olduğunu hatırladım: Cornhill, Londra'dan Smith, Elder&Co. Eserimin, tek ciltte yayımlanmak için çok kısa olduğundan kendi başı-

na kabul edilmesi için küçük bir umut olduğunu biliyordum, ama yine de göndermeye karar verdim. Şimdi kızararak kabul ediyorum, ama saflığımla (kâğıt o kadar pahalı olunca ve elde de hazır başka bir şey olmayınca) taslağı, daha önce eserlerimizin teslim edilip geri gönderildiği kâğıda sarıp, sadece diğer yayıncıların adreslerinin üstünü çizip yenisini ekledim.

Sonra, kararlı bir şekilde *Jane Eyre*'i kopyalamaya döndüm. Bir zaman sonra Smith, Elder&Co.'dan bir yanıt aldım. Zarfı, önerim için teşekkür eden ve adı geçen yayıncıların taslağımı basmaya istekli olmadıklarını açıklayan, iki katı umutsuz satır bulmanın can sıkıcı beklentisiyle açtım. Bunun yerine iki sayfalık bir mektupla karşılaşınca şaşırdım.

Mektup, Bay William Smith Williams adındaki Smith, Elder&Co.'nun edebi danışmanından geliyordu. Bay Williams, gerçekten de *Profesör*'ü "ticari sebepler" yüzünden basmayı reddediyor, ancak eserin "büyük bir edebi gücü" olduğunu vurguluyordu. Sonra metnin meziyetleri ve kusurlarından o kadar nazik, o kadar düşünceli bir şekilde, öyle mantıklı bir ruhla, öyle aydın bir farkındalıkla söz ediyordu ki, bu ret beni kabaca ifade edilen bir kabulden daha çok neşelendirdi. Mektubun sonuna üç ciltlik bir eserin dikkatli bir ilgiyle karşılanacağı da eklenmişti.

Mektubu parmaklarım titreyerek, dört kez okudum.

Büyük bir heyecanla, Smith&Elder'a yepyeni bir "üç ciltlik eserin" çok yakında sunulmaya hazır olacağını, bunun bir öncekinden daha güçlü ilgi uyandırmasına çabaladığımı yazdım.

Rüzgâr gibi yazdım. Ağustosun sonunda, *Jane Eyre*'in bitmiş taslağını Cornhill'e yolladım ve yanıtlarını beklemek için arkama yaslandım. Uzun süre beklemem gerekmedi; gerçi o zaman, o iki hafta hayatımın en uzun iki haftası gibi gelmişti.

Her gün, bir şahin gibi, yemek odası penceresinden postacının gelişini gözledim. Tabby artık en basit mutfak işlerin-

den fazlasını taşıyamayacak kadar sağır ve topal olduğundan, postayı almak ve ayırmak hayatta elinde kalan az sayıda zevkten biri ve en değerlisiydi; bu zevki ondan almayacaktım; bu yüzden durup nefesim kesilerek, onun ön kapıdan babamın çalışma odasına giden ayak seslerini, her şeye karşın yemek odasına dönüp bana kendi mektubumu vermesini umarak dinliyordum.

Tabby en sonunda gelip Smith&Elder'dan "Bayan Brontë himayesinde Bay Currer Bell'e, Haworth" yazan mektubu ellerime koyduğunda kalbim neredeyse duruyordu.

"Sorun nedir, Bayan?" diye bağırdı Tabby telaşla. "Mektup kimden? Ay, hayalet gibi bembeyaz kesildiniz!"

"Bir şey yok," dedim hemen (ama yüksek sesle ki duyabilsin). Tabby'nin görüşü o kadar zayıflamıştı ki, gönderenin kimliğini okumaya girişmek şöyle dursun, sadece mektubu alacak kişinin adını seçebiliyordu. "Sadece yaptığım bir talebe yanıt. Yukarıda okuyacağım." Sonra odama koştum, zarfı yırtıp açtım ve hızla çarpan bir nabızla, sözcükleri yutarcasına okudum:

Sayın Sör: Mükemmel taslağınız Jane Eyre'i almış bulunuyoruz ve telif ve yayın hakları için bir teklifte bulunmak istiyoruz. Karşılığında toplam 100 sterlin teklif etmeye hazırız...

Bir heyecan çığlığı attım. Ah! İnanılmayacak kadar iyi bir haberdi!

Ani bir kuvvetle kapım açıldı ve Emily içeri koştu. "Neyin var? Ne oldu?" Bir bakışla (elimdeki mektup, yüzümün her yerinde yazılı mutluluk) mektubun içeriğini kavradı. "Kitabını mı istiyorlar?"

"Yayımlamak için ödeme yapacaklar! Yüz sterlin!"

Emily normalde, ister kriz ister kutlama olsun, hayattaki herhangi bir durum karşısında o kadar vakur, o kadar sakin, o kadar soğukkanlı olmasına rağmen, bir çığlık attı ve kollarını boynuma sardı. Hemen sonra Anne içeri koştu, gözleri korkudan açılmış, haberi duyunca sevince dönen bir ifadeyle. "Charlotte! Bu harika!"

"Yüz sterlin!" diye bağırdı Emily.

"Kendime ait bir şey kazanmak... Bunu öyle çok istiyordum ki ve oldu!" diye bağırdım mektubu göstererek. "Sonraki iki kitabımın ilk ret hakkını istiyorlar, onların da her biri için yüz sterlin alacağım."*

Öyle bir neşeyle bağırdık ki, Martha endişeyle başını uzattı ve Branwell bile odasından sendeleyerek, kafası karışmış bir halde, evde yine bir şey mi tutuştu diye merak ederek çıktı. Şapkalarımızı alıp kırlara koşmak zorunda kaldık, orada birkaç saat boyunca budala okullu kızlar gibi davranıp, koştuk, aşağı yukarı zıpladık ve birbirimizi kucaklayıp öyle büyük kahkaha çığlıkları attık ki bizi gören birisi delirdiğimizi sanırdı.

"Bir düşünün!" diye bağırdım, kollarımı açıp sevinçle sonsuz mavi gökyüzüne bakarak, "bütün sıkı çalışmalarımızdan sonra, bütün didinmelerimizden ve hayallerden sonra, sonunda hepimiz yayımlanacağız, aynı zamanda!"

Yayımcımla tanışıp arkadaş olmam, romanımın kabulünün etrafındaki koşulları yüzüm kızararak öğrenmem için aradan birkaç yıl geçmesi gerekti. William Smith Williams metni ilk okuyan kişiydi ve bana taslağı bitirmek için gecenin yarısında uyanık kaldığını ve mest olduğunu söyledi; sonra firmanın

* Daha ileri baskılar ve yabancı haklarla, Charlotte gerçekte roman başına beş yüz sterlin civarında ödeme aldı. Yine de, teklif edilen para, zamanın popüler romancılarının pek çoğu tarafından kazanılanın yanında düşüktü.

başının (genç ve zeki Bay George Smith) okuması için ısrar etmiş. Bay Smith gülerek, meslektaşının bu kadar yüksek övgülerde bulunması üzerine ona nasıl inanacağını bilemediğini itiraf etti; ama o da tek bir pazar gününde, kahvaltıdan sonra başlayıp, bir arkadaşıyla taşraya at binme randevusunu iptal edip, yemeğini aceleyle yiyip, gece kitabı bitirene kadar yatamadan, bütün romanı okumuş.

Elbette bunların hiçbirini o zaman bilmiyordum. *Yayımlanacağım* fikrini, eylem gerçekleşmeden önce güçlükle kavrayabilmiştim. *Jane Eyre*, kabulünden yayıma, altı baş döndürücü kısa hafta içinde aceleyle baskıya verildi. Her şey o kadar çabuk oldu ki, kitabım Emily'yle Anne'in kitaplarından tam iki ay önce çıktı, her ne kadar onlarınki Thomas Newby tarafından benimkinden çok önce kabul edilseler de.

Fakat önce, Smith&Elder'dan *Jane Eyre*'de "bazı küçük değişiklikler" öneren bir mektup geldi.

"Jane'in Gateshead'de bir çocuk olduğu ilk bölümün tamamını kesmemi istiyorlar," dedim kız kardeşlerime üzülerek, "ve Lowood Okulu hakkındaki bütün bölümleri gözden geçirmemi, kesmemi veya çıkarmamı."

"Bu saçma. Onlar hikâye için önemli parçalar," diye destekledi Emily, "ve çok ilginç."

"Yayıncı, o sahnelerin bazı okurlara fazla acı verebileceğini ve kitabı çok uzatacağını düşünüyor." Üzülmüş halde, mektubu bıraktım. "Sevmedilerse neden romanı satın aldılar? Şimdi geri dönüp kısaltmak veya değiştirmek zorunda olmayı düşünemiyorum. Eğer değişiklik yaparsam, ancak anlatıma zarar vereceğimden korkuyorum. Yazdığım her sözcük bütüne katkıda bulunuyor ve her sözcük doğruydu."

"Gerçeğin kendi ciddi çekiciliği var, sanırım," dedi Anne.

"Ama, Dinadamları Kızları Okulu'ndaki deneyimimin *bütün* gerçeklerini anlatsaydım, daha şiddetli acı verebilirdi ger-

çekten. Şimdiki haliyle, öyküyü daha hoş hale getirmek için pek çok ayrıntıyı yumuşattım."

"Ben bir sözcük bile değiştirmezdim," diye ısrar etti Emily. "İçgüdülerine güven. Kitabın, toplumun zevkine yayımcının beklediğinden daha çok uyabilir. Sadece yazıp onlara böyle söyle."

Öyle yaptım. Smith&Elder isteklerime razı oldu. Sonra hemen, yayıncımın ne kadar çabuk hareket edeceğini anlamadan, Ellen'la kısa bir tatil için Brookroyd'a gittim. Beni şaşkınlığa sürükleyerek, Birstall'a varışımın ertesi günü Emily bana *Jane Eyre*'in deneme baskısının kopyalarının ilk partisini iletti, düzeltmelerini yapıp acele geri postalamam gerekiyordu. Zorunluluktan, bu işlemi Ellen'ın önünde, aynı odada onun karşısında otururak yaptım. Sessiz kalmak ne mücadeleydi! Kız kardeşlerimize yazarlığımızı gizli tutma sözüme bağlılığım yüzünden, önemsiz, kişisel bir yazma projesi üzerinde çalışıyor gibi yapmak zorunda kaldım. Ellen bir şeyler olduğunu fark edecek kadar akıllıydı; ama onurlu bir şekilde ne bir soru sordu, ne de paketi Londra'ya geri yolladığımızda kime yollandığına baktı.

Romanım 16 Ekim'de çıktı. İlk altı, güzel ciltlenmiş üzerinde *Jane Eyre, Bir Biyografi, Currer Bell* yazılı kopyam ayın on dokuzunda vardı. Eğer şiir kitabımızı basılı görmekle büyük zevk duyduğumu sandıysam, şimdi içimde yayılan hazzın yanında o hiçbir şeydi. En sonunda rüyam gerçek olmuştu: Kendi yayımlanmış eserimi ellerimde tutuyordum; kendi deneyim ve hayal gücümden doğmuş bir hikâyeydi bu ve şimdi Tanrı'nın lütfu, dilin mucizesi ve baskı makinesinin kullanımıyla başkaları da okuyacaktı!

On Dört

Jane Eyre'in başarısına dair beklentilerimi düşük tutmuştum. Eleştirmenlerin kaprisli olduğunu ve popüler bir saygınlık elde etmenin zor, bunu sürdürmenin daha da zor olduğunu biliyordum. Halk, duymadığı yazarlarla ilgilenmiyordu ve değişkendi; fakat eserimin başarılı olmasını, onunla ilgili o kadar sıkıntıya girmiş nazik yayıncılarımın iyimser umutlarını boşa çıkarmamasını *çok istiyordum*.

Haworth'ta gözden uzak, Bay Williams'ın bana ilettiği gazete ve dergilerdeki eleştirileri büyük ilgiyle okudum. Çoğu eleştirecek bir şey bulmamıştı.

"Şaşırtıcı şekilde ilgi uyandıran bir hikâye," diye yüksek sesle okudum kız kardeşlerime o ekimde *Critic*'ten, "içtenlikle öneriyoruz. Kesinlikle revaçta olacak."

"Ya!" diye bağırdı Emily. "Sana bunu ben de söyleyebilirdim!"

"'Bu olağanüstü bir kitap,'" diye okudum *Era*'da heyecanla, birkaç hafta sonra. "'Bir kurgu eseri olmasına karşın, sadece bir roman değil, çünkü içinde doğal ve gerçek olandan başka bir şey yok. Modern eserler arasında buna rakip tanımıyoruz. Günün bütün ciddi roman yazarları Currer Bell'le karşılaştırılınca kaybediyor.' Ah! Bu kadar yüksek bir övgü; kesinlikle bunu hak etmiyorum."

"Ediyorsun," dedi Anne.

Sonraki aylarda bana gönderilen bir dizi tavsiyeyle şaşırmıştım. Hepsi olumlu değildi; bazı eleştirmenler *Jane Eyre*'i kaba ve ahlaksız bulmuştu, bu henüz anlayamadığım ve zalimce acıtan bir eleştiriydi; diğerleri Bay Rochester'ın davranışını "uygunsuz" olarak eleştirip bazı olayları inanılmaz veya olanaksız bulmuşlardı. Fakat, ağır basan görüşün kesinlikle olumlu oluşu beni rahatlattı. Hatta bir eleştirmen, "Kesinlikle sezonun en iyi romanı" demişti. Bay Smith bana yazıp, talebin neredeyse görülmemiş düzeyde olduğunu bildirmişti; çıkışından üç ay içinde 2.500 kopyanın hepsi satılmıştı ve *Jane Eyre* ikinci baskıya girmişti.

Benim kimliğim meselesi birkaç kaştan daha fazlasını kaldırmıştı. Basında çok sayıda makale, Ingiltere'nin bütün okur dünyasının ilgisini ifade ettiğini iddia ederek, yaygara koparıyordu: *Currer Bell kimdi?* Gerçek mi yoksa takma bir ad mıydı? Kitabı bir kadın mı erkek mi yazmıştı? Kitaptaki pek çok küçük olay, yazarın cinsiyeti sorusunu yanıtlamak girişimiyle şu ve bu şekilde sözlü olarak incelenmişti ve hepsi boşunaydı. Varsayımlarına güldüm ve bilinmezliğimin tadını çıkardım.

Kısa sürede, Bay Smith ve Bay Williams'la düzenli bir iletişim kurdum; her ne kadar kişisel olarak onları tanımasam da (ve o zaman beni erkek karakterimin cisimleşmesi olarak görüyorlardı), bana incelik ve nezaketle, entelektüel bir sezgiyle ve yeteneklerime kesin bir inançla davranıyorlardı, bu da kişisel güven ve mutluluğuma büyük ölçüde faydalı oluyordu. Ödünç kitap veren iyi bir kütüphaneye erişimimin olmadığını bilerek, yayıncılarım okumam için bana kutu kutu en yeni ve iyi kitaplardan göndermeye başladılar, kız kardeşlerimle bunları birbiri ardına yuttuk. Çağdaş edebiyat bilgimin böyle genişlemesinde ve yayıncılarımla sürekli ve heyacanlı düşünce ve fikir alışverinde, sanki bir pencere açılıp, yaşadığım uyuşuk

inzivaya ışık ve hayat getirmiş ve bana tamamen yeni ve bilinmeyen bir dünyanın görüntüsünü sunuyor gibi hissettim.

Başka bir iletişim de hiç beklenmedik bir alanda başlamıştı. Ünlü gazeteci, romancı ve oyun yazarı George Henry Lewes, *Jane Eyre*'in övgüden yana cömert bir eleştirisini yayımladıktan sonra, Currer Bell'e yazıp (mektuplar bana Smith&Elder'dan iletiliyordu), sonraki kitabımda "melodramdan sakınmamı" öğütlemişti. Bu öğüt belli ki iyi niyetliydi, daha az heyecanlı romanım *Profesör*'ü satmak yönündeki başarısız girişimlerimde deneyimlediğim durumla doğrudan çelişiyordu. Bay Lewes ayrıca "şimdiye kadar yaşamış en büyük sanatçılardan biri ve insan karakterinin en büyük resmedicilerinden biri" olduğunu iddia ettiği "Bayan Austen'ın yumuşak gözlerinde parlayan görüşleri izlemem" gerektiğini de öğütlemişti. Jane Austen'ın ben doğduktan bir yıl sonra öldüğünü biliyordum; ama son zamanlarda eserleri yeniden popüler olsa bile, onları bilmiyordum. Merakla, *Gurur ve Önyargı*'dan bir kopya edindim ve kız kardeşlerimle hemen okuduk.

"Kitaba *bayılmadın* mı?" dedi Anne, bir hamur işi gününde unlu mutfağımızda çalışırken.

"Güzel," diye yanıtladım. "Bayan Austen'ı kurnaz ve gözlemci buluyorum. Fakat aynı zamanda, yazısı bastırılmış ve sınırlı. Onu kimse boş laf etmekle ve sözü uzatmakla suçlayamaz. Romanda -nasıl söyleyebilirim- duygu eksik."

"Az bile söyledin!" diye bağırdı Emily, kuvvetle ekmek hamurunu yoğururken. "Bayan Austen neredeyse *hiçbir şeyi* tanımlamıyor. Âşıkları arasında fiziksel sevgi yok ve bütün romanda tek bir tutku kıvılcımı yok! O bir şair değil!"

"Şiir olmadan büyük bir sanatçı *olabilir mi?*" diye düşündüm. "Kitap çok işlenmiş bir bahçe gibi: Düzgün kenarları ve nazik çiçekleri var, ama parlak canlı fizyonomiden eser yok, kırlık yok, temiz hava yok, mavi tepe yok, güzel dere yok."

"Ben onun hanımları ve beyleriyle, şık ama tutsak evlerinde yaşamayı pek istemezdim," dedi Emily.

"Ya, *ben* karakterleri hoş buldum," diye karşı çıktı Anne, "ve hikâye güzel ve inanılmaz zekice."

"Son fikrine katılıyorum," dedim kesinlikle. "Bayan Austen çok eğlenceli ve ironik *olabiliyor* ve amaca ulaşmayı sağlayan araç konusunda, şimdiye kadar okuduklarım arasında algısı en seçkin olanı."

Erkek kardeşime kitabımın yayımlandığını söylemedim; zaten bunu fark etmek ya da önemsemek için çok kötü durumdaydı. Fakat artık biraz başarıyla tanıştığımdan, kız kardeşlerimle haberi babama söyleme zamanının geldiğine karar verdik.

Aralığın ilk haftasında bir öğleden sonra, babamın çalışma odasına *Jane Eyre*'in bir kopyasıyla beraber birkaç eleştiri, doğruyu söylemek gerekirse, çok da övgüye değmeyen bir tanesiyle birlikte, götürdüm. Babam ateşin yanında koltuğunda oturuyor, genellikle yalnız yemeyi tercih ettiği erken yemeğinden sonra gözlerini dinlendiriyordu.

"Baba, ben bir kitap yazıyordum."

"Öyle mi, canım?"

"Evet ve okumanızı istiyorum."

"Okumasam daha iyi." (Gözleri hâlâ kapalı.) "El yazını seçebileceğimi sanmıyorum. Korkarım gözlerimi çok yorar."

"Ama taslak değil, baba. Basıldı."

"Aman Tanrım!" Babam şimdi bana telaşla baktı. "Asla böyle bir masrafa girmemeliydin! Kesinlikle bir kayıp olur. Bir kitabı nasıl satabilirsin? Kimse seni ya da adını bilmiyor!"

"Yayın masrafını kendim karşılamadım, baba ve bir kayıp olacağını sanmıyorum. Sadece bir iki eleştiri okumama ve size daha çok anlatmama izin verirseniz, sizin de öyle düşüneceği-

nizi sanıyorum." Onunla oturdum ve eleştirilerin bir kısmını yüksek sesle okudum. Büyük bir şaşkınlık ve ilgi gösterdi.

"Ama bu Currer Bell kim? Neden kitaba kendi ismin koymadın?"

"Baba, biliyorsunuz yazarların takma isim kullanması olağan bir alışkanlıktır ve sanırım kadın yazarlar erkek meslektaşlarından daha çok önyargıya maruz kalır."

Jane Eyre'ın bir kopyasını verdim ve onu okumaya bıraktım. Sonra aynı gün, babam kız kardeşlerimle çay içtiğimiz yemek odasına girince, "Kızlar, Charlotte'un bir kitap yazdığını biliyor musunuz ve beklediğimden daha iyi bir tane," dedi.

Kız kardeşlerimle bakıştık; gülmemek için yapabildiğimiz tek şeydi.

"Gerçekten mi?" dedi Emily. "*Kitap* mı?"

"Evet," dedi babam coşkuyla. "Bakın, basılmış bile, güzel kaplı, en iyi kalite kâğıt ve çok berrak yapışkanlı üç cilt."

"Fiziksel özelliklerini onayladığınıza sevindim, baba," diye yanıtladım.

"Sadece o değil," diye devam etti babam, "Hikâye dikkatimi çekti. Bütün öğleden sonra okudum. Bütün eleştirmenlerin neden kitaptan övgüyle söz ettiğini anlıyorum."

"Bana bu harika kitabı göstermelisin, Charlotte," dedi Emily, yan yan bakarak.

"Belki gösteririm," diye yanıtladım hem onun yüzündeki komik ifadeye, hem de babamın övgüsüne gülümseyerek. "Ama baba," diye ekledim, "şimdiye kadar çalışmamı başkalarının bilmemesi için uğraştım ve öyle kalmasını tercih ediyorum. Lütfen yazarlığımı sır olarak saklayacağınıza söz verin."

"Neden bunu yapayım? Bu büyük bir başarı... Basılmış bir kitap ve bütün İngiltere övgüler yağdırıyorken! Gurur duymuyor musun?"

"Duyuyorum, baba, ama tanınmış biri olmakla ilgilenmiyorum. Çalışmamı özellikle Yorkshire'da sır olarak saklamayı istiyorum. Kapımıza bir yabancı habersiz gelip özel hayatıma burnunu sokarsa ölürüm. Daha kötüsü: Kitabımın sıradan tanıdıklar tarafından okunacağının bilincinde olursam, bu beni yazarken karşı konmaz şekilde engeller."

"Peki o zaman, öyle olsun," diye kabul etti babam derin bir iç çekişle, "ama bence çok yazık. Bu haberi meslektaşlarımla paylaşmayı çok isterdim. Bay Nicholls, eminim, bilse çok etkilenirdi!"

"Bay Nicholls mu?" dedim, ani bir sıcaklık yüzüme yükselerek. "Bay Nicholls'ın edebiyata ilgisi yok, baba. Emin olun ki, bunu zerre kadar umursamaz. Lütfen ona söylemeyeceğinize *söz verin*."

Büyük bir isteksizlikle babam bana söz verdi.

Kız kardeşlerimin yayıncısı Bay Thomas Newby, ne yazık ki Bay Smith ve Elder gibi sistemli ve centilmence davranmadı. Emily'yle Anne yorucu gecikmeler, ertelemeler ve dönülen sözlerin acısını çektiler; ancak eserlerini Smith&Elder'a kaydırmayı, benim başarımı etkilemek istemediklerinde ısrar ederek reddettiler.

Kız kardeşlerimin sıkıntısını daha da artırarak, aralık ortasında romanları en sonunda çıktığında (takma adlarıyla üç ciltlik bir set halinde, *Uğultulu Tepeler* ilk iki cildi ve *Agnes Grey* üçüncü cildi oluşturacak şekilde birlikte yayımlanmıştı) kitaplar gri mukavva kapla ucuz bir şekilde ciltlenmişti. Yaldız yerine, başlıklar ve yazar adları basitçe siyah mürekkeple, minik, ucuz beyaz kâğıttan bir kare üzerine basılıp kumaş sırta -bütün üründeki tek kumaş şeridi- yapıştırılmıştı. Birinci cildin baş sayfası "*Uğultulu Tepeler*, Üç Ciltlik Bir Roman, Ellis Bell" şeklinde, sanki Anne'in eseri yokmuş gibi bir yanıl-

gı yaratarak hazırlanmıştı kitaplar baskı hatalarıyla doluydu. Emily'yle Anne'in prova baskıda o kadar özenle düzelttikleri hatalar, son basımda değişmeden kalmıştı.

Ancak daha da sıkıntı vereni, kitapların eleştirmenler tarafından karşılanma şekliydi. *Uğultulu Tepeler*'in, ocak ayında *Atlas*'ta çıkan eleştirisi o kadar aşağılayıcıydı ki neredeyse Emily'ye göstermeye korktum, ama bu ondan sadece küçümseyen bir kahkaha çıkarttı.

"'Oyunun bütün karakterleri içinde, tamamen nefret uyandırmayan ya da bütünüyle aşağılık olmayan biri yok,'" diye okudu Emily yüksek sesle, karlı bir öğleden sonra, şöminenin yanında halıda yattığı yerden, Keeper tembel tembel onun yanında uzanmışken. "Ah! Kitabımı yayımlanmayı hiç önermemem gerektiğini *biliyordum*." Gazeteyi iğrenerek bana fırlattı.

"*Britannia*, *Uğultulu Tepeler*'i övüyor," dedim. "Yazının 'özgün bir enerji' gösterdiğini söylemişler."

"Kitabın onları 'kısıtlı bir deneyimi olan bir akıldan kaynaklanmasıyla' çarptığını da söylemişler," diye yapıştırdı Emily.

"Kabul etmelisin, o kadarı doğru," dedi Anne, yanında uyumuş Flossy ile kanepede oturmuş, görev bilinciyle dikiş dikerken. "Hiçbirimizin sözü edilecek kadar yaşam deneyimi yok."

"Deneyim hayal gücü karşısında ne ki?" diye bağırdı Emily. "Hem neden, hikâyenin amacı ya da dersi olmadığından yakınıp duruyorlar? Her kitapta ders mi olmalı? Engellenmemiş tutkunun vahşileştiren gücünü ve etkisini incelemenin hiç değeri yok mu?"

"Var ve başkaları da bunu söyledi," diye yanıtladım. "*Douglas Jerrold's Weekly* eleştirisini unuttun mu?"

"Bütün eleştiriyi saptıran tuhaf bir kitap, dedi," diye yanıtladı Emily alayla.

"Şöyle *de* dedi," (alıntıladım) "'Başlayıp bitirmemek mümkün değil. Yenilik seven bütün okurlarımıza bu hikâyeyi edin-

melerini öneriyoruz, çünkü onları temin ediyoruz ki daha önce buna benzer bir şey okumadılar.' "

"Buna pek övgü diyemem," diye dudak büktü Emily.

"Emily, kitabının eleştirilmiş olmasından bile memnun olmalısın," dedi Anne sessizce.

Anne'e sessiz bir sızıyla baktım. Onun kitabı basında tamamen görmezden gelinmişti. *Agnes Grey*'den söz eden birkaç eleştirmen, sadece metnin *Uğultulu Tepeler*'in gücünden yoksun, ama konu ve tutumda "daha hoş" olduğunu belirtmişti. "Düşününce," dedim, teselli ederek, "belki eserlerinizi birlikte sunmak iyi bir fikir değildi, çünkü ayrı hikâyeler ve yapı olarak çok farklılar."

"Eleştirmenlerin benim üzerimde bir gücü yok," diye belirtti Anne duraksamadan. "Kalbimden geçeni yazdım. Önemli olan bu ve kafamda yeni kitabıma geçtim."

"Hâlâ diyorum ki, *Agnes Grey* kendi başına yayımlansaydı, aktardığı tatlı ve yumuşak öykü için tam olarak takdir edilebilirdi. Bence Emily'nin daha vahşi ve dramatik hikâyesinin gölgesinde kaldı."

"*İkimiz* de senin kitabının gölgesinde yatıyoruz, Charlotte," dedi Emily açıkça. "*Jane Eyre* eleştirmenlerin ve okurların aynı şekilde sevgilisi. *O* hata yapamaz."

"Doğru değil," diye yanıtladım, ama ben devam edemeden Emily dizlerinin üzerine kalktı, önüme doğru kaydı ve bana derin sevgiyle bakarak ellerimi ellerine aldı.

"Lütfen, bizim romanlarımıza gelen üzücü tepkilerin kendi zaferinin sevincini etkilemesine izin verme, Charlotte. *Jane Eyre* harika bir kitap ve ikimiz de seninle gurur duyuyoruz."

Eleştirmenlerin tersine, babam kızlarının üçünün de kitaplarının yayımlandığını öğrenince sevinç ve övgüsünde gayet şevkliydi.

"Başından beri *bir şeyden* şüpheleniyordum," dedi bir kahkahayla, haberle yüzleşince, "ama şüphelerim kesin bir şekil alamadı. Emin olabildiğim tek şey, siz kızların sürekli yazdığınızdı ve mektup yazmadığınız."

İtirazlarımıza karşın, babam "Bell'ler"in eserlerinden oluşan altı cildi çalışma odasında küçük bir masanın üzerinde sergiledi. Gururla, romanlarımızı eleştiren her gazete ve dergiden, baskı tarihlerini özenle işaretleyerek, alıntılardan bir derleme yaptı. Birden fazla durumda, çalışma odasının kapısını çalıp Bay Nicholls'ın geldiğini söylemek için içeri göz attığımda, babamı bu eleştirileri yeniden okurken buldum. O esnada hemen değerli küpürlerini zarflarına geri koymak ve gizli yerlerine kaldırmak zorunda kalmıştı.

Geçen yılda, Bay Nicholls'la neredeyse günlük olarak bir tür temasım olsa da bu her zaman kısa oluyordu ve güçlükle birkaç kelime konuşuyorduk. Fakat, uçarı erkek kardeşimiz ve evimizdeki kendi halinde, görevlerine bağlı hizmetçilerden farklı olarak, Bay Nicholls zeki, sorgulayan ve gözlemci bir adamdı; bu özelliği sırrımızı ondan saklamayı zorlaştırdı. Pek çok kez, Bay Nicholls papaz evine, Londra'daki yayıncılarımızdan mektupların ve paketlerin ulaştırıldığı postayla aynı zamanda geldi. Bu gizemli paketler gözlerinde merak uyandırıyordu, ama kız kardeşlerim ve ben her zaman tek kelime açıklama yapmadan ganimetimizle yok oluyorduk.

Ocağın sonlarında böyle bir sabah, Tabby'nin "Size bir paket daha, Bayan Charlotte!" diye seslendiğini duyup, koşarak ön kapıya geldiğimde Bay Nicholls'ı köpekleri yürüyüşten getirirken buldum. Beni utandırarak, Tabby, Bay Nicholls'ın huzurunda paketi verdi. "Çok popüler bir hanımsınız, Bayan! Kim bu size Londra'dan kitaplar yollayıp duran?"

"Bir arkadaş," diye yanıtladım çabucak, gönderenin adresini Bay Nicholls'tan saklamaya çalışırken kızararak.

Bir hafta sonra, babama ve Bay Nicholls'a çaylarını getirdiğimde, Bay Nicholls babama neden Bell'lerin kitaplarına çalışma odasında bu kadar önemli bir yer verdiğini sordu. Babam, hiç teklemeden, sadece eserlerini beğendiğini söyledi. Ona sağduyusu için minnettardım, tıpkı *olmazsa olmaz* şartı tanınmama üzerine ısrar etmeye devam eden Emily gibi. Bay Nicholls'ın tepkisinden yanıtı sorgulamadığını anladım; söz konusu eserleri okumakla da ilgilenmemişti. O zaman, bir kadının bir roman yazması fikrinin onu dehşete düşüreceğinden emindim ve Bell'lerin gerçekte *üç kadın* ve papazının kızları olduğu fikri aklındaki en uzak şey olmalıydı.

Uzun zamandır William Makepeace Thackeray'in eserlerinin hayranıydım ve en yeni çalışması *Yüksek Zümre* özellikle sevdiklerimden biriydi. *Jane Eyre*'in basılmasının üzerinden çok geçmeden, o değerli bey romanımdan övgüyle bahsettiğinde o kadar şaşırmıştım ve cömert takdirlerine o kadar minnettardım ki *Jane Eyre*'ın ikinci baskısını ona adadım (Beklenmeyen bir öfke doğuran bir hareket oldu bu).

"Ah, hayır!" diye bağırdım, yemek odasına koşarak, Emily'yle Anne'in ikisi birden can havliyle Flossy'nin uzun, ipeksi kürkünü fırçalarken. "Şimdi Bay Thackeray'den haber aldım; beni çok şaşırtıcı ve sıkıntılı şartlarla bilgilendiriyor. Anlaşılan, Bay Thackeray'in, benim Bay Rochester gibi, uzaklaştırmak zorunda kaldığı deli bir karısının olduğu bilinen bir şeymiş, her ne kadar benim tarafımdan hiç bilinmese de."

"Şaka yapıyorsun," dedi Emily, köpeğin fırçasını bırakarak.

"Keşke. Basında, *Jane Eyre*'in Bay Thackeray'in ailesinde bir mürebbiye tarafından yazıldığı ve Currer Bell'in bu yüzden kitabını ona adadığını söyleyen bir haber dolaşıyormuş."

"Aman Tanrım," diye mırıldandı Anne. "Ne talihsiz bir tesadüf."

"Gerçeklerin kurgudan daha garip olduğu söylenebilir mi?" deyip, iç çekerek kanepeye çöktüm. "Bay Thackeray'in mektubu çok asil ve yakınmasız; ama kazara yaptığım gafın onu dedikoduya maruz bıraktığını düşünmek... Ah! Çok korkunç."

Olay basında, üç gizemli Bell'e daha da dikkat çeken bir dolu yoruma sebep oldu. Sadece belirsiz cinsiyetlerinden değil, romanlarının içerikleriyle de ("kadın hayalinin acayiplikleri" diye yakınıyordu bir eleştirmen) meraklar uyanmıştı; insanlar şimdi Bell'lerin gerçekten de tek ve aynı kişi olup olmadığını merak ediyordu! *Agnes Grey* ve *Uğultulu Tepeler*, diye soruyorlardı, gerçekte *Jane Eyre*'in yazarının daha erken ve daha az başarılı çalışmaları mıydı?

Önce, Emily, Anne ve ben bu teorilere sadece güldük. Fakat zaman geçtikçe ve basının gevezeliği devam ettikçe, bunu gitgide daha az eğlenceli buldum. Emily, eserinin vahşi eleştirilerinin yarattığı hayal kırıklığı sızısını kararlı bir kayıtsızlık ve direnç arkasına saklamaya çalıştı; ama gerçekte ne hissettiğini biliyordum ve kendi başarımı olabilecek her şekilde küçültüyordum. Aynı zamanda, ne zaman kitabımın övüldüğünü duysam bir şüphe ve korku karışımıyla ıslah oluyordum. Elimden gelenin en iyisini *Jane Eyre*'e dökmüştüm. Bu kadar iyi karşılanan bir kitap daha yazabilir miydim?

1848 kışı, kırlarda uğuldayan zalim bir doğu rüzgârıyla iyice şiddetli geçiyordu. Erkek kardeşimle kız kardeşlerim ve ben birkaç hafta ya gripten ya da ağır geçen bir soğuk algınlığından etkilendik. Aramızda Anne hastalığı en uzun süre ve en çok zararla geçirendi; hastalığı, ızdıraplı bir öksürük ve ateşle, göğsünü zayıf düşürerek devam etti ve çocukluğundan beri sıkıntı veren astımı ciddi bir şekilde tekrarladı. İki gün ve gece boyunca, nefes alma güçlüğü o kadar acı dolu ve belir-

gindi ki hayatı için endişelendim. Anne her dert gibi buna da dayandı: Kahramanca bir dirençle, tek bir kez yakınmadan, neredeyse tükenmişken sadece arada bir iç çekerek.

Kış geçti, bahar geldi. Bütün bu süre içinde, gelecek romanım için bir konuda karar vermeye uğraştım. Yayıncılarını hem Dickens hem Thackeray tarafından kullanılan bölüm bölüm tekniğini uygulamamı önerdiler, ama ben, bir eserin son bölümünün son sözcüğünü yazana ve önden gelen bütünüyle tamamen tatmin olana kadar yayıma sunmayı düşünemeyeceğimde ısrar ederek reddettim; kararlılıkla üç ciltlik şekli bırakmayacaktım. *Profesör* üzerinde çalışarak, bütün ilk bölümü atıp, sonrakini yeniden gözden geçirip genişleterek yeniden kurgulayabileceğime dair bir plan sundum, ama bu, nazik ve katı bir retle karşılandı. Yeni bir kitaba üç farklı başlangıç yaptım, ama hiçbirinden memnun kalmadım. Bir süre için büyük ölçüde bloke olmuştum.

Gençliğimde, canlı hayallerimi kaydetme *ihtiyacına* kapılmıştım. Sonra, *Jane Eyre*'deki gibi, yazmak sevincim ve kuvvet ilacım olmuştu. Yazarken haftalar göz açıp kapayana kadar geçmişti; yazıyordum, çünkü önüne geçemiyordum bunun. Şimdi ne yazık ki hayalini kurduğum başarı ve onunla gelen iş odaklı beklenti, girişimin sevincinden biraz almıştı. Günün önemli yazarları dünya hakkında benim üzerine hiçbir şey iddia edemeyeceğim bir bilgiye sahipti; benim görüşümde bu onların yazılarına bir önem ve benim sunabileceğimin ötesinde bir çeşitlilik getiriyordu. Başka bir mükemmel eser daha üretmek için büyük sorumluluk duyuyordum. Yazma gücüme güveniyordum; ama her gün ya da hatta her hafta okumaya değecek bir şey yazamayacağımı anladım.

Sonunda bir konuda karar kıldım. *Jane Eyre*'in başarısına karşın, bazı eleştirmenlerce bana yöneltilen melodram ve olanaksızlık suçlarını tekrarlamaktan kaçınmak istiyordum.

Evlenmemiş kadınların toplumdaki yeri sürekli ve artarak aklımdaydı. Aynı zamanda, tarihi bir roman yazma fikri ilgimi çekiyordu ve babam, Prens Regent döneminde Yorkshire'daki yün ve pamuk endüstrilerinde Ludite isyanı sırasındaki istikrarsız şartlar hakkında pek çok etkileyici hikâye anlatmıştı. Aklımda bununla, araştırmaya ve *Shirley*'yi yazmaya başladım.

Her ne kadar ne üzerinde çalıştığını söylemeyi reddetse de, Emily de yeni bir kitaba başlamıştı. "Bir daha yayımlanmayı istiyor muyum bilmiyorum," diye açıkladı Emily, o baharda akşam tartışmalarımızdan biri için yemek masası etrafında toplandığımızda. "İstesem bile, en iyi yalnızken çalışırım. *Uğultulu Tepeler*'in ilk taslağının büyük kısmını o şekilde yazdım. Şimdi çalıştığım yeni bir kitabım var; şu anda bütün söyleyeceğim bu. Onunla tatmin olursam ve olduğumda size gösteririm."

Anne, zayıflayan sağlığına karşın, bir yıldan fazladır gece gündüz masa başında omuzları çökük, ikinci kitabı *Wildfell Malikânesinin Kiracısı* üzerinde çalışmıştı. Projesine o kadar kendini vermişti ki, Emily'yle onu yürüyüşe ikna etmek ya da konuşmaya başlatmak için güçlük çekiyorduk.

"Böyle hareketsiz bir hayat sürmen iyi değil," diye uyardım onu, mayısta özellikle görkemli bir günde. "Egzersiz yapmalısın, Anne. Bizimle dışarı gel!"

"Romanımı kopyalamayı neredeyse bitirdim," diye ısrar etti Anne. "Bay Newby bekliyor. Bitirmek istiyorum."

Wildfell Malikânesinin Kiracısı, kendi hayatını kazanmak ve oğlunu babasının kötü etkisinden kurtarmak için sarhoş, çapkın kocasını bırakan cesur bir kadını anlatan cesur bir romandı. Anne'in çabasını ve sanatını alkışladım ve eserinin güçlü, iyi yazılmış bir kitap olduğunu hissettim; fakat konu seçiminin bir hata olduğunu düşündüm.

"Senin zengin sarhoşun Branwell değil," dedim ona, "her ne kadar sarhoşluğu açıkça Branwell'inki olsa da. Onun çöküşünün bu titiz sahnelenmesini okumak rahatsız edici ve merkezi karakterlerinin pek çoğunun ahlaksızlığı" (Thorp Green'de tanıklık ettiği zina eylemlerine karışan), "halkın kolayca alışacağı bir şey değil, korkarım. Beni Bay Rochester gibi bir karakter -her ne kadar *onun* bütün ilişkileri geçmişte kalsa ve pişman olsa da- yarattığım için nasıl eleştirdiklerini düşün."

"Evet, ama Charlotte, tekrar baştan yapman gerekse, farklı yazar mıydın?"

Duraksadım. "Hayır, sanmam."

"Senin yayıncıların *Jane Eyre*'in bazı bölümlerinin okumak için çok acı verici olduğunu ve halkı yabancılaştıracağını söylediler ve haksız çıktılar. Benim kitabımda da aynısının olacağına inanıyorum. Bu hikâyeyi anlatmamın görevim olduğunu düşünüyorum. Eğer yazımda, biraz faydalı olabilirsem, eğer Helen'ın hikâyemde yaptığı budalaca hatayı yapmaktan bir kadını kurtarabilirsem kendimi hedefime ulaşmış hissedeceğim."

Anne sadakatle tamamlanmış taslağını ahlaksız yayıncısı Bay Newby'ye verdi; ilk kitabından daha iyi şartlar garanti edilmişti: Yayın için 25 sterlin ve 250 kopyanın satışında bir 25 sterlin daha, satış oranıyla artan ödemeler halinde alacaktı. Ancak, Bay Newby 1848 Haziran'ında *Wildfell Hall Kiracısı*'nı çıkardığında, ifadesinde kesin hileci bir dönüşle, kitabın *Jane Eyre* ve *Uğultulu Tepeler*'ın yazarı (tekil olarak) tarafından yazıldığını ima ederek reklam etti. Daha da kötüsü, onu bu koşullarla, Jane Eyre'i ocakta yayımlayan ve benim yayıncımla zaten Currer Bell'in sonraki romanı için bir anlaşma yapmış olan Amerikan şirketi Harper's'a (orada büyük rağbet görmüştü) teklif etti.

"Bu dayanılmaz!" diye bağırdım, Smith&Elder'dan, beni bu el altından yapılan işler hakkında bilgilendiren bir mektup

alınca. "Bay Smith tamamen telaşlı, şüpheli ve öfkeli! Soruyor: Bütün bunların olduğundan haberim var mıydı? Sonraki romanımı Harpers'a onun bilgisi olmadan vermiş miydim? Elbette hayır! Böyle bir şey yapacağımı nasıl hayal eder? Bay Newby böyle bir *yalanı* nasıl söyleyebilir?"

"Bay Newby'ye defalarca bu konuda yazdım," dedi Anne, çok canı sıkkın, haberi verdiğim yemek odasında sallanan sandalyeye çökerken. "Bell'lerin eserlerinin üç farklı yazarın ürünleri olduğunu vurguladım."

"Ama Bay Newby, Harper's'a," diye bağırdım kuşkuyla, "*Jane Eyre*, *Uğultulu Tepeler*, *Agnes Grey* ve *Wildfell Malikânesinin Kiracısı*'nın aynı yazar tarafından yazıldığını doğrulayarak yazmış!"

"Halkın ve ticaretin, onun Currer Bell'i ele geçirdiğine inanmasını istiyor," dedi Emily iğrenerek. "Amerikan yayıncısının teklifini garantiye alarak Smith&Elder'i kandırmaya çalışıyor. Haklıydın, Charlotte. Bu rezil bir adam! Kitabımı ona verdiğim için pişmanım."

"Şimdi Smith&Elder benim sadakatimi ve dürüstlüğümü, kimliğim kadar sorguluyor," dedim, şöminenin önünde ileri geri giderek. "Hemen yayıncıma üç farklı kişi olduğumuzu kanıtlayacak bir şey yapmalıyız ve Bay Newby'yle sahtekârlığı için yüzleşmeliyiz."

"Nasıl?" dedi Anne.

"Sadece bir yol var. Bizi canlı olarak görmeliler. Londra'ya şahsen gitmeliyiz, üçümüz, gecikmeden."

"Londra'ya mı!" diye bağırdı Anne, heyecanlı ve korkmuş bir ifadeyle.

"Eğer şahsen gidersek," diye savundu Emily, "tanınmama konusundaki bütün çabalarımız kaybolur. Kadın olduğumuzu öğrenirler."

"Gerçeği açıklamakta ayıp olan ne var!" diye yanıtladım hararetle. "Kitaplarımız zaten yayımlandı ve çoktan eleştirildi. Bırakalım halk daha soylu cinsiyetten olduğumuzu bilsin!"

"Hayır!" diye bağırdı Emily. "Buna izin veremem. Eğer mahremiyetimden vazgeçme olasılığım olduğunu düşünsem, daha başında yayımlanmayı kabul etmezdim."

"O zaman sadece yayıncılarımıza söyleriz," dedim, "ve sırrımızı kimseye açıklamamalarından emin oluruz. Olur mu?"

Emily bir iç çekti. "Eğer Londra'ya şahsen gitmen *gerekiyorsa*, *git*; ama ben katılmak istemiyorum. Bu tamamen senin kitabınla ilgili, Anne ve senin adınla, Charlotte. İki yazar da üç kadar savınızı kanıtlar; ama Ellis Bell bir erkek olarak kalacak ve evde kalacak."

Gezi, heyecanlı bir macera oldu. Anne'in Londra'ya ilk ziyaretiydi (hayatında Yorkshire'dan ayrılmamıştı), benim de sadece ikinci. Londra'nın en ünlü yerlerini, altı yıl önce babam ve Emily'yle Brüksel'e giderken gezerek üç heyecanlı gün geçirmiştim, ama son yolculuğumdan önce orada durmak için zaman ayırmamıştım.

Anne'le hemen küçük bir bavul toplayıp Keighley'ye yolladık, babama planımızı bildirdik ve o öğleden sonra çaydan sonra cesaretle yola çıktık. Temmuzun yedisiydi. Gök gürültülü bir sağanakta tren istasyonuna yürüdük; Leeds'e geldik ve gece treniyle Londra'ya gittik. Sabah sekizde, uykusuz bir geceden sonra Paternoster Row'da daha önce kaldığım Chapter Coffe-House'a vardık. Elimizi yüzümüzü yıkadık, kahvaltı ettik ve tuhaf bir heyecanla Cornhill Caddesi'nde 65 numarayı aramaya koyulduk.

Bütün yıl sağlığı zayıf olan Anne için, uzun yolculuk ve yürüyüş hem heyecanlı, hem külfetli olmuştu. Şehre vardığımızda her ne kadar iyi olduğunda ısrar etse de çok solgun

göründüğünü düşündüm. Smith&Elder, meğer, Strand kadar hareketli bir caddede, büyük bir kitapçının içinde yer alıyormuş. İçeri girip tezgâha yaklaştık. Bir cumartesiydi -tam iş günü- ve küçük odada, orada burada pek çok genç erkekle delikanlı vardı. İlk yaklaşabildiğime sordum: "Bay Smith'i görebilir miyim?"

Duraksadı, biraz şaşırmış göründü ve adlarımızı sordu. Yayıncıyı özel bir konuda görmeye geldiğimizi açıklayarak isimlerimizi vermeyi reddettim. Bizi oturup beklemeye davet etti. Beklerken kaygım arttı; Bay Smith hakkımızda ne düşünürdü? Geleceğimizden haberi yoktu; son on bir aylık tanışıklığımızda Currer Bell'in erkek olduğuna inanmıştı; biliyordum ki kız kardeşimle ben, bu kadar küçük yapılı ve ev yapımı, taşra elbise ve başlıklarımız içinde pek etkileyici bir görüntü vermiyorduk.

Sonunda, uzun, yakışıklı, centilmence bir genç adam bize geldi. "Beni mi görmek istediniz, madam?" dedi kuşkuyla.

Anne ve ben ayağa kalktık. "Bay Smith?" dedim şaşırarak, gözlüğümden yukarı, siyah gözlü, siyah saçlı yirmi dört yaşındaki, açık tenli ve ince, atletik figürlü, bir yayınevinin başı olmak için çok genç ve çok yakışıklı görünen genç adama bakarak.

"Evet."

Currer Bell'e hitaben yazılmış kendi mektubunu eline verdim. Bay Smith ona ve sonra tekrar bana baktı. "Bunu nereden buldunuz?" dedi.

Şaşkınlığına güldüm; bir an sonra, yüzünden sessiz, hayret dolu bir tanıma geçince, "Ben Bayan Bronte. Aynı zamanda *Jane Eyre*'in yazarı Currer Bell. Bu da kız kardeşim, Bayan Anne Bronte, Acton Bell olarak da tanınır. Yorkshire'dan, kimliklerimiz ve yazarlığımız üzerine olabilecek kuşkularınızı gidermeye geldik."

On Beş

"Siz Bell'ler misiniz?" diye sordu Bay Smith, tamamen afallamış. "Ama sanmıştım ki... Ben üç erkek kardeş olduğunuzu farz etmiştim!"

"Üç kız kardeşiz!" diye yanıtladım. Ama itiraftan hemen pişman oldum; çünkü o üç sözcükle istemeden Emily'ye sözümün dışına çıkmıştım. "Öyle düşündüğünüze memnun oldum, sör," diye devam ettim hemen, "çünkü vermek istediğimiz izlenim buydu."

Bay Smith şaşkınlıkla açık zevk karışımı büyük bir kahkaha attı. "Ya Ellis Bell?"

"*O* bizimle gelemedi." Hemen Bay Newby'yle olan durumu, Newby'yi aşırı şiddetle lanetleyerek, kısaca açıklamaya giriştim.

"Suçlamalarınızın hepsi yerinde," dedi Bay Smith. "Newby'nin kurumuna 'Nubya Çölü' deriz. Taslaklar ve iletişim orada sonsuza kadar sürünebilir. Lütfen bir dakika bekleyebilir misiniz? Sizi tanıştırmam gereken biri var." Aceleyle dışarı çıktı ve hemen, ellilerinde, solgun, kambur duran bir beyle döndü: Bay William Smith Williams. Sonunda, bir yıldır bu kadar yakın bir devamlılıkla yazıştığım diğer adamla tanışmak büyük zevkti.

Bunu kuvvetli bir el sıkışma ve Bay Smith'in parlak küçük (sadece üç sandalye ve bir masa tutacak kadar geniş, ama güzel bir çatı penceresi olan) ofisinde bir saat kadar konuşma izledi. Genç Bay Smith çok konuşkanken, Bay Williams neredeyse hiçbir şey söylemedi. Bay Williams'ın konuşurken gergin bir duraksaması vardı ve kendini ifade etmek için uygun dili bulmakta zorluk çeker gibi görünüyordu ve bu da onu arka plan konuşmasına itiyordu; ama ne kadar zekice yazabildiğini biliyordum, bu yüzden değerini küçültemezdim.

Bay Smith'i de hemen sevdim. Onun hoş, pratik, zeki ve uyanık bir işadamı olduğunu gördüm; ayrıca nazik ve cömertti. Currer ve Acton Bell'in gerçek kimliklerini öğrenince yaşadığı ilk şoku atlattıktan sonra, kibarca karşılık vermiş, bizi evinde kalmaya davet etmişti (Reddettiğim bir davet oldu).

"Şehirde sadece bir gece kalacağız, Bay Smith. Yarın eve döneceğiz."

"Ah, hayır; bu olanaksız Bayan Brontë," diye karşılık verdi Bay Smith, masasının arkasındaki koltuğundan. "Bu kadar yol geldiniz, en azından birkaç gün kalmalısınız. Londra'ya ilk gelişiniz mi? Gezilecek yerlerini gördünüz mü?"

"Ben daha önce bir kez gelmiştim ve epey gördüm. Kız kardeşim görmedi."

"Size etrafı göstermeme izin verin. Zamanınızı en iyi şekilde geçirmelisiniz! Sizi bu gece İtalyan operasına götürürüm; Sergi'yi görmelisiniz. Bay Thackeray, biliyorum, sizinle tanışmaktan çok memnun olur. Bay Lewes, Currer Bell'in şehirde olduğunu bilse, susturulması gerekir! İkisini de evimde yemeğe davet ederim ve onlarla tanışırsınız."

Kesin bir şekilde, "Bay Smith, bütün bu davetlerle başımı döndürüyorsunuz; ama korkarım hepsine hayır demek zorundayım. Kız kardeşimle ben buraya bugün tek bir fikirle geldik: Kendimizi sessizce size tanıtmak ve Bay Newby'ye 'say-

gılarımızı' sunmak. Başka kimseyle tanışmak isteğimiz yok. Aslında," diye ekledim ciddiyetle, "başka kimseye burada olduğumuzdan söz etmemeniz ve kimliklerimizin sırrını tek bir ruha açıklamamanız konusunda ısrar etmeliyiz. Dünyanın kalanı için, beyler; aynı, anlaşılmaz Bell erkek kardeşler olarak kalmayı diliyoruz."

Bay Smith'in yüzü asıldı. "Ama herhalde -yani- böyle bir fırsatı kaçırıyorsunuz! Farkında mısınız, Bayan Brontë, eğer sizi Londra sosyetesine tanıtmama izin verirseniz nasıl bir sansasyon yaratırsınız? İnsanlar *Jane Eyre*'in yazarıyla tanışmak için çıldırırlar!"

"İşte sakınmak istediğim manzara tam da bu, sör."

"Sizi tamamen anlıyorum, Bayan Brontë," diye araya girdi Bay Williams, nazik ve anlayışlı bir bakışla.

"Teşekkür ederim, Bay Williams."

"Bu kadar sessizce ayrılmak isteyemezsiniz," diye ısrar etti Bay Smith mutsuzlukla. "Kesinlikle bir yemek davetine katılabilirsiniz. Sizi 'taşradan kuzenlerim' olarak tanıtırım. Bay Thackeray, Harry Martineau ve Charles Dickens'ı davet ederim. Onlarla tanışmak istersiniz, değil mi?"

Bu isimlerin -hepsi benim kahramanlarımdı- anılmasıyla, ani bir heyecana kapıldım; onları görme arzusu içimde çok güçlü yandı. "Cazip bir teklif. Ama... Gerçekten adsız kalabilir miyiz?"

"Elimden geleni yapacağım; fakat kabul etmeliyim ki, Thackeray gibi adamlara kiminle tanışacakları hakkında bir *ipucu* vermeden soramam."

Anne'e bir göz attım; sessizce hayır anlamında başını salladı. Haklı olduğunu biliyordum. Böyle bir akşam, hiçbir iyi etkisi olmadan sadece bizle bir gösteri yapmak olurdu. "Affedersiniz, Bay Smith. Bu edebi devlerle tanışmayı çok isterim; ama dünyanın bizi 'kaba Bell Erkek Kardeşler' olarak tanıması,

iki minik, utangaç, bir köşeye sinmiş, tek kelime edemeyecek kadar gergin, Yorkshire'lı taşra kadınları olarak tanımalarından çok daha iyi; emin olun ki, olacak budur." Ayağa kalktım. "Şimdi gerçekten gitmeliyiz; korkarım çok zamanınızı aldık."

"Bayan Bronte," dedi Bay Smith, masasının etrafından yanımıza telaşla gelerek, "eğer bütün diğer tekliflerimi reddetmekte ısrar ediyorsanız, en azından, sizi kız kardeşlerimle tanıştırmama izin verin. Size söz veriyorum, kimliğinizi kimseye açıklamazlar. Söyleyin, nerede kalıyorsunuz?"

Tekrar reddetmeye gönlüm elvermedi ve ona istediği bilgiyi verdim. Bizi hayrete düşürerek, Bay Smith o akşam hanımızda bize uğradığında, gece giysileri giymiş, operaya hazır, resmi kıyafetli iki zarif genç hanımla birlikteydi. Anne ve ben dışarı çıkmayı ummuyorduk; yanımızda iyi, şık elbisemiz yoktu; ama hemen sahip olduğumuz en iyi şeyleri giyip onlarla gittik. Opera binasının mimari görkemi ve orada toplanan görkemli kalabalık (böyle bir ihtişam ve manzaraya sadece bir kez, Brüksel'de tanık olmuştum) beni Rossini'nin *Sevil Berberi* gösterisinden (ondan bu yana daha çok sevdiğim hikâyeler görmüştüm) daha çok çarpmıştı; ama bütün akşam, kız kardeşimle benim asla unutmayacağımız gerçek bir heyecandı.

Salı sabahı, şehirden ayrılmadan önce, gündüz sanat galerilerinin yolunu tutup, akşam Bay Smith ve Smith Williams'la yemek yedikten sonra Bay Thomas Newby'yi görmeye gittik. Bu görüşme, Smith&Elder'da gördüğümüz aynı şok olmuş inanmazlıkla başladı, ama benzerlik burada bitiyordu. Bay Newby'nin 72 Mortimer Caddesi, Cavendish Meydanı'ndaki firması, Bay Smith'inki ne kadar aydınlık ve düzenliyse o kadar kasvetli ve dağınıktı ve adamın kendisi de etrafıyla uyumluydu: Küçük, karanlık, soğuk, dolambaçlı ve biraz hırpani. Dahası, müşterisi Acton Bell'in bir kadın olduğunu keşfetmek onda açık ve yeni bulunmuş bir lütfetme ve küçümseme uyandırdı.

"Affedersiniz," dedi Bay Newby kibirle, tozlu tezgâhın arkasından (bizi arka ofisine davet etmedi ve bunun için kendisine tarif edemeyeceğim kadar minnettardım), "eğer durumu yanlış anladıysam, ama Bay Bell'in kimliğiyle ilgili geçerli olduğuna inandığım bilgim üzerine işlem yapıyordum. Tabii ki Harper'dan teklifimi çekeceğim ve şimdiki kitabınızla ilgili en iyiyi umalım, *Bayan Anne.*" Boncuk gözlerindeki yapmacık pırıltı ve sesindeki küçümseyen, aldatıcı ton, onun karakteriyle ilgili bütün kaygılarımı doğruladı.

"Newby'yle işim bitti," diye karar verdi Anne daha sonra o sabah, Bay Smith'in bize verdiği kitaplarla yüklü, eve giden trende koltuklarımıza çökünce. "Artık onu yayıncı olarak istemiyorum."

Newby, gerçekten de, Harper's'a tam bir açıklama göndermişti; ama bu gerçek isim ve cinsiyetlerimizin sırrını sızdırmaya başlamasından çok önce değildi; kız kardeşlerime ödemesi gereken paranın küçük bir kısmını bile ödemesi yıllar aldı.

Anne'le ben trende otuturken, *Wildfell Malikânesinin Kiracısı*'nın tam da Londra'ya vardığımız gün çıkan ilk eleştirilerini okumaya başladık. Eleştiriler karışıktı, yazıyı övüyor, ama romanın insan ahlaksızlıklarını alenen tanımlamasından ve yazarın "vahşi ve kabaya olan marazi sevgisi"nden yakınıyorlardı.

Anne için üzüldüm. Çok bir şey söylemese de, doğal olarak sakin, durgun ve ağzı sıkı yapıda biri olduğundan, onun aleyhte eleştirilerin etkilerini çok şiddetli hissettiğini görebiliyordum.

Papaz evinin kapısına gelir gelmez Emily bizi çalışma odasında ateşin yanına oturtup, ona ve babama geçtiğimiz beş günde gördüğümüz ve yaptığımız her şeyin detaylı bir tari-

fini yaptırdı. Her ne kadar Emily Londra'ya gitmek için bir istek göstermese de, ben neşeyle hikâyemizi anlatırken (Anne orada burada bir düşüncesini araya sokuşturuyordu), gözlerindeki pırıltı dolaylı olarak yaşadığı deneyimden aldığı zevki açığa çıkarıyordu. Her şeyi anlattım, sadece yanlışlıkla onun kimliğini Bay Smith'e ele verdiğimi söylemekten kaçınarak. Ancak gerçekler iki hafta sonra, Emily bana Bay Williams'tan "kız kardeşlerimi" çoğul olarak anan bir mektup okuyunca ortaya çıktı.

"Nasıl yapabilirsin?" diye çıkıştı Emily, mektubu, şiirlerini ilk keşfettiğim zaman üzerime savurduğu öfkenin aynısıyla yüzümün önüne sallayıp. "Bu konudaki duygularım hakkında çok açıktım!"

"Çok özür dilerim," diye yanıtladım utançla. "'Üç kız kardeşiz' sözleri farkına varmadan benden çıktı. Yaptığım anda bu itiraftan pişmanlık duydum."

"Hemen Bay Williams'a yazacaksın ve bundan sonra, *Bay Ellis Bell*'in takma adından başka herhangi bir isimle anılmaya katlanmayacağını bildireceksin."

Emily'nin emrettiği gibi yaptım. Beni hiç bağışladı mı, emin değilim.

Londra'dan dönüşümden altı hafta sonra, Bay Nicholls'la ilişkimi önemli ölçüde değiştiren bir olay oldu. Martha bana, Ainley ailesinin bütün yaz hastalıkla cebelleştikten sonra en küçük bebeklerini kaybettiklerine dair acı haberi verince başladı. Babam geçen hafta boyunca ciddi bir bronşit vakasından yattığından çok ağır, acımasız bir ay olmuştu; Bay Nicholls babamın yerine bütün işlerini yürütüyordu. Ainley'lere saygılarımı sunmak istedim. Emily hiç böyle ziyaretler yapmadığından ve Anne başka şeylerle meşgul olduğundan, kendi başıma gitmeye karar verdim.

Ağustos sonlarında sıcak bir gündü. Ben yaklaşırken, her yaşta çocuklar Ainley'lerin evinin dışında amaçsızca dolanıyordu; sadece en küçükleri oynuyordu, ama her zamanki top lulukla değil, ben sokak kapısına yürürken etrafımda toplanmadılar da. Evin içinden mırıldanmaları ve ağlayan insanların seslerini duyabiliyordum. Üzüntüyle kapıyı çaldım. Kapıyı uzun boylu, dökülen, saman sarısı saçlı ve erken kırışmış yüzlü, dayanıklı görünüşlü bir adam olan Bay Ainley açtı.

"Bayan Brontë," dedi başıyla selam vererek; kırmızı ve yaşlı gözlerini sildi ve beni içeriye aldı.

Küçük, karanlık odanın içinde, üzgün yüzlü seyrek bir kalabalık toplanmıştı, herkes siyah veya sahip oldukları koyu renk ne varsa onu giymişti; kadınların çoğu hıçkırarak ağlıyordu. Bayan Ainley yavaşça ağlayarak sallanan sandalyesinde oturuyordu. En büyük oğulları John, Anne'le benim önceki yıl diktiğimiz gömleği giymiş, şöminenin yanında duran minik tabutun başında bekliyordu.

"Kaybınız için çok üzüldüm, Bayan Ainley," dedim ve yanına yaklaştım. Bana bir sandalye uzatıldı; oturup Bayan Ainley'nin elini tuttum. "Kalbim sizinle, madam. Bu kadar küçük bir çocuğu kaybetmek ne kadar zor olmalı, sadece hayal edebilirim."

"Albert'imiz öyle iyi bir küçük çocuktu ki," dedi Bayan Ainley kesik kesik. "Bize tek bir kaygı sıkıntı vermedi. Sonra son iki gece ateşi çıktı ve daha ben farkına varamadan gitti." Tekrar gözyaşlarına boğuldu.

"Onun kaybı bizi öyle vurdu ki," diye devam etti, "ama kabul etmeliyiz, çünkü belli ki Tanrı'nın isteğiydi. Çok kederliyiz, Bay Nicholls onu gömmeyi reddettiğinden beri olanlarla."

"Onu gömmeyi reddetmek mi?" diye tekrarladım, şaşkınlıkla. "Bu nasıl olur?"

"Bay Nicholls dedi ki, bebeğin vaftiz edilmediğini bilip onu gömmek Tanrı'nın bütün prensiplerine karşı çıkmak olurmuş."

"Bütün prensiplerine karşı mı?" diye bağırdım. "Bir bebeği gömmek mi?"

"Tabii bebeği vaftiz ettirmek istedik!" dedi Bayan Ainley. "Ama doğumundan iki ay sonra durumum yoktu, sonra Bay Ainley ve bütün öteki çocuklar hasta oldu ve sonra çok geç kalınmıştı. Ona papaz gömebilir mi diye sorduk, ama Bay Nicholls onun yatağa bağlı olduğunu söyledi; hem Bay Brontë de zaten farklı düşünmezmiş."

Bu kadarı doğru, diye düşündüm, içimden öfkelenerek. Babamla pek çok kez aynı, sinir bozucu papaz inadı yüzünden tartışmıştım; Puseyizmin babamın inatla sadık kaldığı birkaç katı öğretisinden biriydi bu.

"Bay Nicholls çocuğun kilise bahçesine gömülemeyeceğini söylüyor," diye devam etti Bayan Ainley. "Şimdi zavallı Albert'imiz sonsuza kadar lanetlenecek, çünkü onu kendimiz, Tanrı'nın bir adamının kutsaması olmadan gömmek zorunda kalacağız!"

Bu haber karşısında kızgınlığımı ve üzüntümü zorlukla tutabildim. Ainley'lere veda edip, en derin üzüntülerimi ilettim ve onlar adına bir şey yapabilecek miyim diye araştıracağıma söz verdim. Sonra, öfkemi babama kusmak niyetiyle hemen eve gittim. Fakat, Kilise Yolu'na dönerken, Bay Nicholls'ın okuldan çıktığını gördüm. Kalbim çarparak doğru ona yürüdüm.

"Sör! Şimdi Ainley'leri görmeye gittim. Bana vicdansız davranışınızdan söz ettiler, çocuklarını gömmeyi reddettiğinizden! Hem kendinize Hıristiyan deyip hem onlara nasıl bu kadar acımasız davranabilirsiniz?"

"Bayan Brontë," diye yanıtladı Bay Nicholls, açıkça afallamış. "Sizi bu konuda gücendirdiysem üzüldüm, ama sadece görevimi yapıyordum."

"Göreviniz mi? Zavallı masum bir çocuğun ihtiyaçlarını görmezden gelmek nasıl göreviniz olabilir? Bu kadar zamansız bir sonla karşılaşması zaten yeterince üzücü. Bir de kilise bahçesinden aforoz edilmek? Şimdi annesi babası sonsuza kadar lanetlendiğini düşünüyor!"

"Öyle de olabilir, benim herhangi bir eylemimden bağımsız olarak. Ainleylerin bebeği vaftiz edilmemişti. Anne baba, çocuğun doğumunu bölge nüfus memuruna bildirerek seküler görevlerini yerine getirmişler, ama dini törenin yapılmasıyla ilgili *ilahi* görevlerini ihmal etmişler."

"Ah! Bu derece bencil, dik başlı, doğrucu bir yanıtı *sizden* beklemeliydim!" diye bağırdım, öfkeyle. "Siz bir papaz değilsiniz, Bay Nicholls, bir makinesiniz! Düşünmeyen, adlarına çalıştığı insanlar için bir gram düşünce veya anlayış olmadan işini yapan bir robot!"

"Bayan Brontë..." diye başladı, telaşla.

"Ainleyler için kalbim parçalanıyor, ama siz! Onların zor durumuna dair hiçbir şey hissetmiyorsunuz. Onları bir *prensip* meselesi olarak reddediyorsunuz!" Başımı salladım, aklım gücendirdiği başka bir alana saparak. "Yüksek standartlarınıza uymayanları 'reddetmek' sizin huyunuz gibi görünüyor, Bay Nicholls. Vicdanınızın buna nasıl elverdiği, sör, benim için bir sır; çünkü sizin amacınıza hizmet etmeyen kadınları da aynı gelişigüzel tarzda duygusuzca reddediyorsunuz!"

Bay Nicholls şimdi bana afallamış bir dehşetle bakıyordu. "Efendim? Kadınlar mı?"

"*Kadınlar* sizin için, sör, işiniz bitince atılacak nesneler sadece!"

"Neden böyle söylüyorsunuz?"

"Tahmin etmediniz mi, sör, Bayan Bridget Malone'la o kadar yıl önce tanıştığımda, ikinizin arasında İrlanda'da geçen her şeyi bana anlatacağını?" Böylece karşı ateş açtım.

Bay Nicholls ölü gibi bembeyaz kesildi; bir an için konuşamaz gibi oldu, sonra yavaşça, "Bayan Malone ne dedi?" dedi.

"Bana bütün hikâyeyi anlattı: Onu nasıl kandırıp evlenmeye söz verdiğinizi, sonra babası çeyiz vermeyi reddedince duygusuzca onu bıraktığınızı."

"Böyle mi dedi?"

"Evet! Ne kadar şerefsizsiniz, Bay Nicholls. Çekilmez bir şerefsiz! Fakat Bayan Malone'un itirafı beni hiç şaşırtmadı, çünkü daha önce pek çok kez, ve ondan bu yana, genel olarak kadın cinsine ve özellikle bekâr kadınlara dair düşüncelerinize maruz kaldım. Bütün evlenmemiş kadınların koca avcısı kız kuruları olmadığını size ilk bildiren ben olabilir miyim, sör, bu yanlış izlenim beyninize ve meslektaşlarınızın beynine ne kadar derinden kazınmış olsa da! Çoğumuz evlenmemekten gayet memnunuz. Değerli bağımsızlığımızı, talihimiz ne kadar sefil olursa olsun, sizin gibi bencil bir budalaya bir ömür esaret ve hizmete değişmeyiz! Papaz yardımcımız olarak dar kafalı kendini beğenmişliğinize katlanmak zorunda olmamız yeterince zor zaten! Bu da beni başlangıç noktama geri getiriyor: Ainleyler. Onlar düzenli olarak kiliseye gidiyor, sör! Her zaman sizden büyük bir övgüyle söz etmişlerdir. Ancak siz onları en çok ihtiyaçları olduğunda yarı yolda bıraktınız! Zavallı çocuklarının mezarı başında birkaç dua etmeniz ne kadar zor olabilir?" Bununla, arkama bakmadan yürümeye başladım, evin kapısını aniden çekip açtım ve arkamdan çarptım.

Hemen, Ainleylerin zor durumuna dair fikrimi ifade etmek niyetiyle babamı görmeye gittim; ama o kadar zayıf ve güçsüz görünüyordu ve öksürüğü o kadar korkunç çıkıyordu ki ona daha fazla sıkıntı vermeye cesaret edemedim.

O akşam kız kardeşlerime açıldım. Emily, Bay Nicholls'ın Ainleylerin çıkmazına duygusuz yaklaşımına çok şaşırmıştı. Her zaman dinibütün biri olan Anne, çelişkili duygularla dolmuştu; sonunda, Emily'yle benim ileri sürdüğüm bütün savlara karşın, Bay Nicholls'ın sadece kilisenin öğretilerine göre davrandığını ve kararının doğru ve yerinde olduğunu belirtti.

"Bay Nicholls'ı bu kadar şiddetle eleştirmemeliydin," diye ısrar etti Anne.

"Aklımdakini söyledim ve bunun için pişman değilim. Bay Nicholls'ı asla bağışlayamam."

Ertesi gün evden çıkıp köye giderken, kilise bahçesinin uzak ucunda toplanmış yas tutan küçük bir grup insan gördüm. İkinci kez bakınca, onların Bay ve Bayan Ainley ve sekiz çocuklarıyla birkaç komşuları olduğunu ayırt ettim; bir mezarın başında duruyorlardı. Yas tutanlardan biri hafifçe pozisyonunu değiştirince, cenaze duasını okuyup ayini yöneten kişinin Bay Nicholls olduğunu gördüm.

Yüreğim hop etti. Belli ki, önceki günkü patlamam iyi bir sonuç vermişti. Bay Nicholls dinlemiş ve söylediklerime önem vermişti! Diğer kusurlarına karşın, hata yaptığını kabul etmeyecek ve düzeltmeyecek kadar gururlu olmadığını gösteriyordu. Küçük gruba katılmak için acele ettim, tam Bay Nicholls, küçük Albert Ainley'nin tabutu başında son sözleri söylerken yetiştim. Bitirince, Bay Nicholls başını kaldırdı, beni fark edip bakışlarını çevirdi; çehresi o kadar buruk ve öfkeli bir ifadeyle bulutlandı ki beni şaşırttı. Bütün bu kızgınlık bana mıydı? Korkuyla merak ettim.

Bay ve Bayan Ainley'ye saygılarımı bildirdim; bana, o sabah Bay Nicholls'ın erkenden onları görmeye geldiğini, bebekleriyle ilgili son kararı hakkında, küçük bir yas grubuyla sınırlı kalırlarsa fikrini değiştirebileceğini söylediğini ve buna min-

nettar olduklarını anlattılar. Çektikleri acının en azından bir kısmının giderildiğini görmek içimi ferahlattı. Bay Nicholls'ın kötü ruh haliyle yüzleşmeye ve teşekkür etmeye kararlı, tekrar başımı kaldırdığımda, gitmişti.

Yarım saat sonra, yeni bir ayakkabı için ölçümün alındığı ayakkabıcıdan tam çıkmıştım ki, postaneden çıkan Sylvia Malone'a rastladım.

"İyi günler, Bayan Malone," dedim, bir gülümsemeyle selamlayarak.

"Bayan Brontë!" Sylvia'nın çehresinden tuhaf bir bakış geçti; yüz hatları çok geçmeden kendini toparladı ve emin adımlarla ve bir gülümsemeyle yanıma geldi. "Nasılsınız? Sizi son gördüğümden bu yana çok zaman geçti gibi geliyor."

"Gerçekten de öyle." Birkaç haftadır Sylvia'yı kilisede görmemiştim; ama zaten düzenli bir katılımcı değildi. "Umarım siz ve aileniz iyisinizdir."

"Iyiyiz." Sylvia son karşılaştığımdan bu yana hayatında olan çeşitli olayların kısa bir özetini yapmaya girişti ve ben de kendi ailem hakkında açığa vurmaya hazır olduğum haberleri anlattım. Veda edecektim ki, Bay Nicholls'la olan olay zihnimde taze olduğundan sormak aklıma geldi: "Kuzeniniz Bayan Bridget'tan ne haber aldınız? Yeni bir sevgilisi var mı?"

"Aslında var, Bayan Brontë. Sadece birkaç hafta önce ondan bir mektup aldım. Nişanlanmış."

"Nişanlanmış mı? Ne güzel. Umarım iyi biridir?"

"Tam söyleyemem, hiç tanışmadım; ama belli ki parası varmış. Ticaret işindeymiş, amcam gibi ve Bridget yeterince mutlu görünüyor."

"Öyleyse ben de onun adına mutlu oldum."

Sylvia duraksadı, sonra, "Bridget mektubunda bana bir şey daha söyledi, Bayan Brontë. İstersem size söyleyebileceğimi

yazmış, zaten bilmiyorsanız. Ama çok uzun zaman önce oldu, belki tamamen unutmuşsunuzdur," dedi.

"Neyi unutmuşumdur?"

"Kuzenim üç yıl önce buradayken Bay Nicholls'a karşı püskürttüğü kini hatırlıyor musunuz? Onun nasıl ona kur yaptığı ve sonra terk ettiği filan?"

"Hatırlıyorum."

"Yani, görünüşe göre Bridget tamamen dürüst değilmiş."

Ona dik dik baktım. "Ne demek istiyorsunuz?"

"Artık Bridget nişanlı ve kilisede evlenmek üzere olduğundan, geçmişte yapmış olabileceği bütün suçlardan ruhunu arıtma ihtiyaç duyduğunu söyledi. Şimdi itiraf etmeye utandığını, ama Bay Nicholls'a karşı size söylediği şeylerin hiçbirinin gerçekte olmadığını söyledi."

"Olmamış mı?"

"Hayır. Bay Nicholls hiç yanlış bir şey yapmamış. Yapılan tek yanlış Bridget'ın kendisine ait. Bay Nicholls onların evine sık sık *uğrarmış*, dediğine göre, ama onu değil, erkek kardeşini görmek içinmiş. Bay Nicholls öyle uzun boylu, yakışıklı ve nazikmiş ki, Bridget ona uzaktan âşık olmuş. Bir gün duygularını ona açmış, ama Bay Nicholls onun duygularına karşılık veremeyeceğini söylemiş. Ona hiçbir şekilde ümit vermemiş. Bu Bridget'ı o kadar öfkelendirmiş ki, erkek kardeşine Bay Nicholls hakkında hainçe yalanlar söylemiş, kendisine karşı belli bazı istenmeyen şeylere cesaret ettiğini vurgulamış. Kanunsuz hiçbir şey değil, doğrusunu isterseniz, çünkü zaten reşit olmuştu, ama bu, Bay Nicholls'ın Trinity College'dan bir süre için uzaklaştırılmasıyla sonuçlanmaya yetmiş. Bu sırada Bay Nicholls suçlamalarla savaşmış ve belli ki bu ona söylenmemiş acılar vermiş."

Olduğum yerde donakaldım. Bu itirafı duyunca ne hissettiğimi nasıl anlatsam: Hayret! Dehşet! Küçük düşme! Hüsran!

"Bridget o zamanki davranışının ahlaksızca olduğunu biliyor. Daha sonra üzülmüş ve hepsini iki yıl sonra geri almış. Bridget, Bay Nicholls'ı Keighley'de görünce şaşırmış. Onun kendisine karşı konuşacağından ve benim onun hakkında kötü düşüneceğimden o kadar korkmuş ki, beni Bay Nicholls'a karşı zehirlemek için o hikâyeyi anlatmış. Bana sorarsanız, Bridget çok, çok iğrenç, Bayan Brontë ve herhalde ona kuzenim demeye utanmalıyım; ama neyse ki Bay Nicholls'a kalıcı bir zarar vermemiş görünüyor. Şimdiye kadar bunu tamamen unutmuş olacağınızdan o kadar emindim ki, size neredeyse söylemiyordum."

"İyi ki söylediniz."

"Şimdi gitmeliyim; benim de genç bir erkeğim var ve beni bekliyor. İyi günler Bayan Brontë!"

"İyi günler Bayan Malone."

Sylvia'nın caddeden aşağı fırlayışını seyrederken, varlığımın her dokusu sessiz bir panik ve telaşla bağırır gibi geldi. Bu yeni bilgi Bay Nicholls'ı bambaşka bir ışık altına koymuştu gerçekten de! Neredeyse üç uzun yıldır onun değeri hakkında beslediğim olumsuz fikre son vermişti.

Anne başından beri, Bridget Malone'un hikâyesinde görünenden fazlası olduğunda ısrar etmişti, ama bütün hikâyenin uydurma olduğu hiç aklıma gelmemişti. Bridget'ın masalını anlatırken yüzündeki bakış, gözyaşlı ses tonu ve tavırları bende her türlü acımayı uyandırmıştı. Şimdi son derece üzülerek fark ediyordum ki hepsi gösteriymiş: O genç hanımın daha önceki pek çok durumda, belli ki Bay Nicholls'a benim olumlu görüşlerimin kaybından çok daha zarar vererek, ustalaştığı bir gösteri.

Ah! Ne kadar düşüncesiz davranmıştım! Bu kadar az tanıdığım birinin sözlerini kabul etmekle ne budalalık etmiştim! Bridget Malone'la sadece birkaç saatlik bir tanışıklığım

olmuştu, oysa konuşma sırasında Bay Nicholls'ı, pek çok aydır tanıyordum. O zamandan beri, Bay Nicholls'ın iyi doğasına dair her kanıtı görmüştüm; yaptığı bütün iyi eylemlere şahit olmuştum; ama yine de hepsini görmezden gelmiştim. Bir zamanlar bana söylediği bir şey yüzünden incinen gururuma ve daha katı prensiplerinden hazzetmeyişime dayanarak, onun hakkında, yalancı, inatçı bir yabancının sözlerini kabul ederek en kötüsünü düşünmüştüm. Bütün bu sürede Bay Nicholls suçsuzdu! Tamamen suçsuz!

Aklımda, önceki gün ona savurduğum bütün kızgın suçlamaların üzerinden geçtim. Ainleyler hakkında söylediklerim, keskin bir şekilde söylense de, en azından gerçeğe dayanıyordu ve Bay Nicholls bunun üzerine düşünmüştü. Kız kuruları meselesiyle ilgili saldırım da gerçeğe dayanıyordu; onun bu görüşleri ifade ettiğini pek çok kez duymuştum; ama Bridget Malone'a dair söylediklerim... Ah! O sözleri geri alabilmeyi ne kadar isterdim!

Yoldan yukarı döndüm, kilise hademesinin evinin kapısını çalıp Bay Nicholls'ı sormaya ve özür dilemeye kararlıydım; şaşırarak, onu ileride, kırlara ve çayırlara çıkan uzak kapıyı geçerken gördüm.

"Bay Nicholls!" diye bağırdım. Durdu ve döndü. Yanında köpekler yoktu; şüphesiz, bana rastlarsa diye papaz evine uğramaktan kaçınmıştı. Kalbim küt küt atarak, durduğu yere koştum. "Sizinle bir dakika konuşabilir miyim, sör?"

Yüzünde, daha önce mezarlıkta gördüğüm buruk, kızgın ifade vardı. Yine de sabit bir şekilde bana baktı ve alçak bir tonda "Tabii," dedi.

"Özür dilemek istiyorum, sör, dün söylediğim bir şey için."

"Özür dilemenize gerek yok, Bayan Brontë. Söylediklerinizi duymak, itiraf ederim ki bana acı verdi, ama dürüstlüğünüz için teşekkür ederim. Bütün gece bunu düşünerek uyanık

kaldım ve..." (hafif bir duraksamadan sonra) "*Ainleyler* konusunda, bu tek vaka için kilise kurallarında bir istisnaya izin verebileceğimi gördüm, çünkü diğer sekiz çocuklarının tümünü vefayla vaftiz etmişlerdi ve aileye hastalık gelmese bunu da edeceklerdi. Fakat onlara, gelecekte kendilerine ya da başka bir cemaat üyesine karşı bu kadar hoşgörülü olmayacağımı söyledim."

Ah! Ne sinir bozucu adam! diye düşündüm, tepem tekrar atıp, ona karşı yeni oluşan saygım birden uçarak. "Anlıyorum. Davranışlarınızın kalıcı bir inanç değişikliği anlamına gelmediğini fark etmeliydim, sör. Bu kadar köklü bir değişim için inançlarınız fazla katı."

Kaşını çattı. "Olabilir. İyi günler Bayan Brontë." Kapıya doğru geri dönecekti ki ben seslenince durdu:

"Bekleyin. Lütfen bekleyin, sör." Sinirlendiğim için sessizce kendimi azarlayarak ve görevimden sapmamak için kendimi güçlendirerek derin bir nefes aldım. "Özür dilerim. Genellikle ben sessiz biriyim, sizi temin ederim; ama nedense konu siz olduğunda aklımdakileri söylüyorum. Lütfen bilin, sör, Ainleyler için yaptığınızdan ötürü size minnettarım ve o konuda konuşma *şeklim* için pişmanım; ama hüsranımın esas sebebi bu değil. Bu kadar duygusuzca ve yanlış olarak söze döktüğüm başka bir suçlama için özür dilemek istiyorum. Bakın, az önce Bayan Sylvia Malone'la konuştum."

"Öyle mi?"

"Evet. Kuzeni Bridget ona yakında İrlanda'dan, bazı açıklamalarla, sizin onunla geçmişteki ilişkiniz hakkındaki gerçekle ilgili yazmış. Şimdi Bayan Bridget Malone'un bize söylediği her şeyin yalan olduğunu anlıyorum: Davranışınız hatasız, sör ve o konuda bütün suç genç hanımın kendisine ait."

Bay Nicholls'ın yüzünü rahatlama kapladı. "Gerçeği bildiğinizi duyduğuma çok sevindim, Bayan Bronte. Bayan

Malone'un eliyle dayandığım bütün sıkıntılara karşın, onun hakkımda, kuzeninin ve sizin yararınıza tamamen yeni bir yalan çevirmeye tenezzül ettiğini duyduğumda şaşkına döndüm. Bu kadar yıl, benim böyle bir davranıştan suçlu olduğumu sandığınızı düşünmek! Hiç fikrim yoktu ve bu fikir bana söyleyebileceğimden fazla keder veriyor."

"Ona inanmış olmam beni kederlendiriyor, sör. Bu konuda asla onun sözüne inanmamalıydım. Dünkü sözcük seçimlerimden gerçekten pişmanım. Size neler dedim. Ah! Şimdi düşününce kızarıyorum."

"Lütfen kendinize kızmayın, Bayan Brontë. Doğru olduğuna inandığınız bir bilgi üzerine davrandınız, tıpkı Ainleyler konusunda olduğu gibi. Kalbinizdekini söylediniz ve doğruyu söylemekten sadece iyilik doğabilir."

"Ben de hep öyle düşünürdüm, şimdiye kadar," dedim acıklı bir gülümsemeyle.

Küçük bir sessizlik oldu. Bana emin olamadan baktı, sonra omzunun üzerinden ilerideki fundalığa göz attı ve "Yürüyüşe çıkacaktım, Bayan Brontë. Sorabilir miyim, şu anda müsait misiniz? Bana katılmak ister misiniz?" dedi.

Hiç, bir kere bile, Bay Nicholls'la yürümemiştim; bir gün önce böyle bir şeyi düşünmezdim bile. Şaşırarak, "Nereye gidiyorsunuz?" dediğimi duydum.

"Ayaklarım beni nereye götürürse. Güzel bir gün ve tadını çıkarmak için kırlardan daha iyi bir yer düşünemiyorum."

Duraksadım. "Sizinle daha çok hemfikir olamazdım. Size eşlik etmekten memnun olurum, sör."

Bir gülümsemeyle, Bay Nicholls bahçe kapısını açtı ve ondan önce geçmem için kenarda durdu.

III. CİLT

On Altı

Sıcak ve aydınlık bir gündü. Bay Nicholls'la bahçe kapısından dışarı açılan çakıllı yolu, yabani otlaklar arasından alçalıp, meleyen gri kır koyun sürülerini ve suratları yosunlu küçük kuzularını geçerek yürüdük. Batı tarafından, fundalık ve hasırotu kokularıyla karışarak tepelerin üzerinden tatlı tatlı esen yumuşak bir esinti geliyordu; gökyüzü masmaviydi, hava böcek vızıltısı ve orada öten kuş cıvıltısıyla doluydu.

Günün güzelliğine karşın, ilk başta Bay Nicholls'ın yanında yürüyor olmak acayip geldi. Aramızdaki onca yıllık mesafeden ve benim ona karşı uzun süredir beslediğim nefretten sonra, bir konuşmaya nasıl başlayacağımı bilmek zordu. Yanlış bir şey söylemekten korkuyordum; bu bizi bir kez daha tehlikeli sulara itebilirdi. O da eşit derecede kararsız görünüyordu ve bir süre için, sıkıntılı bir sessizlik içinde yürüdük. Fakat çayırlardan çıkıp fundalıkların mor yabaniliğine gelince cesaretimi topladım ve şöyle dedim: "Sör, Bayan Malone'un elinden geçmişte çektiğiniz sıkıntıları öğrendiğimde duyduğum üzüntüyü tekrar ifade etmek isterim. Onun yüzünden Trinity College'ı terk etmek zorunda kaldığınız doğru mu?"

"Doğru. Eve döndüm ve sonraki iki yıl, adımı temizlemek için savaşırken öğretmenlik yaptım."

"Öğretmen miydiniz?" dedim şaşırarak. "Ben de."

"Biliyorum. Babanız söyledi. Bütün açılardan, mesleği sizden çok daha fazla sevdim Bayan Brontë; ama asla benim gerçek amacım değildi öğretmenlik. En sonunda, Bayan Malone kendi yaptığının hatasını görüp sözünü geri alınca üniversiteye geri kabul edildim."

"Tanrı'ya şükür. Umarım kurum konuyla ilgili sizin tam masumiyetinizi kabul etmiştir sör ve özür dilemiştir?"

"Dilediler. Ayrıca bu olayın sicilimden tamamen çıkarılacağına ve bir daha asla sözünün edilmeyeceğine söz verdiler. Fakat Trinity'den İlahiyat derecesiyle mezun olmam bu yüzden yedi yıl sürdü, normalde beş olacakken."

"Ah... Anlıyorum. Haworth'a geldiğinizde sizin yirmi yedi yaşında ve yeni atanmış olduğunuzu biliyordum, ama sadece üniversiteye çoğunluktan daha geç başladığınızı varsaymıştım."

"Hayır."

"Mezun olduktan sonra sizi İngiltere'ye ne getirdi, Bay Nicholls?"

"İrlanda Kilisesi'nde papaz yardımcılığı bugünlerde çok nadir. Talihimi aramak için İrlanda Denizi'ni geçmem gerekti."

"Anavatanınızı ve ailenizi bırakmak zor olmuştur, sör."

"Oldu, ama bence yeterince iyi sonuçlandı." Yürürken bana küçük bir gülümsemeyle baktı. "Fakat bu konu hakkında bu kadar yeter. Sizin hakkınızda konuşmayı tercih ederim, Bayan Brontë. Babanız sizin de okula gittiğinizi söyledi."

"Evet... Üç kez gittim."

"Bana ilk gittiğiniz okulu anlattı, büyük sıkıntılar çektiğinizi ve kız kardeşleriniz Maria ve Elizabeth'e olanları. Bunu bildiğimden beri size kaybınız için ne kadar üzüldüğümü söylemek istedim."

"Teşekkür ederim Bay Nicholls."

"Ben de çok genç yaşta bir kız kardeş kaybettim."

"Öyle mi? Üzüldüm. Adı neydi? Kaç yaşındaydı?"

"Adı Susan'dı. Hastalanıp öldüğünde dört yaşındaydı. O kadar parlak gözlü, güzel, hayat ve ışıltı dolu bir kızdı ki. O zaman ben sadece yedi yaşındaydım ve çok kızmıştım. Tanrı'nın benim mükemmel, tatlı kız kardeşimi benden nasıl alabildiğini anlayamamıştım."

"Benim kız kardeşlerim öldüğünde ben dokuz yaşındaydım," dedim, aynı acıklı tarihi paylaşmış olmamızın keşfiyle, ona duygudaşlıkla ve beklenmedik bir bağ duygusuyla bakarak. "Bir kardeşi kaybetmek her yaşta zordur, ama sanırım çok küçükken özellikle zor. Bazı yönlerden etkisini hiç atlatamadım."

"Ben de aynı hissediyorum. Sanırım, sonunda beni dinadamlığına iten Susan'ın kaybıydı: Tanrı'yı ve dünyadaki yerimizi daha iyi kavramaya çalışıyordum ve benim gibi acı çekenlere rahatlık ve avuntu sağlayabilmek istedim."

"Haworth'ta bu mesleği seçtiğiniz için ve yolunuz sizi bize getirdiği için şanslıyız, sör."

"Korkarım dün böyle söylemezdiniz; ama şimdi böyle düşünmenize sevindim." Sesinde muzip bir kıvraklık vardı. Benimle böyle konuştuğunu hiç duymamıştım -hafif bir eğlenceyle, arkada her zamanki ağırlık ve ciddiyet duygusu olmadan- ve hazırlıksız yakalandım. Kendimi gülümserken buldum ve eşit derecede muzip bir tonla yanıtladım:

"O konuda bana kin duymadığınıza inanabilir miyim, sör?"

"Kesinlikle inanabilirsiniz."

"Memnun oldum."

Şimdi vadinin yabani patikasında yürüyorduk. Vadinin çukurundan, geçen bahar yağmurlarıyla kabaran, güneşten altın ışınlar ve gökkubbeden safir tonlar yakalayarak bol ve berrak

dökülen dereye indik. Patikadan ayrılıp yumuşak, yosunlu, özenle beyaz ve sarı yıldız gibi çiçeklerin serpili olduğu, ince ve zümrüt yeşili bir çimende yürüdük. Bu arada yukarıdaki tepeler etrafımızı kuşattı.

"Burada dinlenelim mi?" diye sordu Bay Nicholls. İleride bir tür geçit oluşturan kayalıkların başladığı yere varmıştık; geçidin ötesinden yakınlardaki bir çağlayanın sesi geliyordu.

Başımla onayladım ve büyük taşlardan birinin üzerine oturdum. Bay Nicholls birkaç adım ötede bir kayaya oturup şapkasını çıkardı. Orada oturmuş, rüzgâr siyah gür saçlarını karıştırıp alnını öperken ve yüzü öğleden sonranın ışığında hoş bir şekilde parlarken, ne kadar yakışıklı olduğunu ilk kez fark ettim.

"Çok iyi olmaz mı Bayan Brontë, geçmişe sünger çeksek ve yeniden başlasak, sanki yeni tanışmışız gibi?"

"Olur," diye katıldım. Bay Nicholls'ın hafızasından sonsuza kadar silmek isteyeceğim bir anı var, diye düşündüm, ama bunu yüksek söyle söylemedim; erkek kardeşimin Belçika'da belli bir kişiye bağlılığım hakkında söylediğini duyduğu yanlış, müstehcen sözler; ancak bundan söz etmeye cesaret edemedim. Bunun yerine, ekledim: "Bunu düşünerek, dün sarf ettiğim kırıcı sözleri unutmaya çalışırsanız çok sevinirim."

Bay Nicholls bana baktı. "Sonuçta, bu, sizin nazarınızda kendime Hıristiyan demeye layık olabileceğim anlamına mı geliyor?"

"Evet, gerçekten de, sör."

"Peki bir papaz?"

"Evet."

"Beni bir robot olarak görmüyorsunuz yani?"

Dudaklarım seğirdi. "Hayır. Bazı çok katı görüşleriniz var, sör, asla katılmayacağım; ama bu demek ki prensipleriniz var ve onlara bağlısınız. Bu da sizi sadece düşünen bir adam yapar, makine değil."

"Düşünen bir adam... *Buna* katlanabilirim. Ama umarım çekilmez bir şerefsiz değil?"

"Hayır, en azından bilgim dahilinde değil." Güldüm.

Bay Nicholls gülüşüme katıldı: Ta özünden çıkar görünen, derin, yüksek, neşeli bir ses. Sonra, beklenmedik bir şekilde yüzünden hafif bir kızartı geçti; gülüşü soldu ve bakışı uzaklara kayıp, dere boyunda uzak bir noktaya sabitlendi. "Geçmişe sünger çekmek deyince, Bayan Brontë, geri almayı çok istediğim bir şey var: Tanışmamızın üzerinden çok geçmeden yaptığım ve beni çok sıkan, size de acı verdiğini sandığım bir yorum."

"Ya?" diye yantıladım zorlama bir soğukkanlılıkla, sözünü ettiği yorumun ne olduğunu bildiğimden gayet emin. "Hangi yorumdu bu, sör?"

"Belki hatırlamazsınız. İçtenlikle öyle olmasını umarım, ama ben unutamıyorum. Üç yıl önceydi; Branwell ve Anne Thorp Green'den eve dönmüştü ve Bay Grant'le ben çaya gelmiştik. Kendimizi yüceltiyor, kadınları en utanç verici şekilde kötülüyorduk ve siz güçlü bir şekilde ve haklı olarak fikrinizi söylemiştiniz. O zaman ne kadar aşırı davrandığımızı anlamak için çok genç ve budalaydım ve siz odadan çıktığınızda, gerçekten, bizi işitemeyecek kadar uzakta olduğunuzu sanıyordum, o zamandan beri her düşündüğümde bana pişmanlık ve utanç veren bir şey söyledim." Alçak bir sesle, "Size hırçın bir kız kurusu dedim."

Ona gözlerimi diktim. "*Hırçın* bir kız kurusu mu?"

"*Unuttunuz* mu yani?"

"Hayır! Bay Nicholls, *hayır*, unutmadım," dedim, şaşkınlığımı gizleyemeden. "Sözleriniz beynime kazındı ve itiraf ediyorum, bana pek çok acı dolu saatler yaşattı, ama *hırçın*? Bana bunu dediğinizden emin misiniz? *Hırçın* bir kız kurusu?"

"Ah! Lütfen, tekrarlayıp durmayın," diye bağırdı, dönüp benimle göz göze gelince siyah saçlarının diplerine kadar kızararak. "O sözleri söylediğimde yüzünüzden geçen bakışı gördüm; bu kadar kara, öfkeli, küçük düşmüş ve acı dolu bir ifadeye ne daha önce, ne de o zaman beri tanık oldum. Hatırlayınca titriyorum ve buna sebep olduğumu düşünmek... Ve bu *gafın* bunca yıldır benden bu kadar hoşlanmamanızın nedeninin bir kısmı olabileceğini düşünmek."

Düşüncelerim bir anafor halinde devam etti; bu noktada sırf vicdanını rahatlatsın diye de olsa, ona karşı çıkmak için kısa bir dürtü duydum, ama şimdi gerçekleri konuşuyorduk ve her kelimesi doğruydu.

"İkna oldum *artık*," diye devam etti, "bekâr konumunuzla tamamen rahatsınız. Belki o zaman böyle değildi. Ama her durumda, söz seçimim açıkça çok aşağılayıcıydı ve pişmanım."

Kendimi daha fazla tutamadım. Kahkahalara boğuldum.

Bay Nicholls tamamen şaşırmış halde bana dik dik baktı. "İtirafım sizi eğlendiriyor mu?"

Başımı salladım, gülmekten gözlerim yaşlarla dolarak; öyle bir neşeye kapılmıştım ki uzun bir süre konuşamadım. Bay Nicholls beni bu kadar tutulmuş görünce, benzer şekilde bu ona da bulaştı ve büyük bir şaşkınlık içinde sebebini anlamadan gülüşüme katıldı.

"Affedersiniz, sör," dedim, gözlüğümü çıkarıp gözlerimi mendilimle kurulayarak, en sonunda soluklanıp konuşabilince. "*Size* gülmüyorum ya da herhangi bir şekilde itirafınızı aşağılamıyorum. Kendime ve kendi budalalığıma gülüyorum."

"Kendi budalalığınız mı? Ne demek istiyorsunuz?"

Ona söyleyebilir miydim? Kafamda çınlayan düşünceleri yüksek sesle söylediğimi hayal edince yanaklarım yandı: *Beni bu kadar inciten "kız kurusu" sözü değildi. Ondan önce ge-*

len sözdü. "Hırçın" dediğinizi bilmiyordum. Ben "çirkin" diye duydum. Bana çirkin bir kız kurusu dediğinizi sandım.

"Sizi yanlış duyduğumu söylemekle yetineyim, Bay Nicholls. Belki aksanınızdı, belki sizden benim hakkımda sadece kötü şeyler duymaya hazır olduğumdan kendi yanlış anlamamdı, ama başka bir şey dediğinizi sandım. *Ne* sandığım önemli değil; fakat, şimdi ifade ettiğinizden daha kötü bir şey olmadığı için sevindim. Tamamen bağışlandığınızı söylediğimde bana inanın ve bu konuda lütfen daha fazla üzülmeyin."

"Gerçekten artık bana kızgın değil misiniz?" dedi emin olamadan. "Söylediğimden gücenmediniz mi?"

"Hayır ve *gerçek ifadenizi* bilseydim, daha başından o kadar kızmazdım. O zaman ve o zamandan beri söylediğiniz diğer şeylere itiraz edebilirim; ama o gün duyarsız davrandığınızı kabul ettiniz, sör ve bu benim için yeterli. Artık bu konuyu bırakalım, olur mu ve bir daha asla anmayalım."

Bir süre sonra, gezimizden döndüğümüzde, papaz evinin kapısında ayrılırken durup gülümseyerek, "Bugün bana eşlik ettiğiniz için teşekkürler. Bundan zevk aldım," dedi.

"Ben de." Geçen iki saat boyunca Bay Nicholls hakkında tanışık olduğumuz üç yılın tamamında olduğundan daha fazla şey öğrenmiştim. Farklılıklarımıza karşın, artık ortak birkaç şeyimiz olduğunu biliyordum. Ayrıca çok tatmin edici bir şekilde özür dilemişti. Gülümsemesine karşılık verip veda ederken, gelecekte onunla başka yürüyüşler yapmaktan rahatsız olmayacağımı fark ettim.

Fakat bu düşünce ve bunu gerçekleştirmek için herhangi bir olasılık sonraki hafta ve aylarda ailemi saran olaylar dizisiyle korkunç bir sonla ortadan kalktı.

Branwell'ın bünyesi bütün yaz hızla zayıfladı. Aslında sağlığı son on sekiz aydır istikrarlı olarak gerilemişti, ama o kadar sık sarhoş ya da alkolün etkisiyle hasta oluyordu ki ne kadar tehlikeli biçimde zayıfladığını gerçekte anlamadık. Bayılma nöbetleri ve tutulduğu *delirium tremens* ile bütün ev halkını sarsan grip krizlerinin birleşmesi, hor kullanılmış bedenini ele geçiren daha egemen, yıkıcı hastalığın semptomlarını gizlemeye yaramıştı: Verem.

O eylülde kardeşim üç hafta boyunca yatağa bağlandı. Sadece iki kez ayağa kalkmaya uğraştı: Sendeleyerek köye gitmek için ve tekrar, ona Luddenden Foot'taki demiryolunda çalıştığı günlerden arkadaşı Francis Grundy'den bir mesaj getirdiğimde. Bay Grundy beklenmedik şekilde kasabaya gelmişti ve Black Bull'da ayırttığı özel odada akşam yemeği için Branwell'ın onunla buluşmasını umuyordu.

"Grundy olamaz," diye bağırdı Branwell telaşla, büyük bir çabayla yatağından titreyerek kalkıp bir deri bir kemik bedeninin üzerine bir gömlek geçirirken. Çökmüş gözleri delilik ışığıyla ateş püskürdü ve aylardır kesmemize izin vermediği kızıl, dağınık saçları büyük, sıska alnının etrafında vahşice uçuştu. "Grundy beni sildi. Asla beni görmeye gelmez. Bu İblis'ten bir çağrı olmalı! Şeytan beni ele geçirmeye çalışıyor!"

"Branwell, sakin ol," dedim rahatlatıcı bir tonla. Bu Şeytan'dan mesaj değil. Arkadaşın Bay Grundy sadece seninle yemek yemek istiyor, ama sen iyi değilsin. Ona öyle söyleceğim ve eve gelmesini teklif edeceğim. Yatağa dön." Onu hafifçe kollarından tuttum, ama sert bir hareketle beni üzerinden silkeledi.

"Çekil yolumdan! Gidip onunla kendim yüzleşmeliyim!" diye bağırdı ve nasıl olduysa bunu yapacak kadar güç topladı.

Branwell'ın mutfaktan bir et bıçağı çalıp, "öteki dünyadan ziyaretçisini" ilk görüşte bıçaklamaya hazır, kolunda sakladı-

ğını sonra öğrendim. Neyse ki Bay Grundy'nin beklediği ye mek odasına girdiğinde, onun sesi ve davranışışıyla kendine gelip, gözyaşları içinde bir sandalyeye çöktü.

22 Eylül'de, erkek kardeşimizin üzerine çok hayırlı bir değişiklik geldi: Genelde ölümden önce geldiği söylenen bir değişiklik. Tavrı, dili, duygularının hepsi özellikle değişmiş ve yumuşamıştı ve kafası daha iyi duyguların sakinliğiyle dolmuştu.

Branwell, hayatının çoğunda, dininin huzurunu reddetmiş ve pek çok günahı için tövbe etmeyi geri çevirmişti; bu, babam ve bütün ailemiz için dillendirilmeyen bir kalp kırıklığına neden. Bu en karanlık saatinde, şükür ki, Branwell en sonunda kendini tövbeye vermişti: İki tam gün boyunca pişmanlıkla, boşa harcanmış hayatı, kayıp gençliği ve utancından başka bir şey konuşmadı.

"Hayatım boyunca ne büyük ne iyi bir şey yaptım," diye düşüncelere daldı büyük pişmanlıkla, ben yatağının yanında nöbeti aldığımda, "sevgili ailemin bana gösteriği şefkati hak edecek hiçbir şey." Elimi kavrayarak ağladı, "Charlotte, ah, bir değiştirebilsem yapardım; ama eğer sevgi ve minnet ölen bir kalbin vuruşlarıyla ölçülürse, benimkinin sadece sen, babamız ve kız kardeşlerim için çarptığını bilirsin. Siz benim tek mutluluğum oldunuz."

O pazar sabahı, 24 Eylül'de, hepimiz başucunda toplandığımızda, Branwell'ın yavaşça dua ettiğini duymak acı dolu, keder dolu bir sevinçti; babamın okuduğu son duaya "Amin," diye ekledi. O sözcük erkek kardeşimin dudaklarında ne kadar olağandışı görünmüştü ve fakat onu duymak hepimize ne büyük huzur verdi! Ölen kardeşime de benzer bir huzur vermiş olmasını sadece umabilirim; yirmi dakika sonra gitmişti.

Son saat gelene kadar, ne kadar bağışlayıp, acıyıp, yakın bir ilişkiden pişmanlık duyabileceğimizi asla bilmeyiz. Katlandığımız şartlardan sonra pek çokları kardeşimin ölümünü bir cezadan çok bir lütuf olarak görebilir; zaman zaman kız kardeşlerimle ben de böyle gördük. Ancak, kardeşimin son nefesini aldığını gördüğümde, ilk kez gözlerimin önünde vuku bulan bir ölüme tanıklık etmiştim; yüz hatları sakinleşip en son korkunç ızdırabı aşarken, ne kadar ağlarsam ağlayayım dindirilemeyecek bir kayıp duygusu duydum.

Yeteneğin yok olması, vaadin yıkımı, yanan ve parlayan bir ışık olabilecek bir şeyin zamansız, korkunç yitişi için ağladım; bir zamanlar bütün kalbimle sevdiğim ve artık bir daha görmeyeceğim erkek kardeş için ağladım. Kardeşimin hataları, kötü alışkanlıkları o anda benim için hiçbir şey ifade etmedi; yaptığı her yanlış yok olmuş gibi göründü; sadece çektiği acılar hatırlanıyordu. Ona cennette huzur ve bağışlama olması için dua ettim.

Babam günlerce şiddetli bir üzüntü içinde kaldı; yüksek sesle, "Oğlum! Oğlum!" diye ağlayıp durdu. Fakat fiziksel gücü onu yarı yolda bırakmadı ve zamanla ruhsal olarak kendini topladı.

Branwell'ın cenazesinde yağmur yağdı. Sonbahar adamakıllı gelmişti; hepimiz üşüttük ve sonraki haftalarda ateşin yanında, kırlarda ve tepelerde esen sert ve içe işleyen soğuk doğu rüzgârları yüzünden büzülerek, sarınıp oturduk.

Emily'nin soğuk algınlığı günden güne kötüleşen inatçı bir öksürüğe dönüşüp, çok geçmeden buna göğsünde ve yanında bir ağrıyla nefes darlığı da eklendi. Hastalık konusunda sabırlı olan Emily ne ilgi aradı ne de kendisine sunulan ilgiyi kabul etti; ama gözlerimizin önünde gitgide zayıflayıp solarak eridi. Anlatılmaz bir korkuyla ezilerek, arada bir doktor çağırmama izin vermesi için yalvardım, ama hiçbirini istemedi.

"Beni sadece daha da hasta edecek tedavilerle ve şarlatanlıkla uyuşturmaya çalışacak," diye ısrar etti inatla, "zehirleyici bir doktor istemem. Kendi kendime iyileşirim."

Ama Emily iyileşmedi.

Çöktü.

Emily'nin hastalığının ayrıntıları hatıramda derinden kazılıdır: Evin içinde gece gündüz yankılanan derin, sıkı öksürük; en ufak çabadan sonra hızlı, sık ve zorlu soluma; aralıklı ateş; titreyen el; azalan iştah; bedeninin ve yüzünün boş, yitik görüntüsü; veremin bütün işaretleri. Onun her gün inatla sıradan ev işlerini, onları yapamayacağı açıkken bile, tamamlamaya uğraşmasını seyrettikçe endişeden neredeyse delirdim. Kız kardeşlik bağı hafife alınacak bir bağ değildir ve kardeşim benim için hayatın kendisi kadar değerliydi; onu kaybetme düşüncesine dayanamıyordum. Üç ay boyunca her yerden öğüt aradım; tedaviler önerdim; Emily'nin yükünü omuzlarından almak için uğraştım ve onu dinlenmeye teşvik ettim; bütün bu çabaları öfkeyle geri çevirdi.

Emily'de basit ve ilkel bir yan vardı. Çok benzediği çingeneler ve dağ insanları ve çok sevip savunduğu vahşi yaratıklar gibi o da doğal yaşam alanına ve içgüdüsel yaşam tarzına sıkı sıkıya tutunurdu. Hastalığını hasta bir hayvan gibi ele aldığını düşündüm: Yabancılar ya da yabancı yöntemlerle rahatsız edilip uğraşılacağına, tanıdığı bir köşeye çekilmeyi tercih ediyordu, iyileşsin ya da iyileşmesin. Emily her zaman başına buyruk olmuştu ve kendi kurallarına bağlı olan bir kahramandı. Ölmeyi istemiyordu; ama doğal güçlerle ilgili batıl inançlara sahipti ve şimdi o güçlere hayatını adamıştı.

Emily hayatı boyunca hiçbir zaman, önünde duran bir işi çok uzatmamıştı ve şimdi de uzatmadı. Hızla çöktü. Bizi bırakmakta acele etti. Fakat, fiziksel olarak tükense de ruhsal olarak onu tanıdığımızdan daha da güçlü bir hal aldı. Gün-

begün, çektiği acıyı nasıl bir çehreyle karşıladığını gördükçe, ona ızdırap içinde, hayranlık ve sevgiyle baktım. Hiç böyle bir şey görmemiştim; ama aslında onun benzerini hiçbir şeyde görmedim.

18 Aralık akşamı Emily'nin sıcak mutfaktan soğuk, nemli koridora, köpekleri beslemeye çıktığını gördüm. Birden sendeledi, önlük dolusu kırık et ve ekmeklerini tutmaya çalışırken neredeyse duvarla birlikte çöküyordu. Anne'le ben korku içinde bağırdık ve hemen yanına koştuk.

"İyiyim," diye ısrar etti Emily, bizi eliyle kenara savurarak işine koyulup, Flossy ve Keeper'a elleriyle yemeklerini verirken. Onları son besleyişiydi.

Sert başlayan kış ve küçük yatak odasının şöminesi olmaması yüzünden, birkaç hafta önce Branwell'ın mum kazasından sonra boşalttığı odaya taşınmıştı. O gece, yattığı odanın yanından geçerken Emily'yi şöminenin önünde çömelmiş, bu kez bambaşka bir şey beslerken gördüm: Gürleyen ateşe ince bir desteden sayfalar koyuyordu.

Merakla odaya girdim. Şömine tüysü külden kalın bir tabakayla kaplanmıştı. Emily'nin elinde kalan birkaç sayfaya göz attım ve oradaki el yazısının onun olduğunu anladım. Bu son sayfaları çabucak ateşe ekleyip karıştırdı, alev alırlarken seyretti. "Ne yakıyorsun?" diye sordum ani bir telaşla.

"Önemli bir şey değil."

"Eğer yazdığın bir şeyse, benim için önemlidir. Ne onlar?"

"Sadece eski Gondal yazılarım ve kitabım."

"Kitabın mı? Hayır! Hangi kitap?" Umutsuzca, ocak demirini elinden kapmaya, yazdıklarından kalan ne varsa kurtarmaya çalıştım, ama alete şaşırtıcı bir dirençle sarıldı. Çaresiz seyrederken, kıvrılan sayfaların sonu da küllü unutuluşa yitti. "Hangi kitap?" diye tekrarladım sessizce, alacağım korkunç yanıtı tahmin etsem de. "Herhalde... Bu geçen iki yıldır çalıştığın değil?"

"Evet."

"Ah, Emily!" Keder çığlığı ruhumun en derinlerinden koptu. Bu kadar değerli bir evrakı kaybetmenin düşüncesiyle gözyaşlarım taştı ve bayılacak gibi hissederek yatağının üzerine çöktüm. "Okumamıza bile izin vermedin, Emily! Gondal hikâyelerinin çoğunu bizimle hiç paylaşmaman zaten yeterince zor. Ve şimdi gittiler, *gittiler*! Ama yeni kitabın! Yeni kitabını niye yaktın?"

"Tatmin olmamıştım. Tatmin *olduğumda* insanların eserlerim hakkında ne düşündüğünü gördüm. Bu kadar oluşmamış ve tamamlanmamış bir şeyi ben öldükten sonra incelemelerine dayanamazdım."

"Emily," dedim, inançtan çok umutla bir zamanlar kız kardeşim Maria'ya söylediğim kederli sözleri ürkütücü biçimde tekrarlayarak, "sen *ölmeyeceksin*."

Emily içini çekti ve koltuğuna gömüldü, ocak demiri gürültüyle yere düştü. "İstemiyorum, inan bana; ama buna Tanrı karar verecek."

Ertesi sabah şafakta kalktım, pelerinime sarındım ve eldivenlerimi giydim, dışarı kırlara çıktım, çaresizlik içinde ağlayarak, o süre boyunca her küçük oyuk ve korunaklı yarıkta Emily'ye götürecek ölmemiş bir süpürgeotu sürgünü arayarak. Emily kırları severdi. Gülden daha parlak çiçekler fundalığın en karanlığında onun için açardı ve süpürgeotu en sevdiği çiçekti. Bütün bir günü fundalıkta yatıp hayal kurarak geçirdiği zamanlar olurdu; tanıdık bir çiçeğin görüntüsü ona mutlaka zevk verir diye düşündüm.

En sonunda, bir sevinç çığlığıyla aradığımı buldum: Minicik, dayanıklı bir sürgün, solmuş ama hâlâ tanınır halde. Kalbim çarparak papaz evine kadar bütün yolu koştum; o küçük, dirençli süpürgeotu parçası bana bir umut, beklentili hayat,

yenilenen vaat simgesi gibi göründü. Evden içeri, merdivenlerden yukarı koştum ve Emily'yi odasında, çoktan kalkmış ve giyinmiş, şöminenin başında oturmuş, ateşe bakarken, uzun kahverengi saçları gevşekçe omuzlarından sarkarken buldum. Yanan kemiğin keskin kokusu odayı doldurmuştu.

"Charlotte," dedi cansızca, ben girince, "tarağım orada. Elimden düştü. Çömelip almak için gücüm yoktu."

Telaşla, hemen tarağı korlardan çıkardım. Büyük bir parçası erimişti. Gözüme yaşlar doldu; o hasarlı tarağın şimdiye kadar gördüğüm en acı, en kalp parçalayıcı görüntü olduğunu düşündüm; ama sadece, "Olsun, Emily. Benim tarağımı alabilirsin ya da istersen sana başka bir tane alırım," dedim. Sonra, gözlerimi silerek, "Bak senin için ne buldum," dedim ve ona minik süpürgeotu filizini verdim.

Beni keder ve sıkıntıya boğarak, Emily çiçeğe sadece donuk, ilgisiz gözlerle göz attı ve "Ne o?" dedi.

O korkunç günü aklımdan silmeyi asla başaramayacağım. Emily sürekli olarak güçten düştü. Bütün yardımları reddederek, sendeleyerek aşağı yürüdü, kanepeye oturdu ve dikişine başlamaya çalıştı; ama soluk alması o kadar zahmetli olmuştu ki, Anne'le giderek telaşlanmaya başladık. Saat birde, Emily en sonunda fısıldadı: "Eğer doktor çağıracaksanız, şimdi görürüm." Çağırttım, doktor geldi; ama çok geçti. Bir saat sonra, sadık Keeper ölüm yatağının yanında yatarken, Anne'le ben ağlayıp iki elini de tutarken, Emily mutlu bir hayattan bilinçli, hızlı hızlı soluyarak ve isteksiz koparıldı.

Emily -varlığımın, artık sonsuza kadar sönmüş ışığı- en verimli zamanında hayattan alınmıştı. Daha otuz yaşındaydı.

Emily'yi kaybetmek kendimden bir parçayı kaybetmeye yakındı. Ölümü, özellikle Branwell'inkine bu kadar yakın gelince, evimizdeki herkese öyle bir yürek parçalayıcı bir darbe oldu

ki, pek çok gün boyunca şaşkınlıktan ne yapacağımızı bilemedik. Keeper onun yatak odasının kapısında nöbet tutup acı acı uludu. Anne, Martha ve Tabby mutfakta oturup ağladı. Babam kederden bitkin, neredeyse saat başı bana "Charlotte, dayanmalısın; eğer beni yarı yolda bırakırsan batarım," diyordu.

Gerçekte babamı yarı yolda bıraktım; o kadar hasta oldum ki bir hafta yataktan güçlükle çıkabildim. Birinin güçlü kalması gerekiyordu, biliyordum, kalanları neşelendirmeye çalışmak için; ama bu gücün nereden geleceğini bilmiyordum.

Sonuçta o güç, Bay Nicholls'tan geldi.

Papaz yardımcımız taziyede bulunmak için eve gelen ilk ziyaretçi oldu, Emily'nin ölümünün üstünden yarım saatten az geçmişken. Daha önceki aylarda onun gözlerinde hem erkek hem kız kardeşimin hızla düşüşünü gözlemlediğini anlatan endişe ve anlayışı görmüştüm. Şimdi nezaketi, düşünceliliği ve yetkinliğiyle en çok ihtiyaç duyulduğu zamanda devreye girmişti: Emily'nin cenaze töreninin ayarlanmasına yardım etmeyi ve töreni sunmayı önerdi. Başka bir seçeneği düşünemeyecek kadar kederli babam, minnetle kabul etti.

Belirlenen günde, toprağı örten sert bir aralık kırağısıyla ve kilise bahçesinden geçen şiddetli bir doğu rüzgârıyla, Bay Nicholls ve babam evden kiliseye küçük, yaslı kafilemizin başını çekti. Artık küçülmüş ailemle ben kilise sırasında, Keeper ayaklarımızın dibinde, Bay Nicholls kürsüden, kalabalık cemaate güçlü, net İrlandalı sesiyle konuşurken oturduk.

Bay Nicholls defin dualarını okuduktan ve Emily'nin tabutu kilisenin altındaki aile mezarına dinlenmeye bırakıldıktan sonra hepimiz dışarıda toplandık; soğuk havaya ve iliklerimize işleyen rüzgâra karşın, komşular nazik bir vefa ve anlayışla saygılarını sundu. Köy halkının büyük bölümü gittikten sonra, kalbimde minnetle Bay Nicholls'a gittim ve eldivenli elimi uzattım.

"Teşekkür ederim, sör, bütün yaptıklarınıza ve kız kardeşim için bütün söylediklerinize. Sözleriniz bana çok şey ifade etti ve kederli aileme de teselli verdiğini biliyorum."

Bay Nicholls elimi aldı, sıcak bir şekilde sıkıp, görünür bir isteksizlikle bıraktı. "Yapabildiğim az bir şeyi yapmaktan onur duydum; ama ailenizdeki gerçek güç sizsiniz Bayan Brontë. Onların kayası ve temelisiniz. Şimdi avuntuları olacaksınız ve siz var olduğunuz için çok şanslılar."

"Teşekkür ederim Bay Nicholls." Kederli kız kardeşim ve babama katılmak için geri döndüğümde yeni yaşlar gözlerimi yaktı. Gelecek günlerde Bay Nicholls'ın bana olan inancını kazanmak için bir şekilde yükselmeye yemin ettim. Fakat o umutsuz ihtiyaç anında, bir arkadaşın tesellisi olmadan devam edemedim.

Ellen'a yazdım. Ellen Noel'den sonra geldi ve on beş gün kaldı. Trenini Keighley'de karşılamak için bir araba yolladım; eşiğimize adım atar atmaz birbirimize sarıldık.

"Çok üzüldüm, Charlotte. Emily'yi çok severdim."

"Biliyorum."

"En azından çektiği acının bittiğini düşünerek avunabiliriz."

Cevap veremeyerek başımı salladım.

Ellen dinginlik ve avuntunun resmiydi; iyi kalbinin sadakati bana büyük bir lütuftu. Onun gelişinden birkaç gün sonra, Anne'le yemek odasında ateşin yanında, senenin son gününü kutlamak için bütün ihtiyacımız olan şey ortak arkadaşlığımız, oturuyorduk. Ellen bir nakış işlerken kahverengi bukleleri ateş ışığında parlayarak, Emily'nin eski koltuğunda oturuyordu; Anne ve ben kanepede yan yana oturuyor, gazete okuyorduk. Birden Anne'in yumuşak yüzünde küçük bir gülümsemenin yayıldığını gördüm.

"Neden gülüyorsun Anne?" diye sordum.

"*Leeds Intelligencer* benim şiirlerimden birini koymuş, onu gördüm de," diye yanıtladı Anne mutlulukla. Bunu söyler söylemez nefesini tuttu ve bana baktı, böyle konuşarak ele verdiği şeyden telaşa kapılarak.

Anne'in tuttuğu gazeteye baktım ve sözünü ettiği şeyi gördüm. "Dar Yol" adındaki şiir (Anne'in bağlılık ve inançlarının samimi ve hoş bir ifadesi) ilk kez o ağustosta *Fraser's Magazine*'de, Acton Bell takma adıyla yayımlanmış ve şimdi burada yeniden basılmıştı. Daha ben yorum yapamadan, Ellen nakışından başını kaldırdı ve "Şiir yazdığını bilmiyordum Anne. Şiirin gerçekten yayımlandı mı?" dedi.

"Evet."

"Okuma onurunu verir misin bana?"

Anne kalkan kaşlarıyla bana döndü ve anlamını anladığım, sessiz bir baş salladı. Ayağa kalktım, "Okuyabilirsin, Nell. Ama önce sana bir hediyem var," dedim.

"Hediye mi? Neden? Noel geçti ve hediyeleşmeme kararı aldığımızı sanıyordum."

"Bu bir Noel hediyesi değil. Emily'nin anısının onuruna bir hediye." Raftan bir dizi kitap alıp ona uzattım. *Uğultulu Tepeler* ve *Agnes Grey*'in üç ciltlik baskısıydı.

Ellen kitapları şaşkınlıkla inceledi. "Teşekkür ederim. Bu kitabı duydum. Emily'nin en sevdiklerinden miydi?"

Anne'le birbirimize gülümsedik. Galiba aylardır dudaklarımı kıvıran ilk gülümsemeydi bu. "Sanırım öyleydi," dedi Anne.

"Emily bunu açıkça kabul edecek son kişi olurdu," diye ekledim, "ama bu kitabı çok severdi, çünkü ilk iki cilt onun kendi kaleminden çıktı. Aslında, Nelly Dean karakterinin adını senden almıştı, Nell."

"Benden mi?" Ellen önce kitaba, sonra bana baktı. "Yani, Emily, *Uğultulu Tepeler*'i yazdı mı demek istiyorsun?"

"Evet," diye yanıtladım.

"*Emily, Ellis Bell* miydi?"

"Öyleydi."

Ellen'ın gözleri ani, afallamış bir kavramayla açıldı. Çabucak üçüncü cilde göz attı, sonra Anne'e ve tekrar bana baktı. "O zaman Acton Bell kim?"

"Benim," diye itiraf etti Anne.

"Ah!" diye bağırdı Ellen, şaşkınlığını ve derin saygısını o tek sözcüğe sığdırıp. "Ah, Anne!" Şimdi Ellen yavaşça döndü ve ağzı açık bana baktı. "O zaman muhakkak, *sen*, Charlotte... Sen de..."

"Evet!" dedim kızararak, yeni bir gülümsemeyi bastırmaya çalışarak. "Benim."

Ellen heyecanla sandalyesinden fırladı. "Biliyordum! Biliyordum! Hiç unutmadım Charlotte, okuldayken hikâye anlatmakta nasıl başarılı olduğunu. Kendi evimde o taslak üzerinde çalıştığını gördüm! Sana kaç kez sordum, 'Bir kitap yayımladın mı?' diye. Her zaman beni azarladın ve hayır dedin! Geçen yaz Londra'da kardeşim John'u ziyaret ettiğimde, bütün ev halkı *Jane Eyre*'in bir kopyasını almak için şamata ediyordu ve kitap gelip de ilk yarım sayfa yüksek sesle okunduğu andan itibaren, içgüdüsel olarak bunun senin olduğunu hissettim. Sanki her kelimede *sen* vardın, sesin ve ruhun, her duygu açılımıyla, başından sonuna heyecan verici. Ah! Gerçeği bilmeyi ne kadar istiyordum, sana gerçeği söylemen için yazıp yalvardım, ama sen yine de inkâr ettin!"

"Özür dilerim, Ellen, canım. Yalan söylemek istemedim, ama Emily herhangi birine söylememi yasakladı. Ayını soyadla takma isimler seçtiğimizden, kendi kimliğimi, onunkini açığa çıkarmadan itiraf edemezdim. Şimdi artık o olmadığı için, her ne kadar Anne ve ben hâlâ isimsizliğimizi korumak istesek de sırrı *senden* daha fazla saklamak için bir sebep görmedik."

"Ne diyebilirim, sizinle *çok* gurur duyuyorum." Ellen önce beni, sonra Anne'i sıcak bir şekilde kucakladı. Başını hayranlıkla sallayarak, "İkiniz de çok zekisiniz. Bir roman yazmayı *hayal* bile edemem. Şimdi bana her şeyin nasıl olduğunu her bir ayrıntısıyla anlatacaksınız," dedi.

1848'in son aylarında, bütün dikkatimiz Emily'nin hastalığı ve çöküşüne yoğunlaşmıştı; fakat aynı zamanda, Anne'in adına artan korkularımı da yok sayamıyordum. Her gün ve her gece Anne derin, boğuk öksürüğü papaz evinde yankılanıyordu. Yeni yıl yaklaştıkça babam olabilecek en iyi öğüdü alabilmeye kararlı, Leeds'ten verem vakalarında uzmanlaşmış saygın bir doktoru Anne'i stetoskopla muayene etmesi için eve çağırdı.

"Korkarım ciğerlerin dolduğu bir tüberküloz vakası," diye soğukkanlılıkla bildirdi Bay Teale, muayenesini bitirdikten sonra babamla bana babamın çalışma odasında özel olarak.

Konuşamayacak kadar dehşete kapılmıştım. Babam uysalca sordu: "Yapılabilecek hiçbir şey yok mu?"

"Sanırım var," dedi Bay Teale. "Hastalık henüz çok ileri aşamada değil. "Hastalıkta bir ara, hatta bir durma bile sağlanabilir, eğer kızınız reçetemi uygular ve katı bir dinlenme ve soğuktan kaçınma perhizi izlerse."

Umut her yerimi sardı; tekrar nefes alabiliyordum. Anne kurtarılabilir miydi? Ah! Bir gerçek olsaydı! "Bize tam olarak ne yapılması gerektiğini söyleyin, doktor. Kendimizi size teslim edeceğiz."

Bay Teale'in önerisiyle, Anne'le yatağımı paylaşmayı bıraktım ve Branwell'ın eski odasına taşındım. Anne'in odasının sürekli aynı derece sıcaklıkta kalmasını sağlamak için her türlü özeni gösterdik. Anne, Emily'nin bütün tıbbi öneri ve tedavileri bırakışını izlerken hepimizin çektiği umutsuz acıları bilerek hastalığında çok sabırlıydı ve doktorun perhizini

elinden geldiği kadar sıkı sıkıya izledi. Doktorun talimatıyla, bütün kış evden kıpırdamadı, bu kilisede sevgili pazar ayinlerinden vazgeçmesi demek bile olsa. Bunun yerine her pazar öğleden sonra babamla evde onunla dua ettik. Fakat Bay Teale'in Anne'in yanına uygulamamızda ısrar ettiği yakı onu rahatlatmayıp sadece acı verdi ve Anne'in balina yağı gibi tadı ve kokusu olduğunu söylediği günlük balık yağı dozu sadece yemek yiyemeyecek kadar midesini bulandırmaya yaradı; sonunda bu tedavileri bırakmak zorunda kaldık. Yerel hekimimiz hidroterapi* uygulanmasını şiddetle önerdi; bu girişim de daha iyi bir sonuç vermedi.

İkinci bir görüş arandı ve Bay Smith'in yardımıyla, Kraliçe'nin ev halkının tanınmış doktoru ve verem üzerine İngiltere'nin en önemli otoritesinden alındı: Dr. John Forbes. Fakat Dr. Forbes, beni hayal kırıklığına uğratarak, hızla ve nezaketle postayla yanıt verip sadece Bay Teale'e olan inancını ifade ederek, zaten aldığımız tavsiyeyi tekrarladı ve Anne'in iyileşmesi için herhangi bir iyimser ümit beslemeye karşı beni uyardı.

Kış günleri bir cenaze kafilesi kadar karanlık ve ağır geçti, her yeni hafta bize Emily'yi bizden o denli hızla koparan elçinin tekrar kötü işinin başında olduğunu hatırlatarak. Martın sonunda, Anne'in soluk yüzünde ve gözlerinde yitik, boş bir bakış vardı; tanık olmak ya da tanımlamak için fazla dehşet dolu bir bakış.

"Tanrı'nın izniyle canımı bağışlamasını dilerim," dedi Anne bir sabah, kilisenin çan kulesinin üzerine uçan bir kuş sürüsüne bakıp, "sadece senin ve babamın hatırına değil, Charlotte, ama dünyadan ayrılmadan önce iyi bir şey yapmayı arzuluyorum. Gelecekte bir çalışma için kafamda pek çok plan

---

* Hastalığın içeriden ve dışarıdan su kullanımıyla iyileştirilmesi.

var, yazmak istediğim hikâye ve kitaplar için fikirler. Alçakgönüllü ve kısıtlı olabilirler, ama onların boşa çıkmasını ve bu kadar az bir amaç için yaşamış olmayı istemem."

"Sen büyük bir amaç için yaşadın Anne," dedim, gözyaşlarımla savaşıp, elini derin şefkatle sıkarken "ve *iyileşeceksin*. Savaşmadan vazgeçmek için çok değerlisin."

Bay Nicholls'la fındalıkta yürüdüğüm günden sonraki altı ayda, evimiz ölüm ve amansız hastalıkla öylesine sarılmıştı ki, o ve ben orada burada birkaç acele cümleden fazla bir şey güçlükle konuşmuştuk. Ancak martın son pazarında, Bay Nicholls ayinden sonra yanıma gelip Anne'i sordu.

"Babanız bana düzenli rapor verdi, fakat bu raporlara inandığımdan emin değilim. Onun nasıl olduğunu *sizden* duymak istedim."

Yanıtlamak için ağzımı açtım ve birden, beklenmedik şekilde gözyaşlarına boğuldum. Bay Nicholls önümde sessiz ve ciddi, yüzünde derin bir anlayış ve endişe kazılı olarak durdu. Cebinden bir mendil çıkarıp verdi. Yıllar önce, Brüksel'de, kederli zamanlarımda bana mendilini veren bir başka adamın uçucu hatırasını düşündüm. Belçika'da geçirdiğim yıllardan bu yana hayatım nasıl değişmişti! Kendimi şimdi neredeyse bambaşka bir insan gibi hissediyordum. Cebimde gayet iyi bir mendil olmasına karşın, Bay Nicholls'ın verdiğini aldım ve duygularımın kontrolünü tekrar kazanmaya uğraşarak, akan gözyaşlarımı kuruladım.

"O kadar çok mu hasta?" diye sordu Bay Nicholls nazikçe.

Başımla onayladım. "Emily'yi kaybettiğimiz zaman, çile bardağımızı son damlasına kadar içtiğimizi sanmıştım, ama korkarım daha tadacak çok keskin acı var. Anne daha yirmi dokuz yaşında, sör; ama şimdiden Emily'nin en sonunda olduğundan bile güçsüz ve zayıf."

"Üzüldüm. Bayan Anne, siz ya da babanız için yapabileceğim bir şey var mı? Herhangi bir şey?"

"Teşekkürler Bay Nicholls, mümkün olan her şeyi yapıyoruz; sanırım tek avuntumuz bu."

O zaman veda etti; ama beni şaşırtarak, ertesi öğleden sonra eve uğradı.

"Size bir şey getirdim Bayan Anne," dedi Bay Nicholls, Martha onu Anne'in dinlendiği ve benim akşam yemeği için sofrayı hazırladığım yemek odasına aldıktan sonra.

"Öyle mi Bay Nicholls?" diye yanıtladı Anne, ateşin yanındaki koltuğundan yavaşça kalkmaya başlayarak.

"Lütfen, kalkmayın." Bay Nicholls hızla öne geldi. "Cemaatimdekilerden birisi bana, sizin çektiğiniz tür hastalıklar için Gobold Sebze Balsamının mükemmel bir tedavi olduğunu söyledi. Denemeye değeceğini düşündüm. Faydası olursa diye, size sormadan Keighley'den biraz aldım." Anne'in ellerine küçük bir kavanoz koydu.

"Ne kadar incesiniz. Kesinlikle deneyeceğim. Teşekkür ederim, sör." Bay Nicholls eğildi ve ayrılmak üzereydi ki, Anne ekledi: "Çayda bize katılır mısınız, Bay Nicholls?"

"Yo, hayır... Aile yemeğinizi rahatsız etmek istemem."

"Rahatsızlık olmaz ve beni çok memnun edersiniz."

Bay Nicholls rahatsız göründü. Ani bir sızıyla, Bay Nicholls'ın bitişikte oturduğu bunca yılda, bize sofrada sadece birkaç kez, genellikle ziyaretçi bir dinadamı kasabadayken veya başka yerel papaz yardımcılarının eşliğinde kendi davetiyle katıldığını fark ettim. Bu durumlardan hiçbirinde, onun hakkında yanlış fikirlerimle hâlâ önyargılı, hiç nazik davranmamıştım. Şimdi bir gülümsemeyle ona döndüm. "Katılın bize Bay Nicholls. Bundan çok mutlu oluruz."

Bana şaşkınlık ve minnetle baktı ve tekrar eğildi. "Teşekkür ederim, katılırım."

Kızarmış kuzu ve şalgamdan oluşan yemek önce sessiz ilerledi. Babamla ve Bay Nicholls'la sohbet etme girişiminde bulundum, ama Anne'in iştahsızlığı ve sık, derin öksürüğü masadaki herkes için, kötüşelen durumunun bir hatırlatıcısıydı.

"Baba, Charlotte: Düşünüyordum da," dedi Anne, çatalını koyarken. "Bayan Outhwaite'ten mirasımı biliyorsunuz?"

Başımla onayladım, Bay Nicholls'a acele bir açıklama yaparak: "Anne'in vaftiz annesi daha geçen ay öldü. Anne'e 200 sterlin bıraktı."

"Onun bir kısmını bir tatil için kullanmak istiyorum," dedi Anne.

"Tatil mi?" oldu babamın şaşkın yanıtı.

"Birkaç haftalığına hepimiz uzağa gidelim istiyorum. Hava değişikliği ya da daha iyi bir iklime taşınmak, zamanında yapılırsa, verem vakalarında hemen hiç başarısız olmazmış diye okudum."

"İlk dürtüm seni hemen daha ılık bir iklime götürmekti," diye itiraf ettim, "ama doktor kesinlikle yasakladı. *Seyahat etmemelisin* dedi."

"Kış bitene kadar evden ayrılmamamı söyledi," diye düzeltti Anne, "şimdi bahar. Artık kaybedecek zaman yok gibi hissediyorum."

"Deniz kıyısına gidebilirsiniz," diye ekledi Bay Nicholls. "Deniz havası özellikle faydalıdır."

"Evet!" diye bağırdı Anne, gözleri aylardır görmediğim bir keyifle parlayarak. "Ah! Denize gitmeyi ne kadar isterim! Scarborough'yu yeniden bir görsem. Orada Robinson'larla yazlarımdan çok zevk alırdım. Siz de Scarborough'yu seversiniz, baba; Charlotte, bana bakmaktan ne kadar yorulduğunu görüyorum. Deniz havası ikimize de iyi gelir."

"Ben yetmiş iki yaşındayım, canım," dedi babam. "Benim seyahat günlerim bitti. Ama isterseniz ikiniz gidebilirsiniz."

Anne'e, doktor izin verirse onu Scarborough'ya götüreceğime söz verdim; ama yemekten sonra, Bay Nicholls'ı kapıya geçirdiğimde, ona ciddi kaygılarımı söyledim: "Anne için her şeyi yaparım; ama sizce böyle bir yolculuk için gerçekten gücü var mı?"

"Yolculuk gücünü kazanmasına yardım edebilir," dedi Bay Nicholls.

Başımla onayladım; ama o başını eğip ifademi incelerken, söze dökemediğim korkuları tahmin etti. Yavaşça, "Eğer Tanrı onu almayı dilerse Bayan Brontë, bunu yapar, burada ya da Scarborough'da. Kardeşinizin bunu çok istediği açık. Bu son zevki hak ediyor, sizce de öyle değil mi?"

Gözüm yaşlı, başımı salladım.

Eşiği geçerken "Babanızı bırakmak konusunda endişe etmeyin," diye ekledi, keskin zekâsıyla ikinci korkumu da adlandırarak. "Siz gittiğinizde onu kollarım."

On Yedi

Anne, daha önce Robinson'larla kaldığı ve Sacarborough'da en iyi konumlardan birine sahip olduğunu söylediği 2 Numaralı Cliff adında bir pansiyon biliyordu. Orada, deniz manzaralı olmasında ısrar ederek bir oda ayırttım, çünkü Anne'in mümkün olan her avantajdan faydalanmasını istiyordum. Anne, kendisine kötü bir şey olması ihtimaline karşı bir arkadaşım olmasında ısrar ederek Ellen'ı bize eşlik etmesi için davet etti ve Ellen seve seve kabul etti.

Üçümüz trenle Yorkshire kıyısına, yolculuğumuzu bir gece, Anne'in üzeri örtülü tekerlekli sandalyeyle dışarı çıkabildiği York'ta kalarak bölüp devam ettik. Geçmişte çok hayran olduğu Heybetli York Katedrali'ni görünce Anne'in gözleri yaşla doldu.

"Eğer *sonlu* güçler böyle bir katedral inşa edebiliyorsa," dedi büyük duyguyla, "sonsuz olan neler yapmaz ki?" Ellen ve ben Anne'in mest olmuş yüzünü görünce, konuşamayacak kadar tutulduk.

Anne'in mutluluğu, Scarborough'ya varışımızla, zevklerini bizimle paylaşmaya istekli olarak arttı. Bizi koyun ortasındaki vadinin üzerinde kurulu köprüden geçirdi ve orada kayalıkların ve kumların müthiş bir manzarasını sunan iyi bir bakış noktası bulduk; o zaman Ellen'la benim, o dinlenirken plajda

yürümemiz için ısrar etti. Hatta kendisi de, eşek arabasıyla, oğlan sürücü hayvana iyi davranmayınca dizginleri ele alarak bir saat plajda dolaştı.

27 Mayıs Pazar akşamı Anne'in sandalyesini oturma odamızın penceresine ittik ve üçümüz oradan gördüğüm en muhteşem gün batımını izledik. Gökyüzü pembe, mor, mavi ve altın rengi tonlarıyla kaplıydı; kayalıktaki kale gururlu bir görkemle, azalan ışıkla yaldızlı duruyordu; uzaktaki gemiler parlak altın gibi ışıldıyordu ve kıyıda demirlemiş küçük tekneler gelgitle hoş bir şekilde kabarıyordu.

"Ah!" diye konuştu Anne tek kelimeyle, tatlı, meleksi yüzü neredeyse baktığımız sahne kadar parlak aydınlanarak.

Ertesi sabah, kendini çok daha zayıf hissederek eve dönmeye zamanı olup olmadığını öğrenmek için bir doktor görebilir mi diye sordu. Bir hekim -bir yabancı- çağrıldı ve ona üzücü bir dürüstlükle ölümün an meselesi olduğunu söyledi. Donakalmıştım; bu kadar çabuk olacağını beklemiyordum. Anne teşekkür etti ve onu bizim bakımımıza bırakmasını söyledi. Kanepede yatıp, Ellen'la ben yanında sessiz, gözyaşı selimizi durduramayarak otururken kendi kendine yavaşça dua etti.

"Benim için ağlamayın," dedi Anne sessizce. "Ölmekten korkmuyorum." Zorla aldığı nefesleri arasında, şöyle dedi: "Charlotte, buraya gelmeden önce sana Scarborough'yu ne kadar seveceğini söylediğimi ve pek çok görkemini anlattığımı hatırlıyor musun? Sana tam da bu pansiyonların bir imgesini canlandırmıştım ve güzel manzarayı anlatmıştım. Daha kendin görmediğin için o zaman sözlerime inanmıştın. Ama tam dediğim gibi çıkmadı mı?"

"Çıktı," dedim kesik kesik.

"Tanrı'nın krallığı da öyle olacak. Görmeden inanmalıyız, ona, acı dolu bir hayattan kurtuluş için teşekkür etmeli ve önümüzde daha iyi bir varoluş olduğu konusunda Tanrı'ya güvenmeliyiz."

Daha önce ahirete hiç inanmasaydım bile -kız kardeşimin parlak ve dingin yüzünü görüp, dudaklarından o huzurlu ve ölçülü sözleri duyunca- şimdi bundan emin olurdum.

Ellen'a, "Benim yerime bir kız kardeş ol. Charlotte'a edebildiğin kadar eşlik et," dedi.

"Ederim," diye yanıtladı Ellen gözü yaşlı.

Anne'in elini elime aldım, acımı bastırma çabasıyla sıktım. "Seni seviyorum, Anne."

"Ben de seni seviyorum. Cesur ol Charlotte. Cesur ol," fısıldadığı son sözlerdi Anne'in.

Bir yıl önce, bir kâhin beni önümüzdeki uzun aylarda yatan acı hakkında uyarmış olsaydı -1849 Haziran'ında nasıl duracağımı... ne kadar mahrum ve yoksun olacağımı- önden söyleseydi, buna asla dayanılmaz, diye düşünürdüm. Hepsi gitmişti: Brawell, Emily, Anne... Hepsi sekiz aylık bir sürede kâbus gibi, Maria ve Elizabeth'in yirmi yıldan fazla zaman önce gittiği gibi. Neden benden genç ve iyi ruhlar yaşamdan koparıldı, Tanrı benim canımı bağışlarken, anlayamadım; ama Tanrı'nın bilge, mükemmel ve insaflı olduğuna inanıyordum. Bir şekilde güçlü kalmaya ve O'nun lütuflarına layık olmaya ant içtim.

Babamı bir çocuğunun daha cenaze kederinden kurtarmak için Anne'i Scarborough'da, kasabanın tepesinde, St. Mary bahçesinde gömdük. Ailemizin diğer üyeleriyle kendi kilise mezarlığımızda yatmayacak olmasına üzülsem de, Anne'in en sevdiği yerde, o kadar çok sevdiği etkileyici deniz manzarasına bakarak toprağa verildiğini düşünmek beni rahatlattı.

Haworth'a döndüğümde, babam ve hizmetçiler beni öyle sıcak bir şefkatle karşıladılar ki avuntu bulmalıydım, ama böyle bir acı için pek az avuntu vardır. Köpekler beni tuhaf bir coşkuyla karşıladı. Eminim beni diğerlerinin habercisi olarak gördüler; ben geri geldiğime göre, bu kadar zamandır yok

olanlar da çok uzakta olmasa gerek diye düşündüler. Bay Nicholls, kederli ve yaşlanan babama yardımcı olmak için pek çok ek görev üstlendi ve bana ilgisini ifade etti; ama onun avutma girişimlerini onaylamaktan fazlasını yapamayacak kadar kendi ızdırabıma dalmıştım.

Ah! Papaz evi ne kadar sessizdi. Odalar, bir zamanlar o kadar heyecan ve hayat doluyken, sessiz ve boştu; bütün gün boyunca duyulan tek ses saatin tıkırtısıydı. Dışarı çıkmaya cesaret ettiğimde, taşçının Haworth kilise bölgesi için sonsuz mezar taşlarını oyarken, yazı keskisinin yankılanan yontuşu, kendi taze kederimin o kadar acı dolu bir hatırlatıcısıydı ki beni aceleyle geri içeri yollardı. Kendimi hücre hapsinde, görüş açısında sadece bir kilise ve kasvetli bir mezarlık olan bir tutsak gibi hissediyordum. Başka çevreler özlemeye başladım, ama aynı zamanda, bundan zevk alma ve verme yeteneğimden şüphe ettim. Tam bir hafta, herhangi bir faydalı iş yapamadım ve anlayışlı bir arkadaşa birkaç satır yazmaktan daha zahmetli bir görev için kalem oynatamadım.

Sonunda, bir iç çatışmadan sonra, toparlandım. Çatışma bir haziran sabahı söndü; uyandığımda ilk düşüncem, beni bütün hafta bezdiren tatsız sözlerin inatçı bir tekrarıydı: "Gençliğin geçti. Asla evlenmeyeceksin. Seni anlayan ve senin anladığın iki insan gitti. Yalnızlık, Hatıra ve Özlem bütün gün senin neredeyse tek yoldaşların olacak. Geceleri yatağa onlarla gireceksin; seni uzun süre uykusuz bırakacaklar; yarın tekrar onlarla uyanacaksın ve ondan sonra her gün, hayatının sonuna kadar."

Bu kendine acıma haliyle birkaç gözyaşlı an debelenmiştim ki yeni bir ses, daha tatlı, daha saf bir ses, Anne'e benzeyen (öyle sandım) bir meleğin sesi ani bir güçle konuştu: "Sen, yalnız, dertli. Bunlar gerçekten de karanlık günler; ama senden daha çok acı çeken binlerce kişi var. Evet, yalnızsın, ama

tek başına değilsin; evet, sevdiklerinin çoğunu kaybettin, ama hâlâ senin için çok değerli bir yakının var. Evet, ıssız kırlık bir kilise bölgesinde oturuyorsun, ama umudu ya da sebebi olmayan, çaresiz bir kız kurusu değilsin; ne de tufanı incelemekten yorgun, dönecek gemisi olmayan kuzgun gibisin. Hayır! Umudun *var!* Sebebin var! Çare *çalışmak* olmalı, acıma değil! Yerleşik acının tek köklü çaresi çalışmak!"

Yatakta, yorganı atıp gözlerimi kurularken kalbim çarparak oturdum. Yeni bulunmuş yolum açıktı. Keder ve yalnızlığımı gidermek için çalışmaya dönmeliydim.

Erkek kardeşim ölüp kız kardeşlerim hastalandığında romanım *Shirley*'nin neredeyse üçte ikisi tamamlanmıştı. O zamandan beri ona pek bakmamıştım. Şimdi, tanıdık olmayan bir ıssızlıkta yazmaya çalışmak zordu; okuyacak bir Ellis ve Acton Bell artık yaşamıyorken bir şey yaratmaya girişmek anlamsız görünüyordu. Onların kafa dengi, şakacı desteklerini çok özlüyordum; başta kitabın tamamı, üzerine kurulduğu her umutla birlikte yiterek kibir ve ruh işkencesinden ibaretmiş gibi göründü.

Fakat sonunda, yazma uğraşı bana bir lütuf oldu; beni karanlık ve ıssız gerçeklikten alıp, gerçek olmayan ama daha mutlu bir yere götürdü. Duygularımı dosdoğru kalbimin acıyan merkezinden çıkarılan sözlerle sayfaya dökebiliyordum; ama kendi karakterlerime karşı, Tanrı'nın bana olduğundan daha iyi olabilirdim. Kurgusal Caroline'imi ateşle sarabilir, onu ölümün ta kıyısına Gölge Vadisi'ne gönderebilirdim ve sonra, çocukluğumun güçlü Tallii Perisi* gibi ona sağlığını

---

* Dört Bronte çocuğu, oyunları ve erken fantazi yazılarıyla bağlantılı olarak, kendi aralarında kullandıkları takma adlar almışlardı. *Arap Geceleri* ve James Ridley'nin *Peri Masalları*'ndan esinlenerek, kendilerini güçlü "periler" olarak hayal etmişlerdi. Charlotte'un adı "Tallii Perisi" idi.

yeniden verebilir, uzun zamandır özlenen, uzun zamandır kayıp bir akrabasını buldurup, sevdiği adamla evlendirebilirdim.

Kendinizi tamamen konuya vermeden değerli bir şey yazamazsınız ve kendinizi bu kadar verince, iştahınızı ve uykunuzu kaybedersiniz, elden bir şey gelmez; *Shirley* için de böyle oldu. Romana çok emek verip 1849 Ağustos sonunda tamamladım; yine kitap baskıya hızla yetiştirilerek ekim sonu çıktı. Genelde basın ve halk tarafından iyi karşılandı, ancak *Jane Eyre* kadar övülmedi. Öyle ki, *Jane Eyre*'i kötüleyerek konuşanlar *Shirley*'yi biraz daha fazla beğenmiş gibiydiler; bu sırada *Jane Eyre*'den en çok büyülenenler, ironik bir şekilde (belli eleştirmenlerin gelecekte melodramdan kaçınma katı öğütlerine karşın) aynı derecede heyecan ve tahrik bulmadıkları için hayal kırıklığına uğramıştı. Benim öngörmediğim ise yeni kitabımın hayatımı nasıl değiştireceğiydi:

Shirley, ilk kez ve sonsuza kadar, isimsizlik örtümü kaldırdı.

Jane Eyre'i yazarken, Lowood Okulu ve halkını gerçek olaylara dayandırsam da, o olaylar o kadar uzun zaman önce olmuştu ki yazarın hayatıyla bir bağlantı kurulmamıştı. Yeni kitabım bütün bunları değiştirdi.

Shirley geçmişte geçiyordu, sahne arkasında, 1811-12'de, Yorkshire'in Batı Riding bölgesinde Ludite isyanı sırasındaki sosyal ve ekonomik karışıklık vardı. Ancak, karakterlerin pek çoğunu neredeyse tümü hâlâ Birstall, Gomersal ve kendi komşu topluluklarımızda yaşayan insanlar üzerine kurmuştum. Belki saflık etmiştim, ama keşfedilme korkum yoktu. O kadar az tanınıyordum ki, eserle özdeşleştirilmem mümkün olmaz sanıyordum; insanların Haworth papazının evlenmemiş, sessiz kızının bir roman yazmış olmasından şüphelenece-ği aklımdaki en uzak şeydi. Ne kadar yanılmışım!

Sırrım sessizce açığa çıkmaya başladı. Smith&Elder'dan yazışmalar ara sıra mühürsüz geliyordu; zarfların Keighley postanesinde açılıp incelendiğinden şüphelendim. *Shirley*'yi yazarken danıştığım Joe Taylor, yazarlığımdan Gomersal'da o kadar çok kişiye söz etmişti ki, orada Ellen'ı ziyaret ettiğimde bölgenin her yerinden insanlardan yeni bir saygı ve artan bir nezaketle karşılandım.

Eleştirmen Bay George Lewes, *Jane Eyre*'deki okulun Dinadamları Kızları Okulu ve Currer Bell'in Charlotte Brontë olduğunu anlayan eski bir okul arkadaşımdan bunu duyunca, *Shirley*'nin yazarının Yorkshire'da yaşayan evde kalmış bir kız ve bir dinadamının kızı olduğunu duyurmuştu! Haber Londra gazetelerine sıçradı. Bay Smith beni ateşe ateşle karşılık vermenin en iyisi olduğuna ikna etti ve böylece 1849 Aralık'ında Londra'ya onunla ve annesiyle kalmaya gidip, bir yemek davetinde edebi Rhadamanthuslara* (edebiyat dünyasında en çok sayılan ve korkulan beş eleştirmen) resmen tanıtıldım. Önce bu büyük adamlarla tanışmaktan ürksem de, yüz yüze gelince olağanüstü nazik olduklarını keşfettim; kusurlarını algılayınca ve onların da sonunda ölümlü olduklarını görünce hayranlığımı kaybettim.

Bay Nicholls, Haworth'ta yazarlığımı öğrenen ilk kişilerdendi. Parlak, soğuk bir ocak günüydü, yeni onyılın başlamasından hemen sonra. Londra'dan döndüğümden beri bir soğuk algınlığı beni içeride tutmuştu. Şimdi iyileşmiş ve pelerinime sarınmış, şapkam ve manşonumla, havada bir durulmadan faydalanıyor, karlı kilise bahçesinde çok basılmış bir yolda, etrafta kimse yokken yürüyordum. Birkaç dakika sonra

* Yunan mitolojisinde, Rhadamantus, Zeus'la Europa'nın oğlu, Minos'tan önce Girit'i yöneten ve adaya mükemmel bir kanunname getiren akıllı bir kraldı.

arkamda karda çatırdayan ayak sesleri duydum. Bay Nicholls yaklaşıp önümde durdu, elleri palto ceplerine sokulmuş, yanakları soğuktan parlak kırmızı ve yüzünde tuhaf, yarı gülümseyen, yarı bocalayan bir bakışla.

"Bayan Bronte."

"Bay Nicholls."

Bana baktı, sonra uzağa baktı, sonra tekrar bana baktı, bir kısmen hayranlık, kısmen utangaçlık, kısmen şaşkın inanmazlık bakışıyla. "Sizi görmeyi umuyordum. Sizi tebrik etmek istedim. Babanızdan çok şaşırtıcı haberi aldım. İki kitabınız basılmış."

"Babam mı söyledi size? Onu azarlamalıyım Bay Nicholls, çok yanlış yapmış. Bunun bir sır olması gerekiyordu."

"Neden böyle bir başarıyı sır olarak saklamalı, Bayan Brontë? İki kitap! Çok gurur duymalısınız. Bana söylediği an, çıktım ve *Jane Eyre*'in bir kopyasını edindim."

Mide çukurumda garip bir pırpır hissettim. "Okudunuz mu?"

"İki oturuşta okudum. Elimden bırakamadım."

Yüzümün ısındığını hissettim ve bakışlarımı kaçırdım. Yanıtından memnun olmuştum, ama aynı zamanda donakalmıştım. İnsanın ruhunu isimsizlik örtüsü altında soyması bir şey, o güvenlik kalkanı kalkınca, kendisini dünyaya açık ve çıplak göstermesi bambaşka bir şeydi. *Jane Eyre* benim aşk, ahlak ve bir kadının toplumdaki yerine dair en kişisel düşünce ve duygularımı bazılarını açığa çıkarıyordu; doğamın (evlenmemiş bir kadın ve Bay Nicholls'ın söylediğini itiraf ettiği gibi bir kız kurusu olarak), terk edilmiş bir evde kalmış kızın tutkulu zırvaları olarak yorumlanabileceğini düşündüğüm bir yanını ortaya çıkarmıştı. Bay Nicholls beni böyle mi görmüştü? Bilemedim.

"Böyle bir romanı okumakla ilgileneceğinizi asla tahmin etmezdim, sör," diye yanıtladım sessizce.

"Klasiklerle eğitildiğimi kabul ediyorum ve daha önce hiç bu tür kitap okumadım; keza tanıdığım birinin yazdığı bir kitap da. Hikâyenizi okumak yeni ve heyecan verici bir deneyimdi, Bayan Brontë. Çok... Çok iyi bir kitap."

"Teşekkür ederim."

Başını salladı, hayretle. "Anlıyorum ki kız kardeşleriniz de yayımlanmış."

"Öyle."

"Bütün Brontë ailesi, bir yazarlar grubu! Keşke hayattalarken bilseydim. Bütün bunların burnumun dibinde olduğunu düşünmek; hiç de şüphelenmedim. En azından bu, bir çırpıda bitirdiğiniz bütün o yazı kâğıtlarının büyük gizemini çözüyor."

Gözleri öyle neşeli parıldıyordu ki, gülümsemeden edemedim; sonra o yüksek sesle güldü ve ben de kendimi onunla gülerken buldum. "O konuda kendimi hâlâ kötü hissediyorum," dedim, neşe patlamaları arasında. "Bize ihtiyaç anımızda kâğıt bulmak için ta Bradford'a gitmeniz büyük incelikti; ama ben o kadar dik kafalıydım ki bunu takdir edemedim."

"Zararı yok. Çok uzun zaman önceydi. Bu arada diğer kitabınızı okumak için sabırsızlanıyorum, ama hiçbir yerde bulamıyorum. Bana bir kopya ödünç vermeyi düşünür müsünüz?"

Bu rica beni yeni bir gerginlikle doldurdu ve yanaklarıma başka bir kızartı getirdi. *Shirley*'de, kişisel deneyimden gelen pek çok sahne yazmıştım ve mahallemdeki dinadamları üzerine dayandırdığım kendini beğenmiş, soytarıca bir üçlü -ikisi Bay Nicholls'ın belli arkadaşları- dahil etmiştim. Ayrıca sonunda Bay Nicholls'ın tıpatıp aynısı olan bir karakteri kısaca tanıtmıştım. Son zamanlarda Bay Nicholls'a olan duygularım

büyük ölçüde yumuşadığı için, onu meslektaşlarından çok daha iyi bir ışık altında resmetmiştim; yine de, tepkisi hakkında endişeliydim.

"Size kitabı vermekten mutlu olurum, sör, ama bir uyarı yapmalıyım: *Shirley*'yi yazdığım zaman, mahallemden kimsenin okuyacağını düşünememiştim. O açıdan budalalık etmişim. Kitaptaki bazı karakterleri ve olayları biraz... Tanıdık bulabilirsiniz. Umarım sizi gücendirmem."

"Kayda alındı. Evet, ne zaman alabilirim?"

Ona kitabı verdim. Ertesi gün, ev sahibesi Bayan Brown bana ciddi olarak Bay Nicholls'ın kafasında bir bozukluk olduğunu düşündüğünü, çünkü onun odasında yalnızken, büyük kahkaha gürlemeleri çıkarıp ellerini çırptığını ve yere ayaklarını vurduğunu duyduğunu söyledi. *Ondan* sonraki akşam, Bay Nicholls babamı görmeye geldiğinde, ona papaz yardımcıları hakkındaki bütün sahneleri yüksek sesle okurken duydum; asi köpek ve korkmuş papaz yardımcısı hakkındaki sahneyi iki kez, kahkahalar atarak okudu.

Daha sonra, benim oturduğum yemek odasının kapısını çaldı. İçeri girmesini söyledim; girip merhaba dedi.

"Oturmak ister misiniz, sör?"

"Ne yazık ki kalamıyorum. Romanınızı geri vermek ve izniniz için teşekkür etmek istedim." Kitabı yemek masasının üzerine koydu. "Nefis bir kitap, Bayan Brontë."

Teşekkür ettim. Gitmek için kıpırdamadığından ve daha bir şeyler söylemek ister göründüğünden, hevesle davrandım: "Lütfen romanla ilgili olabilecek düşüncelerinizi söylemekten çekinmeyin, sör. Bütün eleştirmenler beğenmiş değil. Artık, babam ve yayıncılarımdan başka bu konuları tartışacak kimsem yok ve düşüncenizi çok merak ediyorum."

Biran sessiz kaldı, sonra konuştu: "Eh, ben bu işlerde uzman değilim, ama eleştirmenlerin yakınacak ne bulabildiğini

bilmiyorum. Ben iyi yazıldığını düşündüm. Yorkshire kırlarına ilişkin tasvirlerinizi beğendim. 'Tartar'ınızda Keeper'ı tanıdım. Bay Grant ve Bay Bradley'yi mükemmel yakalamışsınız. Hayatımda hiç bu kadar çok gülmemiştim. Kendi kopyamı ısmarlamak niyetindeyim."

"Daha iyi bir tavsiye isteyemezdim."

Biraz daha duraksadıktan sonra ekledi: "Sormam küstahça mı olur Bayan Brontë, bir ihtimal, Bay Macarthey'yle kastedilen ben miyim?"

Yanaklarım ısındı. "İtiraf edeyim, aklımda siz vardınız, sör, sonunda o küçük parçayı yazdığımda." Gülüşü üzerine ekledim, "İnanın, okuyacağınızı düşünsem asla bunu yazmazdım."

"Ama ben onur duydum," dedi zaferle, "kendimi kitabınızda bulmaktan, rolüm ne kadar küçük olsa da."

Birkaç gün sonra Martha mutfaktan aceleyle, öfleye pöfleye ve heyecanla geldiğinde, bir mektup yazıyordum.

"Ah, madam, bir haber duydum ki!"

"Ne hakkında?" dedim, ama neyin geldiğini tahmin edebiliyordum.

"Lütfen madam, iki kitap yazmışsınız. Görülmüş en muhteşem kitaplarmış! Babam Halifax'ta duymuş ve Bay George Taylor ve Bay Greenwood ve Bay Merrall ie Bradford'da... Tamirciler Enstitüsü'nde ısmarlamak için bir toplantı yapacaklar!"

Martha'yı yatıştırıp gönderdim, sonra soğuk terler döktüm. *Jane Eyre* ve *Shirley*, kilise hadememiz John Brown tarafından -ve şüphesiz Haworth'taki her erkek ve kadın tarafından- okunacaktı; Tanrım bana yardım et, beni koru ve kurtar!

Laf ateş gibi yayıldı. Artık görünmez biri olarak yürüyemiyordum. Çok geçmeden bütün köy kitaplarımı okumak için,

özellikle *Shirley* üstüne kendilerini rezil ederek yaygara koparıyordu. Tamirciler Enstitüsü'nde ödünç bulunan üç kopya için kura çekip, kitabı ödünç alanlara iki günden fazla tutarlarsa günde bir şilin ceza koydular. Ellen bana yazıp, *Shirley*'nin onun bölgesinde de benzer bir ilgiyle karşılandığını, sakinlerinin kendilerini tanıdığını ve Yorkshire halkının ve taşranın kendilerinden biri tarafından yazıyla resmedilmesinden heyecan duyduklarını anlattı. Yerel papaz yardımcıları bile -zavallı adamlar!- herhangi bir dargınlık göstermeden, her biri karakteristik olarak kendi yaralarının avuntusunu kardeşlerinin başarısıyla övünmekte buldu.

O zaman duyduklarımın daha fazlasını tekrarlamak sadece saçmalık ve kibir olur, özellikle, basında olumlu eşit ağırlıkta olumsuzla dengelenmişken. Yine de, komşularımızın coşkusu için minnettardım, çünkü bu, şimdi çalışmamdan duyduğu gururun sınırı olmayan yaşlanan babam için canlandırıcı bir zevk kaynağıydı.

Bir sabah, tuhaf bir şekilde bana dokunan bir olay oldu. Babam ellerime bir paket eski, sararmış mektup koydu.

"Charlotte," dedi yavaşça ve ciddiyetle, "bunları görmek isteyebileceğin aklıma geldi. Annenin mektupları."

"Annemin mektupları mı?" diye yanıtladım büyük şaşkınlıkla.

"Evlenmeden önce bana yazdıkları. Onlara her zaman çok değer verdim. İstersen okuyabilirsin." Bununla, odadan çıktı.

Annemin mektupları! Böyle mektupların var olduğuna dair hiçbir fikrim yoktu. Hemen, babamın onları bunca yıldan sonra benimle paylaşmasına ilham verenin ne olduğunu anladım: *Shirley*'de annesini özleyen karakterim Caroline'i okuyunca, şüphesiz o kadar küçük yaşta annemin ölmesiyle bendeki kaybın derinliğini anlamıştı. İlk narin mektubu açarken içim titredi; orada sayfalardaki ince, tanımadık el yazısını

görünce yüreğim hopladı. Şimdi, ilk kez, kendi aklımın türediği bir aklın kayıtlarını okumak ne kadar tuhaftı! O aklı gerçek bir incelik, duruluk ve yüksek düzende bulmak ne kadar acıklı ve tatlıydı! Onlarda tanımlanamaz bir dürüstlük, bir saflık, bir bağlılık, bir alçakgönüllülük ve bir yumuşaklık duygusu vardı; ayrıca bir mizah duygusu da babama "Sevgili sırnaşık Pat" diye hitap ediyordu. Ah! diye düşündüm, gözlerime yaşlar dolarken, yaşamasını ve onu tanıyabilmeyi ne kadar isterdim!

Değerli belgeleri geri verirken, onları benimle paylaşmaktaki cömertliği ve duyarlılığı için babama teşekkür ettim.

"Tatlı, harika bir kadındı ve sen de ona çok benziyorsun, Charlotte," dedi, elimi şefkatle sıkarken. "Sen artık benim avuntum ve tesellimsin; sensiz nasıl yaşarım bilmiyorum."

"Asla buna mecbur kalmayacaksınız, baba," diye söz verdim.

Sonraki üç yılda hayatım yalnızlıkla kalabalığın tuhaf bir karışımıydı. Kazançlarımın bir kısmını, papaz evinin içinde biraz tadilat yapmakta kullandım; yemek odasını ve yukarıdaki yatak odasını genişlettim, yeni perdeler ekledim ve döşemelikleri değiştirdim. Yeni bir kitap konusunda huzursuzdum ve bir konuya sadık kalamıyordum; Londra'ya birkaç ziyaret yapıp Bay Smith'in evinde yemeklere katıldım ve içlerinde William Makepeace Thackeray'in de olduğu birkaç önemli yazarla tanıştım. Kentin pek çok gezilecek yerini gezdim ve ünlü oyuncu Macready'yi *Othello* ve *Macbeth*'te izledim.

Bay Smith'in teşvikiyle ("artık ünlü bir yazarsınız, Bayan Brontë," dedi, "resminizin yapılması *görgü gereğidir*"), isteksizce, moda sanatçı George Richmond'a portremi yaptırdım: Bay Smith'in bana hediye olarak çocukluğumun kahramanı Wellington Dükü'nün çerçeveli bir portresiyle birlikte evi-

mize gönderdiği, renkli tebeşirle yapılmış incelikli bir çizim. Resmimin, benden çok kız kardeşim Anne'e benzediğinden, güzel bir suret olduğunu düşündüm. Tabby beni çok yaşlı gösterdiğinde ısrar etti; ama aynı kararlılıkla, Wellington Dükü'nün resminin "Efendi'nin bir portresi" (babamı kastederek) olduğunu belirttiğinden, onun fikrine çok fazla önem atfedilemezdi.

Martha, "Gözler çok benziyor. Sanki bana tepeden bakıyorsunuz gibi, madam, sanki baştan ayağa ruhumun içine bakıp bir fikir oluşturuyorsunuz," dedi.

Babam portremi gururla yemek odasındaki şöminenin üzerine asıp, doğru bir resim olarak telaffuz etti. "Seni tamamen yakalamış," dedi alışılmadık bir sırıtışla. "Ne mükemmel güzellikte ve canlı gibi bir ifade! Ayrıca, hem akıl hem cismin bir çizgesel temsilini başarıyor. İçinde yazarın ve dâhinin güçlü belirtilerini gördüğümü sanıyorum."

"Fikrinizde yanlılığın güçlü belirtilerini *gördüğümü* sanıyorum," dedim gülerek.

Bay Nicholls portreyi görünce, gözlerini dikerek, konuşmadan, çok uzun bir süre, parıldayan gözlerle ve saklamaya kararlı göründüğü bir gülümsemeyle durdu. Babam eser hakkındaki değerlendirmesini sorduğunda, sadece çok iyi olduğunu düşündüğünü söyledi.

1850 yazında, George Smith ve kardeşleriyle buluşmak için Edinburgh'a gittim; Ellen'dan doğruluk ve benzeri konular hakkında çok sayıda şoke olmuş yoruma neden olan bir gezi. Ellen çok geçmeden aramızda bir eşleşme hakkında fikirler yürütmeye başladı. Bu fikre güldüm. Yakışıklı, zeki ve çekici genç yayıncım Bay Smith'le düzenli olarak yazışmaktan hoşlansam da, gerçekte sadece arkadaşlık hissediyordum, o da bana. Bay Smith sadece bir güzelle evlenirdi (bunu içgü-

düsel olarak biliyordum) ve zaten yaşlarımız ve toplumdaki yerlerimiz arasındaki fark böyle bir eşleşmeyi gayet olanaksız kılardı.

Edinburgh'dan Göller Bölgesi'ndeki Windermere'e, yeni arkadaşlarım Sör James ve Leydi Kay-Shuttleworth (beni arayıp bulup, isteyerek kanatları altına alan edebi hevesliler) ile yaz için tuttukları evde kalmak üzere geçtim. Orada, unutulmaz şekilde, Bayan Gaskell* -benden altı yaş büyük bir kadın ve eserlerine hayran olduğum gerçek yetenek bir yazar- ile tanıştım. Bana, *Shirley*'nin yayımlanması üzerine öyle övgü ve ilgiyle yazmıştı ki (yayıncım aracılığıyla), minnetimi ifade etmek için yanıt vermek zorunda hissettim kendimi. Şahsen, Bayan Gaskell'i çok zeki, akıllı, neşeli ve hoş, candan tavırlı, iyi ve nazik kalpli biri olarak buldum. Ortak çok şeyimiz olduğunu keşfettik ve çok yakınlaşıp, yıllar içinde önemi artan bir arkadaşlığa başladık.

Eve dönünce en büyük avuntularımdan biri okumaktı. Cornhill'den büyük kutularla en yeni kitaplar saat gibi gönderiliyordu ve her gün zevk içinde onları yutarak uzun saatler geçiriyordum. Diğer tutkulu uğraşım, yazışmaya olan bağlılığımdı. Ellen'la, Bay George Smith'le, Bay Smith Williams'la ve arkadaşım, eski öğretmenim (Roe Head Okulu'nda öğretmen olduğum yıllardan beri yazıştığım) Bayan Wooler'la birbirimize düzenli olarak haber dolu mektuplar yazıyorduk; haftamın parlak noktası olan ve Haworth'un ıssızlığından hoş bir rahatlama sağlayan iletişimlerdi bunlar. Yeni Zelanda'daki Mary Taylor'dan gelen seyrek mektuplar da eşit derecede avutucuydu; o uzak sömürgedeki yeni hayatında, arada bir

* Zamanının en beğenilen ve yaygın şekilde okunan romancılarından biri olan Elizabeth Gaskell daha sonra Charlotte Brontë'nin ünlü ve çığır açan bir biyografisini yazacaktı.

yalnızlık ve dükkânını yönetmekte gereken yoğun çalışmaya karşın mutlu ve tatmin olmuş görünüyordu.

Arada bir, acı hatıralar çok fazla vurduğunda veya kendi yalnızlığım dayanılmaz göründüğünde, Monsieur Heger'den gelen mektuplarımı gül ağacı kutusundan çıkarıp tekrar okurdum. Bu hareketin budalaca olduğunu çok iyi bilirdim; eski hocam için aklımda ya da kalbimde artık bir yer yoktu; o gerçekle çok zaman önce barışmıştım. Yine de, bilemediğim bir nedenden, o narin belgeleri titrek mum ışığında ne zaman okusam, Monsieur'nün düşünceleri ve sözleri beni rahatlatırdı.

Yayıncımın büro yöneticisi Bay James Taylor ile aramda yazışmalardan sıcak bir arkadaşlık doğdu. Birkaç kez karşılaşmıştık ve benden etkilendiğini sezmiştim. Bir mektup yazıp 1851 Nisan'ında beni Haworth'ta ziyaret etmek istediğini bildirince, gelişinin doğasına dair bir önsezim oldu; onun hakkında iyi düşünmeye hazırdım. Beklediğim gibi, Bay Taylor bana evlilik teklif etti; ancak bir sorun vardı: Smith, Elder&Co.'nun bir şubesini idare etmek üzere beş yıllığına hemen Hindistan'a gitmeye niyetliydi ve dönüşünde onunla evlenmeye söz vermemi istedi.

Beş yıllık bir yokluk -aramızda üç okyanusluk mesafe-, aklımda sonsuz bir ayrılığa eşdeğerdi! Ek olarak, geçmesi daha da zor bir engel vardı: O ziyaret üzerine, ne kadar uğraşsam da, Bay Taylor'da bir centilmenden eser bulamadım; gerçek bir terbiyeden tek bir ışıltı yoktu. Dahası, kardeşim Branwell'a benzerliği (yapı olarak küçük, kızıl saçlı, kararlıydı; heybetli bir burnu vardı) çok belirgindi; yanımda durup gözlerini üzerime sabitlediğinde damarlarım buz kesti. Babam, Bay Taylor gibi terbiyeli, güvenilir bir kişiyle, beş yıl ertelenen olası bir birleşmenin çok yerinde ve makul bir iş olacağını düşünür gi-

biydi; ama onunla evlenemezdim, reddim beni evde kalmışlığa ve bir ömür yalnızlığa mahkûm etse bile.

Londra'da gayet mutlu, George Smith'le Bay ve Bayan Fraser adlarını takınarak Strand'de Dr. Browne adında, bize doğamızı ve yeteneklerimizin yazılı analizini çıkaran bir frenolojisti* ziyaret ettik. Bay Smith "kadın cinsinin bir hayranı, şefkatli ve arkadaş canlısı, ideal ve romantikten hoşlanan ve ertelemeye yatkın olmayan" biri varsayıldı; hayatın ta kendisine benzeyen bir okumayla. Ben, "iyi bir dil uzvuna sahip", "duygularını açıklıkla, kesinlikle ve güçlü olarak ifade edebilen" ve "güzel ve idealin yüceltilmiş bir algısıyla donanımlı" olarak açıklandım. Bağlılıklarım, diye belirtti Dr. Browne, "güçlü ve dayanıklı" idi ve "şair değilse, duyguları şiirsel veya en azından şiirsel duyguya özgü olan o arzulu pırıltıyla dolu." Bu okuma beni çok sevindirdi, çünkü en övgü dolu noktaları, olmak istediğim kadını tarif ediyordu.

Sanırım Londra'da, sırf eve, dayanılması zor bir boşluğa dönmekten kaçınmak için kalmam gerekenden fazla kaldım; sonra Bayan Gaskell ve ailesiyle Manchester'da neşeli, havadar evlerinde birkaç güzel gün geçirdim. Haworth'a dönüşümde Ellen ziyaretime geldi; ama onun gidişinden sonra, Haworth'ta hayatımın yalnızlığı ezici geldi. Kız kardeşlerimi hâlâ günlerimin yakasını bırakmayan ve geceleri beni geç saate kadar uyanık tutan fiziksel bir acıyla özlüyordum.

Kırlarda yürüdüğüm zaman her şey bana onları ve orada benimle oldukları zamanı hatırlatıyordu. Bana onları çok seven Emily'yi hatırlatmayan tek bir fundalık tepeciği, bir eğ-

* Frenoloji, on dokuzuncu yüzyılda popüler bir psikolojik teoriydi (Brönteler tarafından da hevesle benimsenmişti) ve kafatasının şekli ve yapısının karakter ve zihinsel kapasiteyi açığa çıkardığı inancına dayanırdı.

reltiotu dalı, körpe bir yabanmersini yaprağı, kanat çırpan bir tarlakuşu veya ispinoz yoktu. Uzak görüntüler Anne'in zevkiydi ve etrafa baktığımda mavi tonlarda, soluk sislerde, ufuğun dalgaları ve gölgelerindeydi. Keşke, diye düşündüm, unutuştan bir yudum tadabilsem ve aklımın tuttuğunun çoğunu unutsam; ama unutamadım.

Yayıncılarımın bir roman daha beklediği bilgisi de sıkıyordu beni. Yeni bir yaratıcı girişim için bütün kesintili çabalarım şimdiye kadar başarısız olmuştu; ama kaçınılmazı daha fazla erteleyemezdim.

Smith&Elder, *Profesör*'ü istemediklerini açıkça belirttiğinden, o kurban edilmiş taslağı bir dolaba kilitledim ve yeni bir kitaba başlamaya karar verdim: Brüksel'deki Pensionnat'daki deneyimlerimi başka bir ışıkta, kadın bakış açısından inceleyecek bir kitap. Adını *Geçmişin Gölgesinde-Villette* koydum. Çekici Dr. John Graham Bretton'um ve annesi Bayan Bretton'u, utanmadan Bay George Smith ve annesine dayandırdım. Madame ve Monsieur Heger'e ait anılarımı, Madae Beck ve sonunda kahramanım Lucy Snowe'un kalbini kazanacak öğretmen Paul Emanuel karakterizasyonlarıma akıttım.

Romandaki ilerleyişim, ciddi hastalık ve yalnızlık krizleriyle kesildiği için, acı verecek kadar yavaştı. Zaman zaman, kendi fikrimin ötesinde bir fikre aç, çaresizliğe kapıldım, ama bir satır okuyabileceğim veya danışabileceğim kimse yoktu. Dahası, Bay Currer Bell kendini sadece yazmaya veremiyordu; ayrıca yapılacak iğneyle ve mutfakla ilgili önemsiz küçük meseleleri yarım gününü alan bir "taşra ev kadını" idi, özellikle Martha'nın yardımına gelecek, bir zamanlar üçken şimdi ne yazık! sadece bir çift el varken.

Aylar su gibi geçti. Keeper öldü, onu bahçeye gömdük. Flossy yaşlanıp şişmanladı. Papaz evindeki, sadece Bay Nicholls'ın düzenli olarak babamı görmeye gelmesiyle kesi-

len sessizlik sağır ediciydi. Anne uzun zaman önce, ölümüne iki ay kala Bay Nicholls'ı çaya davet ettiğinde, bilmeden (yoksa tertip mi *vardı*?) aklıma yeni bir fikir sokmuştu. Yemek odası babamla benim için fazla büyük ve boş olduğundan, yemeklerimizi babamın çalışma odasında yemeye başlamıştık. Ara sıra babamla işi bitince, Bay Nicholls'tan çaya kalmasını isterdim.

Bay Nicholls artık Haworth'a ilk geldiğindeki çocuksu genç değildi; yıllar onu değiştirip yumuşatmıştı. Onun artık, otuzlu yaşlarının ortasında, öncekinden daha da yakışıklı ve daha sağlam yapılı bir adam olduğunu düşünüyordum: Yüzü ve bedeni biraz dolmuş ve gür ama düzgün kesilmiş, yüzünü ve çenesini çevreleyen siyah sakalı ona daha olgun bir görüntü vermişti. Dahası, şimdi çaya kaldığında, geçmiştekine göre çok daha hoş, ılımlı ve uzlaşmacı bulduğum bir tarzda davranıyordu. Sadece nadiren beni irkilten yobaz bir yorum yapıyor ya da bir Puseyit dini prensibini destekliyordu ve artık dudaklarından kadın cinsini aşağılayan bir söz duymuyordum. Aslında, kadınlarla ilgili bazı eski fikirlerinin değiştiğini itiraf ediyordu.

"Cinsiyetler arasında belli bir hiyerarşi olduğuna inanarak yetiştirildim," diye açıkladı Bay Nicholls bir akşam, "ama siz bütün bunları yeniden düşünmeme sebep oldunuz Bayan Brontë ya da Bay Bell mi demeliyim?"

"Öyleyse hâlâ bir kadının yerinin," dedim küçük bir sırıtışla, "mutfak olduğunu düşünmüyorsunuz?"

"Eğer bir aşçı tutabilirse, hayır," diye yanıtladı ve ikimiz de güldük.

Bu seyrek ziyaretler sırasında, Bay Nicholls ve babam genellikle zamanı cemaatin ihtiyaçlarını, fakirlerin zor durumunu iyileştirmek için ne yapılabileceğini, gündüz ve pazar okullarında ortaya çıkan konuların en iyi nasıl çözüleceğini ve

Haworth'un hiç bitmeyen sağlık ve temizlik derdini tartışarak geçirirdi. Üçümüz ayrıca erkek ve kız kardeşlerimden konuşur, tatlı ve güzel anıları paylaşırdık. Bay Nicholls arada bir merakla, üzerinde çalıştığım roman hakkında sorardı; yazımın, onun derinlikli olarak tartışabileceği bir konu olmadığını düşünürdüm, ama benimle ve başarılarımla gurur duyduğunu seziyordum. Yazmamın bir sonucu olarak hayatımın değişmesiyle de eşit derecede ilgileniyordu.

"Babanız pek çok ünlü kişiyle tanıştığınızı söylüyor, Bayan Bronte," dedi Bay Nicholls bir akşam.

"Pek çok diyemem, sör, ama birkaç yeni tanış edinecek kadar şanslıydım."

"Aralarında en sevdiğiniz kim?"

Duraksamadan yanıtladım: "Bayan Gaskell. Yalnızca çok iyi bir yazar değil, aynı zamanda iyi ve içten bir insan. Çalışmalarına aşina mısınız?"

"Hayır."

"Dickens'in dergisi *Household Words*'te düzenli olarak yazıyor. *Mary Brown* mükemmel bir romanı. İsterseniz size ödünç verebilirim."

"Memnun olurum," diye yanıtladı Bay Nicholls ve ekledi, "Ayrıca Bay Thackeray'e büyük saygı duyduğunuzu anlıyorum. Nasıl biri?"

"Yani, çok uzun boylu."

Bay Nicholls güldü. Babam, "Senin yanında *herkes* uzun boylu, canım," dedi.

"Bay Thackeray'in boyuna karşın," dedi Bay Nicholls, "eşliğinden hoşlandınız mı?"

"Pek değil, sör."

"Hayır?"

"Hayır. İlk tanıştığımızda, onu aklın Titan'ı olarak gördüğümden, öyle çok titredim ki sadece elini sıktım ve güçlükle

bir kelime edebildim. Ne söylediğimi anımsamıyorum, ama, hatırladığım kadarıyla onarılamaz şekilde aptalcaydı. Ikinci olarak, onun Young Street'teki evinde bir yemek davetinde karşılaştık. Bay Thackeray benimle tanışması için bir grup sosyete kadınını davet etmişti, hepsi de bir tür parlak edebi dişi aslan bekler gibiydi. Korkarım hepsini büyük hayal kırıklığına uğrattım. Hiç kimseyi tanımıyordum; utangaç ve gariptim; bekler göründükleri türden bir heyecan verici konuşma sunamadım. Biz hanımlar beyleri portolarıyla bırakıp salona döndüğümüzde, bir köşeye çekildim ve akşamın büyük kısmını kendimi rahat hissettiğim tek kişiyle birkaç küçük konuşmayla geçirdim: Mürebbiyeyle."

Bay Nicholls tekrar güldü. "Galiba biraz korkunç geçmiş."

"Öyleydi. Korkarım, Londra sosyetesine uyum sağlamak için gereken rahatlık ve güvene sahip değilim, sör ve hiç olacağımı da sanmam."

Yanıtım onu memnun etmiş göründü. Nedenini ancak aylar sonra anladım.

Bay Nicholls bir aylık tatilini İrlanda'da geçirmek için gitti. Bense, onun senelik yokluklarını eskiden sadece kısaca düşünürken, şimdi çaydaki gülümsemesini ve cana yakın gülüşünü özlediğimi fark ettim. Zamanla, onu ev halkının değerli bir üyesi olarak görmeye başladım, sevgili bir kardeş ya da kuzen gibi. Zamanla, çay için davet bekleme zahmetine katlanmadı; kendiliğinden gelmeye başladı.

1852'de doğum günümde Bay Nicholls beni bir hediyeyle şaşırttı: Yedi yıl önce öyle kötü şöhretle karşıladığım yazı kâğıdından beri böyle bir ikram.

"*Genel Dualar Kitabı* kopyanızın epey eskidiğini fark ettim," dedi, o nisan öğleden sonrasında yemeğe oturmadan hemen önce.

"Gerçekten de öyle, Bay Nicholls. Dua kitabım o kadar eski ve öyle çok pazar ayininde okundu ki, neredeyse kapağından kopuyor. Sanırım sayfaları sadece inanç bir arada tutuyor."

Güzel ciltli yepyeni bir baskı çıkarıp ellerime koydu. "Umarım bu onun yerine iş görür."

Hem şaşırmış, hem minnet duymuştum. "Teşekkür ederim Bay Nicholls. Ne kadar düşüncelisiniz."

"Doğum gününüz kutlu olsun Bayan Brontë," dedi alçakgönüllü bir gülümsemeyle.

Sonraki aylarda, ben hâlâ *Villette* üzerine çalışırken, Bay Nicholls'ın bana olan davranışlarında bir değişiklik algıladım. Kilisede, çayda karşımda otururken, ders verdiğim pazar sınıfına göz atarken veya benimle yolda karşılaştığında gözlerini üzerimde hissettim. Artık beraber olduğumuzda genelde hüzünlü oluyor ve sürgünden söz ediyordu; sık sık konuşmalarımızda tuhaf, huzursuz bir kısıtlamayla geri durduğunu gördüm.

Uzun bir süre onun bu değişen davranışlarının arkasındaki anlamı, bir başkasına çıtlatmak şöyle dursun, kendi içimde bile yorumlamaya hemen hiç cesaret etmedim. Emily, Anne ve Ellen, hepsi bir zamanlar Bay Nicholls'ın bana ilgisi olduğunda ısrar etmiş ve benim de ona ilgi göstermemi istemişlerdi. O yıllarda ona karşı kinim yüzünden onların iddialarında hiçbir gerçeklik bulmamıştım; şimdi kendime yanıldığımı söyledim ya da öyle hayal ediyordum.

O sonbahar Bay Nicholls tekrar tekrar romanımın ilerlemesi hakkında sordu. Çalışmanın beklenenden uzun sürmesi onu olduğu kadar Bay Williams ve Bay Smith'i hayal kırıklığına uğratmış gibiydi. En sonunda, *Villette*'in üçüncü cildini tamamladım ve taslağı yayıncıma yollayarak, çıkışının Bayan Gaskell'in yeni romanı *Ruth* çıktıktan sonraya ertelen-

mesini istedim ki, iki kitap birbiriyle rekabet etmesin. Sonra Brookroyd'a, çok ihtiyaç duyulan iki haftalık bir tatil için Ellen'ı ziyaret etmeye gittim. Aklım hâlâ romanın nasıl karşılanacağına dair endişelerimle meşgul, Haworth'a henüz dönmüştüm ki, hayatımda, bir fırtına ya da deprem afeti gibi ani bir yıkım yaratan bir olay oldu.

Bay Nicholls evlenme teklif etti.

On Sekiz

13 Aralık 1852, Pazartesi akşamıydı. Bay Nicholls çaya geldi. Her zamanki gibi üçümüz babamın çalışma odasında toplanıp, ateşin yanındaki alışılmış koltuklarımıza, kucağımızda tabaklarımızla oturduk. Artık çok yaşlı ve her zamanki gibi tatlı Flossy, ayaklarımızın dibinde kıvrılmış yatıyordu.

Yemeğimizi yerken Bay Nicholls'ın şimdiye kadar tanık olduğumdan daha da belirgin, sinirli bir huzursuzluk içinde olduğunu fark etmeden edemedim. Yemeğine neredeyse hiç dokunmadı, çayını yudumlamadı ve sorularımı tek heceli sözcüklerle yanıtladı.

"Babanız bana dedi ki," dedi en sonunda, tonunda tuhaf, sabırsız bir endişeyle, "yeni kitabınızı bitirmişsiniz."

"Evet. Taslağı tam Ellen'ı ziyaret etmeye gitmeden önce yolladım. Elimden çıkmış olması büyük rahatlık, size söyleyebilirim. Bir süreliğine yazma işine doydum. Uzun bir ara arzuluyorum."

Yanıtım onu hem sevindirmiş, hem endişelendirmiş göründü. "Umarım kitaptan memnunsunuzdur?"

"Elimden gelenin en iyisini yaptığım için memnunum. Ne yazık ki, yayıncım *pek* o kadar tatmin olmadı. Bay Smith taslağı düzeltme yapmadan kabul etse de, farklı bir romantik çözümü tercih edeceğini açıkça belirtti."

"Ona katılmıyor değilim," diye araya girdi babam. "O kitabın sonu hakkında benim de sorunum var."

Babam mutsuzdu, biliyordum, çünkü en sevdiği karakter Dr. John üçüncü ciltte gözden kaybolmuştu ve hikâye kadın kahramanla öğretmeni Monsieur Paul Emanuel arasında büyüyen ilişkiyi izliyordu. "Birbirine bu kadar uymayan karakterleri birleştiremezdim, baba." Bu duyuruya, Bay Nicholls'ın yüzünün asıldığını gördüm. Çabucak ekledim: "Affedersiniz, Bay Nicholls. Henüz okumadığınız bir kitabın sonunu tartışmamalıyız."

Sadece başını salladı ve sonraki çeyrek saat sustu, ta ki ben iyi geceler deyip odadan çıkana kadar.

Alışkanlığım olduğu üzere, ateşin yanındaki koltuğumda okuyarak oturduğum bitişikteki yemek odasına çekildim. Kapalı çalışma odasının kapısının arkasından yeni mırıltılı konuşmalar duydum. Sekiz buçukta, Bay Nicholls gitmeye niyetlenmiş gibi kapının açıldığını duydum. Zaten vedalaşmış olduğumuzdan, sokak kapısının alışılmış çarpma sesini duymayı bekledim; bunun yerine, beni şaşırtarak, koridorda durdu ve açık kapımı tıklattı.

"Girebilir miyim?" Normalde o kadar emin ve tutarlı olan derin sesi hafifçe titredi.

Kitabımdan başımı kaldırdım ve ölü gibi beyaz yüzünde garip, gergin bir bakış gördüm. Şimşek gibi, neyin geldiğini anladım ve kalbim telaşla çarpmaya başladı. "Girin. Lütfen oturun."

Bay Nicholls girdi, ama oturmadı. Yere dönük bakışlar ve kenetlenmiş ellerle, sanki cesaretini toplar gibi, birkaç adım ötemde durdu. En sonunda bakışlarını benimkilere kaldırınca, alçak sesle ve coşkuyla, fakat zorlukla konuştu. "Bayan Bronte. Haworth'a geldiğimden beri, neredeyse tanıştığımız ilk andan beri size büyük saygı ve hayranlık duydum... Olağa-

nüstü zekânıza, gücünüze, ruhunuza, ince ve verici kalbinize. Bunca yıl içinde bu hayranlık daha derin ve güçlü bir şeye dönüştü. Epeyce bir süredir, hayatımdaki tek önemli ve değerli kişisiniz."

Kalbim göğsümde gümbürdedi. Bu normalde soğukkanlı adamın bu kadar duygu dolu olması beni derinden etkiledi; ama ben konuşmak için düşüncelerimi toparlayamadan, o büyük tevazuyla devam etti:

"Pek çok yıldır size duygularımı ifade etmeyi arzuladım, ama o ilk günlerde, hiç benzer bir kafada olmadığımızın tamamen farkındaydım. Sadece bu değil, siz benden çok yukarıdaydınız, hâlâ öylesiniz: Ben sadece yoksul bir papaz yardımcısıyım ve siz papazın kızısınız; bu yüzden bir şey söylemedim. Irmağa yürüdüğümüz o gün, dört yıl kadar önce, akıntının benden yana dönebileceğini düşündüm; ama sonra sevgili ailenizdeki bütün o üzüntüler oldu. İyileşip toparlanmak için zamana ihtiyacınız olduğunu gördüm. Böylece bekledim. Tam konuşmak için cesaretimi toplamıştım ki, yalnızca tanıyıp bu kadar sevdiğim Bayan Brontë olmadığınızı keşfettim. Gerçekte, ünlü bir yazardınız. Londra'da büyük ünlülerle tanıştınız; dünya ayaklarınızın altındaydı. Böyle bir konuda size yaklaşma cüretini göstermek için ben kimim, diye sordum kendime. Benim gibilere ilgi duymanızı nasıl umabilirdim?"

"Bay Nicholls..." diye başladım, ama bir elini kaldırıp beni susturdu.

"Lütfen; tekrar cesaretimi kaybetmeden bitirmeliyim." Kısaca ateşe, sonra tekrar bana baktı. "Pek çok ay boyunca, bu düşünceyi kafamdan atmaya çalıştım. Kendime Bayan Brontë'nin arkadaşı, sadece bir arkadaşı olmakla yetinmem gerektiğini söylemeye çabaladım. Boşuna çabaladım. Arkadaşınız olmak, biliyordum ki asla yetmeyecekti. Böylece bekle-

dim ve izledim, geçen üç yıl boyunca her gün, sizden küçük bir işaret gelmesini sessizce umarak, yanıp tutuşarak... Bir şekilde duygularıma karşılık verebileceğinize dair minik bir ipucu. Aramızda büyüyen bir arkadaşlık hissettim ve düşündüm: Belki bu yeterli. Kendime, konuşmalıyım, dedim; ama yazmaya ne kadar dalmış olduğunuzu gördüm. İç huzurunuzu bozmaktan korkarak, yeni kitabınızı bitirmenize kadar beklemeye karar verdim."

Şimdi, gözleri hayatımda hiç tanık olmadığım bir umut, korku ve şefkat yoğunluğuyla canlı, titriyordu. "Bu son aylarda o kadar karmaşık bir acı ve akıl ve ruh çalkalanması yaşadım ki tanımlayamam; duygularımı itiraf etmekten korkuyordum, ama bilmemenin işkencesine dayanamıyordum. Artık söylemeliyim: Sizi seviyorum Bayan Brontë. Sizi bütün kalbimle ve ruhumla seviyorum. Bu dünyada, karım olmayı kabul ederseniz, bundan daha büyük bir onur hayal edemiyorum. Düşünür müsünüz? Beni kabul eder misiniz? Benimle evlenip hayatımı paylaşır mısınız?"

Donakalmıştım, şaşkına dönmüştüm, karmaşayla dilim tutulmuştu. İlk kez, bir adamın karşılığından şüphe duyduğu bir sevgiyi ilan etmesinin neye bedel olduğunu hissettim. Bay Nicholls'ın bana duygularının olduğundan kuşkulanmaya başlamıştım, ama bu duyguların derecesi ya da şiddeti hakkında hiç fikrim yoktu. Şimdi önümde durmuş, tedirgin bir şekilde yanıtımı bekliyordu. Nasıl yanıtlayacaktım? Ne hissediyordum? Pek bilmiyordum.

"Babamla konuştunuz mu?" dedim sonunda.

"Cüret edemedim. Önce sizinle konuşmanın en iyisi olduğunu düşündüm."

Ayağa kalktım. "Bay Nicholls, teklifinizle onur duydum ve size bunun için saygıyla kalpten teşekkür ederim. Fakat babamla konuşana kadar size yanıt veremem."

Bana çaresizlikle baktı. "Anlıyorum, ama herhalde ne hissettiğinizi söyleyebilirsiniz. Duygularıma karşılık veriyor musunuz? En azından bana bunu söyleyin! Biraz ümit bırakmanız için yalvarıyorum."

"Sanırım şu anda daha fazla bir şey söylemesem en iyisi, sör, çünkü henüz ne düşündüğümü ya da hissettiğimi bilmiyorum. Yarın bir yanıt için söz veriyorum." Yine de kıpırdamadı. Onu kolundan tuttum ve yarı çekip, yarı çıkararak odanın dışına, koridora bıraktım. "İyi geceler, sör. Tekrar teşekkür ederim."

Sokak kapısının arkasından sıkıca kapandığını görür görmez, koridor duvarına sırtımı yasladım, aklım bir girdapta, kalbim şiddetle çarparak. Şimdi ne olmuştu? Hayal mi ediyordum, yoksa Bay Nicholls gerçekten şimdi bana evlenme teklif etmiş miydi? Otuz altı yaşındaydım; *benim* sevebileceğim bir kimsenin beni asla sevmeyeceği inancından emin, herhangi bir evlilik düşüncesinden vazgeçmiştim. Bütün hayatım boyunca, bana hayran olmayan ve benim de karşılığında bütün kalbimle hayran olmayacağım bir adamla evlenmektense bekâr kalmayı tercih edeceğime ant içmiştim; fakat ortada bir bilinmez vardı. Bay Nicholls burada, bir hikâye ve romanda şimdiye kadar hayal ettiğim herhangi bir romantik kahraman kadar çok tutku ve duyguyla sevgisini ilan ediyordu.

Ben Bay Nicholls hakkında ne hissediyordum? Onu seviyor muydum? Hayır; ama bir zamanlar ondan nefret ederken, yıllar içinde onun için gerçek bir saygı edinmiştim; onu beğenmeye ve güvenilir ve değerli bir arkadaş -neredeyse ailenin bir üyesi- olarak görmeye başlamıştım. Şaşırtıcı bildirisinde, bütün varlığı bana sevgisini ilan eder gibi göründü; gizli tuttuğu bir sevgiyi. Zamanla benim kalbimde karşılık veren bir sevgi çiçek açabilir mi, kim bilebilirdi?

Ah! Keşke kız kardeşlerim hayatta olsaydı, diye düşündüm. Bu haberi onlarla paylaşabilmeyi ve öğütlerini alabilmeyi ne kadar isterdim. Konuşacak yakın bir arkadaşım bile yoktu; sırrımı paylaştığım üç kadın (Ellen, Bayan Gaskell ve Bayan Wooler) kilometrelerce uzakta yaşıyordu; bu da zaman harcayan postayla tartışılıp ertelenecek bir konu değildi. Babamdan başkası yoktu ve pek çok durumda onun rızasını isterdim. Herhalde, diye düşündüm, babam bu konuda bilge ve tarafsız fikirlerini paylaşıp ne yapmam gerektiği konusunda bana yardım ederdi.

Birkaç derin nefes alıp kendimi sakinleştirdim ve çalışma odasının kapısını çalıp içeri girdim.

Babam şöminenin yanında, sandalyesinde dik oturuyor, bir büyüteç yardımıyla ve ateş ve mum ışığında gazete okuyordu. Oturmak için cesaretim kırık, sözlerimi en iyi nasıl seçeceğimi düşünmek için çok şaşkın, doğru babama yürüdüm ve titreyen bir sesle, "Baba. Şimdi bir evlenme teklifi aldım," dedim.

"Efendim?" dedi babam, dikkati hâlâ gazetesine yoğunlaşmış.

"Bay Nicholls onunla evlenmemi istedi."

Babamın başı kalktı, ağzı açıldı; donakalmış halde bana baktı. Büyüteç neredeyse elinden kayıyordu; onu iki eliyle yakalayıp, kucağından kaymak üzere olan gazeteyi yeniden tuttu. "Ne demek istiyorsun? Beni kışkırtmaya mı çalışıyorsun? Yoksa bu bir tür şaka mı?"

"Hayır, baba. Bay Nicholls sizden ayrıldıktan sonra beni görmeye geldi. Sadece sözlerini söyledi. Beni sevdiğini ilan etti ve karısı olmamı istedi."

Babamın sesi ani bir öfkeyle yükseldi. "Bu inanılmaz! *Bay Nicholls* mu? Kim olduğunu sanıyor o, böyle rezil bir bildiride bulunacak, hem de doğrudan sana? Nasıl cüret edebilir? Böy-

le bir soru babaya yöneltilmelidir! Umarım ona düpedüz bir ret cevabı verdin!"

"Cevap vermedim, baba. Önce sizinle konuşmam gerektiğini söyledim."

"İyi, benim için ona cehenneme kadar yolu olduğunu söyleyebilirsin!"

"Baba!"

"*Bay Nicholls? Onunla evlenmeni* mi istedi? Deli mi? Adam benim yardımcım! Düşük bir yardımcı! Bu ilanın geleceğini biliyor muydun?"

"Hayır, ama... İşaretleri görmüştüm. Mantığım, bunun uzun süredir demlendiğini söylüyor."

"Ne zamandır? Ne zamandır demleniyor?"

"Beni pek çok yıldır sevdiğini, ama öne çıkmaya korktuğunu söyledi."

Babam ayağa kalktı ve masasına yürüyüp oraya gazetesini ve büyütecini öyle bir öfkeyle çarptı ki kırılmaması hayret vericiydi. Flossy babamın ilk patlamasına irkilerek uyandı ve korku içinde odadan seğirtti. "Pek çok *yıldır*? Nankör! Piç! Aramızda yaşadığı ve yanımda çalıştığı bunca zaman -onun nasıl çalışkan, nasıl dürüst, topluma nasıl da sadık olduğunu sanıyordum- meğer bütün bu zaman, hayattaki tek kızımı benden çalmak için arkamdan entrika çevirip planlar yapıyormuş!"

Babamın Bay Nicholls hakkında bu şekilde konuştuğunu duyunca hayrete düşmüş ve gücenmiştim. "Baba, bu doğru değil. Bu entrika değildi. Eğer Bay Nicholls'ın bana karşı duyguları olsa da, bu sizi ve bu bölge için yaptıklarının değerini azaltmaz."

"Benimle tartışma, kızım!" Babam dönüp bana baktı, gözleri gözlüğünün arkasında, olaya göre gereğinden fazla olduğunu düşündüğüm şekilde büyüyen bir kızgınlık ve galeyanla parlıyordu. "Adam kurnaz, sinsi bir yalancı. Adamın

eşliğinde geçirdiğim bütün saatler, haftalar ve *yıllardan* sonra bunun hakkında bana tek kelime etmediğini düşünmek... Bir ipucu bile yok. Yıllardır emellerini ikimizden de kasıtlı olarak gizledi."

"Öyle olsaydı da baba, bunun kurnazlıktan veya iki yüzlülükten değil ama tam da bu tepkinizden ve benim onu reddedeceğimden korktuğu için olduğuna inanıyorum."

"Onu reddetmelisin, hiçbir şekilde şüphe bırakmadan! Böyle bir eşleşmeyi bin yıl geçse duymak istemem, sana söyleyeyim! O adamın hiçbir şeyi yok. Hiçbir şeyi! Senede değersiz bir doksan sterlin, bir peni daha gelme beklentisi yok, kendi evi yok. Karısını nerede tutmayı umuyor? Hademenin evinde oturduğu tek göz odada mı?"

"Bilmiyorum. Bunu düşünmedim. Sanırım Bay Nicholls'ın çok parası olmadığı doğru, baba, ama kararımdaki esas endişe konusu gelirinin miktarından çok adam hakkındaki duygularım olmalı, değil mi?"

"Bir adamın gelirinin büyüklüğü sana adam hakkında çok şey söyler, Charlotte. Onunla evlenmek bir alçalma olur! Belli ki sadece paranın peşinde."

"Param mı?" Dehşet içinde bağırdım. "*Param* mı? Baba, bir adamın beni benim için sevebilmesi sizin için bu kadar anlaşılmaz mı?"

"Değil tabii!"

"Kimsenin beni karısı olarak düşünmesini istemiyorsunuz!"

"Benim sabrımı deneme! Sen parlak ve başarılı bir kadınsın Charlotte, ünlü bir yazar. Eğer evlenmek istiyorsan, iyi bir evlilik yap! James Taylor'a evet deseydin gurur duyardım!"

"Neden? Çünkü Bay Taylor ülkeden ayrılıyordu ve beklememi istedi diye mi? Bu güvenli bir seçenekti, değil mi, baba? Bir beş yıl daha beni burada kâhyanız olarak tutardı!"

"Bununla ilgisi yok!"

"Yok mu? Neden korkuyorsunuz, baba? Eğer evlenirsem uzağa gidip sizi bırakacağımdan ve yalnız öleceğinizden mi? Bunu yapmayacağıma söz verdim ve sözümden dönmeyeceğim. Bay Nicholls burada yaşıyor; onunla evlenirsem hiçbir yere gitmem!"

"Kendini bu kadar alçaltmanı, babanın *yardımcısıyla* ve bunun gibi alçak, nankör, yalancı bir sefille evlenerek, herhangi bir dinadamı kızının sıradanlığına kurban gitmeni *düşünmek* bile akla hayale sığmaz! Kendini ziyan edersin!"

Kanım bir adaletsizlik duygusuyla kaynadı, ama babam kendini hafife alınmayacak bir duruma körüklemişti: Şakaklarındaki damarlar bir sırım gibi kabardı ve gözleri birden kan çanağına döndü, o sene daha önce tutulduğu tehlikeli felç krizinden hemen önceki semptomlardı bunlar. Doktor o zaman beni aşırı heyecanın aynı durumu tekrar nüksettirebileceğine ve aşırı güçten düşmeye ve hatta ölüme sebep olabileceğine dair uyarmıştı.

"Baba, lütfen sakin olun," dedim aceleyle; kızgınlığım ani endişeyle yatışmıştı.

"Onu reddetmeye söz verirsen sakinleşirim."

Duraksadım, sonra kafam karışık, bir baş sallamayla "Yarın ona yazarım," dedim.

Günlük, daha önce pek çok uykusuz gece geçirdim, ama Bay Nicholls'ın teklifini izleyen karanlık saatler hepsinden uzun ve karmaşık oldu. Onun gösterdiği duygu taşması ve çektiği acıların itirafıyla hayrete düşmüş ve derinden etkilenmiştim; daha da acı çekmesine sebep olacağımı düşünmek beni kederlendirdi. Bay Nicholls'a âşık olsaydım, babamın bu birleşmeye şiddetle karşı çıkması ve sağlığı hakkındaki korkularım bile beni hemen orada teklifini kabul etmekten alamaz-

dı. Ama Bay Nicholls'ı sevmiyordum, en azından *o zaman* sevmiyordum; o zamana kadar ona bir bağlılık da duymamıştım. Onu çok beğeniyordum; değerini biliyordum; ama ayrıca aramızda bir farklılık olduğunu biliyordum, sadece bu duygu patlaması anlamında değil, ama kalbimde merkezi olan başlıca dini davranış ve prensiplerde de.

Yatakta dönüp dururken, birden, Bay Nicholls'ı son yıllarda daha iyi tanısam da, hâlâ *hakkında* o kadar çok şey bilmediğimi fark ettim. Her sonbaharda ailesini ziyaret etmek için İrlanda'ya eve gitse de, onlar hakkında, kız kardeşinin ölümü meselesi dışında hiç konuşmamıştı. Haworth'a gelmeden önceki hayatı hakkında hiçbir şey anlatmamıştı ve ben de hiç sormamıştım. Ne kadar tuhaf, diye düşündüm, insan birinin bitişik kapısında neredeyse sekiz yıl yaşayabiliyor, onu her gün görebiliyor ve yine de onu bu kadar az tanıyabiliyordu!

Bildiklerim beni Bay Nicholls'ın bir eylem adamı olduğuna ikna etti: Kendini şimdinin gerçeklerine adamıştı, bense genellikle düşünce olarak kilometrelerce ötedeydim. Ben Bay Nicholls'ın bir hayat boyu katlanabileceği biri miydim? Korkarım değildim. Evlilik gibi böyle bağlayıcı bir sözleşmeye, eşit derecede bağlayıcı ve ortak bir sevgi olmadan giremezdim ve Bay Nicholls'ın sevgisine bana ifade ettiği coşkunlukla bir zaman karşılık verebilir miyim, emin değildim.

Bir yanım meseleyi daha fazla inceleyebilme şansım olmasını diledi: Keşke bana Bay Nicholls'la, pek çok farklılığımıza karşın uyumlu olup olmadığımızı anlamak için gerçek bir flört yaşayabilecek zaman tanınsaydı. Fakat babamın bu birleşmeye karşı şiddetli antipatisi *bunu* olanaksız kıldı. Babamın onu bu kadar aşağılaması ve haksız hakaretleri beni çok kızdırdı. Bay Nicholls'ı reddederken, sadece körü körüne babamın emirlerini yerine getirir gibi görüneceğimi düşünmekten nefret ettim; ancak onu reddetmeliydim.

Bay Nicholls'a en az altı mektup taslağı yazıp yırttıktan sonra, ertesi sabah Martha'yla ilettiğim şu kısa notta karar kararı kıldım:

14 Aralık 1852

Sevgili Sör,

Lütfen bilin ki size çok büyük saygım var ve dün akşam yaptığınız açıklamayla bana lütfettiğiniz büyük onura duyarlıyım. Ancak, konuyu çok düşündükten sonra, en samimi üzüntülerimle teklifinizi reddetmek zorundayım. Sizi değerli bir arkadaş olarak görüyorum, Bay Nicholls ve umarım bu arkadaşlık devam edebilir.

Her zaman içtenlikle,
C. Brontë

Bir saat içinde, şu yanıt notunu aldım:

14 Aralık 1852

Sevgili Bayan Brontë,

Çok, çok derinden keder duydum. Yanımda siz olmadan bu hayatta gelecek bir mutluluk beklentisi düşünemiyorum. Arkadaşlık teklifinizi kabul ediyorum; ama lütfen bilin ki sizin için sürekli sevgim kalıcıdır ve her zaman değişmeden kalacaktır.

A.B. Nicholls

Bay Nicholls'ın bu keder itirafı bana acı verdi. Babamın ona karşı devam eden, şamatalı düşmanlığından da -babamın tersini savunmakta ısrarına rağmen, söz konusu beye itirazın-

dan olduğu kadar herhangi birinin beni karısı olarak düşünmesinden doğan- eşit derecede acı duydum.

Bay Nicholls'ın önemsenmeye değmez olduğunu düşünen tek kişinin babam olmaması beni şaşırttı.

"Bay Nicholls ne düşünüyor olabilir Tanrı aşkına?" dedi Martha pat diye ertesi sabah, kızgınlıkla yemek odasının tozunu alırken. "Onu reddettiğiniz için sizi hiç suçlamam, madam. Sizin sevginizi kazanacağını sanacak kadar yüzsüzmüş. Sizin gibi meşhur bir yazar ve o fakir bir papaz yardımcısından başka bir şey değil. Yani, boyundan büyük işe kalkışmış ve bu bir gerçek."

"Lütfen Bay Nicholls hakkında kötü konuşma," dedim sertçe, Ellen'a her şeyi anlattığım bir mektubu yazdığım masadan başımı kaldırarak. "O iyi bir adam."

"Ben de eskiden öyle sanırdım, ama artık bilmiyorum," diye yanıtladı Martha. "Annem diyor ki öyle üzgünmüş ki, dün bütün yemeklerini reddetmiş ve bu sabah da tekrar, ama nedenini söylemiyormuş. Ona olanları anlattım ve dehşete düştü. Onun haddinin bilmez bir adam olduğunu söyledi."

Ah hayır, diye düşündüm yanaklarım yanarak; Martha'nın annesi -Bay Nicholls'ın ev sahibesi- çok geveze bir kadındı; şimdi haberi alınca köye yayılmasını durdurmanın hiç yolu yoktu.

Beni daha da dehşete düşürerek, aynı sabah, babam Bay Nicholls'a, onu benimle ilgili niyetini sakladığı için acımasızca aşağılayan, benim talibim olarak ona karşı bütün itirazlarını aktaran ve bir bildiride bulunmaya cüret ettiği için azarlayan çok sert bir not yazdı. Babama söz konusu notu gözden geçirmesi ya da hiç göndermemesi için yalvardım.

"*Göndereceğim*," diye ısrar etti, "O nankör, sinsi, yalancı piçe haddini bildirmeye kararlıyım."

Martha'yı bu acımasız gönderiyi iletmekten alıkoyamadım; fakat darbenin bertaraf edilmesi gerektiğini düşünerek ona eşlik eden yumuşatıcı bir not yazdım.

15 Aralık 1852

Sevgili Sör,

Burada babam tarafından ifade edilen sözler için çok özür dilerim. Onun mektubunu öyle acımasız ve haksız buluyorum ki kendimi bir iki satır göndermekten alıkoyamadım. Lütfen bana inanın ki, pazartesi akşamı bana ifade ettiğiniz duygunun gücüne karşılık vermemi asla beklememeniz gerekse de, aynı zamanda, size acı vereceğini tahmin ettiğim herhangi bir duyguya sebep olmak istemem. Size iyilikler diliyorum; cesaret ve moralinizi iyi tutmanızı umarım.

Sadakat ve saygıyla,
C. Bronte

Notumun Bay Nicholls'ın sıkıntısını herhangi bir şekilde azaltıp azaltmadığını bilemedim. Sonraki birkaç hafta genelde odasında kaldı, benimle veya babamla herhangi bir temastan kasıtlı olarak kaçındı. Arada bir Flossy'yi yürüyüşe çıkardı, ama Flossy pek çok yıldır her sabah kendi başına doğrudan hademenin evine gittiğinden o zamanlarda onu görmedik. Bay Nicholls en önemli rahiplik görevlerinin çoğunu yerine getirdi, ama bir süre kilisede yerine nezaret etmesi için Bay Grant'i yolladı. Noel'de, babamla ben neredeyse sessizlik içinde yemek yedik; Bay Nicholls son birkaç yıldır bize tatlılıkla katılırken, bu kez doğal olarak uzak kaldı.

Noel'den birkaç gün sonra, Bay Nicholls babamı ziyaret etmek girişiminde bulundu, ama babam görüşmeyi veya

konuşmayı reddetti. Bay Nicholls o zaman babama istifasını bildiren ve Avustralya'daki sömürgelerden birine misyoner olarak, Hıristiyanlığın Yayılması Derneği'nde çalışmak üzere başvurmaya niyeti olduğunu ima eden bir not gönderdi.

Avustralya! Bay Nicholls gerçekten bizi bırakacak ve Avustralya'ya mı göç edecekti?

"Gidebilirse gitsin Avustralya'ya!" diye bildirdi babam küçümseyerek, Bay Nicholls'ın notunu ateşe atarken. "Herkes için en iyisi olur."

"Bay Nicholls'a karşı çok katısınız," dedim.

"İnsan ne ekerse onu biçer. Bay Nicholls'a önemli şeyler konusunda artık asla güvenemem. Davranışı, müzmin bir hovarda veya prensipsiz bir subayda dünya tarafından bağışlanabilirdi, ama bir dinadamında, bozuk niyet ve tutarsızlıkla haklı olarak suçlanabilir!"

"Yedi buçuk yıldır, baba, her zaman onu göklere çıkardınız. Bütün bu zamanda, özenle bölgedeki görevlerini en değerli yardımcınız olarak yerine getirdi. Fakat bir gecede, sizin en büyük küçümseme hedefiniz oldu. Sizi anlamıyorum ve onun adına çok kötü hissediyorum."

"İstediğin kadar kötü hisset. Ülkeden ayrılıyor, şükür kurtulduk."

O günden sonra, babam Bay Nicholls'a eğilmez bir sertlikle ve yatışmaz bir aşağılamayla davrandı. Hiç şahsen karşılaşmadılar; bütün iletişim mektupla yapıldı. Bay Nicholls'ın evlenme teklifi ve benim bu teklifi reddettiğim haberi köyde yayılmıştı. Herkes onu hor görerek reddettiğimi varsaymış görünüyordu ve hemen ona karşı babamın tarafına geçmişler, Bay Nicholls'ın bana evlenme teklif etmekle edep ve doğruluk sınırlarını aştığında ve sorun çıkardığında karar kılmışlardı. Yemeklerini reddederek, Bay Nicholls ev sahibesini çıldır-

tıyor ve ev sahibi öfkelenip onu vurmak istediğini söylüyordu! Babam da iştahla ona katılıyordu.

Bütün bu mesele yüzünden dehşete düşmüş ve sıkılmıştım ve olayların nasıl olup da bu kadar kontrolden çıktığına hayret ediyordum. Bu duygu karmaşası nereden çıkmıştı? Benden başka kimse Bay Nicholls'a acır gibi görünmüyordu. Onun duygularının doğasını anlamadıklarını düşündüm. Ama ben şimdi ne olduklarını görüyordum: O, kendisini pek az kişiye bağlayan, ama duyguları samimi ve derin biriydi; bir yeraltı deresi gibi, dar bir kanalda güçlü akan.

Aralık sonunda bir sabah, yeni yıldan hemen önce, papaz evinin penceresinden dışarı göz attım ve Bay Nicholls'ın Flossy'yi günlük yürüyüşlerinden önce kapı eşiğinde karşıladığını gördüm. Çok hasta görünüyordu ve karanlık bir kasvetle sarılmış gibiydi. Kalbim parçalandı; şalımı kapıp dışarı koştum ve bahçe kapısına doğru giderken kar kaplı yolda karşısına çıktım.

"Bay Nicholls."

Durdu ve döndü, bakışlarımız buluştu, yüzü sertleşti. "Bayan Brontë."

Dondurucu soğuktu, ürperdim, ne diyeceğimi pek bilmiyordum. Geveledim: "Olan bitenler için çok üzgünüm ve istifanızı ve ülkeden ayrılma niyetinizi duyduğuma çok üzüldüm."

Bir an sessiz kaldı; mırıldanırken sesi duraksadı: "Öyle mi?"

"Öyle. Hayat üzüntü ve belirsizlikle dolu, Bay Nicholls, ama aynı zamanda pek çok nimetle. Avustralya dünyanın öbür ucu; oraya yolculuk uzun ve tehlikeli. Bence, sör, sizin için iyi bir hayat burada İngiltere'de mevcut olabilir, sadece toparlanırsanız."

Tuhaf bir sessizlik oldu. Yavaşça, "Teşekkür ederim, Bayan Brontë. Siz üşüdünüz; içeri girin, yoksa hasta olacaksınız.

İyi günler," dedi. Şapkasını eğdi ve çabucak kapıdan geçti. Kar kaplı çayırlardan ilerlerken, Flossy sessizce yanında koşuyordu. Aceleyle eve döndüm, keşke acısını hafifletmek için söyleyebileceğim ya da yapabileceğim bir şey olsaydı, dedim içimden.

Bu kısa konuşma belli ki Bay Nicholls'a yeni bir umut ışığı vermişti ki ertesi gün babama yazıp istifasını geri çekmek için izin istedi. Babam, kendisine ve bana "bir daha asla uygunsuz konuyu açmamak" üzere yazılı bir söz vermezse görevini geri vermeyeceği yanıtını verdi. Belli ki Bay Nicholls buna hazır değildi. Ben Londra'da, *Villette*'in prova baskısı üzerinde düzeltmeler yaparken, iki adam beni dehşete düşürerek, birbirine iğneleyici mektuplar yazmaya devam etti. Eve dönünce öğrendim ki, her ne kadar Bay Nicholls Avustralya'ya göçmemeye karar verse de, hâlâ ayrılmaya kararlı olduğu ve Haworth papaz yardımcısı olarak mevcut görevinin mayıs sonunda biteceği haberini vermişti.

İçim sızladı, onun gittiğini gördüğümde ne kadar üzüleceğimi fark ettim.

Bu dram olurken, aynı zamanda *Villette*'in eleştirileri geldi. Genellikle, *arkadaşım* olarak gördüğüm birkaç kişiden gelen sert eleştiriler dışında diğer hepsi çok olumluydu; romandan çok, romanda yansıtıldığını gördükleri hayatımı gözden geçirir gibiydiler. Babam başarıma övgüler yağdırıyordu, ama bunda bir zevk bulamadım. Babamın şevki, bana düşüncelerimi herhangi bir evlilik düşüncesinden çevirmek için bir taktikten öte bir şey gibi görünmedi, çok değer verdiği o konuya: Kariyer.

Takip eden aylar Bay Nicholls ile babam arasında için için yanan bir ortak küskünlük süreciydi. Bay Nicholls o kadar kasvetli ve içine kapanık biri oldu ki, köydeki insanlar ondan

kaçınmaya başladı. Bazen neredeyse ölüyor olsa, onunla veya onun hakkında tek bir arkadaşça söz etmeyeceklerini düşündüm. Görevlerini sadakatle yerine getirdiğini, ama sonra herkesten kaçınıp, hiçbir sırdaş aramayıp, ziyarete geldiklerinde kendi arkadaşlarıyla bile pek konuşmadan odasında kederle oturduğunu duydum. İtiraf edeyim, bunun için ona çok saygı duydum. Eğer beni, babamın onu kötülediği acı ve mantıksız tavırla kötüleseydi, ne kadar dehşete kapılırdım!

Hüsranının dibinde doğru ve gerçek bir sevgi var mıydı merak ettim, yoksa sadece kuyruk acısı ve tüketici bir hayal kırıklığı mı? Emin olamadım. İronik görünüyordu, ama Bay Nicholls'ı tanıdığım yıllar içinde onu gerçekten *anlayamamıştım*, aklına girememiştim. Kendimi babama karşı gelip Bay Nicholls'a bir şans daha vermeye her ikna ettiğimde, onun öyle hoşnutsuz bir şekilde davrandığını gözledim; bana karanlık bakışlar fırlatıp, okul müfettişiyle çok inatçı ve gereksiz bir kavgaya girerek ve piskopos ziyarete geldiğinde sinirlenerek bütün eski, olumsuz izlenimlerimi kuvvetle canlandırdı. Bir akşam, piskoposun ziyareti sırasında, Bay Nicholls koridorda durunca ben geri çekildim ve yukarı çıktım; Martha, benim manevramı anlayınca, Bay Nicholls'ın yüzünden, onun ruhunu korkuyla dolduran, karanlık, dehşet verici bir bakış geçtiğini söyledi. Üst sahanlığa erişir erişmez, korkaklığım için suçluluk ve pişmanlık duydum.

Bay Nicholls'ın benim yüzümden acı çeken iyi bir adam olduğuna inanıyordum; acısını hafifletmek için tek bir yaklaşımda bulunamaz mıydım? Beni ona karşı bu kadar ilgisiz kalmaya ne zorluyordu? Onu reddederek, en saf cevheri kayıp mı ediyordum ve benim için, hayatın verebileceği en değerli şeyi, gerçek bağlılığı; yoksa huysuz bir ruh halinin boyunduruğundan mı kaçıyordum, merak ettim.

Baharda, Bay Nicholls'ın bana olan ilgisinin doğası ve doğruluğundan daha fazla kuşku duymamı olanaksız kılan bir olay oldu.

Paskalyadan sonraki yedinci pazar, 15 Mayıs yortusuydu. Ayinde kutsal törene kalmayı göze aldım. Babam evde hastaydı. Aile sıramızda otururken, bir pişmanlık sızısıyla, bunun herhalde Bay Nicholls'ın bu kilisede yöneteceği son ayin, bu cemaatin bir üyesi olduğu son toplantı olduğunu fark ettim. Bay Nicholls da bu gerçeğin şiddetle farkında gibiydi, çünkü cemaatin önünde durdu, gözleri kısaca benimkini buldu, yüzünden bir keder ifadesi geçti; buna karşı çabaladı, bocaladı ve kontrolünü kaybetti. Uzun süre, benim ve ayindeki herkesin gözleri önünde beyaz, titreyerek ve sessiz, durdu. Kilise kâtibi Joseph Redman, ona alçak tonda bir şeyler söyledi. Bay Nicholls büyük bir toparlanma çabasıyla, gözlerinde yaşlarla ve çok büyük zorlukla fısıldayıp bocalayarak ayini tamamladı.

Ah! O anda beni nasıl bir ızdırap ateşi sardı! Duygu ve hislere karşı verilen, Bay Nicholls'ınkinden daha şiddetli bir savaş görmemiştim. Birden, bütün gözlerin bana çevrildiğini hissettim; orada toplanmış insanların hepsi, onun kederinin arkasındaki anlamı tahmin eder gibiydi. Kadınlar etrafımda hıçkırmaya başladı; cemaatin dalgasının bir olup Bay Nicholls lehine döndüğünü hissettim ve gözyaşlarımın yanaklarımdan aşağı dökülmesini kontrol edemedim.

Önceki aylarda Bay Nicholls'a karşı oluşan bütün olumsuz duygular buradaki son haftasında yok olmuş göründü. Cemaat ona, onuruna düzenlenen bir toplantıda -babamın açık bir şekilde katılmadığı bir toplantı- güzel, üzeri yazılı bir cep saati hediye etti. Sanki büyük bir dalga, olayları, kontrolümün olmadığı amansız ve acı dolu bir yola sürüklüyor gibi hissettim. Bay Nicholls gidecekti, hepsi benim suçumdu ve onu durduracak gücüm yoktu.

Bay Nicholls, Haworth'taki son akşamında, veda etmek ve babamın ellerine Ulusal Okul'un belgelerini vermek için papaz evine uğradı. Martha ve iki çalışan, normalde benim oturuyor olacağım yemek odasında bahar temizliğiyle meşguldü; böylece beni orada bulamayacağını biliyordum. Çalışma odasında babamın huzurunda onunla konuşmak istemeyerek mutfakta bekledim; aslında, son ana kadar belki beni görmemesinin en iyisi olduğunu düşündüm. Fakat sokak kapısının kapandığını duyduğumda, ön pencereye gittim. Bay Nicholls'ın bir ızdırap kriziyle bahçe kapısına yaslanmış olduğunu seçtim; daha önce hiçbir insanda görmediğim şekilde hıçkırıyordu. Kalbim alabora oldu; boğazıma bir hıçkırık takıldı ve gözlerime ani yaşlar doldu.

Cesaretimi topladım, titreyerek ve perişan halde dışarı koştum. Dosdoğru ona gittim. Bir süre ikimiz de, kedere boğulmuş, sessiz durduk. Ne söyleyeceğimi düşünemedim. Bay Nicholls'ın gitmesini istemiyordum, ama bu durumda ona yanlış ümit vermek haksızlık olurdu; kalmasını da isteyemezdim.

"Üzgünüm," diye fısıldadım sonunda. "Sizi özleyeceğim."

Gözlerini benimkilere kaldırdı. Gözleri, kederle tahrip olmuşken bile gizlenmemiş bir sevgiyle doluydu. "Keşke..." diye başladı; ama daha fazla devam edemedi.

Gözyaşları yanaklarımdan aşağı aktı. Bakışında o zaman ona veremediğim türden cesaret için bir yalvarış gördüm. "İyi olun," demek tek yapabildiğimdi.

"Siz de," diye yanıtladı. Çabucak kapıdan geçti ve uzaklaştı.

Berbat bir geceden sonra, Bay Nicholls'a nereye gittiğini hiç sormadığımı ancak ertesi sabah fark ettim.

On Dokuz

Panik içinde, gün ağarırken giyindim ve Bay Nicholls'ın kaldığı yan eve koştum. Hademe kapıyı geceliği ve şapkasıyla açıp gözlerinden uykuyu sildi. "Bay Nicholls gün doğmadan gitti. Artık onu görmeyeceğiz, çok yazık."

Bay Brown'un yorumunu, sadece beş ay önce o beyi vurmak istediğini düşününce çok ilginç buldum. "Nereye gittiğini biliyor musunuz?" diye sordum.

"Birkaç haftalığına İngiltere'nin güneyine, dedi. Sonra herhalde bir yerlerde yeni bir papaz yardımcılığı arayacak."

"Herhalde mi? Yani Bay Nicholls başka bir iş bulmadan mı ayrıldı diyorsunuz?"

"Öyle. Ama Bay Nicholls'ı merak etmeyin, madam. Bir yerlerde ayakları üstüne düşer o. İyi referansları var ve her topluma bir değer olur. Hem içiniz rahat etsin: Bütün acısına rağmen neden ayrıldığı hakkında kimseye bir ipucu vermedi, size ya da babanıza karşı tek bir söz etmedi."

"Öyle mi?" dedim, küçük bir sızı kalbimi pençelerken.

"Evet. Aslında, bu konuda bastırdığımda, Bay Brontë'yle arasında tek bir kavga olmadığında, arkadaş olarak ayrıldıklarında ve sadece kendi kararıyla ayrıldığında ısrar etti ve sizinle ilgili sadece en yüksek övgüleri söyledi, Bayan Brontë."

Bay Nicholls gittikten sonraki üç hafta boyunca, hasta ve huzursuzdum. Önceki ayların stresi babamda kötü etkisini göstermiş ve en çok korktuğum şey olmuştu: Felç geçirdi ve birkaç gün tamamen kör duruma geldi. Ona baktım; toparlandı ama görüşünü tamamen geri kazanmadı ve bana ve yeni yardımcısına (Bay de Renzy, işe hiç uymayan bir adam) bağımlılığı tekrar arttı.

Sonra Bay Nicholls'tan bir mektup geldi.

"Bay Grant şimdi buradaydı," dedi Martha, bana bir zarf uzatarak. "Bu mektubun ona bir mektubun içinde gönderildiğini söyledi ve size babanız evde yokken sessizce vermem için söz verdim."

Mektubu alıp teşekkür ettim; o odadan çıkar çıkmaz açtım.

21 Haziran 1853, Salisbury

Sevgili Bayan Brontë,

Lütfen bu mektubu iletmekte kaçamağa başvurduğum için affedin, ama babanızın bana olan antipatisini bildiğimden, size doğrudan ulaşamaycağımdan korktum.

Umarım bu mektubu uygunsuz bulmazsınız. Üç haftadır, size yazabilir miyim ya da yazmalı mıyım diye vicdanımla boğuştum. Sonunda, küçük bir şeyden cesaret buldum: Ayrılmadan önceki akşam, papaz evinin bahçe kapısında durduğumuzda gözlerinizdeki bakış. Bakışınızda öyle bir anlayış -ya da bana öyle göründü- gördüm ki, sanki geçen üç yılda, özellikle son altı ayda hissettiğim ve çektiğim her şeyi anladığınızı bilmemi istiyordunuz. Bunu hayal mi ettim? Öyle ise, bu mektubu atıp, üzerinde daha fazla düşünmeyin. Değilse, eğer bana, bir duygu değişikliği yaşadığınıza dair bir miktar umut, ne kadar

küçük de olsa bir işaret verebilirseniz, bu benim için dünyadaki her şeye değer.

Haworth'tan ayrılma kararım yalnızca akıl ve ruhun en büyük zorlama ve baskısı altında alınmıştı. O şartlar altında bana başka hiçbir hareket şekli açık görünmedi. Fakat şimdi kendimi sizinle temastan kesin olarak ve tamamen ayrılmış bulduğumda (sizi zaman zaman, evden kiliseye yürüdüğünüzde veya bahçede veya kırlarda bir an için görme fırsatım bile olmadan) kalbim en derin acı ve kavurucu pişmanlıkla ikiye bölünmüş, kendimi işkence çeker ve yoksunluk hissiyle dolu buluyorum.

Bu son birkaç haftadır zamanımı güneyde dolaşarak geçirdim. Güzel yerler, ama zevk alamıyorum. Winchester ve Salibury'de katedralleri gezdim; ikincisi özellikle muhteşem; ama bütün düşünebildiğim şuydu: Bayan Brontë'nin burada olup bunu benimle görebilmesini ne kadar isterdim! Siz oranın mimarisini, York Katedrali'yle eş derecede etkileyici ve ustaca bulurdunuz.

Lütfen benden sizi unutmamı istemeyin. Bunu yapamam. Size sevgim hiç sönmeyecek; asla değişmeyecek. Başka bir şeyi pek az düşünüyorum. Sizden başka bir şey düşlemiyorum. Sizinle tanışıklığım benim için hayatın en büyük ve saf sevinçlerinden biri; tamamen yok olmasını kabul edemem. Benim size duyduğum sevgiyi aynı derecede bana duymadığınızı anlıyorum. Istemezseniz, evlilik konusunu tartışmamız gerekmez; ama sadece kalbinizde bana verecek, en azından eski arkadaşlığımızın meyvesini bulabilirseniz, bunu mutlulukla ve hayal edebileceğinizden çok daha büyük minnetle kabul ederim.

Size tekrar yazmama izin vermeyi düşünür müsünüz? Lütfen emin olun, Bayan Brontë, sizden bir mektup

sadece onun sonsuz minnettar alıcısını çok neşelendirip yüreklendirmeyecek, artık amaç ve anlamdan yoksun görünen bir hayatta hâlâ var olan tek zevki verecektir.

Bir hafta daha bu adreste olacağım. Takiben, Yorkshire'a, yeni bir iş bulma umuduyla döneceğim. Lütfen Martha ve Tabby'ye en iyi dileklerimi iletin, eğer babanızın bilgisi dışında bunu yapabilirseniz; ayrıca sizin olduğu kadar o beyefendinin iyi sağlığının da devamı için en içten dileklerimi sunabilir miyim? Her zaman sadakat ve saygılarımla,

A.B. Nicholls

Mektubu bir kez, iki kez, üçüncü kez okudum; her seferinde belirgin bir hayretle. Ah! Kederli sözler ne kadar da tanıdıktı! Yıllar önce, benzer bir duygu gücüyle ve benzer umut ve çaresizlik ızdırabıyla böyle sayısız mektubu kendim Monsieur Heger'e yazmıştım. Burada, diye düşündüm, kendi duygularımın aynası olan duyguların bir görüntüsü var! Bay Nicholls bana şimdi, sayfa üzerinde çok farklı göründü.

Sekiz yıldır tanıdığım çekingen papaz yardımcısı -o kadar sessiz ve sebatla görevlerini yapan, duygularını demirden bir erkeklik ve uygun, sosyal olarak doğru kibarlık cephesi arkasında gizleyen adam- ile bu ateşli mektubu yazan, bana o kadar duygu dolu bir evlilik teklifi yapan ve bütün bir cemaatin önünde ve tekrar papaz evinin bahçe kapısında duygularını kontrol edemeyen aynı adamdı. Belli ki, diye düşündüm, durgun sular derinmiş.

Aynı gün yanıtlayıp, Bay Nicholls'a onunla yazışmaktan memnun olacağımı, ama mektuplarını Bay Grant'le yollamaya devam etmesinin en iyisi olacağını bildirdim.

İki hafta sonra Ellen ziyarete geldi. Uzun tarihimizde ilk kez tartıştık. Ellen söylediği her şeyde Bay Nicholls'ı baltalamaya kararlı görünüyordu.

"Ondan kurtulduğun için şanslısın," dedi bir sabah kahve içerken.

"Şanslı mı? Neden böyle söylüyorsun? Eskiden Bay Nicholls'a övgüler düzerdin. Bu ani fikir değişikliği neden?"

"Birkaç ay önce ben buradayken çok kasvetliydi. Kasvetli bir insanı çekemem."

"Kasvetli olmak için sebebi vardı."

"Mutsuzluğunun üzerine çıkabilmeli ve bunu başkalarına bulaştırmamalıydı. Ama onun hakkında fikrimi değiştirmemin başka sebepleri var. O sana yakışmıyor, Charlotte. O bir papaz yardımcısı, ki sen çoktan *asla* bir dinadamıyla evlenmeyeceğini vurgulamıştın, üstelik *İrlandalı*. Kendi baban bile İrlandalıların hımbıl, kaba ve özensiz insanlar olduğunu söyler."

"Bay Nicholls hiç hımbıl veya kaba değil, Nell; aslında tam tersi."

"Ama *ailesi* öyledir. Bir düşün: Onunla evlenirsen, İrlanda'daki yoksul, cahil akrabalarını ziyaret etmek zorunda kalacaksın."

"Eminim, Bay Nicholls'ın İrlandalı akrabalarına bir ziyareti kalıcı bir yara almadan atlatabilirim."

"Sen şaka yap ama ben ciddiyim. Asla evlenmeyeceğini söylemiştin, Charlotte. 'Birlikte kız kuruları olup kendi başımıza çok mutlu oluruz,' demiştin."

Ona dik dik baktım. "O zaman senin esas karşı çıkışın adamın kendisine değil ama benim evlenmeme mi?"

"Şimdi evlenmen senin doğanla tutarsız olur."

"Tutarsız mı? Neden tutarsız olsun, Ellen? O kadar yıl önce sen Bay Vincent'ın evlenme teklifini düşünürken, onu kabul etmen için seni şiddetle destekledim. Eğer mutluluğu

onunla bulacaksan, mutlu olmanı istedim. Ama şimdi sen bana aynı fırsatı çok görüyorsun!"

"Bay Nicholls'ın teklifini reddeden *sensin*, ben değil! Onu kabul etseydin mi diyorsun?"

"Hayır! Ne *istediğimi* bilmiyorum. Ama..."

"Seni sadece doğru kararı verdiğine ikna etmeye çalışıyorum. Şimdi evlensen, buna dayanamam, Charlotte. Seni zor görürüm. Eğer kız kuruları olacaksak, durumumuza dayanmalı ve sonuna kadar devam etmeliyiz."

"Devam etmek mi? Ah, bu çok fazla, Ellen! Senin arkadaşın olduğumu sanıyordum! Ama beni sonsuz kız kuruluğuna mı mahkûm etmek istiyorsun, sırf senin için daha çok *müsait* olayım diye? Bu kabul edilemez. Babamdan daha iyi değilsin sen de!"

Aramızdaki anlaşmazlık öyle bir aşamaya geldi ki Ellen ertesi sabah, planlanandan bir hafta önce gitti ve yazışmalarımız bir süreliğine durdu.

Berbat halde ve babamın eşliğinden bıkmış, babamı Martha ve Tabby'nin bakımına bırakıp, evden ayrılmak için her fırsatı kullandım. Joe Taylor ve karısıyla ağustosta İskoçya'ya gittim, ama o yolculuk hasta bebekleri yüzünden kısıtlandı ve yerine yakında bir kaplıca kasabası olan Ilkley'ye gittik. Ilkley'ye tekrar dönüp birkaç gün Bayan Wooler'la buluştum; aramızdaki yaş farkına karşın, çok değer verdiğim bir arkadaşlık kurmuştuk.

Bay Nicholls'la yazışmaya devam ettim. Şimdiye kadar, Kirk Smeaton'da, Pontefract'ın yaklaşık seksen kilometre yakınlarında, hâlâ Yorkshire'ın Batı Riding bölgesinde, Peder Thomas Cator'un yanında papaz yardımcılığı işine başlamıştı. Eylül başında, beni ziyaret etmek için izin istedi. Edebileceğini söyledim, ama her ne kadar aldatma yüzünden berbat hissetsem de, ziyaretini babamdan saklamamız gerektiğinde ısrar ettim.

Komşuların göz ve kulaklarının buluşmamızdan haberi olmasını istemeyerek, Oxenhope papaz evine gitmeye karar verdim; Bay Nicholls da Grant'lerle kalacaktı. (Bay Grant, kadın cinsine karşı uzun zaman önce iddia ettiği ilgisizliğine karşın, altı yıl önce, çok mutlu göründüğü Sarah Ann Turner adında hoş bir kadınla evlenmişti.)

Buluştuğumuz gün bardaktan boşalırcasına yağmur yağıyordu. Oxenhope papaz evine vardığımda (babama yalan söylediğim için suçluluk dolu ve uzun yürüyüşümden sonra iliklerime kadar ıslak), kâhya nezaketle ıslak pelerinimi, başlığımı, eldivenlerimi ve şemsiyemi alıp beni salona götürdü ve Bay Nicholls ile Bay ve Bayan Grant hemen beni karşılamak için ayağa kalktılar. Bay Nicholls'ın gözlerindeki bakış o kadar gergin bir kaygıyla doluydu ki, hemen bana da benzer bir endişe aşıladı. Birkaç karşılama sözcüğü söylendi; Bay Nicholls bu kadar kötü bir havada yürümek zorunda kalmama neden olduğu için çok özür diledi. Şöminenin yanında bir koltuğa oturtuldum ve yanan ateşle ısındım. Bir hizmetçi çay ve yiyecek bir şeyler getirdi.

Bay Nicholls benim ve babamın sağlığını sordu. Kısaca babamın son felç krizinden ve zor iyileştiğinden söz ettim. Bu onu telaşlandırmış göründü. "Şimdi çok daha iyi," diye ekledim, rahatlatarak, "ama korkarım görüşü asla eskisi gibi olmayacak."

"Üzüldüm. Umarım iyileşir."

"Teşekkürler." Garip bir sessizlik oldu. "Bay Nicholls, umarım yeni pozisyonunuzdan memnunsunuz?"

"Memnunum, teşekkür ederim."

"Ne harika değil mi," diye belirtti Bayan Grant çayını yudumlarken, "Bay Nicholls'ın bu kadar yakında bir şey bulabilmesi?"

"Gerçekten de," dedim, aslında seksen kilometrenin çok büyük bir mesafe olduğunu düşünsem de.

Bir sessizlik daha oldu. Bay Nicholls ağzından kaçırdı, "*Villette*'i okudum."

"Öyle mi?" *Villette* sekiz ay önce çıkmıştı. Bay Nicholls'ın bundan söz etmek için hiç fırsatının olmaması, hem *Jane Eyre* hem *Shirley*'yi eline geçer geçmez iki günde okuduğu düşünülürse, aramızda büyüyen boşluğun üzücü bir nişanesiydi.

"Çok sevdim. Okul güzel tanımlanmıştı," dedi Bay Nicholls önceki şevkinden biraz hissettirerek. "Ülke, başka bir isim kullanmışsınız ama, Belçika mı kastediliyor?"

Açıklanamaz şekilde kızardığımı hissettim. "Evet."

"Son hakkında biraz aklım karıştı. Ne demek istediniz, hani..." Sustu ve Bay ve Bayan Grant'e döndü. "Bayan Brontë'nin yeni romanını okudunuz mu?"

"Ne yazık ki hayır," diye itiraf etti Bayan Grant.

"Ben roman sevmem," diye araya girdi Bay Grant kaşlarını çatarak. "Ama bakın, Nicholls: Kirk Smeaton'da balıkçılık nasıl? Elle alabalık yakalamakta şansınız iyi gitti mi?"

Bu soruyu, balıkçılık hakkında uzun bir tartışma izledi ve bundan sonra Bay Grant "Muhalifler, Kirk Smeaton'da da bu toplumdaki kadar rahatsız edici derecede sesli mi?" dedi.

"Öyleler," diye yanıtladı Bay Nicholls. "Geçen hafta bir beyle gerçek bir kilisenin değerleri hakkında tartışıp, zorunlu kilise vergisini savunarak tam yarım saat geçirmek zorunda kaldım."

"Bu nerede bitecek?" diye bağırdı Bay Grant, başını sallayarak. "Hanımlar, Anglikan olmayanlar için üniversite açmayı gerçekten *düşündüklerini* biliyor muydunuz?"

"Rezalet!" dedi Bay Nicholls.

"Üniversite bir Muhalife ne gibi bir yarar sağlar?" diye bağırdı Bay Grant. "Etraflı bir Yunanca ve Latince bilgisi olmadan, iki gün barınamaz!"

Benden başka herkes güldü. Birden iştahım kaçmıştı. Gevezelik bir saat ya da daha fazla sürdü. Bay ve Bayan Grant odadan ayrılmak için hiçbir harekette bulunmadılar ve hâlâ çok yağdığından Bay Nicholls'la dışarıda yürümek ya da özel konuşmak için bir an bulma şansımız yoktu. Sonunda, aklım Bay Nicholls'a olan duygularımda geldiğimdekinden daha az karışık olmadan veda ettim. Buluşmamızın gizli kalmasına ilişkin endişem yüzünden, Bay Nicholls'ın bana sadece, Haworth'a giden taşlı patika yola çıkan bahçe kapısına kadar eşlik etmesine izin verdim.

"Korkarım birkaç ay dönme şansım olmayacak, yeni görevime henüz başladığım için," diye açıkladı Bay Nicholls pişmanlıkla, sesi şemsiyelerimize yüksek sesle vuran yağmurun sesinden boğularak.

"Üzüldüm, sör."

"Size yazmaya devam etme onurunu duyabilir miyim, Bayan Brontë?"

"Duyabilirsiniz, sör." (Şimdi ayakkabılarım gerçekten çok ıslaktı.) "Sizi görmek güzeldi, sör."

"Sizi de, Bayan Brontë. Hoşça kalın."

18 Eylül günü Bayan Gaskell beni ziyarete geldi: Haworth'a ilk ziyaretiydi bu. Dört gün boyunca, olan her şeyi ve bütün düşünce ve duygularımın karmaşasını anlatarak o iyi ve bilge hanıma içimi döktüm.

"Babanız ne kadar katı yürekli!" diye bağırdı Bayan Gaskell ikinci öğleden sonramızda, sonbahar başının doğal yeşil ve kahverengisine solan fundalıkta dolaşırken. "Bay Nicholls'ın mesleğine nasıl karşı çıkabilir, kendisi de din adamıyken? Üstelik dediğinize göre, Bay Nicholls değerini kanıtlamış; sekiz yıldır babanızın sağ koluymuş."

"Babam bu konuda tamamen mantıksız. Benim harika bir adamla, refah düzeyi ve mevkisi yüksek bir adamla evlenmemi ya da hiç evlenmememi istiyor."

Bayan Gaskell başını iki yana salladı. Orta yapılı bir kadındı, benden bir kafa uzundu, soluk tenliydi ve hoş yüz hatları vardı; yumuşak, koyu kahverengi saçları iyi ipek elbisesinin mor tonuna uygun bir başlığın altında toplanmıştı. "Eğer para esas konuysa, Bay Nicholls kendi bölgesinin papazı olarak bir ev ve daha kazançlı bir iş bulamaz mıydı?"

"Bulmalıydı, Bayan Gaskell, bunca yıldır; ama bulsaydı, uzağa taşınması gerekecekti ve o zaman kesinlikle beraber olamazdık."

"Neden?"

İç çektim. "Benim yanıldığımı ya da budala olduğumu düşünebilirsiniz ama babam, bütün hatalarına karşın, yaşlı bir adam ve dünyada birbirimizin son akrabasıyız. Öldüğü güne kadar bölgesinden vazgeçmez. Babama, yaşadığı sürece onu yalnız yaşamaya terk etmeyeceğime söz verdim ve bunu asla yapmam."

"Yani, Bayan Brontë, babanızın yaptığı ve söylediği her şeyden sonra bu kadar sadakatle onun yanında olmanız... Bunun için size saygı duyuyorum, söylemeliyim; ama ben bunu nasıl yapabilirdim bilmiyorum."

"O bütün hayatı boyunca sadakatle *benim* yanımda durdu, Bayan Gaskell, ona bunun için bir şey borçluyum. Kabul ediyorum: Artık bazen o kadar kızıyorum ki onunla aynı odada durmaya katlanamıyorum. Bay Nicholls'a çok acımasız ve haksızca davrandı; fakat gerçekte ben de daha iyi davranmadım. Aylarca Bay Nicholls'ın acı çekmesini seyrettim ve hiçbir şey yapmadım. Benim tek bir sözümle Haworth'tan ayrılması gerekmezdi; ama her şeye karşın amacında ısrarlı ve duygularından vazgeçmiyor."

"Bu onun hakkında iyi şeyler söylüyor. Söyleyin, Bayan Brontë, Bay Nicholls'ı beğeniyor musunuz? Onu sayıyor musunuz?"

"Çok. Ama çelişkilerin adamı." Bay Nicholls'ın Puseyist önyargıları hakkında endişelerimi ve bu önyargıların Bayan Gaskell ve başka bazı arkadaşlarımla ilişkimin yolunda duracaklarına dair korkumu dillendirdim (Bayan Gaskell Üniteryendi ve kocası Üniteryen papazıydı). "Bir karı koca *bu konuda* uyum içinde olmalı, değil mi? Bütün konuların en önemlisi: Temel dini inançları?"

"Şart değil. Eğer sevgi ve saygı temeli varsa, bence bir çift farklı dini inançlara karşın uyum içinde yaşayabilir."

"Belki," diye yanıtladım, hâlâ ikna olmamış, "ama benim tek endişem bu değil. Başka türlü de farklıyız. Bay Nicholls toplumun ihtiyaçlarıyla faal olarak ilgileniyor, mükemmel bir dinadamı erdemi bu ve en yüksek saygıya değer; bense daha inzivaya çekilmiş, yazar hayatının düşkünüyüm. Ve işime gelince, Bay Nicholls samimi bir şevkle beğense de..." Kızararak sustum.

"Bay Nicholls'ın sizin yazmanız ve benzeri şeyleri eleştirmeye gelince daha çok avam birinin görüşünü temsil ettiğini mi demek istiyorsunuz? Sizi entelektüel olarak anlayamadığı yerler olduğundan mı korkuyorsunuz?"

"Bazen."

"Bunu *bana* itiraf etmekten utanmayın Charlotte," dedi Bayan Gaskell koluma girerek. "Siz çok zeki bir kadınsınız ve çoğu erkek size ayak uyduramaz. Kendimi yüceltme riskini göze alarak, bir itirafta bulunacağım: Ben de kendi sevgili kocama dair bazen aynı kaygıları taşıdım, bunca yıl."

"Öyle mi?"

"William kendini işine fazlasıyla adamış bir dinadamıdır, tıpkı senin Bay Nicholls gibi. Fakat bütün başarısı ve zekâsına

ve benim çalışmalarımı desteklemesine karşın -ilk iki oğlumuz bebekken ölünce kederimi dağıtmam için yazmaya yönelmem *onun* önerisiydi- yazmam kocamın ne uzun uzadıya, ne de derinlik ve içgörüyle tartışabileceği bir şey değil; ama bunun için arkadaşlar ve meslektaşlar var. Bir erkek bir kadın için her şey olamaz, böyle olması beklenmemeli. Eğilimlerinizdeki bu fark iyi bir şey olabilir, Charlotte. Bay Nicholls size gerçek dünyayı biraz daha öğretebilir ve siz de ona olmayacağını sandığı mezheplerdeki iyiliği gösterebilirsiniz."

Bunu düşündüm. "Bay Nicholls'ın nerede görürse iyiliğe çok içten bir sevgisi *var*." Şimdi kırlardan geri dönüyorduk ve bir çit merdivenine vardığımızda susup sordum: "Hepsini nasıl başarıyorsunuz, Bayan Gaskell? Bakacak bir kocanız, bir eviniz ve çocuklarınız varken yazmaya nasıl zaman buluyorsunuz?"

"Kolay değil, ama akıllı bir kadın kendisi için önemli olan şeyleri yapmaya zaman bulabilir." Büyük bir ciddiyetle bana baktı. "Eğer babanız karşı çıkmasaydı, Bay Nicholls'la evlenmeyi ister miydiniz? Onu sevebilir miydiniz?"

"Keşke bilsem."

"Eğer Bay Nicholls *sizi* gerçekten söylediği kadar çok seviyorsa, bence yanıtı bulmayı kendinize ve ona borçlusunuz."

Bir şey beni geri tutuyordu. Her ne kadar Bay Nicholls'la birbirimize gizli mektuplar yollamaya devam etsek de ve bana ilgisini olabilecek en tutkulu dilde ifade etse de, kendimi açıklanamaz bir şekilde bir sonraki önemli adımı atmaya hâlâ ikna edemiyordum: Babama karşı gelmek ve olası talibimle açıkça bir ilişki sürdürme hakkımda ısrar etmek.

Sonra aralık ortasında bir gece, yağmur dama vurup pencerelerde pıtırdarken ve doğu rüzgârı bir ölüm perisi gibi gibi saçaklarda uğuldarken bir rüya gördüm.

Rüyamda fırtına yoktu; parlak ve bulutsuz bir yaz günüydü. Kırlarda yürüyordum ve tanıdık bir ormanlık çukura doğru inişime henüz başlamıştım ki benim yönüme doğru nehir kıyısı boyunca yürüyen iki uzak figür gözledim. Emily ve Anne'di! Kalbim şoktan ve sevinçten çılgınca çarparken yamaçtan aşağı ve taşlı yol boyunca yarı koşup yarı uçarak onlarla buluştum.

"Emily! Anne! Gerçekten siz misiniz?"

Onları kollarıma almayı arzuladım; ama rüyamdaki kız kardeşler uzak durdu, yüzleri asık ve hoşnutsuzlukla bulutluydu. "Uzun kalamayız," dedi Emily. "Sadece sana bir mesaj getirmek için geldik."

"Ne mesajı?"

"Seni izliyorduk ve büyük bir hayal kırıklığına uğradık," dedi Anne.

"Charlotte: Sen hayattasın," dedi Emily. "Hayatın bütün hediyeleri elinin altında. Ama sen onları görmezden geliyorsun ve sanki bizim gibi ölü ve gömülü gibi davranıyorsun."

"Ne demek istiyorsun? Nasıl ölü ve gömülü gibi davranıyorum?"

"Geçmişe gömülüsün, tıpkı Branwell gibi," diye yanıtladı Anne.

"Bu doğru değil," diye karşı çıktım kendimi savunarak.

"Sırrını bilmediğimizi mi sanıyorsun?" dedi Emily. "Göremediğimizi mi sanıyorsun?"

"Ne sırrı? Ne görüyorsunuz?"

"Charlotte: Brüksel'de o gece bahçede ne olduğunu biliyoruz," dedi Anne.

"Biliyor musunuz?" diye fısıldadım, dehşet içinde.

"Biliyoruz," diye yanıtladı Emily, "mektupları da biliyoruz. Hâlâ onları okuduğunu biliyoruz."

Yanaklarım yandı. "O mektuplara en son baktığımdan bu yana yıllar geçti."

"Ama hâlâ onu düşünüyorsun," diye suçladı Emily. "Kitaplarındaki bütün kahramanlar, bir tanesi hariç, ya öğretmen, ya Belçikalı ya da ikisi birden! Bay Rochester'ın bile ona dayanıyor. Bu sence neden?"

Yanıtlayamadım.

"Monsieur Heger'in anısı aklında öyle sabit bir fikir yaratmış ki, seni burnunun ucundakine kör ve cahil bırakmış," dedi Emily.

"Seni geride tutmasına çok uzun izin verdin," diye ekledi Anne.

"Yoluna devam etmenin," dedi Emily, "zamanı."

"Yoluna devam et," diye tekrarladı Anne, "ve Belçika'yı arkanda bırak."

Nefesim kesilerek, kalbim hızla çarparak fırtınalı gecenin simsiyah karanlığına uyandım.

Soğuk bir aralık şafağının ilk loş ışıkları kepenklerden girerken, rüyamı düşündüm. Belçika'dan döneli on yıl olmuştu. Monsieur Heger'le talihsiz ilişkimi çoktan geride bıraktığımı sanıyordum, ama kız kardeşlerim haklı mıydı? Bunca zamandır gerçekten geçmişte mi gömülüydüm, istek ve mantığa karşın, beni sevmeyen bir adamın mihrabında tapınarak? O takıntı şimdi bile beni geri tutuyor, kalbimi başka bir adamın sevgisine açmamı engelliyor muydu?"

Ah! Ah! Neden, ah neden, diye merak ettim birden, olamayan bir şey için pişmanlıkla sızlanarak bu kadar zaman kaybetmiştim? Bir hüzün nöbeti her yerimi kapladı ve ağladım. Yatakta yatarak, ruhumun derinliklerinden hıçkırarak ne kadar kaldım bilmiyorum; ama kendi içimde son on yılda inkâr ettiğim bütün kederi dışa döktüm. Yaşamdan çok erken alınan kız kardeşlerim, erkek kardeşim için ağladım; onların

kaybıyla ortaya çıkan çökmüş ruhum için ağladım; gizli bir karasevdanın bu kadar yıl boyunca beni tüketip kör etmesine izin verdiğim için kendi budalalığıma ağladım.

Sonunda, gözyaşlarım tükendi. Başım ağrıdı, boğazım kuruydu, gözlerim yanıyordu; aynı zamanda, aklımın köşesinde bir şey rahat vermiyordu; yapılmamış önemli bir şey olduğunu fark ettim.

Kalktım ve çabucak giyindim. Şifoniyerimin çekmecesinde gömülen gül ağacı kutuyu eşeleyip çıkardım ve içindeki ince, kurdeleli mektup paketini açtım. Şömineye göz attım: Buz gibi soğuktu; mutfakta bir ateş için de çok erkendi; ama zaten yanmanın bu belgeler için uygun bir kader olmadığına karar verdim.

Güneş neredeyse yükselmişti. Kafamın içinde hâlâ gümbürdeyen ağrıyı görmezden gelerek, yavaşça aşağı, kilere indim. Orada duran, geçen yaz yaptığım bir marmelatın son kalıntısını içeren kalın cam bir kavanoz buldum. Kavanozun içindekini bir tabağa aktardım ve hem kavanozu, hem kapağı iyice yıkadım. Sonra Monsieur Heger'in mektuplarını aldım, küçük bir rulo yaptım, kavanoza yerleştirip kapattım. Kendimi soğuğa karşı sararak, kavanozu aldım ve sis kaplı kırlardan, rüyamda kız kardeşlerimle karşılaştığım uzak çukura doğru yola çıktım.

Daha kar yağmamıştı, ama yerler sertti ve çiyle kaplıydı; kazmanın olanaksız olduğunu biliyordum, ama aklımda başka bir şey vardı. Yolculuğumun amacı, nehir yatağının arkasında, gölgeli çardağının altında kız kardeşlerimle bir kitap alıp pek çok güzel yaz saatleri geçirdiğimiz kadim, boğumlu bir ağaçtı. Çok yaşlı olmasına karşın, ağaç hâlâ sağlamdı ve kökünün yanında epey büyük, aşırı büyük otlar ve sarmaşıktan kalın bir halıyla kısmen saklı bir çukur biliyordum.

Dosdoğru ağaca gittim; bütün emsalleri gibi o da şimdi bir kış iskeletiydi. Hemen arkasındaki nehir, beyaz buğu çıkarır-

ken ormanı paramparça eder gibi görünen karanlık sularıyla gürültülü, öfkeli bir taşkındı. Sert, ıslak zeminde diz çöktüm, donuk yosun ve sarmaşıkları temizledim ve kolum kadar derin deliği buldum.

"Farkında mısın," diye seslendi bir iç ses, "ne yaptığının? Bu, hayata ilham veren bir sanat olayı, tersinden çok." Şaşkınlık içinde durdum; fark ettim ki bazı yönlerden bu doğruydu. *Villette*'te, Lucy Snowe, ilişkilerinin bittiğini anlayınca Dr. John Graham'den aldığı değerli mektuplarını gömmüştü; ama o sahne, şimdi anladım ki, bu eylemi kendim gerçekleştirmek için kendi yok sayılmış, bilinçaltı isteğimden çıkmıştı.

Kavanozu deliğe attım. "*Au revoir, Monsieur Heger.*" dedim kararlılıkla, pişmanlık duymadan.

Yosun ve sarmaşık örtüyü tekrar örttüm. Bitince, ayağa kalktım ve erken sabah havasında titreyerek kollarımı etrafıma sardım. Sadece bir hazineyi saklamamış olduğunu düşündüm tatminle; bir kederi gömmüştüm, on uzun yıl önce defnedilmiş olması gereken bir kederi.

Birden, neredeyse büyülü bir özgürlük duygusu hissettim, sanki bir peri değneğiyle bana dokunmuş ve bunu yaparak ruhumdan müthiş bir ağırlık kaldırmıştı. Gülümseyerek, baş ağrımın yok olduğunu fark ettim.

Eve döndüğümde babamı çalışma odasında sabah gazetesini okurken buldum. Yanındaki parlak şöminenin önünde bir koltuğa oturdum.

"Baba, size itiraf edeceğim bir şey var."

Kâğıdını ve büyütecini bıraktı. "Evet, canım, nedir?"

"Bu son altı aydır Bay Nicholls'a yazıyorum."

"Ne? Ona yazmak mı? Ne demek istiyorsun, mektup mu?"

"Evet, baba: Mektup ve o da bana mektup yazıyor. Ayrıca onu eylülde, Grant'lerde gördüm. Biliyorum böyle bir teması

kesinlikle yasakladınız ve sizi bu şekilde aldattığım için suçluluk duyuyorum."

Kısa, çatık kaşlı bir sessizlikte sonra, babam "Bana söylediğine sevindim. Umarım içindekini çıkarmış ve yaptığın hatayı görmüşsündür. Aldatma ve yalancılık Şeytan'ın işidir. Bana o adamı asla tekrar görmeyeceğine ve yazmayacağına söz ver, seni affederim."

"Sizin affınızı beklemiyorum, baba, ne de böyle bir söz veririm. Aslında, size tam tersini bildirmek için buradayım: Bay Nicholls ile uzun bir zaman boyunca, umarım, tekrar yazışmak ve onunla yeniden görüşmek için her türlü isteğim var, yani eğer hâlâ beni görmekle ilgileniyorsa."

"Onu ancak cesedimi çiğneyerek görürsün!"

"Umarım buna gerek kalmaz, baba; ama onu göreceğim. Onunla evlenmeye niyetim olduğunu söylemiyorum; ama onu daha iyi tanımaya kararlıyım, ikimize de birbirimize gerçekten uygun olup olmadığımızı anlamak için bir fırsat vermek için ve böyle yapmak, sizin bilginiz ve onayınız *ile* olursa, onayınız dışında olacağından çok daha kolay olacaktır."

"Sana asla o onayı vermeyeceğim! Sana söylüyorum, o senin için uygun değil, Charlotte!"

"Baba, beni dinleyin. Ben genç bir kız değilim, hatta artık genç bir kadın bile değilim. Ölümünüz üzerine, 300 sterlin alacağım, ayrıca kendi kazandığım param var ve yaşayacak bir yerim yok. Belki, hâlâ yazabilirsem, daha fazla kazanabilirim; ama bir sonraki çalışmamın satacağının garantisi yok. Elimdeki paranın geliriyle mütevazı bir hayat sürebilirim, ama yalnız olacağım, *yapayalnız*, bir kız kurusu, tek başına, gücenik ve şüphesiz herkesin acıdığı. Benim için dilediğiniz kader bu mu? Mutlu olabileceğim bir adam bulursam, evlenmemi tercih etmez misiniz?"

"Lanet olsun, kadın! Anlamıyor musun? Benim hayattaki son kızımsın. Bütün elimdeki sensin!" Gözlerinde yaşlar başladı ve sesi duraladı. "Bütün hayatın boyunca sağlıksız oldun. Korkarım, evlenecek kadar güçlü değilsin."

Yanaklarımın kızardığını hissettim; söylemediği anlam açıktı. "Kadınlar her gün evlenip çocuk yapıyor, baba. Sizi şaşırtabilirim. Sandığınızdan güçlüyüm."

Başını iki yana salladı ve gözlerini sildi. "Daha önce söyledim ve tekrar söyleyeceğim: Eğer evlenmen gerekiyorsa, senden yukarıda birini seç -daha becerikli ve başarılı bir adam, büyük bir aileden bir adam- günün en ünlü kadın yazarlarından biri olarak senin konumuna değer bir adam. Bay George Smith gibi bir adam!"

"Bay Smith nişanlı, baba."

"Ne? Öyle mi?"

"Daha birkaç gün önce öğrendim. Bay Smith genç bir sosyetik güzele âşık olmuş, tıpkı baştan beri tahmin ettiğim gibi."

"Ah canım. Ne hayal kırıcı. O yönde senin için büyük umutlarım vardı."

"Benim asla yoktu ve siz de kendinizi o konuda daha fazla kandırmamalısınız, baba. Bay Smith türünden adamlar benim gibi bir kadınla asla ilgilenmez. Ben hiç güzel olmadım ve şimdi yaşlandım. Evlilik için daha kaç şansım olacak? Bay Nicholls fakir olabilir, ama beni seviyor! Dahası, beni benim için seviyor, olduğum 'ünlü yazar' için değil. Sizce beni bekleyerek sekiz uzun yıl hizmet edecek çok adam var mıdır?"

"Bay Nicholls bir papaz yardımcısından başka bir şey değil! Daha da kötüsü, *ailesi hiçbir şey değil*; beş parasız, cahil, İrlanda çiftçilerden bir aile! Kendini böyle bir adamın karısı olarak gerçekten görebiliyor musun? Her sonbaharda, kendi deyişiyle *insanlarını* görmek için İrlanda Denizi'ni geçer ve

emin olabilirsin ki senin de ona eşlik etmeni bekleyecektir. Onun *insanlarının* neye benzediğini bilirim, kızım! Ben kendim öyle bir aileden geliyorum ve ayrıldığımdan beri bir kere İrlanda'ya dönmedim, haklı nedenlerle! Zavallı İrlandalılar hiç İngilizlere benzemez. Görgü ve terbiyeleri yoktur; tembel, pasaklı, ev idaresi ve temizlik konularında ihmalkârdırlar; günlük alışkanlıkları ve âdetleri aklını karıştırıp afallatır seni; entelektüel merak ve uğraşlara ise tamamen ilgisizdirler. Kendine istediğin böyle bir aile mi?"

Yanaklarım tekrar ısındı. Günlük, bunu itiraf etmekten dehşet duyuyorum, ama bu düşünce beni biraz rahatsız *etti*. Babamın iddialarının gerçek mi, yoksa sadece kendi deneyiminin bir yansıması mı olduğunu bilecek kadar bilgili değildim, ama İrlandalı özensizliği hakkında başkalarından da böyle iddialar duymuştum. Genç bir kadın olarak, kendime evlilik hayali kurmaya izin verdiğimde, kendimi yeni, sadece sevgi dolu değil, aynı zamanda okumuş, kültürlü ve görgülü, geniş bir aileye karşılanırken hayal etmiştim: Akılları benimkine benzer zeki insanlar ve en azından, alçakgönüllü olsa da benimkine eş şartlarda yaşayan. Ama biliyordum ki, bu sadece yararsız kibir ve gururdu, gerçekte önemi yoktu ve düşüncelerimi kenara savdım.

"İnsan bir adamı ailesiyle yargılayamaz ve yargılamamalı," dedim hiddetle. "Bay Nicholls'ta saydığınız kusurlardan, eğer kusursa bunlar, hiçbiri yok ve benim için bütün önemi olan bu."

"Anlamıyorum. Fakir bir papaz yardımcısıyla evlenmeyi nasıl *düşünebilirsin* bile?"

"Bence ben bir papaz yardımcısıyla evlenmeliyim, baba, eğer evlenecceksem; sadece bir yardımcı değil, *sizin* yardımcınız ve eğer onu seçersem, bu evde bizimle yaşamalı, çünkü sizi bırakmayacağım."

Babam ayağa kalktı, gözleri öfkeyle parlıyordu. "Asla. Asla bu evde başka bir adama izin vermeyeceğim. Anlıyor musun beni? *Asla!*" Bir hışımla odadan çıktı.

Tam bir hafta babam benimle tek kelime konuşmadı. Evdeki hava o kadar gerilimliydi ki, zaman zaman nefes alamadığımı sandım. Bir sabah, yalnız başıma kahvaltı ederken, Tabby'nin aksayarak babamın çalışma odasına girdiğini ve yüksek sesle babamı azarladığını duydum.

"Bu aptallık yeterince uzun sürdü," diye bağırdı yaşlı kadın. "Zavallı Hanım'ımıza bir bakış veya söz etmeden koridordan geçiyorsunuz; evde deli bir zorba gibi geziyorsunuz! Size neredeyse kırk yaşında bir kadına ne yapıp yapamayacağını söyleme hakkını ne veriyor, sör? Bu onun gerçek mutluluk için tek şansı olabilir. Bırakın olsun, sizi budala yaşlı adam!"

O öğleden sonra, babam isteksizce, bana "o beyi görme" iznini, daha ilerisiyle ilgili hiçbir söz vermeyerek verdi. Bütün ihtiyacım olan buydu. Aynı gün, Bay Nicholls'a yazıp niyetimi açıkladım: Teklifini yeniden gözden geçirme fikriyle, daha iyi bir anlaşmaya varabilir miyiz görmek için tanışıklığımızı bizzat yenilemek istediğimi belirttim.

Bay Nicholls şimşek gibi cevap yazdı ve oradan ayrılabileceği ilk fırsatta buluşmamızı kararlaştırdı. Ocağın üçüncü haftasında, on günlük bir ziyaret için gelip yine Oxenhope'ta Grant'lerle kaldı. Bu kez kendini açıkça ve dürüstlükle papaz evinde gösterebildi. Ancak Bay Nicholls'ın vardığı gün, babam beni çok utandırarak, onu öyle tatsız ve düşmanca bir tavırla karşıladı ki mahremiyet ve huzur aramak için hemen evden ayrılmak zorunda kaldık.

En sıcak tutacak pelerinimi, şapkamı, eldivenlerimi, manşonumu ve botlarımı giydim ve yürüyüşe çıktık. Demirden bir gökyüzüyle çok soğuk bir gündü, ama neyse ki az rüzgâr

vardı. Yeni yılda ağır kar yağışı çevre tepeleri ve vadileri dalgalı beyaz bir okyanusa çevirmiş, kırlardaki çukurları doldurup yükseltilerle tek bir hizaya getirmiş ve tanıdık manzaraları saklamıştı. Bu donuk tepe sırtlarını geçmeye cesaret eden pek çok deneyimsiz ziyaretçinin yolunu kaybettiği ya da boğazına kadar kara battığı bilinirdi. Biz bunun yerine, daha güvenli bir yola çıktık: Haworth'la Oxenhope arasında karlı araziler boyunca çok geçilen bir yol.

Bay Nicholls ve ben yavaş yavaş yürürken, yanaklarımız kırmızı ve nefesimiz havada bulutlar oluşturarak, ayaklarımız sıkışık karda yumuşak çıtırtılı sesler çıkarıyordu. Yol iki kişi için ancak yetecek genişlikteydi, yan yana yakın yürümemizi gerektiriyordu; uğraşımız sırasında sık sık birbirimize çarpıyorduk ve bu onun ilk on dakikada o kadar çok kere "Affedersiniz," demesine sebep oldu ki ona daha fazla özür dilemekten vageçmesini söyledim: Bana istediği kadar sık çarpabilirdi.

Böylesi tuhaf bir başlangıca karşın, Bay Nicholls'ın bu buluşmada önceki eylülde olduğu kadar gergin görünmediğini fark ettim; aslında, başımı kaldırıp göz attığımda, onu bana sevgi dolu gözlerle ve yüzünde bir gülümsemeyle bakarken yakaladım.

Karşılığında ben de gülümsedim ve "Bay Nicholls, artık -en sonunda- bu yalnız ve şahsen konuşma fırsatını bulduğumuza göre, önce size geçen yıl boyunca, her engele karşın sarsılmaz bağlılığınız için teşekkür ederek başlamak istiyorum. Dahası, o süre içinde babamın mantıksız davranışı ve kendi uzayan karmaşamla kararsızlığım için özür dilemek istiyorum."

"Bunun için minnettarım, Bayan Bronte; ama ben her zaman babanızın sizinle benim aramda bir birleşmeye itirazında tamamen geçerli bir sebebi olduğunu hissettim ve sizin tereddütünüzü de anlıyorum."

Tekrar başımı kaldırıp ona baktım, yüzünde bir kinaye izi bulmayı bekleyerek, ama hiç yoktu: İfadesi ve tonu büyük bir içtenlik ve tevazu gösteriyordu. Başımı hayranlık ve yenilenmiş bir saygıyla salladım. "Bana papazım tarafından Haworth'ta son altı ayınızda size davranıldığı gibi davranılsaydı, Bay Nicholls, sanırım bu kadar nazik veya bağışlayıcı olamazdım."

"Başka nasıl olayım? Babanızın bütün dünyası sizsiniz ve o da sizin için öyle. Sizin için, yardımcısıyla evlenmenizden daha yüksek amaçları vardı. Sizi de benzer şeyler hissettiğiniz ve onu hayal kırıklığına uğratmamak istemediğiniz için suçlayamam."

"Babamdaki gurur ve benim için duyduğu hırs dualarla çıkarılmalı, sör; bunun ne gereği ne yeri var. Siz yıllardır bu cemaate özverili bağlılığınızla değerinizi kanıtladınız. Gerçekten de, ayrıldığınızdan bu yana geçen aylar boyunca, yerinize gelenin ihmalciliği ve yetersizliği Haworth'taki herkese size veda etmekle ne kaybettiğini hatırlattı."

Şaşkınlıkla kaşlarını çattı. "Bay de Renzy bu kadar berbat ne yaptı ya da yapmadı?"

"Ah, eksikliklerinin listesi tekrarlamaya katlanmak için çok uzun, sör. Fakat emin olun ki kalıcı bir hasar olmadı; belki de babam önyargılarını aşar ve mantıklı olanı görürse, bu uyuşmazlık hayırlı bile olabilir." Gözlerimiz buluştu; gülüştük. Erken öğleden sonranın sessizliğinde yürürken, kış havasından derin bir nefes aldım ve ekledim: "Bay Nicholls: Sanırım mektubumda, bu ziyarette birbirimizi daha iyi tanımayı umduğumu yazmıştım."

"Bunu söylediniz, Bayan Brontë; her ne kadar, gerçekte bununla ne demek istediğinizi anlamasam da. Şimdi zaten dokuz yıldır birbirimizi tanıyoruz."

"Doğru, ama bana öyle geliyor ki zaten siz burada, büyüdüğüm yerde yaşamanın ve babamla pek çok konuşmanızın

sonucu olarak benim hakkımda, benim sizin hakkınızda bildiğimden fazlasını biliyorsunuz."

"Öyle mi?"

"Öyle. Haworth'a gelmeden öncesine, İrlanda'daki hayatınıza dair hiçbir şey bilmiyorum, Bay Nicholls. Beni aydınlatır mısınız? Bana kendiniz hakkında bir şey anlatır mısınız?"

"Ellbette. Ne kadar geri gitmemi istersiniz?"

"Sanırım doğum başlamak için iyi bir yer olur."

Güldü. "Peki o zaman: Doğumum. Otuz altı yıl önce, 6 Ocak'ta doğmuşum. Öyle soğuk bir günmüş ki, babam çorbasıyla dişini çatlatmış, kedilerle köpekler birbirine sarılmış ve ebe, 'bir oğlan' diye duyurduğunda, sözleri havada donup kalmış."

Şimdi gülme sırası bendeydi.

"Benden önceki bütün erkek ve kız kardeşlerim gibi, ben de Kuzey İrlanda'nın Antrim İlçesi'nde, Killead'de Tully Çiftliği'nde doğdum. Babam William aslen İskoçyalı; araziden kıt kanaat geçinen bir çiftçiydi. Annem Margaret yakındaki Glenavy'den. O da İskoç asıllı, ama ailesi resmi kilise üyesiydi."

"Ah! Uzun zamandır konuşmanızda hafif bir İskoç aksanı yakaladığımı düşünüyordum."

"Öyle mi? Ben de burada ondan kurtulduğumu sanıyordum. Evet, annem iyi bir kadındı, ama çiftliği devam ettirmek için öyle çok çalışıyordu ki, bu sırada bir de birbiri ardına on çocuk doğurduğundan, sevgi göstermek için ne zamanı ne de enerjisi kalmıştı. Ben altıncı çocuktum. Killead kötü bir yer değildi; hatırladığım kadarıyla bütün evler bahçeli, küçük, ama düzenli ve bakımlıydı. Gençken evden ayrılsam da, şu görüntü her zaman hafızamda kazılı kalacak: Kireç boyalı duvarları olan büyük bir oda ve sazdan bir çatı ve bir buçuk kat yüksekliktevdi."

"Bir buçuk kat mı? Ne demek istiyorsunuz?"

"Giriş katı sadece yassı taşlı, geniş bir mutfaktı. Uyuduğumuz yer yukarıda, kirişlerin altındaydı, ama merdivenimiz yoktu. Oraya çıkmak için duvardaki çentikleri kullanırdık."

"Duvarda çentikler? Ve on iki kişi için tek odalı bir ev?"

"Evet. Bir uçta bir at ahırı, öbür uçta bir inek ahırımız ve arkada tereyağı yapmak için dairesel bir at yürütme yolu vardı. Zor bir hayattı, her ne kadar o zaman bilmesem de. Genellikle haftalar boyunca yemek için sadece, domuz ve tavuklardan acayip et parçalarıyla, süt ve patatesten başka bir şeyimiz olmazdı; ama aç kalmazdık. Bir yatakta üç veya dört kişinin uyumasını tamamen doğal sayardım. Çarşaf o kadar kıttı ki, Bayan Brontë, annem onları küçük şeritler halinde keserdi ve her birimize yüzlerimizle sert yün battaniyeler arasına siper olarak kullanmamız için birer parça verirdi."

"Ah, Bay Nicholls! Böyle bir şeyi düşünemiyorum. Dinadamları Kızları Okulu'nda bile bu kadar yoksul değildik."

"Yoksul olduğumu bilmiyordum. Çok küçükken, neye sahip olmadığınızı sorgulamazsınız. Sadece hayatım buydu. Ben de babam ve iki büyük ağabeyimden farksız olarak çiftçi olabilirdim, yerel okulda birkaç yıldan başka eğitim almadan, eğer Tanrı'nın lütfu ve Bell Dayımla yengem olmasaydı."

"Bell Dayınız ve yengeniz mi?"

"Bell Dayı annemin erkek kardeşiydi. Dinadamı ve öğretmendi ve babamdan biraz daha hali vakti yerindeydi. Bir gün, ziyarete geldiğinde, evimizin aşırı kalabalık olduğunu ve annemle babamın bu kadar çok boğazı beslemek zorunda olmaktan ezildiklerini gördü. Büyüklerin konuştuğunu duydum. Babam endişeliydi. İki en büyük ağabeyimin çiftliği miras alacağını ve kız kardeşlerimin herhalde evleneceğini veya bir tür hizmet işine gireceğini sandığını söyledi; ama iki küçük oğluna ne olacaktı? Bell Dayı, -o zaman kendi iki çocu-

ğu olmasına karşın- beni ve kardeşim Alan'ı eve, Banagher'e götürüp kendi çocukları gibi büyütmeyi teklif etti ve annemle babam da kabul etti."

Şok içinde ona baktım. "Öylece... Annenizle babanız sizi verdi mi?"

"Verdi." Bay Nicholls'ın gözlerinde bir acı kırpışması oldu.

"Kaç yaşındaydınız?"

"Yedi. Alan yeni ona basmıştı."

"Ah! Bu annenizle babanızı bırakmak için çok erken bir yaş gerçekten de!"

"Öyleydi ve eminim annemle babam için yürek parçalayıcı bir karardı, ama dayım açısından iyi ve özverili bir davranıştı. Biz uzaklaşırken, annemle babamın evin kapı girişinde ağladıkları manzarayı asla unutamam. Onları da, erkek ve kız kardeşlerimi de bir daha hiç görmedim."

"Hiç mi? Neden?"

"Annemle babam bunun hepimiz için çok zor olacağında ısrar etti; eğer Alan'la ben hayata yeni bir aileyle yeni bir başlangıç yapacaksak geriye bakmamalıydık."

"Ah!" Bu açığa çıkış bana o kadar acı verdi ki, güçlükle konuşabildim. Kalbim Bay Nicholls için acıdı; birden onu şimdiye kadar hiç anlamadığım kadar iyi anladığımı hissettim. Duygularını boşuna içinde tutmuyormuş; kendisine birini hissedip bağlanmaya izin verdiği zaman boşuna bu kadar derin ve kalıcı bir bağ geliştirmemiş.

"Fakat benim için yeni bir hayat başlangıcı oldu, Bayan Brontë. Dayım ve yengem bizi evlerine, kalplerine aldı ve bize kendi büyüyen ailelerinin bir parçası gibi davrandı. Kendi çocukları sonunda dokuz tane oldu..."

"Dokuz!"

Anı bir gülümsemeyle, başıyla onayladı. "İlk kuzenlerim Alan'la bana küçük kardeşler oldu. Bell Dayı ve yenge sevgi

dolu ve cömertti ve neleri varsa paylaştılar. Dayımın bir okulu olduğundan, ek olarak bir de mükemmel bir eğitim gördük ve büyüdüğümüzde öyle ayarladı ki Alan ve ben Trinity College'a gidebildik. Neredeyse on beş yıl önce öldü. Onu çok özlerim, bütün aile gibi."

"Üzüldüm."

"Teşekkür ederim. Bugün olduğum her şeyi Bell Dayı ve yengeme borçluyum. O harika bir kadındır. Bir gün onunla tanışmanızı isterim."

"Şeref duyarım. İkimizin de anne tarafından bir akraba tarafından büyütülmesi ne ilginç."

"Bu ortak bir yanımız."

"Dayınızla yengenizin evi nasıldı?"

"Evleri mi?" Duraladı. "Seven kalplerle doluydu ve orada çok hoş tutulurdum. Sonunda, önemli olan bu, öyle değil mi?"

"Size daha çok katılamazdım."

"Yengem ve kuzenlerimin çoğu hâlâ Banagher'da yaşar; her sonbaharda tatile çıktığımda ziyaret ettiğim onlar."

"Ah! Bunca zaman, sizin annenizle babanızı görmeye gittiğinizi sandım."

"Hayır. Annem ben on iki yaşındayken öldü. Babam beş yıl önce vefat etti, seksen yaşında ya da bana öyle söylendi. Yıllarca, öldükleri zaman orada olmadığım için suçluluk duydum."

Üzgün üzgün başımı iki yana salladım. "O kadar küçükken anne kaybetmek ne demek bilirim. Benim annem vefat ettiğinde sadece beş yaşındaydım."

"İçinizde büyük, boş bir alan bırakır, asla doldurulamayacak, öyle değil mi?" Ciddiyetle başımı sallayıp onayladığımda ekledi: "Sanırım kitaplarınızdaki bütün ana karakterlerin öksüz ve yetim olması bundan, değil mi Bayan Brontë?"

Öyle olduğunu kabul ettim. Bu samimi tarzda konuşarak,

Oxenhope köyüne kadar yürüdük ve bu noktada geri dönüp ayak izlerimizin üzerinden geçtik. Papaz evine döndüğümüzde yemek odasında çay içtik (Babam bir hastalık uydurdu ve bize katılmadı). Bay Nicholls'ın ziyareti dokuz gün daha sürdü ve her gün, aynı karlı yolda ileri geri yürürken, hem geçmiş hem şimdiki hayatlarımız hakkında, gelecekten dikkatle (şimdilik) kaçınarak açıkça konuştuk.

Bay Nicholls, Trinity College'daki günleriyle ilgili eğlenceli hikâyeler anlattı ve kardeşi Alan hakkında ve çocukken düştükleri güç durum ve haylazlıklarla ilgili sevgi ve keyifle konuştu; küçük kuzenlerine yaptıkları şakalar ve aile köpekleriyle kırlarda yürümek, Shannon Nehri'nde kayıkla gezmek veya yakındaki derelerde balık avlamak için okulu kırdıkları zamanlar hakkında hikâyeler.

"Elle alabalık avlamayı orada öğrendim; asla çubuk veya makara kullanmadım. Ne eğlenirdik, kaygan küçük şeytanları tutup, bazen sudan çıkarıp birbirimizin yüzüne vurarak, sırf eğlence için."

Hikâyeleri beni güldürdü ve kafamda genç Arthur Bell Nicholls'a ait eskiden olandan çok farklı bir resim yarattı. "Sizi her zaman sert, ciddi, bütün kuralları izleyen ve her şeyi doğru yapan küçük bir oğlan olarak hayal ettim."

"Gerçekte sanırım öyleydim. Her zaman bu küçük haylazlıklarda karşıtlığın sesiydim. Dayımı ve yengemi çok seviyordum ve onları üzmek istemiyordum, ama bu beni zaman zaman erkek kardeşime yardım etmekten ve onu kışkırtmaktan alıkoymuyordu."

Ben de ona kendi kız ve erkek kardeşlerimle çocukça maceralarımızı anlattım. "Sonsuz okuma ve çiziktirmeye ek olarak, en sevdiğimiz eğlencelerden biri küçük hikâyelerimizi canlandırmaktı. Kırlarda gezinir, burası *Peri'nin Ülkesi* gibi yapardık. Kırlar bizim Arabistan'ımız olmuştu." Arkamızda-

ki donuk manzaraya doğru başımla işaret ettim. "Önünüzde gördüğünüz her şey; bizim için burası geniş bir çöldü, yakıcı bir güneş ve bulutsuz bir gökyüzü altında dalgalanan kumların sonsuz düzlüğü. Sisi, tazeleyici bir çöl buğusu olarak hayal ederdik ve her zaman, palmiye ağaçlarıyla çevrili, tamamen pırlanta, yakut ve zümrütlerle kaplı ve bakılamayacak kadar parlak lambalarla aydınlatılmış devasa bir saray keşfederdik."

"Düpedüz *Arap Geceleri* ve *Peri Masalları*'ndan çıkma, ha?"

"Onları okudunuz mu?"

"Elbette. Hıristiyan âleminde her çocuk okumamış mıdır? Neden bu kadar şaşırdınız?"

"Bilmem," diye yanıtladım, birden onun aynı eserlerle büyümüş olmasını keşfetmekten memnun. "Sanırım, geleceğin bir İngiliz Kilisesi dinadamı ve özellikle Dr. Pusey'in *Çağ İçin Risaleler*'inin bu kadar sadık bir hayranı için çok uçarı olduğunu düşündüm."

Tonumdaki alaycılığı yakalayarak bir an sessiz kaldı, sonra bana baktı ve ciddi bir sesle, "Belki bu konunun şimdi açılması iyi oldu," dedi.

"Belki öyle. Sizinle bunu konuşmaya *niyetleniyordum*."

"Benim bütün dini tercihlerimi paylaşmadığınızın gayet iyi farkındayım, Bayan Brontë, daha liberal bir görüşte olduğunuzun."

"Bu kadar köklü ve vicdan ve prensip açısından hassas konular üzerine sizi eleştirmeyi istemem, Bay Nicholls, ama, eğer birlikte bir gelecek düşüneceksek, benim için de eş derecede önemli görüşlerimi kabul edebilecek misiniz?"

"Edebilirim ve ediyorum, Bayan Brontë."

"Açık kaplilikle, benimle aynı görüşleri paylaşan belli arka-

daşlarımı eşit derecede hoş görebilecek misiniz?"

"Arkadaşlarınızın inançları kendi meseleleri. Onları onurlandırıp saygı duyarım, tıpkı onların ve sizin de benimkileri onurlandırıp saygı duymasını umduğum gibi."

"Elbette."

"En azından bazen benim görüşlerimi *dinlemeyi* ve düşünmeyi kabul eder misiniz?"

Güldü. "Ederim. Söz veriyorum."

Beraber son günümüzde, aynı karlı yürüyüşten döndüğümüzde ve papaz evinin bahçe kapısında vedalaşırken, Bay Nicholls bizi bir anlayışa daha da yaklaştıran bir başka söz verdi.

"Babanızı ne kadar sevdiğinizi ve onun iyiliği için ne kadar derinden endişelendiğinizi biliyorum, Bayan Brontë. Onu asla bırakmayacağınızı da biliyorum ve içinizi o konuda rahat ettirmek istiyorum. Şu anda sadece geçici bir papaz yardımcılığı görevi aldım. Başka bir yerde geçim aramadım ve bana önerilenleri reddettim, çünkü beni oraya izlemeyeceğinizden korktum. Bu varsayımım doğru mu?"

"Evet, sör," diye yanıtladım yumuşakça, hem şaşırmış, hem çok etkilenmiş.

"Sizi temin etmek isterim ki, Bayan Brontë, *eğer* evlenecek olursak temelli Haworth'a dönerim ve babanızın son günlerine kadar bakımı için sadakatle, gücümün yettiğince her şeyi yapmaya ant içerim."

O zaman, içimden ona doğru bir sevgi seli aktığını hissettim. "Teşekkür ederim, Bay Nicholls, babamın size olan haksız davranışını düşünerek, böyle bir bildirinin kolay olmadığının farkındayım. Doğruluk ve hoşgörünüz övgüye değer. Ayrıca sizin bir sözünüzün sadece kelimeler olmadığının da farkındayım: Sözünüzü harfi harfine yerine getirirsiniz ve bu aklımdaki büyük bir yükü kaldırıyor."

Kaşlarını çattı. "Fakat bütün bunların olması için, benim

Haworth'a dönmem için babanızın beni yalnız müstakbel damadı değil, tekrar yardımcısı olarak da kabul etmeye razı olması gerek."

Başımla onayladım. "Bildiğiniz gibi, çok inatçı bir ihtiyardır. Bir kez karar verince onu başka bir görüşe ikna etmek zor iş." O zaman ona meraklı bir gülümsemeyle baktım. "Bay Nicholls, benim yüzümden, daha kazançlı bir görevi gerçekten ret mi ettiniz?"

"Birkaçını, Bayan Brontë; böyle yapmaya da devam edeceğim, eğer teklifimi yeniden düşünebileceğinize dair bir ümit verirseniz."

"Teklifinizi yeniden *düşünüyorum*, sör ve sizi temin ederim, bu daha önce sahip olduğumdan çok farklı bir bakış açısı."

Yüzündeki dikkatli ifadeden bir iyimserlik belirtisi geçti. "O zaman en iyisini umacağım."

Eldivenli elimi muşonumdan çıkardım ve ona uzattım; elimi aldı, kendi iki elinin arasında sıkı sıkı tuttu.

"Geldiğiniz için teşekkür ederim, sör. Size tekrar yazacağım."

"Ben de gelebildiğim zaman geri geleceğim." Bir süre böylece, bakışlarımız birbirine kenetlenmiş halde durduk. Elimi görünür bir isteksizlikle bıraktı ve vedalaştık.

Yirmi

Günlük, bu sayfaları bir yıl önce yazmaya başladığımda, hayatım Bay Nicholls'ın evlilik teklifinin neden olduğu bir karışıklık ve karmaşa girdabına atılmıştı. Geçen on iki ay içinde, bana gelecek için rehberlik edebileceği umuduyla, geçmişi anlamama yardım etmesi için hatıraların ve kalemin tesellisini aradım.

Şimdi, kararımı daha fazla erteleyemeceğimi anlıyorum. İç sesim durmuyor. Bağırıyor: "Ben bir eş *olabilir* miyim?" Daha önemlisi: "*Onun* eşi olabilir miyim, sonsuza kadar?"

Bu sözleri yazarken yanaklarım ısındı; kabul etmeye utanıyorum, günlük, ama Bay Nicholls'a karşı, her zaman bir kadın kahramanın erkek kahramana karşı hissetmesi gerektiğini beklediğim türden bir tutku hissetmediğim için biraz hayal kırıklığı duyuyorum. Sonraki değerli buluşmanın gerilimli beklentisi, nefes nefese kalış, ilk görüşte birbirinin kollarına koşma, delice çarpan kalp ve dudakların çılgın buluşması nerede? Bay Nicholls bana baktığında, elime dokunduğunda, bir âşığın bakışı ve dokunuşunun yaratması gerektiğine inandığım heyecanı hissetmiyorum.

Fakat, aynı zamanda, Bay Nicholls'a gerçek bir saygı ve şefkat duymaya *başladım*. O hoş bir adam. Son on günlük ziyareti sırasında öğrendiğim her şeyle, uyuşmazlığımıza dair

kuşkularımın pek çoğu azaldı. Erkek kardeşimi tanıması, kız kardeşlerimi sevmesi ve yaşlanan babamın bakımına yardım etmeye söz vermesi benim için çok önemli. Böyle bir adamın sadakatini güvenceye almak ve acı çeken vefalı bir kalbi rahatlatmak, yararsız, boş bir gölgenin peşinde koşmak uğruna böylesine bağlı birini duygusuzca terk etmekten daha iyi değil mi?

Bay Nicholls'a bana duyduğu nazik sevgi için minnettarım. Zamanla onu sevmeyi öğrenebileceğime inanıyorum.

Tanrı'nın ihsanı ve bilgeliği bana bu kaderi sundu; öyleyse, benim için en iyisi olmalı.

Yirmi Bir

Günlük: Buraya en son yazdığımdan bu yana pek çok ay geçti. Gecikme için beni affet, ama bu sırada öyle çok şey oldu ki nefes alacak zamanı zor buldum.

Öyle oldu ki, Bay Nicholls'ın teklifini kabul etmeye *karar* vermek önümde uzanan işin (ya da yolculuğun mu demeliyim) sadece yarısıydı. Kararımı vermiş olmama karşın, kalbim ve ruhum da kazanılıncaya kadar kalıcı bir mutluluk elde edilemezdi ve bu... Eh, *bu*, hikâyenin gerisi. Öyküm devam edip izleyen her şeyi açığa çıkarmazsam tamamlanmayacak, her ne kadar hikâyenin belli kısımları çok kişisel ve mahrem olsa ve şimdi hatırlayınca kızarsam bile.

Bay Nicholls'la o son karlı yürüyüşümüzü yaptıktan sonraki iki ay, bütün çabalarımı babamı talibimin pek çok meziyetine ikna etmeye harcadım. Ona Bay Nicholls'ın görevdeki sekiz yılı boyunca sunduğu sadık hizmeti hatırlattım ve çabalarını ardından gelen, horlanan Bay de Renzy'ninkiyle karşılaştırdım. Bay Nicholls'ın dayısının öğretmen olduğunu bildirdim; bu, kesinlikle ailesinin *bazı* üyelerinin eğitimli olduğu ve onun küçümsemesini hak etmediği anlamına gelirdi. Babama eğer Bay Nicholls'ı yardımcısı olarak geri alır, evliliğimizi onaylarsa ve papaz evinde yaşamamıza izin verirse, ek

gelirinin hepimize sadece yarar sağlayacağı bir damat kazanacağını söyledim.

İstenen etkiyi sağlayan belki bu maddi taktikti; belki Bay de Renzy babam öyle sinirlendiriyordu ki artık neredeyse yerine gelecek her kişiyi hoş karşılayacağı gerçeğiydi; belki her gün benim savlarımı dinledikten sonra yaşadığı bitkinlikti; ama her ne sebeple ise, bir mucize oldu: Babam evlilik için rızasını verdi.

Bay Nicholls 4 Nisan'da Haworth'a dönünce, babamın ona karşı eski antipatisi henüz erimiş kar gibi kesinlikle ve tamamen yok oldu. Ziyaretinin ikinci gününde, Bay Nicholls, bu yeni nezakete gergin bir heyecanla tepki vererek, kırlardan geçip, neredeyse altı yıl önce ilk kez oturup hoş bir şekilde konuştuğumuz nehir kıyısına doğru yürümemiz için ısrar etti.

Baharın başı olmasına karşın hava çok soğuktu ve çukurlarda ve yosunlu nehir kıyısı boyunca vadilerde hâlâ kar vardı. Henüz çiçek yoktu, ama nehir her zamanki gücü ve dumanıyla akıyordu; ağaçlar taze, yeni yaprakların vaadiyle bezenmişti. Bir zamanlar oturduğumuz, etrafımızı çevreleyen tepelerin mahremiyetindeki tanıdık noktaya gelince yan yana durup hayranlıkla manzaraya baktık.

"Burayı seviyorum," dedi Bay Nicholls. "Haworth'a geldikten sonra çok geçmeden keşfettim. Düşünmek için en sevdiğim yerlerden biridir."

"Benim de. Çocukken kardeşlerimle sık sık buraya gelirdik."

Sustuk. Beni buraya neden getirdiğini biliyordum; ne geleceğini tahmin ettim; kalbim bunun düşüncesiyle ihtiyatla çarptı, ama hazırdım. Bana döndü, eldivenli elleri, aşağı bana bakarken önünde kenetlenmiş, gözlerinde şefkat ve tonunda gergin beklentiyle.

"Bayan Bronte: Açık konuştuğum için bağışlayın, ama sizinle bu konuda konuştuğumdan bu yana bir yıldan fazla geçti ve bir dakika daha kaybetmek istemiyorum. Duygularımı biliyorsunuz, değişmediler. Sizi seviyorum. Her zaman sevdim ve her zaman seveceğim. Size çok uzun zaman önce yaptığım teklifi, farklı bir yanıt umuduyla yineleyebilir miyim? Beni kabul eder misiniz, Bayan Bronte? Benimle evlenir misiniz?"

"Evet."

Yüzü sevinçle aydınlandı. "Evet mi?"

"Evet." Nabzım şimdi verdiğim sözün ciddiyetiyle attı. O da eşit derecede etkilenmiş göründü. İkimiz de anın şokuyla donakaldık; o anda ileri adım atıp aramızdaki boşluğu kapadı ve elini belime koydu. Başını benimkinin hizasına eğerek beni öptü: Kısa, tereddütlü, burunlarımızın etrafında dolaşmayı ve gözlüğümden sakınmayı gerektiren bir ilk öpücük; ama aynı zamanda yumuşak bir öpücüktü, nazik ve gerçek. "Seni seviyorum, Charlotte," dedi yavaşça. Bana ilk adımla ilk seslenişiydi bu.

Ona sevgi dolu bir sessizlikle, gözlerimin içten şefkatini iletmesi umuduyla baktım; onun duygusunu tekrarlamayışımla hayal kırıklığına uğradığını sezdim, ama henüz kalbimin hissetmediğini söyleyemezdim.

Sonra eldivenlerini çıkardı, ceket cebinden küçük bir kutu çıkarıp açtı ve önüme tuttu; beş inciyle bezeli ince bir altın yüzüktü. "Bu yüzüğü sana aldım. Ölçüsünü tahmin etmem gerekti. Takar mısın?"

"Şeref duyarım." Sol elimden eldivenimi çıkardım ve yüzüğü minik parmağıma taktı. Bir mucize daha gerçekleşti (ya da belki gelecekteki kocam böyle şeylerde tahmin edebileceğimden daha akıllı bir yargıçtı) ve yüzük parmağıma tam oldu. "Çok güzel, Bay Nicholls. Teşekkür ederim."

Çıplak elimi dudaklarına götürüp öptü ve sessiz bir güvenle, "Artık *Bay Nicholls* değil. Bana bundan sonra *Arthur* demeni isterim."

Gülümsemeden edemedim. İki çocukluk kahramanımın -Wellington Dükü ve hayali Zamorna Dükü'm- ikisi de Arthur'du.

Bayan Wooler, Ellen'la benim aramda arabuluculuk yapmıştı ve arkadaşımla yabancılaşmamızı önceki ay yeniden yazışmaya başlayarak sonlandırmıştık. Ellen'a nişanlandığımı yazdığımda, kalpten ve içten olduğunu umabildiğim bir kutlamayla yanıtladı.

Babamın evlenmem fikriyle ne kadar uzun ve gayretle savaştığını düşününce, bir kez rızasını verip nişanlılık bir *oldubitti* olunca, ne kadar çabuk çok farklı bir görüşe döndüğüyle hayrete düşmüştüm. Bay Nicholls'ın "alçakgönüllü kökleri" hakkında hayal kırıklığı dolu bir iç çekişten başka, babamın benim adıma hırs yanılsamaları en sonunda dağılıp hoşnutsuz bir kabule varmış gibiydi.

Şimdi hem babam, hem Bay Nicholls (ya da Arthur, kendime ona öyle seslenmeyi hatırlatmaya çalıştığım gibi) konunun karara bağlanmasında hevesli görünüp erken bir evlilik tarihi için ısrar ettiler. Babam Bay de Renzy'ye işten çıkacağını bildirdi; Arthur, Kirk Smeaton'daki görevini 11 Haziran'da bırakabileceğini bildirmek için yazdı ve 29 Haziran tarihi seçildi.

Tarih çok yakın göründü; düğünden önce yapılacak çok şey vardı ve bunun için iki aydan biraz fazla zaman vardı. Hazırlıklarımı, mutluluk için ölçülü beklentilerle, sakinlikle yaptım. Mayısın başında, Brookroyd'a gittim ve Ellen, Leeds ve Halifax'ta iki günlük alışverişle çeyizimi seçmeme yardım etti; bu arada aramızda süren her türlü tuhaflık izleri silindi.

Çok pahalı ya da fazla bir şey almamaya kararlıydım ve yeni başlıklarımla elbiselerimin hepsi düğün günümden sonra kullanmaya elverişli olmalıydı. Sonunda, iki yeni elbise için kumaş seçtik: Birisi, parlak leylak rengi ipek ve diğeri, içinde biraz yeşil puan olan düz bir tül. Gelinliğime gelince, Ellen'ı beyazdan başka hiçbir şey tatmin etmedi, ama ben beyaz giymemeye kararlıydım.

"Beyaz, gecelik, iç gömleği ve masum gözlü genç kızların elbiselerinin rengidir," dedim. "Ben beyaz elbiseyle evlenmek için fazla yaşlıyım."

"Beyazdan *başka* bir şeyle evlenemezsin," diye ısrar etti Ellen, önümüzdeki tezgâhta gösterilen kumaşları incelerken, "ve moda dergilerinde gördüğüm o hoş yeni Fransız tarzında yaptırmalısın, gövdesi boncuklu ve beyaz tül öbekleriyle." Bir beyaz ipek topunu göğsüme tutup, tatmin olmuş bir gülümsemeyle, "Ah! Charlotte! Sana hiçbir renk bu kadar yakışmamıştır," dedi.

Ruhumun deriniklerinde, her zaman -bir gün evlenirsem- tam, geleneksel bir gelin kıyafeti giymeyi hayal ettiğimi itiraf etmeliydim. "Sanırım beyaz *giyebilirim*, ama o süslü Fransız tarzlarının hiçbirini istemem." Kumaşın fiyatına bir göz attıktan sonra hemen ekledim: "Ayrıca ipek düşünmem; büyük olasılıkla bir daha hiç giyilmeyecek bir elbise için çok pahalı. Muslini bırakmayacağım; dümdüz muslin, sadece önde bir iki kırmalı."

Ellen kumaş topunu bırakırken kaş çattı. "Çok inatçısın, Charlotte, ama bu senin düğünün, o yüzden tartışmayacağım. Ah! Şu dantele bak! Çok zarif bir duvak olur."

"Duvağım basit bir tül dörtgen olacak ve beş şilinden fazla tutmayacak. Eğer kendimi maskara edeceksem ekonomik bir planda olsun."

Bir savurganlıkla kendimi şımarttım: Kendi dikeceğim iç gömlekleri, gecelikler ve iç çamaşırlarının süsleri için birkaç

metre beyaz saten kurdele ve dantel (hayatımda ilk kez) satın aldım. "Sonuçta," (Ellen'ın ifadelerin en ciddisiyle vurguladığı gibi), "bu giyecekler kocan tarafından *görülecek*."

Kumaşı Halifax'ta terziye bıraktım. Arthur tekrar ziyarete geldi. İlk birkaç gün bir sinir küpüydü; sanırım fikrimi değiştirebileceğimden korkuyordu. Onu böyle bir şey yapmayacağıma ve karısı olmaktan gurur duyacağıma ikna ettiğimde sakinleşti ve düğün hazırlıklarına yardım etmeyi önerip, nezaketle, sessiz bir tören isteğime boyun eğdi.

"Korkarım, mahallede bir tür merak konusu oldum: Evde kalmış Brontë en sonunda evleniyor. Kiliseye vardığımda bön bön bakan bir izleyici kalabalığı bulma fikrinden dehşete düşüyorum."

"Bunun olmamasını sağlamak için elimden geleni yapacağım," diye söz verdi Arthur. "Elimden gelirse, Haworth'ta, papaz, kilise kâtibi ve bizim dışımızda günden haberi olan bir kul olmayacak."

Ellen'ın nedimem olmasına ve tek konuklarımızın Bayan Wooler, Bay ve Bayan Grant olmasına karar verdik. (Bayan Gaskell, Bay Nicholls'ın Muhalifler'e karşı antipatisinin farkında olarak katılmamayı seçti.) Babam töreni idare etmek istemediğinden, Arthur, bu işi arkadaşı Branwell'ın de iyi arkadaşı olan genç Peder Sutcliffe Sowden'le düzenledi. Düğün davetiyesi yerine duyurular yolladık. Listem küçüktü, sadece on sekiz isimden oluşuyordu; fakat Bay Nicholls'ın kartları yollamak istediği papaz arkadaşlar dizisinin sonu olmayışı beni eğlendirdi. Matbaada siparişimi iki katına çıkarmam ve altmış zarf istemem gerekti.

Düğünden önceki son ay, zamana karşı yarışarak çılgınca dikiş diktim ve yemek odasının arkasındaki küçük depoyu Bay Nicholls için bir çalışma odasına çevirmek için tadilat işine

girişti̇m. İşçiler bir dış kapı aralığını kapadı, yeni bir yer döşemesi koydular, bir şömine ekleyip duvarları boyadılar; ben yeni duvar kâğıdına tam olarak uyan bir takım yeni yeşil ve beyaz perde yaptım.

Bir de baktım ki haziran kayıp geçmiş, çalışma oturması bitmiş ve çeyizim tamalanmıştı. Evdeki tadilattan ve düğüne haftalar kala bana uyku uyutmayan endişemden doğan gerilim, bünyemi zayıflatmak için birlik oldu; tam düğünden önce, bir soğuk algınlığının ilk semptomlarına yakalandım. Ancak heyecanım aklımdan herhangi bir tehditkâr hastalık düşüncesini kovmaya yaradı. Düğünden önceki gün (Bay Nicholls'ın onlar için yaptığı düşünceli ve nazik düzenlemelere göre) aynı tren ve arabayla papaz evine varan Ellen ve Bayan Wooler'ı çok büyük sevinçle karşıladım.

Son gün son düzenlemelerin telaşıyla geçti. Arkadaşlarımın yardımıyla bavulumu toplamayı bitirdim ve üzerine balayımızın ilk durağının adresi olan kartı mıhladım: Kuzey Wales'de bir han. Orada kısa bir ziyaretten sonra Arthur'un ailesiyle tanışacağım anavatanı İrlanda'ya bir aylık bir gezi için buharlı gemiye binmeyi planlamıştık.

Bay Nicholls akşam yemeğinde, soluk yüzlü ve benimkine eş derecede gergin bir kaygıyla bize katıldı. Yarınki nikâha olabildiğince az dikkat çekmek için ve aynı gün balayımızın ilk ayağına doğru yola çıkacağımızdan, düğünü olabilecek en erken saatte ayarlamıştı.

Her şey plana göre olacak gibi görünüyordu. Ancak, akşam dualarını bitirdiğimizde, babam ani bir öksürük krizine tutuldu ve bundan zayıf ve yorgun düştü. Beni üzerek, "kendimi iyi hissetmiyorum. Korkarım soğuk algınlığın bana geçti, Charlotte. Yarınki törene katılmasam en iyisi," dedi.

Bay Nicholls'ın rengi attı ve şaşkınlık içinde, "Bay Bronte, herhalde kızınızın düğününü kaçırmak istiyor olamazsınız."

Babam biraz kızardı ve bakışlarını kaçırdı. "Özür dilerim, ama elimde değil."

"Eğer katılmazsanız, baba," dedim büyük hayal kırıklığıyla, "beni kim verecek?"

"Eminim bensiz bir yol bulabilirsiniz."

Öksürük krizine karşın, babamın gerçekten hasta olduğuna inanmadım; geçmişte böyle bir şikâyet onu bölgede görevini her zamanki gibi yerine getirmekten alıkoymamıştı. Yüzündeki ifadeyi (boşuna saklamaya çalıştığı bir tür panik) görünce, gururunun söylemesine engel olduğu şeyi anladım: Hayattaki son çocuğundan bu resmen ayrılma endişesi, hâlâ doğrudan görmeye veya onaylamaya dayanabileceğinden fazlaydı.

Bir iç çektim, ama babamla böyle bir ruh halindeyken tartışmaya çalışmayacak kadar aklım vardı. Martha, Tabby, Ellen ve Bayan Wooler, hepsi benim kadar bozulmuş görünüyordu.

"Dua kitabına bakalım," diye önerdi Arthur. "Belki böyle bir durum için bir hüküm ve izin verilebilecek bir vekil vardır."

Söz konusu kitaba başvurduk; Bay Nicholls gereken sayfayı buldu; bir zafer baş sallamasıyla bağırdı, "İşte! Şanslıyız. Bir ebeveyn ya da vasinin uygun olmaması halinde, gelinin bir arkadaşı tarafından verilmesinin tamamen kabul edilebilir olduğunu belirtiyor."

Oda kısa bir süre sessizleşti. Ellen, "Görevi yerine getirmekten memnuniyet duyarım ama doğru gelmiyor, Charlotte. Senden daha gencim. Gelin ebeveynlerinin yaşına yakın biri tarafından verilmeli, öyle değil mi?"

Biraz sıkıntıyla başımı salladım. Bayan Wooler ayağa kalktı.

"Seni vermekten onur duyarım," diye önerdi o iyi hanım, "eğer senin için uygunsa."

"Ah!" diye bağırdım, sevinçle, kollarımı boynuna sararken. "Onur *bana* ait. Çok teşekkür ederim, benim sevgili, sevgili arkadaşım."

Bay Nicholls sokak kapısında bana veda öpücüğü verip, soğuk algınlığım konusunda kaygısını ifade etti. Onu bütünüyle iyi hissettiğime ikna ettim. Ev halkı gece için çekildi. Bayan Wooler bir zamanlar Branwell'ın olan odada yattı; Ellen, her zamanki gibi, benimle odamı paylaştı.

"Farkında mısın," dedi Ellen, yastıklarımıza geri yaslandığımızda, "bu bir yatağı paylaşacağımız son sefer?"

"Evet," diye yanıtladım, biraz üzgün.

"Onca yıl önce seni, Roe Head'de okul penceresinin yanında gözyaşları içinde bekleyip dururken ilk gördüğüm seferi asla unutmayacağım."

"Bana hiç olmadığı bir zamanda avuntu ve arkadaşlık gösterdin. Sana bunun için ne kadar teşekkür etsem azdır, Nell."

Ellen döndü ve sevgiyle bana baktı. "Sanırım, birbirimiz için iyiydik."

"Hâlâ öyleyiz."

Gözlerinde ani yaşlar birikti. "Hepsinin bittiğine inanamıyorum, gerçekten yarın evleneceğine."

"O kadar üzgün bakma, Nell. Bir yere gitmiyorum. Bir adamın karısı olacağım, evet; ama yine burada yaşayacağım, tam bu evde, her zamanki gibi."

"Bu evlilikle, Charlotte, hayatın senin ve benim hayal edemeyeceğimiz biçimlerde değişecek."

"Bu doğru olabilir; ama ne olursa olsun, sana hayatımda zaman ayırmaya söz veriyorum. Sen benim en sevgili ve en yakın arkadaşımsın, Nell ve sen olmadan nasıl devam ederim düşünemiyorum."

"Ben de aynen öyle hissediyorum, sevgili Charlotte." Ellen gözyaşlarını silip gözlerini kapadı. Uyumuş olabileceğini sandığım kısa bir sessizlikten sonra, yavaş bir sesle, "Çok korkuyor musun?" dedi.

"Korkmak mı? Neden?

"Şey..." Gecenin geç saatinde loş ışıkta, yanaklarına yayılan kızartıyı ayırt edebildim. "Düğün gecenden."

Şimdi kızarma sırası bendeydi. Pek çok yıldır açmadığımız bir konuydu ve sözü geçince kalbim çarpmaya başladı. "Korkmuyorum," dedim dürüstlükle, "ama sanırım çok... Yani, merak ediyorum ve belki biraz kaygılıyım. Kocamı memnun etmeyi çok istiyorum, ya da en azından hayal kırıklığına uğratmamayı."

"Sana hiç kimse öğüt verdi mi, şey, işlem hakkında?"

"Hayır! Öğüt için kime başvurayım? Böyle bir konuda konuşabileceğim evli arkadaşlarım yok, Tabby'yi saymazsan, o da çok yaşlı ve o kadar uzun zamandır dul ki herhalde unutmuştur. Bayan Gaskell da var ama ona sormak hiç uygun görünmedi."

"Neden olduğunu anlayabiliyorum."

"İtiraf edeyim, ne bekleyeceğim ya da benden ne beklenceği konusunda çok az şey biliyorum. Otuz sekiz yaşında, bu konuda bazı kızların on sekizinde bildiğinden az şey biliyor olduğumu düşünmek biraz dehşet verici."

"Annem bunun, her evli kadının kendisi için deneyimlemesi gereken bir geçiş töreni olduğunu söyler. Evli kız kardeşlerim *hâlâ* bana hiçbir şey anlatmıyor."

"Bu konuda bilginin daha çok ulaşılır olmaması haksızlık gibi geliyor ama tamamen kara cahil değilim. Erkek anatomisinin fizyolojisine aşinayım ve pek çok nefis roman *okudum*."

"Romanlar her zaman bu konuda çok gizemli. Bir keresinde bir kadının *mest edildiğini* okudum. O ne demek, tam olarak?"

"Duygularının etkisine kapılmak; kendinden geçmek."

"Ya, *bu* çok güzel olabilir."

"Gerçekten de öyle."

"Sence," dedi Ellen kıkırdayarak, "Bay Nicholls seni mest edecek mi?"

"Bilmem. Umarım." Buna, ikimiz de tam bir dakika boyunca okullu kızlar gibi kahkahalarla katıldık.

Kendimizi toparlayınca, Ellen, "Ah! Şimdi annemin bir zamanlar bana söylediği bir şeyi hatırladım. Demişti ki: Bir kadın kocasına güvenmeli ve onu izlemeli; hepsinden de önemlisi, onun yanında utanmamalı."

"Utanmak mı?" Gözlerimiz buluştu ve ardından başka bir kafası karışık kahkaha geldi. "Eh, bu konuda aldığım tek öğüt bu olduğundan, yürekten tutacağım."

Yirmi İki

Günlük, onunla evlendim.

29 Haziran 1854 herhangi bir Yorkshire sabahı gibi sessiz başladı. Kuşlar her zamankinden daha yüksek sesle ötmedi; güneş tüm görkemiyle doğmadı; tan vakti gökyüzü, kırları sessiz bir pusla örterek loş ve griydi. Kısacası o sabahı herhangi bir yaz başının buğulu sabahından ayıracak bir şey yoktu. Çok değişik olması dışında: Benim düğün günümdü.

Huzursuz, uyuyamayacak denli gergin ve evhamlı bir gece geçirmiştim. Güneşin ufukta kaydığı an kalktım ve çok geçmeden Ellen beni izledi. Ellen'ın saçını düzeltmesine yardım etmeyi denedim, ama ellerim öyle titriyordu ki, fırçayı elimden aldı ve kendisi bitirdi. Sonra beni oturtup, "duruma uygun" gördüğü bir tarzda saçlarımı örmekte ısrar etti. Bu işi bitirmesi o kadar uzun sürdü ki sabırsızlandım; en sonunda tatmin oldu. Ellen tören için ısmarladığı yeni elbiseyi giydi: Omuzlarıyla bedeninin etrafında püsküllleri olan süslü çizgili, kahverengi güzel bir elbise.

Gelinliğim bana uygundu: Beyaz muslin üzerine ince yeşil nakışla basitçe tasarlanmıştı. Beyaz düğün başlığım -terzinin tasarımı- beklediğimden daha gösterişli bir parçaydı, ama çok tatlıydı: Her tarafı beyaz dantelle ve beyaz küçük çiçeklerle çevriliydi ve kat kat kurdeleler ile ve küçük beyaz

çiçeklerden ve yeşil sarmaşık yapraklarından soluk bir bantla süslüydü.

Ben böylece elbise, başlık ve eldivenler giymişken, Ellen nefesini tuttu. "Charlotte! Çok hoşsun. Aynada kendine bak. Bir kere bile bakmadın!"

Aynaya gittim. Önce bütün dikkatim burnuma ve hafif soğuk algınlığım sonucu onu kaplayan belirgin bir pembe tonuna çekildi. Fakat görüşüm genişleyince kendimi şaşkın buldum. Oraya yansıyan baştan ayağa kar beyazıyla bezenmiş, kahverengi saçlar zarafetle çiçek ve dantelli, kurdeleli bir şapkanın altına toplanmış figür kendime o kadar benzemiyordu ki, bir yabancının görüntüsü gibi göründü.

Hayretle bakarken, bir gelinin geleneksel kıyafetinde olağanüstü bir şey var, diye düşündüm; en sıradan kadını bile bir güzelliğe dönüştürebiliyor.

Sekize beş kala, Ellen'la ben yatak odamdan, başım ve yüzümün üstünde şeffaf, dantel kenarlı tül örtümle çıktık. Babam hemen yanda, yatak odasının kapı aralığında, gözleri gördüğüyle hem irkilmiş hem memnun olmuş gibi açılmış duruyordu.

"Tanrı seninle olsun, çocuğum."

"Teşekkür ederim, baba."

Tabby ve Bayan Wooler aşağıda, hepsi gülümseyerek bekliyordu.

"Ah! Tanrım, çocuk!" diye bağırdı Tabby, kırışık yanaklarından yaşları silerken. "Gözlere şenliksin."

Kat kat, açık gri ipekler giymiş, eşit derecede açık bukleleri enfes bir şekilde, zevkli bir şapkanın altına toplanmış olan Bayan Wooler beni "gerçekten de çok hoş" olarak ilan etti. Martha koridorda, utangaç bir gülümsemeyle bize katıldı ve bana hepsi beyaz kurdelelerle bağlanmış bir buket beyaz çi-

çek uzatıp, fısıldadı: "Sizin için, madam. Biliyorum zahmete girmememizi söylediniz, ama dayanamadım. Annemin bahçesinden bunlar, madam. Ah! Bir kardelen gibisiniz!"

Böyle bir övgüye o kadar yabancıydım ki, kızarmama engel olamadım. "Teşekkür ederim, Martha."

"Size, Bay Nicholls'ın birkaç dakika önce uğradığını söylemeliyim. Papaz ve kâtip gelmişler ve kilisede hazır bekliyorlarmış, siz ne zaman hazırsanız."

Martha'yla Tabby, düğün kahvaltısı hazırlıklarını tamamlamak için arkada kalmakta ısrar etmişti. Eşlikçilerim ve ben kapıdan çıktık, aklım öyle bir heyecanlı bekleyişle dönüyordu ki, sabahın soğuk mu sıcak mı olduğunu, ya da gökyüzünün griden maviye dönüp dönmediğini güçlükle biliyordum. Çimeni bir tür sersemlikle geçtim; bu yolu daha önce binlerce kez geçmiştim, ama birden her şey garip ve yabancı geldi. Bu gerçekten ben miydim, bu beyaz çiçek buketini gergin bir şekilde sıkı sıkı tutan, gelin olmak için kiliseye giden?

Bayan Wooler bahçe kapısını açtı. Kilise bahçesine kayarken, ilk mezar taşı sırasını geçince, birden üzerime açıklanamaz bir ürperme geldi. Bir an bocaladım ve küçük bir nefes aldım, görünüşte bütün kan yüzümden çekilmişti.

"Charlotte? İyi misin?" diye sordu Bayan Wooler endişeyle.

Önümde yüksek ve huzurlu yükselen Tanrı'nın gri eski evine bir baktım ve kulenin etrafında dolanan bir ekinkargası gördüm. Vahşi yaratığın gökyüzünde böyle özgür coşkuyla kanat çırpma görüntüsü bana iyi bir işaret gibi göründü ve içimi sakinlikle doldurdu. Derin bir nefes aldım ve gülümsedim. "İyiyim."

O anda Bay Nicholls kiliseden çıktı, en iyi siyah elbisesiyle çok yakışıklıydı. Bahçenin ötesinden beni görünce dondu; çehresini saran ifade öyle saf bir zevk ve hayranlık taşıyordu ki kalbimi coşturdu. Aceleyle ona doğru yaklaştım.

Eldivenli elimi eline aldı; onun elinin titrediğini hissettim. "Çok... *Sen*... Çok güzelsin, Charlotte."

Kalbim çarpmaya başladı; ona ne kadar harika göründüğünü söylemek istedim, ama konuşamayacak kadar tıkanmıştım; sadece gülümsemesine karşılık verebildim, el ele tapınağa gittik.

Umduğum gibi, kilise neredeyse boştu, öndeki sıralarda tek oturanlar Bay ve Bayan Grant'ti. Peder Sowden, beyaz cüppesiyle mihrapta bekliyordu. Diğer üç adam yanında duruyordu: Kilise hademesi, John Brown; John Robinson adında genç bir öğrenci (Arthur, son anda onu yaşlı bölge kâtibini getirmeye razı ettiğini fısıldadı) ve kâtibin kendisi Joseph Redman. Orada bulunmayan tek önemli insanın babam olduğunu üzülerek fark ettim; ama bunu düşünecek az zamanım vardı, çünkü Arthur elimi sıktı ve alçak sesle, "Hazır mısın?" dedi.

Başımla onayladım.

"Öyleyse başlıyoruz." Yanımdan ayrıldı ve kolunu Ellen'a uzattı; Ellen koluna girdi; Arthur hemen onu koridordan aşağı götürdü. Ben bekledim, kalbim kulaklarımda öyle yüksek atıyordu ki, Bayan Wooler'ın yanımdaki yerini alırken duyabildiğinden emindim; sonra uzun kiliseyi birlikte geçtik. Mihraba yaklaşırken, Arthur bana sabit ve ışıldayan yüzüyle baktı.

Bay Sowden sordu, "Gelini kim veriyor?" Bayan Wooler yanıtladı, "Ben veriyorum." Arthur'un koluna girdim ve mihrabın önünde yerimizi aldık.

Tören, tasarım olarak kısaydı. Peder Sowden evliliğin niyetinin geleneksel açıklamasıyla açtı; dinlemeye çalıştım, ama heyecandan aklımı veremiyordum. Bütün işlem bana gerçekdışı geldi, sanki bir rüyanın ortasındaymışım gibi. Bay Sowden o çok tanıdık konuşmayı yaparken güçlükle üç nefes almışım gibi geldi:

"İkinizden de talep ediyor ve sorumlu tutuyorum, korkunç Kıyamet Günü'nde bütün kalplerin sırları ifşa edilince cevap vereceğinizden, eğer herhangi biriniz kanunen nikâhla birleşmemeniz için herhangi bir engel biliyorsanız, şimdi itiraf edin..."

Bu sözleri duyunca, kendi Jane Eyre'mi ve Bay Rocherster'le düğünündeki açıklamanın peşine gelen zor şartları düşünmeden edemedim. Bay Nicholls'a yan bir bakış, pırıldayan gözleri benimkileri yakaladı, aynı düşünceye kapıldığını ima etti ve karşılıklı sessizce gülümsedik.

Neyse ki, bu durumda bir engel bildirip karışacak bir Bay Mason yoktu. Birden, eldivenimi çıkarmam ve Bay Nicholls'ın parmağıma, incili yüzüğümün yanına takacağı yüzüğü kabul etmem istendi; sonra Bay Sowden bildirdi, "Sizi karı koca ilan ediyorum. Gelini öpebilirsiniz."

Bay Nicholls duvağımı kaldırdı, başını benimkine eğdi ve dudaklarımın üzerine hafif bir öpücük kondurdu. Arkadaşlarımızın bir alkış kopardığını duydum. Kocam elimi tuttu ve aceleyle beni kilise odasına götürdü, orada, Ellen ve Bayan Wooler şahitliğinde kilise kaydını imzaladık (adımı Charlotte Nicholls olarak yazmak ne tuhaftı!). Sonra Bay Grant kapıyı açtı ve küçük bir kahkahayla belirtti: "Kendinizi hazırlayın: Anlaşılan, sırrınız açığa çıkmış."

Gerçekten de küçük grubumuz Kilise Yolu'na çıkınca eski ve alçakgönüllü arkadaşlarımızdan ve komşularımızdan büyükçe bir grupla karşılaştık, geçiş yoluna sıralanmış, biz ilerlerken gülümsüyor, eğiliyor ve reverans yapıyorlardı. Ellen önden, gizemli bir şekilde yapması gereken bir görev olduğunda ısrarlı, acele etti. Arthur iyi dilekte bulunan birkaç kişinin elini içtenlikle sıktı; ben hâlâ inanmaz bir sersemlik içinde başımla selam verip gülümsedim. Bütün kaygılanma,

düşünme ve planlamadan sonra -bir beyaz elbiseyle kilisede bir papazın söylediği birkaç sözcüğü ekle- işte evliydim!

Babam bizi papaz evinin kapısında, en iyi pazar giysileri içinde karşıladı. Sağlığı ve morali o kadar düzelmişti ki herkesin elini sıktı ve bizi sıcak bir şekilde iyi hazırlanmış düğün kahvaltısı için yemek odasına götürdü: Taze ekmekler, kekler, peynirler, yumurtalar, soğuk domuz pastırması, tereyağı, yaz meyveleri ve türlü reçellerin leziz bir düzenlemesi. Beni şaşırtarak, şömine rafı da güzel bir buketle süslenmişti ve masanın üzerine parlak renkli çiçekler serpiştirilmişti.

"Teşekkür ederim, Martha," dedim. "Her şey harika görünüyor ve çiçekler çok güzel."

"Masayı sadece birkaç dakika önce süsleyen Bayan Nussey'di," diye yanıtladı Martha gizlilikle, "ama çiçekleri ben kendim topladım. Şafaktan önce kalktım ve köydeki her bahçeyi talan ettim."

Hepimiz masada yerlerimiz alırken, Martha çay kahveyi koydu. Babam partinin canı ve ruhu oldu, evlilik hali üzerine öyle bol şakalar yaptı ki grup bir saatin çoğunda gülmekten kırıldı.

Yemeğimizi bitirdiğimizde, Bay Grant ayağa kalktı ve "İyi arkadaşım Arthur ve yeni eşi için kadeh kaldırmak istiyorum," dedi. Herkes bardağını kaldırdı. "Hepimiz ne kadar uzun zamandır bugünü umup beklediğini biliyoruz, Arthur. Her şeyin en iyisine layıksın, ve en iyi, Charlotte Bronte'de bulduğundur ya da Charlotte Nicholls mu demeliyim? Bu kadın kolay bir av değildi; ama artık onu elde ettin ve umarım asla bırakmayacak kadar akıllı olursun."

Odada kahkahalar dalgalandı; sonra Bay Grant devam etti: "Arthur denizin ötesindeki anavatanıyla çok gurur duyar ve onun onuruna bu durum için şimdi paylaşmak istediğim bir

İrlanda duası öğrendim. Arthur ve Charlotte: Birlikte uzun, sağlıklı ve refah dolu bir hayat yaşayın ve bütün geliş gidişlerinizde, yolda gördükleriniz sizi hep iyi karşılasın."

"Evet, evet!" diye bağırdı toplananlar.

Ellen ayağa kalktı ve bize mutluluk diledikten sonra, "Ben de kendi İrlanda duamı söylemek isterim: İkiniz de birbirinizi güçlü yanlarınız için sevip takdir etmeyi ve zayıflıklarınızı bağışlamayı öğrenin ve istediğiniz kadar uzun yaşayın ve yaşadığınız sürece kimseye muhtaç olmayın."

Peşine alkış geldi. Sonra Bayan Wooler ayağa kalktı ve bardağını kaldırdı. "İrlandalıların sözleriyle konuya devam etmek için: Bugünün sevinçleri yarınınkiler olsun, öfkeniz güneşle batsın ve tekrar yükselmesin."

Bay Sowden sıradaydı: "Dertleriniz daha az, lütuflarınız daha çok olsun ve kapınızdan mutluluktan başka şey girmesin."

Kadeh kaldırmanın kesinlikle sonuna eriştiğini düşünüyordum ki, babam gözlerinde bir pırıltıyla ayağa kalktı ve şöyle dedi: "İrlanda kutsamalarına gelince, siz müthiş insanları herhangi bir günde geçebilirim. Ancak, kendimi yalnızca en sevdiğim parçayla sınırlayacağım: Sevgili kızıma ve eşi, arkadaşım ve saygın meslektaşım Arthur Bell Nicholls'a şöyle demek isterim:

"Sabahlarınız sevinç ve akşamlarınız
huzur getirsin.
Dertleriniz azalsın ve lütuflarınız
eksilmesin.
Hayatlarınız çok değerli; Tanrı pek çok biçimde
dokundu, size.
O'nun ihsanı üzerinize olsun ve doğsun gelecek
günlerinize."

Çok alkışlayan eller arasında içten bir tezahürat patladı. Şimdi Arthur ayağa kalktı. "Her birinize ve hepinize, yurttaşlarıma gurur veren güzel duygularınız için teşekkür ederim." Gözleri aşağı, bana bakarken şefkatle ışıldadı ve kaldırdığı kadehiyle, "Sevgili Charlotte'uma: Beni dünyanın en mutlu adamı yaptın. Hayatımı, seni bugün beni mutlu ettiğin kadar mutlu etmeye adamaya yemin ediyorum."

Ayağa kalktım ve onun karısı olmaktan ne kadar memnun olduğumu, bu kadar iyi ve vefakâr arkadaşlarımız olduğu için ne kadar kutsanmış olduğumuzu söyledim. Peşinden gelen kadeh kaldırma ve alkıştan sonra, Arthur yakalamamız gereken bir tren olduğu için yola çıkmak zorunda olduğumuzu duyurdu. Ellen'la ben yukarı koştuk, bana yeni yolculuk elbisemi giymemde yardım etti: Uzun kollu, ince çizgili, buğulu leylak rengi, pliseli bir gövde ve büzgülü eteği olan, kendi tasarımıma göre sade dikilmiş bir ipek elbise.

Sonra bavullarımız bekleyen arabaya yüklendi; büyük bir kucaklama, öpüşme ve iyi dilekler merasimi arasında düğün misafirlerimize veda edip arabaya bindik ve araç bizi hızla Keighley istasyonuna doğru götürdü.

Keighley yolunda arabada arka koltuğa yerleşince, yeni kocamın eli benimkini arayıp buldu. Ona baktığımda gözlerinde yaşlar gördüm.

"Arthur ne oldu? Neyin var?"

Nefesi boğazında tıkandı; gözlerini sildi ve biraz zorlandıktan sonra, "Hiç. Sadece mutluyum. Mutluyum, çünkü burada yanımda oturuyorsun; mutluyum çünkü Tanrı dualarıma karşılık vermeyi uygun gördü; mutluyum çünkü en sonunda karı koca olarak birleştik." Elimi sevgiyle sıktı, gözleri duygu dolu. "Seni seviyorum," dedi.

Ona aynen karşılık vermek istedim, onun duymayı çok istediğini bildiğim o aynı iki sözcüğü söylemeyi, ama nedense sözler daha gelmiyordu. "Arthur," diye başladım, ama bir parmağını dudaklarıma koydu.

"Şişt. Aramızda işlerin nasıl olduğunu gayet iyi biliyorum, Charlotte; ama bunun hayatımızın kalan kısmının ilk günü olduğunu da biliyorum. Burada olman yeter."

Bütün gün trenle, benim için tamamen yeni bir yer olan Wales'e yolculuk ettik. Arthur çocuksu bir heyecanla, tren penceresinden, İrlanda'ya gidiş gelişlerinde çok kez geçtiği yol boyunca gördüğü pek çok ilginç manzarayı gösterdi. Gün biraz güneş ışığıyla genelde açıktı; fakat Conway'e vardığımızda hava ıslak ve nemli bir hal aldı. Çok geçmeden rahat bir hana sığındık, burada, Ellen'ın yokluğumda eksiklik hissetmiş olabileceğinden korkarak hemen ona güvenli varışımızı bildiren bir not yazdım.

Bunu alan otel görevlisi, "Çok iyi, Bayan Nicholls. Postalanmasını sağlayacağım, madam," dedi.

İlk kez bir yabancı bana "Bayan Nicholls" diye hitap ediyordu ve ünvan, duyularıma küçük bir şok olarak geldi. Yemekte Arthur soğuk algınlığımın daha kötüleşmemesi için endişeli, şömineye yakın bir masaya oturtulmamızı sağladı. Rüzgârın uğuldamasını, yağmurun çatıya ve pencere camlarına vurmasını dinlerken, gülerek bu seslerin evi hatırlattığını söyledik.

"Yarın, hava izin verirse, kıyı boyunca Bangor'a gideceğiz," dedi Arthur. "Bölgede hiç manzarayı görecek kadar uzun kalmadım ve harika olduğunu duydum."

"Birlikte görmek için sabırsızlanıyorum."

Gülümsedi, oldukça memnundu. Kızarmış tavuk yemeğimiz zamanında sunuldu. Yemek kaliteli, ateş neşeli, görevliler nazik ve konuşmamız hoştu. Fakat, kocamda, hana varışı-

mızla başlayan küçük bir değişikliği fark etmeden edemedim. Saklamaya çalışmasına karşın, davranışında, evlilik teklifinden önceki aylardaki ve ilişkimizin ilk günlerindeki davranışını çok belirleyen acayip tarz geri dönmüştü.

Davranışındaki değişikliğin *sebebindense* emin olamadım, ama aynı zamanda önümüzde bekleyen gecenin düşünceleriyle ortaya çıkan, beni kıvrandırmaya başlayan karın ağrısı ve gergin bekleyiş yüzünden olabileceğini sezdim: *Düğün gecemiz.*

Arthur ve ben geçen üç ayda birkaç kez sade bir şekilde öpüşmüş, el ele tutuşmuştuk; ama hepsi buydu. Ve *bu*, biliyordum ki değişmek üzereydi. Arthur'un benden daha çok şey bildiğini varsaydım. Sonuçta bir *erkekti* ve *İrlandalıydı.* Korkmuyordum, ama Ellen'a itiraf ettiğim gibi, gergin, beklentili, biraz utangaç (Ellen'ın annesinin şiddetle uyardığı!) ve azdan biraz fazla heyecanlıydım.

Yemekten sonra merdivenleri sessizlik içinde çıktık. Odamızın kapısına vardığımızda, kalbim beklentiyle çarpmaya başladı. Şimdi ne olacaktı? Arthur beni kollarına alıp eşikten taşıyacak mıydı? Beni aceleyle içeri götürüp kapıyı çarpacak ve hemen ateşli bir şekilde kucaklayacak mıydı?

Hayır.

Sessizce kapının kilidini açtı. Durdu. Nazik bir ses, kaçırılmış bir bakışla, mırıldandı. "Seninle geleyim mi? Yoksa belki yatakta yalnız kalmayı mı tercih edersin?"

Duraladım, şok ve hayal kırıklığı içinde dilim tutulmuştu. Bu olasılığı beklemiyordum. Doğru yanıt hangisiydi?

Kocam, belli ki hayal kırıklığımı anlayarak, hemen ekledi: "Kendini sıkma. Ben birkaç dakika aşağıya inerim ve dönünce kapıyı çalarım."

Hayır! diye bağırmak istedim. *Gitme!* Ama utangaçlığımdan, heceleri çıkaramadım.

"Kapıyı kilitlediğinden emin ol," dedi, bana anahtarı uzatırken ve gitti.

Kafa karışıklığı ve pişmanlık sancısıyla odamıza girdim ve söylendiği gibi kapıyı kilitledim. Dehşet içindeydim, yaşlar gözüme doldu. Gergindim, evet; yemekte iştahım yoktu; ama hepsi heyecanlı beklentiden doğmuştu. Düğün geceme başlamak için umduğum, kesinlikle yalnız başıma soyunmaya bırakılmak *değildi*.

Eğer kendime karşı dürüst isem, yeni kocamın, her ne kadar o güne kadar beyefendice davransa da, nikâh kıyıldıktan ve mahremiyete ulaşıldıktan sonra bir tür hovardaya dönüşmesini (biraz) ummuştum. Hayalimde, onun sabırsızlıkla üstümdekileri çıkaracak ya da yırtacak bir tutkuyla kendinden geçmesini ya da en azından adı geçen giysileri, tek tek çıkarmama yardım etmeye *hazır bulunmasını* canlandırmıştım. Kesinlikle tutkulu Bay Rochester (korsajları açmakta ve korseleri çözmekte çok deneyimli bir adam) Jane'inin kızlığını böyle bozardı!

Fakat belli ki, iç çekerek fark ettim, benim kaderim bu olmayacaktı. Arthur Bell Nicholls, Ellen'ın deyimiyle, mest etmek için fazla nazik ve fazla terbiyeli bir adamdı.

Odaya ilk kez tam olarak dikkatle göz gezdirdim. Sade ama temiz ve zevkliydi: Bir duvara dayalı, rahat görünen dört direkli bir karyola vardı; başka bir duvara masun bir gardrop yaslanmıştı; tek bir sandalye ve iki küçük masa vardı: Birisinde bir leğenle ibrik duruyordu, diğerinde bir mumla küçük bir ayna. Perdeler çekilmişti. Şöminede parlak bir ateş yanıyor, odayı titreyen ışığıyla aydınlatıyordu.

Koridorun ilerisinde bir yerden, bir saatin dokuzu vurduğunu duydum. Mumu yaktım, sonra kocam döndüğünde çamaşırlarımla yakalanmamak için aceleyle soyunmaya başladım. Elbisemi gardroba astım, iç giysilerimi bavuluma kal-

dırdım, çabucak yıkandım ve uzun kollu beyaz pamukludan, boynunu bir kurdeleyle ve hem yakasını, hem manşetlerini ince bir dantel şeridiyle süsleyen mütevazıca tasarladığım geceliğimi giydim.

Boğazımdaki kurdeleyi bağlar bağlamaz, koridorda yaklaşan ayak seslerini ve kapıda hafif bir tıklama duydum. Titreyerek ve hızla çarpan bir kalple kapıya gidip açtım.

Arthur içeri girerken bana baktı; yanakları kızardı ve başıyla selamlayıp gözlerini kaçırdı. Çabucak ve sessizce ceketini çıkardı, cebindekileri bir masaya boşalttı ve ayakkabılarını çıkarmak için yatağa oturdu. Ah! diye düşündüm, onu seyrederken her yerimde sinir dolaşarak. Bekleyebileceğimin en fazlası bu muydu? Bu adamın gövdesinde bir gram romantizm yok muydu? Onun karısıydım! Önünde, geceliğimin altında çırılçıplak duruyordum! Ama o odanın yarısı kadar uzakta, ayakkabılarının bağcığını çözüyordu! Bir dokunuş, bir öpücük, bir sarılış ya da en azından sözlü bir küçük sevgi belirtisi beklediğimi, merak ettiğimi, umut ettiğimi, arzuladığımı göremiyor muydu?

Sessizlik dayanılmazdı. Bozmaya zorunlu hissettim.

"Güzel bir oda," diye ağzımdan kaçırdım. Sözler dudaklarımdan çıktığı anda, kanın yanaklarıma akın ettiğini hissettim ve irkildim. Yapabileceğimin en iyisi bu muydu? Bütün anlar içinde o anda, gerçekten kalacak yerimizin vasıflarını mı tartışmak istiyordum?

"Öyle," diye yanıtladı çoraplarını çıkarırken. "Özellikle büyük odalardan birini istedim. Senin için güzel olmasını istedim."

"Evet, güzel. Teşekkür ederim," diye yanıtladım, yenilenmiş bir utanmayla şimdi, bir dakikalık boşlukta üçüncü kez odaya "güzel" dediğimizi fark ederek.

Fırçamı alarak (sinir olmuş bir halde), aynanın önündeki masaya oturdum ve sistemli bir şekilde saçımdan tokala-

rı çıkarmaya başladım. Başından beri kocamın şair ruhlu bir adam olmadığını biliyordum; herhalde, diye düşündüm acımasızca, herhangi bir türden romantizm beklemekle saflık etmiştim.

Son tokayı çıkardığımda ve uzun saçımın bütün ağırlığı omuzlarıma dökülünce, Arthur'un ayak seslerinin yaklaştığını duydum. Önümdeki küçük aynada yansımasını gördüm: Şimdi hemen arkamda duruyordu, belden yukarısı çıplak, yapılı ve erkeksi göğsünü açığa çıkarıyordu ve kendi göğsümde ani ve beklenmedik bir çırpınma yarattı.

Konuştuğu zaman sesi, uzun zamandır duyduğumdan daha yumuşak ve derindi. "Bana saçını tarama şerefini verir misin?"

Bu soru beni tam bir şaşkınlığa sürükledi. Arthur biliyor olamazdı, ama saçımın fırçalanması her zaman en sevdiğim zevklerimden biri olmuştu ve Anne vefat ettiğinden beri çok özlediğim, değerli bir gecelik ritüeldi. "Biliyor musun... Nasıl yapılacağını?" diye sordum, kafam karışık. Gülünç bir soru.

"Evet."

Ona fırçayı verdim.

"Yatağa gelir misin?" dedi. "İkimiz de otursak daha kolay olur."

Ayağa kalktım, gözlüğümü çıkardım ve uzattığı elini tuttum; beni yatağa götürmesine izin verdim ve orada sırtım ona dönük, yanına oturdum. Ölçülü, tutarlı darbelerle uzun saçlarımı fırçalamaya başladı. Geçmiş yıllarda, Anne bu hizmeti verirken, tatlılıkla özen gösterirdi; Ellen de aynen; ama onların özenleri, çok geçmeden keşfettim ki, bu işi şimdi yapan adamın yumuşaklığı ve becerisi yanında baştan savmaymış.

Fırçanın telleri kafa derimi sıyırırken başım karıncalandı, kocamın parmak uçlarını yavaşça ensemde, oradaki saçları kaldırıp fırçayı uzun, zevk verici darbelerle çekerken hissettim.

Parmaklarının tenimdeki her dokunuşu bedenimden umulmadık bir elektrik çarpması geçirdi.

"Herhalde," dedim nefesim tutularak, "daha önce saç fırçalamışsın?"

"Küçükken, annem, sonra da teyzem bu görevi yapmama izin verirdi. İtiraf edeyim, o zaman dürtülerim çok masum ve sorumluluk duygusu doluydu." Alçak ve boğuk bir tonla, kulağıma ekledi, "Sana seninle bu anı kafamda kaç yüz kere canlandırdığımı anlatamam Charlotte, tanıştığımız günden beri."

Birden nabzım kulaklarımda öyle yüksek sesle atmaya başladı ki, artık konuşamadım. Sanki, parmak uçlarının ve fırçanın yumuşak ve ritmik hareketlerinde, vücudumun her bir santimine derinlemesine dokunuyordu. Gözlerim kapandı; başım hafif arkaya düştü; bütün gerginliğim, sanki leziz, akıcı bir parıltının elekten dökülmesi gibi azaldı. *Afyon*, diye düşündüğümü hatırlıyorum (düşünebildiğim anlarda), *böyle hissettiriyor olmalı.*

Onun saçımı bir kez daha boynumdan yukarı çektiğini hissettim; bir duraklama; sonra dudaklarının, boynumun kenarında sıcak ve okşayıcı dokunuşu. Bir zevk akımı içimi titretti; şimdi dudakları bir öpücük daha kondurdu ve bir daha, boynumun altına yolunu bularak.

Yüksek sesle soludum. Şimdi öne uzandı, boynumdaki kurdeleyi çözdü ve geceliğimi boğazımda çekip açtı. Parmak uçları açığa çıkan tenimi, köprücük kemiğim boyunca yumuşakça okşadı, önce bir tarafı, sonra diğer tarafı; şimdi birkaç santim aşağı, kumaşın altına cüret edip göğüslerimin üst kısımlarını ve onları ayıran çukuru okşadı. Tekrar soludum.

Omuzlarımdan tutarak, yatakta beni kendine doğru çevirdi. Şimdi başını eğip, dudaklarını daha önce parmaklarla dokunduğu her bir noktaya yavaşça bastırdı. Çıplak tenimde her bir öpücükle biraz inlediğimi duydum. Nabzım çarptı;

vücudum yanıyordu. Bunun gibi bir duygu hiç bilmiyordum; en vahşi rüyalarımda bile, böyle bir dokunuş veya duygu *hayal etmemiştim.* Birden, hayatımda can attığım her şeyden çok onun ağzının benimkine bastırmasını istedim ve birdenbire oradaydı: Dudakları, uzun ve seven bir öpücükle arayıp, paylaşarak, konuşarak dudaklarımın üzerindeydi.

Öpücük bittiğinde, gözlerimi açtığımda onu üç santim uzağımda, yanan bir yoğunlukla ve benimkine eş bir arzuyla bana bakarken buldum.

"Ah!" diye bağırdım, kollarımı kocamın boyununa sarıp bir kez daha dudaklarını dudaklarıma çekerek.

Tanın ilk ışıklarıyla uyanıp kendimi, uyuyan âşığımın kollarında, yanağım sıcak, göğsüne sokulmuş buldum. Hafızam karıştı; önceki gecenin olaylarını hatırladığımda bir zevk akımı üzerime geldi ve gülümsemeden edemedim.

"Günaydın," diye seslendi derin bir ses saçıma değerek, güçlü kollar beni sararken.

"Günaydın," diye fısıltıyla yanıtladım.

"İyi uyudun mu?"

"Evet. Hiç uyuduysam..."

Gürleyen kahkahasını duydum ve hissettim. Yerini değiştirdi; birbirimize dönerek yeniden yerleşip birbirimizin gözlerine gülümsedik, başlarımız aynı yastıkta. Parmak uçları yanağımda gezindi. "Ne düşünüyorsun?" diye sordu yumuşakça.

"Dünyanın bu sabah bana dünkünden çok farklı göründüğünü düşünüyordum."

Beni öptü ve gülümsedi.

"Arthur," dedim utanarak.

"Evet, aşkım?"

"Dün gece, ben... Şey yaptım mı?" Düşünceyi bitirmeye kendimi ikna edemedim.

Kızardı. "Çok şirindin. Çok *şirinsin*. Zaten, böyle bir şeyde doğru veya yanlış olmadığına inanıyorum."

"Yani..."

Yastığın ucundan beni inceledi. "Bana sormak istediğin bir şey olduğunu görüyorum. Hadi, karıcığım. Söyle."

Şimdi kanın yanaklarıma akın ettiğini hissettim. "Şey, sanırım ben şeyi merak ediyordum... Sen hiç... Hiç şey..."

"Hayatımda senin dışında sadece bir kadın oldu, kastettiğin anlamda, hatta her anlamda. Uzun zaman önceydi ve elbette, işler hiç bu kadar ilerlemedi. Bilmek istediğin bu muydu?"

Başımla onayladım. İçimden hafif bir heyecan geçti. Arthur'un ilki olduğumu düşünmekten memnun olmuştum, tıpkı onun da benim ilkim olduğu gibi. "Kim olduğunu sorabilir miyim?"

Beni öptü, gözlerinde karışık bir gülümsemeyle. "Gerçekten de *bunu* tartışmak mı istiyorsun, şimdi?"

"Sadece merak ediyorum."

Eli kolum boyunca yukarı aşağı gezinip, tenimi karıncalandırdı. "Bir öğretmenin kızıydı. On yedi yaşındaydım. Altı ay boyunca aklımı ve kalbimi çaldı, ta ki aceleyle kırana kadar, bir seyyar satıcıyla kaçarak."

"Seyyar satıcı mı?"

"Ev malzemeleri satardı, hatırladığım kadarıyla, bir arabanın arkasında. Kızı cezbeden tencere tavalar mıydı, yoksa yolculuk ve macera vaadi mi, hiç bilemedim, ama bir gün başımı kaldırdım ve gitmişti."

Konuşurken gözlerinde öyle bir keyif vardı ki kendimi gülümsemekten alıkoyamadım. "Onu seviyor muydun?"

"O zaman sevdiğimi sanıyordum. Ama on yedi yaşında biri ne bilir? Kesinlikle beni o günden sonra, kalbimi kime vereceğim konusunda daha dikkatli kıldı." Elimi eline aldı,

dudaklarına götürdü ve öptü. "Şimdi dönüp baktığımda, birbirimize hiç de uygun olmadığımızı fark ederek sadece irkiliyorum. İlişkiyi bitirdiği için şans yıldızlarıma teşekkür ediyorum; yoksa asla Banagher'den ayrılmaz ya da üniversiteye veya İngiltere'ye gitmezdim."

"Ben de minnettarım," dedim, merakla ekleyerek. "Gerçekten de bunca yıldır, Arthur, tek o muydu?"

"Öyleydi."

"Ve Haworth'a geldiğinden beri..."

Beni kendine çekti ve sıcak sarılışında bedenlerimiz kilitlenince, beni tekrar istediğini fark ettim. "Tanıştığımız günden beri," dedi, tonu derin ve boğuk, bakışı benimkini delerken, "senden başka kadında gözüm yoktu, aşkım." Sonra ağzı benimkine kapandı ve bütün konuşma bitti.

O sabah daha sonra, kuzey Wales kıyısı boyunca Bangor'a yolculuk edip orada dört gece kaldık. Her ne kadar hava tamamen uygun olmasa da, fırsatı en iyi şekilde değerlendirmeye kararlıydık ve bir arabayla sürücü tutarak bazı muhteşem manzaralar görmek için yolu bulduk. Llanberis'ten Beddgelert'e, dik yamaçlı bir nehir vadisini izleyip göllerle etkileyici çağlayanları geçerek yaptığımız bir gezinti, gerçekten de İngiliz göllerine dair hatırladığım her şeyden üstündü. Soğuk hava ve sürekli çiseleme yüzünden (ya da korkusundan), Arthur'un açık bir arabada yolculuk etmeyi düşünmemesine hayıflandım.

"Hâlâ soğuk algınlığıyla boğuşuyorsun," dedi, "ve seni kötü havaya çıkarıp daha kötü olman riskini almayacağım."

Fakat arabada kapalı geçen ilk iki saatten sonra, ikimize de görkemli dağ yamaçları ve vadilerde yaya tırmanma dürtüsü rahat vermemişti, sık sık sürücüden durmasını ve bizi çıkarmasını istedik. Böylece, günler geçtikçe, taşrada dönüşümlü

olarak kısa, canlandırıcı gezintiler ve arabanın penceresinden hayranlık dolu gözlemler yaptık. Kuşkusuz, bu sessiz anlar bile kendi cazibesini taşıyordu, çünkü eli her zaman hevesle benimkini arayan kocamın yanında oturmak gerçekten de çok zevkliydi.

Her sabah, hana üşümüş ama canlanmış dönüyor, orada ateşte, sessiz bir yemekte ısınıyor ve görüp yaşadığımız her şeyi tekrarlıyorduk. Gece, odamıza çekildiğimizde ve ben hazır ve istekli olarak kocamın kollarına gömüldüğümde, kendimi hiç bilmediğim bir mutluluk zevk kozasında sarılı buluyordum. Her gece bizi daha yakınlaştırdı; Arthur'un merdivenlerin tepesinde yok olup beni yalnız başıma soyunmaya bıraktığı o ilk geceye gülmeye başladık. Şimdi, o hizmetlerin en mahremlerini kendisi gerçekleştirmekte ısrar ediyordu.

Tevazu, daha fazla yazmamı engelliyor; sadece, kocamın bir korseyi çözmekte bir Tanrı kulundan haklı olarak beklenebileceğinden daha çevik ve hızlı çıktığını ve hiçbir kocanın benimkinden daha yumuşak, daha hassas veya karısına bağlı olamayacağını söyleyebilirim.

Yazık! Bütün bu mutluluğun hemen ardından, o ilk büyüyen yakınlaşma haftasında kurulan şefkatli bağı mahveden ve evliliğimin dokusunda tehditkâr ve kalıcı bir yırtık açacak bir olay oldu.

Yirmi Üç

İrlanda'ya gittik.

Wales'te kalışımız, balayı yolculuğunun esas amacına kıyasla sadece bir başlangıç yemeğiymiş. Arthur beni anavatanına götürmeye can atıyordu: Benimle en sevdiği yerleri paylaşmaya, beni ailesiyle tanıştırmaya ve büyüdüğü evi göstermeye. Fakat henüz bu konularla ilgili pek az bilgi vermeye cüret etmişti. Tekrar ailesi ve oturdukları yer hakkında sorduğumda, omuz silkip başını çevirmiş, sessizce yanıtlamıştı: "İrlanda taşrasından iyi insanlardır, iyi niyetli ve nazik kalpli. Bell Yenge ve bekâr kuzenlerim hâlâ benim büyüdüğüm evde oturur. Hepsini çok severim; ama onlarla kendin tanışıp karar vermeni tercih ederim."

O anda, akrabalarının evleri ne kadar yoksul olursa olsun ya da ne kadar kaba karakterli olurlarsa olsunlar hepsini, onun hatırı için, beğenip seveceğime karar verdim.

4 Temmuz Salı günü, Anglesey'den Holyhead'e geçtik, burada (neyse ki) hava sakindi ve yolculuk iyiydi. Fakat bende asla bir denizci midesi yoktu. Arthur yolculuğun ilk kısmında güvertede uzun bir gezintiyle dikkatimi dağıtmaya çalıştı. Temiz deniz havasını içimize çektikçe, gemideki çeşitli yolcular hakkında fısıldayıp gözlemler yaptık.

"Çok mutlu görünüyorlar," diye gözlemledim el ele yürüyen ve baş başa sessiz bir konuşmaya dalmış genç bir çift hakkında.

"Belki onlar da yeni evlidir," dedi Arthur, elimi tutup gülümserken.

"O bey kim?" diye fısıldadım, açılır kapanır bir iskemlede, rüzgârdan sakınarak oturan şişman bir adama doğru işaret ederek.

"Bir avukat, şüphesiz. Umarım, onun iyiliği için, sandalyesi sağlamdır."

Sessizce gülüştük. Bize doğru yürüyen bir ikili daha fark ettim: Kırklarının başlarında, iyi kesimli paltosu ve şapkasından varlıklı ve mevki sahibi bir adam olduğu anlaşılan sakallı bir beyle yarı yaşında (kızı diye varsaydım!), gül rengi ipekten şık bir elbise üzerine kadife pelerin giymiş, hüzünlü gözlü, güzel genç bir kadın; kadın aynı renk bir şemsiye taşıyordu ve tam anlamıyla harika bir şapka takmış, altından açık kahverengi bukleler dökülüyordu.

"Şık kıyafeti olmasa, yüzü ve vücudu kardeşim Anne'i hatırlatmıyor mu?" dedim.

"Evet, biraz."

Kız benimle göz göze gelerek hafifçe gülümsedi ve sonra bakışlarını kaçırdı. "Neden böyle üzgün görünüyor acaba?" diye düşündüm. Kocam yanıtlayamadan, öğle yemeğini duyuran çan çaldı. Arthur'un acıkmış olacağını biliyordum benim gibi keyifsiz değildi. "Arthur, benim yiyecek halim yok, ama lütfen sen bensiz git."

"Emin misin? Seni yalnız bırakmak istemem. Ne yaparsın?"

"Güvertede bir tur daha atarım. Eğer çok kötü hissedersem kabine iner yatarım. Yoksa beni burada küpeştede bulabilirsin, tam orada."

"Peki, eğer sakıncası yoksa," diye yanıtladı Arthur ve iyice sarındığımdan ve üşütme tehlikesinde olmadığımdan emin olunca öğle yemeğini bulmaya gitti.

Ben o süreyi söz verdiğim gibi, geminin güvertesini turlamaya devam ederek geçirdim. Sonunda, Arthur'un dönüşünü beklemek için seçilmiş noktama geri döndüm. Birkaç dakika gayet sakin durdum, yanaklarıma değen serin deniz esintisi hoşuma gitti ve pırıltılı, derin mavi dalgaların, tepelerindeki deniz kuşlarının ve hepsinin üzerindeki soluk, kararmış gökyüzünün manzarasını içime çektim. Ufuğa baktıkça, yoğun beyaz pustan uzak bir kıyının ortaya çıkmaya başladığını gördüm.

"O İrlanda mı?" diye sordu arkamda bir kadın sesi.

Dalgınlığımdan irkildim, daha önce gördüğüm zengin gül rengi ipek elbiseli, genç kadın küpeştede yanımda yerini almıştı. Sorusuna gülümsedim; geminin programı ve rotasına göre, önümüzde uzaktaki başka hangi kara parçası olabilirdi? "Evet, İrlanda. Bu sizin de mi ilk geçişiniz?"

Başıyla onayladı. "Geminin geri dönmesini, eve gidebilmeyi ne kadar isterdim!" Güzel yüzünden öyle bir yaygın hüzün geçti ki yüreğim parçalandı.

"Neden İrlanda'ya gidiyorsunuz?"

"Hiç görmediğim bir aile ziyareti için. Ah! Konuşurken kalbim acıyor." Gözlerine yaşlar doldu. "Âşık oldum, işte. Genç erkeğim, bir baronetin oğlu ve çok varlıklı, ama babam için *yeterince* varlıklı değil. Babam bir dük ya da kontla evlenmem *gerektiğini* söylüyor, daha azını kabul etmiyor ve bizi ayırmak için, beni altı aylığına, 'kendime gelmemi' umarak İrlanda'ya götürüyor. Altı ay! Yarım yıl! Babam böyle bir ayrılığın Edward'a aşkımı körelteceğini nasıl düşünebiliyor, anlamıyorum!"

"Belki işler iyi sonuçlanabilir, sabrederseniz."

"Sabır ne işe yarar? Edward'la evlenemezsem ölürüm, ama babam onu tekrar görmemi yasakladı."

"Siz ve âşığınız sevginizin altı ay sonra da bugünkü gibi sarsılmaz olduğunu kanıtlarsanız ve eğer genç erkeğiniz de kendi değerini kanıtlama şansı bulursa, belki babanız fikrini değiştirir."

"Asla fikrini değiştirmez."

"Asla emin olamazsınız. Bunda benim biraz tecrübem var. Bir zamanlar ben de kendimi sizinkine benzer bir durumda buldum."

"Öyle mi?"

"Evet. Babam talibimi şiddetle reddetti ve eşleşmemizi bir yıldan fazla yasakladı. Fakat zamanla, yanıldığını gördü ve şimdi evliyiz."

"Gerçekten mi?" Genç kadın mendiliyle gözlerini kuruladı. "Daha önce yanınızda gördüğüm uzun boylu bey, kocanız mı?"

"Evet."

"Çok hoş görünüyordu."

"Öyledir gerçekten."

"Sanırım şimdi yıllardır evlisiniz?"

"Bir haftadan az, aslında. Balayındayız."

"*Balayınız* mı? Ne? Sizin yaşınızda mı? Yani, kim düşünebilirdi? Delice, derinden âşık mısınız?"

Soru beni hazırlıksız yakaladı. Kızardım. Onu ne ilgilendirir ki, diye düşündüm, bu kadar kişisel sorular soruyordu? Ama aynı zamanda, kendime sormadan edemedim: Yeni kocam için ne *hissediyordum*? Fikren yanıtladım: Yeni çiçek açan ve her geçen gün tatlı ve derinden hissedilen bir şeye büyüyen yakınlığımızla yoğun bir sevgi, beğenme ve minnet duyuyordum. Ama bu aşk mıydı? Ah! Birden ani bir sevinç akımıyla fark ettim: Evet, evet öyleydi! Bu nazik his, bir zamanlar duy-

guyla eş tuttuğum, insanı tamamen tüketen, huzursuz tutkudan çok daha sağlam, daha içten ve gerçekti. Bu gerçekten de *aşktı!* Kocamı *seviyordum!* Onu seviyordum!

Yanıtlayamadan önce, genç kadın, "Yanıtlamanız ne kadar uzun sürdü! Sizi bu kadar rahatsız etmek istemedim. Kocanız, elbisesinden anladığım kadarıyla bir papaz mı?" dedi.

"Papaz yardımcısı."

"Sadece yardımcı mı? Yardımcılık için çok yaşlı duruyor!"

Saçlarım diken diken oldu. "O kadar yaşlı değil."

"Bir papaz yardımcısıyla evlenmeyi *düşünemem* bile. Çok yoksul olmalı." Koluma anlayışlı bir bakışla dokundu. "Şimdi anlıyorum. Ona aşkınızı istekle ilan etmeyişiniz boşuna değil. Sizin yaşınızda *herhangi bir* adamla evlenmek için çaresiz hissetmiş olmalısınız, ama *yoksul bir papaz yardımcısıyla* evlenmekten başka şansı olmamak... *Çok üzüldüm.* Bu, dünyada herkes için büyük bir düşüş olur."

Ona gözlerimi diktim, yorumuyla şoke olmuş, kendime genç, güzel ve zenginlerin nadiren ince ruhlu olduğunu hatırlatarak. "Kesinlikle onunla geleceğim parlak olmayacak," diye yanıtladım tutarlılıkla, "ama güveniyorum ki..."

Genç hanım başını kaldırırken, dikkati sağ omzumda bir şeye çekilerek, gözleri birden dehşetle açıldı.

Döndüm. Arthur sadece birkaç adım arkamızda duruyordu. Çehresindeki derin incinme ve dehşetten konuşmamızın en azından son kısmını duyduğunu fark ettim. "Arthur!" diye başladım; ama tek kelime etmeden döndü ve kararlı bir şekilde uzaklaştı.

Yüzümden rengin çekildiğini, utançtan önce bir üşümenin, sonra sıcaklığın içimde yayıldığını hissettim. "Affedersiniz," dedim genç hanıma ve kocamın arkasından koştum. Fakat adımları benimkini çok aşıyordu ve onu geminin öteki tarafında, küpeştede üzgün, denize bakarak dururken yaka-

lamam birkaç dakika aldı. "Arthur, çok özür dilerim. Her ne duyduysan..."

"Charlotte. Ben aptal değilim. Herhangi bir yanılsamayı sürdürmek için seni çok uzun zamandır ve çok iyi tanıyorum. Beni sevmediğini biliyorum."

"Arthur!"

"*Villette*'i okudum. Erkek ve kız kardeşlerinin ne dediğini hatırlıyorum. Kalbinin kime ait olduğunu ve her zaman olacağını biliyorum."

Nefesim kesildi, kocamın bu yanlış kanıya kapıldığını düşünmekten panik ve acı duymuştum. "Hayır, bekle..."

"Evlenmeyi hayal ettiğin adamı anlıyorum, Charlotte ve o hayalin gerçekle ne kadar uyuşmadığını. O kız haklıydı. Senin altında biriyle evlendin. Herhalde çaresiz hissettin. Tanrı biliyor, karar vermen yeterince uzun sürdü. Şimdi bununla ilgili söyleyebileceğim ya da yapabileceğim pek az şey var, sadece bir gün farklı hissetmeye başlayabileceğini ummak dışında; ama canımı yakan, içime dert olan, bu şikâyetleri bir yabancıyla tartışmayı uygun görmen."

Yanaklarım kıpkırmızı yandı. "Şikâyet etmiyordum, Arthur. Benim hiçbir şikâyetim yok. O genç hanım kendi durumu hakkında üzgündü ve ben sadece dedim ki..."

"*Dedin* ki, benimle 'geleceğin parlak olmayacak' ve bu konuda haklısın."

"Yanlış yaptım! Söylememeliydim ya da düşünmemeliydim. Çok özür dilerim. Seni asla incitmek istemedim. Ama Arthur..."

Bir elini kaldırıp beni susturdu. "Yeter. Yolculuğu mahvetmeyelim. Daha fazla konuşmamıza gerek yok." Daha önce konuşmalarını belirleyen coşkulu ton gitmişti; sıcak, sevgi dolu pırıltı gözlerinden uçmuş, arkada, kalbimi bir bıçak gibi parçalayan içi boş, boyun eğmiş bir ifade bırakmıştı. "Şimdi

tek başıma bir yürüyüşe çıkacağım, sakıncası yoksa." Döndü ve uzaklaştı.

Ah! Ben ne yapmıştım? O genç kadın o berbat şeyleri söylediğinde, neden kararlılıkla ve hemen kocamın savunmasına geçmemiştim? Birkaç kötü seçilmiş sözcükle, kocamın ve benim önceki haftalarda ve aylarda birlikte henüz kurduğumuz iyi niyet ve şefkatin her gramını mahvetmiştim. Sebep olduğum zararı nasıl olur da onarabilirdim?

Deniz yolculuğunun son kısmını aşağıda, kuşetimizde, kendimi gitgide daha hasta hissederek (sebep deniz tutması mı yoksa kaygı mı bilmiyorum) geçirdim. Arthur bana katılmadı. Gemi tam geceyarısından önce Kingstown'da demirledi. Güvertede toplandığımızda, soğuk, nemli hava ve gecenin kara kasveti sadece ızdırabımı daha da şiddetlendirdi. Yabancı limanın ışıkları pırıldayan cevherler gibi değil, sayısız tehditkâr göz gibi göründü. Şimdi Arthur'la aramda katı bir gerçeklik vardı ve kendimden başka suçlayacak kimsem yoktu.

***

Gemiden indiğimizde Arthur'un ağabeyi Alan'ı bizi bekler bulduk. İki adam birbirlerini görünce sevinçle bağırdı ve sıcak bir şekilde kucaklaştılar. Alan Nicholls, Arthur'dan neredeyse üç yaş büyüktü ve aynı siyah saçlar, aynı pırıltılı gözlerle ve aynı güçlü fiziğiyle ona çok benziyordu.

"Alan, sana karım Charlotte'u tanıtabilir miyim," dedi Arthur, hafifçe beni ileri dürterek, eli sırtımda. Yüz hatları, çektiğini bildiğim iç kargaşadan dışarı hiçbir işaret vermeyen mükemmel bir maskeydi. Gerçekten de sonraki diyaloğu izleyen kimsede aramızda sadece birkaç saat önce büyük bir anlaşmazlık olduğuna dair bir kuşku olamazdı.

"Aman, aman! Demek sevgili Charlotte'un bu! En sonunda tanışıyoruz," diye bağırdı Alan, dönüp beni sıcak, değer

biçen bir gülümsemeyle gözden geçirirken. Derin sesi ve canlı İrlanda aksanı kocamınkine o kadar benziyordu ki gözlerimi kapasam konuşanın kimliğini ayırt edemeyebilirdim. "Arthur seni o kadar uzun zamandır ve öyle yüksek sesle övüyordu ki, gerçek olup olmadığını merak etmeye başlamıştık. Gerçek olduğunu görünce rahatladım." Bununla, elimi eline aldı ve öptü, sonra keskin bir şekilde öne eğildi ve yanağıma sıkı bir öpücük kondurdu. "Aileye hoş geldin, kardeşim."

"Teşekkür ederim," dedim sıcak gülümsemesine karşılık vererek.

Bavullarımız bulunup bir arabaya yerleştirilince, parke taşların üzerinden paldır küldür Dublin'e yolumuza çıktık.

"Gelecek iki haftayı tatil olarak kullanacağım," dedi Alan. Trinity College'dan kaydolmadan erken ayrıldığını ve şimdi Dublin'den Banagher'a Büyük Kanal'ı idare eden bir yükleme temsilcisi olduğunu biliyordum. Onun akıllı, bilgili ve nazik bir adam olduğunu görmekten memnun oldum. "Seninle tanışmak için Banagher'da bekleyen, Arthur'un kalbini çalan kadınla tanışmaya hevesli bir aile üyeleri topluluğu var, Charlotte."

"Onlarla tanışmak için sabırsızlanıyorum."

"Ama buna daha birkaç gün var," diye araya girdi Arthur. "Charlotte'a önce Dublin'i göstermek istiyorum."

"Elbette," dedi Alan. "Evimiz senin evindir ve istediğin her yere sana eşlik etmekten mutluluk duyarım."

Alan'ın küçük, iki katlı evi beklentilerimi aşıyordu; mütevazı olmasına karşın rahattı ve çok güzel bir cadde üzerindeydi. Saat çok geç olduğundan, ailesinin hepsi uyumuştu ve vardığımız an yatmaya çekildik. Arthur'un yanına yatağa girdiğimde tekrar gemide olanlar için özür diledim ve açıklamak ve duygularımı ifade etmek için bir girişimde daha bulundum, ama bana sırtını döndü ve uyudu. O kadar üzgündüm ki kesik

kesik uyudum. Önceki birkaç günün stres ve heyecanı yüzünden, deniz havasının soğuğundan ya da içimin sıkıntısından mı bilemedim (belki bütün bunların birleşimindendi) ama ertesi sabah uyanınca soğuk algınlığım çok daha kötüydü ve derin bir öksürüğe yakalanmıştım. Daha da kötüsü, yanımdaki yatak soğuk ve boştu.

Aşağı indiğimde Arthur'u salonda kardeşiyle, kahvaltıdan önce mutlu bir konuşmaya dalmış buldum. Kişisel sorunlarımızın ziyaretimizi etkilememesi için kararlı, yüzüme bir gülümseme takındım. Hemen Alan'ın ailesine tanıtıldım. Karısı, güzel ve sıcakkanlı bir kadındı, bana hoş geldiniz dedi ve etrafı gezerken bize katılamayacağı için üzüntüsünü dile getirdi; iki hareketli çocukla evde kalmasının en iyisi olduğunu düşünüyordu. Herkes benim sağlığım hakkında endişesini ifade etti, ama onlara, günün planlarına uyacağım konusunda güvence verdim.

"Şimdi öğrendim ki kuzenlerimden ikisi bize katılacakmış," dedi Arthur.

Bunu söyler söylemez, sözü geçen kuzenlerden ilki -Joseph Bell, yakışıklı, siyah saçlı ve yirmi üç yaşında- kapıdan içeri sıçrayıp ayartıcı bir gülümseme ve kalın bir İrlanda aksanıyla kendini tanıttı. "İyi sabahlar, biriniz ve hepinize. Arthur! Nasılsın, yaşlı adam?"

Kuzen sıcak bir şekilde sarıldı; benim için erkekler arasında böyle fiziksel bir sevgi gösterisine tanık olmak eşsiz bir zevkti. "Charlotte," dedi Arthur, iki adam da bana dönünce, "kuzenim Joseph'i tanıtabilir miyim?"

"Hoş geldiniz, kuzen Charlotte," dedi Joseph, önümde büyük bir gösterişle eğilip. "Sizinle tanışmak hem bir şeref hem bir zevk."

"Sizinle de, sör," diye yanıtladım, ince İngiliz tarzından etkilenerek.

"Ününüz sizden önde gidiyor," diye devam etti Joseph şevkle. "*Jane Eyre*'i çok sevdim. Gerçekten olağanüstü bir kitap."

"Teşekkür ederim," diye karşılık verdim biraz kızararak, "ama aslında sadece basit bir hikâye."

"Basit bir hikâye mi?" dedi kuzen, Arthur'a gülerek. "Görüyorum ki karın parlak olduğu kadar alçakgönüllü de. Kendine çok iyi bir eş bulmuşsun, kuzen." (Şimdi bana dönüp, *fısıltıyla*:) "Ve siz, Bayan Nicholls, siz de çok iyi yapmışsınız. Kuzenim Arthur'dan daha iyi bir adam bulamazsınız, bazen biraz fazla katı ve huysuz olsa da."

"Joseph, Trinity College'daki en zeki öğrencidir," diye açıkladı Arthur gururla. "Alan bana daha yeni ödül olarak üç hediye kazandığını söyledi."*

"Bu size yarışmanın niteliği hakkında fikir verir," diye ekledi Joseph bir daha gülerek.

Babam ve Ellen tarafından Arthur'un ailesinin sefalet içinde yaşayan, cahil, eğitimsiz, vahşi İrlandalılar olduğuna ve Arthur tarafından sadece "taşralılar" beklemeye inandırılmışken, bu kadar sevimli ve oldukça kibar biri şöyle dursun aralarında bir Trinity öğrencisi bulmayı hiç ummamıştım. Bu şaşırtıcı yeni karakteri özümsemeye daha pek az zamanım olmuşken, eşit derecede sevimli bir başka kuzen merdivenlerin dibinde belirdi ve odaya girdi. Bu kız yirmi dört yaşındaydı ve küçük erkek kardeşi kadar güzel ve görgülüydü; siyah kıvırcık saçları sade ama modaya uygun toplanmış, görünüşte gerçek bir Kelt.

"Siz Charlotte olmalısınız," diye bağırdı tatlı, ama canlı bir sesle önümde durup reverans yaparken. "Ben Mary Anna."

---

* Prestijli üniversite ödülleri yıllık olarak üstün başarı gösteren seçilmiş öğrencilere verilirdi.

Hafif aksayarak yürüyordu, öğrendim ki çocukken bir at binme kazası yüzünden olmuş; ama hem o hem diğer herkes bunun hiç farkında değil gibi görünüyordu ve bu hiçbir şekilde onun dolaşmak için enerjisini ya da becerisini engellemiyordu, çok geçmeden ben de tamamen unuttum.

Mary Anna, Arthur'a hayranlık dolu bir bakış fırlattı, sonra kanepede yanıma oturdu ve bir elimi eline aldı. "Küçük bir kızkenden beri Arthur en sevdiğim kuzenimdir. Evlendiğini ve karısını getireceğini yazdığı zaman, 'Onların Banagher'a varması için iki tam gün bekleyemem! Dublin'e kendim gitmeliyim!' dedim. Sizi grubun kalanından önce tanımak için bir şans istedim, çünkü o kadar çok Bell var ki, hemen canınıza tak ederiz ve kaçmak istersiniz."

"Eminim öyle olmayacak," dedim gülümseyerek, "ama gelmenize çok sevindim, Mary Anna ve bir kadının eşliği için minnettarım. Gördüğüm kadarıyla bu balayı gezisinde çok fazla erkek var."

Herkes buna güldü. Bu iyi niyet duygusu, beş kişilik grubumuz şehrin büyük bir kısmını, başlıca yerlerini gezdiğimiz günün kalanında -aslında, sonraki iki gün- devam etti. Arthur'un ağabeyi ve kuzenleri, biraz daha tanıyınca, çok nazik, ince, bilgili ve zeki çıktılar. Kendimi hemen hoş karşılanmış ve evde hissettim.

Arthur her zamanki gibi, ihtiyaçlarım konusunda düşünceli ve ilgili olmaya devam ederek, benim fazla yorulup soğuk algınlığımı daha da şiddetlendirmememem için daha fazla yer görmememizde ısrar etti; ancak, aramızda konuşulmayan bir uzaklık vardı, sanırım sadece benim farkında olduğum onun tarafında bir ilgisizlik ve bana çok acı veren, herhangi türde bir fiziksel yakınlıktan tamamen çekilme. Dışarıya, hevesli görünmeyi sürdürdü ve gittiği üniversitedeki eski uğrak yerlerini benimle paylaşmak için istekli göründü.

Gösterişli Venedik Gotik Müzesi'nden ve Tirinity College kütüphanesinden -klasik tarzda asil bir bina- özellikle etkilendim. Ayrılırken, dalgın bir şekilde, "Bu kutsal bilgi koridorları keşke kadınlara açık olsaydı. Öğrenecek çok şey var. Böyle bir üniversiteye gitmek ne kadar heyecan verici olurdu!" dedim.

"Senin üniversiteye gitmene izin verilseydi, Charlotte," dedi Arthur, kolunu bana uzatırken, "herhalde istediğin her meslekte başarılı olurdun. Sen uykunda, pek çok erkeğin en uyanıkken olacağından daha bilgili, yetenekli ve zekisin ve pek çok erkeğin bir ömürde ulaşacağından fazlasını zaten başardın."

Konuşurken, eski pırıltı ve hayranlığından bir nebze vardı ve bir an için kalbim ümitle çarptı. Belki de, diye düşündüm, yaralanmış gururu iyileşiyordu ve o gemideki korkunç andan önce paylaştığımız yakınlık ve sıcak şefkati yeniden kazanabilirdik. Ama ona sessiz minnetle teşekkür ettiğimde, bakışlarını kaçırdı, gülümsemesi kayboldu ve sert kenarlı maskesi tekrar yerine geldi.

7 Temmuz Cuma günü, Bayan Alan Nicholls'a ve çocuklara veda ettik ve Alan grubumuzun kalanını Banagher'daki Bell ailesinin evine trenle götürdü. Yorgunluk, heyecan ve soğuk algınlığım şimdiye kadar etkisini göstermişti; kendimi hiç iyi hissetmiyordum ve öksürüğüm çok kötüleşmişti.

Birr İstasyonu'nda (Birr'in eski, sevimli pazar kurulan bir kasaba ve 1620'lere kadar uzandığını öğrendiğim eski bir garnizon olduğunu gördüm), özel olarak kiralandığını sandığım bir araba tarafından karşılandık. Bu fikir, Arthur beni sürücüyle tanıştırınca dağıldı; otuz yıldan fazla zamandır Bell ailesinin hizmetinde olan ve Arthur'u çocukluğundan beri tanıyan yaşlı bir adam. Yaşlı adam (Arthur'un açık ve karşılıklı bir saygı ve sevgi duyduğu), nazikçe eğildi ve şapkasını çıkararak selam

verdi; kırışık yüzü gülümsemeyle aydınlandı. "Hoş geldiniz, madam. Sevgili Arthur'umuzun karısıyla tanışmak büyük bir şeref."

Gerçekten de Bell'lerin otuz yılı aşkın süredir bir araba ve sürücü tutmalarını keşfedince şaşırmıştım (benim ailemin asla karşılayamadığı bir lüks) ama belki de, diye düşündüm, böyle şeyler İrlanda'da İngiltere'de olduğundan daha az pahalıydı. Cennet gibi, yemyeşil taşrada on kilometre ilerleyip, öğleden sonra geç, Shannon Nehri'ne güzelce yerleşmiş King's İlçesi'nin en batıdaki kasabası Banagher'a vardık.

"Tanrım!" diye bağırdım, arabamız Shannon Köprüsü'nden kiliseye, eğimli caddeden yukarı gümbürdeyip, her iki tarafta yakın sıralanmış, on sekizinci yüzyıl taş evlerini geçerken. "Bu köy Haworth'a çok benziyor."

"Gerçekten de," diye yanıtladı Arthur. "Ben de bu benzetmeyi sık sık yapmışımdır. Belki Haworth'a ilk taşındığımda kendimi hemen evde hissetmem ondandır."

Kiliseyi geçip yüksek yoldan yukarı, güzel ormanlık bir arazide biraz mil gitmiştik ki Mary Anna, "Birkaç dakika daha sonra Küba Evi'ni görebileceksiniz," dedi.

"Küba Evi mi?" dedim. "O nedir?"

"Ee, ailemizin evi," diye yanıtladı Mary Anna.

"Ne alışılmadık bir isim. Nasıl Küba Evi adını aldı?"

"George Fraser diye yerli bir adam, yüz yıldan fazla bir süre önce Küba'nın valisiymiş," diye açıkladı Alan, "ve o ada da şeker yetiştirerek servetini yapmış. Geri gelip evi inşa etmiş. Şimdi Avenue ve Kraliyet Okulu da onun onuruna Küba olarak adlandırıldı."

"Kraliyet Okulu mu?" diye yanıtladım. "O nedir?"

"Okul, 1638'de I. Charles tarafından kurulmuştu," diye yanıtladı Joseph. "Babamız pek çok yıl müdürlüğünü yaptı ve o öldüğünden beri erkek kardeşim James onun yerini aldı. Ta-

bii şimdi, bütün öğrenciler tatile gittiğinden güzel ve sessizdir." Şaşırmış ifademi görünce, ekledi, "Ama herhalde Arthur bütün bunları size anlatmıştır?"

Arthur'a göz attım, pencereden dışarı bakıyordu, çehresinden hafif bir kızartı geçerek. "Hayır. Arthur bana babasının bir dinadamı ve bir öğretmen olduğunu söyledi. Onun küçük yerel bir okulda öğretmenlik yaptığını varsaydım, Kraliyet emriyle kurulan prestijli bir okulda değil ve müdür olduğuna dair hiç fikrim yoktu."

Joseph güldü ve Arthur'un koluna şakayla bir yumruk attı. "Kendi karına bilgi vermiyorsun, öyle mi, kuzen? Yoksa sadece alçakgönüllülük mü yapıyordun?"

"Bell Dayı bir dinadamı ve öğretmendi, müdür olduğu kadar," diye ısrar etti Arthur sessizce.

"Ayrıca Glasgow Üniversitesi'nden hukuk doktoru derecesi vardı," diye ekledi Alan. "Çok zeki bir adamdı."

"İşte geldik," diye duyurdu Mary Anna.

Araba bir çift heybetli demir kapının önünde durdu, kapılar açıldı, içeri girdik. Hayretle, Bell'lerin evine ilk bakışımı attım.

Alçakgönüllü bir ev veya bir "taşra evi" bekliyordum, Arthur'un çok sıradan bir şekilde andığı gibi. Bunun yerine, önümde duran gösterişli bina anayoldan, geniş, çimenli bir araziyle geride tutulmuş, güzel ormanlık alanla çevrilmiş ve iki tarafı lim ağaçlı bir yolla yaklaşılan bir sayfiye köşkü örneğiydi. Evin kendisi devasaydı ve tuğlayla yapılmıştı; taştan, sağrılı bir çatı, alınlıklı ana kapılar ve korkuluklu bir terası vardı. Daha alçak, tuğla ve taştan okul binaları arkasına ve sağ tarafına yayılmıştı.

"Ah!" diye bağırdım, şaşkınlığımı ve beğenimi saklayamadan. "Ne kadar büyük ve ne kadar güzel! Arthur, burası gerçekten senin evin mi?"

"*Benim* değil," diye yanıtladı Arthur, ama gururla ışıldadığını görebiliyordum. "Sadece büyüdüğüm yer."

"Gerçekte hiçbirimizin değil," diye itiraf etti Joseph. "Ev bir müdür lojmanı. Burada pek çok yıl yaşama şansını bulduk, önce babamın görev süresi yüzünden ve şimdi kardeşimiz James sayesinde."

"Benim ailem de Haworth papaz evini benzer şartlarda işgal ediyor," dedim, "bu yüzden tamamen anlıyorum; ama ah! Hiç buna benzemiyor. Ne muhteşem bir ev!"

"Bell'ler ayrıca başka, daha küçük evlere sahip, " diye araya girdi Alan. "Dayım çevre bölgede büyük oranda arazi satın aldı, hâlâ kiralanıp işleniyor."

"Babam annemden on iki yaş büyüktü," diye ekledi Mary Anna. "İnsanlar anneme yaşlı bir adamla parası için evlendiğini söyleyerek takılırdı, ama aşktı. Gerçek aşk. Öldüğü güne kadar babama taptı."

Girişin önüne yanaşıp, arabadan indiğimizde, pek çok kişi -aile ve hizmetçilerin yanı sıra farklı şekil ve boylarda dört coşkulu köpek- büyük evin sokak kapısından araba yoluna döküldü. Arthur'la bana hoş geldiniz dediler ve pek çok ünlem, sarılma ve öpüşme arasında tanıştırmalar yapıldı.

Alan Bell, otuz yaşındaki en büyük oğul, bir dinadamıydı; James Bell, yirmi sekizinde, okulun müdürüydü ve Arthur Bell, yirmi altısında, cerrah olmayı umuyordu; hepsi de üniversite eğitimi almıştı ve doğaları ve yetiştirilmeleri sonucundan gerçek birer beyefendi gibi görünüyorlardı. En genç oğul, sadece on beş yaşındaki William, bile kesinlikle ağabeylerinin ayak izlerinden gidecek sevimli bir delikanlıydı. İki evli kız, bana söylendiği kadarıyla bize katılamıyordu; ama yirmi yaşındaki Harriette Lucinda Bell oradaydı; ablası Mary Anna gibi cana yakın ve hoş tavırlı, çok güzel bir kız. Bana aynı anda o kadar çok insan tanıtılmıştı ki şaşkına döndüm,

ama hemen Arthur'un kuzenlerinin hepsinin zeki, nazik ve yüksek kültürlü insanlar olduklarını ve onları çok seveceğimi sezdim.

Bu mutlu, canlı çocukları idare eden Bayan Harriette Bell, Dr. Bell'in dul eşi ve Arthur'la Alan Nicholls'ın yengesi, "evlat edinen anne"leriydi.

"Bu anı nasıl iple çektim bilemezsiniz," dedi Bayan Bell, nazikçe ellerini bana uzatarak. Çarpıcı güzellikte, şık yapılmış siyah saçlı ve son moda koyu mavi ipek bir elbise giymiş bir kadındı ve bir İngiliz hanımın rahatlığını ve zarafetini taşıyordu: Tam bir nezaket ve görgülü kibarlık. Aksanı da, şaşırtıcı bir şekilde kulağa İrlandalıdan çok İngiliz gibi geliyordu. "Günlerdir hizmetçileri, her şeyi gelişiniz için hazırlamak ümidiyle endişeye sevk ettim. Sizi giriş katındaki yeşil odaya koyduk, Arthur. Çok iyi bir şöminesi var ve bence en güzel manzara orada. Umarım beğenirsiniz."

"Bize çok uygun olur. Teşekkür ederim, yenge," dedi Arthur onu öperek içeri girerken. Geniş, yüksek tavanlı giriş mermer döşenmişti; bitişikteki içi yüksek ve ferah yemek odasını görebiliyordum. Hemen, meşe panelli ve güzel ve ferah döşenmiş büyük salonda seçkin bir İngiliz çayı sunuldu.

Çayımı yudumlarken, muhteşem eve ve etrafımdaki yeni yüzlere bakarak, her şey ve herkes en olmayacak hayallerimi bile öyle aşmıştı ki içime sindirmek için çok fazlaydı. İrlanda özensizliğini çok duymuştum, ancak bu ülkeye geldiğimden beri hiç görmemiştim; önümde gördüğüm her şey en yüksek seviyede İngiliz inceliği ve ahengine sahipti.

Dinlerken, Bell'ler hakkında parça parça bilgiler öğrendim: Bayan Bell ve kızlarının hepsinin piyano çaldığını, meraklı terziler ve istekli bahçıvanlar olduklarını; ailedeki herkesin geniş ölçüde okuduğunu ve hepsinin tutkuyla hayvan sevdiğini.

"Bu evde yıllar içinde herhalde otuz köpeğimiz olmuştur," dedi Bayan Bell çay fincanını koyarken, "ama en iyisi, büyük farkla, sevgili küçük Fairy'mdi." Bayan Bell özlem dolu bir halde devam ederken, herkesin gözlerini yuvarladığını gördüm: "Mini mini bir tüy topuydu o, tamamen bana bağlı ve balayımdan döndüğümde beni görmekten o kadar mutlu oldu ki..."

"...zavallıcık zevkten öldü," diye tamamladı bütün grup *hep beraber*, arkasından ortak bir kahkahayla.

"Küçük Fairy'mi tanısaydınız," diye ısrar etti Bayan Bell asaletle, "gülmezdiniz."

Herkesin, sevgi ve istekle, en sevdiği hayvanın özelliklerini anlattığı bir konuşma turu oldu. Benim sıram gelince, sevgili Flossy'mizden söz ettim. Arthur, en çok, on yaşındayken bulduğu ve kendi köpeği olarak tutmasına izin verilen, büyük, kahverengi, belirsiz cins bir köpeği sevdiğini söyledi. Bütün bunlar benim için çok ilginçti ve kocamın her zaman hayranlık duyduğum hayvansever tarafını aydınlattı.

"O çirkin köpeği nasıl sevdin, Arthur," diye belirtti James gülerek, "ama aslında, arazimizde gezinen vahşi hayvanları da eş derecede severdin." Bana dönerek, James ekledi: "Bir keresinde, Arthur on iki ya da on üç yaşındayken, babam evin yanındaki bir ağaç korusunun kesilmesi için emirler vermişti. Arthur, ağaçların sincaplara sığınak sağladığını savunarak öyle bir yaygara kopardı ki babam planından vazgeçti."

Arthur'un kuzenlerinin onun büyük, tüylü kemirgenleri korumaya kendini adamasıyla alay ettikleri, iyi niyetli bir sataşma akını izledi. Odanın karşısına, onu şimdiye kadar hiç görmediğim kadar rahat ve mutlu görünen Arthur'a bakınca hayret ve hayranlıkla gülümsedim. Bir sevgi akını üzerimi kapladı; birden kocam hakkında, onunla evlendiğimde ne kadar az şey bildiğimi fark ettim! Onu şimdi, sevdikleriyle ve

onu sevenlerle bir aradayken, büyüdüğü evde görünce, ne kadar daha iyi anlıyordum. Burada kendi ülkesinde bana yeni bir ışık altında göründü. Ailesinde açıkça çok seviliyordu ve bu görkemli yerde havasını bulmuştu.

Bir de, ani bir utanç darbesiyle, babamın ve dolayısıyla benim Arthur hakkında ne kadar yanlış davrandığımızı fark ettim. Babam çok uzun zamandır, Bay Nicholls'la beraberlik fikrine, bunun bir alçalma olacağında, onun "düşük bir aileden" gelen yoksul bir papaz yardımcısından başka bir şey olmadığında ısrar ederek kesinlikle karşı çıkmıştı. Babam o değerli papaz yardımcısının çıktığı müthiş ev ve aileyi görebilse ne çabuk ağız değiştirirdi! Bronteler ve ondan önceki Bruntyler Belllerin yanında çok daha alçakgönüllü bir soydandı, öyle ki karşılaştırmak bile gülünç olurdu.

Arthur bütün bunları biliyordu; fakat hiçbir şey söylememişti. Gemide, o genç kadının, kendimden düşük biriyle evlendiğime dair acımasız ifadesini ve benim yetersiz ve kötü seçilmiş sözlerden yanıtımı duyduğunda bile bana gerçeği söyleme girişiminde bulunmamıştı. Joseph ona alçakgönüllü diyordu; ama şimdi ben bundan daha fazlası olduğunu gördüm. Arthur kendisi için değerlendirilmeyi ummuştu, nereden geldiği ya da akrabalarının neye sahip olduğuna dayanarak değil.

Ah! Kocamla yalnız kalıp ona neler hissettiğimi anlatabilmeyi çılgınca istedim: Tanrı'ya bana böyle onurlu, mütevazi bir adamın bağlılığını bahşettiği için ne kadar minnettardım; onu ne çok seviyordum ve sadece onu hak etmeye çabalamayı umdum.

Fakat ayağa kalkıp ona gidecekken birden bayılacak gibi hissettim; sandalyeme geri yığıldım; yere yuvarlanmamak için bütün yapabildiğim buydu ve o zaman uzun, yıkıcı bir öksürüğe tutuldum.

"Aman Tanrım, sen hiç iyi değilsin, Charlotte!" diye bağırdı Bayan Bell. "Geldiğinden beri o öksürükten endişelendim. Arthur! Bana bu zavallı kadını bu durumda bütün Wales ve Dublin'de sürüklediğini söyleme sakın!"

"Soğuk algınlığım sadece geçen bir iki günde etkisini gösterdi," dedim hemen. "Arthur beni çok özenle gözetiyordu ve kendimi zorlamayı tercih ettiğimde çok kez dinlenmemde ısrar etti."

"Ah! Bitkin görünüyorsun," dedi Bayan Bell, yanıma gelip kolunu uzatarak. "Seni hemen yatağa yatırıp güzel sıcak bir çorba içirmeliyiz. Maureen!"

Al yanaklı bir hizmetçi göründü. "Evet, madam?"

"Aşçıya yaptığı o tavuk suyundan biraz ısıtmasını söyle ve yeşil odaya, konuğumuza getir. Agnes'e de çağrıldığını söyle."

"Evet, madam," diye yanıtladı hizmetçi fırlarken.

Daha ne olduğunu anlamadan, adı geçen Agnes (elli yaşlarında becerikli görünüşlü bir hizmetçi) tarafından soyulmuş ve çok geçmeden, papaz evimizdeki salonumuzun üç katı büyüklüğünde bir odada, büyük, yumuşak bir yatağa yerleştirilmiştim. Bir turba ateşi geniş eski şöminde parlak yanıyor, antik ama rahat çevreye biraz neşe katıyordu. Al yanaklı hizmetçi bana bir tepsi üzerinde sıcak çorba getirdi ve çekildi.

Uç kaşık içmiştim ki Arthur içeri girdi ve emin olamayarak yatağıma gelip, endişeli bir tonla yapabileceği bir şey var mı diye sordu.

Başımı kaldırıp, çarpan kalbim bütün söylemek istediklerimle dolu ona baktım; ama konuşmak için ağzımı açtığımda, Bayan Bell girdi ve kararlılıkla, "Arthur, karını bana bırakabilirsin," dedi. Yatağın kenarındaki goblen kaplı sandalyeye oturarak, bir ilaç şişesinden bir kaşığa bir şey dökmeye başladı. "Bu evde yüzlerce soğuk algınlığına baktım ve henüz

hiçbir hasta kaybetmedim. Hasta yatağı yeni bir kocaya göre değildir. Gidip kuzenlerinle gez."

Arhur isteksizce, "Madem ısrar ediyorsunuz, yenge," dedi. Bana eğilip alnıma bir öpücük kondurdu. "Hasta olduğun için çok üzüldüm, Charlotte, ama sana söz veriyorum iyi ellerdesin. King's İlçesi'nde daha iyi bir hemşire yoktur, abartmıyorum."

"Arthur," diye başladım, elini almak için uzanarak, ama yeni bir öksürükle durduruldum.

Bayan Bell'in bana ne ilacı verdiğini bilmiyordum, ama çorbamı bitirdikten sonra hemen uyuyakaldım, akşam yemeği boyunca uyudum ve ertesi sabaha kadar baygın kaldım.

Yirmi Dört

Uyandığımda, gün ışığı perdelerin kenarından odaya sızıyordu. Çökük yastık, darmadağınık çarşaflar ve yanımdaki yatak örtüsü kocamın gerçekten de yatağımı paylaştığına ve beni rahatsız etmeden gittiğine dair kanıttı. O anda, kapıda hafif bir tıklama oldu.

"Girin," dedim, Arthur olduğunu umarak; ama Agnes'ti, önceki gece bana yatmamda yardım eden kır saçlı hizmetçi.

"Ah! İyi. Kalkmışsınız," dedi Agnes, bir tepsiyle girerek. Kısa ve tombuldu, beyaz saçları düzgünce başlığının altına toplanmıştı, hoş, kırışık bir yüzü ve boğuk yerel aksanı vardı. "Hanım size kahvaltı getirmemi söyledi." Tepsiyi bıraktı ve perdeleri çekip açtı. Güneş ışığı, yemyeşil arazinin güzel bir manzarasını sunan yüksek pencerelerden içeri girdi. "Umarım iyi uyudunuz, Bayan Nicholls?"

"Evet, teşekkür ederim Agnes."

"Peki bu sabah nasıl hissediyorsunuz?"

"Biraz daha iyi," diye yanıtladım, ama sonra kötü bir öksürük tuttu.

"Eh, bu sabah yanaklarınızda biraz daha renk var, görüyorum, ilk geldiğinize göre. Bu iyi işaret. Hanımım hep der ki, insanı hasta eden ne varsa iyileştirmek için, güzel uzun bir uyku ve yatakta bir gün dinlenmek gibisi yoktur ve ben

de aynen öyle düşünüyorum. Size biraz yulaf lapası ve çayla bir parça kızarmış ekmek getirdim. Biraz bir şey yemek ister misiniz?"

"Birkaç lokma alırım, teşekkür ederim, Agnes. Kocamı gördün mü?"

"Arthur'umuzu mu? Ya, gördüm!" dedi Agnes sevecen bir tonla, yastıkları etrafımda yeniden düzenlerken ve yatakta doğrulmama yardım ederken. "Erken kalkmış, sizi ölesiye merak ederek dolanıp duruyordu. Kocanız iyi bir adam, ben böyle söylüyorsam, Bayan Nicholls. Onu buraya geldiği ilk günden tanırım, çok tatlı küçük bir oğlandı, her zaman başkalarına yardım etme yolları arardı, hep iyi olmayı ve iyilik etmeyi isterdi. O günden bugüne hiç şikâyet ettiğini duymadım, ne de birine karşı bir söz, ne de Tanrı'nın yalansız gerçeği olmayan bir kelime ve bu genellikle bir oğlanda bulunmaz ya da bir adamda. İnanın, madam, çok şanslı bir insansınız, ülkedeki en iyi beylerden birini aldınız."

Agnes bu övgüleri öyle derin bir sevgi ve saygıyla söyledi ki, yüreğim kabardı ve gözlerime yaşlar doldu. Fakat ben bir şey söyleyemeden, iyi hizmetçi tepsiyi kucağıma yerleştirdi ve devam etti:

"Ah! Ama siz Arthur'un nerede olduğunu sordunuz, değil mi? Ben de gevezelik edip duruyorum! Evet, madam, etrafta dolanıp duruyordu, dediğim gibi ve hanımın sinirlerine dokunuyordu, o da, 'Arthur, sevgili karının bugün hasta yatağından dünyada kalkacağı yok. Tam bir gün dinlenmeye ve iyi bir bakıma ihtiyacı var. Sen git," dedi. Pek çok homurdanıp yakınmadan sonra, sonunda onu kuzenleri ve arkadaşlarıyla nehirde bir pikniğe gitmeye ikna etti."

"Ah! Gitti mi? Çok uzun kalır mı, sence?"

"Eh, madam, bu gençler Shannon'a gitmeye bayılıyor. Şimdi herkesin bir teknesi var veya kiralayıp ödünç alabili-

yorlar ve senenin bu zamanı hava bu kadar güzelken akşam yemeğinden önce döneceklerini sanmam."

Büyük hayal kırıklığıyla ona teşekkür ettim. Agnes ateşe biraz daha turba ekledi ve odadan çıktı.

Kahvaltımı, az iştahla, sessizce ettim. Tepsi kaldırıldıktan az sonra Bayan Bell beni görmeye geldi. Bütün gün boyunca, o sevgili hanım bana nezaket ve beceriyle, gücümü toplamam için dinlenme aralıkları serpiştirerek baktı. Sonra, uykudan uyandığımda, yatağımın yanına dikişiyle birlikte bir sandalye çekti ve bir sohbet için yerleşti.

"Arthur'a sana göz kulak olacağıma ve iyileştiğinden emin olacağıma söz verdim. Benim için şimdiden değerlisin, biliyorsun, çünkü Arthur'umuzun karısısın; bir de elbette her İngiliz için kalbimde bir zayıf nokta vardır. Dublin'de doğmuş olabilirim, ama okula Londra'da gittim."

"O zaman bu açıklıyor: Siz bana çok İngiliz görünüyorsunuz."

"Ülkende çok kalmadım, gerçeği söyleyeyim ve o zaman küçük bir kızdım; ama üzerimde kalıcı bir etki bıraktı. Babam benim gerçek bir hanım gibi bir İngiliz okulunda eğitim görmemin ciddi bir avantaj olduğuna karar verdi; böylece beni bırakmak fikriyle oraya götürdü. Sadece üç hafta sonra, hayatı bensiz çok dayanılmaz bularak beni eve götürmek için döndü. Fakat ben o üç haftada, adamakıllı İngilizce öğrendim, Londra'nın, Wellington'un Waterloo Savaşı'ndaki zaferinden sonra aydınlatıldığını gördüm..."

"Wellington'ın zaferinden sonra mı? Ne heyecan verici!"

"Ve Kraliçe'yle tanıştım."

"Kraliçe mi?"

"Okula, ilgi duyduğu bir çocuk görmek için geldi ve 'Burada bir İrlandalı kızımız var,' dendi. Belli ki ben bir acayiplik olarak görülüyordum ve sunulmak için aşağı götürül-

düm. Küçük yaşlı bir şeydi -komik, değil mi- onun da adı Charlotte'du."

Zevkle güldüm ve özlemle düşündüm: İnsanın bir annesinin olması böyle bir şey mi? En son ne zaman hasta yatağımın yanında birinin bana baktığını hatırlayamadım. Tuhaf ve harika bir duyguydu, sanki yeniden küçük bir çocukmuşum gibi.

Bayan Bell ile bütün öğleden sonra samimi bir şekilde konuştuk. Bana çocukluğumu sordu ve sonra Arthur'unkini anlattı. "O ve ağabeyi aileye tam uydular ve Arthur okula bir ördeğin suya alıştığı gibi alıştı: Her zaman derslerinde en yüksek onuru almak için rekabet eden iyi bir öğrenciydi, üniversitede de aynıydı. Bir süre için öğretmenlik yaptı, biliyorsun ve dünya ondan daha ilgili ve işine bağlı bir öğretmen görmemiştir. Ruhban sınıfına girme niyetini duyurduğunda daha çok gurur duyamazdım. Alan Nicholls da iyi bir adamdır. Bütün çocuklarımı severim, Charlotte ve biliyorum ki Arthur'unla Alan gerçekten benim değiller; ama bir anne onlardan daha iyi oğullar isteyemezdi ve Tanrı'ya her gün kocama onları hayatımıza getirme bilgeliğini verdiği için teşekkür ediyorum."

Arthur'un onu yetiştiren hanım tarafından bu kadar çok övülmesi ne harikaydı! Bu sözler aynı zamanda beni utançla doldurdu, çünkü onu bunca uzun sene ne kadar yanlış değerlendirdiğim ve küçümsediğimi hatırlatmaya yaramıştı.

O akşam, tekne grubunun yüksek moralle, büyük iştahlarını ilan ederek döndüğünü duydum. Yemekte onlara katılmaya kararlı, kalkıp çabucak giyindim. Yemek odasında büyük tantanayla karşılandım ve herkes çok daha iyi göründüğümü ifade etti.

"Bir dahaki sefer bizimle gelmelisin, Charlotte," diye ısrar etti Mary Anna. "Senenin bu zamanında, Shannon üzerinde sessizce süzülmek kadar rahatlatıcı bir şey yoktur."

"Seni ayakta ve daha iyi gördüğüme sevindim," dedi Arthur masada yanıma otururken. "Seni bıraktığım için kötü hissettim."

Daha önce alıştığım şefkatten kısa bir belirti sunulmuştu; ama sonra, sanki kendine duygularını saklamayı hatırlatır gibi, gülümsemesi kayboldu ve bakışlarını kaçırdı. Ah! İnsanla dolu bir odada, konuşma fırsatı olmadan bulunmak ne kadar çıldırtıcıydı! Eğilip Arthur'un kulağına gizlice kısa bir söz söylemek üzereydim ki Bayan Bell birden birden bağırdı, "Tanrım! Charlotte iki gündür burada ve sanırım hepimiz unuttuk! Ünlü bir yazarın huzurundayız!"

Beni hayal kırıklığına uğratarak, herkes birden bu konunun, sanki en büyük merak konusuymuş gibi üstüne atlayıp, beni masadan ayrılmakla ilgili herhangi bir düşünceden vazgeçmeye zorladı. İlk yemek derhal servis edilirken, Mary Anna heyecanla "Hatırlıyoruz anne, ama hepimiz bu konuda sessiz kalmaya *çok* çabaladık; Charlotte'un onu sadece edebi dehası için sevdiğimizi düşünmesini istemedik."

"*Jane Eyre*'e bayıldım," diye ilan etti kız kardeşi Harriette, ışıldayarak. "Okuduğum en iyi kitap gerçekten."

"Üç cildin her biri burada İrlanda'da ayrı ayrı çıktı," dedi Bayan Bell. "Romanla o kadar heyecanlandık ki bir bölümle diğeri arasındaki gerilime zor dayanabildik! Her yeni baskıyı olabilecek en erken anda alabilmek için özellikle Birr'e gittik. Tabii, o zaman yazarın kim olduğu hakkında hiç fikrimiz yoktu."

"Hayranlarımızın sadece ailedeki kadınlarla sınırlı olduğunu sanmayın," diye ekledi Alan Bell. "Hepimiz *Jane Eyre*'i ve *Villette*'i okuduk ve çok sevdik. *Shirley*'yi de zevkle okudum, özellikle papaz yardımcıları grubunuzu. En son ne zaman bu kadar çok gülmüştüm hatırlamıyorum. Sonundaki, Bay Macarthey hakkındaki o küçük parçanın, Arthur'un çok gururla belirttiği gibi, esin kaynağının Arthur olduğu doğru mu?"

Arthur'a sevgiyle bakarak (ona henüz yüksek sesle söyleme fırsatı bulamadığım şeyi gözlerimde *görmesini* isteyerek) gülümsedim ama bana bakmıyordu. "Doğru, sör. Elbette, bu birkaç yıl önceydi, Arthur'u şimdi tanıdığım kadar iyi tanımadan önce."

"Bence Arthur gayet iyi olmuş," dedi Joseph. "Hatırladığım kadarıyla, (biraz Quaker ve Muhalifler yüzünden kolayca üzülse de) onu terbiyeli, çalışkan ve iyiliksever biri olarak tanımlamıştınız."

Herkes güldü. Bayan Bell üsteledi, "Söyle, Charlotte. Hepimiz bilmek için ölüyoruz: Bay Rochester ve Monsieur Paul Emanuel için modelleriniz kimdi?"

Arthur'un yanımda kasıldığını ve yüzünün sertleştiğini fark ettim. Diğerlerinden bir nakarat yükseldi: "Evet! Evet!" "Kimdi onlar?" "Gerçek birine mi dayanıyorlardı?"

Hemen yanıtladım: "Bir kalem tutacak yaşta olduğumdan beri tanıştığım erkeklerdeki ya da hayal ettiğim erkeklerdeki ya nefret ettiğim ya da beğendiğim özelliklerin bir karışımıydılar."

"Yani, Bay Rochester bence kurguda resmedilmiş en romantik adam," diye itiraf etti Mary Anna iç çekerek.

Sonra, Bay Rochester'ın kötü bir karakter mi, yoksa talihsiz şartların kapanına kısılmış iyi bir adam mı olduğu hakkında ve herkesin kadın kahramanların en mükemmeli olduğunu düşünür göründüğü Jane'in kendisi hakkında enerjik bir tartışma başladı. Sonunda Bayan Bell benim *takma adımı* sordu.

"Tahmin edebileceğiniz gibi, hepimiz 'Currer Bell' adının kaynağıyla *çok* ilgiliyiz. Ne kadar iyi bir soyadı!" (Kahkahalar.) "'Bell' bir tesadüf mü?"

"Pek değil," diye yanıtladım. Onlara o ismin türetilişinin detaylarını anlattım ve bu, gruptan bir şamata daha kopardı.

Alan Nicholls oturma odasına gidip, bütün grubun büyük istekle karşıladığı sessiz canlandırma oynamamızı önerdiğinde

saat tam dokuzu vuruyordu. Ben soğuk algınlığım yüzünden bağışlanmayı rica ettim, iyi geceler diledim; herkes diğer yöne süzülürken, karışık bir keyif ve yorgunluk haliyle, kocamın en azından bana odamıza eşlik etmeyi teklif etmemesine üzgün, çekildim.

Odamızdaki perdeler açıktı; ılık bir yaz akşamıydı ve güneş bir süre daha batmazdı. İçimden bir şey beni pencereye çekti. Şaşırarak, Arthur'un, yanında köpeklerin ikisiyle evden çıkıp büyük çim alanı geçtiğini gördüm; arazinin yanındaki ormana gidiyor gibi göründü.

Şalımı kaptım ve kalbim çarparak dışarı koştum.

"Arthur!" diye bağırdım, ama beni duyamayacak kadar ileride idi. Geniş çimen alanın üzerinden devam ettim ve ağaçlara gelip, boşuna ismini çağırdım. Ormanda köpek havlama seslerini izledim ve sonunda küçük bir açıklık alana geldim ve Arthur'u mutlu, zıplayan arkadaşlarına bir çift dal parçası atarken buldum.

"Arthur!" diye seslendim tekrar, yaklaşırken.

Döndü, şaşkınlığı ihtiyatla karışmış halde bana doğru yürüdü. "Yattın sanmıştım," dedi, birkaç adım ötede durarak. "Gece havasında dışarıda olmamalısın."

"Ilık bir gece, ama kar fırtınası olsa bile karşı gelirdim! Ah, Arthur, Arthur! Seninle konuşmayı deli gibi istiyordum. Uzun zamandır yalnız bir anımız olmadı."

"Charlotte..." diye başladı, kaşları çatık.

"Lütfen Arthur, sadece beni dinle. Konuşmalıyım! Önce: *Villette* hakkında. O kitabı bir zamanlar tanıdığım bir adam hakkında yazdım, ama sadece bir hikâye."

Gözleri benimkilerle buluştu. "Onu sevdin mi?"

"Evet... Uzun zaman önce; ama artık sevmiyorum, senin on yedi yaşında beğendiğin o kıza hâlâ olan duygularından daha fazla değil."

Sustu, bunu sindiriyordu. Köpekler zıplayarak geri geldi; Arthur ağızlarından dalları aldı ve uzağa attı. Köpekler koşunca, devam ettim:

"Gemi yolculuğu günümüzde, sadece babası koca seçimini onaylamayan bir genç kadını avutmaya çalışıyordum. Eğer beklerse ve sevgilisi kendini kanıtlarsa, işlerin nasıl *doğruya* dönebileceğine örnek olarak *bizi* kullandım. Ama o şımarık, zengin ve önyargılıydı; senin hakkında hiçbir şey bilmeden seni eleştirerek her şeyi tersine çevirdi ve ben -hiç bitmeyen utancımla- yapmam gerektiği gibi seni savunmadım. Şimdi görüyorum ki ben de onun kadar kör ve önyargılıydım. Senin bu kadar kültürlü bir ailen olduğu ya da böyle iyi bir yerde yaşadığına dair hiç fikrim yoktu! Ama en fakir aileden bile gelsen, Arthur, önemi olmaması gerekirdi. Önemi olan sadece *sensin*: Bugün olduğun adam ve her bakımdan benimle eşit olmaktan çok daha fazlasın. Seninle evli olmaktan gurur duyuyorum, Arthur. Seni seviyorum! Seni ne kadar çok sevdiğimi, gemide, kadının bana nasıl hissettiğimi sorduğu ana kadar fark etmemiştim; bu yüzden yanıtlamam o kadar uzun sürdü. Seni seviyorum, Arthur ve sana acı verecek bir şey dediğim ve yaptığım için çok üzgünüm. Beni hiç bağışlayabilecek misin?"

Gözlerine yaşlar doldu. İleri adım attı ve ellerimi ellerine aldı. "Ne kadar uzun zamandır bu sözleri söylediğini duymayı umut ve hayal ettiğimi bilemezsin. Doğru mu söylüyorsun, Charlotte? Beni gerçekten seviyor musun?"

"Evet. Bütün kalbimle."

Köpekler koşup ayaklarımızda daireler çizerken, kocam beni kollarına çekti ve öptü, tekrar tekrar.

Küba Evi'nde bir hafta kaldık. Hayatımın en zevkli haftalarından biriydi. Shannon'da sakin tekne gezileri ve kırlarda

uzun yürüyüşler yaptık; lezzetli piknikler ve eğlence, müzik ve dans dolu geceler geçirdik. Bu sürede sağlığımı tamamen yeniden kazandım; orada geçirdiğimiz zaman boyunca kendimi rahat ve tamamen kabul edilmiş hissettim ve büyük üzüntü ve ertesi yıl geri dönmek için içten sözlerle Bell'lerden ayrıldık.

Balayımızın kalan iki haftasını Batı İrlanda'yı gezerek geçtik; bu sırada derin kıvrımlı bir koy üzerine kurulmuş, görülmeye değer bir deniz kıyısı kasabası olan Kilkee'de durduk. İrlanda'ya varışımızdan beri kocamla baş başa ilk kalışımızdı. Birlikte bu zamanın ve bize yakınlığımızı yenileyip birbirimiz hakkında bilgilerimizi artırmak için sağladığı fırsatın tadını çıkardık. Kilkee'deki ilk sabahımızda, kayalıkların tepesine çıktığımızda ve aşağıda Atlas Okyanusu'nun olağanüstü sahil şeridi boyunca tamamen beyaz köpüklerle kabardığını görünce, görkemli manzaradan o kadar etkilendim ki, yürüyüp konuşmaktansa oturup bakmak ve sessiz olmak istedim. Arthur isteğime nazikçe uymakla kalmayıp, aynı şeyi düşünüyor olduğunu itiraf etti.

İrlanda'nın bütün meşhur ve güzel noktalarını gezip, yol boyunca muhteşem manzaraları içimize çektikçe, kocamın nazik ve bitmez ilgi ve korumasından hoşlandım; bu benim için yolculuğu daha önce şimdiye kadar olduğundan farklı ve çok daha zevkli kılmıştı. Fakat hepsinden zevklisi, benliğimi Arthur'un eşliğinin saf keyfiyle kaplayan derin memnuniyetti. Pek çok kez, beklenmedik bir okşayış için beni kollarına çeker ve derin bir içtenlikle söylerdi: "Benimle evlendiğin için teşekkür ederim. Beni çok mutlu ediyorsun." Kesinlik ve coşkuyla, duygunun karşılığını verirdim.

Balayımızda, kocama sadece bu yeni bulunmuş mutluluk için değil, ayrıca hayatımı kurtardığı için minnet borçluydum.

Killarney yakınında, Dunloe Uçurumu'nun tepesindeki dar, kıvrımlı geçitten at sırtında rehberli bir yolculuk yapıyor-

duk ki, kısrağım kaydı ve asileşti. Arthur hemen midillisinden indi, benimkinin yularını kapıp onu idare etti. Birden kısrağım şaha kalktı, ben fırlayıp kısrağın altındaki taşların üzerine düştüm. Etrafımda tekmeleyip ileri fırlamasını hissettim; sonun geldiğini ve ayakları altında ezileceğimi sandım. Arthur dehşet içinde, hayvanı serbest bıraktı ve üzerime atıldı.

"Charlotte!" diye bağırdı korkuyla, beni kollarında kaldırırken. "Bir şey oldu mu?"

Talihsizliğim yüzünden afallamıştım, ama onu kısrağın toynaklarının bana hiç değmediğine ikna ettim. Rehber atlarımızı aldı, Arthur beni yere bıraktı ve sıkı sıkı göğsüne bastırdı; kalbinin atışını yanağımda hissettim. "Bir an seni kaybettim sandım," diye mırıldandı saçlarımın arasında.

Yüzümü kocamınkine kaldırdım ve parmak uçlarımda durarak dudaklarına bir öpücük kondurdum. "Beni asla kaybetmeyeceksin. Seni bırakmayacak kadar çok seviyorum."

11 Ağustos'ta, bir aylık yokluktan sonra eve döndüğümüzde, kocamla ben bölgenin her yerinden, bazıları epey uzaktan ziyaretçilere boğulduk. Cemaatin gösterdiği yürekten karşılama ve genel iyi niyete teşekkürlerimizi sunmak için, küçük bir köy eğlencesi yapmaya karar verdik. Gündüz ve pazar okullarındaki bütün öğrenci ve öğretmenlerle, kilise zangoçlarını ve şarkıcılarını okulda bir çay ve yemeğe davet ettik.

Davete hazırlanmak epey iş gerektirdi. Belirlenen saat geldiğinde -o ılık ağustos akşamında, masaların hepsi okulda ve bahçede kurulmuş, etrafları banklarla çevrili, beyaz örtüler serili ve çiçeklerle süslenmişti ve bol miktarda yiyecek (elin hazırladığı) en sonunda hazırdı- şaşırıp kaldık; neredeyse beş yüz kişi geldi! Arthur, zevkten ışıldayarak, konuklarımızı kısa, nazik bir konuşmayla karşıladı ve cemaat üyeleri sırayla onun bölgeye dönüşü ve mutluluğumuz için kadeh kaldırdılar.

Kadehini kaldırıp, "Arthur ve Charlotte'a," diye beyan etti sevimli bir çiftçi hazır bir gülümsemeyle, "cemaatteki en iyi iki insana, en sonunda evlenmek akıllarına geldiği için. Hayatlarınız uzun ve refah dolu olsun ve eviniz pek çok çocukla kutsansın." Peşine gelen içten alkış yanaklarımı kızarttı.

Bay Ainley bana göre hepsinden en etkili konuşmayı yaptı, kısalığının ışığı altında daha da etkili. Net ve gürleyen bir sesle, basit bir biçimde şunları söyledi: "Arthur Bell Nicholls'a: Tutarlı bir Hıristiyan ve iyi bir beyefendi. Sağlığınıza, sör."

Cemaattekiler onaylayarak bağırınca, Arthur'un elini alıp sıktım, parlayan gözlerle ona bakarak. Düşündüm: Böyle birine layık olmak, böyle birini kazanmak -tutarlı bir Hıristiyan ve iyi bir beyefendi- zenginlik, ün ya da güç kazanmaktan çok daha iyiydi. Ne kadar şanslıydım böyle bir adamın sevgisine sahip olduğum için!

Kısa sürede, hayatımın çok büyük oranda değiştiğini keşfettim. Daha önce elimde fazlaca bulunan zaman şimdi çok azalmış görünüyordu; bir eş olarak, çalışmadığım bir an neredeyse yoktu. Eskiden okuduğum Fransız gazeteleri şimdi ihmal edilmiş bir yığına birikiyordu; sürekli olarak kocam tarafından isteniyordum, sürekli çağrılıyordum, sürekli meşguldüm. Önce bu tuhaf bir şeydi, ama sonra bunun olağanüstü iyi bir şey olduğunu düşündüm.

İsteniyor olmak gerçeği, son yılların mutlak yalnızlığından sonra benim için bir nimetti. Arthur pek çok görevini yaparken benim eşliğimde öyle hoşnuttu ki onu güçlükle reddebiliyordum; ben de tempodan ve faaliyetten çok memnundum. Ziyarete gelen dinadamlarını eğlendirmek ve yoksulları ziyaret etmek, cemaat çayları düzenlemek ve pazar okulunda ders vermek gibi papazın kızı olarak yapmak zorunda olduğum

görevler artık papaz yardımcısının karısı olduğumdan yepyeni bir ilgi ve önem kazanmıştı. Evlilik, anladım ki beni benden olabilecek en iyi şekilde uzaklaştırıyordu.

Aynı zamanda, çok mutlu olmama karşın, bazen yaratıcı hayatımı özlediğimi itiraf edeyim. Herhangi türden bir yazı için pek az fırsat vardı. Bu günlük sayfalarını, her ne zaman boş bir an çıksa veya genellikle gece geç saatte, Arthur uyuduğu zaman, kesik kesik yazmak zorunda kaldım.

Arthur vaazlarını, cemaate vermeden önce fikrimi almak için benim üzerimde denemeye başladı. Yeni, hayırsever ruh halinde, vaazları genellikle tatlı ve neşelendirici, insan doğasının iyi kaynaklarına değen türdendi. Ancak beni daha az nitelikli bir şeyle tehdit ettiğinde, uzlaşmacı hayal kırıklığımı ifade etmekte duraksamıyordum ve iyileştirmeler sıklıkla aynı şekilde uzlaşmayla yapılıyordu.

Yeni hayatımın rutinine girdikçe, yaz sonbahara döndü ve sonbahar acımasızca kışa ilerledi. Arthur'la Bedford'a gittik ve fotoğraf adında yeni bir işlemle resimlerimizi kaydettirdik. Tamamlanan görüntüleri görmek çok acayip ve harikaydı. Benimkini çok beğenmemiştim, ama Arthur beğendi. Onun fotoğrafında, gözlerinde bir pırıltıyla yana bakışıyla ve yüzünde o memnun yarım gülümsemeyle, özellikle yakışıklı göründüğünü düşündüm.

Tanrı onu korusun, babamın sağlığı iyiye gitti; onun daha pek çok yıl bizimle olmasını umdum. Arthur'la babam arasındaki uzlaşma bir zamanlar o kadar hayal edilemezken sıkıntısız sürdü. Benim için bu iki adamın iyi geçindiğini görmek devamlı bir mutluluk kaynağı oldu; aralarında asla bir yanlış anlama veya yanlış söz yoktu. Arthur'u her cüppesini giyip bir ayin yönettiğinde ya da kutsal bir ritüel sunarken gördüğümde, evliliğimin umduğum gibi babama yaşlılığında yardım sağladığını bilerek huzur duydum.

Arthur'la her geçen gün daha yakınlaştık. Her zaman ikimizin açısından da keşfedilecek, gülünecek ya da uyum sağlanacak yeni bir acayiplik veya tuhaflık vardı. Hatasız değildi kocam; zaten hiç kimse öyle değildir ve ben kesinlikle istisna değilim; ama ikimiz de mükemmellik beklemiyorduk. Tam olarak beklentilerimize uymayan huylarımız ve kişiliklerimizin o yanlarını hoş görmeyi, uyanların değerini bilmeyi ve ikisinin arasında olan her şeye keyifle bakmayı öğrendik. Aramızda bezdirici bir baskı yoktu; birlikte tam bir huzur içindeydik, çünkü birbirimize uygunduk.

Bir gün *Jane Eyre*'i karıştırıyordum ve bu pasajı buldum. Okurken gözlerime yaşlar doldu; çünkü kitabın yazıldığı zaman, bu sözler sadece -şimdiye kadar- sadece hayalimde var olan idealleştirilmiş bir mutlu evlilik halinin bir ifadesiydi.

Dünyada en sevdiğim varlıkla ve tamamen onun için yaşamak nedir biliyorum. Kendimi son derece kutsanmış, dilin ifade edebileceğinden öte kutsanmış görüyorum, çünkü kocamın hayatıyım, o nasıl tümüyle benim hayatımsa. Hiçbir kadın eşine benim olduğumdan daha yakın, kemiğinden kemik, etinden et olmamıştır. Edward'ımın eşliğinden asla bıkmıyorum: O da benimkinden bıkmıyor, ayrı göğüslerimizde çarpan kalbin atışından nasıl bıkmıyorsak; bu yüzden her zaman beraberiz. Bizim için beraber olmak, yalnızlıktaki kadar özgür, birlikteki kadar şen olmak. Herhalde bütün gün konuşuyoruz: Birbirimizle konuşmak sadece daha canlı ve duyulabilir bir düşünme şekli. Bütün güvenimi ona verdim; onun bütün güveni bana adanmıştır; niteliklerimiz tam olarak birbirine uygun, sonuç mükemmel uyumdur.

Pek çok yıl önce, yalnız ve özlem dolu bir kalbin derinliklerinden kaleme aldığım bu sözler şimdi Arthur'umla yaşadı-

ğım harika yeni hayatın tam bir yansımasıydı. Kocam o kadar iyi, o kadar yumuşak, o kadar sevgi dolu ve gerçekti ki, kalbim onunkiyle kaynaşmıştı.*

Kasım sonlarında bir gece, Arthur'la yemek odası ateşinin önünde, evin etrafında uğuldayan rüzgârı dinleyerek rahat otururken, düşüncelerim bir yıl önce benzer bir kasım akşamına sürüklendi. Örgüme ara vererek, hayatımda onu tam olarak bütünleyecek tek bir şey olduğunu fark ettim: Bir zamanlar varlığım için nefes almak kadar önemli ve merkezi olan bir şey.

Kocama baktım, yakışıklı esmer kafası dikkatle gazetesine eğilmişti. "Arthur, bir yıl önce bu zamanlar ne yapıyordun?"

"Bir yıl önce mi? Kirk Smeaton'da kiralık, yalnız bir odada, seninle bir hayat düşleyerek oturuyordum." Gazetesini bıraktı, uzanıp elimi tuttu. "Sen ne yapıyordun?"

"Tam bu odada oturuyordum, tek başıma. Yalnızlığı defetmek için yeni bir kitaba başlamıştım."

"Yeni bir kitap mı? Ne oldu ona?"

"Sanırım yirmi sayfa kadar yazdım ve sonra bir mektup yazmak için kenara bıraktım. Hatırladığım kadarıyla, o zaman bir evlilik teklifi hakkında çok ısrarlı olan belli bir yazışma..."

"Beyin ısrarı faydalı oldu mu?"

"Oldu. Uzun ve amansız bir savaş verdi, girişiminin sağlamlığı konusunda avını o kadar iyi ikna etti ki sonunda kadın, kazanılmakla gerçek galibin *kendisi* olduğunu hissetti."

Arthur gülüp elimi sıktı. Sonra ciddileşip, "Şu anda yalnız olsaydın, Charlotte, eğer seninle olmasaydım, yazıyor mu olurdun?" diye sordu

"Sanırım evet."

"Şimdi yazmak istiyor musun?"

---

* Koloseliler 2:2, "Kalpleri rahat etsin, sevgiyle birbirine kaynaşsın."

Bir an sustum. "Yazsam senin için sakıncası olur muydu? Seni ihmal ettiğimi düşünür müydün?"

"Tabii ki hayır. Evli olduğumuz aylarda zaten bir şey yazmıyor muydun? Sanırım bir günlük?"

Nabzım hızlanmaya başladı. "Evet, yazıyordum. Bildiğini sanmıyordum. İtirazın var mı?"

"Niye olsun? Charlotte: Sen bir yazarsın. Benimle evlenmeni istemeden çok önce bunu biliyordum. Sevdiğin bu, kimliğinin bir parçası. Yazsan da yazmasan da seni seveceğim. Eğer bıktıysan, o zaman bırak. Eğer bir günlük tutmayı seviyorsan, devam et. Eğer anlatmak için yanıp tutuştuğun bir hikâye varsa, kâğıt ve mürekkebi veya kalemi al ve anlat."

Hızla çarpan bir kalple, örgümü bıraktım, yukarı koşup önceki yıl yazılmış sayfaları buldum ve aşağı getirdim. Ateşin yanındaki koltuğuma yeniden otururak sordum: "Kız kardeşlerimle eserlerimizi yüksek sesle okuyup eleştirirdik. Şimdiye kadar yazdıklarımı duymak ister misin?"

"Başla."

Yirmi sayfalık parçayı yüksek sesle okudum. Bir İngiliz yatılı okuluna giden, annesiz bir genç kızın öyküsüydü; babasının, mevkisi ve mülkü hakkında yalan söylediğini ve kızının aidatlarını ödemeye niyeti olmadığını keşfediyor. Sonra yeni ve beklenmedik bir yardımsever buluyor. Arthur ilgi ve dikkatle dinledi. Sonra Arthur'un kaygı ve fikirlerini paylaştığı ilginç bir tartışmaya girdik. Bir okul hakkında yazdığım için eleştirilebileceğimden endişe ediyordu, ama ona bunun sadece başlangıç olduğunu ve hikâyeyi tamamen yeni bir yöne götürmeye niyetim olduğunu açıkladım. Çok beğendiğini ve ümit verici bulduğunu itiraf etti.

"Öyle mi?" İçimden küçük bir heyecan geçti. "Çalışmamı biriyle tartışmayalı çok yıl oldu. Ama kitap yazacak zamanı nasıl bulacağım? Günlerimiz zaten çok dolu."

"Her gün birkaç saat bu uğraş için ayırabiliriz, istersen ve söz veriyorum," diye ekledi şakacı gözlerle, "ne zaman istenirse *paha biçilmez* tavsiyelerimi veririm ve yoksa yolundan uzak dururum."

"Teşekkür ederim, canım." Onu öptüm, iki kez kutsandığımın farkında olarak: Sadece erkeklerin en iyisiyle, günlük, hayatın bütün sevinç ve kaygılarını paylaşabileceğim sevgi dolu bir eşle evlenmemiştim, ama şimdi yazmam söz konusu olduğunda bir daha asla yalnız olmayacağımı biliyordum.

Günlük, şimdi Noel Arifesi, 1854. Bu sayfaları yazmaya başladığımdan bu yana neredeyse iki yıl geçti. Şimdi artık hikâyemi bitirebileceğimi hissediyorum, bütün kitaplarım gibi tatmin edici bir sona getirmiş olarak; ancak daha da iyisi, bu hikâye gerçek olduğu için.

Tatil hazırlığı olarak, Martha'yla iki günü, yarınki Noel yemeğimiz için istenen pasta, üzümlü ve elmalı turta ve diğer yemekleri pişirmeye adadık. Yemekten sonra, kız kardeşlerimin ve erkek kardeşimin anısına *Uğultulu Tepeler* ve *Agnes Grey*'den parçalarla Branwell'ın en sevdiği iki yayımlanmış şiirini yüksek sesle okumak istiyoruz. Evi temizledik ve balmumu, yağ ve sayısız bezle ta ki her köşesi parlayana kadar ovduk. Her masayı, sandalyeyi, yazıhaneyi ve halıyı matematiksel bir hassasiyetle düzenledim ve iyi bir ateşin her odayı sıcak ve aydınlık tutmasını sağlamak için yeterince kömür ve turba getirttim.

Şimdi yemek masasına oturduğumda, çabalarımızın parlak sonuçlarını inceleyerek, babamın ve Arthur'un koridorun karşısındaki çalışma odasında neşeyle konuştuklarını duyuyorum. Arkadaşça sohbete dalmış derin İrlandalı sesleri beni her zaman gülümsetir.

Aklım gezinir; başka bir hatıraya gülümsemeden edemem: Dün akşam Arthur'la aramda yatağa hazırlanırken geçen bir konuşma.

Tam saçımdan tokaları çıkarmıştım ki Arthur arkama geldi. Gözlerinde kara bir pırıltıyla ve sesinde derin bir tınıyla, "Saçını fırçalayabilir miyim?" dedi.

Evli olduğumuz altı ayda, kocamın sayılamayacak kadar çok durumda saç fırçalama hizmetinin şanslı alıcısıydım; her zaman öyle hoş bir sona giden seanslardı ki, sıklıkla saç fırçamı sinsice yatakta bırakıp, büyük bir beklentiyle keşfedilmesini ve kullanılmasını beklerdim. Şimdi onun isteğiyle kalbim çarpmaya başladı. Tek kelime etmeden yatağa yanına oturdum ve fırçayı ilgisine bıraktım.

Fırçayı uzun saçlarımdan kesin, usta darbelerle, parmakları saçımı ensemden, her zaman beni karıncalandıran bir dokunuşla, yavaşça kaldırarak çekti. Onun rahat dikkatiyle gevşediğimde, alçak sesle, "Bayan Nicholls, şimdi artık yaşlı bir evli kadın olduğunuzdan, size uzun zamandır sormak istediğim bir soruyu sorabilir miyim?"

"Bana her şeyi sorabilirsin, sevgili çocuk."

"Onca yıl önce, buraya çaya geldiğimde söylediğimi *sandığın* o şey neydi, seni o kadar gücendiren?"

"Gerçekten bilmek istivor musun?"

"Evet."

"Tamamen boş ve saçma bulacaksın."

"Yine de."

İçimi çektim ve hatırayla kızardım. "Bana çirkin bir kız kurusu dediğini sandım."

"Ne?" (Saç fırçalama durdu.) "*Çirkin* mi? Hayır! Asla böyle bir şey demedim! *Hırçın* dedim. Ve hırçındın, cadı gibi, ateş ve kükürt soluyordun... Ama çirkin? Asla böyle bir şey düşünmedim bile."

"Öyle mi? O zaman bile *düşünmedin* mi, canım?"

"Asla." Arthur fırçayı bıraktı ve yatakta beni kendine döndürdü. "Şimdiye kadar sana olan duygularımı bilecek kadar tanımadın mı beni sevgilim? On yıl önceki o gri, berbat, ıslak nisan gününde ilk gördüğümde, kapıyı elbisen, yüzün ve saçın unla kaplı açtığında seni güzel buldum. İçinde olduğun kadını tanıyıp anladığım her geçen gün güzelliğin arttı. Sen benim için dünyadaki en güzel kadınsın, Charlotte Nicholls ve her zaman öyle olacaksın. Seni seviyorum."

Kalbim kanatlandı. Kocamın hayranlık dolu bakışının yansıyan parıltısında, kendimi hayatımda ilk kez gerçekten güzel hissettim.

"Ben de seni," diye fısıldadım karşılığında, kollarında erirken.

Yazarın Sonsözü

1854'ün sonunda, Charlotte Brontë bu günlükleri yazmayı bitirdiğinde, hayatında hiç olmadığı kadar mutlu ve sağlıklı görünüyordu. Mektuplarında kocasından "Her gün ona bağlılığım güçleniyor" diyerek şefkatle söz ediyordu. Ziyarete giden arkadaşları, Charlotte'un ne kadar iyi göründüğü ve yeni evli çiftin tam mutluluğu üzerine yorum yapıyordu. Ellen, "Onun evliliğinden sonra, etrafını bir mutluluk halesi sarmış gibiydi, kutsal bir sakinlik her yerini kapladı, heyecan anlarında bile," diye itiraf etti.

Fakat bu sağlık ve evdeki coşku dolu mutlulukları trajik biçimde kısa sürdü.

1855 Ocak'ının sonunda Charlotte hastalandı. Arthur, Haworth'un verebileceğinden daha iyi tıbbi tavsiye almak isteğiyle Bradford'dan, bölgenin en iyi doktoru olarak ün salan bir doktor çağırttı. Doktor Charlotte'un hamile olduğunu ve sabah bulantıları çektiğini bildirdi, durumundan telaşlanmayarak yatak istirahati önerdi.

Charlotte'un sağlığı bozulmaya devam etti. Kocasının ve babasının yoğun üzüntüsü içinde, sonraki altı hafta içinde mide bulantısı, ateş ve kusmadan o kadar şiddetli güçsüz düştü ki yemek yiyemedi ve sonunda güçlükle konuşabilir hale geldi. Hizmetçisi Martha Brown, Charlotte'un yediğiyle bir

kuşun hayatta kalamayacağını söylüyordu. Charlotte, bu sürede yatağından arkadaşlarına yazdığı birkaç kısa, güçsüzce kaleme alınmış notun her birinde kocasını sevgiyle övüyordu. 17 Şubat'ta vasiyetini yazıp, evlenmeden önce yaptığı aşırı temkinli anlaşmayı tersine çevirip bütün mülkünü babası yerine sevgili Arthur'una bıraktı.

Martta, Charlotte'un durumu kısa bir süre için iyileşti; hastalık birden durdu ve canı yemek isteyip iştahla yedi; ama artık çok geçti. Hayatı biterken, sayıklamalı bir bilinç kaybına uğradı. Ay sonuna doğru, bilinçsizliğinden bir an uyandı ve kocasının kederden bitkin yüzünü görüp, onun canının bağışlanması için mırıldandığı duaları duyunca, "Ah! Ölmeyeceğim, değil mi? Bizi ayırmaz, çok mutlu olduk," diye fısıldadı.

31 Mart 1855 Cumartesi sabahı, otuz dokuzuncu doğum gününden sadece üç hafta önce Charlotte Brontë öldü. Arthur acı içinde onu kollarında tuttu. Charlotte'un ölüm sertifikası gebeliğinden söz etmiyor, erkek kardeşiyle kız kardeşlerinin de ölüm sebebi olan, gitgide ilerleyip öldüren "verem"den öldüğünü belirtiyordu. Fakat modern tıp görüşü, sebep ya da en azından katkıda bulunan bir sebep olarak *hyperemesis gravidarum* (gebe kadınlarda aşırı mide bulantısı) teşhisini sayar. Haworth'taki suyun kötü niteliği (ailenin sadık hizmetçisi Tabby sadece bir ay önce tifüs'e neden olan virüsten ölmüştü) ölümüne bir diğer katkı olup olmadığı hiç bilinmeyecek.

Patrick Brontë, kızının ölümüyle perişan ve inzivada, ama ünlü Currer Bell'in kimliği üzerine halk tarafından çıkarılan pek çok suçlama ve soruyla özellikle üzgün, Bayan Gaskell'ten Charlotte'un hayat hikâyesini yazmasını istemişti ve o hanım da özenle araştırıp bunu gerçekleştirmişti. Arthur, biyografi fikrine ve özellikle Charlotte'un mektuplarının yayımlanmasına, halka onun için çok kişisel ve kutsal olan şeyleri açıklayacağından şiddetle karşı çıksa da, Patrick Brontë'nin dileği-

ne istemeden boyun eğdi ve elinden gelen her şekilde Bayan Gaskell'a yardım etti.

Charlotte Brontë'nin Hayatı, Charlotte'un ölümünden iki yıl sonra Smith, Elder&Co. tarafından yayımlandığı zaman, *Jane Eyre*'in yayımlandığı ilk zamanlardaki gibi büyük bir heyecan uyandırdı. Aynı yıl, Charlotte'un ilk romanı *Profesör*, kendi hayatının etkileyici hikâyesiyle gölgelense de yayımlandı.

Arthur Bell Nicholls karısına sözünü yerine getirdi ve Patrick Brontë'ye, yaşlı adamın ömründe kalan altı yıl boyunca sadık bir bakıcı olarak kaldı. Patrick, ölünce her şeyi "sevgili ve saygın damadı, Peder Arthur Bell Nicholls"a bıraktı. Arthur papaz yardımcılığı görevini on altı yıl boyunca sessizce ve özenle yaptıktan sonra Patrick'in ölümüyle Haworth makamının mirasıyla ödüllendirilmeyi beklemişse de, buruk bir şekilde hayal kırıklığına uğramıştır. Pozisyon, Kilise Mütevellileri'nin atamasına bağlıydı; şimdi Patrick Brontë'ye bir bağlılık borcu olmayan ve Arthur'un resmi ve taviz vermez tavrıyla bazılarını gücendirmiş olabileceği yeni ve daha genç bir kuşak. Dörde beş oyla Arthur katı bir şekilde reddedildi.

Arthur, içinde çeşitli Brontë yadigârları ve Charlotte'un pek çok kişisel ve edebi varlıkları da olan eşyalarını topladı ve Patrick'in son köpeği Plato'yu da alarak Banagher, İrlanda'ya döndü. Kraliyet Okulu o esnada hâlâ kuzeni James Bell tarafından yönetiliyordu. Arthur'un Harriette yengesi yamacın tepesinde, sekiz dönümlük bir arazi üzerinde, küçük, güzel bir evde oturuyordu. Arthur orada ona ve kızı Mary Anna'ya katılıp, çiftçilik yapıp kiliseden tamamen vazgeçerek sessiz bir hayat sürdü. Martha Brown, bir zamanlar onu hiç sevmeyen Brontë hizmetçisi, iyi bir arkadaşı oldu ve ona uzun ve düzenli ziyaretler yaptı.

Mary Anna her zaman kuzenini sevmişti; Charlotte'un ölümünden dokuz buçuk yıl sonra, o ve Arthur sessizce ev-

lendi. Bu ikinci evlilik, çocuksuz da olsa, tutkudan çok arkadaşlık ve ortak anlayışa dayanan, her bakımdan mutlu bir birliktelikti. Arthur, Mary Anna'ya duyguları hakkında, "kalbini ilk karısıyla gömdüğünü" itiraf ederek açık davrandı. Mary Anna, takdire değer biçimde onu anladı. Charlotte'un Richmond portresi, salonlarında kırk yıldan fazla, Arthur 1906'da seksen sekiz yaşında ölünceye kadar asılı kaldı. Arthur, ancak çok ısrar edilirse, ünlü ilk karısından büyük gururla söz edip yazdı, ama hayatının kalanı boyunca şöhretten uzak durdu.

Arthur, son yıllarında, Charlotte'un bazı gençlik eserlerini, resimlerini ve diğer yadigârlarını bir biyografi yazarıyla paylaştı. Eğer Arthur gerçekten Charlotte'un günlüklerini gizlemiş olsaydı, değerli ciltleri halktan saklaması, doğasıyla ve mahremiyete olan yoğun düşkünlüğüyle tamamen tutarlı olurdu: Charlotte'u her zaman delice seven bir adam tarafından, Banagher, İrlanda'da, tepedeki o evin mahzeninde gömülü, ancak özenle ve sevgiyle korunmuş olarak.

Charlotte, Emily, Anne ve Branwell... Bronte kardeşler rüzgârın korkutucu bir uğultu ile estiği, soğuğun ve hastalığın kol gezdiği uzak bir köyde, birbirlerine hikâyeler anlatarak, her hikâyede yaşadıkları ıssızlıktan bir adım uzaklaşarak hayata tutunurlar. Yıllar sonra, edebiyata olan tutkuları artarak devam eden kardeşlerden Charlotte, dünya edebiyatına gelmiş geçmiş en güçlü kadın karakterlerden birini; Jane Eyre'i, armağan edecektir.

Sade ve dış dünyaya kapalı bir hayat yaşamış olsa da Charlotte Bronte, gizli kalmış olan tutkulu yanını yazını aracılığıyla yansıtır. Bir yanı ise yazdığı gibi bir aşk yaşamayı hayal etmektedir. Nihayet bir gün ateşli bir talipten gelen bir evlilik teklifi, evin sakin ve sessiz havasını karıştırır. Bunun üzerine Charlotte günlüğüne döner ve kendiyle bir hesaplaşmaya girişir. Romanlarının arka planını oluşturan gizli aşkları, her biri yetenekli bir sanatçı olan kardeşler arasında yaşananlar, hayaller ve hayal kırıklıkları böylece kâğıda dökülür.

Jane Austen'ın Kayıp Anıları'nın yazarı Syrie James, bu kez *Charlotte Bronte'nin Gizli Günlükleri*'yle titiz bir araştırma sonucu elde edilmiş tarihi gerçekleri kurguyla ustaca birleştiren, son sayfaya dek merak uyandırıcı olmayı başaran bir romana imza atıyor.

"Aşkın hazları hakkında yazmışımdır. Uzun zamandır, kalbimin kimseye göstermediğim bir köşesinde, bir erkekle yakın bir ilişkinin hayalini kurmuşumdur, her Jane'in kendi Rochester'ını hak ettiğine inanırım; hak etmez mi?"

twitter.com/everestkitap

EVEREST

ISBN-13: 978-605-141-669-4

9 786051 416694

www.everestyayinlari.com